ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 1er NOVEMBRE 1967
LE NUMÉRO 0,40 F.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11051 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.051

ՄԱՏԸ ՎԷՐՔԻՆ ՎՐԱՅ

Դպրոցական տարեմուտին առիթով, կրթական հարցերու քննութիւնը դեռ կը շարունակուի մեր մամուլին մէջ եւ կը թուի, թէ օրակարգի անցած բոլոր կէտերը չեն սպառած տակաւին :

Ու միտք յոգնեցնելու եւ մելան սպառելու արժանի կէտերէն գլխաւորները մեր կրթական փոնտերն են անկասկած, որոնք կոչուած են նախախնամական դեր կատարելու մեր իրականութեան մէջ : Ամէն տարի, բժշկական, մեքենագիտական կամ ճարտարապետական բաղմաթիւ ուսանողներ կ'օգտուին մեր փոնտերէն, գերակեցութեան պայծառ հեռանկարներ բանալով իւրաքանչիւրին առջեւ : Համալսարաններու մթնոլորտին մէջ՝ ապրուստը չհոգալու արտօնուած տիրացածները, անշուշտ, որքան մեծ թիւ մը ներկայացնեն ազգին մէջ, այնքան կը բազմանայ գիտակից անձնաւորութիւններու թիւը, այնքան կը զօրանայ ազգին որակը :

Ցիրուցան մարզերուն մէջ վկայականի տիրացած անձերը, սակայն, միշտ չէ որ արժանաւոր մասնակցութիւն մը կը բերեն մեր կեանքին, երբեմն որակին վրայ բան մը չաւելցնելէ ետք, կը պակսեցնեն նոյնիսկ քանակը, հեռանալով ազգային շրջանակներէն եւ անուցանելով իրենց մեծամասնութիւնը այլոց կալուածներուն մէջ : Մատի վրայ կը համրուին կրթական փոնտերու օժանդակութեամբ վկայականի ու ասպարէզի տիրացած այն անձերը, որոնք իրենց առածին փոխարէն բան մը տալու փութկոտութիւն ցոյց կուտան :

Պէյրութի «Զարթօնք» օրաթերթը, անդրադառնալով այս հարցին՝ մատը վէրքին վրայ դնելով, դեռ անցեալ շաբաթ դառնօրէն կը հաստատէր.

« Անհերքելի իրողութիւն է այսօր, որ թէ՛ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան եւ թէ Հ. Բ. Ը. Միութեան համալսարանական կրթաթոշակներէն օգտուող երկսեռ ուսանողներու մեծ մասը եսապաշտ անհատներ դարձած են, անտարբեր են մեր ժողովուրդի կարիքներուն հանդէպ, չեն աշխատիր մեր միութիւններէն կամ ակումբներէն ներս, ճիգ չեն ըներ ուրիշներուն օգտակար ըլլալու, այլ հետամուտ են անձնական յաջողութիւններու եւ հաճոյքներու առաւելապէս : Մեծ դժբախտութիւն է այս մէկը՝ որուն լայնօրէն պէտք է անդրադառնալ ուրիշ առթիւ, եւ պէտք է փնտռել դարմանը անպայման » :

Ուշագրաւ ուրիշ թերթ մը, Պոսթընի «Պայքար»ը, այս Սեպտեմբերին նոյն մտահոգութիւնը կը յայտնէր, գրելէ առաջ.

« Այնքան երկար փորձառութիւն եւ այնքան հարուստ վիճակագրութիւններ ապահովելէ ետք՝ թոշակառու կազմակերպութիւնները տակաւին կը շարունակեն նոյն ընթացքով թոշակ յատկացնել եւ այն գոհունակութիւնը ունենալ, թէ ազգին համար մտաւորականներ ու մշակեալ մարդիկ կը պատրաստեն, քաջ գիտնալով թէ թոշակառու սաներուն մեծամասնութիւնն է, որ կը խուսափի ազգային ծառայութենէն եւ նոյնիսկ ... ազգէն » :

Անշուշտ, ոչ ոք պիտի մաղթէր, որ կրթական մեր փոնտերը դադրին ազատ ասպարէզներ ընտրող ուսանողներուն թոշակ յատկացնելէ, բայց ամենայն սրտով կարելի է առաջարկել, որ պատասխանատուները ներկայացուած թիւերով չբաւարարուին միայն, տարբեր քննութիւններ բանան ներկայացող թեկնածուին շուրջ, ստուգեն անոր խմորը, հացէն վեր դասուած սրբութիւններուն մասին ունեցած ճանաչումը, ապրումը, զոհաբերութեան ընդունակութիւնը եւ ապա՛ միայն յառաջ քշեն զայն :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱ

ՉԷԼՖԸՆԹ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆ ԱԼ ԸՍԱԾ Է

« Չէլֆընթ » հարցը կը շարունակէ աղմուկ հանել Անգլիոյ մէջ եւ այլուր : Երէկ գրած էինք թէ Տէյլի Միռըր արձագանգ հանդիսացած էր Լորտ Չէլֆընթի կարգ մը յայտարարութեանց ըստ որոնց Անգլիա կրնայ վրէժ լուծել եթէ Հասարակաց Շուկայէն իր մուտքը մերժուի :

Վարչապետ Ուիլսըն արդէն իսկ պատրաստուած է մտքերը հանդարտեցնելու եւ շատ յստակ յայտարարութիւն մը պիտի ընէ այդ առնչութեամբ : Ուիլսըն պիտի հաստատէ թէ Մեծն Բրիտանիոյ կողմէ բանակցութիւնները վարողը յայտնած ըլլայ թէ Անգլիա «կը քաշուի Ատլանտեան Ուխտէն» կամ « կը ճանչնայ արեւելեան Գերմանիան» եթէ Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը իր կրաւորական դիրքով տը Կոլի նկատմամբ, ձգէ որ «ֆրանսական վեթօ մը» գործադրուի :

Քաղաքական շրջանակներու համաձայն սակայն Ուիլսընի գործը շատ դիւրին չէ, վասնզի կը կարծուի թէ Լորտ Չէլֆընթի յայտարարութիւնները կրնան փորձ մը ըլլալ, Եւրոպայի մտքերը չօշափելու համար :

Փարի - Մաչ տեսակցութիւն մը կը հրատարակէ Լորտ Չէլֆընթէն, ուր Բրիտանացին ըսած է «Որեւէ ուրիշ ելք չենք խորհած, այն պարագային երբ Անգլիա դուրս մնայ Հասարակաց Շուկայէն, վասնզի չենք կրնար հաւատալ որ տարուած բանակցութիւնը կրնայ ձախողիլ : Անշուշտ եթէ ստիպուինք, ելք մը կը փնտռենք Եօթներու Եւրոպային և Հասարակապետութեան մօտ» :

Փարի - Մաչի աշխատակիցը կը ճշդէ թէ այս տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է Հոկտեմբեր 27ին, ժամը 12.45 Լօզան - Պրիւսէլ օդանաւին մէջ, այլ խօսքով Լորտին վերագրուած նախորդ «յայտնութիւններէն » ետք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ծանօթ սինէչաստ Ժիւլիէն Տիւվիվիէ մեռաւ առջի գիշեր, կառքի արկածի մը հետեւանքով :

ՀՌՈՄԷՆ կը հաղորդեն թէ խումբ մը խորհրդականներ կը բողոքեն այն արտայայտութիւններուն դէմ որոնք տը Կոլին վերագրուած են Ժան - Ռեմոն Թուրնուի գիրքին մէջ «Լա Թրաժետի տիւ Ժենեբալ : Ըստ այդ հատորին, նախագահ տը Կոլ հետեւեալ կարծիքները յայտնած է Իտալիոյ մասին .— «Խեղճ երկիր մըն է խեղճ վարչաձեւի մը տակ : Իտալիան գոյութիւն չունի : Շատոնց է կառավարութիւն չունի, յեղյեղուկ է եւ ոչ ոք կը խօսի իր անունով » : Իտալիոյ ընկերվարական ծերակուտական Կառավէլլի գրաւոր հարցում մը յանձնած է վարչապետին եւ Արտաքին նախարար՝ Ֆանֆանիի հասկնալու համար որ օ՞ւր տեղ չունի՞ն դիմում կատարելու ֆրանսական կառավարութեան, հաստատելու համար Զօր. տը Կոլի վերագրուած կարծիքներուն վաւերականութիւնը » : Փատովայի Համալսարանին իրաւաբանութեան մէկ փրոֆէսէօրն ալ, որ նաեւ Տէմօ - Քրիսթիանի երեսփոխան է կ'ուզէ գիտնալ թէ «նման ոճով յայտարարութիւնները պատժական օրէնքի տակ չե՞ն իյնար » :

ԼԱ ՓԱԶԷՆ հասած լուրերու համաձայն, ընդհ. դատախազը երեսուն տարի բանտարկութիւն ուզած է Ռեժիս Տըպրէի դէմ :

ՏԻԹՐՈՅԹԻ մէջ, 49 օր գործադուլէ ետք, Ֆորտի բանուորները վերսկսան աշխատիլ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութիւնը նոր յաջողութիւն մը արձանագրեց անջրպետի նուաճումներու մէջ : Առջի օր առաջին անգամ չրնակուած երկու այերանաւեր իրարու հանդիպեցան, առիմած կատարեցին, ապա բաժնուեցան, իւրաքանչիւրը առանձին շարունակելու համար հետազօտական իր պաշտօնը :

ՆՈՊԵԼԵԱՆ Խաղաղութիւն մրցանակ պիտի չտրուի, այս տարի : Բնագիտութեան մրցանակը տրուեցաւ ամերիկացի Հանս Պեթէի, քիմիագիտութեան մրցանակը կը բաժնուի գերման Մանֆրէտ Այկընի եւ բրիտանացի Նորիշի եւ Ճորճ Փորթըրի միջեւ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութեան անդամ չորս քաղաքային նախարարներ իրենց հրաժարականը տուած են :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ ձերբակալուած է Անդրէաս Փափանտրէուի փաստաբանը : Միւս կողմէ շատ կը խօսուի այն դատավարութեան մասին որ պիտի բացուի Նոյեմբեր 15ին : Ամբաստանեալներու մէջ են Թէոտորաքիս (Զօրպայի հեղինակը) եւ 32 հոգի : Երեսփոխան - Երաժիշտը կրնայ մահուան դատապարտուիլ :

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ կիսուն գործադուլի պանդան շարժումներ ծայր պիտի տան :

ՀԱՅԻ տաղնապ պիտի չըլլայ :

Մրտի Խօսքեր

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

Մեռելներու օր է, Հինգշաբթի :

Եւ այդ օրը իր այնքան սիրած հայ եկեղեցական երաժշտութեան տխուր եղանակներով իր վերջին, գուցէ նաեւ առաջին, հանդիստին պիտի առաջնորդուի սիրելի Գոհարիկ Ղազարոսեանը :

Ուրիշներ, աւելի ձեռնհաս, աւելի մասնագէտ, կրնան խօսիլ իր երաժշտութեան մասին, եւ դաշնակահարուհիի իր տաղանդին :

Մեր հրաժեշտի խօսքը, սրտի խօսք է միայն, գուցէ տկար, բայց անկեղծ՝ պատմելու համար մեր վիշտը :

Վիշտը չի պատմուիր սակայն: Լուռ է ան, ինչպէս ցաւը : Մխիթարուի՞լ, համակերպի՞լ: Ունայն բառեր են միայն անոնց համար, որ գիտեն թէ ինչ ահաւոր բան է մահը :

Աշնան այս տխուր օրերուն, օրէնք է ըսել թէ մարդիկ ալ, նման տերեւներու, կը թափին : Տրամաբանութիւնը անզօր է սակայն, երբ ճակատագիրը կը դառնայ անիրաւ ու կը հարուածէ անխնայ :

Լափալիսեան տափակ ճշմարտութիւն մըն է անշուշտ, յիշել թէ դեռ քանի մը օր առաջ, կը փորձէր տակաւին ժպտիլ ու կատակել : Անոյշ ժպիտ մը մերձաւոր մահուան, նման իր կեանքին ընթացքին պահած ժպիտին: Տխուր է պահը, երբ այցելողը կը փորձէ համոզել հիւանդ մը, որ կեանքը պիտի չբաժնուի իրմէ, ու հիւանդը հաւատալ կը ձեւացնէ, վասնզի այնքան կ'ուզէ հաւատալ, այնքան կ'ուզէ իրատես չըլլալ, մոռնալ տառապանքը : Հաւատա՛լ, միայն,

Բայց կուգայ անողոք վայրկեանը ու սիրտ մը կը լռէ : Ցոգնած սիրտը անոր՝ որ միշտ կեանքին ու արուեստին տուած է ու մաշած :

Եթէ հաշտուինք մահուան հետ, եթէ ժամանակը հաշտեցնէ մեզ մահուան հետ, երբեք չենք հաշտուիր բացակայութեան հետ :

Ու պիտի չհաշտուինք քու բացակայութեանդ հետ, սիրելի Գոհարիկ :

Լաւ է որ, լուռ, պահենք մեր վիշտը ու թողունք որ վերջին անգամ մը լսես Հայկական Շարականը, տխուր, ինչպէս խօսքերը՝ մեր սրտին :

Ա. Մ.

Ազատ ասպարէզ ընտրելու որոշումը ըստ ինքեան չի հերքեր ազգային գործերու մասնակցելու կամքը : Ազատ ասպարէզներու տէր մարդիկ կան, որոնք իրենց գործին մէջ կամ գործէն դուրս, ամբողջական նուիրումով մը կը ծառայեն ազգին, ազգին զաւակներուն, գիշերը ցերեկին խառնած, սեւէ մէկուն կարիքներուն հասնելու սրտառուչ սկզբունքի մը անձնատուր :

Պէտք է փնտռել ու գտնել այս խառնուածքները եւ անոնց հետ առաջ քշել կրթական, գրական ու լեզուական հակում ունեցողները միայն, անոնք՝ որոնք իրենց բնական տարերքին գերին են արդէն, ուրիշ տեղ չեն կրնար երթալ, կը վերադառնան իրենց նախկին միջավայրը, ակումբը, դպրոցը, ազգին մէջ, ծառայութեան մղող մթնոլորտին մէջ :

Որպէսզի վաղը բոլորովին ամայի չտեսնենք մեր կեանքը, հարկ է այժմէն ու ամէնէն առաջ վարկ բանալ այս վերջին տիպարին, իր ցեղային պատկանելիութեամբ հպարտ, «հայկական լինելութեամբ» մտահոգ եւ ընդունակ ու եռանդուն մեր տղոց :

«Ազդակ» XX

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլէն կը հեռաձայնեն. — Դաշնակցութեան Օրը տեղի ունեցաւ Կիրակի առաւօտ, Վարիէթէի մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան : Կը նախագահէր Ընկ. Տիգրան Թադոյեան: Խօսք առին ընկերներ Ժիրայր Միրիճեան եւ Կարօ Ցովսէփեան : Խօսեցաւ նաեւ Կասթոն Տէֆէրի ներկայացուցիչը Էմիլ Լօ: Նոր Սերունդի կողմէ ուղերձ մը կարդաց Լեւոն Տէրտէրեան: Ներկայ էին ծերակուտական Իրմա Ռափուցի, երեսփոխան Է. Լեւիս, Զինի, Թախաքետական խորհրդատու, ինչպէս նաեւ այլ անձնաւորութիւններ :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ տօնին առթիւ, « Յառաջ » լոյս չի տեսներ վաղը՝ Հինգշաբթի: Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ, Նոյեմբեր 3:

ՍՆՆԴԱԿԱՆ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒՄՆԵՐ

Ա.

Ֆրանսական մամուլը յաճախ արձագանգը կ'ըլլայ մանուկներու եւ չափահասներու սննդական ծանր եւ երբեմն մահացու թունաւորումին :

Քանի մը շաբաթ առաջ գաւառական դպրոցի մը աշակերտներէն մօտ ութսունը թունաւորուած էին, դպրոցի ճաշարանին մէջ ձիու հում միսով պատրաստուած ճաշ մը ուտելէ յետոյ : Թունաւորուածներէն մէկը մեռաւ :

Երկու շաբաթ ետք Բրէթէյի մսագործէ մը ուտելէ ետքը: Թունաւորուածներէն ներու հիւանդանալուն պատճառ եղաւ :

Իսկ հազիւ տասը օր առաջ Վիթրիի արհեստագիտական դպրոցին քանի մը հարիւր աշակերտներէն մօտ երկու հարիւրը «անհանգստութիւններ» ունեցան, որոնցմէ տասը հոգի՝ լուրջ թունաւորումի մը ախտանիշերով: Այս պարագային աշակերտները խառնակ ճաշ մը ըրեր էին (պահածոյ աղկեր, թացանով մսեղէն մը, պաղպաղակ եւ խնձորի ջուր՝ իբրեւ խըմիչք):

Հաւաքական սննդական թունաւորումներ յաճախ կը պատահին, գլխաւորաբար քանթիններու մէջ մատուցուած կերակուրներով, որոնց ապականումը, եթէ յառաջացած չէ, կրնայ աննշմար մնալ : Նոյնը կրնայ պատահիլ տօնախմբութիւններու ընկերացող կերուխումին, միշտ նոյն պատճառներով: Իսկ անհատական թունաւորումներու հաշիւը միայն բըժիշկները կրնան գիտնալ :

Իրականին մէջ, ինչ որ սննդական թունաւորում կը կոչեն, հապէս արդիւնք է ուտեստեղէններու հետ կլլուած կարգ մը մանրէներու, գլխաւորաբար սալմոնէլլա խումբէն, որոնք կը պատճառեն աղիքային սուր բորբոքում, որ կ'արտայայտուի փորի սաստիկ խիթերով, դարշահոտ փորհարութեամբ եւ յաճախ փսխուքով եւ ջերմութեամբ : Այս թունաւորումները ընդհանրապէս կը պատահին ամառը, տաք օդերուն, բայց նաեւ ուրիշ եղանակներու մէջ, երբ օդը մեղկ է կամ խոով :

Աղիքային սուր բորբոքումի պատճառ կրնան ըլլալ ընդհանրապէս կենդանական ուտեստեղէնները, ըլլան թարմ կամ պահածոյ, ինչպէս մսեղէնները, ձկնեղէնները, խոզեղէնները, խեցեմորթները, սերով եւ հաւկիթի ճերմկուցով պատրաստուած խմորեղէններն ու բազմատեսակ թացանները (սօս), անշուշտ եթէ մանրէները նախապէս բոյն դրած են անոնց մէջ եւ լաւ եփ մը փճացուցած չէ անոնք:

Միսը լաւ միջնորդ մըն է մանրէները մարդոց փոխանցելու համար, երբ հում կամ կիսեփ կ'ուտուի, ինչ որ շատերու համար սովորութիւն մը դարձած է : Ոմանք կատարեալ վայելք մը կը գտնեն ճաշակելով հում կամ հազիւ կրակ տեսած եւ տաքուկին արիւնոտ միսը : Ուրիշներ աւելի դիւրամարս եւ իւրացնելի, հետեւաբար աւելի օգտակար կը նկատեն զայն, քան շատ եփած կամ այլազան ձեւերով պատրաստուած մսեղէնները : Ինչ որ մասամբ հիմնաւոր է : Այս հիման վրայ է որ ժամանակին թոքախտաւորներուն եւ անարիւն նկատուած հիւանդներուն առատ հում միս կը թխէին, նախընտրութիւն տալով ձիու մսին, որպէս աւելի զօրաւոր քան եզի միսը :

Սխալ է այս կարծիքը : Թէ ձիուն եւ թէ եզի միսը սննդական նոյն արժէքը ունին եւ կրնան նոյնքան ախտածին ըլլալ: Այսուհանդերձ ձիու միսը աւելի վտանգաւոր է, որովհետեւ եզի միսէն աւելի անոյշ ըլլալով, կը նպաստաւորէ մանրէներուն աւելի արագ բազմացումը :

Բայց ձիու միսը առաւելութիւններ ունի: Նախ որ թոքախտի մանրէ չի պարունակեր: Երկրորդ՝ երիզորդի թրթուրը (թէնիա – շէրիտ) չածիր անոր մէջ: Այնպէս որ երբեք չի կրնար երիզորդ փոխանցել: Մինչդեռ եզի միսը, ոչ միայն կրնայ թոքախտի մանրէ փոխանցել, ինչ որ հազուադէպ է ձեռք առնուած առողջապահական խիստ միջոցներուն հետեւանքով, այլեւ յաճախ իբրեւ ապաստան կամ միջնորդ կը ծառայէ երիզորդի թըրթուրին, որ հում մսին հետ մարդուն մէջ մտնելով, աղիքներուն մէջ կը զարգանայ եւ ժամանակ մը ետքը քանի մը մեթր երկարութեամբ անհաճոյ որդ մը կը դառնայ :

Վարակումի տեսակէտէն մասնաւորաբար վտանգաւոր է ձիու եւ եզի յօշածը (հաշի), զոր սիրողները հում կամ կիսեփ կ'ուտեն : Յօշոցը շատ մանր կտորիկներու վերածելով միսին կտորը, ամէն կողմ կը տարածէ անոր վրայ գտնուող ախտածին մանրէները եւ անոնց աճումը դիւրացնող նպաստաւոր պայմաններ կը ստեղծէ : Այնպէս որ յօշուած միսը, երբ քիչ մը երկար մնայ բաց օդին, շատ աւելի արագ կ'ապականի մանրէներու ազդեցութեան տակ, քան միսի ամբողջական կտոր մը, մանաւանդ երբ մսագործի յօշոցէն կ'անցնի, որուն մէջ միշտ մսի կտորուանքներ կը մնան եւ հետզհետէ կ'ապականին ու կ'ապականեն յօշումի ենթարկուած միսերը :

Եփած միսը եւս կրնայ մանրէներով վարակուիլ եւ աղիքային սուր բորբոքում պատճառել, երբ, պաղելէ ետք, քիչ շատ երկար ատեն բացօթեայ կը մնայ, մանաւանդ երբ օդը տաք է կամ փոթորկոտ :

Մսին չափ ախտածին եւ վտանգաւոր կրնան ըլլալ զարնուած եւ փրփրած սերով, նաեւ հաւկիթի հում ճերմկուցով պատրաստուած կարգ մը խմորեղէններ (էֆլէր, բըլիժիէօզ, շու ա լա քրէմ ևն.), պաղպաղակները եւ այլազան թացաններ: Երբ երկար ատեն կը մնան ծաղարարներու եւ հացագործներու ցուցափեղկերուն մէջ կամ խոհանոցներուն մէկ անկիւնը, լաւագոյն միջավայրը կը կազմեն մանրէներու աճման համար, մանաւանդ երբ օդը եւս նպաստաւոր է : Հարսանիքներու, առաջին հաղորդութեան եւ այլ տօնակատարութեանց առթիւ սարքուած ճաշկերոյթներու վերջաւորութեան հրամցուած քրէմով խմորեղէնները, յաճախ պատճառ եղած են քանի մը տասնեակ հրաւիրեալներու թունաւորումին եւ երբեմն իսկ անոնց մէկ քանիին մահուան :

Խոզեղէններու պատճառած թունաւորման պարագաները բաղդատաբար նուազ յաճախադէպ են: Վտանգաւոր են, ի մէջ այլոց, չոր երշիկը (սոսիսոն սէֆ) եւ եւրոպական ժամպոնը, եթէ երկար մնացած է խոնաւ եւ գաղջ միջավայրի մը մէջ: Արեւելեան ապուխտով թունաւորման պարագայի չեմ հանդիպած: Զայն պատող համեմներու խաւը հականեխական ազդեցութիւն ունի եւ անեղծ կը պահէ զայն, եթէ լաւ պատրաստուած եւ չորցուած է :

Խեցեմորթները եւս, որոնք գրեթէ միշտ հում կ'ուտուին, կրնան վարակուիլ եւ թունաւորումներ պատճառել: Անցեալին մէջ ոստրէները ժանտատենդի համաճարակներու տեղի կուտային, երբ անոնց բուծարանները ծով թափող կոյուղիներու շրջանակին մէջ կը գտնուէին : Այժմ շնորհիւ առողջապահական խիստ հսկողութեան, ոստրէածին ժանտատենդը հազուադէպ է, բայց այլազան մանրէներով թունաւորումներ չեն պակսիր :

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱԼՐՕ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպա թիւ մէկ ձայնասփիւռի կայանը ընտրած է 12 երիտասարդներու, «քըսանէն վար», հարցումները, որոնց կը պատասխանէ դրագէտ ու մշակութային հարցերու նախարար՝ Անտրէ Մալրօ :

Մարդը սերունդ մը ոգեւորած էր, երբ դեռ նախարար չէր ու այսօր կրկին դրագէտն է, որ հետաքրքրութիւն կը ստեղծէ իր «Հակա – Յուշերուն» հրատարակման առթիւ. —

«Վիքթոր Հիւկոյի նման շատ տարիքոտ մարդու մը փառքը չունի նահապետի մը ընծայուած յարգանքին բնոյթը, ատիկա բնաւ գոյութիւն չունի Ֆրանսայի մէջ, վասնզի անհաւատալի է թիւը այն շատ տարիքոտ մարդոց, զորս ամէն մարդ կոխի տեղ կը դնէ »:

Այս տեսակ ճշմարտութիւններ, կ'ըսէ Մալրօ ու կարգ մը ուրիշներ հետեւեալ հարցերու շուրջ :

Երիտասարդութեան ձայնը մտիկ ընող չկա՞յ. — «Ընդհակառակն կարծեմ ոչ մէկ ատեն այսքան մտիկ ըրած էին երիտասարդութիւնը : Եթէ ըսուէր Քորնէյին թէ ինչ որ կարեւոր էր Սիտին համար, ուսանողներուն կարծիքն էր, մեր քթին կը խնդար »:

Ընկերվարութի՞ւնը. — «Ընկերվարութիւնը այլեւս պայքարի միջոց մը չէ : Ռուսական յեղափոխութիւնը ԺԹ. դարու վերջին յեղափոխութիւնն է : Ի՞նչ կը նշանակէ պատնէշներու յեղափոխութիւն : Ի՞նչ են պատնէշները : Պատնէշներ կը բարձրացուին, որպէսզի ձիերը չանցնին: Պուտափեշտի մէջ բարձրացուցած էին պատնէշներ որ ժամ մը տեւեցին : Հրասայլեր բերած էին »:

Ի՞նչ նմանութիւն տը Կոլի, Նեհրուի եւ Մաօ Ցէ Թունկի միջեւ. — «Միայն մէկ, այլ շատ կարեւոր հասարակաց կէտ մը : Նախագահ տը Կոլի յուշերը մղձաւանջի մը մատնուած մէկու մը յուշերն են : Երեքն ալ նոյն դիրքը կը բռնեն աշխարհի ամբողջ համայնապատկերը կեդրոնացնելով կենսական տուեալի մը վրայ, ուրկէ մեկնելով է որ կը գործեն »:

Չինաստան եւ Ռուսաստան. — «Ինչ վէճ որ գոյութիւն ունէր դրամատիրութեան եւ համայնավարութեան միջեւ, այսուհետեւ պիտի դրուի երկու իրականութեանց — Չինաստան եւ Ռուսաստանի — միջեւ, այսինքն երկու համայնավարութեանց: Այդ ժամանակամիջոցին, համայնավարութեան մէկ մասը դրամատէր պիտի դառնայ, իսկ դրամատիրութիւնն ալ ճնշիչ կերպով ընկերվարական դառնալու ճամբուն մէջ է »:

Եւրոպա. — «Բնաւ չեմ հաւատար եւրոպական ներկայ գործերուն: Եւրոպան կերտել շատ դժուար է, ինչ որ տեսանք վերջին քանի տարիներուն, այդ դժուարութիւնն իսկ է : Եւրոպան վերականգնել միակ կարեւոր բանն է, զոր կարելի է ընել մեր ժամանակաշրջանին : Բայց այդ չի նշանակեր իրարու քով բերել մարդիկ, որոնք կը յաւակնին ներկայանալ իբրեւ պատուիրակ կամ ընտրեալ, Սթրազպուրկի մէջ կամ այլուր :

Արուեստագէտը պէ՞տք է որ քաղաքականօրէն ազատ ըլլայ. — Արուեստագէտը յաճախ չի գիտեր թէ ի՞նչ սնունդի պէտք ունի : Երբ իրեն տրուած յոյզեր կ'արթընցնէ իր մէջ, միշտ ձգտում ունի հաւատալու թէ ուրիշ բան է: Բայց իմաստութիւնը չէ որ հանճար կը ստեղծէ

ՓԱԽՈՒՍՏԸ

Բայց կը գտնուէր մեծ դժուարութեան մը առջեւ: Այժմ, երբ վերադարձեր էր իր սեփական զգացումներուն, յստակ կը տեսնէր, թէ ինչ տեսակ կնոջ հետ էր իր գործը եւ գիտակից էր այն իրողութեան, որ եթէ անկէ խնդրէր իրեն վերադարձնել իր ազատութիւնը, ան, իր աղաչողական ձեւերով, իր վիրաւորուած զգացումներուն փոխարէն պիտի պահանջէր հսկայ գումար մը:

Անկէ զատ, այդ մարդու մը համար անյարմար ալ է խաբել կին մը: Ուրիշներ զինք պիտի նկատէին տգեղ վերաբերում ունեցող մէկը:

Ռոճըր հետեւեցաւ իր տուած որոշումին եւ ոչ խօսքով եւ ոչ ալ իր վարուեւակերպով մատնեց Րութի հանդէպ ունեցած զգացումներուն փոփոխութիւնը. ընդհակառակն, շատ ուշադիր էր անոր բոլոր բաղձանքներուն հանդէպ: Կանոնաւոր կերպով կը տանէր ճաշարան, միասին կ'երթային սինեմա, կը ղրկէր ծաղիկներ: Մնացած էր նախկին համակրելի եւ առինքնող մարդը: Որոշեցին յարմար բնակարան մը գտնելէ ետք ամուսնանալ, քանի որ ինք, Ռոճըր կը բնակէր փոքր յարկաբաժնի մը մէջ, իսկ Րութ՝ կահաւորուած սենեակ մը միայն ունէր: Այսպէս, անոնք սկսան փնտռել իրենց յարմար յարկաբաժին մը: Բայց շատ դըժուար էր գտնել յարկաբաժին մը, որ գոհացում տար ամէն տեսակէտով:

Ռոճըր դիմեց ուրիշ գործակալութիւններու եւ մէկ առ մէկ գացին այցելել ուրիշ տուներ. ուշադրութեամբ աչքէ անցուցին իւրաքանչիւրը՝ նկուղներէն մինչեւ առաստաղները: Բնակարաններէն ոմանք շատ ընդարձակ էին, ուրիշներ՝ շատ փոքր, ոմանք կեդրոնին շատ մօտ էին, ուրիշներ շատ հեռու, կամ շատ սուղ, կամ կը պահանջէին մեծածախս նորոգութիւններ եւայլն: Այսպէս, Ռոճըր շարունակ կը գտնէր հնարք մը, բնակարանը ներկայացնելու համար անյարմար: Բնականաբար դժուարահաճ էր եւ կ'ուզէր, որ իր սիրելի Րութը բնակի ամէն բանով կատարեալ յարկաբաժնի մը մէջ, իսկ կատարեալ բնակարան գտնելը կը պահանջէր երկարատեւ փնտռտուք: Բայց բնակարան փնտռելու աշխատանքը յոգնեցուցիչ է եւ Րութ սկսեր էր ցոյց տալ սրտնեղութեան նշաններ: Ռոճըր խնդրեց աւելի համբերատար ըլլալ, քանի որ տեղ մը գոյութիւն ունէր հարկաւ իրենց փնտռած յարմար բնակարանը: Բաւական էր միայն ունենալ քիչ մը համբերութիւն: Այսպէս քննեցին հարիւրաւոր բնակարաններ, միասին բարձրանալով հազարաւոր սանդուխներէ վեր եւ աչքէ անցընելով անհամար խոհանոցներ:

Րութ պատրաստ էր այլեւս եւ մէկէ աւելի անգամներ գայրացաւ, ըսելով.

— Եթէ շուտով չգտնես բնակարան մը, պէտք պիտի ըլլայ, որ վերաքննեմ բըռնելիք դիրքս, քանի որ այս ընթացքով մենք հազիւ մէկ քանի տարի ետք պիտի կարենանք ամուսնանալ:

— Կը խնդրեմ, որ քիչ մը եւս համբերես: Ուրիշ գործակալութենէ մը ստացած եմ վարձու բնակարաններու նոր ցանկ մը, ուր կան առնուազն վաթսուն հասցէներ:

Եւ փնտռտուքը վերսկսաւ աւելի բուռն թափով մը: Այսպէս երկու տարի շարունակ բնակարան փնտռեցին վաղն ի վաղ: Րութ լռակեաց եւ արհամարհոտ կին մը եղած էր. անոր գեղեցիկ աչքերը ստացեր էին գրեթէ տխրամած արտայայտութիւն մը: Մարդկային տոկունութիւնն ալ սահման մը ունի: Տիկին Պարլու ցոյց տուած էր հրեշտակային համբերութիւն մը, բայց ի վերջոյ ըմբոստացաւ.

— Կ'ուզե՞ս թէ ոչ ամուսնանալ ինծի հետ, ըսաւ ան:

Ձայնին մէջ անսովոր կարծրութիւն մը կար, բայց այս իրողութիւնը ոչ մէկ փոփոխութիւն բերաւ Ռոճըրի պատասխանին.

— Անշուշտ կ'ուզեմ: Պիտի ամուսնանանք յարմար բնակարան մը գտնելէ անմիջապէս ետք: Մոռցայ ըսելու, թէ այսօր իսկ լսեցի բնակարանի մը մասին, որ կը կարծեմ թէ յարմար է մեզի համար:

— Կը վախնամ որ այլեւս պիտի չկարենամ բնակարան փնտռել: Դժբախտաբար սկսած եմ հիւանդ զգալ ինքզինքս:

— Խե՜ղճ Րութ, վերջերս, արդարեւ տժգունած ես:

Րութ անկողին ինկաւ իբր հետեւանք այս յոգնութիւններուն: Ան այլեւս անկարող եղաւ ընդունելու Ռոճըրը, որ սկսաւ գոհանալ քանի մը հեռախօսային խօսակցութիւններով եւ յանձնակատարի մը հետ ծաղիկներ ղրկելով: Ան կը շարունակէր մնալ նոյն առատաձեռն եւ կնամեծար անձը:

Ամէն օր Րութի կը ղրկէր նամակ մը, ըսելու համար թէ տեղեկութիւն ստացած է նոր յարկաբաժնի մը մասին, զոր պիտի երթայ տեսնել:

Այսպէս, անցաւ շաբաթ մը եւս, որմէ ետք ան ստացաւ հետեւեալ նամակը.

«Ռոճըր, չեմ կարծեր, որ ճշմարիտ սիրով կապուած ես ինծի: Գտած եմ մէկը, որ անհամբեր է ստանձնելու հոգս եւ այսօր իսկ պիտի ամուսնանամ անոր հետ: Ստորագրութիւն՝ Րութ»:

Ռոճըր պատասխանեց մասնաւոր յանձնակատարի մը միջոցաւ.

«Րութ, լուրդ ջախջախեց զիս: Երբեք պիտի չկարենամ վերագտնել ինքզինքս, բայց, բնականաբար, քու երջանկութիւնդ պէտք է առաջնահերթ կարեւորութիւն ունենայ ինծի համար: Ներփակ կը ղրկեմ եօթը նոր հասցէներ, զորս ցրուիչը բերաւ այս առաւօտ եւ համոզուած եմ, թէ անոնց մէջ պիտի գտնես նաեւ այն բնակարանը, որուն կը տենչաս: Ռոճըր»:

ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՈՄ

(2 եւ վերջ)

...այլ՝ կ'երգէր » :

Աստուած. — « Աստուած բառը իմ վրաս կը թողու տպաւորութիւնը լուցկիի տուփի, որուն մէջ կրնաս մեծ քանակութեամբ լուցկի դնել կամ հանել : Եթէ փորձեմ ճշգրիտ իմաստ տալ Աստուած բառին, ինքզինքս կը գտնեմ դէմ առ դէմ մարդկային իմացականութեան, որ ի վիճակի չէ ըմբռնելու Աստուած բառին սահմանումը :

« Մարդկային արարածին մէջ ստրկամտութեան զգացում մը կայ : Ամէն ինչ որ մարդուն մէջ մարդէն կախում չունի, զայն կը կոչեմ ստրկամտութեան զգացում : Արդի քաղաքակրթութիւնը կը փորձէ խեղդել ստրկամտութեան զգացումը, զոր չի կրնար խեղդել, նոյնիսկ ուխ–կլին մէջ, որ իրմէ շատ աւելի զօրաւոր է » :

Կրօնքները. — Որովհետեւ կրօնքները չին են հիմա, քանի որ վերջինն է. դարն է որ կուգայ, վարժուեցանք աւելի իմաստուն ձեւով նայիլ անոնց : Եւ սակայն մեծ կրօնքներու իրականութիւնը, գլխաւորաբար յայտնութիւնն է : Այսօր ալ քրիստոնէութեան մէջ լուրջ բան մը չկայ որ յայտնութիւն չըլլայ : Իրական կրօնքը բնազդային յարում մըն է, բայց որովհետեւ պարունակութիւն մը ունի, յարումն է բանի մը : Քրիստոնեայ ըլլալ, չի նշանակեր պուտատայական ըլլալ :

Աւետարանը. — Աւետարան կարդացի բոլոր երախաներուն պէս, երբ առաջին հաղորդութիւնս պիտի առնէի : Շատ բան չհասկցայ : Շատ աւելի ուշ, լրջօրէն կարդացի եւ ուշադրութիւնս գրաւեց անոր մարգարէական մեծ ուժը : Յետոյ, կրկին կարդացի իբրեւ Տոսթոյեւսկիեան գործ մը : Այն ատեն հոն գտայ կարգ մը հատուածներ, որոնք իսկապէս հանճարային են, բայց մասամբ գրական հանճար » :

Կիները. — « Այն վայրկեանէն ուր, ինչպէս Հեմինկուէյ, սիրային պատմութիւն մը դնես յեղափոխական պայքարի մը մէջ, մարդոց քթին է որ կը խնդաս, վասնզի եթէ սիրային պատմութեան մը մէջ ես, ա'լ յեղափոխական պայքարի մը մէջ չես : Երբ Ռոպէսփիէռ Տանթոնի կը հանդիպի Ժողովի ընթացքին — եւ այս վերջինը կ'ըսէ « կը դաւաճանես, Ռոպեսփիէռ» : Կը պատասխանէ «յիմար, մարդ չի դաւաճաներ երբ սիրաբանութիւն կ'ընէ» : Շատ չիտակ » :

Այրերը լաւ քաղաքակրթութեան մը մէջ են այրերուն համար, վասնզի իրենք են որ զայն կերտած են : Կիները դէշ քաղաքակրթութեան մը մէջ են, վասնզի ենթարկուած են անոր : Խառն քաղաքակրթութիւն չկայ » :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՄԵՆԵՐԳ ԱԼՊԵԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կը քալեմ, կը քալեմ, կը քալեմ քիլոմեթրներ եւ քիլոմեթրներ, ու չեմ ուզեր վերադառնալ դէպի քաղաք: «Վերջ չունենար այս ճամբան» կ'աղերսէ ձայն մը ներսէս :

Գեղեցիկ է ան երազի մը պէս, ուր խորասուզուած կ'ըլլայ երբեմն հոգին՝ գինով ու հեռու կեանքի տափակ ու տղեղ բաներէն :

Ճամբաս ողողուած է արեւով ու կապոյտ երկինքով : Շուրջս անսահման դաշտեր անարատ ձիւնի : Եւ այս բոլորը պարուրուած՝ հպարտ, այլ սակայն մտերիմ ստուերներովը ձիւնապատ լեռներուն :

Կը քալեմ... եւ ինծի կ'ընկերանայ միայն լուռ ու թախծոտ շուրջպարը եղեւիններուն :

Անբիծ եւ լուռ այս տարածութեան առջեւ, յանկարծ, ինչո՞ւ չեմ գիտեր, միտքս կ'երթայ քաղաքներու ժխորին մէջ կորսուած մեր երիտասարդութեան : Ամէն բանէ առաջ, այդ մտածումիս մէջ կայ գութ եւ սէր անսահման :

Որքան կը սիրեմ իմ հայ աղջիկներս ու հայ տղաքս եւ որքան կը մեղքնամ իրենց ...:

Անոնք չունեցան իմ երջանիկ մանկութիւնս, որ կ'արթննար ձմրան ձիւնոտ առաւօտուն, կիսախուփ աչքերը թաղելու Սկիւտարի մեր պարտէզին շղարշ ու ժանեակ հագած ծառերու համայնապատկերին մէջ :

Անոնց մանուկի քայլերը չմխրճեցան երբեք այն թաւշեայ ձիւնի ճամբաներուն մէջ, որ հայ թաղերէն կ'առաջնորդէր զիս՝ դէպի հայ դպրոցն ու հայ զուրգուրոտ ուսուցչուհիները :

Անոնց կաղանդի գիշերն ու Նոր տարուայ առաւօտը չպարուրուեցան երբեք՝ կախարդիչ հմայքովը մութին ու ձիւնին մէջէն ինծի հասնող հայ երգիչ տղոց եւ փոկեղ ծախողներու անուշ կանչերուն :

Հասակ նետեցին անոնք մեծ քաղաքներու օտարամերժ ափերուն վրայ : Պարապ մնաց հոգին իրենց՝ իմ մանկութեանս այն անուշ հէքեաթներէն, որոնք ապրեցուցին զիս ու տակաւին սնունդ պիտի տան ապրելիք օրերուս :

Կը խորհիմ, օգուտ ունի՞ն թերթերու էջերէն թափուող խրատները, արձագանգ պիտի գտնե՞ն չորս պատերու մէջ խօսուած քարոզները : Ու կ'ըսեմ ես ինծի.— Ապրուած կեանքն է միայն իրական :

Ու բաղձանք մը կը կանչէ հոգիիս յամառօրէն : Կարենայի, այս պահուս, քովս ունենալ մեր հայ տղաքն ու աղջիկները, քալել անոնց հետ անվերջ՝ այս անկոխ ձիւնի ճամբաներէն եւ վերապրիլ, պատմել այն բոլորը որ պակսեցան՝ իրենց հոգին կերտելու :

Թերեւս ջինջ կապոյտը երկինքին, ջերմութիւնը արեւին, վեհութիւնը լեռներուն ու բովանդակ հմայքը բնութեան, եւ ինչու չէ, իմ ալ արցունքով լի աչքերս ու յուզումէն դողդոջուն ձայնս կարենային բանալ վերջապէս, իրենց հոգիներուն մէջ՝ լուսամուտ մը, հոգ չէ թէ շատ փոքր, ուրկէ 'անոնք նշմարեն ու սիրեն հորիզոնն այն լուսաւոր՝ աղբիւրը իմ հայ էութեանս :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՊԵՐԻԿԼԷՍԻ ԴԱՐԸ

Պերիկլէսի դարը հելլենական ոսկեդարն է : Այդ դարուն մէջ կիները բաժնուած էին երկու դասակարգի : Ամուսնացող կիներ եւ ազատ ապրող կիներ :

Այս երկրորդ դասակարգին պատկանող կիները անոնք էին, որոնք բնատուր ձիրքերով օժտուած՝ կը խտացնէին իրենց մէջ մտային պայծառափիւռ ընդունակութիւն, հոգեկան պատկառազդու ազնուութիւն, անթերի ֆիզիքական հրապուրիչ գեղեցկութիւն եւ, որոնք սահմանուած էին, — Հեթանոս Յոյները այդպէս կը հաւատային, — նախախնամութեան կողմէ անհասանելի տնօրինութեամբ մը՝ տարածելու եւ ի սպաս դնելու իրենց բարերար ազդեցութիւնը, եւ դառնալու ներշնչող մղիչ ուժ, Ոսկեդարի շրջանին մանաւանդ, համամարդկային անդերազանցելի դէմքերուն կողքին :

Մեծ հռետոր Դեմոսթենէս կ'ըսէր. « Ամուսնութիւնը անհրաժեշտ է միայն ու միայն հարազատ զաւակներ արտադրելու համար » : Այս տեսակէտէն առաջնորդուելով՝ ազատ ապրող կիները ամուսնութիւնը կը համարէին չափազանց սահմանափակ կեանք մը, հիմնուած բարքերու, սովորութիւններու, օրէնքի եւ պարտաւորութիւններու վրայ, ապա ուրեմն եւ անել, կաշկանդող ճամբայ :

Ազատ ապրիլ ուզող կիները կը պատգամէին. — Կինը մարմնացումն է գեղեցկութեան, հաճոյքի, ցանկութեան, գեղարուեստի : Անջատեցէք կնոջմէն այս տուեալները, կինը կը դադրի բարոյական արժէք ունենալէ, եւ կը դառնայ սովորական ֆիզիքական կրքի յագեցման առարկայ :

Այրերը կը հաւատային այս անվիճելի ճշմարտութեան : Ազատ ապրող կիները իրենց գերակայ անհատական ազդեցութեամբ՝ Յունական Ոսկեդարի կերտման գործին բերին իրենց դրական աջակցութիւնը : Կ'արժէ յիշատակել շատերու կարգին՝ Ասպասիան, որ դարձաւ մեծ Պերիկլէսի հոգեկան եւ մտային կարողութիւններուն թռիչք տուող մղիչ ուժ, մարդկութիւնը դէպի լաւագոյնն առաջնորդելու գործին մէջ՝ յուսահատութիւնը ու յոգնութիւնը խափանող եթերային պահապան հրեշտակը :

Ասպասիան կատարելագոյն գեղեցկութեան տիպարն էր : Աչքե՞րը, անդիմադրելի կերպով գերող ուժ, հասակն ու մարմնական գծե՞րը, հմայող, գինովցընող ներդաշնակութեան մեծութիւնն ունէին, հոգի՞ն, բիւրեղացած ազնիւ զգացումներու անսպառ ներշնչարան էր :

Պերիկլէս զայն կը նկատէր աստուածային անպարտելի ուժին մարմնացումը՝ սահմանուած իր կողքին, որպէս առաջնորդող ոգի, իր առաջադրութիւններուն յաջողութեան համար :

Պլուտարքոս հետեւեալ յատկանշական միջադէպը կը պատմէ իր յուշերուն մէջ:

— «Արդարադատ և մարդասէր Պերիկլէսը հրաւիրուած էր, Ասպասիայի հետ, գեղարուեստագէտներու, փիլիսոփաներու եւ քաղաքական մեծ անձնաւորութիւններու հաւաքոյթի մը :

Ջահակիրներու առաջնորդութեամբ գիշերը ճամբայ կ'ելլեն հիւրերը : Դեռ ճանապարհին՝ կը լսեն որ, իրենց թիկունքէն, անծանօթ մը չարաքայլ կը յառաջանայ : Ասպասիան կանգ կ'առնէ, եւ կ'ըսէ Պերիկլէսին մեծ բարութեամբ եւ կատարեալ հանդարտութեամբ.

« Սիրելիդ իմ Պերիկլէս, օհ իմ մեծութեան խորհրդանիշը եղող Աստուածս, մութին մէջ դէպի մեզ մօտեցող անծանօթի մը քայլերուն աղմուկը կը լսեմ» :

Պերիկլէս վեհութեամբ կը պատասխանէ.

— « Եւ ինչո՞ւ կ'անհանգստացնէ քեզ, պաշտելիս իմ » :

Ասպասիա կը յիշեցնէ իր սիրած եւ գուրգուրացած մեծ մարդուն :

— « Գիտես, գիշերը ծնաւ մահը, քունը, երազները, կեղծումը, ծերութիւնը եւ գաղտնի ոճիրը : Մի մոռնար՝ որ, գիշերուան մութին մէջ կը գործէ չարութիւնը» :

Մինչ այդ, անծանօթը մօտեցած էր անհանդարտ ճամբորդներուն : Ասպասիա կը կոչէ.

— « Ջահակիրներ, մօտեցէք մեզի, լոյս բերէք՝ որպէսզի այս անծանօթը իր ուղիղ ճամբան գտնէ » :

Անծանօթը, որ յանձնարարուած էր մարդկութեան այդ երկու մեծ ռահվիրաները սպաննելու, ջահերու շլացուցիչ լոյսին տակ՝ ի տես Պերիկլէսի վեհափառ կեցուածքին եւ Ասպասիայի հրապուրիչ գեղեցկութեան, ձեռքէն կը ձգէ սուրը, երկիւղածութեամբ մը կը համակուի, երակներուն մէջ սարսուռն է որ շրջան կ'ընէ, եւ ծունկի գալով գերագոյն զղջումով մը կը խոստովանի.

— « Մութին մէջ պիտի սպաննէի ձեզ, լոյսը, ձեր աստուածային վեհութիւնը փրկեց իմ հոգին » :

— Ո՛հ, լո՛յս, լո՛յս, կը բացագանչէ Ասպասիա : Բարերար լոյս, թշուառ անծանօթ, եկուր մեր ջահերու լոյսին, մեզի հետ, դէպի անդորրութիւնը խղճին, դէպի գեղեցկագոյն գեղեցկին, հաւատքով, սիրոյ եւ բարութեան հասնելու համար :

Թ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Արեւը մայր մտնելու կը մօտենար եւ ամենափոքր քարերուն ստուերները գետնին վրայ կ'երկնցնէր. ուստի Ժան Վալժան բոլորովին ամայի եւ կարմրագոյն ընդարձակ դաշտի մը մէջ մացառի մը ետին նստաւ : Հորիզոնին վրայ Ալպեան լեռներէն զատ բան մը եւ ոչ իսկ հեռաւոր գիւղի մը զանգակատունը կ'երեւար : Ժան Վալժան Տ...էն գրեթէ երեք մղոն հեռու կը գտնուէր : Մացառէն քանի մը քայլ անդին արահետ մը կար որ դաշտը երկուքի կը բաժնէր :

Այս մտախոհութեան մէջ որով կարծես թէ իր հին ու կոշտ հագուստն ա'լ աւելի երկիւղալի պիտի երեւար զինքը տեսնողի մը, զուարթագին ձայն մը լսեց ան :

Գլուխը դարձուց եւ տեսաւ որ գրեթէ տասը տարեկան Սավուացի պատանի մը կուգար արահետէն՝ երգելով. իր անուաւոր ջնարը քովը կախած եւ Ալպեան տեսակ մը մուկ դնելու արկղիկն ալ կռնակը առած էր : Ասիկա այն քաղցր եւ զուարթ պատանիներէն մին էր որոնք քաղաքէ քաղաք կ'երթան եւ որոնց ծունկը փանթալոնին ծունկերէն կ'երեւայ :

Պատանին շարունակ երգելով մերթ ընդ մերթ իր քայլը կ'ընդմիջէր եւ վէգ կը խաղար քանի մը դրամով որ ձեռքն էր եւ որ հաւանաբար իր բոլոր հարստութիւնն էր : Այս դրամներէն մին երկու ֆրանքնոց մըն էր :

Պատանին մացառին քով կանգ առաւ առանց տեսնելու Ժան Վալժանը եւ վեր ցատկեցուց ձեռքը եղած ստակները զոր մինչեւ այն ատեն բաւական յաջողութեամբ ափին կռնակին վրայ կրցած էր առնել ամբողջապէս : Բայց այս անգամ երկու ֆրանքնոց դրամը գետինը ինկաւ եւ դէպի մացառը գլորուելով մինչեւ Ժան Վալժանին քով գնաց :

Ժան Վալժան ոտքը դրամին վրայ դրաւ : Բայց պատանին իր դրամին դէպի ո'ւր գլորիլը նայած եւ ո'ւր կենալը տեսած էր : Ամենեւին չզարմացաւ եւ դէպի մարդը քալեց ուղղակի : Այս վայրը բոլորովին առանձնական տեղ մըն էր. թէ' դաշտին եւ թէ արահետին ո'ր կողմն ալ եւ ո'րքան հեռու ալ նայուէր, մարդ չկար : Ամենեւին ձայն ծուն չէր լսուեր, բացի տկար ճիչերէն, զոր կը հանէր խիստ բարձրէն թռելով անցնող թռչուններու երամ մը :

Պատանին կռնակը արեւին դարձուցած էր, որ անոր մազերուն մէջ ոսկեգոյն թելեր կը գետեղէր եւ որ Ժան Վալժանի վայրենի դէմքը արիւնաբոյր նշոյլով մը կը շառագունէր :

— Պարո՛ն, ըսաւ անտխական Սավուացին մանկական այն վստահութեամբ որ տղիտութեամբ եւ անմեղութեամբ կը բաղկանայ : Ո՞ւր է դրամս :

— Անունդ ի՞նչ է, հարցուց Ժան Վալժան :

— Փըթի Ժերվէ, պարոն :

— Կորի՛ր նայիմ, ըսաւ Ժան Վալժան :

— Պարոն, կրկնեց պատանին, դրամս կ'ուզեմ :

Ժան Վալժան գլուխը ծռեց եւ պատասխան չտուաւ :

Պատանին նորէն ըսաւ.

— Դրամս կ'ուզեմ, պարոն :

Ժան Վալժանին աչքը շարունակ գետինը կը նայէր :

— Դրա'մս կ'ուզեմ, սպիտակ դրա'մս կ'ուզեմ, ստա'կս կ'ուզեմ, պարոն, աղաղակեց պատանին :

Կ'երեւայ թէ Ժան Վալժան բնաւ չէր լսեր պատանիին աղաղակը :

Պատանին Ժան Վալժանին պլուզին օձիքը բռնելով հրեց զայն : Եւ զանձին վրայ դրուած երկաթագամ ահագին կօշիկը մինչեւ տեղէն շարժելու կը ջանար՝ միւս կողմէն ալ կը պոռար.

— Դրամս, երկու ֆրանքնոց դրամս կ'ուզեմ :

Պատանին կուլար : Ժան Վալժան գլուխը վերցուց : Միշտ նստած էր իր տեղը. աչքերը պղտոր էին : Զարմանքով մը պատանիին նայեցաւ. յետոյ ձեռքը գաւազանին երկնցուց եւ զարհուրելի ձայնով մը գոչեց.

— Ո՞վ է ան :

— Ե'ս, պարոն, պատասխանեց պատանին : Ե'ս եմ, Փըթի Ժերվէն եմ, ես եմ, շնորհ ըրէք, տուէ'ք երկու ֆրանքնոցս, շնորհ ըրէք, պարոն, վերցուցէք ձեր ոտքը : Յետոյ իր փոքրութեամբը հանդերձ զայրանալով եւ գրեթէ սպառնական կերպով մը.

— Վերջապէս պիտի վերցնե՞ս ոտքդ : Վերցո'ւր նայիմ սա ոտքդ չո'ւտ :

— Ահա' դուն ես տակաւին, ըսաւ Ժան Վալժան եւ յանկարծ ոտքի վրայ ելլելով եւ ոտքը առանց վերցնելու դրամին վրայէն, կրկնեց.

— Պիտի կորսուիս երթաս թէ ոչ...:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մալվինէ Էսապալեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Ղազարոսեան – Հասեր (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ղազարոսեան – Հասեր (Պոլիս), Պ. Հայկ Էսապալեան, Տէր եւ Տիկին Արման Ղազարոսեան – Հասեր (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Անալխաօղլու եւ աղջիկները (Պոլիս), Օր. Անի Ղազարոսեան – Հասեր, ինչպէս նաեւ Մուպարէկեան, Ծերունեան, Մանուկեան, Աբիկեան, Հազարոսեան, Պետրոսեան, Ալչրճեան, Փիւզէ եւ Մկրտիչեան ընտանիքները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, տալոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փարիզ, Հոկտ. 29ին, յետ անողոք հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Նոյեմբեր 2) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ – Փարիզիէնի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Ազգատախնամ Ընկերակցութեան Հանգստեան Տուներուն մէջ մահացած պատսպարեալներու հոգւոյն, հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներու պարագաները եւ հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէին նախաձեռնութեամբ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին :

Ս. Մինասեանի (նահատակուած 1915) ինչպէս նաեւ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ողբ. բոլոր ընկերներուն յիշատակին — Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նետիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Դադէս Զապունեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Արզարեան, Աւագ Պաղտասարեան եւ որդին, Կարապետ Քէչիշեան, Հմայեակ Ուզունեան, Մարգար Բարխեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Տօքթէօր Յովհ. Քիւթիւքեան, Հայկ Թէնէքէճեան, Ահարոն Աբրահամեան, Աշոտ Նըշանեան, Յովհ. Եղիշէեան, Գրիգոր Գոստիքեան, Բարթող Փափազեան, Շաւարշ Տէր – Պարսամեան (Նոր Սերնդական), Հրանդ Յովհաննէսեան :

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաները ու ընկերները, յարգելու համար անոնց յիշատակը : Ծաղիկի զետեղումը պիտի կատարուի մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ Շաբաթ օր :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէնթ Էթիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կը տեղեկացնէ թէ այս Չորեքշաբթի (1 Նոյեմբեր), Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ կը մատուցուի մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ եւ գերեզմանօրհնէք, Սէնթ Էթիէնի գերեզմանատան մէջ : Կէսօրէ ետք դարձեալ նոյն արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ Սէն Շամոնի գերեզմանատան մէջ, ձեռամբ Վահան վրդ. Թօփալեանի, ժամը 15ին :

ԼԻՈՆ – Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Ս. Էջմիածնի միաբան եւ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ թեմերու առաջնորդ

ՏԻՐԱՅՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Ս. Պատարագը կ'երգէ տեղւոյս «Կոմիտաս երգչախումբը» :

Սկիզբ ժամերգութեանց 8.30ին, Պատարագ ժամը 10ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Նոյեմի Մաթէոսեանէ 50 Փր. իր ամուսնոյն յիշատակին :

ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ԱՅՑ

Ինչպէս ամէն տարի, Փարիզեան շըրջանի Նոր Սերնդականները այց մը կազմակերպած են. — Անդրանիկի, Ա. Ահարոնեանի, Ռուբէնի, Ա. Խատիսեանի, Գրիգոր Օտեանի, Շաւարշ Միսաքեանի եւ

PIERRE QUILLARD

շիրիմներուն, ի Փէռ – Լաշէզ, Ամենայն Սրբոց օրը, Չորեքշաբթի (Նոյեմբեր 1), ժամը ճիշդ 10ին : Հաւաքուիլ Փէռ-Լաշէզի կամպեթթա դուռին առջեւ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 4, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին մեծ պարահանդէսը, Քազինօ – Շարպոնիէի շքեղ սրահներուն մէջ :

Պուֆէ՝ մատչելի գիներով :

Գեղջկական պարեր եւ այլազան անակընկալներ :

Մի սպասէք վերջին օրերուն, ձեր տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար :

Սեղանները կանխաւ ապահովելու համար հեռախօսել 72-72-06, Լիոն :

GHAZARIAN ARA

35, Rue Chevreul, Lyon (7e)

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Միութեան երկրորդ անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը չորսին : ՕՐԱԿԱՐԳ. — Վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

ՁՄԵՌԸ ԵՒ ԱՄԱՌԸ

ԹԻՐՈԼԻ ՄԷՋ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հայկական այս ընկերութիւնը ամէնէն հաճելի արձակուրդները կ'ապահովէ, ամէնէն մատչելի պայմաններով :

ՄԵԿՆՈՒՄ Դեկտեմբեր 23, «Ձիւնի զուարթ կառախումբով» : Վերադարձ Յունուար 5ին : Բնակութիւն սովորաբար ընտրուած պանդոկներու մէջ :

ԹՐԻՆՍԻ ՄԷՋ (1214 մեթր բարձրութիւն) : Դահուկի (սքի) դպրոց : Սքի եւ կօշիկ վարձու : Փաթինուառ :

ԾԻԹԱ ՊԱՆԴՈԿԸ. — Արդիական եւ հանգըստաւէտ : Առատ եւ խնամուած ուտելիք, տաք եւ պաղ ջուր՝ 455 ֆրանք :

ԹԻՐՈԼԸՌ ՀՈՖ պանդոկ, նոր շինուած, շատ լաւ տեղ, առատ ու խնամուած ուտելիք, տաք եւ պաղ ջուր, 445 ֆրանք :

ՅՈՒՄ ՎԻՆԸՌ պանդոկ, հանգստաւէտ, խնամուած ճաշ, պարասրահ, տաք եւ պաղ ջուր 396 ֆրանք :

Սահմանափակ տեղեր :

Արձանագրուիլ առանց յապաղումի :

Կանխավճար 100 ֆրանք : Վճարումի դիւրութիւններ :

Վերոյիշեալ գիներուն մէջ են կառախումբով ճամբորդութիւնը, (տեղերը վերապահուած), Ինսպրուքէն Թրինս փոխադրութիւնը վերոյիշեալ պանդոկները, բնակութիւն եւ ճաշ, արկածի – ապահովութիւն :

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19 :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի «Անի» կոմիտէի :

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սէրքլը Կաթօլիկ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին :

Կ. Տօլմաճեան (արտասանութիւն) : ՏԻԿԻՆ ԾՈՎԻՆԱՐ ԱՐԹԻՆԵԱՆ – ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (երգ) :

×

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 4ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, քաղաքապետարանին թատրոնը :

Կը նախագահէ Ընկ. Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ շըրջանի ընկերուհիները այս Շաբաթ (4 Նոյեմբեր) ժամը 3ին Մշակոյթի Տան Տէր-Դաւիթեան դրասենեակը :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Միութիւն Ուսումնասիրացի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Զատիկեանի սրճարանի վերնայարկի սըրահը (Իսի) : Օրակարգ. — Վարչութիւնը իր տարեկան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը պիտի ընէ : Նաեւ երկու տարին լրացած ըլլալով իր հրաժարականը պիտի տայ : Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, անդամ կամ ոչ, անխտիր ներկայ ըլլալու :

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ. — Հ. Յ. Դ. Անտօքէնթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը Կիրակի (5 Նոյեմբեր) ժամը 16ին ընկ. Ն. Ա.-ի բնակարանը : Սոյն բացառիկ եւ կարեւոր ժողովին, բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կը հրաւիրուին Սէն Շամոնի ընկերները :

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ եւ Կիրակի, 4 եւ 5 Նոյեմբերին, «Ահարոնեան ակումբին մէջ :

ԽՆԴՐԱՆՔ ՄԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր Հինգշաբթի օրուան հայերէնի դասաւանդութենէն ետք հեռատեսիլի մանկական յայտագրի ցուցադրութեամբ հաճելի եւ խանդավառ պահ մը եւս աւելցնել ծրագրած է :

Այս առթիւ, մեր հայրենակիցներէն անոնք որ հնարաւորութիւնը ունին նուիրելու հեռատեսիլի գործիք մը կը խնդրուի որ փութան այդ ազնիւ ժէստը կատարել :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ կին մը, միջին տարիքի, տնական աշխատանք առանձին կնոջ մը կամ այր մարդու մը մօտ, Փարիզի մէջ :

Դիմել Տիկին Եաղուպեանի,
8, Ave. d'Eylau, Paris (16e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ բեմասիրաց թատերախումբ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Նոյեմբեր 17, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.45ին :

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՕՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԴՈՒՔ ԱԼ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆԸ

« ԹՐԱՆՍԹՈՒՐ »ի կազմակերպած զբօսաշրջիկներու խումբին :

Անապարեցէք, տեղերը սահմանափակ են

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ 15 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մեկնում 15 Նոյեմբերին — վերադարձ 2 Դեկտեմբերին — Երթ ու դարձ օդանաւով :

Բացառիկ գին՝ 1800 ֆրանք

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOUR

22, RUE DU 4 SEPTEMBRE — Tél. RIC. 77-40 — CCP 5974-66 PARIS

ուր կարելի է անձամբ դիմել Կ. ՌԻՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ ցերեկէ ետք ժամը 15-18 :

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ, 13 Րիւ տը Ֆար, ժամը 15 – 18 (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 46-94-15) :

ԼԻՈՆԻ մէջ ՊԱԼԵԱՆԻ, 145 Րիւ Պարապան : Հեռաձայն 60 – 01 – 11 :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ – ՏԵՍԻՆԻ մէջ Կ. ԳԱՐԱՅԵԱՆԻ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IX• —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

VENDREDI 3 NOVEMBRE 1967

LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11052

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 11.052

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ

Աշուն է : Տերեւաթափ :

Մահուան հրեշտակը ամէն օր նոր զոհ մը կը խլէ մեր փոքր ածուէն, Հայրենիքի թէ սփիւռքի մէջ, նօսրացնելով արդէն խիկ նիհար շարքերը մեր մտաւորական ընտրանիին :

Մեզմէ անդարձ բաժնուողներուն տեղ նորեր չեն գար, աւա՛ղ, լեցնելու բացուած պարապը :

Նոր Հայերը, մանաւանդ Հայրենիքէն հեռու ապրողները տարբեր են բոլորովին նկարագրով, մտայնութեամբ, տեսլականով, կեանքի մասին իրենց ըմբռնումներով :

Փոխուած է աշխարհ : Եսն ու նիւթը դարձած են տիրական :

Հայութեան հետ կապերը կը թուլնան հետզհետէ ա՛յն սերունդին մէջ, որ չէ տեսած Հայաստանը : Զէ տառապած, հալածուած ու կեղեքուած հայ ծնած ըլլալուն համար : Ոմանց համար Հայկական ծագումը շա՛տ հեռաւոր յիշատակ մըն է արդէն, երբ դեռ երկրորդ սերունդին չեն հասած :

Այս պայմաններուն մէջ հայ ընտրանիի ծառէն ինկած ամէն տերեւ տխուր աղդանշան մըն է թէ աշնան պիտի յաջորդէ ձմեռը՝ օր մը :

Ահա՛ տերեւաթափի վերջին զոհերը,— Ստեփան Զօրեան՝ Հայաստան, Եդուարդ Տարօնեան՝ Պէյրութ, Գոհարիկ Ղազարոսեան՝ Պոլիս – Փարիզ :

Երեք մտաւորական արժէքներ, որոնք դեր մը կատարած են հայ կեանքին մէջ, մշակոյթի տարբեր ասպարէզներու վրայ : Առաջինը՝ Ստեփան Զօրեան իբրեւ գրագէտ, Եդ. Տարօնեան իբրեւ կրթական մշակ, Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեան իբրեւ արուեստագիտուհի :

Ստեփան Զօրեան կը պատկանէր նախախորհրդային գրագէտներու հոյլին, ծնած ըլլալով 77 տարի առաջ Ղարաքիլիսա (Կիրովական)՝ գիւղացի ընտանիքի մէջ :

Սկսած է գրել պատանեկութեան տարիքէն : Ու առաջին օրերէն իսկ յայտնաբերած է ստեղծագործ տաղանդ :

Ամբողջ վաթսուն տարի նուիրուած է հայ գրականութեան, մեր մշակոյթի անդաստանը հարստացնելով գեղարուեստական անկորնչելի երկերով :

Վերջին տարիներուն Երեւանի Պետհրատը տասը հատորներով հրատարակեց իր ամբողջական գործերը, որոնցմէ Պապ թագաւորը ա՛յնքան մեծ յաջողութիւն արձանագրեց հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ :

1939ին հրատարակեցինք հատընտիր մը իր «Պատմուածքներ»էն, որոնց ոճն ու լեզուն կը վկայէին թէ Զօրեան հայ արձակի մեծ վարպետ մըն է, պատմելու շնորհքով օժտուած :

Ողբացեալ Եդուարդ Տարօնեան նոյնպէս գիւղացիի զաւակ էր, ծնած սահմանին այս կողմը, Թրքահայաստանի կարեւոր ոստաններէն մէկուն՝ Բաղէշի Ղուլթիկ գիւղին մէջ, 1896ին :

Զօրեանի պէս կը պատկանէր ժթ. դարու վերջին տասնամեակի սերունդին, զոր ատեն մը սովոր էինք կոչելու «միջին սերուն» : «Միջի՛նը» շատո՛նց «երէց» է դարձած եւ կ՚ապրի իր վերջալոյսը :

1908ի Օսմ. Սահմանադրութեան խառնակ ազատութիւնը իրեն տարեկից գաւառացի բազմաթիւ ուսումնատենչ հայ երիտասարդներուն պէս զինքը նետած էր Պոլիս, ուր երկրորդական ուսման հետեւէլ երբ 1915ին յաջողած էր անցնիլ Զուիցերիա եւ 1919ին աւարտած Ժընեւի մանկավարժական բարձրագոյն դպրոցը :

Ընտրած էր իր կեանքի ասպարէզը,— ուսուցչութիւն, հայ իրականութեան ամէնէնապերախտ ասպարէզը, որուն նուիրուեցաւ դպրոցը աւարտելէն անմիջապէս ետք եւ հաւատարիմ մնաց անոր մինչեւ այն դժբախտ օրը, երբ անողոք հիւանդութիւն մը անշարժութեան դատապարտեց զինքը :

Պոլիս, Ժընեւ, Հալէպ ու Պէյրութ իր գործունէութեան շրջաններն եղան : Երկրորդ աշխարհամարտէն առաջ պահ մը ապրեցաւ նաեւ Փարիզ, մասնակցելով այդ օրերու գրական մշակութային շարժումներուն :

Կանուխէն մտած Դաշնակցութեան շարքերը, հաւատարմօրէն ծառայեց մինչեւ ետք անոր գաղափարականի իրականացման :

Օժտուած էր նաեւ գրական շնորհով : Մանկապատումէն ետք հրատարակեց պատմուածքներու հատոր մը՝ Համասփիւռ : Իսկ անցեալ տարի լոյս ընծայեց իր ծննդավայրի՝ «Բաղէշի Ղուլթիկ գիւղի պատմութիւնը», ոգեկոչելով անցեալի քաղցր յիշատակները :

Մեր ողբացեալ ընկերը այժմ կը հանգչի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պանթէոնի մէջ, Պէյրութ :

Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեանի վաղաժամ մահով հայ երաժշտութիւնը կը կորսնցնէ իր տաղանդաւոր վարպետներէն մէկը : Պզտիկ տարիքէն երաժշտական արուեստին նուիրուած, ողբացեալը ինքզինք ճանչցուցած էր միջազգային հասարակութեան ո՛չ միայն իբրեւ դաշնակահարուհի այլ նաեւ՝ երգահան :

Մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց տըւած էր անմահն Կոմիտասի գործին հանդէպ : 1950ին Անթիլիասի կաթողիկոսարանի տպարանէն լոյս ընծայած էր հանճարեղ վարդապետին կարգ մը անտիպ հեղինակութիւնները, իր կողմէ դաշնաւորուած, կորուստէ փրկելով զանոնք :

1940ին Փարիզի մէջ հրատարակեց «Երեք հայկական երգեր», բառերը ֆրանսերէնի թարգմանուած : Ո՛րքան կը փափաքէր, որ անոնք լոյս տեսնէին հայերէնով : Ինչպէս գրեցինք, ունի բազմաթիւ անտիպ գործեր, որոնք պէտք է հրատարակուին անպայման :

Այսպէս, տերեւաթափը կը շարունակուի անխնայ :

Մեզմէ անդարձ բաժնուողներուն կեանքը պէտք է դառնայ ներշնչումի աղբիւր մեր նոր սերունդին համար, որպէսզի անթառամ մնայ անոնց յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍԸՐ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

ՀՈՒՍԷՅՆ ՉԸՆԴՈՒՆԻՐ ԷՇԲՈԼԻ ՀՐԱՒԷՐԸ

Իսրայէլի վարչապետը յայտարարեց առջի օր թէ պատրաստ է տեսնուելու Հիւսէյն թագաւորին հետ, Երուսաղէմ կամ Ամման, բայց Հիւսէյն, որ Լոնտոն կը գտնուի, անուղղակի կերպով մերժողական պատասխան տուաւ : Յորդանանի թագաւորին պատճառաբանութիւնն այն էր թէ իրմէ զատ արաբական շատ երկիրներ կան խնդրոյ առարկայ, արաբ – իսրայէլեան տագնապին մէջ : Իսկ Էշքոլ հրաւէրը ըրած էր բրիտանական հրեայ կազմակերպութեանց մէկ ներկայացուցիչին, Երուսաղէմի մէջ : Այս կազմակերպութիւնները Իսրայէլ կ՚այցելէին «Պալֆուր յայտարարութեան» յիսնամեակին առթիւ, որ «ազգային օճախ» մը կուտար Հրեաներուն Պաղեստինի մէջ :

Միւս կողմէ, Նասրի մէկ բարեբը ըսած է թէ եթէ Ազգաժողովը լուծում չգտնէ Միջին Արեւելքի տագնապին, կը նշանակէ որ խաղաղ միջոցներով լուծում չի գտնըւիր, ոչ ալ բանակցութեամբ : Այս ձեւով, Նասր, ի յառաջագունէ, կը մերժէ բանակցութեան որեւէ հաւանականութիւն Իսրայէլի հետ :

Գալով Ու Թա՛նի, կ՚ուզէ ամրապնդել զինադուլի հսկողութեան միջոցները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ, մթնոլորտը կրկին շատ լարուած է Թուրք Կիպրացիի մըձերբակալութեան պատճառով : Արդարեւ իշխանութիւնները ձերբակալած են Տէնքթաշ անունով Թուրք պարագլուխ մը, որ գաղտնաբար Կիպրոս մտած էր, ուրկէ արտաքսուած էր նախապէս : Թուրք կառավարութիւնը դիմում կատարած է կիպրական իշխանութեանց որպէսզի ազատ արձակուի :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ կախաղան բարձրացուած նախկին վարչապետ՝ Ատնան Մենտերէսի աճիւնները ընտանիքին այնձնուեցան :

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ «Զելֆընթ» խնդիրէն ետք, «Պրաուն» խնդիր մը ծագեցաւ, նոր տպաւորութիւններ տալով աւանդապաշտ Ալպիոնէն : Անգամ մը եւս Արտաքին նախարար՝ Ճորճ Պրաունն է որ փոթորիկ հանեց Լոնտոնի մէջ : Ճաշի մը առթիւ, զոր կուտար Լորտ Թոմսըն, մեծերէն մէկը բրիտանական մամուլին, Պրաուն կոպիտ ձեւով յարձակած է Թոմսընի եւ ամբողջ անգլիական մամուլին վրայ, զոր աշխարհի ամէնէն «պոռնկացածը» կը նըկատէ : Պրաուն խօսքն ուղղակի Թոմսընի ուղելով ըսած է «ժամանակը եկած է որ այլեւս գոցէք ձեր բերանը (Շը՛տ ըփ)» : Ի վերջոյ Լորտ Թոմսըն խօսք առած է ու ըսած, սառ ոճով «Շատ լուրջի չենք առներ Ճորճը եւ հիմա կրցաք լաւ գաղափար մը կազմել այն մարդուն մասին որ այս մեծ երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը կը վարէ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Համայնավար կուսակցութեան կողմէ Վալտէք Ռոշէ Մոսկուա մեկնեցաւ ներկայ ըլլալու համար Հոկտեմբերեան յիսնամեակի հանդիսութեանց : Մոսկուա մեկնած է նաեւ Թիթօ թէեւ Եուկոսլաւիա միշտ կը մերժէ մասնակցիլ համաշխարհային համայնավար համագումարի մը :

ՔԱՄԻՐԻԻ (Պոլիվիա) մէջ, վերջ գտած է Ռեժիս Տըպրէի դատավարութիւնը : Ամբաստանեալին յայտարարութիւնները եղած են ղոնփակ : Կը յիշուի թէ Ռեժիս Տըպրէ ըսած է «ծանր պատիժը զոր պիտի տաք, պատիւ մը պիտի ըլլայ ինծի համար» :

ՊԱՊԻՆ առողջական վիճակը բարւոքած է եւ հաւանական է որ վիրաբուժական գործողութիւնը չուշանայ այլեւս : Կըրնայ նոյնիսկ կատարուիլ Շաբաթ օր :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, սկսնակ կառք վարողները իրաւունք պիտի չունենան ժամական 90 քիլոմեթրը անցնիլ : 70 տարեկանէն վեր եղողները բժշկական քննութենէ պիտի անցնին, իսկ արագ կառքերուն համար, վարելու յատուկ արտօնագիրներ պիտի ըլլան :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Պաշտպանութեան առաջին փոխ – նախարարը՝ Սոխոլով, շարունակելով իր շրջապտոյտը արաբական երկիրներու մէջ, Դամասկոս հասաւ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան Նախագահը՝ Ճեւտէթ Սունայ Լոնտոն հասաւ, ուր եօթը օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ :

ԱԼԺԷՐԻ մէջ տեղի ունեցած է Նոյեմբեր 1ի աւանդական տողանցքը, որ կը նշէ ապստամբութեան 13րդ տարեդարձը : Այս առթիւ արտասանած ճառին մէջ, Պումետիէն յայտարարած է թէ զինուորական ծառայութիւնը պարտաւորիչ պիտի ըլլայ Ալժերիոյ մէջ, Յունուար մէկէն սկսեալ :

ՊՈՆԻ մէջ բաւական դժգոհութիւն ծագած է ելմտական նախարար Շթրաուսի արտասանած ճառին առթիւ, Մատրիտի մէջ : Շթրաուս քննադատած էր Ամերիկացիք, ակնարկելով անոնց «երկդիմի խաղին» Խորհ. Միութեան հետ :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՄԷԿԷՆ ի վեր Ընկերային Ապահովութեան տուած հատուցումները ութսուն առ հարիւրէն 70 առ հարիւրի իջած են : Օրինակ բժիշկի այցելութեան մը համար (քսան ֆրանք), ցարդ կը գանձուէր 16 ֆրանք, ասկէ ետք պիտի գանձուի միայն 14 ֆրանք :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ դրամատուները այլեւս յարաբերութիւն պիտի չունենան արտասահմանի հետ : Այս դրամատուներուն մեծ մասը ֆրանսական է եւ դրեթէ ազգայնացման բնոյթ ունի ձեռք առնուած միջոցը :

ԹԱԼԷԱԹ ԵՒ ԶՕՀՐԱՊ

«Ենի Իսթանպուլ» թրքական թերթը, որ վերջերս սկսած է մերկացումներ կատարել մասոնական կազմակերպութեան մասին (ազատ – որմնադիր), հրատարակութեան տուաւ թուրք, հայ, հրեայ եւ յոյն երեւելի մասոններու անուններ եւ անոնց ծածուկ գործունէութիւնը :

«Թալէաթ փաշան, կը գրէ, որ մասոնական մըն էր, չփրկեց սակայն իր մասոնական եղմայրը՝ Գրիգոր Զօհրապը. — Թալէաթ փաշան սպաննող Հայն ալ մասոնական մըն էր»(?) խորագիրներուն տակ, կը շարունակէ.—

— Ցիշենք մասոնականներու Աթլաս օթեակը, որ ինը թիւը կը կրէ եւ հիմնըւած է 1949ին : 65 անդամներ ունի, եւ այդ Օթեակի անդամներուն մեծագոյն մասը Հրեաներ, Յոյներ եւ Հայեր են : Իրենց «մեծաւորն» է Ժոզէֆ Մենաշէ, ատենակալը՝ Ժոզէֆ Պարուհ, Բ. ատենակալը՝ Իսրայէլ Կերոն, տրիբունը՝ Գրիգոր Շապանեան, եւայլն :

Մասոններու այլանդակութեան եւ հակասական ընթացքներուն շուրջ, շատ փաստեր եւ տուեալներ կրնանք յիշել, նոյնիսկ Օսմանեան Կայսրութեան շրջանէն, այդ շրջանի համբաւեալ դէմքերէն : Պիտի ըսենք նոյնիսկ թէ մասոնները ոչ թէ կ՚օգնէին իրարու, այլ իրարու «միս կ՚ուտէին» : Օրինակ, մեծ եպարքոս Թալէաթ փաշա մասոն էր, բայց զինքը Պերլինի մէջ սպաննող Հայն ալ մասոն մըն էր : Իթթիհատի շրջանին նշանաւոր ելմըտական նախարարը, Մէհմէտ Ճավիտ պէյ, մասոն մըն էր, բայց անկախութեան ատեանի ընդհ. դատախազ Նեճիպ Ալի, նոյնպէս մասոն ըլլալով հանդերձ՝ մահավճիռ պահանջեց իրեն դէմ : Կախաղանի որոշում տուողներէն Րէշիտ Կալիպ եւս մասոն մըն էր :

Առաջին ընդհ. պատերազմին, Թուրքեւհայ բախումներուն առթիւ զոհուած Հայ մը, Գրիգոր Զօհրապ բարձրաստիճան մասոն մըն էր : Բայց այդ շրջանին ամենազօր եպարքոսը, մասոն Թալէաթ փաշան, չփրկեց Գրիգոր Զօհրապը, եւ մահուան ճիրաններուն յանձնեց զայն : Փիլիսոփայ Րիզա Թէվֆիք բարեխօսեց իր մասոն եղբօր՝ Թալէաթի մօտ, որպէսզի փրկէ Գրիգոր Զօհրապը, բայց չյաջողեցաւ :

Գրիգոր Զօհրապ հռչակաւոր փաստաբան մըն էր, իրաւաբանութեան փրոֆէսէօր մը, Թրքական Մեծանուն Հռետոր մը եւ գրագէտ մը : Հեղինակն է բազմաթիւ երկասիրութիւններու, նաեւ իրաւագիտական գործի մը, «Պատիժին ոգին», զոր քառասուն տարի առաջ փաստաբանները եւ դատաւորները ձեռքէ չէին ձգեր» :

ԱՐԱՔՍԻ ԱՐՏԱՍՈՒՔԸ

Ռափայէլ Պատկանեանի բանաստեղծութիւններուն մէջ մասնաւոր տեղ կը գրաւէ «Արաքսի Արտասուքը», որ իր լիասին ստեղծագործութեամբ եւ գեղեցիկ ազգային բովանդակութեամբ կը համարուի իր քերթուածներուն գլուխ–գործոցը :

Այս ոտանաւորը առաջին անգամ տպագրուած հեղինակին ձեռքով Գամառ Քաթիպայի երկրորդ տետրակին մէջ գրուած է 1854ին, Մոսկուայի մէջ եւ նուիրուած Գէորգ Քանանեանին :

Մենք, սակայն, այս հրաշալի բանաստեղծութեան մասին քանի մը ուսումնասիրական ըսելիքներ ունինք : — Նախ ի՞նչ է եղած Հայաստանի այդ գետին բուն հայկական անունը, երկրորդ՝ ուրկէ՞ կ'առնէ իր սկիզբը, երրորդ՝ այդ բանաստեղծութիւնը ինքնուրո՞յն գործ է, թէ՞ թարգմանութիւն, չորրորդ՝ ինչէ՞ն առաջ եկած է Հռոմայեցիներուն կարծիքը այդ գետի մասին, թէ ան իր վրայ կամուրջ չի հանդուրժեր :

Կը պատասխանենք այդ հարցերուն .— Մեր ունեցած ամէնէն հին յիշողութիւնը պահպանուած է Խորենացիի պատմութեան մէջ : Ան այդ գետի մասին խօսելով՝ զայն կ'անուանէ «Երասխ» : Պատշաճ է, որ մենք ալ գործածենք Երասխ անունը մեր գրականութեան մէջ :

Երասխը ունի զանազան անուններ : Հռոմայեցիները անուանած են զայն «Արաքսուս», Վրացիները «Ռասխի», Արաբները «Արազ» կամ «Ռազ» եւայլն : Այժմ ժողովուրդը կ'ըսէ «Արազ», որ ընդհանրացած անունն է :

Ոտանաւորի մէկ քառեակէն՝

«Տուրքը ջրի, ամէն օր,
Իր սուրբ ծոցէն Արարատ
Մայրախընամ ինձ սնունդ
Պարգեւում է լիառատ :

Կ'երեւայ, թէ հեղինակը թիւրիմացութեամբ կարծած է, որ Երասխը իր սկիզբը կ'առնէ Հայկական Պարի Բիւրակնեան լեռներու Սրմանց գագաթէն եւ տասը հազար հինգ հարիւր ոտնաչափ բարձրութենէն թափուելով կ'երթայ դէպի Արարատ, իբր արդէն բաւական մեծ գետ :

Արարատ սարը հսկայական մեծութեամբ զանգուած է, որ ձմեռը կը հաւաքէ իր վրայ շատ ձիւն, բայց ինքը չոր ու ցամաք սար է : Իր կողերէն եւ ստորոտներէն ոչ մէկ մեծ գետ կը բխի, այլ երեք մեծ առուներ, ձմեռները սակաւաջուր միւս եղանակներուն առատաջուր, որոնք կը կոչուին Առաջին Սեւաջուր, Երկրորդ Սեւաջուր եւ Երրորդ Սեւաջուր, տաճկերէն «Կարա–սու», ոռոնք կը թափին Երասխի մէջ :

Էջմիածնի միաբան Կիւրեղ վարդապետ Սրապեան կ'ըսէր եւ կը պնդէր, թէ Ռափայէլ Պատկանեանի «Մայր Արաքսը» թարգմանութիւնն է արաբական ոտանաւորներու, որոնք գրուած են Եգիպտոսի Նեղոս գետի մասին : Բաշխի Իշխանեան, իր «Հասարակական գաղափարները Ռափայէլ Պատկանեանի եւ Ս. Շահազիզի բանաստեղծութիւններու մէջ» գրքին մէջ կը բերէ վրացի բանաստեղծ Բարաթաշվիլիի (1816 – 1845) մէկ ոտանաւորը, որ իր գլխաւոր մոտիւով այնքան կը նմանի, այնքան կը յիշեցնէ մեր «Մայր Արաքս»ը, որ կարծել կուտայ, թէ անոր նմանութիւնն է : Ահաւասիկ այդ ոտանաւորը (արձակ թարգմանուած) .

« Քուռ գետի ափով կը քալէի ես կարօտով համակուած, ծանր խոհերու բեռէն մոռացութիւն կը փնտռէի հոն, ազատութիւն տալով արցունքներուս, նըստած՝ սիրած բլրակիս վրայ : Անխօս ափերուն յանձնած հոգիիս վիշտը, կ'աղօթէի — արթնցիր, հարազատ գետս, կենդանի վկան դարաւոր անցուդարձերուն : — Թող պատմէ ինծի ծերունազարդ ալիքդ հին օրերու վշտերը եւ անցած հերոսութիւնները »:

Մենք աւելորդ չենք նկատեր մէջ բերել այստեղ եւ ատրպէճանական ոտանաւորի հատուածը, որ տուած է մեզի հանգուցեալ Ստեփանոս Նազարեան եւ որ նոյնպէս կը յիշեցնէ մեր «Մայր Արաքս»ը : Ափսո՜ս միայն, կարելի չեղաւ գտնել միւս մասերը .

« Արազա սալդըմ թէշդի ,
Արազ բուլընդի, գէշդի :
Արազ գեա՛լ , խապադ էյլա ,
Հանկը գիունում խոշ գէշդի» :
(«Արազը ձգեցի լուացքի կոնքս ,
Արազը պղտորեցաւ, անցաւ գնաց :
Արազ , արի վկայէ՛,
Իմ ո՞ր մէկ օրս լաւ անցաւ գնաց») :

Մենք, սակայն, կը կարծենք, որ մեր «Մայր Արաքս»ը բոլորովին ինքնուրոյն երկ է, անոր նմանութիւնը Բարաթաշվիլիի կամ Եգիպտոսի ոտանաւորներուն, դեռ ապացոյց չի կրնար համարուիլ մէկէն կամ միւսէն փոխառութիւն ըլլալուն :

Նմանութիւնը գրականութեան մէջ երկու տեսակ է — նմանութիւն՝ փոխառութեան միջոցով եւ նմանութիւն՝ առանց փոխառութեան : Երկու բանաստեղծ, իրարու անծանօթ, իրարմէ շատ հեռու ապրող, կրնան նման ոտանաւորներ գրել, երբ կ'ապրին միեւնոյն խոհերով, հոգերով, ցաւերով : Թարգմանութեան մասին խօսք ալ կարելի չէ ընել : Ռափայէլ Պատկանեան Եգիպտոս չէ գտնուած, արաբերէն ալ չէր գիտեր...

Վրացիներու պատմական կեանքը այնքան նման է Հայերու պատմական կեանքին, որ բոլորովին հասկնալի պիտի ըլլայ, որ անոնց բանաստեղծները նոյնատեսակ ոտանաւորներ են գրած : Կարծես բնութիւնն ալ զանոնք միացուցած է իրարու հետ : Երասխը, հոսելով Արարատեան դաշտով, հաւաքելով իր մէջ Հայաստանի գետերը, դառնալով Անդրկովկասի երկրորդ մեծ գետը, կ'անցնի սահմանը, կը խառնուի Քուռի հետ եւ անոր հետ միասին կ'երթայ դէպի Կասպից ծով :

Ի՞նչպէս պէտք է հասկնալ, որ Երասխըն իր վրայ կամուրջ չի հանդուրժեր, իր վրայ կամուրջ չէ ուզած ունենալ :

Երասխը, ահագին բարձրութենէ թափուելով ցած, իր ջրերուն հետ կը սրբէ կը բերէ շատ աւազ ու տիղմ, որով տարիներու ընթացքին այնքան կը շատնան, որ կը կազմեն իր հոսանքի առաջ զանազան խումբեր եւ կ'արգիլեն գետի ազատ հոսանքը : Ահա ատոր հետեւանքով է, որ, գետը իր առաջ ազատ հոսանքի ճամբան չգտնելով, ցածափնեայ դուրս կուգայ իր սովորական հունէն եւ ուրիշ վայրերէ կը հոսի :

Հնագոյն անցեալին մէջ եղած են դէպքեր, երբ գետը երբեմն ընդմիշտ թողած է իր հին հունը եւ նոր հուն գտած իրեն համար, եւ հին հուները, մնալով առանց ջուրի, չորցած են, ցամքած եւ կոչուած Ցամաք — Արազ, տաճկերէն՝ Ղուռու Արազ : Այդպիսի Ղուռու — Արազներէն մէկը կարելի է տեսնել Իվջիլար եւ Ջիրուխլու գիւղերու մէջտեղ, միւսը՝ Հախվերին գիւղի հողերուն վրայ եւ երրորդը՝ Ղաւրդըշլաղ գիւղի մօտ, իսկ ամէնէն հինի մասին կը խօսի Մովսէս Խորենացին : — Երուանդ թագաւորի օրով, — կը պատմէ, — արքունիքը տեղափոխուեցաւ Արմաւիր կոչուած բլուրէն, որովհետեւ Երասխ գետը հեռացած էր, եւ երբ ձմեռը երկար տեւէր, հիւսիսային քամին փչելով ջուրը կը սառէր կը պնդանար, և կարելի չէր բաւական ջուր գտնել թագաւորական քաղաքին համար : Երուանդը, ատկէ նեղուելով, նաեւ աւելի ամուր տեղ որոնելով, տեղափոխեց իր արքունիքը արեւմտեան կողմը, ժայռաբլրի վրայ, որուն չուրջ կը գալարուէր Երասխը եւ որուն դիմացէն կը հոսէր Ախուրեան գետը :

Այս բոլորէն հասկնալի կ'ըլլայ Հռոմայեցւոց ըսածը թէ ինչո՛ւ պէտք է կամուրջ չըլլայ Երասխի վրայ, քանի որ անոր վրայ շինուած կամուրջը կրնայ ցամաքի վրայ մնալ : Մենք գոնէ այսպէս կը հասկնանք :

Ե. ՇԱՀԱԶԻԶ

ՍՆՆԴԱԿԱՆ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒՄՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ուրկէ՞ կուգան մանրէները եւ ինչպէս կը վարակեն ուտեստեղէնները :

Երբեմն կը պատահի որ մորթուած անասունին ախտածին մանրէներն իսկ, նպաստաւոր որոշ պայմաններու ազդեցութեան տակ, կը զարգանան եւ կը վարակեն անոր միսը, մանաւանդ երբ կենդանին յոգնած վիճակի մէջ մորթուած է, ամբողջովին արիւնաքամ եղած չէ եւ անմիջապէս սառնարան դրուած չէ :

Սովորաբար մանրէները դուրսէն կուգան : Մերթ օդին մէջ գտնուող մանրէներն են, որոնք, օգտուելով կարգ մը նպաստաւոր պայմաններէ, բոյն կը դնեն միսին վրայ եւ կը տարածուին : Բայց, աւելի յաճախ, մորթուած կենդանիին մարմինը ձեռնագործող կամ փոխադրող գործաւորներն են որ միսը կը վարակեն : Անոնք որ առիթը ունեցած են առտու մը Հալէն անցնելու, տեսած են անշուշտ արիւնոտ եւ անմաքուր շապիկներ հագած մսագործներ որոնք, իրենց ուսերուն վրայ, ամէն կողմ քաքսելով սառնասենեակ կը փոխադրեն, սպանդանոցէն կառքով բերուած կենդանիներու տեսակները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՏԱՏՐԱԿԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

(ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Շատ ժամանակներ առաջ, էգ եւ արու տատրակներ այսօրուան նման թռչուններ չէին : Այդ դարերուն, անոնք, ինչպէս ներկայիս, չէին գար երբեմն մարդոց տնամերձ պարտէզները, առանձնապէս, երբ պաղ հովերը կը սառեցնեն զանոնք :

Էգ եւ արու տատրակները հարաւային երկիրներու կայսրուհի եւ կայսրեր էին եւ ունէին ամէնէն գեղեցիկ գոյներով ծածկուած գահեր : Անոնց ճակատներուն վրայ կը ճառագայթէին արեգակի նման փայլուն պսակներ, իսկ անոնց դղեակը շրջապատող պարտէզները չէին թառամեր երբեք :

Էգ տատրակը աննման կայսրուհի մըն էր . բարձրահասակ, հրապուրիչ վարսերով, իսկ իր աչքերուն մէջ երկու ադամանդներ կը փայլէին այնպիսի շողշողումներով, որ անհնար էր չզգալ անոր ջերմութիւնը : Անոր անցած ճամբաներուն վրայ ծաղիկները կը խոնարհէին մինչեւ գետին, իսկ աղջիկները վրան կը սրսկէին ուրիշ վայրերու մէջ չտեսնուած անուշահոտութիւններ : Այնքան գեղեցիկ էր ան, որ ի սէր այս գեղեցկութեան ոչ ոք կ'ուզէր խանգարել բարձր լեռներէ անդին գտնուող այս կայսրութեան խաղաղութիւնը : Ո՞վ պիտի կարենար դիմել այսպիսի գեղեցկութեան մը : Դրացի ժողովուրդները կը պատուէին անոր գեղեցկութիւնը, երբ այդ երկրէն վերադարձողները կը պատմէին անոր մասին :

Անոնց կայսրութեան մէջ ամէն մարդ կ'ապրէր երջանիկ, մարդիկ ազատ էին եւ միշտ կ'իրականանային իրենց բաղձանքները, իսկ ծառերն ու հունձքերը կուտային առատ բերքեր : Երբ լուր կը տարածուէր տխուր իրողութեան մը մասին, երկուքը միասին կուգային անյապաղ եւ մարդիկը կը մխիթարէին, տալով ամէն ինչ որ կը բաղձային : Անոնց գեղեցկութիւնը կը գգուէր ամէն մէկ տրտում սիրտի մէջ եւ բոլորը կը հրճուէին ու կը յարգէին զանոնք ըստ օրինի :

Բայց այս կայսրութեան դրացի երկրին մէջ կ'իշխէին մեծ վիշապներ, քարաշէն տան մը չափ մեծ վիշապներ : Անոնց ուժեղութիւնը կը դողացնէր թէ՛ ծաղիկները եւ թէ քարերը : Երբ անոնք պտոյտի կ'ելլէին, մարդոց սրտերը կը սառէին : Իրենց զգացած սարսափին հետեւանքով, բոլորը կը խոնարհէին մինչեւ գետին : Անոնց կ'ընկերանային նաեւ տեսակ մը օձեր, որոնք կը սուլէին, որպէսզի ամէն ոք գիտնայ, թէ այնտեղէն կ'անցնին այս մեծ վիշապները : Անոնք որ չէին յաջողեր խոյս տալ անոնց ճամբէն, կը խոնարհէին մինչեւ գետին :

Ժամանակէ մը ի վեր այդ վիշապները սկսան բուռն ատելութիւն մը տածել երկու կայսրերուն դէմ, թէեւ ոչ իսկ անոնց դէմքերը տեսած էին : Բայց ծերուններէ լսած էին, թէ կարելի չէ որեւէ դէշութիւն ընել անոնց, քանի որ կայսրուհին Արփի–Տիկնոջ կողմէ ընդունած է կախարդական շուշան մը, զոր եթէ ցնցէ դէպի դժբախտութիւնը եկած կողմը, այդ դժբախտութիւնը կը չքանայ անմիջապէս : Վիշապները զանազան փորձեր ըրած էին, բայց իւրաքանչիւր անգամ, երբ կայսրուհին ցնցած էր շուշանը, կը բռնկէր վիշապներու թեփապատ մորթը :

Եւ երկու ամուսինները զիրար կը յարգէին ու կը սիրէին աւելի քան ուրիշ որեւէ զոյգ, հրճուանք սփռելով ամբողջ կայսրութեան մէջ : Ոչ ոք կրնար կասկածիլ, թէ այս երկու կայսր ամուսինները պիտի կարենային երբեւիցէ վշտացնել զիրար : Բայց երբեմն կը պատահի, որ անձրեւը թափանցէ նաեւ երբեք չկասկածած տունէդ ներս :

Ոչ ոք գիտցաւ, թէ ինչ տեղի ունեցեր էր, բայց կայսրուհին յանկարծ զայրացաւ իր ամուսինին դէմ :

— Օ՜հ, դուն, ծաղիկներու ծաղիկ եւ արփիներու վարդ, ըսաւ ամուսինը մեղմ ու տխուր ձայնով :

— Տրտմած եմ եւ քեզի դէմ զայրացած, ու ահա ոտքերուս տակ պիտի ճըզմեմ այն շուշանը, որով կը մեղմէի վիշապներու, ինչպէս նաեւ զայրոյթը անոնց, որոնք թշնամութիւն կը սնուցանէին մեզի դէմ : Եւ ակնթարթի մը մէջ փշրեց շուշանը ու զայն նետեց ջրհորի մը մէջ : Աւելի վերջ անոնք շատ անիծեցին զայրոյթի այդ պահը, բայց այլեւս չունէին խորհրդաւոր շուշանը : Անոնք շարունակեցին զիրար սիրել նոյն մաքուր սիրով, նոյնիսկ աւելի բուռն սիրով, բայց իրենց աչքերուն մէջ երբեմն կը տեսնուէր մեծ տրտմութիւն մը : Կայսրութիւնը երջանիկ էր տեսնելով, թէ անոնք որքան կը սիրեն զիրար : Իսկ անոնց գեղեցկութիւնը չէր թառամեր երբեք :

Բայց ոչ ոք գիտցաւ, թէ դրացի կայսրութեան վրայ իշխող Մայր–Վիշապը ինչպէս տեղեկացեր էր, թէ երկու ամուսինները այլեւս չունէին կախարդական շուշանը : Եւ չկար տեղ մը, ուր վիշապները անոնց հողերը մտնել չյանդգնէին, սկզբնական շրջանին հազուադէպ կերպով, բայց աւելի ուշ՝ աւելի յաճախ, անապատի վերածելով պարտէզներ ու բըլուրներ : Երկու կայսրերը կը թափէին դառն արցունքներ, մանաւանդ երբ անգութ վիշապները ամէն բանէ առաջ զիրենք կը հետապնդէին : Ամուսինները զգուշացան, որքան կարողացան, բայց ի վերջոյ տեսան, թէ դիմադրելու ուժ չունէին այլեւս : Եւ իրենց այս դժբախտութեան մէջ անոնք աւելի խոր սիրով կը սիրէին զիրար, իսկ ժողովուրդը իր ամբողջ սիրով փարած էր անոնց : Ինչպէս կարելի էր որ այդ մարդկային գեղեցկութիւնը իյնար սարսափելի վիշապներու խաւարակուռ տիրապետութեան տակ :

Ամէն գիշեր կ'արտասուէին ու կ'արտասուէին իրենց փոքր առանձին հանգըստութեան մէջ, որովհետեւ վախնալով ըլքած էին նաեւ իրենց դղեակը : Կայսրուհին աւելի շատ կը սիրէր իր ամուսինը եւ կայսրը, նմանապէս, իր կինը :

«Ատելի վիշապները պէտք չէ որ կարենան իրենց ծաղրի առարկան ընել մեզ : Եւ ի՞նչ պէտք է ընել այս նպատակին համար», կ'ըսէին շարունակ :

Արփի–Տիկինը եւս սկսաւ արտասուել անոնց այս վիշտին առջեւ : Ան եւս չէր փափաքեր, որ այսպիսի գեղեցկութիւն մը եւ մաքուր սէր մը զոհ դառնայ [illegible] վիշապներուն : Արփի–Տիկինը գնաց աղաչել Աստուծոյ, որ գթայ երկուքի ճակատագրին վրայ որոնց հոգին աւելի անարատ ու մաքուր էր քան բիւրեղանման աղբիւրները :

Այն ատեն Աստուած զանոնք վերածեց երկու տատրակներու եւ օրհնեց որ անոնց սէրը վախճան չունենայ եւ չապրին առանց մէկը միւսին : Անոնց ըսաւ, որ ծառերը բեռնաւորեն բարիքներով, ոչ ոք կողմէ վռնտուին այս աշխարհէն եւ անոնց բոյնը միշտ ըլլայ խաղաղ : Իսկ վիշապները վերածեց սողուն օձերու, ինչպէս էին անոնց ծառաները եւ տատրակները բարձրերէն, նողկանքով նային անոնց վրայ : Տնօրինեց նաեւ որ այդ օձերը երբեք չունենան իրենց բնակարանը ու չապրին միասին, երկու ամուսիններու նման, քանի որ անոնք խաթարեցին աշխարհի վրայ ապրող սիրելիներու երջանկութիւնը :

Եւ, ինչպէս կը տեսնէք, էգ եւ արու տատրակները, այդ օրէն սկսեալ մինչեւ այսօր, չեն կրնար ապրիլ առանց մէկը միւսին եւ ուրախութիւն կը տանին իրենց թռած վայրերուն :

...մինչեւ որ միսը, մեկնելով սպանդանոցէն, տասնի Հալ եւ մասվաճառին սառնարանը եւ անկէ ալ Թաղային մսագործին սառնարանը, բազմաթիւ անձերու ձեռքէ – շատ մաքուր ձեռքերէն կ'անցնի եւ նորանոր շփումներ կ'ունենայ: Բարեբախտաբար բոլոր մանրէները ախտածին չեն եւ մարդկային մարմինն ալ կրնայ շատերուն դիմադրել: Ահա թէ ինչու վնասակար հացկերոյթի մը մասնակցողներուն մէկ մասը միայն կը հիւանդանայ:

Ամէն պարագայի, սառնարանը որքան ալ պաղ ըլլայ, մանրէները չի մեռցներ, հետեւաբար չի կրնար հիւանդութիւնը խափանել: Երբ միսը, մանաւանդ յօշածը սառնարանէն կը հանուի եւ թաց օդին կը մնայ, մանրէները կը վերակենդանանան, եւ եթէ լաւ եփ մը չփճացնէ զանոնք, անոնք արագօրէն կ'աճին մարդկային մարսողական գործարանին մէջ, կը տարածուին եւ կը թունաւորեն:

Կարգ մը պարագաներու մէջ վարակման միակ պատասխանատուն մսագործն է, որ յօշածը նախապէս կը պատրաստէ, եւ բաց օդին թողելէ զատ, երբեմն ալ քիչ – շատ ապականած կտորներ կը խառնէ: Այդ խոստովանութիւնը ըրաւ Քրէթէյի մսագործը:

Սպառողները եւս յաճախ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք չեն առներ վարակելի ուտելիքները, մանաւանդ հում կամ եփած ու պաղած միսը, անեղծ պահպանելու համար եւ պատճառ կ'ըլլան անհատական կամ ընտանեկան թունաւորումներու:

Այլազան քրէմներով պատրաստուած խմորեղէնները, պաղպաղակները եւ թացանները, մերթ օդին մանրէներն են որ կը վարակեն եւ մերթ՝ զանոնք պատրաստողները, որոնց ձեռքերուն մաքրութիւնը յաճախ կասկածելի է: Սննդական թունաւորումներու առթիւ կատարուած քննութիւններէն երեւան եկած է որ ծաղարարներէն կամ խոհարարներէն շատեր արտաքնոց երթալէ յետոյ իսկ չեն լուացուիր, եւ կը փոխանցեն աղիքային ախտարական մանրէներ (քոլիպասիլ, եայլն): Երբեմն ալ պատճառ կ'ըլլան ժանտատենդի սահմանափակ համաճարակներու, երբ այդ հիւանդութեան մանրէին կը կրեն իրենց կղկղանքին մէջ:

Ամէն պարագայի, երբ այս ու այն ձեւով վարակուած խմորեղէնները բաց օդին կը մնան, զաղջ կամ տաք միջավայրի մը մէջ, ինչ որ յաճախ կը պատահի խնջոյքներու ընթացքին կամ հարիւրաւոր ճաշ բաժնող հաւաքական ճաշարաններու մէջ, մանրէները արագօրէն կը բազմանան եւ մարդոց փոխանցուելով, յառաջ կը բերեն թունաւորումներ, որոնց ախտանիշերը եւ ծանրութիւնը կը տարբերին մանրէներուն տեսակին եւ ժահրադորութեան համեմատ:

Ձուկի եւ միսի պահածոները եւս թունաւորումներ կը պատճառեն, երբ լաւ պատրաստուած չեն, տուփերը լաւ գոցուած չեն եւ անկատար է անոնց ամլացումը: Այս պայմաններու մէջ գտնուող պահածոները, աղած եւ ծխուած միսեր, ձուկեր եւ երշիկներ երբեմն շատ վտանգաւոր մանրէ մը կը պարունակեն որ պոթիւլիզմ կոչուած շատ ծանր թունաւորումը կը պատճառէ եւ իր խակական թոյնով ջղային դրութեան այս կամ այն մասը կ'անդամալուծէ: Բարեբախտաբար հազուադէպ է Ֆրանսայի մէջ:

×

Ի՞նչ կարելի է ընել զերծ մնալու համար սննդական թունաւորումներէն, որոնք հետզհետէ աւելի յաճախադէպ կը դառնան, իբրեւ հետեւանք սննդառական ներկայ ընկերային եւ անհատական պայմաններուն, որոնք դիւրացնելով այլազան ուտեստեղէններու մանրէածին խաթարումը, կը նպաստաւորեն մարդոց վարակումը:

Քանի որ սննդական թունաւորումները արդիւնք են, գրեթէ միշտ ժահրադոր մանրէներով վարակումին եւ ոչ թէ պաղառութեան, ինչպէս կը կարծեն յանկարծական փորհարութիւն ունեցողներէն շատեր, եւ քանի որ բարձր ջերմութիւնը միայն կրնայ փճացնել այդ ախտածին մանրէները, հետեւաբար անոնցմէ խուսափելու միակ պայմանն է լաւ եփել միսը եւ այն բոլոր ուտելիքները որոնք դիւրաւ բոյն կը դառնան մանրէներու եւ կ'ապականին:

Միսը ամէնէն շատ սպառուած ուտելիքներէն մէկն է, լաւ եփուածք մը կամ խորովում մը կ'ամլացնէ եւ անվտանգ կը դարձնէ զայն: Այսուհանդերձ խոհեմութիւն չէ պաղ միսը երկար ատեն բաց օդին ձգել:

Իսկ անոնք որ կը սիրեն միսը հում կամ հազիւ խորոված ուտել, չափազանց զգոյշ ըլլալու են, մանաւանդ երբ մսի յօշած կ'ուտեն: Որոշ չափով մը թունաւորումներէ զերծ մնալու համար, պարտաւոր են բացարձակապէս մերժել մսագործին նախապէս պատրաստած յօշածը եւ մսի թարմ կտոր մը յօշել տալ իրենց աչքին առջեւ: Աւելի լաւ կ'ըլլայ գնուած թարմ մսի կտորը տունի յօշոցէն անցընել: Ազդէ զատ անհրաժեշտ է ուտել զայն գնումէն կամ սառնարանէն հանելէ անմիջապէս յետոյ: Միսը, մանաւանդ յօշածը եւ մասնաւորաբար ձիու յօշածը, կէս ժամէն աւելի չի դիմանար բաց եւ տաք օդին եւ որքան աւելի մնայ, այնքան կ'աւելնայ վարակումի, հետեւաբար ապականելու եւ ախտածին դառնալու վտանգը: Այս թելադրութիւնները շատերուն ծանօթ են, բայց միշտ չեն գործադրուիր:

Հաւաքական ճաշարաններու մէջ ճաշողները (աշակերտ, ուսանող, աշխատաւոր) կարելիութեան սահմանին մէջ մերժելու են հում կամ հազիւ եփուած միսը: Նաեւ այնպիսի կերակուրներ, որոնց խառնուրդը ամէն մարսողական գործարանի չի յարմարիր:

ԵՐԲ ԿԷՍՕՐ Է ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կրինուիչի աստղադիտարանին հսկայ ժամացոյցը կէս օրը կը հնչէ: Տեսականօրէն կէսօր է նաեւ Փարիզի մէջ: Գործարաններու, գրասենեակներու արձակուրդի ժամն է, ինչպէս նաեւ՝ ճաշի: Գիֆթէլի հոտը կը տարածուի ամէն կողմ:

Պարսելոնի, ինչպէս նաեւ Թամանրասէթի (Սահարա) մէջ կէսօր է: Կէսօր է նաեւ Տահոքէմի մէջ:

Բայց ժամը քանի՞ն է աշխարհի միւս մասերուն մէջ:

Երբ կէսօր է Ֆրանսական Սուտանի մէջ, ժամը 13 է Զատի մէջ: Բնութիւնը կը խաղաղի: Հօտերը դադրած են արածելէ եւ վաճառորդներու կարաւանը կանգ առած՝ կազդուրիչ հանգիստի համար:

Ժամը 14 է Պոլսոյ մէջ: Հաւատացեալները, բոպիկ, մզկիթին մէջ Մուհամէտը կ'ողեկոչեն անվերջ աղօթքներ մրմռալով:

Մոսկուայի մէջ շուքը կը սկսի երկարիլ Քրեմլինի պատերուն տակ: Գործարաններուն մէջ, աշխատաւորը գործի վրայ է դեռ, արդիւնաբերութեան մրցանիշը կոտրելու համար:

Ժամը 16 է Թեհրանի մէջ: Մէճլիսը ժողովի նստած է:

Տելհի դետին եղերքը հսկայ բազմութիւն մը հաւաքուած է: Արդարեւ, սրբազան բաղնիքի պահն է:

Պալատի ժամացոյցները 17 կը հնչեն: Ժամը 18 է Լահասայի մէջ... Պատեբազմի աղմուկներէն հեռու, համայնավար գինուորներ իրենց գիրքերը կը գրաւեն, մինչ կրօնաւորները կը հաւաքուին Լամային շուրջ, աղօթքի համար:

Ժամը 19ին ճամբաները այլեւս վտանգաւոր չեն ներշնչեր եւ բրինձի դաշտերը արդէն շարժման մէջ են վրդովիչ մոնչիւններով:

Շանհայի մէջ ճամբաները կը լուսաւորուին: Արդարեւ, ժամը 20 է եւ մութ կ'ընէ:

Ժամը 11 է Թոքիոյի մէջ: Կէյշաները կը պատրաստուին սինեմա երթալու:

Սիտնէյի մէջ ժամը 22 է, ճամբաները լուսաւորուած են: Պառերուն մէջ ասեղ ձգելիք տեղ չկայ, մինչ մակաղած հսկայ հօտերը կը քնանան:

Ժամը 24 է Անթիփոտի մէջ: Սիրահարներու ժամն է: Հովուերգութիւն լուսնին ու ծովուն դիմաց:

Մինչ Փարիզի մէջ ժամը 12 է եւ կէսօր, սառոյցի զանգուած մը կ'անցնի գիշերուան մէջ, Պերինկի նեղուցէն:

Ընդհակառակն առաւօտեան ժամը երկուքն է Հաւանայի մէջ: Կիթառի վերջին կշռոյթները կ'օրօրեն վերջին պարուհիները, որոնց ծաղիկէ վզնոցները կը սկսին խամրիլ:

Հանգիստ չկայ Հոլիվուտի մէջ: Առաւօտեան ժամը չորսն է, մինչ սըն̈լայթները Սթուտիոներուն մէջ կը վառին իրենց զօրաւոր կրակով, եւ կը պատրաստուին սինեմայի տեսարանները:

Վերա Քրուզի նաւահանգիստը կը սկսի շարժիլ: Ժամը հինգ է: Արեւը կ'երեւի ծովուն հորիզոնին վրայ: Ժամը վեց է Փանամայի մէջ, ուր նաւերը կը մտնեն ջրանցքէն ներս եւ արհեստով զաւաղիրները կ'առնեն իրենց արժեցուցած հանգիստը:

Ժամը եօթն է Նիւ Եորքի մէջ: Քաղաքը արդէն աղմուկի մէջ է: Հարլէմթաղին մէջ Սեւամորթները կը պատրաստուին նուագով գործի երթալու: Շարժումը, որ հազիւ կեցած էր գիշերուան պատճառաւ, կը վերսկսի: Մինչդեռ հակառակ անոր որ ժամը ութն է Պուէնոս Այրէսի մէջ, ամէն ինչ խաղաղ է: Քաղաքը կարծես տակաւին քունի մէջ է:

Ռիօ տի Ժանէյրօ սուրճ կը հոտի: Ժամը 9 է նաեւ Անկմեսուլիքի մէջ եւ Եսքիմացիները իրենց նաւերը ջուրը կ'իջեցնեն: Ժամը 11 է Ասորեան կղզիներուն մէջ: Ջրասուզանակ մը ճամբայ կ'ելլէ Փարիզի ուղղութեամբ: Ս. Հելէն կղզին մէջ Նափոլէոնի Թանգարանին պահակը դռները կը գոցէ...

Կէսօր է Փարիզի մէջ: Գործարանները կը պարպուին: Ճաշարանները կը լեցուին:

Ինչե՞ր չեն պատահիր աշխարհի մէջ, երբ կէսօր է Փարիզի մէջ:

Խոզեղէններէն միայն ժամպոնը յանձնարարելի է, պայմանաւ որ լաւ պահուած ըլլայ: Իսկ սոսրէններուն ընկերացնելու է միշտ ճերմակ գինին, որ որոշ չափով հականեխիչ ազդեցութիւն ունի:

Զալով այլազան քրէմներով պատրաստուած խմորեղէններուն՝ լաւագոյն է առնենցմէ զրկուիլ տաք օդերուն եւ խնջոյքներու մէջ, քան թէ հաւանական թունաւորումի մը ենթարկուիլ:

Խնդիր է թէ թունաւորումի սպառնալիքը կրնայ սանձել որկրամոլութիւնը:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՎՐԻՊԱԿ.— Այս յօդուածին Ա. մասին (Նոյ. 1) Ա. սիւնակին երրորդ պարբերութիւնը պէտք է ըլլայ.— Երկու շաբաթ ետք Քրէթէյլի մսագործէ մը գնուած ձիու միսը քանի մը մանուկներու հիւանդանալուն պատճառ եղաւ» (տողերը տպագրական թիւրիմացութեամբ սխալ դրուած են):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Պատանին վախնալով Ժան Վալժանին նայեցաւ, յետոյ մարմնովին դողալ սկըսաւ եւ քանի մը մանրերրորդ ապշած մնալէն ետք իր բոլոր ուժովը վազելով փախչիլ սկսաւ, չհամարձակելով ոչ ետեւը նայելու եւ ոչ ալ աղաղակ մը հանելու: Բայց բաւական հեռանալէն ետք շնչասպառութենէ ստիպուեցաւ կանգ առնել, եւ Ժան Վալժան իր մտախոհութեան մէջ անոր լալագին հեծկլտուքը լսեց: Քանի մը բոպէէն ետք պատանին աներեւութացած էր:

Արեւը մարը մտած էր: Մթութիւնը Ժան Վալժանին բոլորտիքը տարածուիլ կը սկսէր: Առաւօտէն ի վեր բան մը կերած չէր. հաւանական է որ տենդով բռնուած էր ան:

Ոտքի վրայ կանգնած էր եւ պատանիին փախչելէն ի վեր դիրքը փոխած չէր:

Շունչը երկար եւ անհաւասար անջրպետներով իր կուրծքը վեր կը վերցնէր: Նայուածքը տասը կամ տասներկու քայլ անդին գետնին վրայ յառած էր եւ կարծես թէ խոտին վրայ ինկած կապտագոյն յախճապակիի մը բեկորը կը քննէր խորին ուշադրութեամբ: Յանկարծ սարսըռաց, վանդի գիշերուան ցուրտը սկսաւ զգալ:

Գլխարկը ճակտին վրայ իջեցուց հաստատուն կերպով մը, մեքենաբար իր պլուզը գոցել եւ կոճկել ուզեց, քայլ մը առաւ եւ գետինը ծռեցաւ՝ գաւազանը առնելու համար:

Նոյն պահուն երկու ֆրանքնոց դրամը նշմարեց զոր ոտքը կիսովին հողին մէջ մխած էր, եւ որ կոպիճներուն մէջ կը փայլէր: Դրամը տեսնելով, կարծես կալվանեան շարժում մը ունեցաւ:

— Ի՞նչ է այս, հարցուց ինքնին կամաց մը:

Երեք քայլ ետ քաշուեցաւ. յետոյ կանգ առաւ, առանց իր նայուածքը հեռացնել կարենալու այն կէտին վրայէն, որու վըրայ պահ մը առաջ ոտքը դրած էր, կարծես թէ մութին մէջ հոն փայլող այդ իրը բաց աչք մըն էր որ անշարժ իրեն կը նայէր:

Քանի մը բոպէ ետք ջղաձգային շարժումով մը դէպի արծաթ դրամը ցատկեց, ծռեցաւ եւ առաւ եւ կանգնելով դաշտին հեռաւորութեամբը նայիլ սկսաւ՝ աչքերը հորիզոնին ամէն կողմը դարձնելով. ոտքի վրայ կանգնած եւ պատսպարան մը փնտռող ահաբեկ ընտանի անասունի մը պէս սարսռելով:

Բայց բան մը չտեսաւ: Գիշերուան մութը երթալով կը թանձրանար. ցուրտն ալ կ'աւելնար, դաշտը անորոշ կերպարանք մը առած էր եւ մանիշակագոյն լայնածաւալ մառախուղներ վերջալոյսի պայծառութիւնը կը մթագնէին:

— Ա՜հ, ըսաւ Ժան Վալժան, եւ սկսաւ արագօրէն քալել դէպի այն կողմը, ուրկէ պատանին փախած եւ աներեւութացած էր: Գրեթէ երեսուն քայլ առնելէն ետք կանգ առաւ, նայեցաւ բան մը չտեսաւ:

Ուստի բոլոր զօրութեամբ գոչեց.

— Փըթի Ժերվէ՛, Փըթի Ժերվէ՛:

Լռեց եւ սպասեց, բայց պատասխան մը չառաւ: Բոլոր դաշտերը ամայի եւ տխուր էին: Միայն տարածութիւնը կար չորս կողմը: Իր բոլորտիքն ալ ոչ այլ ինչ կը նշմարուէր եթէ ոչ մթութիւն մը ուր իր աչքը բան մը չէր տեսներ եւ լռութիւն մը ուր իր ձայնը չէր լսուեր:

Ցրտաշունչ քամի մը կը փչէր եւ անոր բոլորտիքը եղած իրերուն կարծես տխուր կենդանութիւն մը կուտար:

Թուփերը իրենց պզտիկ եւ նիհար ոստերը անհաւատալի կատաղութեամբ կը շարժէին. կրնայ ըսուիլ թէ մարդու մը կը սպառնային, կը հալածէին զայն:

Ժան Վալժան նորէն սկսաւ քալել, յետոյ սկսաւ վազել. բայց մերթ ընդ մերթ կանգ կ'առնէր եւ այս առանձնական տարածութեան մէջ նմանը չտեսնուած զարհուրելի եւ աղիողորմ ձայնով մը գոչել.

— Փըթի Ժերվէ՛, Փըթի Ժերվէ՛:

Ստոյգ է որ պատանին եթէ նաեւ լսելու ըլլար այս ձայնը, պիտի վախնար եւ պիտի չուզէր երեւալ: Բայց պատանին անշուշտ շատ հեռացած էր:

Ժան Վալժան քահանայի մը հանդիպեցաւ որ ձի հեծած կ'երթար:

Մօտեցաւ քահանային եւ ըսաւ անոր.

— Տէր Հայր, պատանիի մը անցնիլը տեսա՞ք:

— Ոչ, ըսաւ քահանան:

— Փըթի Ժերվէ անունով պատանի մը տեսա՞ք:

— Ոչ ոք տեսայ:

Պայուսակէն երկու հինգ ֆրանքնոց հանեց եւ քահանային տուաւ, ըսելով.

— Տէր Հայր, ասիկա ձեր աղքատներուն համար է: Տէր Հայր, ըսած պատանիս գրեթէ տասը տարեկան է. կարծեմ մուկ մը ունի եւ անուաւոր ջնար մը: Սավոյացի մըն էր ան եւ կ'երթար. գիտէ՞ք ո՛ւր է արդեօք:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԻԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սրբուհի Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մանուկեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Մաննիկ Բակլաճեան եւ զաւակները (Ռումանիա), Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան եւ իրենց աղջիկը, Այրի Տիկին Ասլանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Խաչիկեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, մօրեղբօր, զարմիկին, կնքահօր՝

ՍԻՐԱԿԱՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 29ին, 83 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ (Նոյ. 3) առաւօտ ժամը 10.30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Գարաեան եւ զաւակները՝ Սիմոնն եւ Միրէյլ (Քանն), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Զատիկեան եւ զաւակները՝ Ալէն եւ Սերժ խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց յոյժ սիրեցեալ մօր, զոքանչ մօր եւ մեծ մօր

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԷԼԻԶ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ
(Պրուսացի)

մահը, որ պատահեցաւ 26 Հոկտեմբերին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ 28 Հոկտեմբերին, Օլնէ Սու Պուայի Սէն Ժօզէֆ եկեղեցին, հայածէս արարողութեամբ, ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Հոփփսիմէ Պաղտասարեան (ծնեալ Գրիգորեան), Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պաղտասարեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Երանիկ Իսպիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Պաղտասարեան եւ զաւակները(Պէյրութ), Տէր Տիկին Յովհաննէս Պաղտասարեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Եաղուպեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Ատուր Գապաքեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Այրի Տիկին Անայիս Մոմճեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Այրի Տիկին Մէրիա Իփէքեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Գազազեան (Զիլէ), Պ. Յովհաննէս Պոստանեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Զարեհ Խանճեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Աղէկեան (Լիոն), Այրի Տիկին Անժէլ Մոթիյոն եւ զաւակները (Փուաթիէ), Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մարկոսեան եւ զաւակները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 30 Հոկտեմբերին, 75 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երեքշաբթի (31Հոկտեմբեր), ժամը 14ին, Պօմոնի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աղաւնի Ջէօմլէքճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՋԷՕՄԼԷՔՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Հանգստեան Տուներուն մէջ մահացած պատսպարեալներու հոգւոյն, հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներու պարագաները եւ հաւատացեալ ժողովուրդը։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ
ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Նահապետ Ալալէմճեան 500 ֆր. կը նուիրեն Եաճ'ց քլըպին, Գոհարիկ Ղազարոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ողբ. Շաւէն Ինճէեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Լորիս Բարանեանէ 25 ֆրանք։ Տէր եւ Տիկին Երուանդ Յարութիւնեանէ յիսուն ֆրանք։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն եւ իր շրջանի բոլոր ընկերները, իրենց խորին ցաւակցութիւնը երբ կը յայտնեն ընկ. Անտրէ Պաղտասարեանի, եւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իր հօրը ընկեր Գրիգոր Պաղտասարեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Տէր-Գալուստեան ի յիշատակ իրենց ննջեցելոց, կը նուիրեն քսան ֆր «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Շաւէն Ինճէեանի մահուան առթիւ, Տիկին Մ. Ակոնայեան քսան ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանին։ Նոյն առթիւ եւ նոյն նպատակին՝ Տէր եւ Տիկին Սէֆէրեան տասը ֆր.։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 4, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին մեծ պարահանդէսը, Քազինօ-Շարպոնիէի շքեղ սրահներուն մէջ։

Պիւֆէ՝ մատչելի գիներով։

Գեղջկական պարեր եւ այլազան անակընկալներ։

Մի սպասէք վերջին օրերուն, ձեր տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար։

Սեղանները կանխաւ ապահովելու համար հեռախօսել 72-72-06, Լիոն։

GHAZARIAN ARA
35, Rue Chevreul, Lyon (7e)

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԸ
ԹԻՐՈԼԻ ՄԷՋ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հայկական այս ընկերութիւնը ամէնէն հաճելի արձակուրդները կ'ապահովէ, ամէնէն մատչելի պայմաններով։

ՄԵԿՆՈՒՄ Դեկտեմբեր 23, «Ձիւնի զուարթ կառախումբով»։ Վերադարձ Յունուար 5ին։ Բնակութիւն սովորաբար ընտրուած պանդոկներու մէջ։

ԹԻՐՆՍԻ ՄԷՋ (1214 մեթր բարձրութիւն)։ Դահուկի (սքի) դպրոց։ Սքի եւ կօշիկ վարձու։ Փաթինուար։

ՏԻԹԱ ՊԱՆԴՈԿԸ.—Արդիական եւ հանգըստաւէտ։ Առատ եւ խնամուած ուտելիք, տաք եւ պաղ ջուր՝ 455 ֆրանք։

ԹԻՐՈԼԸՌ ՀՈՖ պանդոկ, նոր շինուած, շատ լաւ տեղ, առատ ու խնամուած ուտելիք, տաք եւ պաղ ջուր, 445 ֆրանք։

ՑՈՒՄ ՎԻՆԸՌ պանդոկ, հանգստաւէտ, խնամուած ճաշ, պարասրահ, տաք եւ պաղ ջուր 396 ֆրանք։

Սահմանափակ տեղեր։

Արձանագրուիլ առանց յապաղումի։

Կանխավճար 100 ֆրանք։ Վճարումի դիւրութիւններ։

Վերոյիշեալ գիներուն մէջ են կառախումբով ճամբորդութիւնը, (տեղերը վերապահուած), Ինսպրիւքէն Թիրնս փոխադրութիւնը վերոյիշեալ պանդոկները, բնակութիւն եւ ճաշ, արկածի-ապահովութիւն։

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

BAIL A CEDER

Ժամագործի խանութի մը փոնը ծախու է, ծերութեան պատճառաւ։ 40 տարուան հաստատութիւն մը իր յաճախորդներով։

TABIBIAN
60, Rue Rébéval — Paris (19e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի «Անի» կոմիտէի։

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սէրֆլը Կաթօլիկ սրահին մէջ։

Կը նախագահէ Ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին։

Կ. Տօլմաճեան (արտասանութիւն)։ ՏԻԿԻՆ ԾՈՎԻՆԱՐ ԱՐԹԻՆԵԱՆ-ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (երգ)։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 4ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, քաղաքապետարանին թատրոնը։

Կը նախագահէ Ընկ. Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. տեղական կազմին նախաձեռնութեամբ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին։ Ս. Մինասեանի (նահատակուած 1915) ինչպէս նաեւ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ողբ. բոլոր ընկերներուն յիշատակին.— Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նեռիկեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Դաւիթ Զապունեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Աբգարեան, Աւագ Պաղտասարեան եւ որդին, Կարապետ Քէշիշեան, Հմայեակ Ուզունեան, Մարգար Բարխեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Տօքթէօր Յովհ. Քիւթիւքեան, Հայկ Թէնէքէճեան, Ահարոն Աբրահամեան, Աշոտ Ներսէսեան, Յովհ. Եղիշէեան, Գրիգոր Գոստիքեան, Բարթող Փափազեան, Շաւարշ Տէր-Պարսամեան (Նոր Սերնդական), Հրանդ Յովհաննէսեան։

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաները ու ընկերները, յարգելու համար անոնց յիշատակը։ Ծաղիկի զետեղումը պիտի կատարուի մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ Շաբաթ օր։

ԼԻՈՆ-Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Ս. Էջմիածնի միաբան եւ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ թեմերու առաջնորդ

ՏԻՐԱՅՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Ս. Պատարագը կ'երգէ տեղւոյս «Կոմիտաս երգչախումբը»։

Սկիզբ ժամերգութեանց 8.30ին, Պատարագ ժամը 10ին։

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտօք Էնթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը Կիրակի (5 Նոյեմբեր) ժամը 16ին ընկ. Ն. Ա.ի բնակարանը։ Սոյն բացառիկ եւ կարեւոր ժողովին, բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կը հրաւիրուին Սէն Շամոնի ընկերները։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ եւ Կիրակի, 4 եւ 5 Նոյեմբերին, «Ահարոնեան ակումբին մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի ընկերուհիները այս Շաբաթ (4 Նոյեմբեր)ժամը 3ին Մշակոյթի Տան Տէր-Դաւիթեան գրասենեակը։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Զատիկեանի սրճարանի վերնայարկի սրահը (Իսի)։ Օրակարգ.— Վարչութիւնը իր տարեկան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը պիտի ընէ։ Նաեւ երկու տարին լրացած ըլլալով իր հրաժարականը պիտի տայ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, անդամ կամ ոչ, անխտիր ներկայ ըլլալու։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ բեմասիրաց թատերախումբ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Նոյեմբեր 17, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.45ին։

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՕՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԽՆԴՐԱՆՔ ՄԸ

Ց. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր Հինգշաբթի օրուան հայերէնի դասաւանդութիւնէն ետք հեռատեսիլի մանկական յայտագրի ցուցադրութիւնով հաճելի եւ խանդավառ պահ մը եւս աւելցնել ծրագրած է։

Այս առթիւ, մեր հայրենակիցներէն անոնք որ հնարաւորութիւնը ունին նուիրելու հեռատեսիլի գործիք մը կը խնդրուի որ փութան այդ ազնիւ ժէստը կատարել։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ց. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը։

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Միութեան երկրորդ անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը չորսին։ ՕՐԱԿԱՐԳ.— Վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 4 NOVEMBRE 1967

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

LE NUMÉRO 0,40 F.

43րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11053 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.053

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

(1918)

Այս է խորագիրը անգլերէն հատորի մը, որ նոր լոյս տեսաւ Լոս Անճէլըսի մէջ, իբրեւ հրատարակութիւն Քալիֆորնիոյ համալսարանի (Լոս Անճէլըս եւ Պըրքլի) Մերձաւոր Արեւելեան կեդրոնին:

Հեղինակն է Ռիչըրտ Գ. Յովհաննիսեան՝ այցելու դասախօս Լոս Անճէլըսի համալսարանի հայերէնի ամպիոնին եւ պատմութեան ուսուցիչ նոյն քաղաքի Մաունթ Սէյնթ Մէյրի քոլէճին :

Հմուտ բազմաթիւ լեզուներու, Յովհաննիսեան իր գրքին համար օգտագործած է հայերէն, ռուսերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ թուրքերէն աղբիւրները, միաժամանակ հետաքննական ճամբորդութիւններ կատարած է Մերձաւոր Արեւելքի եւ Խորհրդային Միութեան երկիրներուն մէջ :

Մականունի ուղղագրութենէն դատելով, հեղինակը պէտք է ըլլայ արեւելահայ :

Իբրեւ համալսարանական իր նիւթին մօտեցած է չափ լուրջ կերպով եւ իր տեսութիւնները հիմնած պատմական փաստերու վրայ, մնալու համար բոլորովին առարկայական եւ անկողմնակալ :

Իր շօշափած հարցերու մասին ճշգրիտ աղբիւրներ յիշատակած է եւ գրքի վերջաւորութեան բազմաթիւ ծանօթութիւններ աւած է, լրիւ լուսաբանելու համար դէպքերը :

Օրինակ՝ 27 էջ յատկացուցած է (317-343) աղբիւրներու մատենագիտութեան, ինչ որ մեծապէս կը դիւրացնէ պատմութեամբ հետաքրքրուողներու գործը :

Իր պրպտումներուն համար կարեւոր նիւթեր գտած է Ուաշինկթընի «Ազգային դիւանաթուղթերուն» եւ Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան Փարիզի, Պերլինի եւ Պոլսոյ դիւանաթուղթերուն եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հիւսիսային Ամերիկայի կեդրոնական կոմիտէի «արխիւ»ներուն մէջ :

Նոյնպէս օգտագործած է բազմաթիւ վաւերաթուղթեր Ուաշինկթընի Քոնկրէսի Մատենադարանին, Հուվըր Ինստիտուտի, Նիւ Եորքի Հանրային մատենադարանին, Երեւանի Միասնիկեան պետական գրադարանին եւ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային մէջ :

Հայաստանի երկու հատուածներուն մասին պատմական ու աշխարհագրական համառօտ տեղեկութիւններէ ետք, հեղինակը կանգ առած է 1914-17ի «ճակատագրական տարիներ»ուն վրայ, պատմած է 1917 Մարտէն մինչեւ Հոկտեմբեր պատահած դէպքերը, «Յոյսեր եւ յուսումներ» խորագրին տակ, — ռուսական առաջին յեղափոխութիւնը, ցարական վարչաձեւի տապալումը :

Ցետոյ բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը եւ անոր անդրադարձը Հայութեան վրայ: Լենինի յայտարարութիւնը Հայաստանի մասին : Կովկասեան ճակատի պարպումը: «Կովկասեան կոմիսարութեան» ընտրումը, Երզնկայի զինադադարը, «Սէյմը», Բրեստ-Լիթովսկը, Երզրումի անկումը, Տրապիզոնի հաշտութեան ժողովը, եւայլն :

Առանձին գլուխ մը յատկացուցած է 1918 Ապրիլ - Մայիսի դէպքերուն «Պատերազմ եւ անկախութիւն» խորագրով : Անկախութեան ճանապարհին Հայոց թափած արիւնը ի վերջոյ յանգեցաւ 1918 Մայիս 28ի անկախութեան :

Յովհաննիսեան կուտայ Արարատեան դաշտի կռիւներու մանրամասնութիւնները եւ կը վերլուծէ մեր Կովկասեան հարեւաններու՝ Վրացիներու եւ Ազէրիներու բռնած դիրքը բախտորոշ այդ օրերուն :

Կը նկարագրէ Անդրկովկասի Դաշնակցային Հանրապետութեան քայքայումն ու երեք երկիրներու անկախութեան հռչակումը :

Պաթումի դաշնագրէն ետք Աւետիս Ահարոնեանի գլխաւորութեամբ Պատուիրակութեան մը առաքումը Պոլիս : Սակայն դաշնակիցներու յաղթանակին հետեւանքով անոր Հայաստան վերադարձը:

Հեղինակը կը խօսի նաեւ Բագուի դէպքերուն, Անգլիացիներու Անդրկովկաս հասնելուն եւ յարակից հարցերու մասին:

Ու այստեղ կանգ կ'առնէ պատմութիւնը, քանի որ գրքին խորագիրը կը կրէ 1918 թուականը : Այսինքն մինչեւ Հայաստանի անկախութիւնը :

Վերջացնելէ առաջ Յովհաննիսեան հրատարակած է Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Ամերիկայի պետական պատասխանատու անձերու հանդիսաւոր պաշտօնական խոստումները Հայերու ազատութեան ու անկախութեան մասին առաջին աշխարհամարտի նեղ օրերուն, երբ Հայութիւնը հեղեղանման արիւն կը թափէր եւ ռազմաճակատներու վրայ հերոսաբար կը կռուէր մեծ դաշնակիցներու կողքին եւ անոնց դատին համար :

Գիրքը զարդարուած է 11 քարտէսներով եւ 23 լուսանկարներով :

Ահա՛ խղճամիտ գործ մը, որ իրատես ակնոցով կը պատկերացնէ մեր ժամանակակից պատմութեան ամէնէն բախտորոշ ու ճակատագրական մէկ շրջանը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԵՒ ՄԱԿԸ

Բաւական մութ է Նիւ Եորքի մթնոլորտը : Անոնք, ինչպէս Ու Թան, որոնք կը յուսային թէ Ապահովութեան Խորհուրդը նոր նիստ պիտի գումարէր այս շաբաթ, յուսախաբ եղան : Այն տպաւորութիւնը կայ միշտ որ մութ խաղեր կը տարուին Ապահովութեան Խորհուրդի նրբանցքներուն մէջ : Այս մութ խաղերուն մէջ կայ լուր մը, որ կը հերքուի շահակիցներուն կողմէ : Ըստ այդ լուրին Փարթասարաթի, որ բանբերն է ՄԱԿի արաբ-խորհրդային խմբակին, իր կողմը քաշած է նաեւ ոչ միայն Մալիի, Նիժերիոյ եւ Եթովպիոյ պատուիրակութիւնները, այլեւ Արժանթինի եւ Պրազիլի : Ու կը խօսուի «Վեցերու ծրագրի» մը մասին : Բայց կը հաստատուի որ այս ամէնը սխալ է եւ վեցերու ծրագիր երբեք գոյութիւն չէ ունեցած :

Կայ միշտ, երկու ընդդիմադիր ծրագիրներ: Մին՝ հնդկական, միւսը՝ քանատեւդանիական : Ու երրորդ՝ Արժանթին-Պրազիլ փորձ մը, որու ձգտումն է հաշտարակաց յայտարար մը գտնել, այս երկուքին միջեւ : Միակ հաստատ լուրը որ կայ, այն է որ Անտէրսըն Գահիրէ գացած է, որոշ այլ գաղտնի առաքելութեամբ :

Ըստ ամերիկեան շրջանակներու, Այգընհաուըրի օրով ելմտական նախարար, Անտերսընի ներկայութիւնը եգիպտական մամուլին մէջ (Անտէրսըն Թեքսասցի է ու մտերիմ՝ Ճոնսընի), միայն անձնական բնոյթ ունի : Բայց Ամերիկացիին չփումները պատասխանատու անձնաւորութիւններու հետ, ոչ մէկ կասկած կը ձգեն անոր քաղաքական բնոյթին վրայ :

Տիրող կարծիքն այն է թէ Ամերիկա փորձ մը կը կատարէ տեսնելու համար

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին փոքր եկած էր, Հինգշաբթի օր, այն երկիւղած բազմութեան համար, որ իր վերջին յարգանքը կը բերէր տարաբախտ Գոհարիկ Ղազարոսեանի :

Ծաղկեպսակներու տակ, անհետացած էր դագաղը, ուր իր յաւիտենականութիւնը կ'ապրէր մէկը, որ համակ կեանք էր ու երաժշտութիւն :

Արարողութենէն ետք, դամբանականներ խօսեցան Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Օր. Երանուհի Օհանեան եւ Պ. Արա Պարթեւեան :

Ապա, Գոհարիկ Ղազարոսեանի մարմինը փոխադրուեցաւ Պանթէօ - Փարիզէնի գերեզմանատունը :

Կ'անձրեւէր Փարիզի վրայ երբ թաց հողին յանձնուեցաւ Գոհարիկ Ղազարոսեան ու թաց էին նաեւ բոլոր աչքերը, անոնց որ ճանչցած ու սիրած էին զինքը :

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀԻ ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Թրքահայ մեր համայնքին ամէնէն սիրուած եւ ամէնքէն խոր ու անկեղծ համակրանքի արժանացած հանրային դէմք մըն էր Գոհարիկ Ղազարոսեան: Վաղաժամ մահուամբ անոր երկրաւոր կեանքին

շիջումը ընդհանուր վիշտ ու ազգային սուգ պատճառեց յատկապէս Պոլսահայութեան :

Մեր իրաւ ու մեծ արժէքներէն մէկն էր Օր. Ղազարոսեան: Արուեստագէտ հոգի մըն էր բառին ամէնէն ազնուական առումով : Ծառայութեան եւ նուիրումի ազնիւ գիտակցութեամբ լեցուն հանրային գործիչ մըն էր: Բարի հոգիով եւ մարդասիրական զգացումներով համակուած գթութեան քոյր մըն էր :

Ժամանակակից սերունդը երկար ատեն պիտի չկրնայ մոռնալ զինքը ու անխառն եւ երախտիքով պիտի յիշէ : Իր անունը ոսկի տառերով դրոշմուած պիտի մնայ մեր մեծ արուեստագէտներու յատուկ պատմութեան յուշատախտակին վրայ :

Կը յաւինք շատ, որ առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Պոլսահայութիւնը պիտի զրկուի ազգային յուղարկաւորութիւն մը ընծայելու պատուոյ պարտաւորութենէն, իր այս օժտուած եւ շնորհալի զաւակին : Բայց գոնէ առիթը պիտի ունենանք երախտիքով եւ յարգանքով կատարելու մեր այս բարոյական պարտքը անոր մահուան քառասունքին :

Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ յաւերժական եղիցի :

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

×

Պոլսոյ Կեդրոնական Սանուց Միութիւնը սգահանդէս մը կազմակերպած էր Հինգշաբթի օր (Նոյեմբեր 2) ժամը 19.15-ին, նախագահութեամբ Պատրիարք Հօր :

ԹԷ յոյս կա՞յ, Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը հեռացնելու Խորհ. Միութենէն :

× Ըստ Գահիրէի կիսապաշտօնական Ալ Ահրամի, Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհրդ. Միութեան պատուիրակները գաղտնի հանդիպում մը ունեցած են Նիւ Եորք, լուծում մը գտնելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ չորս նախարարներէ ետք, Արտաքին նախարարն ալ իր հրաժարականը տուած է: Միւս կողմէ, Նիւ Եորքէն կը հաղորդեն թէ Էֆ Պի Այը (Ամերիկեան Գաղտնի Սպասարկութիւն) տեղեկացուցած է Մելինա Մերքուրին որ կեանքը վտանգուած է: Ծանօթ է որ դերասանուհին դատապարտած էր Յունաստանի ներկայ վարչաձեւը, եւ իբրեւ հետեւանք՝ զրկուած յունական հպատակութենէն :

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ վարչապետը՝ Ճօն Լինչ, Փարիզ հասած է, իբրեւ պաշտօնական հիւրը Ֆրանսայի :

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ տեսակցութիւն մը շնորհած է Հարիսըն Սալզպըրիի, ուր հաշուեկշիռը կ'ընէ Հոկտեմբերեան յիսնամեակին : Այս հարցազրոյցը, զոր կը հրատարակէ «Ֆիկարօ» ոչ մէկ բացառիկ բան կ'ըսէ, հակառակ անոր, որ ինչպէս կը գրէ Հարիսըն «ոչ ոք Մոսկուայի մէջ, աւելի լաւ դիրքի մէջ է քննելու . համար յիսուն տարուան բոլշեւիկեան վարչաձեւի արդիւնքները : Ոչ ոք այնքան երկար ատեն իշխանութեան մէջ եղած է, որքան ինք » :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Ուրբաթ օր սկսան յիսնամեակի հանդիսութիւնները : Լենինի արձանին բացումը կատարելով, Կրեմլինի մէջ, Բրեժնեւ կը խօսէր ճառ մը, որ պաշտօնական բացումը պիտի ըլլայ նաեւ մինչեւ Երեքշաբթի տեւող հանդիսութեանց :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հիւսիսային ծովափներուն վրայ, սաստիկ փոթորիկ մը եղած է առջի օր : Կարգ մը ծովեզերեայ քաղաքներու մէջ, փոթորիկը առած տարած է վիլլաներ եւ զանազան բնակավայրեր :

ԸՆԿ. ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, 26 Հոկտեմբեր, ներկայութեամբ ընկերներու, մտաւորականներու եւ կրթական մշակներու, ազգային թաղումով հողին յանձնուեցաւ մարմինը գրագէտ, կրթական բազմերախտ մշակ եւ հաւատաւոր Դաշնակցական ընկեր Եդուարդ Տարօնեանի :

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցիին մէջ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, նախագահութեամբ Տաճատ Արք.ի, շրջապատուած՝ Գարեգին Եպիսկոպոսէ, վարդապետներէ եւ քահանայ հայրերէ :

Արարողութիւններէն ետք, Առաջնորդ սրբազանը խօսեցաւ դամբանական մը, տալով հանգուցեալ ընկերոջ կենսագրական գիծերը :

Ապա, ինքնաշարժներու թափորով, ընկեր Տարօնեանի դագաղը փոխադրուեցաւ Պուրճ Համուտի ազգային գերեզմանատունը :

Թաղմանական արարողութիւններէն ետք, դամբանական խօսեցան ընկեր Եդուարդ Էլոյեան՝ յանուն ազգ. «Սուրէն Խանամիրեան» դպրոցի, կրթական մշակներու եւ աշակերտներու եւ ընկեր Մուշեղ Իշխան՝ յանուն Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի, Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի, «Համազգայինի» եւ «Ն. Փալանճեան» ճեմարանի :

Դամբանախօսները ընդգծեցին հանգուցեալ ընկերոջ արժանիքները, իբրեւ վաստակաւոր մշակի, գաղափարի հաւատաւոր զինուորեալի, հայ դպրութեան ծառայի, որ եղաւ հայ մշակոյթի բազմարդիւն պահակներէն մէկը :

Այնուհետեւ, ընկեր Եդուարդ Տարօնեանի մարմինը զետեղուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պանթէոնին մէջ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ

ԵՒ ԼԵԶՈՒԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

Հայ ժողովրդի, լեզուի կազմաւորման հարցը հիմնականում երեք խմբի տեսակէտների ենք բաժանում :

1.— Առաջինը պատմահօր՝ Խորենացիի տեսակէտն է, որ կապուած է Հայկի եւ Բէլի նշանաւոր առասպելին, որ ծագում է Աստուածաշնչից եւ եր«աստուածաշընչական տեսակէտ» անունն է կրում : Գիտէք հսկաների պատերազմի պատմութիւնը, թէ ինչպէս Հայկ չուզեց ենթարկուել Բէլի բռնատիրութեան : Անոնք երկուսը ճակատեցին եւ մեր նախահայրը սպաննեց նրան, եւայլն : Այս աւանդութիւնը մեզ համար մի գեղեցիկ վկայութիւն է մեր ժողովրդի ազատսիրութեան, եւ բացում է մեր պատմութեան արշալոյսը, արեւածագը, Հայկի այդ սխրագործութիւններով : Պեհիսթունի կամ Խալտ Ուրարտական բազմաթիւ արձանագրութիւններ, ինչպէս եւ Խորենացու աւանդութիւնը ցոյց կուտան մեր ազատասիրութիւնը :

Խորենացու տեսակէտը, Հայ ժողովրդի ծագման մասին, իշխել է ամբողջ մեր միջնադարում : Այդ տեսակէտի վրայ է կանգնել եւ Չամչեան, որ ստուար աշխատութիւնը ամփոփում է մեր ամբողջ պատմութիւնը մինչեւ վերջին դարեր եւ այդ տեսակէտից առաջին աշխատութիւնը հանդիսանում է :

2.— Երկրորդ խմբի տեսակէտը սկսում է արդէն արեւմտեան Եւրոպայի գիտնականների հնդեւրոպական դպրոցի հիմնական տեսակէտից : Նա ընդունում է առանձին տեսակի ժողովուրդներ, Սեմա-Քամա. Ցաբեթական, Հնդեւրոպական ժողովուրդներ, աշխարհի բոլոր ժողովուրդները դասաւորում է ըստ այս խմբերին : Ըստ այս գիտնականների՝ Հայ ժողովուրդը պատկանում է հնդեւրոպական խմբաւորման, ըստ նրանց պատմագիտութեան մի ժողովուրդ եղել է Հնդկաստանում շատ վաղ ժամանակների մէջ, որ շարժուել է դէպի Ռուսաստան՝ հիւսիս, անկէ քալել արեւմտեան Եւրոպա, իջել Պալքանները, մի թեւը նրանց Փոքր Հայք է անցել, եւ որոնցմէ մեր Նախահայր Արմէնները :

Այդ գիտնականների հիմնական փաստերը բառերի առանձին տարազներ են : Այդ տեսակէտը իշխել է մինչեւ վերջին ժամանակները, որի վրայ կանգնել են Սփիւռքի հայ գիտնականների մեծ մասը եւ մեր գիտնականների մի մասը լոկ, ինչպէս ակադեմիկոսներ Հ. Աճառեան, Ց. Մանանդեան եւ ուրիշներ, որոնք պնդում են թէ հայ ժողովուրդը հնդեւրոպական է, այլեւ նրան համարել են Նորտիք, գերմանական մի ցեղ հաստատուած Հայաստան, ինչպէս օրինակ Ա. Աբեղեան, իր մի գերմաներէն գործի մէջ :

3.— Երրորդ տեսակէտը Հայաստանի գիտնականների Ցաբեթական դպրոցի տեսակէտն է, ըստ որի՝ ոչ թէ հայ ժողովուրդը եկուոր է, այլ տեղաբնակ : Հայ ժողովուրդը կազմակերպուել է տեղի տոհմային ձեւափոխութիւնից, Հայաստանի մէջ ապրող առանձին ցեղերի եւ տոհմերի խառնուրդը կազմել է հայ ժողովուրդը, ուրեմն եւ նա տեղաբնակ ժողովուրդ է, եւ դրսից չի եկել : Այդ տեսակէտի կողմնակիցները քննադատում են գայն դրսից բերելու գաղթային տեսակէտը : Ի՞նչ հիմի վրայ կարելի է կանգնեցնել, սրանց, ո՞րը ճիշդ է սրանցից, ի՞նչպէս հասկանալ այդ :

Ամէնից առաջ մեզ մօտ պատկերացնում են այնպէս, որ ժողովուրդները ծնւում են ոչ պատրաստի ձեւով, այլ ցեղերից ու տոհմերից : Ոչ մի ժողովուրդ պատրաստի ձեւով հրապարակ չի իջնում : Բոլոր ժողովուրդների պատմութիւնը բակըսում է Պալէոլիթեան եւ Նէոլիթեան շրջանից : Փաստը այնչափ շատ է, օրինակ շատ վայրերում հնութեանց պեղումների ժամանակ գտնւում են հին եւ նոր քարէ դարէ գործիքներ : Գիտնականները նոյն ատեն Ամերիկայի եւ Ափրիկէի յետամնաց ժողովուրդները եւս քննում են, ուսումնասիրում են որոշ չափով եւ ասում են թէ բոլոր ժողովուրդները իրենց սկզբնական շրջանը անցնում են տոհմերով եւ ցեղերով, եւ ապա խառնըւում են եւ մի ժողովուրդ առաջացնում : Բոլոր ժողովուրդները այսպէս կ'առաջանան : Այս տեսակէտը ամէն տեղ տարածուած է, անշուշտ բարձր շրջանակների մէջ : Մեր ժողովուրդը եւս կազմակերպուել է այդ ցեղերից ու տոհմերից, նրա մէջ մտած են բազմաթիւ ժողովուրդներ. Խալդիներ, Խուռրիներ, Միտաններ եւ դեռ շատ բազմութիւններ : Սա յայտնի է թէ մենք մեր հայրենիքում եկուորներ չենք, այլ նրա հէնց բնիկները : Դա շատ կարեւոր նշանակութիւն ունի : Այդպիսի տեսակէտ ընդունելու դէպքում, եթէ մենք նախաբնիկ ենք, խսկապէս տեղաբնակ ժողովուրդ ենք, ըսել է թէ մենք օրինաւոր ժառանգորդներն ենք այն ամբողջ մշակոյթին, զոր ստեղծել են մեր հողի նախաբնիկները, եւ եթէ մենք նրանցից յառաջացել ենք, մենք ենք նրանց ժառանգորդները :

Այն մշակոյթը, զոր ստեղծել են Հիթթիներ, Ուրարտացիներ եւ այլ ցեղատոհմային միութիւններ, այդ բոլորը մեր հայ ժողովրդի սեփականութիւնն են, Իսկ եթէ մեր երկրին նախկին, բնիկ տէրը չենք, այդ ժողովուրդների մշակոյթը մերը չէ, նրանց պատմութիւնը մերը չէ, իրաւունք չունինք նրանց պատմութիւնից խօսելու, քանի որ դուրսից եկել ենք : Բայց ինչո՞ւ ճիշդ չէ եւրոպական տեսակէտը, թէ մենք հնդեւրոպական ենք : Անոր գլխաւոր տեսակէտը այն է թէ մենք ունինք միայն ու միայն բառերի նմանութիւններ, բայց եւ ունենք հսկայական այլ տարբերութիւններ : Ժողովուրդները կղզիացած չեն ապրում, այլ մշակութային փոխյարաբերութեան մէջ են միշտ, իրար մօտ գալիս, բառեր տալիս ու բառեր առնում, եւ բառերի նմանութիւնները երբեք ազգակցական կապը հաստատող փաստեր չեն : Օրինակ հայերէն ասում ենք շաքար, Ռուսը ասում է сахр, Ֆրանսացիք sucre եւ Արաբը sukkar : Ուրեմն այս չորս ազգերը ցեղաբանօրէն նո՞յնն են միթէ : Բառերի նմանութիւնները ժողովուրդների ազգակցական կապի փաստ չեն երբեք : Եթէ տարազների նմանութիւն կայ, սա կը նշանակէ լոկ թէ շատ մօտիկ յարաբերութիւն ունեցել ենք, բայց նոյնը չենք երբեք ու չենք կարող լինել :

Մենք չենք ժխտում թէ մենք շատ փոխառութիւններ ունենք եւ շատ իրաւունք ունի մեծ գիտնական Հ. Աճառեան, բայց այդ նմանութիւնները հիմք չեն ծառայում թէ մենք ազգակցութեան մէջ ենք հնդեւրոպական ցեղերի հետ :

Կան պատմական փաստեր : Հերոդոտոսի եւ Ստրաբոնի վրայ կը հիմնեն հնդեւրոպաբաններ իրենց տեսակէտը, եւ որոնք կը հիմնուեն Արմենոսի զրոյցին վրայ, որ արկածախնդրաբար Հայաստան գալիս է եւ կազմում հայ ժողովուրդը : Մենք նրան եւս աւանդութիւն ենք նկատում եւ աւելի նուազ արժէքով քան պատմահօր աւանդութիւնը, ու մենք եթէ աւանդութեան պիտի հաւատանք, աւելի պատմահօր պէտք է հաւատք ընծայենք :

Հերոդոտի եւ Ստրաբոնի աւանդութեանց մէջ պատմական սխալներ կան : Իբր թէ Արմէններ եւ Փռիւգացիներ նոյն զէնքերով են զինուած, որով եւ ցեղակից : Իսկ մեր հնդեւրոպական գիտնականները մէկ կողմ են դնում բոլոր փաստերը, եւ յառաջ են քշում իրենց տեսակէտը եւ փաստերը, որոնք շատ անպատմական են, եւ նշանակում է թէ մենք ստեղծուել ենք մի արկածախնդրից :

Միթէ աշխարհի վրայ եղե՞լ են զտարիւն ժողովուրդներ : Հայ ժողովուրդը եւս կազմուել է բազմաթիւ ցեղերի եւ տոհմերի միաւորումից : Հայ ժողովրդի մէջ կան բազմաթիւ ցեղեր, որոնց անունն իսկ չէ մնացել պատմութեան մէջ :

Ժամանակին որոշ չափաւոր դեր վերցրին Ն. Մառ եւ Ադոնց, որոնք աշխատել են եզրեր գտնել հակախօսելու, թէ հայ ժողովուրդը չէ կազմուել եկուորներից : Ադոնց աշակերտն է Մառի, եւ Մանանդեան աշակերտն է Մարկուարտի, ե ւաշակերտը ուսուցչին է կրկնում ու շարունակում :

Բայց գիտական արդարութիւնը պէտք չէ մոռանալ : Ձեր ուսուցիչը սիրեցէք, բայց ճշմարտութիւնը առաւել սիրեցէք :

Դժբախտաբար մեր պատմութեան մէջ մի սխալ ձգտում է եղել եւ մեզ կապել Եւրոպացիներին, քաղաքական որոշ տեսակէտներից : Հնդեւրոպական տեսակէտը յառաջացել է այդ միտումից : Պէտք է ստեղծել մի աւանդութիւն, ցոյց տալ նրանց Եւրոպացի եւ կապել մեզ իրենց ձգտումներին : Մեր պատմաբանները մեծ մասով միամտօրէն, որոնք լուրջ չեն նայում մեր ժողովրդի անցեալի եւ ներկայի, մեծ մասով ակամայ այդ բանին զոհ են գնում :

Մեր պատմութիւնը չի սկսում Արտաշէսից, այլ մեր երկրի վրայ հին քարէ դարեան գործիքները կոփելու օրից : Մեր նախնիքները ստեղծեցին Ուրարտական սքանչելի կուլտուրան, որից ճարտարապետական տարրեր իւրացուցին նոյնիսկ Յոյներ : Մեր ժողովուրդը ամենահին դարերից ստեղծեց, սեպագիր արձանագրութիւններ արեց, եւ նրանց կուլտուրան մերն է, նրանց ժառանգը եւս մերը :

ՓՐՈՖ. ԱՇՈՏ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ԺԻՒԼԻԷՆ ՏԻՒՎԻՎԻԷ

Ինքնաշարժի արկածի մը զոհ գնաց ֆրանսական թատրոնի եւ շարժանկարի դերասան, ապա բեմադիր՝ Ժիւլիէն Տիւվիվիէ :

Ռընէ Քլէրի, Ժան Ռընուայի եւ Մարսել Քարնէի հետ, ողբացեալ Ժիւլիէն Տիւվիվիէն կը հանդիսանար ֆրանսական շարժանկարի փայլուն ներկայացուցիչը : Ծնած էր 1896 Հոկտեմբեր 18ին, Լիլի մէջ : Կանուխէն սիրահարած թատերական արուեստին, Տիւվիվիէ բեմական իր նա –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԸՆԿԵՐԸ

Հաց աշխատելու համար ինձ զգեցի Բաքու, յոյսս մի ծանօթի վրայ էր, որ նա պաշտօն կը գտնի ինձ համար : Նա հարուստ էր, նաւթային աշխարհում լաւ դիրք ունէր : Պատահմամբ էի ծանօթացել այդ պարոնի հետ, Դիլիջանում, ուր նա ամառանոց էր եկել : Մի խմբով Հաղարծինի վանքն էինք գնացել, նա էլ հետներս էր, մի խօսքով՝ մօտիկ ծանօթացել էինք :

Բաքւում սկիզբի օրերը զբօսնում էի քաղաքին ծանօթանալու համար եւ միեւնոյն ժամանակ աչքս փնտռում էր նրան, եւ երբ այդպիսով չգտայ, մի օր էլ գնացի նրա բնակարանը : Ինձ ասացին, որ պարոնը Թիֆլիս է գնացել, շուտով կը գայ : Մի քանի օր յետոյ իմացայ, որ արդէն Բաքւում է, բայց իմ կոյր բախտից չէի կարողանում նրան մի տեղ հանդիպել : Գնում էի բնակարանը՝ ասում էին գրասենեակ է գնացել : Գնում էի գրասենեակը՝ ասում էին Բալախանի է գնացել կամ բանկը :

Քանի որ գրպանումս դեռ մի քանի կոպեկ կար, ես օրօրւում էի նրան գտնելու յոյսով : Բայց երբ մի օր փողս հատաւ, եւ հիւրանոցի տէրը դուռը փակեց իմ առջեւ, ես որոշեցի այդ օրը, ինչ էլ որ լինի՝ գտնեմ ծանօթիս, պաշտօն խնդրեմ, իսկ մինչեւ պաշտօն գտնելը մի քիչ փող պարտք վերցնեմ :

Գնացի նրա բնակարանը. բնակարանից գրասենեակ, գրասենեակից բանկ : Եւ այսպէս ամբողջ օրը : Արդէն երեկոյանում էր, ես դեռ ոչինչ էի կերել, միայն անընդհատ ծխում էի : Երբ վերջին անգամ գնացի գրասենեակ, ինձ ասացին, որ տուն է գնացել եւ այնտեղից էլ պիտի երթայ ժողովարան : Իսկոյն շտապեցի ժողովարան, կանգնեցի փողոցում, դրան առջեւ : Քաղաքի հարուստները, ինժինէրները, ինտելիգենտները կառքերով գալիս էին իրար յետեւից, զոհ եւ ուրախ :

Մէկ էլ յանկարծ տեսայ նրան՝ ծանօթիս, որին տասնեւհինգ օր էր հրաւիրել էի. ուղղակի աչքերիս չէի հաւատում :

Վաղածանօթի ժպիտով իսկոյն դէմը ելայ եւ գլխարկս վերցնելով ձեռք մեկնեցի :

— Բարեւ ձեզ, պարոն այսինչ :

Դա դժկամակութեամբ ձեռք տուաւ եւ ասաւ.

— Ես ձեզ չեմ ճանաչում, ներողութիւն :

— Մի՞թէ չէք յիշում, — զարմացած հարցրի ես — անցեալ ամառ Դիլիջանում ծանօթացանք. ուսուցիչ այսինչը : Ձեզ շատ որոնեցի...

Պարոն ծանօթս իբրեւ թէ սկսեց փորփրել իր յիշողութիւնը եւ ապա սառնօրէն պատասխանեց.

— Ոչ, չեմ յիշում, չեմ կարողանում մտաբերել :

— Միեւնոյն է, — ասացի ես — գլխաւորն այդ չէ, այլ այն, որ ես տասնեւհինգ օր է այստեղ եմ, պաշտօն գտնելու եմ եկել, միակ յոյսս դուք էք, խնդրում եմ ձեզ...

— Ներողութիւն, սիրելիս, — խօսքս կտրեց պարոնը՝ ձեռքը թափահարելով — Ե՛ս, ե՛ս... ժամանակ չունեմ, գիտէ՞ք, ժամանակ չունեմ պաշտօն գտնելու. դուք գտէք, ես կը միջնորդեմ : Ցտեսութիւն...

Եւ առանց իմ պատասխանը լսելու թըռաւ ներս :

Մնացի քար կտրած, յոյսերս բոլորը խորտակուեցին ձեռքի մի հարուածով : Ի՞նչ արած, տեղիցս շարժուեցի եւ մտամոլոր քայլերով անցայ ծովափ :

Արդէն գիշեր էր. վախի պէս մի զզուանք բռնեց սիրտս : Ո՞ւր անցընեմ գիշերս, ի՞նչ անեմ, ո՞ւր գնամ...

Ծովից փչող քամին փողոցների աւազոտ փոշին բռնելով լցնում էր քիթս ու բերանս. երբեմն կանգնում էի անկիւնում, մի դրան առաջ եւ նորից քայլում, որովհետեւ համբերանքս չէր տանում կանգնած մնալ :

Քաղցա՛ծ, ամբողջ օրը ոտքի, ընկած մի մեծ քաղաք, որ ասես թէ թշնամու բանակ լինէր : Ոչ մի լուսամուտից բարեկամական մի լոյս չէր շողում ինձ համար : Չէ՛, ես յուսահատուած չէի, գիտէի, որ չեմ մեռնի, այսպէս կամ այնպէս լոյսը կը բացուի, եւ վաղն ուղղակի մշակ, բեռնակիր կը դառնամ եւ հաց կը գտնեմ. բայց այն էր, որ հիմա ես շատ անօթի էի եւ շ՛ատ յոգնած — հազիւ էի կարողանում քայլել, եթէ մի տաք անկիւն գտնէի, մեռածի պէս իսկոյն կը քնէի՝ մոռանալով քաղց եւ ամէն բան :

Վերջապէս մի քիչ թափառելուց յետոյ՝ գտայ մի բաց դարպաս : Ներս մտայ պատսպարուելու. լաւ տեղ էր, քամի էլ չկար : Փողոցի լապտերի տժգոյն լոյսն աղօտ լուսաւորում էր այդ վայրը : Դիտեցի չորս կողմս եւ տեսայ, որ մի անկիւնում խոտերի վրայ պառկած էր մի մեծ շուն : Զգախեցայ, որովհետեւ նա հանդիստ նայում էր ինձ, եւ երեւում էր, որ վրաս յարձակելու ոչ մի միտք չունէր :

Զգոյշ քայլերով մօտեցայ նրան եւ քիչ հեռու նստեցի խոտերի վրայ, նայեց ինձ եւ աչքերը խփեց. ես շոյեցի նրա գլուխը եւ բոլորովին հանգստացայ, որ ապահով տեղ եմ : Լաւ տեղաւորուեցի, ոտներս մեկնեցի եւ սկսեցի ծխել. սակայն անօթի լինելուս պատճառով ծուխը սիրտս խառնեց. դէն ձգեցի ծխախոտը :

Այդ միջոցին խոտի վրայ աչքիս ընկան հացի կտորներ. լուցկի վառեցի եւ սկսեցի ջոկել, իմ կարծիքով, այն մաքուր կտորները, որոնց դեռ չէր դիպել շան բերանը : Գտայ մի քանի կտոր եւ կերայ : Իմ հարեւանը այդ բոպէին աչքերը մեղմով գցեց վրաս. ես մի փոքր վախեցայ, ով գիտի, մէկ էլ յարձակուի : Բայց նա իմ սպասածից շատ աւելի բարի էր. նայեց, նայեց, վեր կացաւ, կանգնեց եւ թաթերով ետ տարաւ այն խոտը, որի վրայ պառկած էր, նրա տակից հանեց հացի աւելի մեծ կտորներ ու ոսկորներ եւ բոլորը դարսեց խոտի վրայ այնտեղ, ուր ես հացի կտորներ էի գտել, յետոյ երեսնեց իր պաշարի առաջ եւ նայեց երեսիս. ապա վեր առաւ մի ոսկոր եւ սկսեց կրծել, երեւի ինձ օրինակ տալու համար...

Ես հիացած էի, բայց աւելի շատ զգացուած սրտի խորքից. այդ ժամին ես զգում էի ինձ ե՛ւ բախտաւոր, ե՛ւ աշխարհի մէջ ոչ մենակ. բռնեցի բարի շան գլուխը եւ բուռն զգացմունքով համբուրեցի :

Ես մոռացել էի, թէ շան հետ եմ սեղան նստել. ինձ թւում էր, որ ես մի ազնիւ բարեկամի, ընկերի հետ եմ ընթրում, այն ասուպեան իմ աչքում այդ բոպէին շունը մարդ էր դառել եւ մարդը շուն :

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

…խաղալները կ'առնէ նախ Օտէոն թատրոնին, ապա Անթուանի թատրոնին մէջ, ուր ևս յայտնի դերակատարումներու շրջանէ մը ետք ինքզինքը ամբողջովին կը նուիրէ բեմադրական արուեստին :

1919ին, երբ հազիւ 23 տարեկան էր, Ժիւլիէն Տիւվիվիէ լքելով թատրոնը, կը մտնէ շարժանկարի ասպարէզը եւ հրաշալի կը հանէ իր առաջին ժապաւէնը, որ կ'արձանագրէ գնահատելի յաջողութիւն մը :

Քաջալերուած այս յաջողութենէն, Ժիւլիէն Տիւվիվիէ կը շարունակէ քալել անվարան՝ համր շարժանկարի ճամբանէն : 1925ին կը պատրաստէ իր առաջին մեծ ժապաւէնը, միշտ համր, «Փուալ տը Քառոթ»ը, որուն խօսունը պիտի պատրաստէր աւելի ուշ՝ 1932ին, մասնակցութեամբ Հարի Պորին : Այնուհետեւ, 1926ին, միշտ համր, կը պատրաստէ «Լ'Օմ Պ'իսպանօ»ն : գլխաւոր դերակատարութեամբ ողբացեալ Աչօ Շահխաթունիին :

Խօսուն շարժանկարի երեւումէն ետք Ժիւլիէն Տիւվիվիէի աստղը կը սկսի փայլիլ : Հետզհետէ կուտայ մեծ ժապաւէններ, ինչպէս՝ «Փոքրիկ արքան», «Մարիա Շափտըլէն», « Լա Պանտերա», «Գեղեցիկ խումբը», «Փէփէ լը Մոքօ» եւ «Գողգոթա», մասնակցութեամբ Հարի Պորի, Ժան Կապէնի, Էտվիճ Ֆէօյյէրի եւ այլ համբաւաւոր դերասաններու :

1937ին իր գործը պիտի պսակուէր նոր յաջողութեամբ մը՝ «Պարահանդէսի օրագիրը», որուն գլխաւոր դերակատարուհին եղաւ համբաւաւոր Մարի Պէլը : Այս յաջողութենէն ետք էր որ Ժիւլիէն Տիւվիվիէ հրաւիրուեցաւ Հոլիվուտ, իրագործելու համար ամերիկեան մէկ քանի մեծ ժապաւէններ :

Ժիւլիէն Տիւվիվիէի մականին տակ աշխատած են համաշխարհային համբաւի տիրացած բազմաթիւ արուեստագէտներ, ինչպէս Լուի Ժուվէ, Վիքթոր Ֆրանսէն, Շառլը Պուայէ, Քլէրք Կէյպլ, Էտուարտ Ռոպինսոն, Վիվիան Լէյ, Վիվիան Ռոմանս եւ բազմաթիւ ուրիշներ : Յիշեցնենք նաեւ որ իր ձեռնասունն է մեր բոլորու մեծագոյն դերասաններէն մին՝ Փիէռ Ֆրէնէյը, որուն առաջին քայլերը առաջնորդողը եղած է Ժիւլիէն Տիւվիվիէ :

×

Եթէ յիշողութիւնս չի դաւաճաներ, 1933ին էր երբ Ժիւլիէն Տիւվիվիէ սկսաւ «դարձնել» իր «Գողգոթան» ժապաւէնը : Այս ժապաւէնին մէջ դեր ունէին նաեւ երկու հայ դերասաններ՝ Հ. Բագրատունին եւ Լեւոն Ցարուէ, երկուքն ալ դասընկերները Ժիւլիէն Տիւվիվիէին, Քոնսերվաթուարի մէջ ուսանողութեան շրջանին :

Ժիւլիէն Տիւվիվիէ, որքան մեծ արուեստագէտ, այնքան եւ աւելի ազնիւ մարդ, չէր մոռցած իր ընկերները, ու ամէն անգամ ջանացած էր օգտակար ըլլալ անոնց : Այս անգամ ալ, ուրեմն, ճարած էր երկու դեր իր հայ ընկերներուն համար : Աւելէ զուրս, խօսուն շարժանկարի երեւումէն ետք, Աչօ Շահխաթունիի շարժանկարի ասպարէզին մէջ արագավազ ընթացքը կասած էր, տրուած ըլլալով որ մեր տաղանդաւոր հայրենակիցը ակար էր ֆրանսերէնի մէջ : Աչօ Շահխաթունին նետուած էր դիմայարդարութեան մէջ, եւ այդ առիթով ալ ստանձնած էր Ժիւլիէն Տիւվիվիէի «Գողգոթա» ժապաւէնին դիմայարդարութեան աշխատանքը : Իր կարգին Լեւոն Ցարուէ ալ ինծի փոքրիկ փիկիւրասիոնի գործ մը հայթայթած ըլլալով «Գողգոթային» մէջ, երկու շաբաթ շարունակ չփում ունենալով այդ շրջանակին հետ, բախտը ունեցայ մօտէն ճանչնալու մեծ արուեստագէտ եւ հազուագիւտ մարդը՝ Ժիւլիէն Տիւվիվիէն :

Ժիւլիէն Տիւվիվիէ արտակարգօրէն սրամիտ, կատակախօս, միշտ ժպտադէմ եւ չէնշող անձ մըն էր : Ամէն օր, ցերեկուան դադարին, երբ ժապաւէնին բոլոր աշխատաւորները՝ դերակատար կամ թեքնիքական ճիւղով զբաղողները կը հաւաքուէին սեղաններու շուրջ, Ժիւլիէն Տիւվիվիէ միշտ ալ շրջապատուած իր հայ ընկերներով, կը կատակէր անոնց հետ, սրամիտ դարձուածքներով, մնալով միշտ քաղաքավարութեան եւ կենցաղագիտութեան սահմաններուն մէջ, թափելէ կ'ընէր զանոնք, երբեմն կծելով շատ նուրբ կերպով անոնց ազգային ինքնասիրութիւնը : Տիւվիվիէ իր «յարձակում»ներուն թիրախ կը դարձնէր միշտ ալ «իշխան» Հայկազուն Բագրատունին, խնդրոյ առարկայ դարձնելով անոր տիտղոսը :

Ողբացեալ Բագրատունին, ինչպէս իր կեանքի բովանդակ ընթացքին, ամուր կառչած իր տիտղոսին, կը սկսէր իր պաշտպանողականը, որուն երբեմն օգնութեան կը հասնէր Աչօ Շահխաթունին իր կոտրած բայց Ֆրանսացիներուն այնքան հաճելի ֆրանսերէնովը, ապա Լեւոն Ցարուէթը՝ իր Վասպուրականցիի բովանդակ խանդովն ու եռանդովը :

Ես կրտսերն էի անոնց մէջ, եւ այդ պատճառով իսկ բնաւ չէի խառնուեր բանավէճին, եւ յետոյ վստահ էի որ իմ երեք երեց եղբայրներս՝ Աչօ Շահխաթունին, Հայկազուն Բագրատունին եւ Լեւոն Ցարուէթը ի վերջոյ պիտի յաջողէին «դասը տալ» Տիւվիվիէնին, փրկելով Բագրատունեաց մեր իշխանական տոհմին պատիւը ...

Երբ ամէն բան կը վերջանար, կը բռնէինք փլաթօներուն ճամբան : Ու օր մը, այդ ճամբու ընթացքին, Ժիւլիէն Տիւվիվիէ բսաւ ինծի ․

— Գիտէք, շատ կը սիրեմ կատակելը : Անիկա թող երբեք ալ ձեր մէջ չարմատացնէ այն գաղափարը թէ դէշ կարծիք ունիմ Հայերու մասին : Կը ճանչնամ ձեզ, գիտեմ թէ դուք հին ժողովուրդ մըն էք հարուստ մշակոյթի տէր : Ծանօթ եմ ձեր ողբերգութեան, որովհետեւ այդ մասին ալ շատ խօսած եմ իմ հայ ընկերներուս հետ մեր ուսանողութեան շրջանին : Այսօր, երբ կը կատակեմ տը Բագրատունին հետ, ատիկա կ'ընեմ անոր համար որ շատ կը սիրեմ տեսնել իր բարկութիւնը, որուն մէջ կայ ջերմութիւն մը, որ ինծի կը յիշեցնէ հարաւային Ֆրանսացիները

Ու այսպէս ալ կը վերջանային Ժիւլիէն Տիւվիվիէի «խայթոց»ները, ուղղուած իշխան Բագրատունին : Բայց առանց պատճառ մը չեղան որ Տիւվիվիէն մոռնար իր ընկերը : Մինչեւ Բագրատունիի մահը, Ֆրանսացի այս ազնիւ մարդը չմոռցաւ իր դպրոցական ընկերը, անոր դժբախտ օրերուն՝ ամսական նիւթական յատկացում մը ընելով :

Ֆրանսական արուեստը կորսնցուց մեծ արուեստագէտ մը : Իսկ մենք կորսնցուցինք մեծ բարեկամ մը, յանձին Ժիւլիէն Տիւվիվիէի :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Դ. ՍՊԱՐՏԱԿԻԱՏՆԵՐԸ

Հայաստան միջազգային արժէք ունի 8 մասնագիտութեան մէջ. — Ծանրաբարձութիւն, կռփամարտ, ըմբշամարտ, ջուր ցատկել, ժամանակակից հնգամարտ, մարմնամարզ, փինկ փոնկ, սուսերամարտ, հետեւեալ վերապահումներով :

Ա.— Միջազգային արժէք ունենալը միշտ յաղթել չի նշանակեր : Ֆրանսացիները ամենուրեք միջազգային արժէք ունին, բայց ամէն անգամ յաղթական չեն հանդիսանար :

Բ.— Մարզիկները տարիքի բերմամբ ասպարէզը կը լքեն, մինչեւ նորերուն հասնիլը, ու տեղի կ'ունենայ տեղ քայլի շրջան մը : Բազմամարզ ժողովուրդները շուտով կը գոցեն բացերը, փոքր ազգերը աւելի դժուարաւ կը փոխարինեն հին ախոյեանները, տրուած ըլլալով իրենց մարզիկներուն սահմանափակ քանակը :

Գ.— Նոյն պատճառով՝ փոքր ժողովուրդ մը դժուարաւ կը փոխարինէ մրցման օրը անտրամադրելի ախոյեան մը :

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ. — Ութերորդ՝ Հայաստան :

Աքլոր ծանրութիւն.— Եօթներորդ՝ Լեւոն Մանուկեան 325 քլկ. :

Փետուր ծանրութիւն. — Իններորդ՝ Աշոտ Զէյրանեան 340 քլկ. :

Թեթեւ ծանրութիւն.— 13րդ Լեւոն Բաբայեան 370 քլկ. (Հայաստանի մրցանիշ) :

Կիսամիջին ծանրութիւն.— 10րդ Գուրգէն Գալոյեան 400 քլկ. :

Միջին ծանրութիւն.— 10րդ Վլատիմիր Կիզօղլեան 425 քլկ. :

Կէս ծանրութիւն . — 19րդ Վ. Օսիփով 425 քլկ. :

Առաջին ծանր քաշ. (լուռ – լէժէ).— Եօթներորդ Ստանիսլաւ Մաքրով, (հայրը ծագումով՝ Ցոյն, մայրը՝ Հայուհի), 472 քլկ. 500, կոտրելով 180 քիլոյով հրում ձեւի Հայաստանի մրցանիշը :

Ծանր ծանրութիւն .— Տասներորդ Ա. Սալտիքօֆ 462 քիլօ 500 : Իսկ 13րդ Գարիկ Պետրոսեան 437 քլկ. 500 :

Այս արդիւնքները կը գերազանցեն եւրոպական կարգ մը երկիրներու մրցանիշներէն շատերը :

ՅՈՒՆԱ – ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ. — Տասներկուերորդ՝ Հայաստան :

Վ. Կոստանեան իններորդ, Ժորա Զաքարեան վեցերորդ, Ռ. Եղիզարեան 16րդ, Հ. Աֆթանտիլեան 12րդ, Թէլման Քոչարեան եւ Աբրահամ Աբրահամեան եօթներորդ դասաւորուեցան :

Պաքուցի «աշխարհի նախկին ախոյեան» Արամայիս Սայատով զառմի ենթարկուեցաւ :

ԱԶԱՏ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ.— Եօթներորդ՝ Հայաստան : Ցունաստանէն հայրենադարձ Նազար Ալբարեան «Սպարտակիատներու ախոյեան հռչակուեցաւ (ճանճ ծանրութիւն) :

Օ. Օհանեսով՝ տասներորդ : Դ. Տուդլաձէ՝ վեցերորդ, Ռ. Տիգրանեան՝ ութերորդ, Մխութիկ Դոխոյեան՝ իններորդ դասաւորուեցան : Եւրոպայի ախոյենութեանց մասնակից Պաւել Մալեան վեց տուգանային միաւորով զառմի ենթարկուեցաւ (այս միաւորները հաւասարութիւններով ալ կը հաւաքուին) : Ռ. Աղաբէկեան 12րդ հանդիսացաւ, Եւրոպայի ախոյեան Շահմուրատովի կողմէ պարտուելով : Այս վերջինը Մախաչքալացի է, Տաղստանի մէջ, այլացեղ ժողովուրդներու խառնարան մը, հաւանաբար Հայ) :

ԿՌՓԱՄԱՐՏ.– Տասներորդ՝ Հայաստան :

Կէտերու փոքր տարբերութեամբ մը՝ յաղթանակը իրենց հակառակորդներուն զիջեցան՝ Թ. Զատիկեան (աքլոր ծանրութիւն) Վ. Փաթուշքինի դէմ, Մ. Վարդանեան (կէս ծանրութիւն) Գուցուլի դէմ, Լեւոն Ցոլհաննէսեան (կիսամիջին ծանրութիւն) Փ. Գիպաևի դէմ :

Վիճելի որոշումներով «դատաւորներէն պարտուած հռչակուեցան»՝ Դերենիկ Ծարրիէլեան (աքլոր ծանրութիւն)՝ ողիմպիական ախոյեան (1960) Օլէկ Գրիգորեւի դէմ, Ա. Օհանեսով (ճանճ ծանրութիւն) Վ. Պիվովարովի դէմ, Դերենիկ Ոսկանեան (թեթեւ ծանրութիւն), Գ. Գոլոշքինի դէմ («չափազանց վիճելի որոշում» ըստ Հայաստանի թղթակիցներուն) : Այս տեսակ վճիռները, ըստ Ֆրանսացւոց՝ «Վերտիք սանթիմանթալ», բոլոր երկիրներու մէջ կը պատահին, ընդհանուր առմամբ նպաստաւորելով փառաւոր անցեալ ունեցող ախոյեաններ :

Քառորդ – փինալիստներ. — Ագատ Աստուրեան (փետուր ծանրութիւն) Եուրի Սաքենովի յաղթելէ, գեղեցիկ եւ հաւասար մրցումէ մը ետք՝ յաղթանակը զիջեցաւ Վ. Պոլոտնիքովի :

Գերագոյն թեթեւ ծանրութիւն՝ Վալերի Ձելինսքի յաղթեց Վ. Փրոզուխինի եւ Վ. Գերձվացէի, պարտուեցաւ Խ. Միութեան ողիմպիական ներկայացուցիչ (1964) Վ. Պարանիքովէ : Ծանր ծանրութիւն՝ Կամօ Սարոյեան Բ. ռաունտին մրցումը լքելու պարտաւորեց Վ. Գըլենունիքովը : Իսկ Եմելիանովի, «պարտըւած հռչակուեցաւ» : Կարդացի մրցման զանազան նկարագրութիւնները, երեք ռաունտներէն երկուքը վերջացած են ի նպաստ հայ կռփամարտիկին : Եմիլիանով վարպետ կռփամարտիկ է, բայց «ծանր ծանրութեան » բազմաթիւ, մինչեւ իսկ փրոֆէսիոնէլ ախոյեաններու նման հարուածի չի դիմանար, Թոքիոյի ողիմպիական «կէս – ֆինալ» մրցմանց ընթացքին՝ «նոք – աութ» եղաւ :

Կէս – փինալիստներ.— Գերագոյն կիսամիջին ծանրութիւն (սիւփէռ – վելթէր) Համլէթ Բեզոյեան յաղթեց Ե. Փոժքոյի եւ Լ. Նոմէյքոյի : Պարտուեցաւ «Եւրոպայի երկիցս ախոյեան» Վիգթոր Ագէէվէ, ըստ Խ. Միութեան կռփամարտի խումբին աւագ մարզիչ Վ. Օգուրէնքովի «հաւասար մրցումէ մը ետք» :

48 քլկ. («Մոծակ ծանրութիւն», ֆրանսերէն լաւագոյն թարգմանութիւն Մուշ – Լէժէ) .— Ժորա Ցովսէփեան յաղթեց Ն. Թաղիեւի եւ Խ. Տիխախոձայեւի : «Պարտուած հռչակուեցաւ» Ուքրանացի Վ. Զափորոժեցի դէմ, եղբայրին դատաւորները տարակարծիք ըլլալով՝ վճիռը միաձայնութեամբ չէ տրուած, ըստ կարգ մը մասնագէտներու՝ առաջին երկու ռաունտները վերջացած են ի նպաստ Հայաստանի ներկայացուցիչին : Այս վերջինը՝ ինչպէս նաեւ Համլէթ Բեզոյեան ստացան մէկ մէկ պրոնզէ մետալներ : Դժուար է կռփամարտի դատաւոր ըլլալ : Անհատական ախոյենութեանց մէջ՝ հաւասարութիւն գոյութիւն չունի, անպայման յաղթական մը պէտք է, մինչդեռ «փրոֆէսիոնէլ» մը՝ հաւասար մնալով, իր տիտղոսը կը պահէ :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

— Ամենեւին չտեսայ :

— Փըթի Ժերվէն չտեսա՞ք. այս կողմերը միթէ գիւղ չկա՞յ, եթէ կայ, կըրնա՞ք ըսել թէ ո՛ր կողմն է :

— Բարեկամ, եթէ ըսածիդ պէս է, օտարական պզտիկ տղայ մը պիտի ըլլայ ան : Այսպիսի տղաներ այս կողմերէն կ'անցնին, բայց մարդ չի ճանչնար զանոնք :

Ժան Վալժան անհամբեր կերպով մը երկու հինգ ֆրանքնոց եւս հանեց եւ քահանային տալով ըսաւ.

— Ձեր աղքատներուն համար :

Ցետոյ շարժումով կրկնեց.

— Տէր Հայր, բռնել տուէք զիս, վանդի գող մըն եմ :

Քահանան ադուր կերպով մը ձին մըշտեց եւ փախաւ բոլորովին ահաբեկ :

Ժան Վալժան սկսաւ վազել դէպի այն կողմը ուր կ'ընթանար ի սկզբան :

Այսպէս բաւական երկար ճամբայ քալեց, նայելով, կոչելով եւ գոչելով, բայց ոչ ոք տեսաւ : Երկու կամ երեք անգամ դաշտին մէջ բան մը տեսնելով վազեց դէպի այդ բանը որ պառկած կամ կրճկած անձի մը կը նմանէր : Բայց տեսած բանը ոչ այլ ինչ էր եթէ ոչ գետնին վրայ մացառներ կամ մեծ քարեր :

Վերջապէս, երբ հասաւ տեղ մը ուր երեք ուղի մէկ մէկէ կ'անցնէին, կանգ առաւ : Լուսինը ելած էր : Կիցածին չափ հեռու նայեցաւ եւ վերջին անգամ մըն ալ գոչեց.

— Փըթի Ժերվէ, Փըթի Ժերվէ՛, Փըթի Ժերվէ՛ :

Բայց աղաղակը մառախուղին մէջ անհետացաւ առանց եւ ոչ իսկ արձագանգ մը տալու :

Անգամ մը եւս «Փըթի Ժերվէ՛», մրմռաց այնքան կամաց որ ձայնը հազիւ կը լսուէր : Այս վերջին ջանադրութիւնն էր. ծունկերուն վրայ կճկուեցաւ յանկարծ, իբր թէ աներեւոյթ զօրութիւն մը իր չարաշուք խղճին ծանրութեան ներքեւ յանկարծ ճնշէր զինքը :

Մեծ քարի մը վրայ ինկաւ հողին բռունքը եկած, մազերը մատերովը բռնած, դէմքը ծունկերուն մէջ առած եւ գոչեց.

— Թշուառական մըն եմ :

Այն ատեն սիրտը պայթելով, սկսաւ լալ ան : Տասնեւինը տարիէ ի վեր առաջին անգամն էր որ կուլար Ժան Վալժան :

Երբ եպիսկոպոսին տունէն ելած էր, ինչպէս տեսանք, իրմէ բոլորովին կը տարբերէր, ինչ որ մինչեւ այն ատեն միտքը դրած էր ըլլալ ինք : Չէր կրնար հասկնալ թէ ի՛նչ փոփոխութիւն կը դառնար վրան : Իր սիրտը կարծրութիւն մը կը ստանար ծերունիին հրեշտակային ընթացքին եւ սա անուշ խօսքերէն.

«Խօսք տուր ինձ պարկեշտ մարդ մը ըլլալ : Հոգիդ կը գնեմ : Ամբարշտութեան ոգիին ձեռքէն կ'ազատեմ եւ Աստուծոյ ձեռքը կը յանձնեմ զայն» :

Անընդհատ միտքը կուգային այս խօսքերը : Բայց այս երկնային ներողամտութեան կը հակառակէր հպարտութիւնը, որ մարդկային սրտին մէջ կարծես չարութեան ամրոցն է :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Պ. Ղազարոս Զաքչաքեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Մինթանճեան և զաւակները՝ Շաքէ եւ Վարուժան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Թաթիկեան եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՂԱԶԱՐՈՍ ԶԱՔՉԱՔԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թագուհի Թաթիկեան)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր մէկին, 68 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Նոյեմբեր 6) առաւօտեան ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրի – Փարիզէնի նոր գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

ՀԱՍՑԷ.— Մինթանճեան,
24, Պուլվ. Փուասոնիէր, Փարիզ (9)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Անթուանի Ընկեր Կարօ խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Լեւոն Պէտեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իր մօր՝ Սիրարփի Պէտեանի մահուան առթիւ։

×

Հ. Յ. Դ. Շաւիլի «Արղութեան» խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Լեւոն Պէտեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իր մօր Սիրարփի Պէտեանի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլէն Պ. Յարութիւն Փափազեան եւ իր ընտանեկան պարագաները իրենց կնոջ եւ մօր ողբ. Աննիկ Փափազեանի մահուան Դ. տարելիցին ի յիշատակ, «Ամենայն Սրբոց» տօնին առթիւ Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կը նուիրեն երեսուն ֆր.։

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն Պ. Յարութիւն Փափազեան, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ իր ողբ. կնոջ Աննիկ Փափազեանի մահուան Դ. տարեդարձին կը նուիրէ քանակաւ ֆր. Շաւիլի Կապ. Խաչին, եկեղեցիին եւ 10 ֆրանք «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.

Պ. Հ. Քըրըքճեան, (Վէրտէօն) հարիւր ֆրանք իր սիրելիներուն յիշատակին։ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Աւագեան յիշում ողբացեալ Վահրամ Սանոյեանի մահուան առիթով։ Տիկին Յոլինէ Զիլինկիրեան 100 ֆրանք։ Պ. Արա Փափազեան 50 ֆր.։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկեր Գրիգոր Պաղտասարեանի մահուան առթիւ, Սէրէնկիւլեան ընտանիքը երկու հարիւր ֆր. կը նուիրէ, փոխան ծաղկեպսակի, Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան կրթ. ձեռնարկներուն։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Հայ բեմասիրաց թատերախումբ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Նոյեմբեր 17, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին։

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Միութեան երկրորդ անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը չորսին։ ՕՐԱԿԱՐԳ. — Վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քէլէշեան 50 ֆրանք կը նուիրեն Կարմիր Խաչին, Գոհարիկ Ղազարոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Նոյն տխուր առթիւ Հայ արուեստագիտուհի մը քսան ֆր. կը նուիրէ «Հայ – Բոյժ»ին, տասը ֆր. Շաւարշ Միսաքեան սրահին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

BAIL A CEDER

Ժամագործի խանութի մը փոնը ծախու է, ծերութեան պատճառաւ։ 40 տարուան հաստատութիւն մը իր յաճախորդներով։

TABIBIAN
60, Rue Rébéval — Paris (19e)

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 4, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին մեծ պարահանդէսը, Քազինօ – Շարպոնիէի շքեղ սրահներուն մէջ։

Պիւֆէ՝ մատչելի գիներով։

Գեղջկական պարեր եւ այլազան անակնկալներ։

Մի սպասէք վերջին օրերուն, ձեր տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար։

Սեղանները կանխաւ ապահովելու համար հեռախօսել 72–72–06, Լիոն։

GHAZARIAN ARA
35, Rue Chevreul, Lyon (7e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ
ՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10ԻՆ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԸ
ԹԻՐՈԼԻ ՄԷՋ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հայկական այս ընկերութիւնը ամէնէն հաճելի արձակուրդները կ'ապահովէ, ամէնէն մատչելի պայմաններով։

ՄԵԿՆՈՒՄ Դեկտեմբեր 23, «Ձիւնի զուարթ կառախումբով»։ Վերադարձ Յունուար 5ին։ Բնակութիւն սովորաբար ընտրուած պանդոկներու մէջ։

ԹՐԻՆՍԻ ՄԷՋ (1214 մեթր բարձրութիւն)։ Դահուկի (սքի) դպրոց։ Սքի եւ կօշիկ վարձու։ Փաթինուար։

ԾԻԹԱ ՊԱՆԴՈԿԸ.—Արդիական եւ հանգստաւէտ։ Առատ եւ խնամուած ուտելիք, տաք եւ պաղ ջուր՝ 455 ֆրանք։

ԹԻՐՈԼԸՌ ՀՈՖ պանդոկ, նոր շինուած, շատ լաւ տեղ, առատ ու խնամուած ուտելիք, տաք եւ պաղ ջուր, 445 ֆրանք։

ՑՈՒՄ ՎԻՆԸՌ պանդոկ, հանգստաւէտ, խնամուած ճաշ, պարասրահ, տաք եւ պաղ ջուր 396 ֆրանք։

Սահմանափակ տեղեր։

Արձանագրուիլ առանց յապաղումի։

Կանխավճար 100 ֆրանք։ Վճարումի դիւրութիւններ։

Վերոյիշեալ գիներուն մէջ են կառախումբով ճամբորդութիւնը, (տեղերը վերապահուած), Ինսպրիւքէն Թրինս փոխադրութիւնը վերոյիշեալ պանդոկները, բնակութիւն եւ ճաշ, արկածի – ապահովութիւն։

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն։

Նիւթ.— Մեռելներու յիշատակը։ Ա. մաս՝ Օրթոտոքս ծէս, Բ. մաս՝ հայկական։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի «Անի» կոմիտէի։

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սէրֆըլը Կաթօլիկ սրահին մէջ։

Կը նախագահէ Ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին։

Կ. Տօլմաճեան (արտասանութիւն)։ ՏԻԿԻՆ ԾՈՎԻՆԱՐ ԱՐԹԻՆԵԱՆ – ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (երգ)։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 4ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, քաղաքապետարանին թատրոնը։

Կը նախագահէ Ընկ. Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մեծ պարահանդէս Ալֆորվիլի մէջ, ի նպաստ հայկական դպրոցին։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18

Ժամը 21էն մինչեւ լոյս։

×

Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի տարեկան պարահանդէսը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ Նոյեմբեր 10, Ուրբաթ գիշեր, Վանփինկի մէջ։

×

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՈՆՔ

Կազմակերպուած Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ, Դեկտեմբեր 31ին Փալէ տէ Քոնկրէ, ի նպաստ դպրոցին։

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Մարտ 10ին
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին։

×

Գոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի ՏԱՐԵԿԱՆ ԿՈՉՈՒՆՔԸ տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 11ին։

Մանրամասնութիւնը՝ յաջորդիւ։

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 18ին Շաբաթ իրիկուն մինչեւ առաւօտ Շարպոնիէի շքեղ սրահներուն մէջ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

×

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ Դեկտ. 9ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր 2ին, Պրոնի օդակայանի սրահներուն մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտօք ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը Կիրակի (5 Նոյեմբեր) ժամը 16ին ընկ. Ն. Ա.-ի բնակարանը։ Սոյն բացառիկ եւ կարեւոր ժողովին, բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կը հրաւիրուին Սէն Շամոնի ընկերները։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ եւ Կիրակի, 4 եւ 5 Նոյեմբերին, «Ահարոնեան ակումբին մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի ընկերուհիները այս Շաբաթ (4 Նոյեմբեր) ժամը 3ին Մշակոյթի Տան Տէր-Դաւիթեան դրասենեակը։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Միութ Ուսումնասիրացի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Զատիկեանի սրճարանի վերնայարկի սրահը (Իսի)։ Օրակարգ.— Վարչութիւնը իր տարեկան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը պիտի ընէ։ Նաեւ երկու տարին լրացած ըլլալով իր հրաժարականը պիտի տայ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, անդամ կամ ոչ, անխտիր ներկայ ըլլալու։

ՍԻՐԵԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

«Ու տես, որդիս ուր էլ լինես,
Այս լուսնի տակ, ուր էլ գնաս
Թէ մօրդ անգամ մտքից հանես՝ս
Քո մայր լեզուն չմոռանաս» ...

Արտասահմանի մէջ հայ ընթերցողներու թիւը մեծ չափով աւելցած է. այժմ անհրաժեշտութիւնը զգալի է կազմելու պատշաճ գրադարան մը, որ համապատասխանէ բոլորիս փափաքին։

Արդէն իսկ մեր տրամադրութեան տակ ունինք մօտ յիսուն հատոր գիրք։

Մեր նպատակն է, սակայն, զայն ճոխացնել, որպէսզի կարողանանք նաեւ գիրքեր տրամադրել Ալֆորվիլի ընթերցասէր մեր հայրենակիցներուն։

Արդ, եթէ կ'ուզէք դուք ալ մեր աւելի Հայոց լեզուն պահել բարձր ու վճիտ Արարատի սուրբ ճակատին պէս, մասնակցեցէք մեր գրադարանի զարգացման եւ ճոխացման գործին, մեր տրամադրութեան տակ դնելով ձեր նուիրած գիրքերը։

Հայերէն կամ ֆրանսերէն գիրքերը ղրկել. — Լեւոն Նեպիլեան,
127 ter, Rue E. Dolet — Alfortville
Յովհ. Գույումճեան,
48, Rue E. Dolet — 94 - Alfortville

Հ. Յ. Դ. Ն. ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ
ԽՈՒՄԲԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Յ. Գ.— Գրադարանը բաց պիտի ըլլայ Նոյեմբերէն սկսեալ, եկեղեցւոյ ներքնայարկը, ամէն Կիրակի առաւօտ, ժամը 10էն 12։ Րիւ տէ Պռոշէ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 5 NOVEMBRE 1967
LE NUMÉRO 0,40 F.

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11054 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.054

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դառն ճակատագիր մը վիճակուեցաւ Հայութեան արեւմտեան հատուածին աւելի քան կէս դար առաջ ։

Թուրքը արմատախիլ ըրաւ մեզ մեր հայրենի դարաւոր բոյներէն ։ Քանդեց ու աւերեց մեր շէն ու բարգաւաճ քաղաքներն ու աւանները, վայրագօրէն ջարդեց մէկուկէս միլիոն անմեղ ու անպաշտպան մարդիկ ։

Նպատակն էր ոչ միայն ի սպառ ոչնչացնել հայ ազգը ֆիզիքապէս, այլեւ անհետ կորստեան մատնել մեր մշակութային ու քաղաքակրթական գանձերը, որոնք կենդանի վկաներն էին մեր անցեալի փառքին ։

Հայաստանի Հանրապետութեան եւ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութեան գոյութիւնն ու յարատեւելու կամքը անվիճելի փաստեր են ապացուցանող, որ մեր դարաւոր թշնամին չէ յաջողած իր գիւային ծրագրին մէջ ։

Տարագրութեան առաջին տարիներէն սկսեալ Մեծ Եղեռնէն վերապրող բազմաթիւ հայրենակիցներ գրի առին իրենց յուշերը մեր մամուլին, մասնաւորապէս պարբերաթերթերուն մէջ ։

Հայրենիք ամսագիրը, — որուն 45ամեակն է, — 1922 Նոյեմբերէն սկսեալ հրատարակեց մեր պետական դէմքերու, մտաւորական ընկերներու, հանրային գործիչներու եւ հայդուկներու յուշերը, որոնք մեծ լոյս կը սփռեն մեր ազատագրական պայքարներուն եւ անկախ հայրենիք ստեղծելու ճիգերուն վրայ ։

Անոնցմէ մաս մը յետագային հրատարակուեցան առանձին հատորներով, ինչպէս Արմէն Գարոյի «Ապրուած օրեր»ը, Սեպուհի «Էջեր իմ յուշերէն»ը, Աբրահամ Գիւլխանդանեանի «Հայ – թաթարական ընդհարումները», եւայլն ։

Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի են Ռուբէնի «Հայ յեղափոխականի մը յիշատակները», որոնք 1952ին եօթը հատորներով լոյս ընծայուեցան Լոս Անճըլըսի մէջ, քանի մը բարեկեցիկ ընկերներու նիւթական զոհողութեամբ ։

Մեր յեղափոխական վեթերան ընկերներէն Վահան Փափազեան (Կոմս), ներկայիս 91 տարեկան, երեք ստուար հատորներով հրատարակեց իր Յուշերը, չորս դրքոյկներ ալ յառաջացուց խոնարհ հերոսներու կեանքէն ։

Նոյնպէս վաղեմի հանրային գործիչ եւ Հայաստանի վերջին վարչապետ Սիմոն Վրացեան 1928ին Փարիզի մէջ լոյս ընծայեց իր հոյակապ գործը — Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որ 1958ին Պէյրութի մէջ երկրորդ տպագրութեան արժանացաւ ։ Մեր ընկերը 1935 – 36 Փարիզի մէջ հրատարակեց Վէմ պարբերաթերթը (ընդամէնը 24 թիւ), որ կը պարունակէ արժէքաւոր նիւթեր ։ Իսկ վերջին տարիներուն հրապարակ հանեց Կեանքի ուղիներով շարքը, որուն վեցերորդ հատորը լոյս տեսաւ քանի մը ամիս առաջ ։

Վրացեան մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ որոշ դեր կատարող մարդոց մասին իր յիշատակները կը պատմէ սրամիտ եւ հաճելի ոճով մը ։

1953ին Յուսաբերի տպարանէն լոյս տեսաւ դահճապետ Թալէաթի սպաննիչ ազգային հերոս Սողոմոն Թեհլիրեանի Վերյիշումները ։

Առանձին հատորներով հրատարակուեցան նաեւ մեր միւս հերոսներու յուշերը, — Բագուի Հայերուն ջարդարար Ճիվանշիրի սպաննիչ Միսաք Թորլաքեանի Օրերու հետը (Բ. տպագրութիւն, Պէյրութ, 1963), վարչապետ Սայիտ Հալիմ փաշան, Ճեմալ Ազմին եւ Պէհաէտտին Շաքիրը ահաբեկող Արշաւիր Շիրակեանի «Կտակն էր նահատակներուն»ը, (1965), Արամ Երկանեանի «Գիրք հատուցման եւ մատուցման»ը, եւայլն ։

Բազմաթիւ ուրիշ գրքեր հրատարակուած են Անդրանիկի (Վահան Թոթովենց եւ ուրիշներ), Մուրատի (Միքայէլ Վարանդեան եւ Զապէլ Եսայեան), Հրայրի Գէորգ Չաւուշի եւ այլ հերոսներու մասին, որոնց բոլորին թուումը երկար պիտի ըլլար ։

Այս բոլոր յուշագրութիւնները լոյս կը սփռեն մեր ժամանակակից պատմութեան, մասնաւորապէս մեր յեղափոխական շարժումներուն վրայ եւ կոչուած են ներշնչումի աղբիւր հանդիսանալու նոր սերունդին ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵՒԻ ՃԱՌԸ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ

Ուրբաթ օր սկսան Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան յիսնամեակի հանդիսութիւնները, Մոսկուայի մէջ, մինչ Նիւ Եորքի մէկ հիւանդանոցը փոխադրուած է՝ Ալեքսանդր Կերենսկի, նախկին վարչապետ ռուսական առժամեայ կառավարութեան, զոր Բոլշեւիկները տապալեցին, եւ որու անունը ոչ ոք կը յիշէ Խորհ. Միութեան մէջ ։ Կերենսկի 86 տարեկան է եւ տրամադիր է հայրենիք վերադառնալու, պայմանաւ որ ձգեն որ խօսի ։

Աւելի քան ներկաները, յատկանշական է, յիշել բացակաները ։ Արդարեւ այս հսկայ հանդիսութեան ներկայ չէին Խըրուշչեւ, ինչպէս նաեւ ուրիշ «հիներ»՝ Մալենկով, Մոլոթով, Բուլգանին, Կագանովիչ ։ Ու Բրեժնեւ տաղանդն ունեցած է չորս ժամ տասը վայրկեան տեւող իր ճառին մէջ, ոչ մէկ անգամ յիշելու Սթալինն ու Խրուշչեւը ։

Ռուսերը սակայն չեն կրցած ամէն ինչ իրենց ուզածին պէս կարգադրել ։ Այսպէս Կրեմլինը դիմած էր Քասթրոյի որ անձամբ նախագահէ Քուպայի Պատուիրակութեան, միացեալ ճակատ մը պարզելու համար, Չինաստանի դէմ ։ Քասթրօ յայտնած էր թէ անձամբ չի կրնար գալ, բայց կը ղրկէ Տորթիքոսը, որ Հանրապետութեան նախագահ է ։ Ու վերջին պահուն Մոսկուա կը հասնէր շատ երկրորդական դէմք մը՝ առողջապահութեան նախարարը ։ Կրեմլինը կը ջղայնանար մինչ Քասթրօ վրէժը լուծած էր խորհրդային մամուլի յարձակումներէն, քասթրօեան տեսակէտներու դէմ լատին Ամերիկայի կեռիլլային առթիւ ։

Բացականերու մէջ, յիշենք նաեւ Չինացիք եւ Ալպանացիք ։ Փեքին դեսպանատան երկու կցորդ նշանակած էր իբրեւ ներկայացուցիչ ։ Անոնք ալ արդէն կը սպասէին Բրեժնեւի ճառին, այն անխուսափելի պարբերութեան Մաոյի դէմ, որ ձգեն երթան ։ Այդպէս ըրին, ըստ սովորութեան ։

Բրեժնեւի ճառը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ երկար գովաբանութիւնը Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան յիսնամեայ արդիւնքներուն ։ Յատկանշական էր, որ կուսակցութեան քարտուղարը, մասնաւորաբար ծանրացած էր զինեալ ուժին վրայ, ըսելով. — «Աշխարհի ամէնէն զօրաւոր բանակն ունինք ։ Եթէ խենթ մը փորձէր դպչիլ իր եւ իր զինակիցներուն ապահովութեան, Խորհ. Միութիւնը չի վարանիր ։ Ուրկէ ալ գայ յարձակումը, Արեւելքէն թէ Արեւմուտքէն, յարձակողը կը հանդիպի ճզմող ուժի մը ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ «Մաօ – Ցէ – Թունկի խըմբակին քաղաքականութիւնը, ազգայնամոլ եւ համատիրական, կը վնասէ միջազգային համայնավար շարժումին եւ ժողովուրդներու յեղափոխական պայքարին ։

ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ. — «Խորհ. Միութիւնը միշտ կողմնակից է հրաժարելու պատերազմով լուծելէ երկու դրութիւններու՝ դրամատիրական եւ ընկերվարական տարակարծութիւնները ։

ՎԻԷԹՆԱՄ եւ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ. — Վիէթնամի օժանդակութիւնը պիտի շարունակուի ցորչափ ամերիկացի աշխարհակալները վերջ չտան պատերազմին եւ երկիրը չպարպեն ։ Խորհ. Միութիւնը բարեկամ է արաբ ժողովուրդներուն ։ Մեր օժանդակութիւնը կրնայ տարբեր ըլլալ ըստ պարագաներուն ։ Կրնայ ըլլալ՝ քաղաքական, տնտեսական, դիւանագիտական կամ ռազմական » ։

ՎԱՐՉԱՁԵՒԻՆ ԱՆՑԵԱԼԸ. — Միջազգային դրամատիրութիւնը ինք ծնունդ տըւաւ իր փոսը փորողին՝ բանուորական դասուն » ։ Բրեժնեւի համար յիսնամեայ համայնավարութեան հաշուեկշիռը թէեւ դրական է բայց եւ այնպէս «կարգ մը բաներ կրնային աւելի արագ իրագործուիլ եւ կարգ մը բաներ աւելի լաւ ... ։ Խորհրդային բոլոր քաղաքացիները մեր ուզածին պէս չեն ապրիր ։ Պիտի շարունակենք բարելաւել բնակութեան պայմանները » ։

ԱՊԱԳԱՅ. — Աշխարհի դիմագիծը փոխուած է ։ Դրամատիրութիւնը անկարող է լուծելու Մարդկութեան առջեւ եղող հիմնական հարցերը ։ Ընկերվարութիւնն է որ յառաջդիմութիւնը կը սահմանէ » ։

Բրեժնեւի յաջորդած են Հօ Շի Մինհի բանբերը, Կոմուլքա, Վալտէք Ռոշէ եւ Ուլպրիխթ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՏԻԿԱՆԷՆ կը հաղորդեն որ Պապին գործողութիւնը կատարուած է Շաբաթ առաւօտ, լաւագոյն պայմաններու մէջ ։ Հռոմի բոլոր զանգակները լռած են ։

«ԹՇՆԱՄԻ ԵՒ... ԲԱՐԵԿԱՄ»
(ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ)

Ահմէտ Զապաֆը կը գրէ «Թէրճիւման»ի մէջ. —

« Մենք շատ մոռացկոտ ազգ մըն ենք ։ Ասիկա առաքինութիւն մը չէ ։ Ազգ մը բարեկամներ ու թշնամիներ ունի ։ Զափահասները ասիկա պէտք է գիտնան եւ պէտք չէ մոռնան ։

Ռուսերը մեզի թշնամի են ։ Երեւանի Հայերը օր մը Արարատ լերան շուրջ հանրապետութիւն մը հիմնելու ցնորքով կ'ապրին ։ Ասկէ զատ Ռուսիա գիտէ թէ առանց Թրքական արգելքը ջախջախելու՝ չի կրնար Միջերկրականի ու Միջին Արեւելքի կայսրութիւն հիմնել ։ Երբ մէկ «Թեւը» մեզի հետ համաձայնութեան պատճէնին վրայ ստորագրութիւն կը դնէ, միւս թեւն ալ մեզի դէմ հնչուող քայլերգներ, լոյս տեսնող գրութիւններ, արտասանուող ճառեր կը վարէ ։ Հիմա Ռուսերուն բարեկամ ըլլանք, բայց ասոնք ալ չմոռնանք » ։

«ՔԱՆԻ ԵՍ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ԵՄ, ՈՒ ԴՈՒՆ ԵՂԲԱՅՐՍ ... »
Կ'ԸՍԷ ԹԱԼԷԱԹ ԻՐ ԵՂԲՕՐ... ԶՕՀՐԱՊԻ

ԽՄԲ. — Քանի մը տողով տուեր էինք «Ենի Իսթանպուլ»ի այսպէս կոչուած «մերկացումները», — Թալէաթի եւ Զօհրապի «մասոնական» բարեկամութեան մասին ։ Այս անգամ կը ներկայացնենք թրքական այդ «մերկացումներուն» ամբողջութիւնը . —

« Ենի Իսթանպուլ» Մասոնականութեան եւ Մասոններու մասին մերկացումներ ընելով պատմական կարգ մը դէպքեր եւ օրինակներ կը յիշէ ։ Մասնաւորաբար Թալէաթի, Զօհրապի եւ Վարդգէսի մասին .

«1916ին, երբ այլեւս հայկական ըմբոստութիւնները կարգ մը շրջաններու մէջ ներքին պատերազմի մը ձեւը ստացած էին, Պոլսոյ մէջ ալ յաճախակի հարկ կ'ըլլար դիմել ապահովութեան կարգ մը միջոցներու, այդ պատճառներով ։ Այդ օրերուն, կասկածելի Հայերը, խումբ խումբ կը ձերբակալուէին եւ մայրաքաղաքէն կ'արտաքսուէին ։ Անոնք Պոլսէն հեռացուելով, հեռու շրջաններ կ'ուղարկուէին ։

Ծանօթ հայ վաճառականներ, արուեստագէտներ, ուսուցիչներ, նկարիչներ, լրագրողներ ու մտաւորականներ, երբ բոլորն ալ կասկածելի տարրեր կը նկատուէին, շատ բնական էր որ տարիներով այդ ժողովուրդը առաջնորդող, անոր ուղղութիւն տուող, զանազան ընկերակցութիւններու եւ կազմակերպութեանց նախագահներն ու ղեկավարները կարելի չէր մայրաքաղաքին մէջ թողուլ ։ Գրիգոր Զօհրապ Պէյն ալ, երբ հասկցաւ ասիկա, դիմեց օրուան ամերիկեան դեսպան Մորկընթաուի եւ արտօնութիւն խնդրեց անկէ պահուըտելու համար դեսպանատան Թէփէպաշը գտնուող շէնքին մէջ ։

Մորկընթաու Հրեայ մըն է ։ Իսկ յետագային իր հրատարակած Յուշերէն ալ որոշապէս յայտնի կ'ըլլայ, թէ ինչպիսի ամսեղուկ թշնամի մը եղած էր Թուրքերուն համար ։ Գրիգոր Զօհրապ ալ Մասոն մըն էր, ուստի Մորկընթաու չի մերժեր Զօհրապի կատարած այդ դիմումը ։ Պատերազմի յայտարարումէն ետք, երբ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպանները իրենց երկիրները կը դառնային, դեսպանատուներն ու հիւպատոսարանները Մորկընթաուի յանձնուած էին ։ Այդ պատճառաւ ալ, հրեայ այս դեսպանը կը մտածէ Զօհրապը այդ դեսպանատուներէն մէկուն մէջ պահելու մասին ։

Հետեւաբար, կ'ըսէ անոր որ երթայ եւ քանի մը օր ետքը գայ ։

Քանի մը օր ե՞տքը ։ Մինչդեռ Զօհրապ վայրկեան մըն իսկ չուզեր կորսնցնել ։ Կացութիւնը թոյլատու չէ երբեք ։ Մորկընթաուէն անմիջապէս որ կը բաժնուի, խելոյն կը փութայ իր Մասոն ընկերոջ՝ իրեն շատ սիրելի բարեկամին Բըզա Թէվֆիք Պէյի մօտ, որ Պէպէք կը բնակէր այդ շրջանին ։

Բըզա Թէվֆիք ուսուցչութիւն կ'ընէր Րոպէրթ Գոլէճի մէջ ։ 1908ին, առաջին Ազգային Ժողովին մէջ երբ ընդդիմադիր էր, շատ մտերմացած էր Զօհրապի հետ, որ իր գաղափարակիցն էր ։ Ան, տեսնելով Զօհրապի յուսահատ վիճակը, կը կարեկցի ։

Զօհրապ կ'ըսէ Բըզա Թէվֆիքի .

— Ինչպէս որ է, քանի մը օր ետքը Մորկընթաու պիտի պահէ զիս դեսպանատան մէջ ։ Մինչ այդ՝ թող զիս մէկ – երկու օրուան համար պահեն Գոլէճի մէջ ։

Փիլիսոփայ Բըզա Թէվֆիք, իր գրչէն ելած հետեւեալ տողերուն համաձայն, կը պատասխանէ .

— Քու այդ ըսածդ անկարելի բան մըն է ։ Ըստ իս, ամէնէն ճիշդ բանը ըրած կ'ըլլաս ուղղակի դիմում կատարելով ։ Նկատելով որ ամէն ինչ Թալէաթի ձեռքը կը գտնուի, ելիր երկուքս միասին իրեն երթանք ։ Արդէն անիկա ալ Մասոն է ։ Մասոնականութիւնը ո՞ր օրուան կը սպասէ ։

(Մնացեալը յաջորդ թիւով)

ՀԱՐՈՒՍՏ Է ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ

(ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ ԲԱՌԱՐԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ամբողջացնելու համար աղբիւրագիտական մատենացոյցը, ի պէտս հոմանիշներու բառարան պատրաստողաց, կը մատնանշեմ նաեւ Հայկ Ամալեանի չատ արժէքաւոր գործը, «Միջնադարեան Հայաստանի բառարանագրական յուշարձաններ» (տպ. Երեւան, 1966), ուր կը յիշատակուին բազմաթիւ անտիպ բառարաններ, որոնք մեծ մասամբ կը գտնուին Երեւան, — առոնց կարգին՝ հոմանիշներու բառարան մը:

Այս մատենացոյցը՝ բառահաւաքութեան համար օգտակար:

Ցոյց տուինք օտար բառեր, ոչ ամէնքը, որոնք պէտք չէր որ տեղ գտնէին Սուքիասեանի բառարանին մէջ: Այժմ փնտրենք բառեր, ըստ բախտի, որոնք պէտք էր որ գտնէինք իր բառարանին մէջ, բայց չգտանք,— ապացոյց որ Սուքիասեան սպառած չէ բոլոր աղբիւրները:

Փաս— Երից վարդապետաց բառարանը ունի այս բառը եւ կը կարդայ թաս: Աճառեան կը կարդայ քաս՝ համարելով պահլաւերէնէ փոխառութիւն: Հացունի եւս ունի, բայց կը գրէ փաս (Ճաշեր, էջ 302): Հին բառ է, գործածած են Կանոնագիրքը եւ Շիրակացին: Ամատունի կը գրէ «գինի չափելու աման»: Սուքիասեան չունի:

Աճաշ.— Ամատունի կը գրէ «հողէ հաստատափոր աման, որի մէջ դնում են պանիր, ձուկ, եւայլն»: Ունի Աճառեան.— «Փոքր կարաս, որու մէջ թթու կը բռնեն» (Գաւառական բառարան): Ունի նաեւ Մալխասեան: Կը զարմանամ որ չունի Սուքիասեան, — կը զարմանամ անոր համար որ բառը Երեւանի բառամթերքէն քաղուած է (Խաչատուր քհնյ. Տէր-Վարդանեան, Արեւել. Մամուլ, 1897, Յաւելուած,— այս բառացանկին մասին կարդալ Յովհ. Գաղանճեանի քննադատութիւնը, Արեւել. Մամուլ, 1 Սեպտ. 1897, էջ 587 – 591):

Սամովար.— Զարմանալի, Սուքիասեան չունի այս... օտար բառը: Ունի հեշտաեռ, ինքնաեռ, ինքնաեփոց, ինքնեփոց բառերը՝ չինովի եւ անճոռնի, (առաջին երեք բառերը յօրանջով կազմուած եւ ուրեմն անընդունելի, որովհետեւ հայերէնի մէջ այր եւ եռ տառերը չեն կըրնար ամուսնանալ): Ն. Բիւզանդացի կուտայ համազօր՝ առաստակ (Ֆրանս-հայերէն բառարան, էջ 1115): Երից վարդապետաց բառարանին բացատրութեամբ՝ «անօթ զինւոյ կամ ըմպանակ ի ձեւ աղբերականց այլեւայլ խողովակօք կամ ծորակօք»: Արդի առաստակը ձեւ է փոխած՝ եռացնելու յարմարութեամբ, բայց միշտ ծորակ գործածելով՝ թէյի համար:

Փալախկա.— Սուքիասեան հայերէն աղխաղան բառին հոմանիշ կուտայ այս բառը: Մալխասեան եւս որդեգրած է զայն՝ փալախա, փալախա, փալախկա ձեւերուն տակ: Դաղբաշեա՞ն ալ:

Անմահ Րաֆֆին անմահացուցած է այս բառը.— «Աշակերտի մերկ ոտները դնել այդ պատժական մեքենայի մէջ, պտտեցնելով վեր բարձրացնել, յետոյ դալար ճիպոտներով այնքան հարուածել, մինչեւ ողորմելի զոհը բոլորովին թուլանայ, ուշաթափ լինի,— ահա այդ էր փալախկայի նշանակութիւնը» (Կայծեր վէպին մէջ Տէր-Թոդիկի դպրոցը):

Չարչարանքի կամ պատիժի գործիք: հնուց ի վեր ծանօթ՝ այլազան ձեւերով. — Ենթակային ոտքը չուանով կը կապեն ու կ՚ամրացնեն փայտի մը վրայ ու կը զանակոծեն ներբանը, կամ երկճիւղ փայտի մը մէջ կը սեղմեն ոտքերը մամուլի ձեւով՝ միաժամանակ զարնելով ներբանին: Ահա թէ ինչո՞ւ մեր լեզուին մէջ փալախան ծանօթ է առաւելապէս չուանի գաղափարով: Մխիթար աբբահայր կը գրէ.— «Առատուկ գանից, ախաղան, աղխաղան», իսկ առատուկ բառին դէմ՝ «ոլորող չուան, մէնկէնէի կամ տեսակէի չուան»: Մ. Ծալեան պարզապէս առատոկ կ՚անուանէ փալախան (Մասիս, 1907 Մայիս, էջ 515):

Բառին ծագումը կը մնայ վէճի առարկայ: Պետրոս Քէրէսթէճեան (Ստուգաբանական բառարան թուրքերէն լեզուի, էջ 243), եւ հետեւողաբար Հիւսէյին Քեազիմ Քատրի (Լուղաթը թիւրքի, Գ. հատոր, էջ 654 Բ. սիւնակ), կը համարին թուրքերէն: Սակայն Տօզի, (Յաւելուած արաբական բառարաններու, Բ. հատոր, էջ 280 Բ. սիւնակ), բազմաթիւ արաբերէն վկայութիւններ կուտայ: Քէրէսթէճեան, հետեւելով արաբ. բառարաններու, որոնց կարգին պէտք է յիշել Քազիմիրսկին, կ՚աւելցնէ թէ ոմանք փալաքա բառին ծագումը կը գտնեն արաբերէն փալաք բառին մէջ (արմատը՝ ճեղքել), — չարչարանքի գործիք մը, որ կը կապուի ոտքերուն՝ զանակոծելու համար ներբանները: Լիթրէի «Արեւելեան լեզուներու յաւելուածական բառարանը» եւս կը յիշատակէ բառին գործածութիւնը փալաք ձեւին տակ Մաղրէպի եւ Փորթուգալի մէջ (էջ 35, Ա. սիւնակ):

Ուրիշներ բառը կը համարին լատիներէն փոխառութիւն.— Ֆալանկա, գլանաձեւ ամուր փայտ մը, որ կը ծառայէ նաւերու եւ ծանր բեռներու տեղափոխութեան: Ասկէ՝ Ֆրանսերէն փալանշ, ջըրկիրներու գործածած փայտը՝ երկու ծայրերուն վրայ քիթով: Եւ վերջապէս կան որ կը համարին յունարէն փոխառութիւն, փալանկոս, որու համազօր՝ Ֆրանսերէն փէռիկ, «կոփարան փայտեայ կամ կաշեայ՝ հարկանելոյ զափս մանկանց դպրոցի»: Լատիներէնը յունարէնէ փոխառութիւն է՝ ճիշդ է, բայց թէ Պետրոս Քէրէսթէճեանի պնդումը, թէ յունարէնը թուրքերէնէ փոխառութիւն է, ճիշդ չէ, ապացոյց որ փալանկոս բառը ունի նաեւ Հերոդոտոս (Գ. 97),— Ֆ. Լըկրան կը թարգմանէ պիյլ, «գելարանակ, գաւազան պնդելոյ զբեռին», կամ «գաւազան մորթեգործաց առ ի դելուլ եւ քամել զթրջեալ մորթեանն»:

Փրոֆ. Ա. Ղարիբեան եւ իր աշխատակիցները, «տես հայ-ռուսերէն բառարան, էջ 420, Ա. սիւնակ), փալախկա... հայերէն բառին դէմ կը գրեն ռուսերէն կոլոդկա, — այս բառը կը գրուի նաեւ կոլոդա:

Արդ, Ավգալբէգեան եւ իր աշխատակիցները, (տես ռուս-հայերէն բառարան, Ա. հատոր, էջ 750), կը գրեն.— Կոլոդա- «Ոտնակոճղ (կալանաւորի), կալանք»: Կոլոդկա.— «Փայտէ կրունկ»: Եւ կոլոդնիկ — կալանաւոր:

Լեզուի Ինստիտուտի ռուս-հայերէն բառարանը (Բ. հատոր, էջ 67, Բ. սիւնակ). Կոլոդկա.— «Ոտնակոճղ, կալանակոճղ» (ռուսերէն լեզուի մէջ կը գործածուի միշտ յոգնակի, ինչպէս գործածած է Գողոլ):

Դաղբաշեան կը գրէ. Կոլոդա.— «Կոճղ, որի մէջ ամրացնում էին ոճրագործի ոտները»:

Կը հետեւի թէ ռուսերէն բառը չի նշանակեր փալախա, ոչ ալ որեւէ պատժական գործիք: Այլ պարզապէս փայտէ ոտնաձեւ կաղապար մը, զոր կը հագցնէին բանտարկեալներուն, արգելք հանդիսանալու համար անոնց փախուստին, ճիշդ ինչպէս շղթայ կ՚անցընեն հիմա: Նման կոճղէ կօշիկներ հագցուցին նաեւ Պօղոս առաքեալին եւ ընկերոջ, երբ բանտարկեցին. «Արկ զնոսա ի ներքին բանտն, եւ զոտս նոցա պնդեաց ի կոճեղ(*) Գործք, ԺԶ. 24: Տես եւ Յոբ. ԼԳ. 11:

Ընդհակառակն, փալախայի դատապարտեցաւ Գրիգոր Լուսաւորիչ՝ համաձայն Ագաթանգեղոսի քաղածոյ աւանդութեանց. «Եւ հրաման բերել կոճեղս փայտից, եւ առնել ըստ ոլոքի խոտացս ոտից նորա, եւ դնել եւ պնդել ուժգին առատկօք, մինչեւ իջանէր արիւն նորա ընդ ծայր ոտից մատանց նորա» (տպ. Վենետիկ, 1930, էջ 87): Ուրեմն, փայտ ու չուան գործածուած, ինչպէս կը տեսնուի:

Ուրցագեղձ.— Այս տարօրինակ բառին դէմ Սուքիասեան կը դնէ եղնագեղձ: Ու, բնական է, եղնագեղձին դէմ կը դնէ ուրցագեղձ: Անծանօթ բառ մը, որ Փրոֆ. Արծրունիի նուէրն է՝ եթէ չեմ սխալիր, (տես իր Ռուս-լատին-հայ բժշկագիտական բառարանը, էջ 230), ուղղագրական պարտադրանաց սխալներով խճողուն, զոր սրբագրած եւ երկրորդ տպագրութեամբ մը լոյս ընծայած է Տոքթ. Ա. Բեկզադեան: Եւ ահա այս երկրորդ տպագրութեան մէջ ուրցագեղձին կողքին կ՚երեւի եղնագեղձը, զոր կ՚որդեգրէ Սուքիասեան:

Ուրկէ՞ այս բառակազմութիւնը:

Երկար խորհեցայ, պրպտեցի եւ ի վերջոյ եկայ հետեւեալ եզրակացութեան: Եղան կը կոչուի երկրագործական գործիք մը, որ երկժանի ունելիի ձեւ ունի,— կը կոչուի նաեւ հօսելի, հեծանոց ու կը ծառայէ որաները վերցնելու:

Գեղձը եւս, որ թիմիս կը կոչուի ֆըրանսերէն, պայտաձեւ է, ոտքերը վեր բարձրացուցած, ինչպէս եղան մը՝ կզակին տակ, լանջոսկրին ետեւ: Այս ձե՞ւն է արդեօք որ թելադրած է եղնագեղձ կոչել զայն:

Նուազ խոտելի է ա՛նշուշտ քան ուրցագեղձ բառը, որ կատարեալ բառային խեղկատակութիւն մըն է: Տեսէք եւ զատեցէք:

Մեր բառարանները թիմ ֆրանսերէն բառին համազօր կը դնեն ուրց բառը կամ պարզապէս թիմ, անուշահոտ բոյս մը՝ ծաթրինի ընտանիքէն: Այս բոյսն է որ կ՚երգէ Մխաք Մեծարենց,

Տրցակ մը հուսամ ու տրցակ մը ուրց
Բե՛ր, ձեռքերովդ դիր զոյգ քունքերուս,
Խուցիս մէջ ցանէ խղեր հիմնուրց:

Ֆրանսական գիւղերու մէջ եւս, մանկամարդ աղջիկներ ուրց կը դնեն ոչ թէ իրենց երկու քունքերուն վրայ, այլ երկու ստինքներուն մէջտեղը, տաք ու գրգռիչ բոյր մը տալու համար սիրոյ բարձիկներուն:

Յունարէն կը կոչուի թի՛մոս, միշտ չեշտ մը կայ առաջին վանկին վրայ: Գեղձը եւս կը կոչուի թիմո՛ս, բայց չեշտը երկրորդ վանկին վրայ:

Առաջին բառը, որ բուսանուն մըն է, արմատական իմաստով կը նշանակէ բուրել: Իսկ երկրորդ բառը, որ կազմախօսական բառ մըն է, արմատական իմաստով կը նշանակէ յուզել, ցնցել սիրտը եւ հոգին:

Ուրեմն բոյսը զատ, գեղձը զատ: Զինք կրնար ուրցագեղձ կոչել, անուշահոտ բոյս մը տնկելու ձեւով, գեղձ մը՝ որ կը գտնուի կուրծքին ետեւը, վզին առջեւը, առաւելապէս մանկութեան շրջանին, եւ հետզհետէ կը զօսանայ երիտասարդութեան ընթացքին:

Կարելի է լանջագեղձ կոչել, ընդունելով եղնագեղձ բառն ալ՝ այն ենթադրութեամբ թէ եղանի նմանութիւնն է թելադրած այդ անունը: Ֆրանսական ժողովրդական բարբառով՝ փակու, իսկ կենդանիներու մօտ՝ ռի, ինչպէս ռի տը վօ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Յունարէն Աւետարանին մէջ գործածուած է քսիլոն, բազմիմաստ բառ մը, զոր մերոնք թարգմանած են միայն կոճղ: Այս բառը, կենդանիներու համար գործածութեան պարագային, կը նշանակէ կալանք՝ ոտնակապի ձեւով, — հոմանիշ ունինք՝ թշու, նախանոց, շարաւանդ: Մարդոց համար՝ խառան, երբ դրուի վիզին վրայ (շուներուն համար եւս գործածական, ֆրանսերէն քարքան) ըստ տեղւոյն՝ ձեռնակապ, ոտնակապ,— ունի Արիստոփան, վերջին նշանակութեամբ գործածած է նաեւ Հերոդոտոս (Զ. 75): Արիստոփան գործածած է նաեւ իբրեւ չարչարանքի գործիք (Ամպեր, 592), ինչ որ կը յիշեցնէ փալախան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԱՀԱԿԸ

Շատ տարիներ առաջ մեր աշխարհում մի աղքատ փայտահատ է լինում իր կնոջ հետ: Այս փայտահատը ամէն օր կացինը վերցնում, չուանը թեւին է գցում, գնում անտառ՝ փայտ կտրում, բերում ապրուստ անում: Մի օր էլ երբ սա գնում է անտառ, տեսնում է հրէս մի մեծ կոճղ է ընկած ծառերի տակ:

— Ա՛յ լաւ վառելիք, — մտածում է նա ու երբ կացինը հանում է զօռով եւ մէկ երկու խփում է կոճղին, ճերմակ միրուքով մի մարդ դուրս է գալիս կոճղից:

— Ախպէր ջան, — ասում է, — տունս մի քանդի: Տեսնում եմ խեղճ մարդ ես, առ էս սուփրէն, տա՛ր քեզ հետ: Բայց ճամբին չասես՝

Սուփրայ ջան, սուփրայ,
Քեզ տեսնեմ, սուփրա՛յ...

Փայտահատը վերցնում է այդ սփռոցն ու ճանապարհ ընկնում: Բայց ճամբի կէսին մտածում է, թէ ինչո՞ւ ծառաբնակ մարդն արգիլեց իրեն սփռոցի հետ խօսել: Ու այդ բանն այնպէս է հետաքրքրում իրեն, որ էլ չի համբերում եւ ասում է.

Սուփրայ ջան, սուփրայ,
Քեզ տեսնեմ, սուփրա՛յ...

Ասում է թէ չէ, զարմանալի մի բան է կատարւում խկոյն. ծալուած սփռոցը բացւում է յանկարծ, վրան շարւում են ուտելիքներ ամէն տեսակ եւ խմելիքներ, մէկը միւսից քաղցր ու համեղ:

Փայտահատը նստում է այդտեղ, ուտում-խմում է ուզածի չափ եւ վերջը նորից կրկնում.

Սուփրայ ջան, սուփրայ,
Քեզ տեսնեմ, սուփրա՛յ...

Ասում է եւ սփռոցն ինքն իրեն հաւաքւում է նորից, ծալւում: Փայտահատը վերցնում է ուրախ-ուրախ բերում տուն:

— Ա՛յ կնիկ, — ասում է, — մի սփռոց եմ բերել անտառից, մի զարմանալի սփռոց: Ա՛ռ պահի, բայց երբեք չասես՝

Սուփրայ ջան, սուփրայ,
Քեզ տեսնեմ, սուփրա՛յ...

Կինն էլ (այդ ո՞ր կինն է պատուէրը կատարում), հէնց որ մարդը դուրս է գալիս, մտածում է, թէ ինչո՞ւ մարդն ասաւ սփռոցի հետ չխօսես, ու մօտենում է սփռոցին.

Սուփրայ ջան, սուփրայ,
Քեզ տեսնեմ, սուփրա՛յ...

Սփռոցը բացւում է խկոյն ու — աչքդ բարին տեսնի — ամէն ինչով լիքը: Մենակ թռչունի կաթն էր պակաս: Փայտահատի կինն ուտում-խմում է ուզածի չափ եւ յետոյ վերցնում դնում մէկ կողմ:

Եւ այդպէս մարդ ու կին ուզած ժամանակ մօտենում են սփռոցին, այդ խօսքերն ասում. սփռոցը բացւում է միշտ ուտելիքներով լիքը, եւ նրանք ճաշում են կուշտ, յետոյ դնում մի կողմ ու զբաղւում ուրախ, որ ազատուեցին զառն աղքատութիւնից ու հայի հոգսից:

Բայց մի օր փայտահատն ասում է իր կնոջը, թէ այսպէս սփռոցն ունեցողն ուրիշ լաւ բան էլ կ՚ունենայ, գնամ մի բախտս փորձեմ:

Ու մի քանի օր յետոյ նորից գնում է անտառ, նորից գտնում է կոճղը ու կացնով խփում. — Թա՛խկ:

Նորից կոճղի միջից դուրս է գալիս ճերմակ մօրուս ծերունին:

— Ես քեզ, ախպէր ջան, — ասում է, — սփոց տուի որ տունս չքանդես, ինչո՞ւ ես նորից եկել թրխկացնում: Դէ՛, այս անգամ էլ քեզ մի երկանք կը տամ, գնա՛, էլ չգաս:

— Երկանքը տանեմ ի՛նչ անեմ, — հարցնում է փայտահատը:

— Երբ կարիք կ՚ունենաս՝ կ՚ասես.

Երկանք ջան, երկանք,
Քեզ տեսնեմ, երկա՛նք...

Փայտահատը երկանքը բերում է տուն ու ծառաբնակ ծերունու խօսքերն ասում է թէ չէ, երկանքն իրեն իրեն պտտւում է ու ալիւր անում: Մի ժամում այնքան ալիւր է թափում, որ փայտահատի կինը չի իմանում որտեղ լցնի այդքան ալիւրը: Իր պարկերն ու տունը լցնելուց յետոյ, հարեւաններից է պարկեր խնդրում ու յետոյ սկսում է ծախե՛լ, ծախե՛լ... Մի կողմից նա ծախում է, միւս կողմից երկանքը թափում է հա թափում: Ինչ քան ծախում է, երկու այնքան երկանքը թափում է:

Հարստանում, այնքան էրդակի տէր է դառնում փայտահատը:

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(1 – Շար.)

«ՎԱՍՆ ԲԱՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑ»

Հայ ժողովրդի հազարամեայ երազանքների մէջ այն մէկը, որի մասին պիտի ասել, այս է ընդամէնը, թողնել օտարի լուծը եւ բանել տունդարձի ճամբան, հասնել հայրենի տան կրակի շուրջը մեծ ու փոքրով: Հայրենիք, սրբացած նախնիների յիշատակներ, գերեզմաններ ... Այնտեղ հողը կոչւում է Հայոց, լեզուն՝ մայրենի, մարդը՝ արեան հարազատ ...

Պատմութեան դժուարին ճանապարհներին, եղել է, հանդել են երազներ, խամրել են տառապանքներով կերտուած [illegible], յոյսը փոխուել է յուսահատութեան, ու այլեւս չի երեւացել օրա[illegible] ազդարարող առաւօտի ոչ մի նշոյլ: Բայց ապրել է մի մշտաբորբոք ըղձանք՝ վերադառնալ տուն:

Ես բացում եմ Հայոց հին մատեանները, թերթում եմ համբերութեամբ՝ որոնելով այն սկիզբը, որտեղ ծնունդ է առել տունդարձի ըղձանքը, եւ ինձ պատմութեան խորերը տանող ճանապարհը հեռանում – թաղւում է հազարամեայ մշուշուած ժամանակների մէջ:

Մշտապէս է ապրել տունդարձի մորմոքող ցանկութիւնը օտարութեան գնացած ժողովրդի հոգում: Այդ մաշող զգացումը բուն դրած ամէն մի պանդուխտի սրտում դեռեւս այն առաջին պահից, երբ շեմից դուրս է եկել ոտքը եւ աչքերում ծուարել են մնացող հարազատների այրուած – լացակումած դիմագծերը:

Բայց մեր երկար պատմութեան ընթացքում չափազանց քիչ են եղել առիթներ, որ պանդխտացած ժողովուրդը կարողանար իրականացնել իր հոգու սրբազան ըղձանքը: Ու եթէ պատահել են առիթներ, ինչպէս, ասենք, Անիական Հայաստան, հայ Բագրատունի պետութեան ստեղծելն էր, այդ պետութիւնը, այնուամենայնիւ, զօրութիւն չի ունեցել խմբելու իր բոլոր պանդուխտ որդիներին: Հայրենիք են վերադարձել քչերը միայն:

Հայահաւաքման հայրենասիրական ըղձանքը մեր մատենագրութեան մէջ առաջին անգամ երեւաց Անիական Հայաստանում, Անիում: Եւ այդ՝ ԺԱ. դարի երկրորդ կէսին, երբ թէեւ չկար այլեւս Բագրատունիների պետութիւնը, իսկ երկիր ներխուժած սելջուկ Թուրքերը ամբակում էին Հայաստանը ծայրէ ծայր, սակայն իր վերընթացն էր շարունակում հայկական վերածնութեան ոգին: Հայահաւաքման մեծ գաղափարը աշխարհ բերեց այնպիսի մի իմաստաբան եւ փիլիսոփայ, գիտնական ու բանաստեղծ մարդ, ինչպիսին Յովհաննէս Սարկաւագն էր: Նա՝ Անիի բարձր դպրոցի հիմնադիրը եւ ուսուցչապետը, արուեստի նոր տեսութեան հեղինակը (արուեստի աղբիւր եւ ներշնչման միջոց է ոչ թէ աստուածային ուժը, այլեւ բնութիւնը): Նա, ով «բնութեան քննութիւնից» ստացուած հետեւութիւնները ստուգելու գլխաւոր միջոց էր համարում անտարակուսելի փորձը, նա, որ շտկելով տոմարական սխալները, 1084 թուականից ստեղծեց տոմար նահանջ դարով ...

Յովհաննէս Սարկաւագը ներկայացուցիչն էր արդէն ասպարէզ իջած մի նոր սերունդի: Այդ նոր սերունդը՝ հոգեւորական թոյլերի ողբ ու լացին հակառակ, ընդունելով ժամանակի՝ դիմադարձութեան պատրաստ ժողովրդի գաղափարները, լաւ էր հասկանում, որ չի կարելի ողբով ոչ զօրաւոր պետականութիւն ունենալ, ոչ ալ որեւէ քաղաքական ազատութիւն:

Պատմական անձերի՝ Ղեւոնդեանց վրայ հոգեւոր երգ (շարական) յօրինելով եւ եղանակելով, Յովհաննէս Սարկաւագը թէպէտ դիմեց Աստծուն, սակայն խնդրեց նրանից, թէ՝ «Պարգեւների բաշխող, քո ցրուած մանուկներին· տրտմութեամբ եւ յորդահոս արցունքներով մեր վարատուածներին (երկրից փչուածներին, ցրուածներին) ուրախութեամբ ժողովիր եւ փրկիր»: Եւ այս շարականը մտաւ ժամասացութեան մէջ, դարեր շարունակ կրկնուեց բերնէ բերան ու ամենուրեք:

Բայց, ասայի, Յովհաննէս Սարկաւագի սերունդը յարեց ժողովրդի առաջաւոր գաղափարներին, ու պիտի աւելացնեմ՝ Սարկաւագի հայրենասիրական շարականը հէնց ժողովրդական մեծ ըղձանքի մարմնացումն էր, դրա գրաւոր առաջին արտայայտութիւնը:

Այդ դարում արդէն Անիում եւ Շիրակում, Անիական Հայաստանում ձեւաւորւում էր մի նոր ժողովրդական վիպասանութիւն՝ «Վասն բարի ժամանակաց» անունով, որտեղ ցրուած Հայերին հաւաքելը մէկն էր գլխաւոր հարցերից: 1219 թուականին Հաղբատ վանքում վիպասանութիւնը գրի առնուեց եւ շատ բան եղծուեց: Իսկ եղծուեց՝ սկզբում արեւմտամոլական հայեացքներով յաւելում կատարելու, տեղ – տեղ նոյն նպատակով «խմբագրելու» պատճառով: Ապա եւ ազատ ոտանաւորով յօրինուած ժողովրդական վիպանքի շատ հատուածներ աղքատիմացութեամբ արձակ վերապատմելու, որ այս դէպքում, ըստ ակադեմիկոս Աբեղեանի՝ նոյնն է, վէպը «Նայլաբանութիւն» դարձնելու, մահացնելու պատճառով: Այնուամենայնիւ, ահագին բան մնաց, եւ մեզ հասաւ նաեւ այն հատուածի մասունքը, որ վերաբերում է հայահաւաքմանը:

«Վասն բարի ժամանակաց» ժողովրդական նոր վիպանքը(*) մի քայլ էլ առաջ տարաւ Յովհաննէս Սարկաւագի միտքը, հայահաւաքման խնդիրը կապելով զօրեղ պետականութիւն հիմնելու կարեւորութիւնը: Եւ, ուրեմն, ըստ վէպի՝ երբ ժողովուրդը, ոտքի ելնելով, երկրից դուրս կը քշի օտար տիրողներին (նետողաց ազգին, որ վէպի կազմաւորման ժամանակ սելջուկ Թուրքերն են, յետոյ՝ Մոնղոլները), կ՚ոչնչացնի նրանց եւ կը ստեղծի Հայկական ուժեղ պետականութիւն, հայրենիք կը վերադառնան Հայաստանից դուրս գտնուող, ամենուրեք պանդխտացած Հայերը.

Եւ եկեսցեն իւրաքանչիւր տեղաց
Ուր ցրուեալ են ի պիղծ եւ անաւրէն
ազգէն նետողաց՝
Վասն բազում չարեաց
Եւ հարկապահանջութեան իւրեանց ;

Դրանից յետոյ միայն երկրում կը լինի «մեծ շինութիւն», արդարութիւն «առանց կեղեքիչների», «մեծ խաղաղութիւն» եւ այնպիսի առատութիւն ու «երջանկութիւն», որ ապրողները կ՚ասեն մեռածներին յիշելով՝

«Աւաղ է ձեզ, որ ոչ էք կենդանի
ի ժամուս յայսմիկ»:

Համարեա նոյն այդ ժամանակներում, Յովհաննէս Սարկաւագից յետոյ եւ «Վասն բարի ժամանակաց» վէպի ձեւաւորման տարիներին, հայահաւաքման միեւնոյն ըղձանքի վրայ իր խօսքն ասաց Ներսէս Շնորհալին Կիլիկիայում, երբ կաթողիկոս ընտրուեց եւ այդ առիթով արտասանեց իր առենախօսութիւն – ճառը: Նա յիշեցրեց, որ հայ ժողովուրդը չի բնակւում մի երկրում, ինչպէս միւս ժողովուրդները· «Ցրուած է մեր ազգն ու ժողովուրդը տիեզերքով մէկ՝ օտարասեռ ազգերի մէջ», եւ ցանկաց՝ «վերադարձնել ամէնքին հայրենի աշխարհ ··· վերաստեղծել արդար թագաւորութիւն»:

Յետոյ այս միտքն աւելի մանրամասն նա շարադրեց իր «Ողբ Եդեսիոյ» վիպասանութեան մէջ, որտեղ կան այնպիսի տողեր, որոնք կարծես վերցուած են ուղղակի «Վասն բարի ժամանակաց» վէպից:

Գան ժողովին յամէն կողմանց,
Ուր հալածեալ են եւ ցրուած ···
Յայնժամ որդիքդ իմ հեռացած,
Որ այժմ յինէն էք բաժանած,
Գայք ի վերայ բարձեալ կառաց,
Պալարակապ երիվարաց·
Ոտք ցրուեցայք յամէն կողմանց
Չորեքծագեան տիեզերաց·
Ի գաւառաց հեթանոսաց,
Եւ յաշխարհաց Պարսից, Թուրքաց:

Այս է հայահաւաքման հայրենասիրական ըղձանքի մատենական արտայայտանքի ծագումը:

ՎԻԳԷՆ ԽԵՉՈՒՄԵԱՆ

(*) «Վասն բարի ժամանակաց» վէպի մասին աւելի հանգամանօրէն եւ ամբողջութեամբ լոյս կը տեսնի շուտով իմ «Գիրք պանդխտութեան» գրքում:

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ

Գրաբարէն սերած Փոքր Հայքի լեզուն է իսկական աշխարհաբարը, զոր արեւմտահայ գրագէտներուն մեծամասնութիւնը կը կիրարկէ: Վերջերս եղան մտաւորականներ, որ այդ լեզուին ճակտին մեղադրանք մը փակցուցին, բոլորովին յախուռն ու անարդար կերպով: Նախ զայն անուանեցին Պոլսոյ հայերէն: Սխալ: Պոլսոյ հայերէնը, ճիշդ է, կը գործածէն Կիկօն եւ Կավռօշը եւ անոր գրականացած եւ զտուած ձեւը կը դրէ Թէոդիկ, բայց այն աշխարհաբարը, որ կ՚արտահօսի Ռ. Զարդարեանի, Արտ. Յարութիւնեանի, Նոր Մխիթարեաններուն եւ միւս արեւմտահայ գրագէտներուն գրչէն, հեռի է պոլսահայերէն ըլլալէ. ան Հայութեան բարբառն է՝ գրաբարի արմատներէն ընձիւղած:

Երկրորդ մեղադրանքը կը կայանար այդ լեզուն իրենց կողմէ ոչ ժողովրդական յորջորջուելուն մէջ: Սակայն կրնայի՞ն մեզի ցոյց տալ լեզու մը, որ ժողովրդականացած ըլլար ու հասկցուէր թէ Մշեցի, թէ Վանեցի, թէ Սեբաստացի եւ թէ կովկասահայ ժողովրդական զանգուածներէն առհասարակ:

Այսպիսի ժողովրդական միակ լեզուի մը գոյութիւնը զոնէ մեզի անծանօթ է: Ամէն գաւառի ժողովուրդ իր լեզուն ունի: Մերթ իրարու նման եւ մերթ տարբեր: Եւ ամէն գաւառի ժողովրդական գրող այնչափ չի հասկցուիր հեռաւոր գաւառի մը ժողովուրդէն, որչափ կը հասկցուի ոչ – ժողովրդական ըսուած մեր արդի աշխարհաբարը: Սունդուկեանի լեզուն Խարբերդի մշակին համար չինարէն է, իսկ Թլկատինցիինը՝ Թիֆլիսի հայ բանուորին համար՝ հապեշերէն, թէեւ երկուքն ալ ժողովրդական գրողներ ըլլան: Իմ գաւառս Ռ. Զարդարեանի ծննդավայրին հետ միշտ յարաբերութեան մէջ ըլլալով հանդերձ իր «Ցայգալոյս»ին մէջ բազմաթիւ տեղական բառեր կան, զորս չեմ հասկնար՝ բառարանին մէջ ալ չկրնալ գտնելու դժուարութիւնը եւս ունենալով: Արդ՝ պէտք է գտնել այն ժողովրդական լեզուն, որ գեղեցիկ ու զարգացած ըլլալով հանդերձ համեմատաբար աւելի մեծ թիւով խօսողներ հաշուէ՝ իր մէջ: Այդ լեզուն արդի աշխարհաբարն է, արեւմտահայերուն համար:

Երրորդ մեղադրանքը մեր աշխարհաբարին համար այն եղաւ, որ իբր թէ մենք չափազանց գրաբարի մը մէջ մխրճած ենք այդ լեզուն: Անտեղի կը գտնեմ նաեւ այս դիտողութիւնը: Այսօր ոչ մէկ արեւմտահայ լաւագոյն գրագէտ գրաբարի ցանցին մէջ ինկած է: Մենք, ճիշդ է, հին լեզուէն առած ենք բառեր ու արմատներ, բայց բոլորովին լքած ենք անոր քերականութիւնն ու ասացուածքի ներկայիս անհասկնալի ձեւերը: Հին լեզուն պղնձէ հանք մըն է, որմէ ճաշակաւոր գրագէտը բառական տեսակէտով շատ բան կրնայ դուրս բերել, զտել, յղկել ու կիրարկել, վստահ ըլլալով որ իր ըրածը անհրաժեշտ եւ բարերար է: Կարելի է գտնել եւ օգտագործել բնաշխարհի անպաճոյճ եւ սիրուն ծաղիկներ, միամիտ ու սրտամօտիկ դեղեցկութիւններ: Ու լեզուի այս ամբողջական ձեւը, որուն լաւագոյն է որ դիմեն հայ քերթողն ու գրագէտը, յիմարութիւն է կարծել, թէ պիտի հաստատուի քերականներու, բանասէրներու եւ կարգ մը գրութենապաշտ ուղեղներու պարտադրութեամբ, որ ըստ ինքեան արդէն ծիծաղելի է: Այդ բանը պիտի ընեն գեղագէտ գրագէտները իրենք եւ յաջողութիւնը ուղիղ պիտի համեմատի իրենց տաղանդին ու ճաշակին: Եւ այդ գործը գուցէ կատարուի ոչ գիտակցօրէն, բայց աւելի յատակաձեւ՝ իրենց երազին պէս, ու հետեւաբար աւելի յաջողակ:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Նոր Զելանտայի կղզիներուն մէջ եղջերուները համեմատաբար ուշ յայտնաբերուած են, քանի որ ներմուծուած են Եւրոպայէն: Ներկայիս անոնք վնասաբեր կենդանիներ կը նկատուին: Գիշատիչ կենդանիներ չըլլալով եւ գոյութեան համար պայքար մղելու հարկադրանքին տակ չգտնուելով՝ ներածուած քանի մը զոյգէն այսօր գոյացած է քանի մը միլիոն եղջերու:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ժան Վալժանի հպարտութիւնը անորոշ կերպով մը կը զգար թէ այդ եկեղեցականին ներումը մինչեւ այն ատեն զինք գրգռող յարձակումներուն եւ հարուածներուն ամէնէն սոսկալին էր. թէ իր սիրտն ալ անդառնալի կերպով պիտի կարծրանար եթէ եպիսկոպոսին այդ կարեկցութեան դիմադրէր. թէ զիջանէր այս կարեկցութեան առջեւ, հարկ կ՚ըլլար հրաժարիլ այն ատելութենէն, որով ուրիշ մարդերու գործերը այնքան տարիներ համակեր էին իր սիրտը որ հաճելի էր իրեն. թէ այս անգամ պէտք էր յաղթել կամ յաղթուիլ. եւ թէ իր չարասրտութեան եւ այդ մարդուն բարեսրտութեան մէջ կռիւը, ահագին եւ վճռական կռիւ մը սկսած էր ըլլալ:

Այս ամէն նշոյլներով համակուած Ժան Վալժան կը քալէր իբր արբշիռ մարդ մը: Մինչդեռ այդ վիճակին մէջ եւ դաժան նայուածքով մը կը քալէր, որոշապէս կ՚ըմբռնէ՞ր արդեօք այն հետեւութիւնը զոր կրնար իրեն համար ունենալ Տ···ի մէջ պատահած այդ դէպքը:

Կը լսէ՞ր արդեօք այն ամէն խորհրդաւոր շշունջները որոնք մարդուն կեանքին մէջ երբեմնակի անոր միտքին կամ ազդարարութիւն եւ կամ ձանձրութիւն կու տան: Զայն մը կ՚ըսէ՞ր արդեօք անոր ականջին թէ ա՛լ իր ճակատագրին նշանաւոր ժամը անցուցած էր, թէ ա՛լ իրեն համար միջին կէտ մը չկար, թէ այսուհետեւ եթէ մարդերուն լաւագոյնը չըլլար, չարագոյնը պիտի ըլլար. թէ հարկ է որ ինք գրեթէ եպիսկոպոսէն աւելի բարձրանար եւ կամ թիապարտէն աւելի վար իջնէր. թէ պէտք է որ հրեշտակ մը ըլլար եթէ կ՚ուզէր բարեսիրտ ըլլալ եւ կամ թէ կը պարտաւորէր հրէշ մը ըլլալ եթէ կ՚ուզէր չարասիրտ մնալ:

Հոս եւս ինքնին կը պարտաւորինք ընել այն հարցումները զոր արդէն ուրիշ տեղ ըրինք. միթէ Ժան Վալժանի միտքը այս ամէն եղելութիւններէն խառնաշփոթ կերպով բան մը կ՚ըմբռնէ՞ր:

Ստոյգ է թէ դժբախտութիւնը, ինչպէս ըսինք, միտքը կը կրթէ. բայց Ժան Վալժանին մեր այս ամէն նշանակածները պարզելու եւ հասկնալու կարողութիւն ունենալը տարակուսելի է: Եթէ այս գաղափարները կը ներկայացուէին իր մտքին, ինքնին աւելի կ՚ընդնշմարէր քան թէ կը տեսնէր զանոնք. ընդնշմարելով՝ ամենևելի եւ գրեթէ ցաւալի խռովութեան մը կ՚ենթարկուէր քան թէ օգուտ մը կը քաղէր անոնցմէ:

Երբ ազատուած էր այն տձեւ խաւարին բանէն որ Թիապարտ կ՚անուանուի, եպիսկոպոսը վնաս տուած էր անոր սրտին՝ կարի սաստիկ ճառագայթի մը պէս որ խաւարէն ազատուող աչքերուն վնաս կու տայ:

Ապագայ կեանքը, հնարին կեանքը, որ այսուհետեւ բոլորովին յստակ եւ բոլորովին պայծառ երեւոյթով կը ներկայացուէր իրեն, անձկութիւններով եւ սարսուռներով կը համակէր զինքը: Ա՛լ փոքր չէր գիտեր թէ ի՞նչ կացութեան մէջ կը գտնուէր: Արեւին ծագումը յանկարծ տեսնող բուի մը պէս թիապարտ չարագործը առաքինութիւնը տեսնելով շլացած եւ կարծես թէ կուրցած էր:

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար·)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԻԹԻՒ

Պ. Գէւոկ Ղազարեան 200 ֆր. կը նուիրէ Առնուվիլի Անարատ Յղութեան քոյրերու դպրոցին, Գոհարիկ Ղազարոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի — (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Անդրանիկ Պուտաքեան ընտանիքը 100 ֆրանք կը նուիրէ Սամուէլ — Մուրատեան վարժարանի երաժշտական ձեռնարկներուն, Գոհարիկ Ղազարոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեան 30ական ֆրանք կը նուիրեն Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն, Գոհարիկ Ղազարոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ — Պուա — Քոլոմպի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Յ. Ինճէեանի եւ Տէր և Տիկին Թաթուլ Ինճէեանի եւ պարագաներուն

ՇԱՒԷՆ ԻՆՃԷԵԱՆԻ

մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 25ական ֆրանք Կապոյտ Խաչի կայանին, «Հայ — Բոյժ»ին եւ «Յառաջ»ի : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Մաննիկ Մինասեան Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ տասնական ֆր. կը նուիրէ «Հայ—Բոյժ»ի, «Յառաջ»ի եւ Ազգատախնամին իր բոլոր ննջեցեալներու յիշատակին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ բեմասիրաց թատերախումբ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Նոյեմբեր 17, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.45ին :

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

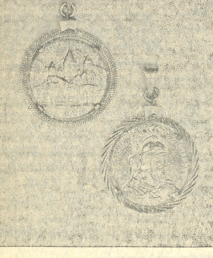
ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

BAIL A CEDER

Ժամագործի խանութի մը փոնը ծախու է, ծերութեան պատճառաւ : 40 տարուան հաստատութիւն մը իր յաճախորդներով :

TABIBIAN
60, Rue Rébéval — Paris (19e)

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Հայ Ուս. Օգն. Միութիւնը» իր գործունէութեան մէջ կ'ամփոփէ նաեւ հայ դպրոցին օգնելու նուիրական գործը, ջերմօրէն զբաղելով անոր վերելքով, մեր պզտիկներուն հայեցի դաստիարակութիւն մը ապահովելու նպատակաւ : Այս ուղղութեամբ Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու դպրոցին համար մեծ աշխատանքներ թափած են, եւ մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի պետական արտօնութիւնը ստացուած ըլլալով՝ կը հրաւիրեն ծնողքներու ուշադրութիւնը այս նորաբաց աղջկանց դպրոցին վրայ :

Առնուվիլ լէ Կօնէսի մէջ գեղեցիկ այս շէնքը կը ներկայացնէ տիպար բոյն մը մեր պզտիկներուն, օդաւէտ իր դասարաններով, մաքուր եւ կոկիկ իր ննջասենեակներով, ճաշասրահով եւ պարտէզովը :

Ո՞ր ծնողքը ուրախ պիտի չըլլար լսելով այս գեղեցիկ իրողութիւնը. երբ մանաւանդ այնքան համեստօրէն մատչելի գիներ եւ պայմաններ նշանակած են Անարատ Յղութեան մեր հայ անզուգական քոյրերը :

Յարգելի ծնողքներ եւ բարերարներ, եթէ կը փափաքիք ձեր զաւակներուն կամ պաշտպանեալներուն հայեցի եւ ֆրանսական ուսում (երկու վկայեալ Ֆրանսացի ուսուցչուհիներով) ապահովել բարոյական մաքուր եւ ջերմիկ մթնոլորտի մը մէջ, փութացէք արձանագրել զանոնք քանի դեռ ուշ չէ, գիշերօթիկ կամ ցերեկօթիկ, այս տարուան կամ գալ տարուան համար :

Pensionnat de l'Immaculée Conception
des Sœurs Arméniennes
73, Av. Henri Barbusse
Arnouville-les-Gonesse
Tél. : 179 à Gonesse

Ի դիմաց Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութիւն

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԸ ԹԻՐՈԼԻ ՄԷՋ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հայկական այս ընկերութիւնը ամէնէն հաճելի արձակուրդները կ'ապահովէ, ամէնէն մատչելի պայմաններով :

ՄԵԿՆՈՒՄ Դեկտեմբեր 23, «Ջիւնի զուարթ կառախումբով» : Վերադարձ Յունուար 5ին : Բնակութիւն սովորաբար ընտրուած պանդոկներու մէջ :

ԹՐԻՆՍԻ ՄԷՋ (1214 մեթր բարձրութիւն) : Դահուկի (սքի) դպրոց : Սքի եւ կօշիկ վարձու : Փաթինուառ :

ԾԻԹԱ ՊԱՆԴՈԿԸ.—Արդիական եւ հանգըստաւէտ : Առատ եւ խնամուած ուտելիք, տաք եւ պաղ ջուր՝ 455 ֆրանք :

ԹԻՐՈԼԸՌ ՀՈՖ պանդոկ, նոր շինուած, շատ լաւ տեղ, առատ ու խնամուած ուտելիք, տաք եւ պաղ ջուր, 445 ֆրանք :

ՅՈՒՄ ՎԻՆԸՌ պանդոկ, հանգստաւէտ, խնամուած ճաշ, պարասրահ, տաք եւ պաղ ջուր 396 ֆրանք :

Սահմանափակ տեղեր :

Արձանագրուիլ առանց յապաղումի :

Կանխավճար 100 ֆրանք : Վճարումի դիւրութիւններ :

Վերոյիշեալ գիներուն մէջ են կառախումբով ճամբորդութիւնը, (տեղերը վերապահուած), Ինսպրիւքէն Թրինս փոխադրութիւնը վերոյիշեալ պանդոկները, բնակութիւն եւ ճաշ, արկածի — ապահովութիւն :

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19 :

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մեծ պարահանդէս Ալֆորվիլի մէջ, ի նպաստ հայկական դպրոցին :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18

Ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

×

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՑԳՈՆՔ

Կազմակերպուած Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ, Դեկտեմբեր 31ին Փալէ տէ Քոնկրէ, *ի նպաստ դպրոցին :*

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Մարտ 10ին
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի ՏԱՐԵԿԱՆ ԿՈՉՈՒՆՔԸ տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 11ին :

Մանրամասնութիւնը՝ յաջորդիւ :

×

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Սփլանտիտի չքեղ սըրահներուն մէջ Դեկտ. 9ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ :

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր 2ին, Պրոնի օդակայանի սրահներուն մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Սալ տը լա ժիւսթիս տը փէ: *Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :*

ԿՈՉ

ՏԵՍԻՆԻ ՏՈՒՆԸ

«Հայաստան» թերթին մէջ հրատարակուած ֆրանսերէն յօդուածով մը չեշտած էինք ակումբներու անհրաժեշտութիւնը հայկ. գաղութներու մէջ նոր սերունդի հայապահպանման համար :

Տէսինը իր երկու հազարէ աւելի համախումբ Հայութեամբ, երեսուն հինգ տարիներէ ի վեր ունի իր Տունը : Սակայն, ինչպէս հասկնալի է ժամանակը իր աւերիչ դերը կը կատարէ ու ամէն կառոյց օր ըստ օրէ կը հիննայ, կը մաշի ու կը քայքայուի :

Հ. Յ. Դ. Լաշեան խումբը, Տէսինի կոմիտէի հովանաւորութեամբ եւ իր թիկունքն ունենալով տեղւոյն Նոր Սերունդի խումբը, կը ջանայ ապահովել, Տէսինի, Կեդր. Ֆրանսայի եւ ամբողջ Ֆրանսայի համակիր կազմակերպութեանց ու նաեւ անհատներու նիւթական աջակցութիւնը, Տէսինի Տան նորոգութիւնը կարենալ իրականացնելու համար :

Տանիքին նորոգութեան աշխատանքները սկսած են արդէն : Միայն այս նորոգութիւնը պիտի արժէ երկու միլիոն նախկին ֆրանքէ աւելի գումար մը : Անշուշտ կայ նաեւ սրահին նորոգութիւնն ու բարեզարդութիւնը, ելեկտրականութեան ու ջուրի նոր սարքաւորում մը, վերջապէս դպրոցին սենեակը, գրադարանը եւ այլ ծախքեր :

Կոչ կ'ընենք բոլորին, որ իրենց նիւթական սրտաբուխ նուէրներով օժանդակեն մեր ջանքերուն :

Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԼԱՇԵԱՆ ԽՈՒՄԲ

Դրամներու առաքումը ընել հետեւեալ չէք — փոսթալի միջոցաւ. —

M. M. Derboghossian et Baravian
C. C. P. Lyon 4862-33

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

LE NUMÉRO 0,40 F.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MARDI 7 NOVEMBRE 1967

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11055

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 11.055

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՈՒ ԱՆՈՒՆՈՎ ԱԶԱՏՈՒԹԻ՛ՒՆ

Յոբելեանն է Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան : Ու աջ ու ձախ, մանաւանդ ձախ հաշուեկշիռը կը ներկայացուի, ընդհանրապէս դրական, յիսուն տարիներու ընթացքին ձեռք բերուած արդիւնքներուն :

Այդպէս եղաւ նաեւ ֆրանսական յեղափոխութենէն ետք, երբ մնաց միայն անոր տուած դասը աշխարհի, դաս՝ Ազատութեան, դաս՝ Եղբայրութեան, դաս՝ Հաւասարութեան : « Մարդիկ հաւասար են Օրէնքին առջեւ » ըսաւ ֆրանսական Յեղափոխութիւնը ու աշխարհի տուաւ Մարդկային Իրաւանց Յայտարարութիւնը: Մոռցուեցաւ Թափուած արիւնը, եղած անիրաւութիւնները, կախաղան բարձրացուած անմեղներն ու բոլոր ոճիրները, որոնք ինչպէս ըսաւ Տիկին Ռոլան, կը գործուէին յանուն Ազատութեան :

Բայց ոչ մէկ բաղդատական կարելի է երկու յեղափոխութեանց միջեւ՝ եթէ պահ մը անտեսենք թէ այս, ինչպէս բոլոր յեղափոխութիւնները, կը ծնին նախ փիլիսոփաներու ու գրագէտներու գիրքերու մէջ: Անոնք են որ կը պատրաստեն միտքերը, կը ստեղծեն մթնոլորտը եւ երբ ամբոխը գործի կ՚անցնի, այլեւս չի գիտեր թէ ինչո՞ւ ճամբայ ելած է եւ ո՞ւր կ՚ուզէ երթալ : Հոկտեմբերը զոր պատրաստեցին ռուս գրագէտները տարբեր էր հաւանաբար իրենց մտքին մէջ :

Ով որ գրչի մարդ է, կը հաւատայ ազատութեան յաղթանակին եւ սկզբունքներու կատարելութեան : Ով որ խօսքէն գործի կ՚անցնի, գիտէ թէ յաղթանակները արիւնով կը շահուին, թէ արդարութիւնը աւետարանի խօսք է եւ ազատութիւնը՝ գրականութիւն :

Ինչ որ Մարքս կը քարոզէր, ընդունելի պատգամ մըն էր բոլոր անոնց համար, որոնք ժողովուրդը կը դասեն ամէն բանէ վեր եւ գիտեն թէ ընկերվարութիւնն է միայն որ իբրեւ կոչում ունի՝ ծառայել ժողովուրդին :

Ինչ որ կատարեց Լենին, գործն էր մարդուն որ ճամբայ ելած՝ նպատակի մը համար, չէր վարաներ միջոցներու առջեւ: Բայց եկաւ Ստալին: Ու ծնաւ աշխարհի ամէնէն անողոք մենատիրութիւնը, որ ծաղրանկարի վերածեց բարոյական ու մարդկային տարրական ըմբռնումները : Միջնադարեան հաւատաքննութիւն, լրտեսութիւն, մատնութիւն, սարկացում, աքսոր ու լաւագոյն պարագային՝ անմիջական գնդակահարում :

Ու այս բոլորը «ընկերվարութիւն կառուցանելու » համար ... :

Այսօր տարբեր երեւոյթ առած է Խորհ. Միութիւնը: Դադրած է անծանօթ աշխարհ մը ըլլալէ, դարձած է ժպտուն՝ Խրուշչեւեան օրերէն ի վեր ու դուները բացուած են քաղքենի բազմութեանց առջեւ, որ երթան ու տեսնեն :

Անկէ քանի տարի առաջ, նոյն աթիւ գրուած էր խմբագրականին մէջ, Շ. կ՚ըսէր. — «Ժխտել 1917ի Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան արդիւնքները՝ պիտի նշանակէր չըմբռնել ժամանակակից խմորումներուն եւ խլրտումներուն իմաստը»:

Արդարեւ, բայց Թուղթի վրայ մնացին ազնուր խօսքերը՝ ազատագրում աշխատաւոր բազմութեանց, իրականացում ազատութեան ու արդարութեան ու մանաւանդ՝ ինքնորոշում ժողովուրդներու :

Մնացեալին տաքն ու պաղը կրնայ ճըշդել միայն խորհրդային քաղաքացին :

Բայց կը մնայ Տիկին Ռոլանի խօսքը՝ «Ի՜նչ ոճիրներ, քու անունով՝ Ազատութի՜ւն:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ԵՄԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԱԼԱԼ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԷՐ

Կիրակի առաւօտ, Եմէնի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ բանակը իշխանութեան գլուխ անցած էր եւ տապալած մառեշալ Սալալի վարչակարգը : Այս վերջինը ճամբայ ելած էր դէպի Խորհ. Միութեան եւ Իրաք կը գտնուէր այդ միջոցին :

Անմիջապէս կազմուած էր նախագահական Խորհուրդ մը, որուն կը նախագահէր Ապտիւլ Ռահման Ալ - Իրեանի եւ կը դառնար Պետութեան ղեկավար : Նոր կառավարութիւն մըն ալ կը կազմուէր որուն կը նախագահէր Մոհսէն Էլ - Այնի : Կասկած չկայ թէ մառեշալ Սալալ մահէ ազատած է Իրաք երթալով, տրուած ըլլալով որ Սանաայի ձայնասփիւռն ալ ճչցած է.— « « Եմէնեան բարձր հրամանատարութիւնը որոշած էր գնդակահարել զինքը ապահովելու համար պետական հարուածին յաջողութիւնը : Մառեշալ Սալալի Իրաք մեկնումը արգելք հանդիսացաւ այս ծրագրին իրագործման » :

Ստացուած առաջին տեղեկութեանց համաձայն, իշխանութեան գլուխ եկողները գործած են Նասրի հաւանութեամբ եթէ ոչ դրդումով :

Զանազան հարցումներ կը ծագին այս առթիւ : Շահեկան է նկատել որ Ալ - Իրեանի, որ իշխանութեան գլուխն անցած է, տարի մըն է Գահիրէ կը մնար հսկողութեան տակ, իբրեւ ընդդիմադիր մը Սալալի վարչաձեւին: Տասը օրէ Եմէն վերադարձած էր եւ ինչ որ աւելի տարօրինակ է, կը պարզուի որ Իրաք մեկնելէն առաջ, Սալալ իրեն յանձնած էր իշխանութեան էնթերիմը: Այս կրնայ նաեւ ուրիշ տպաւորութիւն մը թողուլ, այն որ մառեշալ Սալալ արդէն դատապարտուած էր եւ իրեն կը մնար կամ «կամաւոր» աքսորը կամ մահը :

Եմէն, իրականին մէջ, Իսրայէլի զոհն է: 1962 Սեպտեմբեր 26ին էր, որ գնդ. Ապտուլլահ Սալալ, իմամ Էլ Պատրի նախկին «վստահելի մարդը» իշխանութիւնը ձեռք կ՚առնէր եւ Հանրապետութիւն կը հռչակէր : Բայց սկիզբէն իր յեղափոխութիւնը խախուտ էր: Իմամը փախած էր: Միջնադարեան այդ երկրին մէջ, կրցած էր իր շուրջը համախմբել հաւատարիմ ցեղախումբերը, որոնց համար Աստուածային իրաւունքը կը բնորոշէ : Սանաայի մէջ, նախագահ Սալալ, որ ինքզինքը մառեշալ ալ հռչակած էր, պէտք է դիմանար: Նասր զօրավիգ կեցաւ իրեն, գլխաւորաբար դէմ դնելու համար Սէուտական Արաբիոյ ազդեցութեան: 50 հազար եգիպտացի զինուորներ ղրկուեցան Սալալի օգնութեան : Երեք տարի ետք դիրքերը չէին փոխուած : 1965 Օգոստոս 22ին Նասր կը տեսնուէր Ֆայսալ թագաւորին հետ եւ համաձայնագիր մը կը ստորագրէր որ չէր գործադրուեր : 1967 Օգոստոս 30ին սակայն, նոր համաձայնութիւն մը կը կնքուէր Նասրի եւ Ֆայսալի միջեւ, որոնք կ՚որոշէին Եմէնի գլուխը դնել վարչական մարմին մը, որ գրաւէ ընթացիք հարցերով, մինչեւ որ նոր կառավարութիւն մը հաստատուի, ընտրութիւններէ ետք: Լքուած Նասրէն, Սալալ զոհն եղաւ արաբական պարտութեան :

Ամէն բան յստակ չէ տակաւին երկրին մէջ: Լուսարդել հաստատուած է, օդակայանները փակ են եւ ծայրայեղ - ձախ տարրերը կը հալածուին :

«ԹՇՆԱՄԻ ԵՒ... ԲԱՐԵԿԱՄ»

(ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Ենի Իսթանպուլ» կը շարունակէ իր պատմութիւնը .—

« Ըրզա Թէվֆիքի գրածին համաձայն, այս դիմումը կատարելու համար կը սպասեն որ օդը մթնէ քիչ մը եւ վերջը կառք մը նստելով Թալէաթ Պէյի Սուլթանահմէտի տունը կ՚երթան: Թալէաթ պէյ այն ատեն տակաւին փաշա չէր եւ ներքին գործոց նախարար էր : Զինքը տունը չեն գտներ : Այսուհանդերձ, կ՚ըսեն թէ Սէրքէլ տ՚Օրիան գացած է ու կարելի է հաւանաբար զինքը տեսնեն այնտեղ : Թալէաթ պէյ պիտի ճաշէր Սէրքէլ տ՚Օրիանի մէջ : Կառքով Պէյօղլու կը մեկնին եւ երբ դառիվերը կ՚ելլեն, ուրիշ կառքի մը մէջ կը տեսնեն Վարդգէսը, որ Շիշհանէէն վար կ՚իջնէր: Կառքը կը կեցնեն եւ զայն ալ իր կառքէն իջեցնելով միասին կ՚առնեն :

Վարդգէս էֆէնտի, այդ շրջանին Օսմ. Խորհրդարանին մէջ Երզրումի երեսփոխան է :

Երեքը միասին, տասը վայրկեան ետք Ճատտէի Քէպիրէն անցնելով կառքէն կ՚իջնեն, բակը կը մտնեն : Վարդգէս կ՚ըսէ .

— Սխալ է մեր տեսած գործը : Աւելի ճիշդ բրած պիտի ըլլայինք, եթէ փախչէինք: Մենք այս այցելութեամբ մեր գոյութիւնն ու ներկայութիւնը յիշեցուցած կ՚ըլլանք պարզապէս: Եթէ նոյնիսկ մըտքին մէջ չկան մեր անձերը, այս այցելութեամբ անիկա պիտի յիշեցնենք իրեն եւ մեր մասին որոշում մը առնելու պիտի մղենք զինքը ակամայ :

Զօհրապի ջիղերը այնքան խանգարուած էին, որ հակառակ ընդհանրապէս բարեկիրթ ու կոճկուած մարդ մը ըլլալուն՝ կը պատասխանէ .

— Հայտէ քալէ պէ, ինչ որ պիտի ըլլայ, թող վայրկեան առաջ ըլլայ, լմննայ երթայ : Այս մարդը կամ մասոն է, կամ ալ չէ: Եթէ մասոն է, բնականաբար կը կատարէ այն եղբայրական պարտականութիւնը, որ այս պարագային կ՚իյնայ իր վրայ :

Ըրզա Թէվֆիք եւս նոյն համոզումն ունի, բայց Վարդգէս էֆէնտի իր տեսակէտին վրայ կը շարունակէ պնդել .

— Թալէաթ մասոն ըլլալուն մասոն է, բայց ներքին նախարարութեան ալ ըսելիք չկայ չխտակը : Եկէք, վազ անցնինք մենք այս գործէն ու ետ դառնանք :

Զօհրապ .

— Եթէ դուն կը վախնաս, կրնաս վերադառնալ : Նայէ, մեր քովը ո՞վ կայ : Ըրզա Թէվֆիք պէյն է որ կ՚ընկերանայ մեզի : Նոյնիսկ եթէ մեզմէ չամչնայ, գոնէ անկէ կ՚ամչնայ :

Վարդգէս, ինչ որ ալ ըլլայ՝ Էրզրումցի է վերջապէս : Էրզրումցիին Հայն ալ, Թուրքն ալ ընկերասէր կ՚ըլլան : Տղամարդութեան հարց է ասիկա իրենց համար, չի կրնար ընկերը թողուլ ու հեռանալ : Ամօթ մը կը նկատէ իրեն համար Զօհրապը թողուլ առանձին, իր ճակատագրին ու գիպուածին անօրինման : Միասին վերելակը կը նստին եւ ակումբին գտնուած յարկը կը բարձրանան :

Տարօրինակ զուգադիպութիւն սակայն: Երբ վերելակը կը կենայ, սանդուխին գլուխը դէմ յանդիման կուգան անոնք նոյնինքն Թալէաթի, որ կերակուրը կերած, ակումբէն դուրս ելլելու կը պատրաստուի :

Ըրզա Թէվֆիք այս մասին իր յուշերուն մէջ հետեւեալը կը գրէ .

— « Երբ մեզ տեսաւ, մինչեւ աչքերուն խորը խնդաց : Ինծի այնպէս թուեցաւ, թէ Թալէաթ ուրախացաւ մեր այս հանդիպումին համար : Անմիջապէս իրեն մօտեցայ .

— Միասին քեզի եկած էինք : Պատճառը պատմե՞մ, ըսի :

« Թալէաթ, քաղցրօրէն ժպտեցաւ» :

— « Բնաւ հարկ չկայ, պատասխանեց : Հասկցայ: Եւ սակայն, զուր յոգներ էք : Ձեր իրարանցումը բոլորովին անտեղի է: Որքան ատեն ես ներքին նախարար եմ, Խորհրդարանի երկու անդամները ի՞նչ պատճառ կրնաք ունենալ վախնալու համար : Ես վահան եմ ...» :

«Ես ըսելիքներս փսփսացեր էի ականջին, ան բարձրաձայն պատասխանեց ինծի: Այնպէս որ, Զօհրապն ու Վարդգէսն ալ իմացեր էին իր այս բոլոր ըսածները: « Թալէաթ, անոնց կողմը դառնալով ըսաւ .

— «Գիրգոր պէյ, ձեզի համար մտահոգութեան ի՞նչ տեղը կար, կրնա՞յ պատճառ մը գոյութիւն ունենալ :

« Եւ անմիջապէս իր խոշոր փորովը Զօհրապի աքոլատ մը տուաւ ու շարունակեց .

— « Հայտէ էֆէնտիմ, անցէք ձեր կերակուրը կերէք, հանգիստ եւ ապահով եղէք » :

« Եւ աջ ձեռքին միջնամատն ալ կուրծքին զարնելով՝ վրայ բերաւ .

— « Որքան ատեն ես ներքին նախարար եմ ... դուն իմ մէկ եղբայրս ...» :

Ողբացեալի փիլիսոփայէն այս գրութիւնը վերջ կը գտնէ հետեւեալ տողերով .

— « Ես ալ հիմա ձեռքս գլխուս կը զարնեմ ու կը կրկնեմ իբրուկ .

— « Ահ քեզի իշու գլուխ ... : Որքան ատեն Թալէաթ ներքին նախարար էր ... Ո՛հ, քեզի իշու գլուխ ... Որքան ատեն Թալէաթ ներքին նախարար էր, կարելի՞ էր միթէ վստահիլ իր խօսքին ու ժպիտին ...» :

Թալէաթ պէյ, մասոնաբար աքոլատ տուաւ իր մասոն եղբայրներէն Գրիգոր Զօհրապ եւ Վարդգէս Սէրէնկիւլեան պէյերուն բայց առանց առաւօտը սպասելու՝ նոյն գիշերն իսկ Սէրքէլ տ՚Օրիանէ ելլելէ ետք ձերբակալել տուաւ զանոնք: Եւ « Սապահ» թերթի խմբագրապետ Տիրան Քէլէկեան պէյի հետ, զոր օր մը առաջ ձերբակալել տուեր էր, հեռացուց մայրաքաղաք Իսթանպուլէն» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆԿՈՅԻ (նախկին Պելժիական) կառավարական ուժերը վերջնապէս գրաւեցին Պուքավուն, ուրկէ փախան Գնդ. Շռամ եւ վարձկանները :

ԼՈՆՏՈՆԻ արուարձաններէն եկող կառախումբ մը գիծէն ելած է, շատ ծանր արկած մը պատճառելով : Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 51 մեռեալ եւ 111 վիրաւոր կան: Նոյն օրը Իսպերիա սպանական օդանաւային ընկերութեան մէկ ճառավեկը որ Մալակայէն Լոնտոն կ՚երթար ճզմուեցաւ բրիտանական մայրաքաղաքէն վաթսուն քիլոմեթր անդին : 37 մեռեալ կայ :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ Անտիոքի եւ ամբողջ արեւելքի յոյն կաթողիկէ Պատրիարքը՝ Մաքսիմոս Դ. մեռած է առջի օր, 89 տարեկանին: Աչքի քանսեռ ունէր :

ՎԱՏԻԿԱՆԷՆ հասած լուրերը կը հաստատեն թէ Պապին վիճակը լաւ է, վիրաբուժական գործողութենէն ետք : Հաւանական կը նկատուի որ առաջին անգամ ժողովուրդին ներկայանայ Դեկտեմբեր 3ին, իր պատուհանէն :

ՌՈՒԻ կղզիին արգելարանէն յաջողած է փախիլ Քլօտ Թէն, Օ. Ա. ԷՍի մէկ անհաբեկիչը : Ամբողջ ոստիկանութիւնը երեք օր է տակն ու վրայ բրած է Ֆրանսան գտնելու համար փախստականը :

ՄԱՌԻ ՔԻՒՐԻ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Գրեթէ բոլոր յառաջացեալ երկիրները Լեհաստանի եւ Ֆրանսայի հետ փառաւոր հանդիսաւորութեամբ տօնեցին Մառի Քիւրիի ծննդեան հարիւրամեակը :

Մառի Սքլոտովսքա – Քիւրի, աշխարհի ամէնէն հռչակաւոր գիտուններէն մէկը, ծնաւ 1867 Նոյեմբեր 7ին, Վարշաւայի մէջ, երբ Լեհաստան ռուսական տիրապետութեան տակ կը հեծէր : Մայրը առանձնական դպրոց մը կը վարէր, ուր կը դասախօսէր նաեւ իր հայրը, բնագիտութեան ուսուցիչ :

Մառի Սքլոտովսքա, այդ ընտանիքին հինգերորդ զաւակը, միշտ առաջինն էր իր դասարանին մէջ : Երկրորդական ուսումը մեծ յաջողութեամբ լրացնելով պսակաւոր դառնալէ ետք, բարձրագոյն ուսմանց համար յաճախեց «Թափառական» համալսարանը : Թափառական անոր համար որ Լեհաստան զրաւման տակ պահող Ռուսերը աղջիկներուն չէին արտօներ որ բարձրագոյն ուսմանց հետեւին : Այնպէս որ գաղտնի համալսարանը յաճախ տեղ կը փոխէր, ցարական ոստիկանութենէն խուսափելու համար :

Նիւթական լայն միջոցներէ զրկուած ըլլալով, իր ուսումը շարունակելու համար, Մառի Սքլոտովսքա յանձն առաւ դաստիարակութեան պաշտօնը հարուստ ընտանիքի մը զաւակներուն : Ժամանակ մը ետք տանը երիտասարդը սիրահարեցաւ Մառիին, որ համակրանքով ընդառաջ գնաց անոր զգացումներուն : Բայց ամուսնութիւնը տեղի չունեցաւ, որովհետեւ երիտասարդին դրամատէր ծնողքին զաւկութեամբ «ուսուցչուհիի մը հետ չամուսնացուիր» :

Գաղտնի համալսարանին մէջ տրուած բարձրագոյն ուսումը անբաւական գտնելով, Մառի Թողուց իր հայրենիքը եւ 1891ին Փարիզ հասաւ, ճամբորդելով չորրորդ կարգով, որ նստարան իսկ չունէր :

Նիւթական շատ դժնդակ պայմաններու մէջ քանի մը տարի աշխատելով, փայլուն յաջողութեամբ ձեռք բերաւ նախ բնագիտութեան լիսանսը 1894ին, առաջին կինը որ կը ստանար գիտութեան այդ աստիճանը, եւ տարի մը ետքը ուսողութեան լիսանսը, ըլլալով այդ աստիճանը ստացող երկրորդ կինը :

Այդ թուականներուն (1896) էր, որ արդէն անուանի գիտուն մը, Փիէռ Պէքըրէլ, հաղորդագրութիւն մը քրաւ իւրանիումի ճառագայթման յատկութեան մասին, տակաւին անծանօթ եւ խորհրդաւոր երեւոյթ մը, զոր նոր գտած էր :

Մառի Սքլոտովսքա, որ այդ շրջանին ամուսնացած էր Փիէռ Քիւրիի հետ, կարող բնագէտ եւ քիմիագէտ մը, լծուեցաւ ճառագայթումի երեւոյթին ուսումնասիրութեան : Իր հետազօտութիւններուն ընթացքին հետզհետէ յանգեցաւ այն համոզումին, թէ ճառագայթումը միայն իւրանիումին յատուկ չէր, այլ եւ ընդհանուր երեւոյթ մըն էր, զոր շառագործունէութիւն (ռատիօ – աքթիվիթէ) անուանեց եւ որ քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր բարձրագոյն բանգիտութեան առանցքը կը կազմէ :

Իր վարկածը ստուգելու համար, Մառի Քիւրի, իր ամուսնոյն աշխատակցութեամբ, մանրակրկիտ եւ խրթին փորձերու ձեռնարկեց : Քիմիական այլազան եւ շատ բարդ հակազդեցութիւններ փորձելով, 1898ին գտաւ փոլոնիոմը, աւելի շողարձակ քան իւրանիոմը եւ տարի մը ետքը՝ ամէնուս ծանօթ ռատիոմը, բժշկութեան եւ այլ գիտութիւններու մէջ բազմաթիւ կիրարկումներ ընձեռող տարր մը, որ նախորդ երկու տարրերէն շատ աւելի զօրաւոր շողագործունէութիւն ունի : Հետզհետէ կարելի եղաւ հաստատել թէ շողարձակութիւնը յատուկ է միայն անկայուն մարմիններուն, որոնք տարիներու, դարերու եւ տասնեակ դարերու ընթացքին այդ ձեւով աստիճանաբար կը կազմալուծուին եւ կը յանգին կայուն նիւթերու : Այդպէս է որ իւրանիոմը կը յանգի կապարին : Ինչ որ յեղափոխեց տիեզերքի կազմութեան եւ եղափոխութեան մասին վարկածները :

Փրոֆէսէօրի աստիճանը ստանալու համար Մառի Քիւրի, 1903ին ներկայացուց իր ուսումնասիրութիւններն ու գիւտերը ամփոփող թէզը : Ոչ միայն յաջողեցաւ, այլեւ առաջին կինը ըլլալով՝ իր ամուսնոյն հետ ստացաւ բնագիտութեան Նոպէլեան մրցանակը :

1906ին, արկածի մը հետեւանքով Փիէռ Քիւրիի մահէն ետք, Սորպոնի առաջին կին դասախօսը նշանակուեցաւ եւ շարունակեց իր աշխատութիւնները խարխուլ և խղճալի աշխատանոցի մէջ, որ յետագային Էնսթիթիւ տիւ ռատիոմը դարձաւ :

1911ին Մառի Քիւրի, երկրորդ անգամ ըլլալով, Նոպէլեան մրցանակ ստացաւ քիմիագիտութեան համար : Բացառիկ գնահատութիւն եւ պատիւ, որուն արժանացան նաեւ, 1934ին, իր անդրանիկ աղջիկը՝ Իռէն եւ անոր ամուսինը՝ Ֆրէտէրիք Ժոլիօ : Անոնք է որ գտան դանազան կայուն նիւթեր արուեստական շողագործունէութեան ենթարկելու միջոցները եւ ուրիշներու հետ զուռը բացին հիւլէական աշխարհին, որուն գոյութիւնը մինչ այդ՝ վարկածային էր :

Մառի Քիւրի, որ համաշխարհային առաջին պատերազմի ընթացքին իր շողանկարչական ինքնաշարժով անգնահատելի ծառայութիւններ մատոյց ֆրանսական բանակին, մեռաւ 1934ին, ժամանակակից գիտուններուն կտակելով իր հսկայական եւ մանրակրկիտ հետազօտութիւններուն արդիւնքը, որ ի վերջոյ յանգեցաւ հիւլէական ուժի յայտնաբերութեան : Հրաշալի եւ միանգամայն սարսափելի ուժ մը, զոր հանճարեղ եւ համեստ այդ կինը պիտի ուզէր որ միայն մարդկութեան բարօրութեան ծառայէր :

Մաղթենք որ այդպէս ըլլայ :

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԱՂԹԱՄԱՐ ԿՂԶԻՆ

Վերջերս Արեւելեան Անատոլուի մէջ շրջապտոյտ կատարած անձ մը այսպէս կը նկարագրէ պատմական Աղթամար կղզին, «Ժամանակ» թերթին մէջ :

Դատուանէն կը շարունակենք մեր ճամբան դէպի Աղթամար :

Այդ ճամբան մեզ կը բարձրացնէ լեռնային շրջանի մը ընդմէջէն : Պահ մը կը յառաջանանք տասը հազար ոտք բարձր լեռներն ի վեր : Որքան ալ ճամբան կը դառնայ վտանգաւոր, մասնաւորաբար հսկայ օթոպիւսի մը համար, այնքան եւս կը գեղեցկանայ մեր դէմ պարզուող լեռնային սքանչելի տեսարանը : Լեռնային շրջանէն մեր վայրէջքը կ'ըլլայ գիւղին ու մենք շուտով կը վերադառնանք ծովափ : Պահ մը ետք հեռուէն կը նշմարենք Աղթամարի պատմական կղզին, ու տակաւ տեսանելի կ'ըլլայ անոր ժայռերուն վրայ հանգչած Մայր Տաճարի աւերակները :

Կը հասնինք Կեվաշ անուն փոքր գիւղը, ուրկէ նաւակ մը կ'առնենք կղզի երթալու համար :

Թեթեւ ճաշէ մը ետք, հակառակ իջնող անձրեւին, մօտ քսան հոգի կը լեցուինք փոքր նաւը, որ կղզի այցելելու փոխադրական միակ միջոցն է : Կայ նաեւ ուրիշ նաւակ մը, բայց մեզի կը բացատրուի թէ անիկա բաւական երկար ատենէ ի վեր անգործածելի է, մեքենական խանգարումի մը պատճառաւ, եւ թէ «շուտով» պիտի նորոգուի, թէեւ «շուտով» բառածը բաւական երկար կրնայ տեւել :

Ծովափէն մինչեւ կղզի, հազիւ թէ երեք մղոն հեռաւորութիւն մը կայ, սակայն մեզ փոխադրող նաւը կ'ընթանայ դանդաղօրէն ու հազիւ թէ կարելի կ'ըլլայ հասնիլ քսան վայրկեանէն : Կ'աճապարենք դուրս ելլել նաւէն եւ բարձրանալ դէպի Ս. Խաչ՝ Մայր Տաճարը, որ կը գտնուի մեր աջին՝ բլուրի մը վրայ : Թուրք կառավարութիւնը վերջերս սկսած է մասնաւոր խնամք ցոյց տալ այս կարգի պատմական հնութիւններուն, եւ այս պարագան ակնբախ կը դառնայ հոս, քանի որ Կղզիին ափը վերամշակուած է ու բացուած է դէպի Տաճար՝ մասնաւոր անցք մը : Հաստատած են ցուցատախտակներ՝ ուղղութիւն որոշող, խնդրելով որ այցելուները ձեռք չզպցնեն հնութեանց :

Ս. Խաչ Մայր Տաճարը հայկական եկեղեցական ճարտարապետութիւնը խորհրդանշող եկեղեցի մըն է որ ունի բազմադարեան հնութիւն : Եկեղեցին մնացած է շատ լաւ, փոքր վերականգնումներ հաւանաբար զայն դարձնեն արժէքաւոր յիշատակարան մը :

Դարերու ընդմէջէն, շատ հաւանաբար հեշտ չէ եղած կտրել Կղզին ցամաքէն բաժնող ջուրի տարածութիւնը ու զայլ աւերելու կամ քանդելու այս տեսակ եկեղեցի մը, թերեւս այս իսկ պատճառաւ Աղթամարի մեր պատմական Տաճարը մընացած է կանգուն :

Անոր արտաքին պատերը պճնազարդուած են զարդաքանդակներով, որոնք կը պատկերացնեն Աւետարանէն ու պատմութենէն առնուած դէպքեր :

Հայ ճարտարապետական անզին գոհար մըն է այս Տաճարը :

Եկեղեցին ներսիդին՝ Խորանը կը մնայ կանգուն եւ ընդհանրապէս ամէն ինչ լաւ վիճակ ունի :

Կը մտնենք ներս, արտաքին պատերը ուսումնասիրելէ ետք : Շատեր Խորանին առջեւ աղօթք մը կ'ընեն ու կը շարունակեն իրենց պտոյտը :

Կղզիին վրայ ցիր ու ցան կարելի է տեսնել հայերէն արձանագրութիւններով զարդարուած քարեր, որոնք հաւանաբար պատկանած ըլլան Մայր Տաճարի կողքին կառուցուած, սակայն այժմ քանդուած վանքին եւ այլ հաստատութիւններու : Կը բարձրանանք եկեղեցիին հիւսիսակողմը գտնուած բլուրին վրայ ու մեր առջեւ կը պարզուի աննկարագրելի գեղեցիկ տեսարան մը : Ծիշդ վարն է Մայր Տաճարը, որ կարծէք հպարտութեամբ կը դիտէ, ըսել ուզելով որ դարեր անգամ չեն կրցած զինք տապալել : Աւելի անդին Վանայ լճին ընդարձակ տարածութիւնը կայ :

Ծովէն անդին կայ ցամաքը եւ բարձրադիր լեռնաշղթան, որու գագաթներէն ոմանք կը մնան ձիւնապատ, հակառակ տաք եղանակին : Տիրող լռութեան մէջ ամայութիւն է ամէն կողմ ու կարծէք պահ մը թռինք առած ենք ու գացած ուրիշ երկրագունդ մը :

Քիչ ետք կը նշմարենք նաւակը, որ կը վերադառնայ Կղզի՝ մեզ ցամաք փոխադրելու ու նոր խումբ մը բերելու համար : Նաւը կը հասնի կղզի ու մենք անմիջապէս կը նկատենք թէ անիկա կուզայ պարապ : Կը հարցուփորձենք նաւավարը եւ կ'իմանանք թէ Վանայ ծովը ալեկոծած է եւ այլեւս ապահով չըլլար նոր խումբ մը բերել : Զենք ուզեր հաւատալ, քանի որ մեզի համար աներամարանական կը մնայ հաւատալ թէ լիճ մը կրնայ այդքան ալեկոծ ըլլալ : Կը բարձրանանք նաւ եւ կը սկսինք վերադարձի ճամբորդութեան : Հազիւ թէ քիչ մը հեռացանք Կղզիէն, անմիջապէս տեսանք թէ ի՛նչ էր որ անապահով կը դարձնէր նաւային ճամբորդութիւնը :

Ծովը իսկապէս շատ կատղած էր եւ ալիքներ մեր նաւակը կը դարձնէին խաղալիկ իրենց քմահաճոյքին :

Որքան աւելի մօտեցանք ցամաքին, այնքան աւելի զայրացած թուեցաւ ծովը մեզի ու պահ մը սկսանք մտահոգուիլ, երբ մեր նաւակը հազիւ թէ ալիքներէն դուրս կուգար, ու յետոյ դարձեալ կ'իջնէր վար :

Զենք կրնար չյիշել պատմութիւնը այն հերոսին, որ խեղդամահ եղա ծէր, փոթորկոտ օր մը, երբ փորձած էր լողալով անցնիլ ծովը ու միանալ Կղզիին վրայ աքսորուած իր սիրուհիին, Թամար իշխանուհին, որովհետեւ չար ոգիները մարած էին նշան ծառայող կրակը Կղզիին վրայ, եւ ալիքները այդ հերոս սիրահարը բերած նետած էին ցամաքի ափին՝ «Ա՜խ, Թամար» ողբը իր անշունչ շրթներուն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԱՀԱԿԸ

Բայց անցնում է մի քիչ ժամանակ, փայտահատը մտածում է մէկ էլ գնայ անտառ, տեսնի այս անգամ ի՛նչ կը տայ ծառարնակ ծերունին : Նա որ այդպէս սիրտ ունէր ու այդպէս զարմանալի երկանք, ուրիշ աւելի լաւ բան էլ կ'ունենայ, մտածում էր փայտահատը եւ, չնայած որ հարստացած էր, բայց կացինը նորից գօտին է խրում, չուանը թեւին գցում ու գնում :

Գնում կանգնում է կոճղի մօտ ու նորից կացինը վրայ է բերում կոճղին. — Թըխկ հա՛ թըխ...

Թխկոցի վրայ կոճղից խռխռյն դուրս է թռչում ճերմակ ծերունին :

— Հը՛, էլի՞ եկար : Չէ՞ որ ես քեզ սիրտ տուի, երկանք տուի, որ կարիք չունենաս փայտ կտրելու : Նորից ինչո՞ւ ես ուզում տունս քանդել : Թէ՝ առ էս հաւն էլ քեզ, ու ինձ հանգիստ թող : Տա՛ր, բայց ճամբին չասես.

Հաւի՛կ ջան, հաւիկ,
Քեզ տեսնեմ, հաւի՛կ...

Փայտահատը հաւն առնում է, գնում է տուն. բայց ինչպէս միշտ չի համբերում, ճամբի կէսին դառնում է հաւին ու ասում.

Հաւի՛կ ջան, հաւիկ,
Քեզ տեսնեմ, հաւի՛կ...

Ասում է. հաւն խռխռյն նրա համար մի ոսկի ձու է ածում :

Փայտահատն ուրախացած հաւն ու ձուն բերում է տուն :

— Կնի՛կ, ոչ թէ հաւ եմ բերել, այլ խռխռկան գանձ... :

Ու մի տարուայ մէջ հաւն այնքան ոսկի ձու է ածում, որ փայտահատը հարստանում, ծառաներ ու սպասաւորներ է պահում, այգիներ ու պարտէզներ է գցում, պալատանման տներ է շինում, աշխարհի ընտիր բաներն առնում, բերում, լցնում է տունը ու վայելում : Իսկ կինը, որ առաջ ամթար էր թխում, խաս ու մետաքս է հագնում, թեւերին ու պարանոցին լալ ու մարջան է կապում, մատները զարդարում է շողակն մատանիներով եւ նոր սէր է տալիս մարդուն ու նոր սէր առնում :

Բայց այդ բոլորը փայտահատին կարծես չի գոհացնում. նորից մի օր վեր է կենում նա, հին հագուստները հագնում, կացինը գօտին խրում, չուանը թեւին գցում ու գնում անտառ :

Գտնում է հին կոճղը, կացինը հանում է ու վրայ բերում թը՛խկ հա թըխկ... մէկ–երկու, կոճղից խռխռյն դուրս է գալիս ճերմակ ծերունին եւ ասում է ճերմակ մօրուքը բռնած.

— Ա՛յ, ա՛յ, ա՛յ, — ասում է նա ճերմակ գլուխն օրօրելով, — դու էլի եկել ես իմ տունը քանդելո՞ւ : Երեք բարութիւն արի քեզ, հերի՞ք չի, որ նորից ես եկել : Ա՛յ, ա՛յ, ա՛յ... Դէ՛, որ այդպէս է, այս անգամ էլ այս մահակը վերցրու քեզ, բայց ճանապարհին չասես.

Մահակ ջան, մահակ,
Քեզ տեսնեմ, մահակ...

Փայտահատն ուրախանում է, որ այս անգամ էլ ծերունին մի նոր բան նուիրեց իրեն ու փայտ մահակը վերցնում ու վերադառնում է տուն՝ կնոջն ուրախացնելու : Բայց ինչպէս միշտ էլի չի համբերում ու կէս ճամբին խօսում է մահակի հետ.

Մահակ ջան, մահակ,
Քեզ տեսնեմ, մահակ...

Ասում է, բայց խօսքի կէսը դեռ բերնում, մահակը դուրս է պրծնում նրա ձեռքից, գետնովն է դիպչում ու նորից բարձրանում : Փայտահատն սպասում է, թէ ահա մի նոր հրաշք կը պատահի եւ ո՛վ գիտէ, ինչե՛ր կը թափուեն փայտի միջից : Բայց մահակը գետնից վեր թըռչելով զարկում է նախ փայտահատի գըլխին, ապա մէջքին ու կրծքին : Եւ փայտահատը ո՛րքան էլ ուզում է նրան բռնել, խանգարել, ոչինչ չի օգնում : Մահակը շարունակում է զարկել նրա ոտներին, ձեռներին, մէջքին ու գլխին : Այնքան է զարկում, որ փայտահատն ուժաթափ ընկնում է գետին :

Անցորդ մարդիկ գտնում են նրան, ուշքի բերում ու տանում տուն : Բայց տունն էլ այն հարուստ տունը չի լինում, այլ առաջուայ խրճիթը : Իսկ խրճիթում ո՛չ էլ ո՛չ ոսկի ձու ածող հաւն է լինում, ո՛չ երկանքը, ո՛չ էլ ինքն իրեն բացուող սփռոցը : Կինն է միայն առաջուայ հին շորերը հագած՝ ճախարակ մանում :

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(2 եւ վերջ)

ԹՈՒՐՔ ԵՒ ՀԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԸՍՏ ԹՈՒՐՔԱՑ)

ԽՄԲ.— Թուրքերը չեն մոռցած մեզ, շատ կը զբաղին մեզմով, մեր անցեալով, մեր ներկայով, բայց խղճահարութիւնը չէ որ կը խօսեցնէ զիրենք: Ահա «Սոն Հավատիսի» մէջ Թէքին Էրէր մըն է ելեր՝ ինչե՞ր կը պատմէ, ինչե՞ր.—

Շատ դժուար է ցոյց տալ պատմութեան մէջ ուրիշ ազգեր, որոնք Թուրքերու եւ Հայերու չափ եղբայրօրէն եւ բարեկամաբար ապրած ըլլան բոլորովին միատեղ:

Այս միասնական կեանքը, որ արդիւնքն է երկարատեւ դարերու, աներեւակայելի չափով դառն հետեւանքներ ունեցաւ Ա. Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքին, գրգռիչ տարրերու միջամտութեան պատճառաւ:

Երկու ժողովուրդներ, որոնք վեց դար միասին յարգեցին ու պատուեցին զիրար, այս պատերազմի ընթացքին գրեթէ զիրար բնաջնջելու պայքարի մը ձեռնարկեցին ուղղակի: Հարիւր հազարաւոր Թուրքեր եւ Հայեր ջարդուեցան: Անբացատրելի ողբերգութիւններ գործուեցան: Պատահեցան դէպքեր, որոնք արձագանգ եւ անդրադարձ գտան ամբողջ աշխարհի վրայ:

Ի՞նչ պատահեր էր, որ Ա. Աշխարհամարտին Կալիցիոյ, Զանագգալէի, Սուրիոյ եւ Կովկասի մէջ այլազան ազգերու հետ պատերազմի բռնուած Օսմանեան բանակը, մոլեգին պայքարի մը բռնուած էր նաեւ իր ծոցին մէջ գտնուող Հայոց հետ: Կարծէք արտաքին թշնամիները անբաւարար ըլլային, ինչո՞ւ պատերազմի բռնուած էր նաեւ Հայերու հետ, զորս երկրին ժողովուրդին մէկ մասն ըլլալով կը ճանչնար մինչ այդ:

× Ամբողջ պատմութեան ընթացքին գոյատեւող Թուրք եւ Հայ յարաբերութիւնները, Ա. Աշխարհամարտի այս անգութ եւ անիմաստ բախումները, երկու ժողովուրդներու բարեկամութիւններն ու թշնամութիւնները ցարդ ոչ ոք կարողացած է տալ Ծերակոյտի անդամ՝ Սամի Քոչաշի չափ գիտակցօրէն, խղճամիտ ուսումնասիրութեամբ եւ այնքան հմուտ կերպով ու ամբողջական: Անգարայի «Աժանս Թիւրք» տպարանէն լոյս տեսած եւ 326 էջերէ բաղկացեալ՝ «Պատմութեան ընթացքին, Հայերն ու Թուրքեւհայ յարաբերութիւնները» անուն իր գիրքը Թուրքեւհայ յարաբերութիւններու մասին ձեր միտքը եկած բոլոր հարցումները պատասխանելու կատարելութիւնն ունի: Գրքին միակ թերութիւնն է գինը, որ քսան ոսկի է: Այս պարագան անպատեհութիւն մը կը հանդիսանայ՝ հանրամատչելի ըլլալու տեսակէտով: Կը բովանդակէ բաւական մեծ թիւով քարտէսներ, լուսանկարներ եւ գծանկարներ: Ամէն տեսակէտով յայտնի է, թէ հատորը լայն ուսումնասիրութեան մը արդիւնք է:

× Սամի Քոչաշի այս գրքին 145րդ էջին վրայ յայտնուած տեսակէտ մը կայ, որ բանալին կը կազմէ Թուրքերու եւ Հայերու միջեւ պատահած ողբերգութեանց: Հայ քոմիթաճիները երբ Օսմ. կայսրութեան վերջին օրերուն շարունակ նոր միջադէպեր կը յարուցանէին, ամէն օր ժողովուրդը կը գրգռէին եւ ըմբոստութեան կը մղէին, կառավարութիւնը որեւէ ձեւով չէր միջամտեր, անոնց ազատ համարձակ գործելուն արգելք չէր հանդիսանար, այս պատճառաւ ալ նման խռովարարական շարժումները կը ծաւալէին անընդհատ: Սամի Քոչաշ շատ իրաւացի կերպով կը մեղադրէ օրուան կառավարութիւնը, իր ցուցաբերած այդ թոյլ ընթացքին համար: Այս առիթով օգտակար կը նկատեմ հետեւեալ տողերը արտագրել հատորին վերոյիշեալ հատուածէն.

«...Օսմանեան կառավարութիւնը չէր միջամտեր բոլոր այս դէպքերուն եւ ձեռք չէր առներ անհրաժեշտ միջոցները, իր ընթացքը նկատելով տեսակ մը ներողամտութիւն ու հանդուրժողութիւն, իսկ անոնց ըրածը կը համարէր ձեւով մը խղճի ազատութիւն եւ փոքրամասնութեանց իրաւունք:

Ահա այս էր յանցանքը Օսմանեան պետութեան:

Պէտք է ընդունիլ թէ անիշխանութիւն ըսելը ազատութիւն ըսել չէ երբեք: Ահա այս պատճառաւ է, որ համոզուած եմ, թէ բոլոր ըմբոստական շարժումներուն մէջ կառավարութիւններն ալ պատասխանատուութեան որոշ բաժին ունին անպայման: Եթէ առաջին ըմբոստութեանց հեղինակները իրենց արժանի պատիժները գտնէին, այն ատեն այդ վիճակը այլեւս չէր շարունակուեր աւելի երկար եւ երկու կողմէն ալ միլիոնաւոր մարդիկ չէին սպաննուեր:

Մինչդեռ, աւելի ետքը պիտի տեսնենք, թէ ամբողջ աշխարհի իբրեւ բռնատէր ու դաժան դահակալ մը, «Կարմիր Սուլթան» անունով ներկայացուած Ապտիւլ Համիտ Երկրորդն անգամ, երբ դիպուածի մը շնորհիւ միայն կը փրկուէր Ելտըզի նշանաւոր մահափորձէն, կը ներէր անոր հեղինակներէն միակ անձին ալ, որ մահուան դատապարտուած էր յետ դատավարութեան: Մինչդեռ այդ արկածախնդիրները պատճառ հանդիսացած էին մահուանը բազմաթիւ անմեղներու եւ անպատիժ մնացած»:

× Հատորին բովանդակութիւնը ամփոփուած է հետեւեալ հինգ գլուխներու ներքեւ.—

1.— Հայերը պատմութեան ընթացքին:
2.— Թուրքեւհայ յարաբերութիւնները,
3.— Հայերը Թուրքիոյ մէջ,
4.— Պատմութեան մէջ Թուրքեւհայ յարաբերութեանց վերջին փուլերը,
5.— Մեր օրերուն Թուրք եւ Հայ յարաբերութիւնները:

Այս հատորը շատ գեղեցիկ կերպով պատրաստուած պատասխան մըն է բոլոր անոնց համար, որոնք պարբերաբար աջէն ու ձախէն ձայներ կը հանեն մեր հասցէին եւ հակաթուրք քարոզչութիւն կը կատարեն: Զբօսաշրջութեան նախարարութիւնը եթէ Սամի Քոչաշի այս գիրքը քանի մը օտար լեզուներու թարգմանելով հրատարակէ, շատ մեծ ծառայութիւն մը կը մատուցանէ անոնց, որոնք կ'ուզեն տեղեակ մնալ Թուրք եւ Հայ յարաբերութեանց պատմութեան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

—*—

ԼԻՈՆ, (Յառաջ).— Կիրակի, 29 Հոկտեմբերին, Լիոնի հայ գաղութը խանդավառ մթնոլորտի մէջ տօնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութեան 77րդ տարեդարձը:

Հանդէսին պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Նոր Սերնդականներու կողմէ երգուած «Մշակ բանուոր»ով: Հուսկ ուրեմն բացման խօսքը ըրաւ օրուան նախագահը՝ ընկեր Կ. Յովակիմեան:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին մեներգներով Օր. Ա. Ալթունեան, Պ. Սանանեան, Տիկիններ Վ. Ռոտիկեան, Պ. Ահարոնեան, արտասանութիւններով Օր. Հ. Կէնճեան եւ ընկ. Գ. Կանանեան:

Նուագեց ընկ. Յ. Պէրպէրեան:

Տարիներու բացակայութենէ ետք հաճոյքը ունեցանք ունկնդրելու տիկին Ծովինար Տէր-Պետրոսեանի չորս երգերը, ընկերակցութեամբ Պ. Աբրահամեանի:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան, որ ընդհանուր ակնարկով մը պարզեց Դաշնակցութեան հանգանակը՝ ազգի, հայրենիքի մասին: Եւ ցոյց տուաւ, թէ այսօր, ուրիշներ, որոնք տասնամեակներ շարունակ ժխտած էին այդ յաւերժական արժէքները, եկած են մեր համոզումին: Դաշնակցութիւնը, ըսաւ բանախօսը, 77 տարիներէ ի վեր ունեցած է ազգային քաղաքականութիւն մը, որ եղած է գերիվեր ընկերային եւ այլ ըմբռնումներէ:

Հանդէսի պաշտօնական բաժնին յաջորդեց խնջոյքը: Խմբերգ, պար, արտասանութիւն ստեղծեցին տօնմիկ մթնոլորտ:

Խօսեցաւ ընկեր Միսաք - Միրզէ եւ Պ. Շահպարոնեանց կարդաց ուղերձ մը:

ՀԻՒՍԷՅՆԻԿՑԻ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Հաճնոյ հերոսամարտի 47րդ տարեդարձին առթիւ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, կազմակերպութեամբ Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան, տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ դիւցազնամարտի վեց հազար զոհերու յիշատակին:

Եկեղեցական արարողութեան յաջորդեց յուշատօնի հանդիսութիւնը՝ Մշակոյթի Տան մէջ:

Մատաղը օրհնեց Տէր Հայկազ Վրդ. Պայլամեան: Այս առթիւ խօսեցաւ Հաճնոյ հերոսամարտի մասին:

Օրուան նախագահը՝ Վ. Մնակեան խօսք տուաւ ներկաներէն ոմանց:

Ա. Գնդունի պատմականը ըրաւ Հաճընի: Օրուան բանախօսը՝ Բժ. Խրիմեան մեր անցեալէն քաղուած յատկանշական դրուագներու յիշատակութեամբ ցոյց տուաւ, թէ Հայը միշտ եղած է ազատասէր: Կոչ ըրաւ երիտասարդներուն՝ հետեւիլ իրենց հայրերու հայրենանուէր ոգիին եւ ծառայել Հայութեան եւ անոր սրբազան դատին:

Յաջորդաբար խօսեցան Փշտիկեան, Բժ. Համբարձումեան եւ Մ. Գրաճեան:

Մեներգեց Ժ. Նալլուստեան, արտասանեց Մեծապաղեան:

Յուշատօնը վերջ գտաւ ներկաներու կողմէ յոտնկայս երգուած «Կիլիկիա» երգով:

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան կազմակերպած պարահանդէսը՝ ի նպաստ Մ. Արեւելքի աղքատ Հաճնցի ուսանողներու, տեղի ունեցաւ Կիրակի, 29 Հոկտեմբերին, Ժան Կուժոն սրահին մէջ:

Սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ:

Եղան երգեր, արտասանութիւն, հայկական պարեր:

Ներկաները հաճելի ժամանց մը վայելեցին:

Մ. ԳՐԱՃԵԱՆ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Նորածինի մը աչքին բիբերը գունտի կը նմանի, իսկ մեծ մարդունը՝ երկակի մը ուռուցիկ ոսպնեակի:

×

Ձուկերով ամէնէն հարուստ ծովը Կասպիցն է, իսկ Ջրիմուռներով ամէնէն հարուստը՝ Սեւ Ծովը, յատկապէս անոր հիւսիս-արեւմուտքը:

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Սակայն ստոյգ է որ Ժան Վալժան ալ անտարակոյս կը զգար թէ այնուհետեւ ինք միեւնոյն մարդը չէր. թէ ալ հիմնական փոփոխութիւն մը կրա՞ծ էր, թէ եպիսկոպոսին խօսքերը չլսած ըլլալու եւ հետը չտեսնուած ըլլալու հնար մը գտնե՞լն ալ անկարելի էր:

Իր մտքին վիճակը այս էր երբ Ժան Վալժան Փըթի Ժերվէին հանդիպած եւ անոր երկու ֆրանքը գողցած էր: Ինչո՞ւ գողցած էր. անշուշտ ինքն ալ չէր գիտեր: Այս գողութիւնը թիարանէն իր հետը բերած չար գիտաւորութեանց վերջին մէկ հետեւա՞նքն էր, յետին մէկ ճի՞գն էր, մնացորդ մղո՞ւմ մըն էր արդեօք եւ կամ հետեւանք մը այնպիսի զօրութեան, որ կշռադիտութեան մէջ կ'անուանուի ստացուած զօրութիւն: Գուցէ այս էր եւ կամ գուցէ այս անգամ չէր: Աւելի ճիշդը ըսենք, գողցողը ինք չէր, գողցողը մարդը չէր այլ իր անասնութիւնը որ սովորութեամբ եւ բնազդումով ոտքը այդ դրամին վրայ դրած էր ապշօրէն, մինչդեռ իմացականութիւնը զինք պաշարող անլուր եւ նոր գաղափարներու մէջ կը յուզուէր:

Երբ իմացականութիւնը արթնցաւ եւ այդ անասնային գործողութիւնը տեսաւ, Ժան Վալժան անձկութեամբ դրաւուելով ընկրկեցաւ եւ ահարեկ աղաղակ մը արձակեց: Ինչո՞ւ համար. վասնզի այդ պատանիին ստակը գողնալով այնպիսի բան մը ըրած էր, զոր ընելու չէր կարող. սակայն տարօրինակ երեւոյթ մըն էր եւ Ժան Վալժանի գտնուած վիճակին մէջ միայն կարելի:

Ինչ եւ է, այս վերջին չարագործութիւնը վճռական ազդեցութիւն մը ունեցաւ Ժան Վալժանի վրայ. անոր մտքին մէջ գոյացող քաոսէն անցաւ յանկարծակի եւ ցրուեց զայն. լոյսը թանձր մթութենէ զատեց եւ սրտին վրայ ներգործեց՝ քիմիական լուծիչ այն նիւթերու պէս որոնք պղտոր խառնուրդի մը վրայ կը ներգործեն այսինչ տարրը դուրս հանելով, այնինչ տարրն ալ պարզելով:

Ի սկզբան ըրածը կշռելէն եւ մտածելէն առաջ փախչիլ ուզող մարդու մը պէս շուարելով աշխատեցաւ պատանին գտնել իր ստակը ետ տալու համար, յետոյ երբ տեսաւ որ ընդունայն և անհնարին է զայն գտնելը, յուսահատութեամբ կանգ առաւ:

Երբ «թշուառական մըն եմ» գոչեց, իր մինչեւ այդ ատեն ի՛նչ տեսակ մարդ մը ըլլալը նշմարած էր, եւ առջի էութենէն այն աստիճան բաժնուած էր որ ինքզինքը ուրուական մը կը կարծէր եւ թէ Ժան Վալժան անուն սոսկալի թիապարտը դաւազանը ձեռքը առած, պլուզը հագած, գողունի իրերով լի պայուսակը կռնակը առած՝ փիզիքապէս եւ իրապէս առջեւը կեցած էր՝ իր համարձակ եւ տխուր երեսովը եւ գարշելի նպատակներով լի մտքովը:

Ինչպէս գրեցինք արդէն, դժբախտութեան ծայրայեղութեան պատճառաւ կերպով մը տեսլատես մը եղած էր ան. ուստի իրեն համար տեսիլ մը եղաւ այդ Ժան Վալժանը:

Իրօք իր առջեւ տեսաւ այն Ժան Վալժանը, այն աղետալի դէմքը: Եղաւ վայրկեան մը ուր գրեթէ հարցուց ինքնին թէ ո՞վ էր այդ մարդը եւ սարսափեցաւ անկէ:

Իր ուղեղը այնպիսի բուռն այլ կարի հանդարտ վայրկեանի մը մէջ կը գտնուէր ուր մարդ խիստ խորին կերպով մտախոհելուն համար իրականը չի տեսներ: Ա՛լ առջեւ եղած առարկաները չի տեսներ եւ իր մտքին մէջ ունեցած տեսիլները կը կարծէ թէ իրմէ դուրս են:

Դէմ առ դէմ մէկու մը նայելու պէս ինքնիրեն նայեցաւ եւ այս բանդագուշանքով դրաւուած ժամանակ խորհրդաւոր անդունդի մը յատակը տեսակ մը լոյս տեսաւ զոր ի սկզբան ջահ մը կարծեց:

Աւելի ուշադրութեամբ նայելով այս լոյսին, որ իր խղճին կ'երեւար, տեսաւ որ մարդկային կերպարանք ունէր այդ, եւ թէ այդ ջահը եպիսկոպոսն էր:

Իր խիղճն իր առջեւ կեցող այս երկու մարդուն նայեցաւ հետզհետէ. մէկն եպիսկոպոսն էր, միւսն ալ Ժան Վալժանը:

Առաջինին նման մէկը պէտք եղած էր որ երկրորդին սիրտը կակուղնար:

Քանի որ իր մտախոհութիւնը կը շարունակուէր, եպիսկոպոսն իր առջեւ կը մեծնար եւ կը փայլէր, իսկ Ժան Վալժան կը փոքրանար եւ կը ջնջուէր: Եղաւ վայրկեան մը որ միայն ստուեր մը նմանեցաւ, Յանկարծ աներեւութացաւ եւ միայն եպիսկոպոսը մնաց: Մտային յափշտակումի տարօրինակ հետեւութեանց մէկն էր այս երեւոյթը:

Եպիսկոպոսը այս թշուառին հոգին շքեղ ճառագայթով մը կը համակէր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սիմոն Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Քանէ, Տէր եւ Տիկին Ժօրժ Խաչիկեան, Օր. Ժինէթ Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Լէոն Ռիփ, ինչպէս նաեւ Սիմոնեան, Տէր - Յարութիւնեան, Սահակեան, Իգմիրլեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՍԻՄՈՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի (Նոյեմբեր 7) Սէնթ - Էթիէնի Հայոց մատրան մէջ, 6 Րիւ Ֆըրանչ - Ամիթիէ :

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գոհարիկ Սանոյեան եւ զաւակները, Պ. Հայկ - Արամ Սանոյեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարդանց Ս. Խաչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՎԱՀՐԱՄ ՍԱՆՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Մարի Մարտիրոսեանէ յիսուն ֆրանք դպրոցի ֆոնտին, կը նուիրէ նաեւ յիսունական Սէն Ռաֆայէլի եւ Մոնմորանսիի ծերանոցներուն իր ամուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն.— Ֆրանսաբնակ Կեղրոնական - ցիներու նորակազմ Սանուց Միութիւնը հարիւր ֆրանք ողբացեալ Գոհարիկ Ղազարոսեանի յիշատակին : Օր. Հ. Գարագաշեան երեսուն ֆր. ողբ. Աւետիս Էմիրղեանի (Պրիւսէլ) մահուան առիթով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փրատոյի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը, կը տեղեկացնէ իր անդամներուն եւ մերաղն հաւատացեալ ժողովուրդին, թէ՝ այս Կիրակի, Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ քարոզէ Սուրբ Էջմիածնի Միաբան եւ Ռումանիոյ ու Պուլկարիոյ զոյգ թեմերու Առաջնորդ՝

ՏԻՐԱՅՐ ԵՊՍ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Սկիզբ., ժամերգութեան 8, Պատարագ 10, քարոզ 11·15 :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Ճ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

34ՐԴ ՏԱՐԻ

Բովանդակութիւնը ճոխ եւ այլազան : Նոր ծանօթութիւններ համբոյրի մասին Ճ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Մեռելները պիտի քալեն... ՄԷՏԻՔԻԻՍ, Համակրական ջղային դրութիւնը ՏՈՔԹ. ՆԱԻԱՍԱՐԴ, Անհատականութեան կազմութիւնը ՏՈՔԹ. Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ, Թուղ կերէք ՏՈՔԹ. Գ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ, Ծերութեան պատճառները Ք., Ցօղատապը ՏՈՔԹ. Գ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ, Մենտէլի գիւտը Խ. ԳԱԲԻԿԵԱՆ, Հայաստանի ազգ. տարազը Ն. ԱԴԱՄԵԱՆ, Հիւանդութեանց ծագումը ՏՈՔԹ. Ճ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ, Ծխե՞լ թէ չծխել ՏՈՔԹ. Ե. ՍԵՐՈԲԵԱՆ, Սոխ եւ սխտոր ՏՈՔԹ. Թ. ՆԻԿՈԼՈՎ, Հանքաւանի աղբիւրները Ա. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ, Լոյսը եւ առողջութիւնը ՏՈՔԹ. Ա. ՄՐՋԵԱՆ, Ախորժակ եւ անօթութիւն ՏՈՔԹ. Լ. ԹԻՄՊՈՒՍ, Հոտաւէտ բոյսերի հայրենիքը Յ. ԵԱԳՈՅԵԱՆ, Դիսար սորվիլ ... քունի մէջ ՔԱՂՀԱՆ, Քննանալու մասին ՍՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆ :

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման 5 տոլար :

Հատավաճառ չի ծախուիր :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian chez HARATCH
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

BAIL A CEDER

Ժամագործի խանութի մը փոնը ծախու է, ծերութեան պատճառաւ : 40 տարուան հաստատութիւն մը իր յաճախորդներով :

TABIBIAN
60, Rue Rébéval — Paris (19e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ բեմասիրաց թատերախումբ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Նոյեմբեր 17, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին :

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Ի նպաստ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին :

ՍԱԼ ՎՕԼԹԷՐ ՐԻՒ ՎՕԼԹԷՐ

Բեմադրութիւն՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Գլխաւոր դերակատարներ՝ Զարուհի Անտոնեան, Արտաշէս Դմբէթեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան : Ինչպէս նաեւ Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Վիքի Մոստիչեան, Փիէռ Թէրզեան եւ Սարգիս Մոստիչեան :

ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ
ՃԻՇԴ ԺԱՄՈՒՆ

Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ :

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԸ

ԹԻՐՈԼԻ ՄԷՋ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հայկական այս ընկերութիւնը ամէնէն հաճելի արձակուրդները կ'ապահովէ, ամէնէն մատչելի պայմաններով :

ՄԵԿՆՈՒՄ Դեկտեմբեր 23, «Ձիւնի զուարթ կառախումբով» : Վերադարձ Յունուար 5ին : Բնակութիւն սովորաբար ընտրուած պանդոկներու մէջ :

ԹՐԻՆՍԻ ՄԷՋ (1214 մեթր բարձրութիւն) : Դահուկի (սքի) դպրոց : Սքի եւ կօշիկ վարձու : Փաթինուար :

ՏԻԹԱ ՊԱՆԴՈԿԸ.—Արդիական եւ հանգըստաւէտ : Առատ եւ խնամուած ուտելիք, տաք եւ պաղ ջուր՝ 455 ֆրանք :

ԹԻՐՈԼԸՌ ՀՈՖ պանդոկ, նոր շինուած, շատ լաւ տեղ, առատ ու խնամուած ուտելիք, տաք եւ պաղ ջուր, 445 ֆրանք :

ՅՈՒՄ ՎԻՆԸՌ պանդոկ, հանգստաւէտ, խնամուած ճաշ, պարասրահ, տաք եւ պաղ ջուր 396 ֆրանք :

Սահմանափակ տեղեր :

Արձանագրուիլ առանց յապաղումի :

Կանխավճար 100 ֆրանք : Վճարումի դիւրութիւններ :

Վերոյիշեալ գիներուն մէջ են կառախումբով ճամբորդութիւնը, (տեղերը վերապահուած), Ինսպրիւքէն Թրինս փոխադրութիւնը վերոյիշեալ պանդոկները, բնակութիւն եւ ճաշ, արկածի - ապահովութիւն :

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19 :

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼԻՈՆ

ԼԻՈՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

CRABONNIERES մեծ ու շքեղ սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ PIERRE ELFERA

6

Գեղարուեստական բաժին,

Կ'երգէ ծանօթ երգչուհի

Տիկին Ծովինար Արթինեան - Տէր - Պետրոսեան ու կը մասնակցի Յունական պարախումբը :

Ծոխ պիւֆէ, թօթիյօն, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ :

Կանխաւ ապահովել սեղանները Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ :

ՄՈՒՏՔԻ ՏՈՄՍ 12 ՖՐԱՆՔ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ, Դեկտեմբեր 31ին Փալէ տէ Քոնկրէ, ի նպաստ դպրոցին :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Մարտ 10ին
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի ՏԱՐԵԿԱՆ ԿՈՉՈՒՆՔԸ տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 11ին : Մանրամասնութիւնը՝ յաջորդիւ :

×

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ Դեկտ. 9ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ :

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր 2ին, Պրոնի օդակայանի սրահներուն մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Սալ տը լա ժիւսթիս տը փէ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՌՈՒՑԻԿ - ՏՈՄՍԱԿ - ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ - ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 8 NOVEMBRE 1967
Le Numéro 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11056
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.056

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ա.

Պոլշեւիկեան յեղափոխութեան յիսնամեակը բացառիկ հանդիսութիւններով տօնուեցաւ Խորհրդ. Միութեան մէկ ծայրէն միւսը, ինչպէս նաեւ արբանեակ երկիրներու մէջ :

Կէս դար անցած է այն օրէն ի վեր, երբ Ռուսիոյ ընկերվարական կուսակցութեան պոլշեւիկեան թեւը՝ Լենինի, Տրոցկիի եւ մանի վրայ համբուղ քանի մը ուրիշ յեղափոխական վարիչներու ղեկավարութեամբ ձեռք առաւ իշխանութիւնը եւ հաստատեց «պրոլետարներու դիկտատուրա»ն :

Բանակը չէր այս դերին յաղթանակը պաշտօրողը :

Շարժման ղեկավարները գիտցան շահագործել Փետրուարեան յեղափոխութեամբ ստեղծուած կացութիւնը, արեւմտեան ճակատին վրայ ռուսական բանակներու կրած պարտութիւնը, ժողովուրդի դասակ զինուորներու յոգնածութիւնը, գիւղացիներու թշուառ վիճակը, անվերջանալի պատերազմը շարունակելու մասին բանուորներու եւ ժողովրդական զանգուածներու հակառակութիւնը եւ այլ նիւթական, տնտեսական, նաեւ հողաբանական զանազան ազդակներ :

Ընկերվարութեան մեծ տեսաբան Մարքս չէր յուսար երբեք, որ իր գաղափարները կեանքի պիտի կոչուէին Ռուսիոյ պէս յետամնաց երկրի մը մէջ :

Ընկերվարութիւնը իբրեւ վարդապետութիւն գործնական ձեւակերպութիւն առացաւ ԺԹ. դարու երկրորդ կէսէն ետք, իբրեւ հետեւանք Ամերիկայի եւ Արեւմտեան Եւրոպայի յառաջադէմ ու հարուստ երկիրներուն մէջ ճարտարարուեստի զարգացման, շնորհիւ գիտութեան նուաճումներուն եւ արտադրութեան գործիքներու զարգացման ու բարելաւման :

Դասակարգային պայքարը գիտակցօրէն առաջ կը տարուէր այդ երկիրներուն մէջ: Շահագործողի եւ շահագործուողի միջեւ հակառակութիւնը սուր հանգամանք կը ստանար: Բանուորական եւ արհեստակցական կազմակերպութիւնները հետզհետէ հող կը գրաւէին եւ իրենց արդար պահանջները ճանչցնելու համար գործադուլի եւ զանազան ցոյցերու կը դիմէին :

Պարագան նոյնը չէր Ռուսիոյ անսահման տարածութեանց մէջ, ուր մուժիկն ու սեւ աշխատաւորը կազմակերպուած չէին Եւրոպացիներուն կամ Ամերիկացիներուն պէս, ուր ցարական բռնակալ վարչաձեւը երկաթէ թաթով կը վարէր երկիրը :

Նարոտնիկներ, նիհիլիստներ, ընկերվարականներ — մենշեւիկ եւ պոլշեւիկ — պարբերաբար ահաբեկումներ կը կատարէին, 1905ին յեղափոխական անյաջող շարժում մըն ալ փորձուած էր: Օխրանան աչալուրջ կը հսկէր, եւ յեղափոխականները հարիւրներով կ'աքսորուէին Սիպերիա :

Պատերազմն էր պատճառ, որ պոլշեւիկ կուսակցութեան յեղափոխական յանդուգն ձեռնարկը յաջողեցաւ :

Բանուորներ ու զինուորներ՝ յուսախաբ Կերէնսկիի կառավարութենէն՝ որ առատ խոստումներ կը շռայլէր՝ դիւրութեամբ միացան Լենինի շարժումին, պոլշեւիկ պերճախօս բեմբասացներու ճառերէն շլացած :

Նիկոլա Բ. ցարի ամբողջ գերդաստանին ողբերգական վախճանը սկիզբն եղաւ ահ ու սարսափի վարչաձեւի մը, որուն կարճ ժամանակի մէջ, զոհ գացին անթիւ, անհամար մարդիկ :

Տրոցկի իբրեւ պատերազմական գործավար կազմակերպեց կարմիր բանակը, որ ներքին ճակատի վրայ պէտք է մաքրագործէր հակապոլշեւիկեան տարրերը, « Սպիտակ Ռուսերը »:

Եղբայրասպան կռիւը երկար տեւեց : Տէնիքին, Վրանկէլ եւ ցարական բանակի բազմաթիւ սպաներ իրենց բանակներով ճակատեցան կարմիր բանակին դէմ :

« Իմպերիալիստ» պետութիւնները որոշ աջակցութիւն ցոյց տուին ապստամբ զօրավարներուն եւ ծովակալին :

Ի վերջոյ սակայն յաղթեց կարմիր բանակը եւ պոլշեւիկեան վարչաձեւը ամրապնդեց իր դիրքերը :

Լենին՝ մինչեւ իր մահը (1924) մենատիրութեամբ կառավարեց երկիրը :

Արեւմտեան պետութիւնները ի վերջոյ իրապէս եւ իրաւապէս ճանչցան Մոսկուայի կառավարութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ՓԻԵՐԼԱԹ ԱՅՑԵԼԵՑ

Երկրորդ անգամն է որ նախագահ տը Կոլ կ'այցելէր Փիէրլաթի հիւլէական կեդրոնը :

Նախագահին կ'ընկերանային Բանակներու նախարարը՝ Մէսմէռ, Գիտական Հետազօտութեանց նախարարը՝ Մօրիս Շուման, ինչպէս նաեւ Հիւլէական Ուժի պատուիրակները :

Փիէրլաթի տարածութիւնն է 350 հեկտար, Տրոմի նահանգին մէջ: Բաղկացած է չորս գործատուներէ որոնց պաշտօնն է «հարստացնել» իւրանիոմը զայն օգտագործելի դարձնելու համար ջրածին ռումբի եւ հիւլէական սուզանաւի համար :

Զօր. տը Կոլի փափաքին համաձայն, իրեն բացատրած են թէ ի՞նչպէս կը բանին մեքենաները : Փիէրլաթի հինգ հազար պաշտօնեաներուն արձակուրդ տրուած էր այս այցելութեան առթիւ, որու ընթացքին, նախագահ տը Կոլ զանազան շքանշաններ բաժնած է ներկայ բարձր պաշտօնեաներուն :

Արտասանած է կարճ ճառ մը շեշտելով. — « Շատ երջանիկ եմ եւ շատ տպաւորուած Փիէրլաթ գտնուելուս : Ահաւասիկ, կրկին եկայ եւ կարողութեան հրաշքով մը, գիտական, թեքնիք եւ բանուորական, Փիէրլաթ վերջացաւ նախատեսուած պայմանաժամերուն մէջ : Յանուն Ֆրանսայի, շնորհակալութիւն կը յայտնեմ բոլորին : Այն շրջանին ուր կ'ապրինք, նման իրագործումներն են որ թոյլ կուտան ցոյց տալ եւ ներկայացնել թէ ի՞նչ կ'արժէ ժողովուրդ մը իր ժամանակաշրջանին մէջ, ի՞նչ գիտէ ընել, ի՞նչ կ'ուզէ ընել, ի՞նչ կրնայ ընել :

« Այս իրագործումը եղած է ուրեմն Ֆրանսայի համար եւ նոյն ատեն այս շինութիւնը գործ մըն է որ աշխարհի ու նախեւառաջ Եւրոպայի նոր եւ շատ լայն հեռանկարներ կը բանայ : Եւ որովհետեւ մեծ ժողովուրդ մըն ենք, ուրիշներու մէջ, ուզեցինք որ նման իրագործում մը ուղղակի օժանդակէ մեզմէ հեռացնելու պատերազմը եւ նոյն ատեն զայն կը վերածենք կայանի մը ճարտարարուեստական զարգացման համար »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ առաջին անգամ ըլլալով ռմբակոծած են ձիա Թուանկի զինուորական պահեստանոցը, Հանոյի արուարձանին մէջ : Միւս կողմէ, Միացեալ Նահանգներու մէջ, նախագահ Ճոնսընի ժողովրդականութիւնը օրէ օր կ'իջնէ :

ԵՄԷՆԻ նոր կառավարութիւնը հաստատուեցաւ Սանաայի մէջ, մինչ Գահիրէ կը յայտարարէ թէ կատարուած զինուորական պետական հարուածը Եմէնի ներքին խնդիր մըն է, փաստելով թէ Եգիպտոս մէջտեղ ձգած է Սալալը: Այս վերջինը, որ միշտ Պաղտատ է, ցնոր տնօրինութիւն յետաձգած է Մոսկուա կատարելիք իր ճամբորդութիւնը : Կրնայ ըլլալ որ վերջնապէս Իրաք հաստատուի :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ տակաւին չէր գտնըւած Ռէ կղզին փախստականը, հակառակ ոստիկանական հսկայական ուժերուն, որ գործի անցած են, բովանդակ Ֆրանսայի մէջ, կիրակիէն ի վեր :

ԺԸՆԵՒԻ մէջ, ուր ընդունուած է Եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդին կողմէ, Աթենագորաս Պատրիարքը յայտարարած է թէ քրիստոնեայ ոչ մէկ եկեղեցի իրաւունք ունի կղզիացման մէջ մնալու :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը յայտարարած է արեւմտեան Գերմանիոյ ձայնասփիւռի մէկ կայանին թէ «Զօր. տը Կոլի Հայրենիքներու Եւրոպան շատ կարելի տեսակէտ մըն է միացեալ Եւրոպայի մը համար»: Առաջին անգամն է որ դաշնակցային վարչապետը բացէ ի բաց կը պաշտպանէ տը Կոլի քաղաքականութիւնը: Քիզինկէր ըսած է նաեւ թէ համոզուած է որ Ֆրանսա ամբողջական անդամ պիտի մնայ Ատլանտեան Կազմակերպութեան եթէ միայն փոքր զիջումներ ըլլան ֆրանսական տեսակէտին : Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին աչքին, Մեծն Բրիտանիոյ կամ այլ երկիրներու մուտքը Հասարակաց Շուկայէն ներս չի կրնար փոխել Վեցերու Հաւաքականութեան էութիւնը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ, երեսուն հոգի եւս ձերբակալուած են : Օգոստոսէն ի վեր կատարուած ձերբակալութեանց թիւը երկու հարիւրը կ'անցնի : Ասոնք ամբաստանուած են խափանարարական գործունէութեան համար :

ԿԻՐԵՆԱՅԻ մէջ (Հիւսիսային Կիպրոս) փլաստիք ռումբ մը պայթած է եւ յունական դպրոց մը վնասուած : Ուրիշ ռումբ մըն ալ պայթած է Թրքական թաղին մէջ :

ԹԷԼ ԱՎԻՎԷՆ հասած լուրերու համաձայն, եգիպտացի պատերազմական գերի մը սպաննուած է եւ երկու ուրիշներ վիրաւորուած գերիներու կայանի մը մէջ : Ըստ իսրայէլցի բանբերին, զինուորական ոստիկանութիւնը փորձած է նախ զսպել ծագած ըմբոստութիւն մը, բայց տեսնելով որ օգուտ չկայ, կրակ բացած է: Աթլէթի կայանին մէջ 4500 եգիպտացի գերի կայ, Յունիսի պատերազմէն ի վեր :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Սովետի Պրեզիտիումի հրովարտակով, Մոսկուա եւ Լենինկրատ «Հոկտեմբերի յեղափոխութեան»կարգի շքանշանը ստացան, իսկ Հօ Շի Մինհի շնորհուած է Լենինի կարգը «իբրեւ յեղափոխական եւ համաշխարհային համայնավար շարժումի մեծ ղեկավար մը, որ միշտ կը պայքարի ընկերվարութեան եւ Վիէթնամի ու Խորհ. Միութեան բարեկամութեան ամրապնդման համար »:

ԱՆՎԷՐՍԻ մէջ, նոր ցոյցեր տեղի ունեցած են Ֆլանտրի «ապաղաղթականացումը » պահանջելու համար :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ հասած տեղեկութեանց համաձայն Վատիկանը հրաժարած է Ս. վայրերու միջազգայնացումը պահանջելէ :

ԱԿՆԱՐԿ

ՉԱՓԱՆԻՇ՝ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄԸ

Անցեալ ամսուան ընթացքին(*), Պոլսոյ Կեդրոնական վարժարանի հիմնադրութեան 80ամեակին առիթով կոչ մը հրատարակուեցաւ մեր թերթերուն մէջ : Համաձայն այդ կոչին, այս աշնան, հանդիսութիւններ տեղի պիտի ունենան հայ մշակոյթի նախկին ոստանին մէջ, դասախօսութիւններ՝ վարժարանի կատարած դերին մասին, հոգեհանգստեան պաշտօն՝ անդարձ բաժնուած երախտաւորներուն հոգիին, եւ պիտի հրատարակուի յուշամատեան մը :

Սրտագին է կոչը եւ սրտայոյզ :

Ամէ՛ն Հայու համար :

Որովհետեւ, Կեդրոնականը քաղաքի մը կամ գաղութի մը վարժարանը չեղաւ միայն, այլեւ քանի մը ուրիշներու հետ՝ եղաւ բովանդակ ազգին վարժարանը, վայելելով ամէնուն երախտագիտութիւնը :

Արեւմտահայ մշակոյթը ծաղկման նոր ու փառաւոր վկայութիւն մը տուաւ այդ քաղաքին մէջ ու այդ բուռն շրջանին՝ Պէրպէրեան եւ Էսայեան վարժարաններուն հետ՝ մեծ թիւով արժէքներ ու արժեւորումներ ստեղծեց նաեւ Կեդրոնականը: Համոզուելու համար տրուած պատկառելի արդիւնքին, կը բաւէ յիշել ուսուցիչներէն մէկ քանին միայն, — Հրանդը, Զարդարեանը, Ինտրան, Հինդլեանը, Կուրտիկեանը: Հսկաներ: Շնչաւորող, արարչագործող հեղինակութիւններ, որոնց բառը հմայք ունէր, խօսքը՝ զօրութիւն ու տղուն մտքին առջեւ անոնց բացած գաղափարական աշխարհը՝ գոհունակութեան եւ երդումի մղող ձգողութիւն մը :

Պատերազմին ու մեծ ոճիրին հետեւանքով՝ այս յարաճուն վերելքը պահ մը ընդհատուեցաւ, բայց պատերազմէն անմիջապէս ետք վարժարանը նորէն ինքզինք գտաւ, անոր ամպիոններուն վրայ կրկին մեծեր երեւցան, վերապրողներէն մէկ–երկուքը, Օշական, Թէքէեան, որոնց շունչին տակ իմացական սպասարկութիւններու համար նորէն ուխտ ընողներ գտնուեցան, բազմաթիւներ, ու կարկառուններ կոչուեցան Ն. Սարաֆեան, Արամ Հայկազ, Զաւէն Սիւրմէլեան : Կ'ուզէինք աւելցնել, որ Կեդրոնական վարժարանին երախտապարտ է նաեւ Սփիւռքը, սփիւռքի գրականութիւնը :

Պոլսոյ մէջ ստեղծուած սերունդը ու սերունդին ստեղծած մտաւորական շարժումը ինքնիրեն չառաջացաւ, առաջացաւ ժումը ինքնիրեն չառաջացաւ, յառաջացաւ պատասխանատու պաշտօնները վստահելով պատասխանատուութիւններ կրելու ընդունակ տարրերուն :

Իր ցուցաբերած ոգիով, նուիրական գործին հանդէպ ունեցած լրջութեամբ ու իրական ուժերուն տեղ տալու նախանձախնդրութեամբ ստեղծած սերունդներուն համար՝ Կեդրոնական վարժարանը համազգային վարկ մը կը վայելէ, դարձած է տեսակ մը չափանիշ վարժարան, որ կրնայ իբրեւ օրինակ ծառայել մեր կարգ մը վարժարաններուն պէս ... վարժարաններու :

XX

«Ազդակ»

(*) « Յառաջ » Սեպտեմբեր 1 :

ԵԿԵՂԵՑԻ ԵՒ ԴՊՐՈՑ

Ս. Սահակի եւ Ս. Մեսրոպի օրերէն ըսկըսած՝ եկեղեցին եւ դպրոցը ազգային գոյութեան, Հայ մնալու եւ իբրեւ Հայ յարատեւելու հիմնական խարիսխները եղած են: Անոնցմով եւ անոնցմէն բխող մշակոյթով՝ Հայը ինքնուրոյն դիմագիծ ստացաւ ու նաեւ ինքնուրոյն նկարագիր:

Եկեղեցին մասնաւորաբար տիրեց Հայու հոգիին դարերու ընթացքին ու կը շարունակէ նոյնը մնալ մինչեւ հիմա:

Հոգեբանական անբացատրելի երեւոյթ մըն է սակայն, որ միայն Հայուն յատուկ չէ: Այս օրերուն մանաւանդ, երբ երկրին կարգադրութիւնները կասկածի տակ դրուած են եւ Աստուծոյ եւ կրօնքի մասին թերահաւատութիւնը բազմապատկըւած է, ամէնէն թերահաւատ անդամ եկեղեցի երթալը դեռ պարտականութիւն կը համարի եւ երբ եկեղեցիին անունով իրեն կը դիմեն, քսակը կը բանայ առանց առարկութեան: Նոյնը չըներ սակայն դպրոցին համար: Չըներ մանաւանդ մեր օրերուն: Ինչո՞ւ սակայն: Ինչո՞ւ մոռցանք մեր երէկը, երբ մեր եկեղեցին ու դպրոցը կողք կողքի կը կանգնէին դարեր շարունակ:

Ս. Մեսրոպին այրուբենը ստեղծուեցաւ ամէնէն առաջ եկեղեցին փրկելու համար:

Հարիւր կամ աւելի տարիներ առաջ մեր դպրոցներուն մէջ ամէնէն աւելի Սաղմոս ու Շարական կը սորվէին մեր տղաքը: Դպրոցը փրկեց մեր եկեղեցին, հայացուց Աստուածաշունչն ու Աստուածը: Քրիստոսն անգամ հայացաւ: Ու դպրոցը ներկայացաւ ամենազօրեղ ազդակը Հայ մարդուն Հայ մնալուն: Թո՛ղ եկեղեցին առանց դպրոցի, եկեղեցին պիտի պարպուի իր վարդապետէն, քահանայէն ու տիրացուէն: Ու նաեւ հայերէն չգիտցող Հայէն: Առանց հայ դպրոցի հայ եկեղեցին կ՚անհետանայ: Եկեղեցիներէն ու վանքերէն քար ու կիր միայն կը մնան: Աւա՜ղ, առանց հայ դպրոցի ազգը կը փոշիանայ: Որեւէ ատեն, որեւէ ազգի համար վէճի առարկայ չի կրնար դառնալ այս բացարձակ ճշմարտութիւնը:

Դպրոցը ազգի մը լեզուն կը պաշտպանէ, ազգին մշակոյթը անով կը յարատեւէ: Լեզու, մշակոյթ ազգը յաւիտենականութեան կը կապեն:

Ո՞ւր են Լեհաստանի եւ Հունգարիոյ հայաշատ գաղութները, իրենց փառաւոր եկեղեցիներով ու վանքերով: Այդ եկեղեցիներն ու վանքերը շինող Հայերը ո՞ւր գացին, ի՞նչ եղան: Եթէ անոնք յամառօրէն կառչած մնային նաեւ իրենց դըպրոցներուն, պատկերը տարբեր պիտի ըլլար: Դպրոց չունենալուն համար՝ լեզուն կորսնցուցին, ազգութենէն պարպըւեցան տակաւ, ազգային իրենց պատմութիւնը մոռցան, մշակոյթը քարացաւ, եկեղեցիներն ու վանքերը մնացին յիշատակարաններ միայն, ըսելու համար միայն անցորդին թէ Հայը անկէ անցած:

Եթէ աշխարհացրիւ Հայութիւնը այսօր իր ազգային դպրոցին մասին չմտածէ ու ամէն տեղ՝ ուր հաստատուած է՝ իր սեփական ազգային դպրոցը չունենայ, իր զաւակները մայրենի լեզուն պիտի մոռնան, — Նորերուն մեծամասնութիւնը մոռցած է արդէն, — եւ օր մը Ֆրանսայէն, Ամերիկայէն, Արժանթինէն ու Քանատայէն անցնող մը տեսնելով որբացած եկեղեցիները, պիտի ըսէ. «Հայը այս տեղերէն ալ անցած է ...»:

Այս մտածումները համակեցին զիս, երբ «Ասպարէզ»ի մէջ կարդացի Ֆերահեան եւ Մեսրոպեան դպրոցներուն վերաբացման լրատուութիւնները եւ խորհրդածութիւնները:

Ճիշդ է թէ եկեղեցիներ շատ շինեցինք մասնաւորաբար հոս՝ Միացեալ Նահանգներուն մէջ: Եւ սակայն ճիշդ է նաեւ, որ այսքան թիւով նոր եկեղեցիներ շինուած պիտի չըլլային, եթէ Ամերիկահայութիւնը երկուքի բաժնուած չըլլար: Էջմիածնականը իրեն համար եկեղեցի շինեց, Անթիլիասականը՝ իրեն համար: Անիմաստ մրցում մը եւ անիմաստ կացութիւն մը: Ամօթալի երեւոյթ մը, որ բանական դարձած է այլեւս եւ կարծես թէ տեւական:

Ամերիկահայը մինչեւ երէկ իր դպրոցը չունեցաւ, դպրոց չշինեց: Կիրակնօրեայ «Վարժարաններուն» մէջ, անգլերէն տառերով, հայերէն «Հայր մեր» սորվեցուց իր պզտիկներուն, քիչ մըն ալ ուրիշ բան գեռ եւս: Ու երբ հպարտանքով իր զաւակը հրաւիրեց, ճաշին կամ ընթրիքին (երբ հիւրեր ունեցաւ) «Հայր մեր» ըսելու, անգլերէն առոգանութեամբ, «Հայր մեբին» նմանող բան մը լսեցին հիւրերը: Իրականութիւնը այս է հոս՝ Ամերիկայի մէջ:

Անկիւնադարձ մը սակայն սկսաւ Քալիֆորնիոյ (Լոս Անճելըս քաղաքին մէջ) երեք տարիներ առաջ:

«Խենթ» երիտասարդ մը, Գաբրիէլ Ինճէճիկեան, առաջին «քարը նետեց» ու «ջուրը անցաւ»:

Երեք տարիներ ետք, ահա հոգեկան ըգմայլանք ունինք կատարուած փաստին առջեւ:

Փաստէն առաջ սակայն, երբ «Խենթը» իր քարոզչութիւնը սկսաւ ամէնօրեայ դպրոց մը ունենալու համար, թերահաւատներ այս կամ այն նկատումներով, կասկածի սերմեր ցանեցին հանրութեան մէջ ու մտքեր պղտորեցին: Մանրամասնութեան մէջ մտնել աւելորդ է: «Խենթ»ը սակայն յամառեցաւ ու քրիստոնէական առաջին օրերու հաւատացեալի մը պէս ի վերջոյ իրականութիւն դարձուց իր «երազը»: Անհաւատները ծունկի եկան ու ամէն տեսակի «Թովմասներ» այժմ կ՚երթան Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան դըպրոցին պատերն ու գրասեղանները շօշափելու, չուրջ հարիւրի հասնող աշակերտութեան աչքերուն նայելու եւ հաւատալու, որ իրօ՛ք անհաւատալին իրականութիւն դարձած է եւ դպրոցը երեք տարիներու ճամբայ մը անցած է արդէն:

Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան դըպրոցին հիմնարկումը արագացուց նաեւ Մեսրոպեան վարժարանին կառուցումն ու բացումը:

Կասկածամիտներ հոն ալ մտքեր պըղտորեցին տակաւին դպրոցին շինութեան համար գնուելիք հողին գնումի օրերուն. — «Տեղը հեռու է», «Նիւթական դժուարութիւնները անյաղթահարելի»: Բուռ մը յամառներ, սակայն, որ գործին կարեւորութեան եւ անհրաժեշտութեան կը հաւատային, հանրութեան մեծ մասին անվերապահ աջակցութեան խոստումը ունէին իրենց հետ, Մեսրոպեան դպրոցին շինութիւնն ալ իրականութիւն դարձուցին: Պէտք է նշել այստեղ նաեւ այն, որ Ֆերահեան կտակին մօտալուտ գործադրութեան հեռանկարը եւ մանաւանդ հայ կրթական հիմնարկութեան առատաձեռն նիւթական օժանդակութիւնը արագացուցին դպրոցին շինութիւնն ու բացումը:

Ֆերահեան եւ Մեսրոպեան դպրոցները, ամէն անցնող տարի, ուսանողութեան նոր յաւելումով մը դպրոցներուն դռները կը բանան:

Նիւթական դժուարութիւններ երկուքն ալ ունին: Եւ սակայն հանրութեան համակրանքը, հետաքրքրութիւնն ու օժանդակութիւնը ամէն տարի կ՚աւելնան:

Զոյգ դպրոցները ծանր երկունքներէ ետք աշխարհ եկան, նիւթական ծանր դժուարութիւններէ անցան: Եւ սակայն երեք տարիներու անոնց անցած ճամբան հանրութեան անվերապահ համակրանքն ու աջակցութիւնը ապահովեցին: Անոնք առաջ պիտի վազեն ամէն տարի նոր յաջողութիւններ արձանագրելով: Քանի մը տարի ետք անոնք իրենց առաջին շրջանաւարտները պիտի տան, լեցուած հայկականութեամբ, Հայոց պատմութեամբ, գրականութեամբ եւ հայ մշակոյթին անկորնչելի ժառանգութեամբ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՖՆՏԸՃԵԱՆ

ՏԱԹԵՒԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ ԵՒ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պատմական աւանդութիւն մը կ՚ըսէ.

— Ճարտարապետը աւարտելով Տաթեւի վանքին շինութիւնը՝ կը բարձրանայ գմբէթին վրայ, կը զետեղէ խաչը եւ յետոյ վարը գտնուող բանուորներէն կը խնդրէ երկու տախտակ: Կը բռնէ տախտակները, կը համբուրէ զանոնք եւ կ՚ըսէ. «Հոգին սուրբ տայ թեւ»:

Անմիջապէս տախտակները թեւերու կը փոխակերպուին եւ ճարտարապետը կը թռի, կ՚աներեւութանայ:

Այս պատճառաւ ալ վանքին անունը մընացեր է Տայ - թեւ, Տաթեւ:

Տաթեւը պատմական Ծղկայ գաւառի հարաւ - արեւելեան մասն է, որուն սահմանները կը կազմեն արեւմուտքէն Լօրաձորը, հարաւէն եւ արեւելքէն Բաղքը, իսկ հիւսիսէն Հարանդը:

Հին ատենները Տաթեւը, իր շրջակայ ընդարձակ կալուածներով, ոչ քաղաքական, այլ աշխարհագրական առանձին միութիւն մը կը կազմէր, որուն մանաւանդ կը նպաստէր, իր աշխարհագրական դիրքը, — Տաթեւը դետահովիտ մըն էր:

Հարթ բարձրաւանդակ մը, որու հիւսիսային եւ արեւմտեան կողմերը գրեթէ ուղղահայեաց կ՚իջնեն մինչեւ Որոտնայ գետին ափը: Իսկ արեւելեան եւ հարաւային կողմերը, Լօրաձորի սահմաններուն մօտ, ձգուած է լեռնաշղթայ մը, որ մըտնելով Սիւնեաց կը մօտենայ Եղնու շղթային: Այս շղթային մէջ ամենաբարձրն է Կապէկը 10550 ոտք, Պետրոսախաղ լեռը 6717, Խաչքարը 7497 ոտնաչափ են.:

Տաթեւի արեւելահիւսիսը, Հարանց մեծ անապատէն փոքր ինչ բարձր, կը գտնուի Սատանային կամուրջը, բնութեան հրաշալիքներէն մին: Որոտնայ գետին երկու ափին, կարմիր ահագին ժայռեր, գալով կը նեղանան եւ այնտեղ ուր կամուրջն է՝ կը կազմեն հազիւ հարիւր ս. անցք մը:

Ահա այդ անցքը ծածկուած է կրային բաղադրութեամբ ահագին քարերով, որոնց տակէն կ՚անցնի Որոտնայ գետը եւ փրփրալից ալիքներով, նորէն կը թափի վար, յորձանքներ կը կազմէ եւ կը հեռանայ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Բայց մա՞յրս:

Ինչո՞ւ դեռ կը սիրէր այդ կատուն, ո՞ր գեղեցկութեան, ո՞ր բարիքին համար, ինչո՞ւ անոր ցաւովը տխրիլ եւ կամ լալ անոր հետ, ի՞նչ եղբայրութիւն էր որ մայրս ու մեր կատուն միացուցեր էր իրարու, իր անկումին ծայրը հասած մեր յարկին տակ: Անոնք զիրար լաւ կը ճանչնային... ի՞նչ էր անոնց հոգիներուն խորը բոյն դրած գաղտնիքը, որուն կը յամառէր անգիտանալ մանկութիւնս...:

Պզտիկ էի. չէի կրնար ըմբռնել հայրենի տան վեհութիւնը, անոր հին օրերուն հմայքը անծանօթ էր ինծի, կեանքը ինծի համար ժպիտ ու խաղ էր, վէճ ու ընկոյզ, հօլ ու ձիւնագնդակ, անառակութիւն ու հմայք, ես անգիտակից էի, չէի հասկնար անցեալը:

Ցանձին այս ալեւոր անասունին, այս յարատանջ ոգիին, հայրենի տունը իր վշտոտ պատմութիւնը կ՚ունենար: Մօրս աչքը կը բազմապատկուէր օրէ օր, ան՝ կը սիրէր իր կատուն, մոռցած էր զիս... արդեօք կ՚ատէ՞ր ալ... գուցէ, ո՞վ կրնայ գիտնալ հոգիներու գաղտնիքը...:

Ես սկսայ ատել մօրս սիրական կատուն, անոր տխուր նուագները կը տանջէին զիս, ան՝ ինծմէ կը խլէր այն սէրը՝ որ մայրերը պարտական են իրենց տղոց:

Ես զաւակն էի մօր մը:

Այդ մայրը զիս չէր սիրեր: Կատուն էր անոր սիրականը...:

Նախանձեցայ, զայրացայ, պահանջեցի եւ դարձայ չար ու անգութ:

Օր մը, որոշեցի սպաննել մեր կատուն, ոճրի զգացումը քաղցր եկաւ ինծի, իմ հպարտութիւնս շոյեց: Ի՞նչ էր այս լալկան 'կենդանին, ի՞նչ գործ ունէր մեր տան մէջ, իրաւունք ունէ՞ր ինծմէ խլելու մայրական սէրէն ինծի ինկած բաժինը...

Ես թշնամացայ: Վրէժխնդիր ու աններող եղայ:

×

Կէսօր մը, մեր բակը կը մտնեմ, կատղած եմ մեր կատուին դէմ, զի անիկա ինծմէ խլած էր մօրս սէրը, չէ՛, պէտք էր սպաննել թշուառականը, եւ տէր ըլլալ ինծի պատկանող սէրին:

Բակը կը մտնեմ հաստատ քայլերով: Զարմանքով կը լսեմ մօրս փաղաքշական խօսքերը ուղղուած մեր կատուին, կը շոյէր անոր կռնակը, գլուխը, պոչը, մինչ կենդանին զոհ՝ իր գլուխը մօրս թեւին տակը կը մտցնէր, կը լիզէր անոր ձեռքերը, կը խորդար եւ իր չմոր հայեացքը կը սեւեռէր մօրս նայուածքին...:

Մայրս կը խօսէր:

— Եկո՛ւր, եկո՛ւր, փիսիկս, մտիր թեւիս տակ, դո՛ւն ապրող ոգի հայրենի տան, դո՛ւն հին օրերու անուշ յիշատակ, նստէ՛ ծունկիս վրայ, դուն՝ լացող անասուն, ու ես՝ վերջին սպաւոր մայրը աս տունին, երջանիկ օրերը միասին ապրեցանք, տառապանքի օրերու մէջ ալ իրարմէ անբաժան ըլլանք:

Կատուն կը հասկնար մօրս խօսքերը, պոչը կը շարժէր, գլուխը անոր դէմքին դէմ կը բարձրացնէր, այտերը, ականջը, մազերը կը լիզէր, կը նայէր անոնց զայրացած, մոլեգնութիւնս կը փրփրի: Ես ոչ թէ մղուած այն զգացումէն, թէ պէտք էր մօրս յայտնէի մտադրութիւնս, որովհետեւ որոշած էի գաղտնի սպաննել կատուն, այլ բան մը խօսած ըլլալու համար ըսի.

— Մա՛յր, կատուները շատ կը սիրես:

— Ո՛չ, տղաս, պատասխանեց մայրս, ո՞վ ըսաւ թէ բոլոր կատուները կը սիրեմ, ես կը սիրեմ մի միայն մեր տան կատուն, մեր փիսիկը, քանզի անիկա մեր տան հին օրերու երջանիկ կեանքը կը յիշեցնէ ինծի...:

— Միայն ատո՞ր համար կը սիրես:

— Կեցի՛ր պատմեմ, տղա՛ս, դուն ալ իմացիր, աշխարհը իմանայ... թէ...

Մայրս ծալապատիկ նստաւ հօրին բեռանը, ես ալ դէմը, ու մայրս պատմեց:

— Գիւղին մէջ, ամէնէն հին տունը Աւղոյենցինն էր, անուն ու համբաւ հանած, երեսուն շնչաւորներ կ՚ապրէին այս տունին մէջ, ուր այժմ երեք հոգի ենք, ես, դուն ու փիսօն: Հացն ու թացան, կալն ու կուտը, մեղրն ու կարագը, ջուրի պէս կը վազէին, եօթն պապերդ այստեղ անցուցած են իրենց կեանքը, ի՜նչ հարսնիքներ ու կնունք, ի՜նչ խնջոյքներ եւ ուրախութիւններ տեսած է այս տունը, եօթը հարսեր էինք, հազարումէկ աշխատանքով: Ամբարները ալիւրով, կարասները գինիով եւ պտուկները իւղով լեցուն էին, հարիւրաւոր աղքատներ կը կերակրուէին մեր սեղանէն, Հայր Աբրահամու տունն էր մերինը, բայց — հոս հառաչեց մայրս — օր մը, չար բախտը զարկաւ մեզ, Թուրքերը քշեցին մեր ոչխարները, սպաննեցին երկու հօրեղբայրներդ, մեծ հայրդ, ցաւէն չդիմանալով ինքզինքը տանիքէն վար նետեց ու մեռաւ, յետոյ հասաւ սովը, գիւղին մէջ շատեր մեռան, ողջերն ալ ապրելու համար «քոլերա»ն, սրբեց մեր տունն ու տեղը, մեռան բոլորը, մնացինք ես, դուն եւ սա ծեր կատուն: Այն օրը պզտիկ էիր, ու այդ օրէն մինչեւ օրս, մենք միասին ենք, ցաւի այս տունին մէջ, կատուն չլքեց մեզ, մեզի հետ անօթի ու ծարաւ մնաց, մեզ հետ լացաւ, մեզի հետ ապրեցաւ տաք ու պաղ օրերը, ու դարձաւ սգաւոր ոգին՝ հայրենական տնակին, ահա՛ թէ ինչո՞ւ կը սիրեմ մեր կատուն, անկէ՝ մեր մեռած սիրելիներուն հոտը կ՚առնեմ, ողորմած հոգի հօրդ հոտը մանաւանդ:

Երբ մայրս վերջացուց պատմութիւնը, ես արդէն զղջացեր էի, ես՝ մեղապարտ, ես՝ գաղիր արարած, որոշած էի մեռցընել ոգին հօրենական տնակին, պարտուեցայ, մեղքս լացի մօրս.

— Որոշած էի սպաննել մեր կատուն, որովհետեւ ինծի կը թուէր թէ ինծի հանդէպ չէիր կատարեր մայրական պարտականութիւնդ, զիս գրկեր էիր անուշ աչքէդ, քանի որ ամբողջ սէրդ կատուին տուած էիր, մա՛յր, սիրուդ ամբողջութեան տէր ըլլալու համար, երդուած էի սպաննել փիսօն:

Մինչ մայրս, անակնկալի եկած ինծի կը նայէր, ես դառնօրէն լացի...:

Ալ անկէ ետք, մօրս պէս սիրեցի մեր կատուն, միասին խնդացինք ու լացինք, կը յաճախ կ՚առնէի զայն մօրս թեւէն, կը համբուրէի երկա՜ր, շա՜տ երկար:

Հայրենի տնակիս ոգին էր այդ կատուն, մելամաղձիկ ու տխուր...:

×

Առաւօտ մը, փիսօն մեռած գտանք:

Կէս գիշերին գացեր, գլուխը դրեր էր հօր մեր տան մաշած սեմին վրայ, ու մեռեր էր...:

Աչքերը գոց էին, հանգիստ քնացողի մը երեւոյթը ունէր անիկա: Ես ու մայրս, շատ լացինք անոր դիակին վրայ...:

Այսպէս մեռաւ փիսօն, սգաւոր Ոգին՝ պապենական հի՜ն Տունին...:

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

...արդասահ :

Տաթեւի շրջանը կը գտնուի նաեւ Վարարակի Ջրանցքը : Հարանց անապատին հանդէպ Որոտնայ գետին աջ ափին՝ դէպի հիւսիս ձգուած լանջ մը կայ, որուն հողը փոշոտ ու քարախառն ըլլալով, միայն փուշ ու թուփեր կը բուսնէ, այդ պատճառով ալ այդ տեղը Ցաքուտ կը կոչուէր, ցաք կը նշանակէ փուշ : 932 թուականին Տաթեւի վանահայր Յակոբ Եպիսկոպոս, 12 հազար դրամի եւ մեծարժէք գոհարի մը փոխարէն ծախու կ'առնէ Ցաքձորի կամ Վարարակի Ջուրը եւ բաւական մեծ ծախքեր ընելով բերել կուտայ մինչեւ այս Ցաքուտ կոչուած տեղը, որու շնորհիւ այստեղ ոչ թէ ցաքեր, այլ վարդեր կը բուսնին, եւ տեղն ալ այնուհետեւ Վարդուտ կը կոչուի : Նոյն Յակոբ Եպիսկոպոսը, այստեղ կը կազմէ գեղեցիկ այգիներ, որոնց մէջ կը տնկէ խաղողի որթեր, ծիրենիներ, թզենիներ, նռենիներ եւ ամէն տեսակ պտղատու ծառեր : Յետոյ այդ տեղ գեղեցիկ բլուր մը տեսնելով, կը հարթէ գագաթը, կը պատէ պարիսպով մը եւ կը շինէ գեղեցիկ դիտանոց մը, այգիներու վրայ իշխող : Բլուրին գլուխը շինուած է գմբէթայարկ խորան մը հրաշակերտ յօրինուածքով եւ «զորմ եւ զձեղուն նորա ետ զարդարել նկարչաց զանազան երանգօք, նկարել զամենայն տնօրինական եւ տէրունական պատկերս եւ զառաքելոց եւ զհայրապետաց եւ բոլոր շուրջ զեկեղեւ ստահակս զաւթայ» (Օր. Գլ. ԽԹ.) :

Օրբէլեանի յիշած այս գեղեցիկ բլուրը կը գտնուի Ցաքուտէն դէպի վար, փոքրիկ տափարակի մը մէջտեղը: Յիշեալ գագաթին վրայ մինչեւ վերջին ժամանակները կանգուն կը մնար այդ փոքր եկեղեցին, կիսաւեր վիճակի մէջ եւ բլուրին չորս կողմն ալ կիսաւեր շինութիւններ, որոնք հաւանօրէն եղած են նախկին արահագարդ գաւիթները :

Տաթեւի բարձրաւանդակին հարաւային սահմաններուն վրայ կը բարձրանայ Տաթեւի վանքը, որուն առջեւ դէպի Որոտնայ գետը կ'իջնէ ձորակ մը, օժտուած բնապատեղծական բոլոր հրապոյրներով : Տաթեւի գետակը կը թափի մրմունջներ բարձրացնելով եւ հրաշալի փոքրիկ ջրվէժներ կազմելով կ'երթայ կը թափի Որոտնայ գետին մէջ : Հեռուն բաց ճակատով կը ցցէ իր գլուխը Շահանդուխտի գագաթը, հայ օրիորդի ողջախոհութեան այս հսկայ կոթողը :

Վանքը շրջապատուած է հաստ պարիսպով, որ ունի չորս աշտարակ եւ մեծ դարպաս մը : Պարսպապատ տարածութեան կեդրոնը կողք կողքի կանգնած են Պօղոս-Պետրոսի եւ Լուսաւորչի տաճարները, եւ ասոնց հանդիպակաց կողմը, դարպասին մօտ, պարիսպին կից բարձրացած է Ս. Աստուածածնի երկյարկի մատուռը : Եկեղեցւոյ հարաւային կողմը կանգնած է «Գաւազան սիւնը» հայկական ճարտարապետութեան հրաշալիքներէն մին :

Ս. Պօղոս-Պետրոսի հարաւային պատին մէջ բացուած է դուռ մը, որուն առջեւ թաղուած է Ս. Գրիգոր Տաթեւացին: Այժմ այդ գերեզմանին վրայ շինուած է մատուռ մը :

Տապանաքարը մեծ հաստարակ քար մըն է, որուն վրայ մարմարիոն ամրացուած է եւ ասոր վրայ քանդակուած խաչ մը, ներքեւը ձեռք մը, եպիսկոպոսական գաւազան բռնած : Գերեզմանին շուրջ կայ հետեւեալ տապանագիրը, զոր ստորեւ կը բերենք տառացի կերպով .—

«Ծառայ Յիսուսի սրբոյն Գրիգորի Տաթեւացւոյն, Յովակիմ Եպիսկոպոս եւ Աբրահամ վարդապետ »:

Խաչի շուրջը կան հետեւեալ տառերը .—

« Գ. Ս. Ք. Ի.— Երեւի չորս աւետարանի սկզբնագրերը — Գիրք ծննդեան — սկիզբն աւետարանի — Քանզի բազումք — ի սկզբանէ էր բանն» (Ե. Լալայեան) :

Դամբարանի վրայ ալ արտաքին կողմը կայ հետեւեալ արձանագրութիւնը .

« Շնորհիւն Այ շինեցաւ սուրբ մատուռս եօթնալոյս բարունապետին եւ երկրորդ ոսկերերանին երիցս երանեալ վարժապետին մերոյ եւ չորրորդ Լուսաւորչին Սուրբ Գրիգորի Տաթեւացւոյն ձեռամբ բազմաշխատ եւ օգտաջան Սիւնեանց պետի Տն. Յովակիմայ Սիւնեցւոյ արդեամբ եւ ծախիւք Բռնակոթեցւոց, այսինքն Տէր Գէորգ, Տէր Յակոբ եւ Տէր Յարութիւն քահանայիցն, նաեւ Կարապետին եւ Մկրտչին, Յակոբջանին, Սիմոնին, Աղէքին, Յովակիմին, Պետրոսին, Գրիգորին եւ Մարտիրոսին, Քարամղուլոյն. Ստեփանին եւ Յօհանին, Յարութիւնին, Մօսխին, Մկրտչին, Շահնազարին եւ Ածատուրին, այլեւ բարեպաշտուհի կանանցն Նազլուին, Հուրիզատին, Մարիամին, Գուլփարիին, որոնց յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի եւ աղօթք սրբոյս Գրիգորի ի վերայ նոցա լիցի, ամէն: Կառուցցաւ այս մատուռս ի հայրապետութեան սրբոյ գահին Էջմիածնի Տն. Ղուկասու ի ՌՄԼԶ. թուոջս մերում, յաւուրս Փանահեան Իբրահիմ Խանին»:

Աջ խաչին տակ .—

« Սուրբ խաչս յիշատակ է Լծենեցի Մօսխեան Յարութիւնին » : Գերեզմանի մօտ կախուած է իւղանկար պատկեր մը որ կը ներկայացնէ Գրիգոր Տաթեւացին: Պատկերը նկարուած է 1814 թուականին :

Վանքին ներքնամասին մէջ չորս կողմը կան բազմաթիւ տապանագրեր ու յիշատակարաններ, որոնցմէ երկու հատը կ'արձանագրուի հոս .—

1.— « Այս յարկ տապանի եւ գիր դամբարան մեծահաւատ կնոջ Արուս Խաթունի դստեր Սագունի եւ ամուսնոյ Տարսային իշխանին ՉԼԵ» :

2.— « Այս է հանգիստ Տէր Մկրտչի, որ ի Լեհաց եկեալ լինի, սա սուրբ կրօնաւոր առ Տէր փոխի, հազար հարիւր իննեակ թվլի » (Ե. Լալայեանի Նիւթեր ապագայ ուսումնասիրութեան համար, գործէն) :

ԳՐԻԳՈՐ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆ այցելեց, վերջերս, Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի Պ. Թ. Թովմասեանի հրաւէրով : Իր տասը օրուան այցելութեան ընթացքին, Փրոֆ. Ֆէյտի տուած է չորս դասախօսութիւններ հետեւեալ նիւթերու շուրջ.— 1) Հայաստանէն տպաւորութիւններ : 2) Սասունցի Դաւիթ (հայերէն) : 3) Սասունցի Դաւիթ (Ֆրանսերէն): 4) Հայ լեզուի երկու հատուածները : Փրոֆ. Ֆէյտի այցելած է Ազգ. հաստատութիւնները, թանգարանները, կրթական կեդրոնները եւ տեսարժան վայրեր : Այցելած է նաեւ Սպահան եւ Շիրազ ապա Փարիզ վերադարձած :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ վերջերս տօնուած է Պոլսահայ տպագրութեան 400ամեակը: Մասնաւոր հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է այս առթիւ Ֆէրիգիւղի Ս. Վարդանանց եկեղեցին նախագահութեամբ Պատրիարք Հօր: Կարդացուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, այս առթիւ հանած կոնդակը : Հայ տպագրութիւնը առաջին անգամ մուտք գործած է Պոլիս 1567ին Աբգար Դպիր Եւդոկիացիի ձեռքով :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Տէր եւ Տիկին Վահան Սարեան չորս յարկանի իրենց շէնքը նուիրած են Գահիրէի Առաջնորդարանին : Շէնքին տարածութիւնն է 210 քառակուսի մեթր եւ գնահատուած է վեց հազար եգիպտական ոսկի :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Շահին գահակալութեան 26րդ տարեդարձին առթիւ Շինարարութեան եւ բնակարանային նախարարութիւնը 48 պաշտօնեայ պարգեւադրած է: Ասոնց մէջ կան երեք Հայեր՝ ճարտարապետ Զաւէն Սիմոնեան, Սեդա Աղասեան եւ Եդիկ Մովսիսեան :

ԼՈՆՏՈՆԻ Սընտէյ Թայմզ օրաթերթը իր 22 Հոկտեմբերի թիւին մէջ խօսելով հիւսուածեղէնի արտադրութեան մասին, կը ներկայացնէ Լոնտոնի ծանօթ Հայ գործարանատէր Խաչիկ Մթրպեանի այս մարզին մէջ արձանագրած յաջողութիւնները : Ոչինչէ սկսելով, Խ. Մթրպեան ինը տարուան մէջ հաստատած է երկու մեծ գործարաններ՝ Իրլանտայի եւ Լոնտոնի մէջ : Լոնտոնի գործարանին վրայ, անգլիական դրօշի կողքին տեւաբար կը ծածանի հայկական եռագոյնը :

ՆՇԱՆՏՈՒՔ

Փիէրէթ եւ Ժան երկու տարի է միասին են, բայց Ժան երբեք ամուսնական ծրագրի մասին չէ խօսած : Փիէրէթ կ'ուզէ յստակ գիտնալ եւ խօսք կը բանայ .— Ժան, չե՞ս կարծեր որ ատենը եկած է ամուսնութեան մասին մտածելու :

Ու Ժան կը պատասխանէ .— Անշուշտ, բայց մեզ ո՞վ կ'առնէ :

ՔԱՐԻ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆԻ ՑԵՂԸ

Ֆիրենցէի համալսարանի դասախօսներէն Փրոֆ. Լիտիօ Ջիփրիանի վերջերս ուսումնասիրած է Փոքր Անդաման կղզին բնակիչները, որոնք դեռ կ'ապրին նախադարեան կեանք մը :

Կղզին կը գտնուի Պենկալի ծոցին հարաւը, Հնդկական ովկիանոսին մէջ :

Կղզին բնակիչները թզուկներ են, որոնց այրերուն հասակը չանցնիր մէկ մեթր քառասուն սանթիմեթրը եւ որոնց կիները ունին մօտաւորապէս մէկ մեթր քան սանթիմեթր բարձրութիւն : Ամօթխածութեան զգացում չունին : Մարմնին զգայուն մասերը կը ծածկեն արմաւենիներու կեղեւներով : Իրենց մարմինները ներկուած են: Մինչեւ այսօր անոնք չեն գիտեր կրակ վառել, բայց սրբութեամբ կը պահեն կայծակէն հրկիզուած ծառի մը բոցերը :

Կղզին բնակիչները կը կոչուին Օնկ: Հաւասար ճկունութեամբ կ'օգտագործեն իրենց աջ եւ ձախ ձեռքերը ու անծանօթ են երկրագործութեան. չեն գիտեր մանել եւ հիւսել, կենդանի վիճակին մէջ կը յօշոտեն իրենց որսացած կենդանիները եւ ձուկերը կը սպաննեն խածնելով անոնց գլուխներէն :

Զունին պատմական որեւէ արձանագրութիւն, առասպել եւայլն : Զեն գիտեր թէ ուրկէ ծագում առած են : Լաւ եղանակին կ'ապրին բացօթեայ վայրերու մէջ, իսկ անձրեւոտ կամ ցուրտ եղանակին՝ հիւղակներու մէջ :

Փրոֆ. Ջիփրիանիի կարծիքով այս ցեղը տասը հազար տարուան անցեալ ունի, բայց վերջ գտնելու վրայ է, քանի որ Օնկերու թիւը կը նուազի հետզհետէ :

Դար մը առաջ, այսօրուան երկու հարիւր – երեք հարիւր Օնկերէն հաւանաբար մարդ մնացած չըլլայ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շուտով Երեւանի Մատենադարանի մուտքին առջեւ պիտի զետեղուին Թորոս Ռոսլինի, Ֆրիկի, Մխիթար Գօշի եւ Գրիգոր Տաթեւացիի արձանները : Այս արձաններուն հեղինակներն են քանդակագործներ Ա. Շահինեան, Ս. Նազարեան, Ղ. Զուրաբեան եւ Ա. Գրիգորեան :

×

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցաւ Զարենցի նուիրուած յուշատօնը, եղերաբախտ բանաստեղծին ծննդեան 70ամեակին առթիւ :

Շատերու կարգին խօսած է նաեւ բանաստեղծուհի Ս. Կապուտիկեան :

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ժան Վալժան երկար ատեն լացաւ: Տաքտաք արցունք թափելով լացաւ, հեծկլտալով լացաւ, տկարամիտ կնիկէ մը աւելի, ահաբեկ մանուկէ մը աւելի լացաւ: Քանի որ կուլար, լոյսը, տարօրինակ լոյս մը, զմայլելի ու միանգամայն սարսափելի լոյս մը կը ծաւալէր հետզհետէ իր ուղեղին մէջ:

Մինչեւ այն ատեն նմանը բնաւ չտեսնուած լոյսի մը շնորհիւ յայտնի եւ մեկին կերպով նորէն տեսաւ իր անցեալ կեանքը, իր առաջին յանցանքը, քաշած երկարատեւ ապաշխարանքը, արտաքին ապշութիւնը, ներքին խստասրտութիւնը, շատ մը վրէժխնդրութեան նպատակներ գործադրելու ուրախութեամբ ազատիլը, եպիսկոպոսին տունը գլուխը եկած դէպքը, ըրած վերջին գործը, այսինքն պատանիէ մը երկու ֆրանք գողնալը, ոճիր մը որ եպիսկոպոսին ներումէն ետք տեղի ունենալուն համար ա՛լ աւելի վատ եւ հրէշային էր:

Իր կեանքին նայեցաւ եւ տեսաւ որ սոսկալի էր. հոգիին ալ նայեցաւ եւ տեսաւ որ կարի չար էր:

Բայց կեանքին եւ հոգիին վրայ քաղցր լոյս մը կար: Այնպէս կը կարծէր թէ արքայութեան լոյսով սատանան կը տեսնէր:

Քանի՞ ժամ լացաւ այսպէս: Ի՞նչ ըրաւ լալէն ետք. ո՞ւր գնաց. — մարդ չէր գիտեր. — սակայն կը հաւաստեն թէ Կրընոպլը երթեւեկող կառապանը որ Տ... եկած էր, նոյն գիշերը, առաւօտ ժամը երեքի ատենները, առաջնորդարանին փողոցէն անցած ժամանակ Պիէնվընիւ եպիսկոպոսին դրան առջեւ մարդ մը տեսեր է, որ մութին, քարին վրայ ծունր դրած աղօթք կ'ընէր:

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

ԿՐԿԻՆ ՔԱՌԵԱԿ

1817ին չորս Փարիզցի երիտասարդներ համով կատակ մը ըրին:

Այս Փարիզցիներուն մին Թուլուզէն, միւսը Լիմոժէն, երրորդը Քահորէն եւ չորրորդը Մոնթօպանէն եկած էին ուսում առնելու համար: Արդ, ուսանող ըսելը Փարիզցի ըսել է. Փարիզի մէջ ուսանիլը Փարիզի մէջ ծնիլ է:

Ասոնք աննշան երիտասարդներ էին. իրենց նմանները արդէն տեսած ենք: Կան երիտասարդներ զոր առաջին անգամ կը տեսնես առանց ճանչնալու թէ ո՛վ եւ ի՛նչ են եւ որոնք ոչ բարի եւ ոչ չար, ոչ գիտուն եւ ոչ տգէտ, ոչ հանճարեղ եւ ոչ անմիտ են, բայց գեղեցիկ են, վասնզի զմայլելի գարուն մը ունին, որ կ'անուանի քսան տարեկան հասակ: Ահա այս տեսակ երիտասարդներու կարգէն էին այդ երիտասարդներն ալ: Հագուստ չըքաւոր Օսկարներ էին. Օսկար կ'անուանենք, վասնզի այդ ժամանակ տակաւին Արթուրները չկային:

Այս Օսկարներուն Թուլուզէն եկողը Ֆելիքս Թոլոմիյէս, Քահորէն եկողը Լիսթոլիէ, Լիմոժէն եկողը Ֆամէօյլ եւ Մոնթօպանէն եկողն ալ Պլաշվէլ կ'անուանուէր: Աւելորդ է ըսել թէ անձնիւր սիրուհի մը ունէր: Պլաշվէլ Ֆեվուրիթը կը սիրէր: Անգլիա գացած ըլլալուն համար էր որ այս կի՛նը փոխանակ Ֆաֆորիթ րսուելու, Ֆէվուրիթ կ'րսուէր, Լիսթոլիէ Տալիան կը սիրէր, որ ծաղիկի մը անունը զինուորական անուն մը կարծեր էր: Ֆամէօյ հոգի կուտար Զէֆինին որ Ժօզէֆինին համառօտութիւնն է, իսկ Թոլոմիյէսի սիրուհին էր Ֆանթին, որ «լա պլոնտ» (խարտեաշ) մականունն ալ ունէր՝ իր արեւագոյն գեղեցիկ մազերուն պատճառաւ:

Ֆէվուրիթ, Տալիա, Զէֆին եւ Ֆանթին չորս զմայլելի անուշաբոյր ու լուսադեղ աղջիկներ էին. տակաւին փոքր ինչ գործաւոր կը համարուէին, վասնզի ասեղը բոլորովին ձգած չէին, սիրահարութեան պատճառաւ անկարգութեամբ կ'ապրէին, բայց իրենց երեսներուն վրայ բանուորներու սովորական զուարթութեան մնացորդը կար. ամէն մէկուն սրտին մէջն ալ պահուած էր այն կուսական համեստութիւնը որ կնոջ նաեւ անկումէն ետք չի կորսուիր: Այս աղջիկներուն մին նորատի կ'ըսուէր. վասնզի ամէնէն պզտիկն էր. ուրիշ մըն ալ կար որ պառաւ կ'ըսուէր:

Պառաւ ըսուողը քսաներեք տարեկան էր: Բան մը ծածկած չըլլալու համար կը պարտաւորուինք ըսել թէ առաջին երեքը Ֆանթին լա Պլոնտէն աւելի փորձառութեամբ, աւելի անհոգութեամբ եւ աւելի համարձակութեամբ կը սրանային կեանքի աղմկալի ասպարէզին մէջ, մինչդեռ Ֆանթին տակաւին նոր կոխած էր այս խաբուսիկ ասպարէզը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը խոր ցաւով կը հաղորդէ

ՍՏԵՓԱՆ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ
(Նիկոմիտիացի)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբերի մէկին, 68 տարեկանին։ Ողբացեալը երկար տարիներ լաւ եւ ժրաջան աշխատող մը ե-ղած է վարժարանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Նոյեմբեր 10) առաւօտեան ժամը 10·30ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին։

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ։

Այրի Տիկին Հայկուհի Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Խուպէսէրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Խուպէսէրեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց աղջկան, մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱԼԻՍ ՍԱՐԳԻՍ ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 4ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի ժամը 15·45ին Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յակոբ Նիկողոսեան եւ Եօրղանճեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, այս Կիրակի (Նոյեմբեր 12) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ԽՈՆԱՐՀԻԿ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ

ԹԱԳՈՒՀԻ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան 19րդ տարեդարձին առթիւ։

Ի գլխութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս առթիւ Պ. Յակոբ Նիկողոսեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 300ական ֆր. Եան'ց ակումբին եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։ 200ական ֆրանք Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին եւ «Հայ-Բոյժ»ի (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Այրի Տիկին Պղտիկեան եւ այրի Տիկին Այվազեան կը ծանուցանեն թէ իրենց եղբօր եւ ամուսինին մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ Լիոնի, Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի։

Կը խնդրուի յիշեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէն կը խոնարհի գաղափարական եւ ազգանուէր նորոգ հանգուցեալ իր ընկերոջ՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

թարմ շիրիմին առջեւ, եւ իր բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիներու կողմէ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրիին, ընկեր Անդրէին եւ իրենց բոլոր սգակիր ընտանեկան պարագաներուն։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի։

×

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆրանք Պ. Թիրեաքեանէ, Յովհ. Զրրաչեանի ամուսնութեան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը, կը տեղեկացնէ իր անդամներուն եւ մերաղն հաւատացեալ ժողովուրդին, թէ՝ այս Կիրակի, Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ քարոզէ Սուրբ Էջմիածնի Միաբան եւ Ռումանիոյ ու Պուլկարիոյ զոյգ թեմերու Առաջնորդ՝

ՏԻՐԱՅՐ ԵՊՍ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Սկիզբ., ժամերգութեան 8, Պատարագ 10, քարոզ 11·15։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ ողբ. Գրիգոր Պաղտասարեանի թաղման առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.—

Պաղտասարեան ընտանիքը կը նուիրէ Ազգ. Առաջնորդարանին 300, եկեղեցիին՝ 300, Պոմոնի Ալֆորտաց հարիւր, Պոմոնի Կապ. Խաչին հարիւր «Յառաջ»ին հարիւր եւ «Հայ-Բոյժ»ին՝ հարիւր։

Տէր եւ Տիկին Պ. Ահարոնեան Ազգ. Առաջնորդարանին յիսուն, եկեղեցիին 40։ Տէր եւ Տիկին Վաղ. Տ. Վարդանեան Ազգ. Առաջ.ին տասը, Կապ. Խաչին 10 եւ եկեղեցիին տասը։ Տէր եւ Տիկին Վ. Պապուխեան Ազգ. Առաջնորդարանին 10 եւ եկեղեցիին տասը։ Տէր եւ Տիկին Յ. Նիկողոսեան Առաջ.ին տասը եւ եկեղեցիին տասը։ Տէր եւ Տիկ. Յ. Տօլպաշեան եկեղեցիին տասը եւ Կապ. Խաչին տասը։ Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէ Դաշնակցութեան Հիմնադրամին 50։ Բարեպաշտուհի մը՝ եկեղեցիին 8 ֆրանք։ Յ. Տ. Վարդանեան Առաջ.ին տասը եւ Կապ. Խաչին տասը։ Ն. Գալրագեան Առաջ.ին տասը։ Դարբինեան ընտանիքԱզգ. Առաջ.ին յիսուն։ Պոմոնի Կապ. Խաչ Ազգ. Առաջ.ին քսան, եկեղեցիին տասը։ Ժօժ Թէրզիպաշեան եկեղեցիին 30։ Բ. Թէրզիպաշեան Ազգ. Առաջ.ին 30, Տէր եւ Տիկին Գ. Եօթնեղբայրեան Ազգ. Առաջ.ին քսան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Կուտսուզեան եկեղեցիին տասը եւ Ազգ. Առաջ.ին տասը ֆրանք։ (Շար.)

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նուիրուած հայ մեծանուն բերթող

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ

Ծննդեան եօթանասունամեակին

Այս Շաբաթ ժամը 21ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, մեթրօ Քատէ։

Նախաձեռնութեամբ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Փարամազ ակումբին։

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ բանախօսութիւն։ «Անուշ» Օփերայի ձայնապնակներու ունկնդրութիւն։

Նոյն օրը, ժամը 18ին ընկերահամակրական ընթրիք «Փարամազ» ակումբին մէջ։

ՁՄԵՌԸ ԵՒ ԱՄԱՌԸ ԹԻՐՈԼԻ ՄԷՋ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հայկական այս ընկերութիւնը ամէնէն հաճելի արձակուրդները կ'ապահովէ, ամէնէն մատչելի պայմաններով։

ՄԵԿՆՈՒՄ Դեկտեմբեր 23, «Ձիւնի զուարթ կառախումբով»։ Վերադարձ Յունուար 5ին։ Բնակութիւն սովորաբար ընտրուած պանդոկներու մէջ։

ԹՐԻՆՍԻ ՄԷՋ (1214 մեթր բարձրութիւն)։ Դահուկի (սքի) դպրոց։ Սքի եւ կօշիկ վարձու։ Փաթինուառ։

ՏԻԹԱ ՊԱՆԴՈԿԸ.—Արդիական եւ հանգըստաւէտ։ Առատ եւ խնամուած ուտելիք, տաք եւ պաղ ջուր՝ 455 ֆրանք։

ԹԻՐՈԼԸՌ ՀՈՖ պանդոկ, նոր շինուած, շատ լաւ տեղ, առատ ու խնամուած ուտելիք, տաք եւ պաղ ջուր, 445 ֆրանք։

ՑՈՒՄ ՎԻՆԸՌ պանդոկ, հանգստաւէտ, խնամուած ճաշ, պարասրահ, տաք եւ պաղ ջուր 396 ֆրանք։

Սահմանափակ տեղեր։

Արձանագրուելու առանց յապաղումի։

Կանխավճար 100 ֆրանք։ Վճարումի դիւրութիւններ։

Վերոյիշեալ գիներուն մէջ են կառախումբով ճամբորդութիւնը, (տեղերը վերապահուած), Ինսպրիւքէն Թրինս փոխադրութիւնը վերոյիշեալ պանդոկները, բնակութիւն եւ ճաշ, արկածի-ապահովութիւն։

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Լ Ի Ո Ն

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս։

CRABONNIERES մեծ ու շքեղ սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ PIERRE ELFERA

Գեղարուեստական բաժին, 6

Կ'երգէ ծանօթ երգչուհի

Տիկին Ծովինար Արթինեան-Տէր-Պետրոսեան ու կը մասնակցի Յունական պարախումբը։

Ճոխ պիւֆէ, թօթիօլա, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ։

Կանխաւ ապահովել սեղանները Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ։

ՄՈՒՏՔԻ ՏՈՄՍ 12 ՖՐԱՆՔ

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած տեղւոյն ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆՈՅՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ՝ Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ Հոգաբարձութեան

Կը նախագահէ՝ **Joseph FRANCESCHI**

Maire d'Alfortville — Conseiller Général du Val de Marne

Շաբաթ, Նոյեմբեր 18, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

SALLE DES FETES DE LA MAIRIE, RUE VOLTAIRE

ORCHESTRE Jacques HELIAN

BAIL A CEDER

Ժամագործի խանութի մը փոխը ծախու է, ծերութեան պատճառաւ։ 40 տարուան հաստատութիւն մը իր յաճախորդներով։

TABIBIAN

60, Rue Rébéval — Paris (19e)

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կը կազմակերպէ իր մեծ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Ուրբաթ ժամը 22էն մինչեւ լոյս

AU VAMPING

Orchestre

LES « VELVETONE »

et

MARCEL ZANINI

en intermède Le Chansonnier

GEO MONTAX

et le jeune chanteur :

GIL BERNARD

Մութ գոյն զգեստը պարտաւորիչ է

Սեղանները կանխաւ ապահովել հետեւեալ հասցէներուն.—

Raffi Nazarian

37, Rue Dominicaines — Tél. 20-71-10

Jean Gharibian

13, Bd. Rougemont

Tél. : 60-89-80 (heures de bureau)

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն սովորաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Սալ տը լա ժիւսթիս տը Փէ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐՀԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ բեմասիրաց թատերախումբ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Նոյեմբեր 17, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին։

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Ի նպաստ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին։

ՍԱԼ ՎՕԼԹԷՐ ՐԻՒ ՎՕԼԹԷՐ

Բեմադրութիւն՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Գլխաւոր դերակատարներ՝ Զարուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան։

Ինչպէս նաեւ Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Վիքի Մոստիչեան, Փիէռ Թէրզեան եւ Սարգիս Մոստիչեան։

ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՃԻՇԴ ԺԱՄՈՒՆ

Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ։

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԻՐ — ԵՒԼՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40
Le Numéro 0,40 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 9 NOVEMBRE 1967

43րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11057
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.057

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Բ.

Ընդհ. պատերազմի ամէնէն տաք օրերուն Դաշնակիցները զրկուած էին իրենց մեծ զինակիցէն, իբրեւ հետեւանք բոլշեւիկեան յեղափոխութեան։

Գերմանիա միանգամ ընդ միշտ ձերբազատուելով իր արեւելեան ճակատին բացառնող «ճմլիչ գլան»էն, ամբողջ ուժը կ'ուղղէր Ֆրանսայի դէմ, ուր օրհասական կռիւներ տեղի կ'ունենային աջակցութեամբ անգլիական եւ ամերիկեան բանակներուն։

Բոլշեւիկեան շարժումին դէմ պիտի խառնային դրամատիրական երկիրները, որոնք վտանգուած կը զգային իրենց վարչաձեւերը։ 1918ին պահ մը նոյնիսկ Անգլիոյ պատերազմական նախարար Չըրչիլ ծրագրեր է եղեր միանալ Գերմանիոյ հետ՝ ճզմելու համար համայնավարութիւնը, ինչպէս կը գրէր վերջերս լուրջ թերթ մը։

Սակայն ի զուր։ Գերմանները ամէնէն առաջ իրենք աջակցած էին Լենինի։

Վերջին աշխարհամարտի ընթացքին ալ Ռուտոլֆ Հէս իր անձնական օդանաւով Անգլիա կ'երթար՝ Չըրչիլին առաջարկելու համար, որ Գերմանիոյ հետ միանայ՝ միասին կռուելու համար Խ. Միութեան դէմ, որ նացիզմէն աւելի մեծ վտանգ էր աշխարհի համար։

Ամէն յեղափոխութիւն արիւն կը պահանջէ։ Առաջին օրինակը տուած էր Ֆրանսական մեծ յեղափոխութիւնը։

Սակայն բոլշեւիկները իր զոհերու թիւով կարեց մրցանիշը անհամեմատելիօրէն։

Ռոմանոֆներու կայսրութեան բնակչութեան թիւն էր շուրջ 165 միլիոն, 1914ին։

Վիճակագրութեան մը համաձայն, առաջին աշխարհամարտէն սկսեալ մինչեւ 1920 պատերազմի, յեղափոխութեան, սովի եւ համաճարակներու հետեւանքով Ռուսիա կորսնցուց 14 միլիոն հոգի։

«Հանճարափայլ»ին օրով մաքրագործումներու թիւը կը հասնի 4-5 միլիոնի, նուազագոյն հաշուով։

«Հայրենական պատերազմ»ին զոհուեցան քսան միլիոն հոգի, — զինուոր կամ քաղաքացի, — որոնց մէջ շուրջ 200.000 հայեր։

Եթէ զոյգ պատերազմներն ու յեղափոխութիւնը ծագած չըլլային, ռուսական կայսրութեան բնակչութիւնը առնուազն 285 միլիոն պիտի ըլլար, ոչ թէ հիմակուան պէս 235 միլիոն, կ'եզրակացնէ վիճակագրութիւնը։

Բոլշեւիկ յեղափոխականները առաջին օրէն «խաղաղութիւն» կը պահանջէին։ Եւ կը փութային Բրեստ-Լիտովսկի մէջ հաշտութիւն կնքել 1918 Մարտ 3ին «առանց կցումի եւ առանց հատուցման» սկզբունքով։

Սակայն իրականին մէջ ռուսական կայսրութիւնը կը կոտորակուէր։ Ուկրանիա, Ճերմակ Ռուսիա, Ֆինլանտիա, Մերձբալթեան երկիրները, Հայաստան, Վրաստան, Ատրպէջան եւ Հիւսիսային Կովկաս անկախութիւն եւ անկախ պետութիւններ կը կազմէին։ Գերմանիոյ զինակից Թուրքիան ալ իր բաժինը կը ստանար արդէն։ Կը տիրանար Պաթումի, Կարսի եւ Արտահանի, զորս կորսնցուցած էր 1877-78ի ռուսեւթրքական պատերազմին, ըստ Բերլինի դաշնագրին։

Իրենց դիրքը ամրապնդելէ ետք, բոլշեւիկները հետզհետէ Մոսկուայի մակարդակին տակ առին զանոնք, բացի Ֆինլանտիայէն։ Կարսն ու Արտահանն ալ Հայաստանէն առնելով նուիրեցին Թուրքերուն։

Այսօր, յիսուն տարի ետք, ոչ միայն աշխարհի մէկ վեցերորդ մասին վրայ տնկած են կարմիր դրօշը, մուրճ ու մանգաղով, այլեւ իրենց ազդեցութեան են ենթարկած Լեհաստանը, Չեխոսլովաքիան, Հունգարիան, Ռումանիան, Պուլկարիան եւ արեւելեան Գերմանիան։

Լենինի հիմնական գաղափարն էր «համաշխարհային յեղափոխութիւնը»։

Սկիզբի օրերէն իսկ խորապէս հաւատացած էր անոր իրականացման։ Պարտուած եւ թշուառութեան մատնուած Գերմանիան առաջին զոհը կը համարէր։ Իր երազը չիրականացաւ։ Գերմանիա դարձաւ ժողովրդավարական Հանրապետութիւն մը՝ մինչեւ Հիթլէրի յաղթանակը 1933ին։

Հունգարիոյ մէջ Պէլա Քունի փորձը ձախողեցաւ։

Տնտեսական անանախընթաց տագնապը Լենինը մղեց ջուր խառնելու իր գինիին մէջ, նպատակ ունենալով բարելաւելու գիւղացիներու վիճակը (Նէպ)։

Իրմէ ետք հաստատուեցաւ սովխոզի եւ կոլխոզի դրութիւնը, որ կը շարունակուի ցարդ, առանց դարման տանելու գիւղացիներու թշուառ վիճակին։

Սթալին իշխանութեան գլուխ անցնելէն անմիջապէս ետք վերջ տուաւ հաւաքական կառավարութեան վարձափերին եւ ամէն ինչ կեդրոնացուց իր ձեռքին մէջ, իբրեւ ընդհանուր քարտուղար համայնավար կուսակցութեան։

«Պրոլետարներու դիկտատուրա»ն վերածեց իր անձնական մենատիրութեան եւ ամբողջ երեսուն տարի իր պողպատեայ (Սթալին կը նշանակէ պողպատեայ) թաթին տակ ահուսարսափի վարչաձեւ մը հաստատեց երկրին մէկ ծայրէն միւսը։

Հետզհետէ «մաքրագործեց» իր կուսակցական ականաւոր ընկերները՝ ձերբազատուելու համար վտանգաւոր նկատուած մրցակիցներէ։ Հարիւր հազարաւոր մարդիկ գնդակահարել տուաւ առանց դատի ու դատաստանի։ Զինովիեւ, Կամենեւ, Ռատէք, Տրոցկի իր զոհերն եղան։

Իբրեւ գերմանական գործակալ մահուան դատապարտել տուաւ մարէշալ Թուխաչեւսկին եւ ընկերները։ 35 հազար սպաներ գնդակահարել տուաւ, Կարմիր բանակը մաքրելու համար կասկածելի տարրերէ։

Իբրեւ Աստուած պաշտել տուաւ ինքզինքը Խ. Միութեան միլիոնաւոր մարդոց, որոնց շարքին արտասահմանի մեր կարմիր-կոյտներուն, որոնք բառ չէին գտներ փառաբանելու համար «ժողովուրդներու առաջնորդը», «արեւափայլ գեներալիսիմուս»ը։

Բոլշեւիկեան վարչաձեւի այդ երեսուն տարիները սեւ տառերով արձանագրուած են ժամանակակից պատմութեան մէջ։

Կոմկուսի Մոսկուայի 20րդ համագումարին մէջ Խրուշչեւ եւ ընկերները իրենց բերնով իսկ խոստովանեցան թէ Սթալինի եւ իր չար ոգիին Բերիայի գլխային ծրագրին զոհուեցան Հայաստանի մէջ 1936-1937ին աւելի քան 3500 մտաւորականներ, որոնց շարքին, բացի Դաշնակցականներէ՝ մեծ թիւով համայնավար կուսակցականներ եւ հանրային գործիչներ։

Բոլշեւիկեան «Ապրիլ 24» մը, «Մեծ Եղեռն» մըն էր, որ տեղի ունեցաւ այդ թուականին մեր մինուճարին մէջ։ 22 տարի ետք անգամ մը եւս գլխատուեցաւ մեր մտաւորական ընտրանին։

Իսկ 1949ին Հայաստան ներգաղթողներէն հազարներ աքսորուեցան դէպի Սիպերիոյ սառնամանիքները։

Հայրենիքի ժողովուրդը լայն շունչ մը քաշեց այն օրը երբ հրեշածինը հրաժեշտ տուաւ այս աշխարհին, 5 Մարտ 1953ին, շատ չանցած իր մօտ կանչելով իր գլխային ծրագիրներու գործակատարը։ Երբ Հայաստանի մայրաքաղաքը «զէն չպրտեց» այն հսկայ արձանը, որ իբր նախատինք կը ճնշէր ազատատենչ հոգիներու վրայ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԻՒՍԷՅՆ ՄԻՇՏ ԻՐԱՏԵՍ Է

ԻՍՐԱՅԷԼ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ Է

Յորդանանի թագաւորը շատ կարեւոր ճառ մը խօսած է Ծորճթաունի համալսարանը, մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծելով Միացեալ Ազգերու շրջանակներուն մէջ։ Նախ չէշտած է, եւ ճառը պատրաստուած էր նախապէս, որ «Արաբները պէտք է ընդունին որ Իսրայէլ իրականութիւն մըն է ներկայ աշխարհին մէջ»։ Երբ նկատի առնուի մանաւանդ որ պատասխանելով լրագրողներու հարցումներու, Հիւսէյն քանի մը օր առաջ, ըսած էր թէ տեսակէտներու բացարձակ նոյնութիւն կայ Նասրի եւ իր միջեւ, ալ աւելի կարեւորութիւն կը ստանայ Հիւսէյնի ըսածը։ Այլ խօսքով եթէ Ալժէի կամ Դամասկոսի բաները չէ, Հիւսէյն նոյնքան Գահիրէի բաները կրնայ նկատուիլ որքան Ամմանի։

Հիւսէյն ըսած է նաեւ թէ իրականութեան մը ճանաչումը չի նշանակեր կամ դուռ չի բանար դիւանագիտական ճանաչումի մը։ Ամէն պարագայի մէջ, սակայն հակասութիւն մը կարելի չէ նկատել, մանաւանդ Ամերիկացիներուն աչքերուն։ Հիւսէյն որոշ խորամանկութեամբ յիշած է համայնավար Չինաստանը։

«Ի՞նչ պէտք է խորհիլ Իսրայէլի մասին։ Տեղ կա՞յ Հրեաներուն համար ապագայ ընկերութեան մէջ, զոր կը պատրաստենք։ Կը խորհինք թէ կայ։ Հիմնըւած է մեր հասարակաց ժառանգութեան եւ մեր մշակութային համոզումներուն վրայ։ Իսրայէլ արդիւնքն է այն զրկանքներուն եւ յուսահատութեան զոր ապրեցան Հրեաները Արեւմուտքի մէջ։ Վըստահ ենք որ երբ մեր ապագայ ընկերութեան կառոյցը վերջանայ, Հրեաները իրենք ալ, կը հրաժարին իրենց ներկայ անջատողականութենէն եւ քաղաքական ոչ շատ իրատես դիրքէն»։ Հիւսէյն ըսած է նաեւ. — «Իսրայէլի Հրեաները ընտրութիւն մը ունին. — Ապրիլ մեզի հետ, խաղաղօրէն եւ յաւիտենապէս ինչպէս ապրած են անցեալին, կամ կղզիացած յառաջապահ կայան մը մնալ արաբական աշխարհին մէջ։ Եթէ, հիմակուհիմա, սիոնական ղեկավարներու ազդեցութեան տակ, կ'ուզեն յամառօրէն մնալ յառաջապահի այդ դիրքին վրայ, այդ պարագային պէտք է այդ կացութեան հետեւանքները քաշեն»։

Այլ խօսքով, կը թուի թէ Հիւսէյն «ապաիոնացած» Իսրայէլ մը կ'ուզէ, ինչպէս կը խորհին ամերիկեան լաւատեղեակ շրջանակները։

Ընդհանուր ձեւով լաւատեսութիւն մը ծնած է, Հիւսէյնի ճառին շնորհիւ եւ կը յիշուի նաեւ թագաւորին սա խօսքը. — «Միշտ տեղ եղած է եւ միշտ պիտի ըլլայ Հրեաներուն համար, արաբական աշխարհին մէջ։ Միշտ ճանչցած ենք Հրեաներու արդար իրաւունքները, ինչպէս ազատ ժողովուրդի մը իրաւունքները»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԷԼ ԱՎԻՎԷՆ հասած լուրերու եւ տեղական մամուլին համաձայն Ֆրանսա չէ վերցուցած ամպարկօն Իսրայէլի յանձնուելիք զէնքերուն վրայէն։

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն որ, պետական հարուածէն քանի մը ժամ ետք, Եմէնի նոր ղեկավարը նամակ մը գրկած է նախագահ Նասրի, ուր կը շեշտէ. — «Երկար ատեն համբերելէ եւ հանդուրժելէ ետք մառեշալ Սալալի անմիտ արարքներուն, եմէնցի ամբողջ ժողովուրդը որոշեց զինքը պաշտօնազրկել»։ Նոր ղեկավարը կ'ուզէ ամուր յարաբերութիւններ պահել Արաբ Մ. Հանրապետութեան հետ։

ՄԱՀ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԹԱՓԱԼՑԵԱՆԻ

Հայաստանի մէջ մեռած է գրագէտ Քրիստափոր Թափալցեան։

Ծնած էր 1910ին, Մշոյ Բուլանըխ գաւառի Կոփ գիւղը։ 1915ին ընտանեօք գաղթած էր Արեւելեան Հայաստան։

1937ին հրատարակած է իր առաջին վէպը՝ «Վիկտորիա»։ Երկու տարի ետք իր երկրորդ վէպը՝ «Կեանքի արշալոյս»։ Այնուհետեւ իրարու ետեւէ հրապարակ հանեց նոր գործեր՝ «Ինքեանը», «Հայրենիք», «Ոսկէ հովիտ», «Հայրենաշէն»։

Համաշխարհային Բ. պատերազմին եղած է թղթակից հայկական թամանեան զորագունդին մէջ, որ հերոսական դեր ունեցեր արձանագրեց ռազմաճակատին վրայ եւ տուաւ անհամար զոհեր։

Ցետագային գրած է «Պատերազմ» քառահատոր վէպը, որուն առաջին երկու հատորները հրատարակուեցան ռուսերէն լեզուով։

Գրած է նոյնպէս երկու ռուսերէն վէպեր։

1939էն մինչեւ իր մահը եղած է անդամ Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահութեան։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ամէն կողմը արտակարգ փայլով տօնուած է Հոկտեմբերեան յոբելեանը, գլխաւորաբար Երեքշաբթի օր։ Նախագահ տը Կոլ այս առթիւ հետեւեալ հեռագիրը ղրկած էր նախագահ Պոդգորնիի «Այն օրը երբ Խորհ. Միութիւնը կը տօնէ 1917ի Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան յիսնամեակը, ձեր միջոցով, Պ. նախագահ, խորհրդային ժողովուրդին կ'ուղղեմ ֆրանսացի ժողովուրդին ամէնէն անկեղծ մաղթանքները»։ Նոյեմբեր 8ին եւ 9ին արձակուրդ տրըւած է բոլոր բանուորներուն այս առթիւ։ Զինուորական տպաւորիչ տողանցք մըն ալ տեղի ունեցած է, որու ընթացքին Խորհ. Միութիւնը կրցած է իր ուժը ցուցադրել։

ԱՆԳԼԻՈՅ թագուհին Մալթա պիտի երթայ Նոյեմբեր 14ին։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Փոմփիտու վարչապետարան հրաւիրած էր Խորհրդարանի մեծամասնութիւնը, կոլիստ եւ Անկախ Հանրապետականներ (Ժիսքառտէն կոչուած) որպէսզի խօսք հասկցնէ եւ առջի իրիկուան պատահածը չկրկնուի Ազգ. Ժողովին մէջ։ Արդարեւ, առջի օր Ազգ. Ժողովը, երկու անգամ փոքրամասնութեան մէջ ձգեց կառավարութիւնը 1968ի պիւտճէին, երկու հարցերու մէջ, մէկը՝ հաղորդութեան, միւսը՝ մշակութային։ Փոմփիտու որոշ զոհացում տուած է Ժիսքառտէններուն երկրագործական հարցին մէջ, եւ պիւտճէն մէկ անգամէն պիտի քուէարկուի Ուրբաթ օր։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ երկաթուղիի պաշտօնեաները (առայժմ ՍԷ ժէ ԹԷն միայն) 5 օրուան գործադուլ մը պիտի ընեն Նոյեմբեր 15-էն 19։ Նման շարժում մը նախատեսուած է նաեւ ելեկտրականութեան մէջ, կը մընայ թուականը ճշդել։

ՄԱԿ-ի նոր տեղեկագրին համաձայն, 2005ին, աշխարհի բնակչութիւնը կրկնապատկուած պիտի ըլլայ։ Չինաստան 710 միլիոն բնակիչ ունի ներկայիս, Խ. Միութիւնը՝ 233 եւ Միացեալ Նահանգները 200։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ ԷՆՎԷՐ ՓԱՇԱՆ

Ա·

Առաջին համաշխարհային պատերազմի վախճանին , 1918ի Հոկտեմբերին, Դաշնակիցներու եւ Թուրքիոյ միջեւ Մուդրոսի մէջ կնքուած զինադադարի նախօրեակին, Իթթիհատի պետերը Պոլսէն փախան Պերլին : Այդ փախչողներու մէջ էին Թալէաթ , Էնվէր եւ Ճէմալ փաշաներ , Պէհաէտտին Շաքիր, Պետրի պէյ, Ճէմալ Ազմի, Տօքթ· Ֆուատ եւ ուրիշներ, բոլորն ալ հայկական ջարդերու հեղինակներ եւ թրքական կառավարութեան պատասխանատու անդամներ : Յետագային Պերլինի մէջ անոնց միացան Քիւչիւք Թալէաթ, Խալիլ փաշա, Ճավիտ պէյ եւ ուրիշներ :

Վերոյիշեալ ջարդարարները Պերլինի մէջ վախնալով Հայերու վրէժխնդրութենէն, սկզբի շրջանին պահուըտեցան զանազան բուժարաններու մէջ, բայց ժամանակ մը ետք , զիրենք մասամբ ապահով զգալով եւ վայելելով գերման կառավարութեան ու ոստիկանութեան հովանաւորութիւնն ու պաշտպանութիւնը , համախմբեցին Գերմանիոյ մէջ գտնուած Թուրք փախստականները եւ հիմնեցին « Իսլամ Յեղափոխականներու Ընկերութիւնը », որուն նպատակն էր «պայքարիլ իսլամ ցեղերու թշնամիներու դէմ եւ պաշտպանել Թուրքիան» : Այս ընկերութեան նախագահն էր Էնվէր, իսկ Թալէաթ կազմակերպութեան ոգին էր, որ յաճախ կը ճամբորդէր Եւրոպայի զանազան երկիրներ , տեսակցութիւններ կ'ունենար պետական անձերու հետ, ի շահ Թուրքիոյ հողային ամբողջականութեան : Թալէաթ նոյնիսկ ներկայ գտնուեցաւ Ամսդերտամի Ընկերվարական Համագումարին եւ պաշտպանեց Թուրքիոյ իրաւունքները :

1918ի վերջերուն, Խորհրդային Ռուսաստանէն յատուկ առաքելութեամբ Պերլին կը գտնուէր բոլշեւիկ Կարլ Ռադեկ· վերջինս տեսակցութիւններ ունեցաւ «Իսլամ Յեղափոխականներու Ընկերութեան» ղեկավարներ՝ Թալէաթի, Էնվէրի եւ Ճէմալի հետ, ու փոխադարձ համաձայնութեամբ որոշուեցաւ Ընկերութիւնը փոխադրել Մոսկուա : Թուրքերը յանձն առին իսլամ երկիրներու մէջ խորհրդային իշխանութեան դէմ որեւէ ընդդիմութիւն չյարուցանել, այլ ընդհակառակն, բոլշեւիկներու նիւթական ու բարոյական աջակցութեամբ, ոտքի հանել իսլամ երկիրները Անգլիոյ դէմ ու հաստատել խորհուրդներու համակիր կառավարութիւններ :

Այս համաձայնութենէն ետք, Իթթիհատի պարագլուխները զանազան ճամբաներով Մոսկուա հասան: Այստեղ էին Էնվէր, Ճէմալ ու Խալիլ փաշաներ, Պէհաէտտին Շաքիր, Տօքթ· Նազըմ, Քիւչիւք Թալէաթ եւ Կովկաս ապաստանած Իթթիհատական պարագլուխներ: Մոսկուա դարձած էր Թուրք ցեղասպաններու կեդրոնը· անոնք առաջին հերթին պէտք էր , որ յօգուտ բոլշեւիկներու աշխատանք կատարէին Կովկասի, Անդրկասպեան երկրի եւ Աֆղանիստանի մէջ, այդ երկիրներուն մէջ խորհրդային իշխանութիւն հաստատելու համար :

Մոսկուայի Իթթիհատականները կապ հաստատած էին նաեւ Ատրպէյճանի մուսաւաթականներու հետ, Պաքուն վերածած էին կամուրջի մը Էնկիւրիի քեմալական կառավարութեան եւ Մոսկուայի միջեւ : Մուսթաֆա Քեմալի հետ գոյացած համաձայնութեամբ , անոնք Ռուսաստանի օգնութեամբ , պիտի պաշտպանէին Թուրքիոյ ամբողջականութիւնը , աշխատէին որ Թրքահայաստանէն հող չտրուի Հայերուն, խորտակէին Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ ոչնչացնէին Հայերը : Իհարկէ, բոլշեւիկները այս բոլորը գիտէին :

1920ի Ապրիլին, Ատրպէյճանի խորհրդայնացումէն ետք, Մոսկուայէն Պաքու եկաւ Խալիլ փաշան, որ Ռուսաստանի մահմետական զանազան շրջաններէն եկած եւ ատրպէյճանցի կամաւորներէ կազմեց « Իսլամական Ջոկատը»: Այս ջոկատը շուտով ռուս զօրամասերու օգնութեամբ արշաւեց Ղարաբաղ ու Զանգեզուր եւ Նախիջեւանի վրայով մտաւ Թուրքիա՝ Հին–Բայազիտ, իր հետ տանելով մէկ բեռնատար ինքնաշարժ լեցուն ոսկի, մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք եւ լայս գծով կապ հաստատեց Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի միջեւ :

Ատրպէյճանի խորհրդայնացումէն ետք, 1920ի Օգոստոսին, Պաքուի մէջ գումարուեցաւ արեւելեան ժողովուրդներու համաժողով, նախագահութեամբ կոմինտերնի քարտուղար Զինովիեւի: Այս համաժողովին կը մասնակցէին Կարլ Ռադէկ, Էնվէր ու Խալիլ փաշաներ , Քիւչիւք Թալէաթ, Պէհաէտտին Շաքիր, Նազըմ պէյ , Էնկիւրիէն եկած քանի մը քեմալական պատգամաւորներ, Միջին Ասիոյ եւ Անդրկասպեան մահմետական երկիրներու ներկայացուցիչներ եւ վրաստանցի ու Հայաստանցի համայնավարներ :

Համաժողովը միաձայնութեամբ կոչ ուղղեց արեւելեան բոլոր ժողովուրդներուն «թօթափել անգլիական իմպերիալիզմի լուծը», ոգեւորեց «յեղափոխական Քեմալին» եւ սպառնաց Հայաստանին ու «իմպերիալիզմի գործակալ Դաշնակներին», որոնք Հայաստանի բանուորներուն «անխնայ կը դնդակահարէին» : Ինչ խօսք, որ այս համաժողովին մէջ ընթացք տրուեցաւ Հայաստանի խորհրդայնացման եւ Գարաբէքիր Քեազիմի յարձակման՝ Հայաստանի վրայ :

Հայ համայնավարները առանձին պարծանքով ղեկուցին, Հայաստանի մէջ տարած իրենց ընդյատակեայ հակապետական աշխատանքի մասին, մանաւանդ հայկական բանակի զինուորներու մէջ , որոնց յորդորած էին չկռուիլ Պէօյիւք Վէդիի եւ Զանգի Բասարի ապստամբ Թաթարներու դէմ : Պէօյիւք Վէդի, Զանգի Բասար եւ քանի մը ուրիշ Թաթարական գիւղախումբեր մէկ մէկ պալարներ էին Հայաստանի մարմնին վրայ, որոնք ծպտուած Թուրք սպաներու եւ զինուորներու ղեկավարութեամբ, ոչ միայն չէին ենթարկուեր Հայաստանի կառավարութեան, այլ կը յարձակէին իրենց շրջանի հայ գիւղերու, երկաթուղային գնացքներու եւ ճամբաներու վրայ, կը սպաննէին ու կը կողոպտէին :

Պաքուի համաժողովէն ետք , Էնվէր , Զինովիեւի եւ Ռադեկի հետ միասին Մոսկուա վերադարձաւ եւ անկէ ետք Պերլին մեկնեցաւ՝ Թալէաթին ղեկուցելու համար :

Պերլինէն, Էնվէր նորէն Մոսկուա վերադարձաւ: Մոսկուայի, Էնկիւրիի եւ Իթթիհատականներու մէջ ընդհանուր համաձայնութիւն կար եւ մշակուած գործելակերպ մը, որ առաջին հերթին ուղղուած էր Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Սեւրի դաշնագրին դէմ :

Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք , 1920ի Դեկտեմբեր 2ին, Սահակ Տէր – Գաբրիէլեան , Ա· Մռաւեանի ընկերակցութեամբ, տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Լենինի հետ : Ս· Տէր – Գաբրիէլեան կը գանգատի Հայաստանի տնտեսական ու պարենաւորման ծանր վիճակէն եւ Թուրքերու Ալեքսանդրապոլն ու ամբողջ երկաթուղին գրաւելէն : Լենին կը պատասխանէ· « Ձեր դժբաղդութիւնը այն է, որ համաշխարհային յեղափոխութեան ճակատներէն մէկը կ'անցնի Հայաստանի վրայով : Մենք ամէն կերպ կ'օգնենք հայ ընկերներուն, այդ ինքնըստինքեան հասկնալի է »:

Խորհրդայնացած Հայաստանը դեռ կը շարունակուէր ճակատի անցք մնալ Խորհրդային Ռուսաստանի եւ «Յեղափոխական Թուրքիոյ»··· Այդ ճակատի անցքի վերացումով, այսինքն՝ Հայաստանը խորտակումով, համաշխարհային յեղափոխութիւնը պիտի իրականանար··· Պատմութեան ի՛նչ հեգնանք···:

1916էն սկսեալ , Բուխարայի Էմիրը՝ Բասմաչի, զինուորներու գլուխը անցած, կը կռուէր բոլշեւիկներու դէմ : 1920ին, Դենեկին ու Վրանգել Հիւսիսային Կովկասի եւ Խրիմի, ծովակալ Կոլչակ՝ Սիպերիոյ մէջ, պարտուած էին : Սակայն, Անդրկասպեան մահմետականները , Էմիրի ղեկավարութեամբ, կռնակը տըուած Աֆղանիստանին, կը շարունակէին դիմադրել բոլշեւիկներուն : Մոսկուան , Էնվէրը մեծաքանակ դրամով եւ Իթթիհատական մեծ չքախումբով, Բուխարա ղրկեց՝ Էմիրին համոզելու եւ ենթարկելու համար խորհրդային իշխանութեան : Էնվէր Բուխարա հասաւ· դաւաճանեց Մոսկուային, անցաւ Էմիրի կողմը եւ 35 հազար բասմաչիներու եւ բազմաթիւ Թուրք սպաներու եւ զինուորներու գլուխը անցած՝ կռիւներ մղեց Կարմիր բանակին դէմ :

Ս· Բ·

(Շար·)

ԿԱՐՍ

«ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԸ»

Ա·

« Հայաթ Թարիհ Մէճմուասը» թրքական ամսաթերթին Նոյեմբերի թիւին մէջ, պատկերազարդ յօդուած մը լոյս տեսած է Կարսի վրայ, ուր կարգ մը տեղեկութիւններ կը տրուին այս պատմական նահանգին անցեալին ու ներկային մասին : Թարգմանաբար կը ներկայացնենք այդ յօդուածը :—

« Թրքական պետութեան հիմնադիր՝ Սուլթան Սիւլէյման Շահ Ա·ի հայրը՝ Սելճուքեան իշխան Գութալմըշ, երբ 1049ին եւ 1053ին իր փոքր ասիական արշաւանքները կը կատարէր, անցաւ Կարսի հողամասերէն : Իսկ 1058ի արշաւանքին, Սելճուքեան իշխան Նաղուեթի գրաւեց Կարս քաղաքին կարգ մը արուարձանները :

Անիին գրաւումէն ետք, Կարսն ու Արտահանը, որոնք այդ շրջանին երկրորդական աստիճանի կեդրոններ էին Անիի հետ բաղդատած , 1058ին նուաճուեցան Սուլթան Ալփ – Արսլանի կողմէ :

Ալփ – Արսլանի որդին եւ յաջորդը Սուլթան Մելիք – Շահ, 1080ին կռուեցաւ Բիւզանդացիներու դէմ, որոնք կ'ուզէին շրջանը ետ առնել եւ զանոնք պարտութեան մատնելով , յիշեալ կեդրոնները տուաւ Սալտուք օղուլլարըի, որոնք իրենց իբրեւ մայրաքաղաք ունէին Էրզրում ոստանը :

1124ին, Վրացիները առաջին անգամ ըլլալով գրաւեցին Անին եւ Թուրքերը հեռացնելով՝ իշխեցին այնտեղ: 1153ին , Սալտուք օղուլլարըի պետութիւնը Կարս քաղաքը կրկին ետ առաւ Վրացիներէն, բայց Անին մնաց Վրաց իշխանութեան ներքեւ :

1226ին, Ճէլալէտտին Հարըզմ – Շահ պաշարեց Անին, բայց հակառակ անոր որ կարողացաւ Թիֆլիզը ձեռք անցընել , Անին մնաց կրկին Վրաց իշխանութեան տակ : Կարճ շրջան մը ետք Մոնղոլները եկան այս շրջանները եւ 1239ին Ճորմախուն Նոյան գրաւեց Կարսն ու Անին եւ Վրացիներն ալ այսպէսով հեռացուեցան այդ հողամասէն :

Իլխանյինները, անոնցմէ ետք Ճելաիրլինները , Թիմուրցիները , Գարագոյունլիները, Ակգոյունլիները յաջորդաբար տիրացան այս շրջանին: Թիմուր 1394, 1400 եւ 1403 Թուականներուն, անձամբ անցած է Կարսէն՝ իր արշաւանքներուն ընթացքին :

ԺԶ· դարու առաջին տարիներուն, Սաֆեւեան Թուրքերը, Ակգոյունլիներու կայսրութիւնը կործանելէ ետք տիրացան անոր բոլոր ժառանգին , ի մէջ այլոց գրաւելով նաեւ Կարսը իբրեւ պատերազմական աւար: Այդ շրջանին, Օսմանեան Թուրքերու սահմանն ալ եկած ու կրթնած էր Կարսի հողամասերուն: Եաւուզ Սուլթան Սէլիմ, որ Չալտըրանի արշաւանքէն կը վերադառնար, իր զօրքովը բանակեցաւ Կարսի բերդին մօտ : Եւ սակայն, Կարսն ու շրջակայքը միայն 1534ին էր որ առնուեցաւ Սաֆեւեաններու ձեռքէն, Օսմանցիներու կողմէ: Այս նըւաճումը կը զուգադիպի Քանունի Սուլթան Սիւլէյմանի իշխանութեան առաջին տարիներուն: Այսպէսով, Կարսը կը հանդիսանայ Օսմանեան Թուրքերու հողերուն մաս կազմող փոքր – ասիական վերջին հողամասը, որ յարդ կը մնայ Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ :

Օսմանցիներուն եւ Սաֆեւեան Թուրք կայսրութեան համաշխարհային չափանիշով ռազմագիտական հակամարտութեանց կարեւոր մէկ մասը տեղի ունեցած է Կարսի հողամասէն անցնելով : 1548ին, Թէեւ Քանունի Սուլթան Սիւլէյման Կարսի բերդը լաւագոյն ամրացուց, բայց Սաֆեւեանները նորէն ալ [illegible]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՊԱՐՈՆ ԱՆԴՐԷԱՍԻՆ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

(ՀԵԼՎԵՆԱԿԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ)

—o—

— Պատուհանները գոցեցի՞ր, կնի՛կ :
— Հա՛, գոցեցի :
— Փեղկերն ալ գոցեցի՞ր :
— Գոցեցի :
— Վարագոյրները քաշեցի՞ր :
— Քաշեցի :

Պ· Անդրէաս այս նախապատրաստութիւնները պարապ տեղը չէր տեսներ: Ո՛չ սնեակին մթութենէն կ'ախորժէր եւ ոչ ալ ինքնատիպ մէկն էր : Կնոջը այս առօրեայ հրամանները տալու մասնաւոր եւ շատ լուրջ պատճառներ ունէր: Նոր Տարի էր, կը պատրաստուէր ելլելու եւ կը վախնար, որ պատահմամբ , առտուն կանուխ չարաբաստիկ մարդը կը տեսնէ : Որովհետեւ, երբ գլխարկներ մաքրող Պ· Անդրէաս, առտուն տունէն ելած ատեն, տեսնէր իր անմահակրելի ծերուկը, — որ քթին վրայ կոշտ ուռ մը ունէր եւ գլխարկը մինչեւ ականջները կ'իջեցնէր, — լեղին կը պատռէր: Մարդուն հետ որեւէ նախընթաց չունէր: Ո՛չ իրարու հետ բարեւ կը փոխանակէին եւ ոչ ալ մարդուն անունը գիտէր: Սակայն նկատած էր, որ անպայման իրեն դէշ բան մը կը պատահէր, երբ ձեւով մը զայն տեսնէր:

Եթէ անոր հանդիպէր, ճամբուն վրայ թէ՛ զուրսի դրան առջեւ, օրը անպայման լաւ չէր երթար: Ամբողջ շարաթ մը մարդիկ իրենց գլխարկները սքանչելի կը նկատէին եւ սակէ մէկը չէր գար իր գլխարկը շտկել տալու: Կամ, վերջապէս, եթէ մէկը գլխարկը իր խնամքին յանձնէր, արդուկած ատեն գլխարկը պիտի այրէր, կամ նարինջի կեղեւի մը վրայ պիտի կոխէր, հանրակառքէն պիտի իյնար, ոտքը կամ ձեռքը պիտի կոտրէր, դրամ պիտի կորսնցնէր եւ կամ ուրիշ փորձանքի մը պիտի հանդիպէր: Վստահ էր, որ այս բոլորէն բան մը պիտի պատահէր:

Պ· Անդրէաս նախապաշարուած մէկը չէր երբեք: Երեքշաբթին իր ամէնէն լաւ օրն էր եւ 13ը իր բախտաբեր թիւը: Նահանջ տարին ամուսնացեր էր եւ կինը թանկագին ամուսին մը եղած էր: Փա՞ռք Աստուծոյ, բնաւ դէշութիւն տեսած չէր:

— Ձե՞ս վախնար, Պ· Անդրէաս:
— Ասանկ բաներէ՞ վախնամ:

Եւ Պ· Անդրէաս արհամարհական ձեւով մը կը ծխծղէր, գլխարկը ձեռքերուն մէջ խաղցնելով Սոկրատ փողոցին վրայէ իր խորշին մէջ, որ «կայծակ» կը կոչուէր:

Սակայն, երբ գրացին չարաբաստիկ ըլլալը փորձառութեան հարց էր: Երբ անոր դէմ ելլէր, ոչ թէ կը վախնար, այլ խուճապի կը մատնուէր: Առտուն կանխաւ զայն տեսնելուն՝ վախէն կը մրսէր, կը կարմրէր, կը դեղնէր, իսկոյն կը հոյէր եւ ապա գլխէ չարիքէն կը ազատուէր: Եւ չարիքը կուգար՝ բնական երեւոյթի մը ճշգրտութեամբ: Ինչ միջոց ալ ձեռք առնէր, աչքերը տասնեակներով ալ բանար, ամէն բանին ու քայլափոխին ալ ուշադրութիւն դարձնէր, օգուտ չունէր: Գրուածը պիտի ըլլար:

Օր մը, երբ նորէն չարաբեր կեղեքեալը տեսած էր առտուն կանուխ, մտածեց գնաց եւ մօտ մը փակուեց: Օրը չանցածէն անցաւ, բայց, ի վերջոյ, մեքենաւոր հեծելանիւէ մը խորշած կով մը իր խանութը խուժեց եւ ամբողջ ապակեղէնները կոտրեց, խորտակեց: Հարիւրաւոր խանութին առջին փողոցին վրայ, մեծ ու փոքր, ... գին դասէին, բայց կով մը խանութը նոնց: Միայն իր կէս մեծութիւնը տեսաւ եւ հոն մեռաւ:

ՏԻՄ· ՓԱԹԹԱ

(1 – Շար·)

ցան պարբերաբար յարձակիլ քաղաքին վրայ ։ Սուլթան Մուրատ Գ. 1579ին, քաղաքին մը չարթուան ընթացքին, Կարս քաղաքը վերակառուցանել տուաւ, բերդն ու պարիսպները ամրացուց, մզկիթներ եւ այլազան շէնքեր շինել տուաւ այնտեղ ։ Այս գործը, գեղեցիկ մէկ նմոյշը կը հանդիսանայ ԺԶ. դարու Թրքական շինարարութեան եւ յատկապէս ամրացաշինութեան արուեստին եւ ուշագրաւ կը դառնայ բոլորին համար ։ Յաջորդող տարիներուն, դէպի Կովկասեան շրջաններ կատարուած նուաճողական արշաւանքներու ընթացքին Կարս քաղաքը եւ իր ամրութիւնները օգտագործուած են իբրեւ մեկնումի խարիսխ Օսմանեան պետութեան բանակներուն համար ։

1604ին, Սաֆեւեանները անկանկալ յարձակումով մը գրաւեցին Կարսը, բայց չուտով ետ մղուեցան Օսմանեան Կայսրութեան ուժերուն կողմէ ։

1616ին, Կարսի բերդը կրկին նորոգութեան ենթարկուեցաւ՝ չատ լայն չափերով, Սուլթան Մուրատ Դ. որ Բէվանի (Երեւանի) արշաւանքին անցաւ Կարսի շրջանէն, 1636ին կրկին նորոգեց այս կարեւոր քաղաքը։ ԺԷ. դարուն, Կարս եւ Զըլտըր քաղաքները կեդրոնները դարձան երկու անջատ նահանգներու (պէյլէրպէյլուքներու) ։

Մեծ երկրաշարժը, որ սկսաւ 26 Մայիս 1664ին եւ չարաթ մը տեւեց ամբողջ, ահաւոր վնասներ պատճառեց Կարս քաղաքին ։ 1734ին, Նատիր Շահ Աֆշար երկու անգամ պաշարեց քաղաքը, բայց չյաջողեցաւ գրաւել։ Անկէ տասը տարի ետք 1744ին, Նատիր Շահ անգամ մը եւս փորձեց գրաւել զայն, բայց դարձեալ չյաջողեցաւ ։

Հաճի Ահմէտ Փաշա, Կարսը հերոսաբար պաշտպանեց Թուրք պատմութեան վերջին արշաւողին դիմաց եւ իր ձեռքը գտնուող բոլոր արծաթեղէնները փողերանոց ղրկելով դրամ կտրեց անոնցմէ ու զինուորներուն բաժնեց ։

ԺԹ. դարուն, Ռուսերը հետաքրքրուիլ սկսան այս շրջանով եւ մօտենալ Կարսին։ 1807ին, ռուսական բանակը հասաւ մինչեւ քաղաքին դռները, բայց Թուրքերուն կողմէ ետ մղուելով քշուեցաւ մինչեւ Թիֆլիզ։ 1821 – 1823 տարիներուն ալ Իրանցիները փորձեցին գրաւել Կարս քաղաքը եւ այդ նպատակաւ արշաւանքներ կատարեցին դէպի այդ հողամասերը ։

Այդ Թուականէն ետք այլեւս կը սկսին ռուսական յաճախակի արշաւանքները ։ 15 Յուլիս 1828ին, ռուսական զօրքը կը գրաւէ Կարս քաղաքը, բայց խորհելէ դաշնագրով ութ ամիս ետք կը պարպէ շրջանը ։ Անցնող այս ութ ամիսներու ընթացքին, քաղաքին երեք չորրորդը քանդուած եւ աւերակոյտի վերածուած էր ։ Խրիմի պատերազմի շրջանին, ահաւոր կռիւներ մղուած են նաեւ Կարսի եւ շրջակայից մէջ։ 20 Սեպտեմբեր 1855ին, Ռուսերը նոր յարձակում մը գործած են քաղաքին վրայ՝ մեծ ուժերով։ Տեղաբընակ ժողովուրդը սակայն օժանդակած է Թուրք բանակին եւ ետ մղած զանոնք ։ « Կարս 1272» արձանագրութիւնը կրող ոսկի, արծաթ եւ պղինձ մետալներ անմահացուցած են յիշատակը այս հերոսական օրուան, իսկ «Կազի» անունը տրուած է Կարս քաղաքին՝ այս պատճառաւ, ժողովուրդն ալ երեք տարի տուրքէ եւ զինուորութենէ զերծ կացուցուած է իբրեւ վարձատրութիւն։ 1856ին, Ռուսերը պայմանաւոր կերպով գրաւած են Կարս քաղաքը, զոր հինգ ամիս ետք պարպած են սակայն՝ Փարիզի Դաշնագրին տրամադրութեանց համաձայն ։

93Ի ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

«93ի պատերազմ» անունով ծանօթ է 1877 – 78ի Թուրքեւռուսական պատերազմը, որու ընթացքին Կարսը եւ շրջակայքը Թատր հանդիսացան համաշխարհային կարեւորութիւն ներկայացնող մեծ ճակատամարտներու ։ Կարս քաղաքը, որ քսան հազար բնակիչ ունէր եւ 25 մզկիթ, Թուրքիոյ գլխաւոր բերդերէն մէկը կը կազմէր Կովկասեան սահմանին վրայ ։ Կովկասի ճակատին վրայ կռուող Թրքական բանակներուն հրամանատարն էր Միւշիր Կազի Ահմէտ Մուխթար փաշա ։ Այս վերջինը, իր զօրքէն չատ աւելի զերիվեր ռուսական բանակները պարտութեան մատնած էր յաջորդաբար երեք ճակատամարտներու ընթացքին եւ պատճառ դարձած, որ Ցարը այս պարտութիւններուն համար պաշտօնանկ ընէ իր բանակին ընդհանուր հրամանատարը ։

Այսուհանդերձ, յաջորդական թշնամի ուժերու եւ հասնող նորանոր ռուսական զօրքերու ճնշումին չկարենալով դիմանալ, Մուխթար փաշա ի վերջոյ ստիպուած էր յանձնել Կարսը եւ քաշուիլ Էրզրում, դիմադրելու համար այնտեղ եւ կռուելու երկար ժամանակ։ Այսպէսով, Կարս քաղաքը երրորդ անգամ գրաւուած կ՚ըլլար Ռուսերու կողմէ՝ 18 Նոյեմբեր 1877 Թուականին։ Ռուսերը, երեք օր երեք գիշեր Թալանի տուին քաղաքը եւ բնակչութիւնը սուրէ անցուցին ։ 1878ին, Պերլինի դաշնագրով՝ Արթուինի եւ Պաթումի հետ, Կարսն ալ իբրեւ պատերազմական հատուցման մէկ մասը՝ Ռուսիոյ կը տրուին ։ Լման քառասուն տարի կը տեւէ ռուսական գրաւումը ։

Այս գրաւման ընթացքին, Կարս կը դառնայ կեդրոնը զինուորական նահանգի մը, կապուած՝ իշխանութեանը Կովկասեան ընդհանուր կառավարիչին, որ կը մնար Թիֆլիզի մէջ ։

1878 եւ 1881 տարիներուն միջեւ, 82 հազար Թուրքեր Կարսի հողերը լքելով հեռացած են ու տեղափոխուելով հաստատուած Էրզրումի շրջաններուն մէջ ։ Այս տեղափոխուող Թուրքերուն 11 հազարը բնիկ Կարսեցիներ էին։Ռուսերը,Թուրքերէ պարպուած այս քաղաքին մէջ տեղաւորած էին իրենց բերած Հայերը, Յոյները, Սուրիացիներն ու նոյնիսկ Ուլահներն ու Եսթոնները, այնպէս որ, ռուսական գրաւումէն ինը ամիս ետք կատարուած մարդահամարի մը ընթացքին յայտնի եղած է, որ Կարսի բնակչութիւնը ինը հազար հոգի է միայն ։

1897 կատարուած մարդահամարին տեղեկութիւններու համաձայն, քաղաքին բնակչութեան 51 առ հարիւրը միայն Թուրքեր էին եւ մնացեալները կը բաղկանային գլխաւորաբար վերոյիշեալ հաւաքականութիւններէն ։ Իսկ 1914ին կացութիւնը դարձած էր Թուրքերուն համար բոլորովին աննպաստ, ինչ որ պատճառ եղած է Թուրքերէ ամբողջովին պարպըւելուն, տրուած ըլլալով որ այդ Թուականին ստացուած վիճակագրական արդիւնքներու համաձայն, միայն քառասուն տուն Թուրքեր կը բնակէին Կարսի մէջ »։

(1) (Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ նախաձեռնութեամբ Կեդրոնական Սանուց Միութեան սգահանդէս մը տեղի ունեցած է Նոյեմբեր 2ին, տաղանդաւոր Գոհարիկ Ղազարոսեանի յիշատակին ։ Նոյն օրը Փարիզի մէջ կատարուած էր իր յուղարկաւորութիւնը ։ Հանդէսին նախագահած է Շնորհք Պատրիարք ։ Բացման խօսքը արտասանած է Տոքթ. Գ. Գէորգեան, ճշդելով թէ այս հաւաքոյթը ինքնաբուխ արտայայտութիւն մըն էր եւ թէ Կեդրոնական Սանուց Միութիւնը ծրագրած է կազմակերպել ուրիշ երեկոյթ մը ուր պիտի ներկայացուին Գ. Ղազարոսեանի կեանքն ու գործը։ Խօսած է նաեւ Պ. Վահրամ Բարունեան, որ յայտարարած է թէ Կ.Ս.Մ.իերաժշտական յանձնախումբը որոշած է ֆոնտ մը հիմնել Գ. Ղազարոսեանի անունով, անոր գործերը հրատարակելու եւ հնարաւորութեան պարագային մէկ – երկու Թոշակաւոր պահել երաժշտանոցին մէջ։ Ապա խօսք առած են Տիկին Սրբուհի Վարդանեան որ յուզումով ոգեկոչած է սիրելի արուեստագիտուհիին յիշատակը եւ Պ. Կարպիս Մուրատեան ։ Գեղարուեստական բաժինէն ետք վերջին խօսքը ըրած է Պատրիարքը, որ փակած է նաեւ յիշատակի այս հանդէսը հոգւոց մը արտասանելով ։

×

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Նոյեմբեր 5ին, Լիբանահայ երգիչ Տիգրան Ժամկոչեան երգահանդէս մը տուած է Կեդրոնական Սանուց Միութեան Սրահին մէջ ։ Յայտագրին մէջ, տաղանդաւոր արուեստագէտը երգած է Կոմիտասէն, Սպենդիարեանէն, Սաթեանէն, Պէրպէրեանէն, Կանաչեանէն եւ Խաչատրեանէն։ Ապա, երգած է Գոհարիկ Ղազարոսեանի Առեղծուածը, զոր հեղինակը իրեն ձօնած էր։ Ներկայ եղած են Պատրիարքն ու Լիբանանի դեսպանը ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

« Արարատ » ոտնագնդակի խումբը ուրոչ յաջողութիւններ կ՚արձանագրէ Խորհ. Միութեան Ա. դասի ոտնագնդակի ախոյենական մրցաշարքին մէջ ։

Վերջերս Օտեսայի մէջ գեղեցիկ խաղարկութեամբ մը պարտութեան մատնեց տեղւոյն ոտնագնդակի խումբը ։

Տասնեւինը խումբերու մէջ «Արարատ» այժմ կը գրաւէ եօթներորդ տեղը ։

Անցեալ չարաթ կը գրաւէր ութերորդ տեղը ։

×

Զուկերու համար նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուած են Մանթաշի նոր «լիճ»ին մէջ։ 150 – 200 կրամ կշռող կարմրախայտեր կարճ ժամանակուան մէջ կը բազմանան եւ կը մեծնան՝ հասնելով մինչեւ մէկ քիլոյի ։

Վերջերս բռնուած է չորս քիլօ կշռող կարմրախայտ մը ։

×

Գուգարքը հարուստ է պատմական յուշարձաններով ։ Միայն Գոշ գիւղին մէջ կան չորս եկեղեցիներ՝ կառուցուած ԺԳ. դարուն ։

Պատրաստուած է գեղեցիկ ալպոմ մը, Գուգարքի հնութիւններու մասին, մասնաւորապէս օտար երկիրներէ եկած զբօսաշրջիկներու համար ։

×

Երեւանը գիշերները կը լուսաւորուի 27.000 ելեկտրալապտերներով ։

×

Ճատրակի իգական սեռի ախոյենական մրցաշարքին առաջնութիւնը շահեցաւ Աննա Ցակոբեան, որ հռչակուեցաւ Հայաստանի ախոյենուհի ։

×

Լոյս տեսան Սարմենի երկերուն առաջին եւ երկրորդ հատորները, որոնք կ՚ամփոփեն հեղինակին տասնեակ տարիներու քնարական եւ գիւցազներգական գործերուն հիմնական մասը ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ֆէվուրիթ Անգլիա գացած ըլլալուն պատճառաւ Զէֆին եւ Տալիա իր վրայ կը զարմանային։ Ժամանակէն առաջ յատկապէս իրեն համար տուն տեղ ունեցած էր արդէն։ Հայրը մաթեմաթիքայի ծերունի դասատու մըն էր, տմարդի բնաւորութեան տէր մէկն էր եւ մեծարան մը. կարդուած չէր բնաւ եւ քաղաքին մէջ անոր առոր դաս կուտար։ Այս վարժապետը երիտասարդութեան ժամանակ սպասուհիի մը բոպային մոխրանոցի մը կառչիլը տեսեր եւ այս դիպուածով սիրահարեր էր։ Ֆէվուրիթ ահա այս սիրահարութեան պտուղն էր։ Ֆէվուրիթ ժամանակ առ ժամանակ կը հանդիպէր իր հօրը որ կը բարեւէր զինքը։ Առաւօտ մը բարեպաշտի կերպարանք ունեցող պառաւ կին մը Ֆէվուրիթի տունը եկած եւ ըսած էր անոր.

— Զէ՞ք ճանչնար զիս, օրիորդ։ — Ոչ։ — Մայրդ եմ, կրկներ էր պառաւը։ Ցետոյ պլիֆէն բացած, լաւ մը կերած եւ խմած էր, եւ ունեցած խշտեակը բերել տալով սկսած էր աղջիկին հետ բնակիլ։ Այս մայրը որ մռմռող եւ կարծեցեալ սրբակեաց մըն էր՝ ամենեւին չէր խօսեր Ֆէվուրիթին հետ, ժամերով կը կենար առանց բառ մը արտասանելու՝ չորս հոգիին կերածը կ՚ուտէր նախաճաշիկի, ճաշի եւ ընթրիքի առեն, եւ յետոյ վար կ՚իջնէր դռնապանին հետ տեսնուելու եւ աղջիկը անոր բամբասելու համար։

Տալիային՝ Լիսթոլիյէի, գուցէ ուրիշներուն ալ յարելուն, անդործութեան սովորելուն պատճառն էր աղուոր եղունգներ ունենալը։ Ի՞նչպէս կարելի էր աշխատցնել այսպիսի եղունգները։ Առաքինի մնալ ուզող աղջիկ մը պարտաւոր է անողորմ ըլլալ իր մատներուն նկատմամբ։ Իսկ Զէֆին գրգռիչ եւ գգուելի կերպով եւ անուշ ձեւով մը, այո՛ պարոն, ըսելովն իշխած էր Ֆամէօյի սրտին։

Երիտասարդները իբր ընկերակից եւ աղջիկներն ալ իբր բարեկամուհի կը տեսնուէին։ Այս տեսակ սիրային յարաբերութիւնները միշտ այս տեսակ բարեկամական կապերով կը զօրանան։

Իմաստութը փիլիսոփայէն կը տարբերի եւ ապօրինաւոր կերպով կազմուած այս պզտիկ ընտանիքներու նկատմամբ հարկ եղած ամէն վերապահումները ընելով կ՚ապացուցանենք մեր ըսածը՝ հաստատելով թէ Ֆէվուրիթ, Զէֆին եւ Տալիա փիլիսոփայ աղջիկներ էին, իսկ Ֆանթին իմաստուն աղջիկ մը։

Զորսին մէջէն միայն Ֆանթինի հետ աւելի քաղաքավարութեամբ կը վարուէին երիտասարդները։

Ֆանթին այն էակներէն մին էր, որոնք ընկերութեան ստորին խաւերուն մէջ կը գոյանան։ Ընկերային մթութեան ամէնէն անչափելի խորերէն ելած էր ան եւ ճակատին վրայ անանուն եւ անծանօթ էակի մը դրոշմ մը կը կրէր։ Մ...ի մէջ ծնած էր։ Որո՞նք էին իր ծնողքը։ Մարդ չի գիտեր։ Ոչ ոք գիտէր թէ ան հայր, մայր ունէ՞ր թէ ոչ։ Անունը Ֆանթին էր։ Ինչո՞ւ Ֆանթին կ՚անուանուէր։ Ուրիշ անուն մը կրած չէր բնաւ։ Իր ծննդեան ժամանակ դեռ Տիրէքթուարը չէր վերցուած։

Ֆանթին ընտանիքի անուն չունէր. մկրտութեան անուն ալ չունէր, վասնզի եկեղեցին դեռ վերահաստատուած չէր։

Ֆանթին մանկութեան ժամանակ փողոցէն բոպիկ անցնելու առեն առաջին անգամ զինքը տեսնողը բերնին եկած անունով մկրտած էր զայն։ Անուն մը ընդունած էր՝ անձրեւի ժամանակ ամպերուն ջուրը ճակատին վրայ ընդունելու պէս։

Պզտիկ Ֆանթին անուանուեցաւ այնուհետեւ։ Անկէց զատ ուրիշ անուն մը ունենալ կամ չունենալը ոչ ոք գիտէր։ Ահա այսպէս աշխարհ եկած էր այս մարդկային արարածը։ Ֆանթին տասը տարեկան հասակին մէջ իր քաղաքէն մեկնեցաւ եւ մօտակայ ագարակներու վարձակալներուն մէկուն քով ծառայութեան մըտաւ։ Երբ տասնեւհինգ տարեկան հասակը մտաւ, Փարիզ եկաւ հարստութիւն գտնելու համար։ Ֆանթին գեղեցիկ էր, բայց անարատ մնաց որքան ժամանակ որ կրցաւ պահել իր անարատութիւնը։ Գեղեցիկ ակռաներով եւ խարտիշագոյն մազերով աղուոր աղջիկ մըն էր։ Օժիտի տեղ ոսկի եւ մարգարիտ ունէր. բայց ոսկին գլխուն վրան էր. մարգարիտներն ալ բերնին մէջ։

Ապրելու համար աշխատեցաւ. յետոյ դարձեալ ապրելու համար սիրեց, վասնզի սիրտն ալ կ՚անօթենայ։

Ֆանթին Թոլոմիէսը սիրեց։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը խոր ցաւով կը հաղորդէ

ՍՏԵՓԱՆ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

(Նիկոմիտիացի)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբերի մէկին, 68 տարեկանին: Ողբացեալը երկար տարիներ լուռ եւ ժրաջան աշխատող մը եղած է վարժարանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Նոյեմբեր 10) առաւօտեան ժամը 10·30ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին:

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Յովհաննէս Սապունճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Սապունճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅՈՎՀ. ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Այս առթիւ 50ական ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ, Աղքատախնամին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ քսան ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Պ. Յակոբ Նիկողոսեան եւ Եօրղանճեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան, այս Կիրակի (Նոյեմբեր 12) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ԽՈՆԱՐՀԻԿ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ

ԹԱԳՈՒՀԻ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան 19րդ տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Գոհարիկ Սանոյեան եւ զաւակները, Պ. Հայկ-Արամ Սանոյեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՎԱՀՐԱՄ ՍԱՆՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Պզտիկեան եւ այրի Տիկին Այվազեան կը ծանուցանեն թէ իրենց եղբօր եւ ամուսինին մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ Լիոնի, Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի:

Կը խնդրուի յիշեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Աննիկ Պաքրճեանէ եւ Օր. Արմենուհի Պաքրճեանէ իրենց ամուսնոյն եւ հօր Արշակ Պաքրճեանի մահուան 6րդ տարեդարձին առթիւ, երեսուն ֆրանք փոխան հոգեհանգիստի:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Անժէլ Մինէլեանէ իր մօր յիշատակին 50 ֆրանք անտէր հիւանդներու ֆոնտին:

Նոյն նպատակին Տիկին Զարուհի Պուռուշեանէ քսան ֆրանք:

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 20 ֆրանք Տիկին Լալայեանէ իր մօրը մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ:

×

ՈՐԲԵՐՈՒ Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Պիւռթէէ 30 ֆրանք Գոհարիկ Ղազարոսեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տրապիզոնի Հայր. Միութիւնը քսանական ֆր. կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն Շաւէն Ինճէեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ԱՌԹԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼ

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Խլոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Տէր Եղիշէ Փանոսեան, Սէն Ժեռոմի Հայոց եկեղեցիին մէջ պիտի կատարէ հոգեհանգստեան պաշտօն ՅԱԿՈԲ ԵՒ ՊԱՅԾԱՌ ԽԼՈՅԵԱՆԻ յիշատակին:

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Գրիգոր Պալտասարեանի մահուան առթիւ Տիկին Պալտասարեանի, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պալտասարեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Պալտասարեանի, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պալտասարեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մարկոսեանի եւ զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն, ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Երեսփ. Ժողովի ատենապետ ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ անսպասելի մահուան կսկծալի առիթով՝ Ազգ. Երեսփ. Ժողովը, Առաջնորդարանն ու Կեդր. վարչութիւնը ամենախոր ցաւակցութիւն կը յայտնեն իր Այրիին, զաւկին, Թոռնիկներուն ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն՝ մօտ եւ հեռու:

BAIL A CEDER

Ժամագործի խանութի մը ֆոնը ծախու է, ծերութեան պատճառաւ: 40 տարուան հաստատութիւն մը իր յաճախորդներով:

TABIBIAN

60, Rue Rébéval — Paris (19e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Բ.

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ ողբ. Գրիգոր Պալտասարեանի թաղման առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.—

Ժիրայր Տ. Վարդանեան Ազգ. Առաջ.ին տասը ֆրանք, Կապ. Խաչին տասը եւ եկեղեցիին տասը: «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ Ազգ. Առաջ.ին եւ եկեղեցիին 20ական, Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղ Ազգ. Առաջ.ին 30, Տէր եւ Տիկին Իլլէզեան եկեղեցիին յիսուն, Յ. Խսկիճեան Ազգ. Առաջ.ին տասը, Տէր եւ Տիկին Ե. Տ. Մեսրոպեան եկեղեցիին 30, Մինասեան ընտանիք (Սէն Ժեռոմէն) Աղքատաց տասը: Պ. Արզումանեան «Հայ-Բոյժ»ին քսան, Տէր եւ Տիկին Ս. Արզումանեան Ազգ. Առաջ.ին 30, Վ. Պանտիկեան Ազգ. Առաջ.ին երեսուն, Ազգ. Առաջնորդարանի կողմէ՝ եկեղեցիին յիսուն, Յ. Պապաեէկիտեան եկեղեցիին տասը, Տէր եւ Տիկին Սամուէլեան Ազգ. Առաջ.ին երեսուն, Տէր եւ Տիկին Ա. Պօղեան Հալէպի ծերանոցին յիսուն, եկեղեցիին երեսուն եւ Ազգ. Առաջ.ին քսան, Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան Ազգ. Առաջ.ին յիսուն, եկեղեցիին երեսուն եւ Կապ. Խաչին քսան, Ե. Իսպիրեան ընտանիքին կողմէ Ազգ. Առաջ.ին հարիւր, Յ. Պապիկեան Ազգ. Առաջ.ին քսան, Գ. Արաբիկեան եկեղեցիին եւ Աղքատաց քսանական, Տէր եւ Տիկ. Միքայէլեան եկեղեցիին յիսուն եւ Աղքատաց յիսուն, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան եւ զաւակներ եկեղեցիին քսան եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման քսան:

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը, կը տեղեկացնէ իր անդամներուն եւ մերազն հաւատացեալ ժողովուրդին, թէ՝ այս Կիրակի, Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ քարոզէ Սուրբ Էջմիածնի Միաբան եւ Ռումանիոյ ու Պուլկարիոյ զոյգ թեմերու Առաջնորդ՝

ՏԻՐԱՅՐ ԵՊՍ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Սկիզբ., ժամերգութեան 8, Պատարագ 10, քարոզ 11·15:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ Ց. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին,

18 Նոյեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

ՇԱՌՊՈՆԻԷՌԻ մեծ ու շքեղ սրահին մէջ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ PIERRE ELFERA

Գեղարուեստական բաժին,

կ'երգէ ծանօթ երգչուհի

Տիկին Ծովինար Արթինեան-Տէր-Պետրոսեան ու կը մասնակցի Յունական պարախումբը:

Ձոխ պիւֆէ, քօթիյօն, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Կանխաւ ապահովել սեղանները Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ:

ՄՈՒՏՔԻ ՏՈՄՍ 12 ՖՐԱՆՔ

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած տեղւոյն ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆՈՅՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ՝ Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ Հոգաբարձութեան

Կը նախագահէ՝ **Joseph FRANCESCHI**

Maire d'Alfortville — Conseiller Général du Val de Marne

Շաբաթ, Նոյեմբեր 18, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

SALLE DES FETES DE LA MAIRIE, RUE VOLTAIRE

ORCHESTRE Jacques HELIAN

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Տրապիզոնի Նահանգի Հայր. Միութեան կողմէ:

«Պատմութիւն հայկական Պոնտոսի» գիրքի հրատարակման առթիւ, 19 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

Նախագահութեամբ՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆԻ

Կը խօսին՝ Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ ՈՐԲՈՒՆԻ:

Լուսարձակով պիտի ցուցադրուի Սամսոնի, Կիրասոնի, Տրապիզոնի հարիւրէ աւելի լուսանկարներ: Կը ցուցադրուին Հայաստանի տեսարժան վայրերը:

Սրահին մէջ կը վաճառուի մասնաւորապէս Տրապիզոնէն բերուած կաղինը, Ճէվիզլիքի չոր թութը, Կիւմիւշհանէի բէսթիլը, Սիւրմէնէի թէյը եւ լազուտ հացը:

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ համակիրներ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ եւ ճոխ սեղաններու շուրջ:

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ:

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով:

Parking assuré

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նուիրուած հայ մեծանուն քերթող

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ

Ծննդեան ութսունամեակին

Այս Շաբաթ ժամը 21ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, մեթրօ Քատէ:

Նախաձեռնութեամբ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Փարամազ ակումբին:

Կը խօսի ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ բանախօսութիւն: «Անուշ» Օփերայի ձայնապնակներու ունկնդրութիւն:

Նոյն օրը, ժամը 18ին ընկերահամակրական զինեձօն «Փարամազ» ակումբին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Սալ տը լա Ժիւսթիս տը Փէ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կը կազմակերպէ իր մեծ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Ուրբաթ ժամը 22էն մինչեւ լոյս

AU VAMPING

Orchestre

LES « VELVETONE »

et

MARCEL ZANINI

en intermède Le Chansonnier

GEO MONTAX

et le jeune chanteur :

GIL BERNARD

Մութ գոյն զգեստը պարտաւորիչ է

Սեղանները կանխաւ ապահովել հետեւեալ հասցէներուն. —

Raffi Nazarian

37, Rue Dominicaines — Tél. 20-71-10

Jean Gharibian

13, Bd. Rougemont

Tél. : 60-89-80 (heures de bureau)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ, Դեկտեմբեր 31ին Փալէ տէ Քոնկրէ, ի նպաստ դպրոցին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Մարտ 10ին

Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին:

×

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի ՏԱՐԵԿԱՆ ԿՈՉՈՒՆՔԸ տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 11ին:

Մանրամասնութիւնը՝ յաջորդիւ:

ՅԱՌԱՋ
HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40
ՈՒՐԲԱԹ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 10 NOVEMBRE 1967
Le Numéro 0,40 F.
43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11058
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.058

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Գ.

Այսօր, երբ մարդիկ կը փորձեն բոլշեւիկեան յեղափոխութեան յիսուն տարուան հաշուեկշիռը կազմել, կ'ուզեն համոզուիլ թէ պահանջատէրի նժա՞րն է, որ աւելի ծանր կը կշռէ թէ պարտականինը :

Յիսուն տարին աշխարհի պատմութեան մէջ ակնթարթի մը արժէքն ունի միայն: Սակայն փոխուած են ժամանակները, փոխուած է նաեւ մարդկութիւնը :

Գիտութիւնը վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին կատարեց այնպիսի նուաճումներ, որոնց մէկ տասներորդն անգամ կարելի չէր եղած ձեռք բերել քսան դարերու ընթացքին :

Ու այս հոլովոյթը, եղաշրջումը, հրաշքային յառաջդիմութիւնը տեղի ունեցաւ համաշխարհային չափանիշով: Չսահմանափակուեցաւ միայն մէկ երկրի մէջ :

Յիսուն տարի առաջ մարդոց ապրուստի մակարդակն ու կենցաղի պայմանները նախնականէն շատ բարձր չէին : Կեանքը հանգստաւէտ դարձնող մեքենաներ ու գործիքներ հնարուած չէին : Ո՛չ օդանաւ կար առօրեայ երթեւեկի համար, ո՛չ ձայնասփիւռ ու հեռատեսիլ, ո՛չ իսկ սառնարան :

Զոյգ աշխարհամարտերը առիթ ընծայեցին հնարելու նոր զէնքեր : Հրասայլերէն, ռմբաձիգ ու որսորդ օդանաւերէն ետք հրապարակ հանուեցան հիւլէական ռումբեր: Առանց հսկայ բանակներ շարժման մէջ դնելու քիչ մարդով ահաւոր աւերներ գործելու միջոցներ ստեղծուեցան : Ճարտարարուեստը զարգացաւ շնորհիւ ելեկտրականութեան : Շուտով հիւլէական ուժն ալ պիտի օգտագործուի մարդկութեան բարօրութեան համար :

Այս բոլոր յառաջդիմութեանց մէջ Խորհրդային Միութիւնը առաջնակարգ տեղ մը գրաւեց վերջին աշխարհամարտէն ետք ու դարձաւ մրցակիցը Միացեալ Նահանգներուն :

Անջրպետը գրաւեց Ամերիկայէն առաջ, մինչեւ լուսին հասաւ, արբանեակներ, սպուտնիկներ ղրկեց դէպի երկինք, հրթիռներ հասցուց մինչեւ Արուսեակ մոլորակը: Ու այսօր յիսնամեակի տօնակատարութեանց առթիւ Կոմկուսի քարտուղար Բրեժնեւ կը յոխորտայ, որ Խ. Միութիւնը աշխարհի ամէնէն կատարելագործեալ զէնքերն ունի :

Ո՛չ ոք կ'ուրանայ գիտութեան մարզին մէջ Խ. Միութեան ձեռք բերած յաջողութիւնները : Ճշմարիտ է նաեւ, որ երէկի անուս մուժիկն ու բանուորը այսօր ո՛չ միայն գիտեն ստորագրութիւն դնել, այլեւ հնարաւորութիւն ունին բարձրագոյն ուսման հետեւելու :

Դպրոցներ, թանգարաններ, թատրոններ, ակումբներ բացուած են ամէն կողմ: Անգրագիտութիւնը վերցած է: Հրատարակուած գրքերը կարճ ժամանակի մէջ հազարներով կը սպառին :

Այս բոլորը դրական երեւոյթներ են : Սակայն սխալ է եւ անարդար զանոնք վերագրել համայնավարական վարչաձեւին : Աշխարհի բոլոր երկրամասերուն վրայ ալ նոյն դրական երեւոյթները զգալի են ու տեսանելի, առաւել կամ նուազ չափով :

Մինչ Կրեմլինի վարիչները — մանաւանդ «Հանճարափայլ»ին օրով — այս արդիւնքին հասնելու համար միլիոնաւոր մարդիկ «մաքրագործեցին» անխղճօրէն, Եւրոպայի ու Ամերիկաներու մէջ այդ բոլորը իրագործուեցաւ առանց արիւնահեղութեան :

Երբ դարձնենք չքաղրամին միւս կողմը, կը տեսնենք որ կարգ մը բացասական երեւոյթներ յիսուն տարիէ ի վեր կը շարունակեն ճնշել խորհրդային մարդոց հոգիներուն վրայ :

Լենին ու ժառանգորդները ձախողեցան իրենց հիմնական առաքելութեան մէջ : Չկրցան իրագործել «Համաշխարհային յեղափոխութիւն»ը, զոր ա՛յնքան դիւրին կը կարծէին :

Ձախողեցան մանաւանդ անոր համար, որ քսաներորդ դարուն մէջ յամառեցան իրենց մականին ենթարկուած ժողովուրդները կառավարել միջնադարեան բռնակալական մեթոտներով :

Այդ դրութիւնը կը շարունակուի մինչեւ այսօր, յեղափոխութենէն յիսուն տարի ետք :

Խորհրդային մարդը զրկուած է մարդկային տարրական իրաւունքներէ : Ֆրանսական յեղափոխութեան հռչակած «Մարդու իրաւունք»էն 175 տարի ետք տակաւին ժողովրդավարութեան տարրական սկզբունքները չեն գործադրուիր աշխարհի մէկ վեցերորդ մասին մէջ :

Մարդիկ ո՛չ խօսելու ազատութիւն ունին, ո՛չ գրելու, ո՛չ երթեւեկի, ո՛չ հաւաքոյթի : Միակ կուսակցութեան երկաթէ բռունցքին ենթակայ են բոլորը, Ո՛չ մէկ ուրիշ կուսակցութիւն կամ կազմակերպութիւն գոյութեան իրաւունք ունի:

Ստալինէն ետք հաւատաքննութիւնը, լրտեսութիւնն ու գնդակահարումները որոշ չափով մեղմացած են: Սակայն գրագէտները իրաւունք չունին դեռ ազատ թռիչք տալու իրենց գաղափարներուն : Գրաքննութիւնը ի զօրու է միշտ : Բերանները կաշկանդուած են :

Միւս կողմէ համատարած թշուառութիւնը վերջ չէ գտած : Բանուորն ու գիւղացին մուրճին ու մանգաղին գերին են միշտ :

Մտաւորականները — գրագէտ ու արուեստագէտ — լայնօրէն կը վարձատրուին բոլշեւիզմի փառքը հիւսելու համար, մինչ անդին «պրոլետար»ները, որոնց անունը շահագործելով է որ իշխանութեան գլուխ էին անցած, կը տուայտին խեղճութեան մէջ, չոր հաց մը միայն ունենալով իբրեւ բաժին :

Երկար պիտի ըլլար թուումը մասանցը այս մարզին մէջ :

Յուսա՞նք որ «խաղաղ համակեցութեան» սկզբունքը աստիճանաբար դէպի ժողովրդավար կարգեր պիտի առաջնորդէ Խ. Միութիւնը :

Ամէն պարագայի յիսնամեակին առթիւ մեր սրտագին մաղթանքը պիտի ըլլար այդ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՄԱՐ

Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ կան երկու ծրագիրներ Միջին Արեւելքի տագնապի լուծման համար :

Առաջինը կը ներկայացնէ Հնդկաստան, որուն զօրավիգ կը կենան Մալի եւ Նիժերիա: Ոգին արաբ – խորհրդային է, քանի որ կը պահանջէ որ գրաւուած բոլոր հողերը » պարպուին: Փոխարէն՝ մաղթանք մը «այդ շրջանի բոլոր երկիրները պէտք է վերջ տան պատերազմական վիճակի մը գոյութեան կամ ոդեկոչման »:

Երկրորդ ծրագիրը կը ներկայացնեն Միացեալ Նահանգները : Ընդհանուր գիծերու մէջ, իր մէջ կ'առնէ ինչ որ կար Դանիոյ եւ Քանատայի պատրաստած բնագրին մէջ եւ միակն է զոր Իսրայէլ ընդունելի կը նկատէ : Այդ ծրագրին մէջ թէեւ կը խօսուի իսրայէլեան զօրքերուն քաշուելուն մասին, բայց ընդհանուր կարգադրութեան մը մէջ կը նախատեսէ նաեւ «ապահով եւ ճանչցուած սահմաններու » հաստատումը :

Ինչպէս կ'երեւի այս երկու ծրագիրներով անկարելի կը թուի միջին ճամբայ մը գտնել, բայց ամէն բան այնքան ալ յստակ չէ ՄԱԿի մէջ: Ամերիկացիք կը յայտարարեն թէ Հիւսէյնի համաձայնութիւնն ունին արդէն, այլ խօսքով նաեւ՝ Նասըրի: Նոյն ատեն եգիպտական Պատուիրակութիւնը աշխատանք կը տանի ի նպաստ հնդկական ծրագրին եւ կ'ըսուի թէ քանի որ Եգիպտացիք այդքան ստիպողական ձեւով պահանջած են որ Ապահովութեան Խորհուրդը նիստ գումարէ, այդ կը նշանակէ որ վստահ են որ հարկ եղած ինը ձայները կան, ի նպաստ հնդկական ծրագրին : Պարզ է որ սխալ հաշիւներ ըրողներ կան այս հարցին մէջ, բայց պարզ չէ թէ ո՞վ է: Եթէ Եգիպտացիք չեն սխալիր, այդ պիտի նշանակէր թէ Արժանթին եւ Պրազիլ պիտի քուէարկեն հնդկական ծրագիրը : Ինչ որ զարմանալի է եթէ մտածենք թէ լատին Ամերիկեան այս երկու երկիրները որեւէ շահ չունին գէշ մարդ ըլլալու Ուաշինկթընի հետ : Իսկ եթէ Արժանթին եւ Պրազիլ քուէարկեն հնդկական ծրագիրը, այդ պիտի նշանակէր թէ Ամերիկայի համաձայնութիւնն ունին :

Հիւսէյն Թագաւորն ալ Նէշընըլ Փրէս Քլըպի մէջ կրկին ծանրացած է «ապասիոնացած Իսրայէլի » մը վրայ . — «Եթէ արաբ եւ հրեայ խաղաղութեամբ պէտք է ապրին, Իսրայէլի օտար բնոյթը պէտք է ջնջուի: Պէտք է աւելի արեւելեան դառնայ եւ նուազ՝ եւրոպական: Այդ պարագային աւելի հաւանական է որ արեւմտեան Հրեաներ հեռանան : Հրեաներու ապագան սիոնական ցեղապաշտութեան մը մէջ չէ այլ՝ ազատական քաղաքացիութեան »:

× Գահիրէի կառավարութեան համար ամերիկեան բանաձեւը յետքայլ մըն է : Գահիրէի համար նախապայման է իսրայէլեան զօրքերուն քաշուիլը գրաւուած հողերէն :

Թէլ Ավիվի կառավարութեան համար ալ հնդկական ծրագիրը անընդունելի է : Էշքոլ կարեւոր վերապահութիւններ կ'ընէ նաեւ Ուաշինկթընի ծրագրին նկատմամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻՐԱՆԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ ալպանական համայնավար կուսակցութեան քաղաքական Բիւրոյի անդամ՝ Կաքօ յայտարարած է Հոկտեմբերի յիսնամեակին առթիւ որ «Խորհ. Միութեան յեղափոխական համայնավարները եւ ամբողջ խորհրդային ժողովուրդը պէտք է առաջնակարգ դեր խաղան վերաքննական խորհրդային ղեկավար խմբակը տապալելու պայքարին մէջ » :

ՔԼԻՎԼԸՆՏԻ մէջ (Օհայօ) առաջին անգամ ըլլալով սեւ մը քաղաքապետ ընտրուած է :

ՌԵԺԻՍ ՏԸՊՐԷԻ դատավճիռին կը սպասուի ժամէ ժամ : Ընդհ. դատախազը յայտնած է նաեւ թէ Տըպրէի տեղեկութեանց վրայ է որ կարելի եղած է «Չէ» Կեւառան ձեռք ձգել : Կ'ըսուի, Տըպրէի բարեկամներուն կողմէ, թէ իրմէ առաջ ուրիշ կեռիլլըներ տեղեկութիւններ տուած էին արդէն : Դատախազը ըսած է նաեւ թէ Տըպրէ հաւանաբար բարձրագոյն պատիժը ստանայ (երեսուն տարի):

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին :

ԹՈՒՐՔԵՒԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Փարիզէն, Մոսկուայէն ետք, այսօր Լոնտոնն է որ կը փառաբանէ Թուրքիան, նախագահ Սունայի այցելութեան առթիւ :

Այս առընչութեամբ Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն .

Թուրքիոյ Հանրապետութեան Նախագահ Ճէվտէթ Սունայ, որ Անգլիոյ մէջ սիրալիր ցոյցերու առարկայ կ'ըլլայ, իր կնոջ հետ այցելեց Կլասքօ, մասնաւոր կառախումբով մը եւ իր շքախումբին ընկերակցութեամբ :

Կայարանը զարդարուած էր թրքական եւ բրիտանական դրօշներով, տեղւոյն քաղաքապետը եւ ժողովուրդը յարգանքով ողջունեցին Թուրք հիւրերը : Նախագահ Սունայ քննեց պատուոյ ջոկատը, փոխադարձեց Սկովտացիներու յարգանքի արտայայտութեան :

Նախագահ Սունայի Անգլիա այցելութեան առթիւ, բրիտանական ձայնասփիւռները ի վեր կը հանեն այս այցելութեան իմաստը եւ Թուրքեւանգլիական բարւոք յարաբերութիւնները :

Օքսֆորտի դասախօսներէն Փրոֆ. Ճէֆրի Լեւիս նախընթաց օր խօսեցաւ Լոնտոնի ձայնասփիւռէն, եւ շեշտեց թէ Թուրքիոյ մէջ ներկայիս կը տիրէ ժողովրդավարական իրաւակարգ մը, եւ օրուան կառավարութիւնը ամէն ջանք ի գործ կը դնէ, իր ծրագիրը լրիւ գործադրելու եւ ժողովրդային պահանջներուն գոհացում տալու համար :

Փրոֆ. Լեւիս աւելցուց թէ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի յարաբերութիւնները այնքան ալ վատթար չեն, հակառակ Կիպրոսի վէճին եւ թէ հելլէն ներկայ կառավարութիւնը կը ջանայ հարթել այս տարակարծութիւնը : Քէչանի եւ Տէմէտաճի տեսակցութիւնները յուսադրիչ նշան մը պէտք է նկատել այս ուղղութեամբ :

ՍՈՒՆԱՅ ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ԳԵՐԻ ԻՆԿԱԾ ԷՐ

ԼՈՆՏՈՆ. — Հանրապետութեան նախագահ Ճէվտէթ Սունայ յիսուն տարի առաջ գերի ինկած էր Անգլիացիներուն ձեռքը, Առաջին Աշխարհամարտի օրերուն: Նախագահը անգլիացի լրագրողներուն հետ տեսակցութիւն մը ունեցաւ եւ անդրադառնալով այս դէպքին, հետեւեալ խորհրդածութիւնները ըրաւ .

— Պատերազմի մէջ ամէն բան կրնայ պատահիլ : Կէս դար առաջ գերի ինկած անձը այսօր ձեզի կը ներկայանայ իբր Հանրապետութեան Նախագահ: Այս դէպքին առթիւ, ոչ մէկ թշնամութիւն եւ դառնութիւն ունիմ Անգլիացիներու դէմ : Ամէն ինչ կը պատահի պատերազմի մէջ :

Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը, Սունայի հայրն ալ այդ օրերուն գերի ինկած էր Անգլիացիներու ձեռքը, երբ իբր միւֆթի կը ծառայէր Հիճազի թրքական բանակին մէջ : Հայր եւ որդի Սունայ տարի մը մնացած էին Պաղեստինի գերութեան ճամբին մէջ, յետոյ ազատ արձակուած էին : Միայն թէ ճամբին մէջ լաւ վերաբերում ցոյց տրուած էր իրենց:

× Այս այցելութեան առթիւ «Օտա»ի հինգշաբթի օրուան թիւին մէջ, Պենազէ «մի՛շտ Տարտանէլը» խորագրին տակ կը վերլուծէ Սունայի Անգլիա երթալուն պատճառները : Ըստ Պենազէի, Ռուսերը ազատ անցք կ'ուզեն Տարտանէլէն եւ Սունայ ալ Կոլի հետ ալ խօսած է այս մասին :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ ԷՆՎԷՐ ՓԱՇԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Էնվէր, Մոսկուայէն Բուխարա ճամբորդութեան ընթացքին, Ռոստովի մէջ հրաշքով ազատեցաւ դաշնակցական ահաբեկիչի գնդակէն, սակայն, Բուխարայի մէջ, Աֆղանիստանի սահմանին մօտ, սպաննուեցաւ հայ կարմիր բանակայիններու գնդացիրային կրակէն:

«Հայրենիքի Ձայն» շաբաթաթերթի Ապրիլ 23ի «Հոկտեմբերը եւ Հայաստանը» խորագրով յօդուածաշարքին մէջ, պատմական գիտութիւններու Տոքթ. Ար. Մընացականեան, թուելով ռազմիկներու բերած մասնակցութիւնը Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան եւ քաղաքացիական կռիւներուն եւ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան ընծայած բարիքները Հայաստանին եւ հայ ժողովուրդին, իր յօդուածաշարքի վերջին մասին մէջ կ'անդրադառնայ նաեւ Իթթիհատի ոճրագործ ղեկավարներու անփառունակ վախճանին: Յիշելով Թալէաթի ահաբեկումը Պերլինի մէջ, Թէհլիրեանի ձեռքով, կը նկարագրէ նաեւ Էնվէրի սպանութիւնը Թուրքիստանի մէջ հայ կարմիր բանակայիններու ջոկատին կողմէ:

Յօդուածաշարքի այս մասը, առանց խորագիրը նկատի առնելու, համապատասխան է մեր Համազգային Սուգի տարեդարձին՝ Ապրիլ 24ի յիշատակման, որուն նուիրուած է «Հայրենիքի Ձայն» թերթին այս թիւը:

Յօդուածագիր Տոքթորը, յիշելով Իթթիհատի ջարդարար ղեկավարներու անունները եւ Էնվէրի սպանութեան մանրամասնութիւնները, ոչ մէկ յիշատակութիւն կ'ընէ խորհրդային իշխանութեան եւ իթթիհատական ոճրագործներու փոխյարաբերութիւններու եւ գործունէութեան մասին: Ըստ յօդուածագրի, 1920ին «Միջին Ասիայում երեւաց Թուրքիայի նախկին ռազմական ուժերի հրամանատար Էնվէր փաշան, որին հետ ժամանել էին օսմանեան բանակի գեներալ Սամի փաշան, գնդապետ Ալի Ռեզան եւ հարիւրաւոր ուրիշ սպաներ եւ սուրհանդակներ, լրտեսներ»: Թէ երկու տարի անընդհատ բոլշեւիկ – իթթիհատական բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնը ի՞նչ փուլերէ անցաւ եւ Էնվէր, Պերլինէն ու Մոսկուայէն ի՞նչպէս մինչեւ Միջին Ասիա երեւաց, այդ մասին ոչ մէկ խօսք:

Երբեմն լռութիւնը ոսկի է...:

Մենք համառօտ կերպով ներկայացուցինք այդ գործակցութեան կարեւոր մասերը, ի լրացում Մնացականեանի արժէքաւոր յօդուածին, որուն արտատպումը օգտակար ու շահեկան կը նկատենք՝ մեր նորագոյն պատմութեան մութ մնացած էջի մը լուսաբանութեան տեսակէտէն:

Ս. Բ.

×

«Վերջապէս, յիշենք Միջին Ասիայում բասմաչական խմբերի եւ Էնվէր փաշայի բանակի ջախջախման համար մղուած մարտերում Հայաստանի զաւակների ունեցած մասնակցութիւնը: Այդ հարցի պատմութիւնը մեզ համար յատուկ հետաքրքրութիւն ունի, թէեւ աւելի քիչ է լուսաբանուել:

«Հոկտեմբերի գաղափարների յաղթանակի եւ սովետական իշխանութեան թըշնամիների վերջնական ջախջախման համար, Միջին Ասիայում պայքարը տեւեց մօտ հինգ տարի, աւարտուեց 1922 թուականի Օգոստոսին, Էնվէր փաշայի շտաբի ոչնչացմամբ: Այդ պայքարի բոլոր փուլերում, Հայաստանի տասնեակ եւ հարիւրաւոր զաւակներ գտնւում էին առաջին գծում, ռուս, ուզբեկ, ղազախ, թուրքմէն եւ այլազգի մարտիկների հետ միասին: Վերյիշենք մի երկու դրուագ:

«1918ի թուականի գարնանը, Սամարղանդի հայ աշխատաւորներից ձեւաւորուած կարմիր գվարդիական ջոկատը, 300 զինուորներով կատարում էր Սամարղանդի յեղկոմի առաջադրանքները եւ մասնակցում՝ կռիւներին: Հայ մարտիկներից Բուխարայի էմիրի դէմ մղուող այդ կռիւներում աչքի ընկան Գայը, — Ալեքսան Տոնիկեանը, Յարէթ Մանուկեանը, Սարգիս Վելունցը եւ շատ ուրիշներ:

«1920 թուականին, երբ սովետական Ռուսաստանը՝ բոլոր ռազմաճակատներում յաղթանակ էր նուաճել սպիտակ գվարդիականների եւ օտարերկրեայ զաւթիչների դէմ, Միջին Ասիայում երեւաց Թուրքիայի նախկին ռազմական ուժերի հրամանատար Էնվէր փաշան, որի հետ ժամանել էին օսմանեան բանակի գեներալ Սամի փաշան, գնդապետ Ալի Ռեզան եւ հարիւրաւոր ուրիշ սպաներ, սուրհանդակներ, լրտեսներ: Նրանց մէջ էր սուլթանի թոռը, որն Էնվէրի յանձնակատարն էր: Թուրքական լրտեսները տեղական բնակչութեան մէջ լուրեր տարածեցին, թէ «Էնվէրը ուղարկուել է Ալլահի կամքով», «նա պէտք է գլխաւորի մուսուլմանական բանակը», «Միջին Ասիայում ստեղծի մահմետական նոր պետութիւն, Օսմանեան մի նոր կայսրութիւն»: Օգտագործելով կրօնական հաւատալիքները, Էնվէր համախմբեց բոլոր բասմաչներին, մինչեւ 35 հազար մարդ, եւ մարտի տարաւ սովետական իշխանութեան դէմ: Էնվէր փաշայի շտաբը կապ ունէր Ստամպոլի եւ Լոնտոնի հետ, նրանցից ցուցմունքներ էր ստանում եւ գործում:

«Սովետական բանակի գլխաւոր հրամանատար Սերգէյ Կամենեւը ժամանեց Միջին Ասիա, Էնվէրի բանակի ջախջախումը կազմակերպելու նպատակով: Այդ գործողութեան մէջ գլխաւոր խնդիրը դրուեց առանձին Թուրքիստանեան բրիգադի վրայ, որի հրամանատար նշանակուեց Յակոբ Արշակի Մելքումեանը:

«Լինելով հին զինուորական, Յակոբը լաւ ծանօթ էր Թուրքեստանեան երկրամասի ազգերի կենցաղին, գիտէր լեզուները: Մելքումեանը շատ անգամ, ըդգեստափոխուած, որպէս գիւղացի կամ մանրավաճառ, անցել է բասմաչների շրջանները, անձամբ հետախուզել թշնամուն: Մելքումեանը շատ մարտեր վարեց բասմաչների դէմ: Այդ մարտերում, աչքի ընկած զինուորներից էին Ալ. Տոնիկեանը, որին Ֆրունզէն պարգեւատրեց ոսկէ ժամացոյցով, Նամաղան քաղաքի կուսակցական կոմիտէի նախագահ Ա. Դաղասեանցը, մարտիկներ՝ Գ. Թեւոսեանը, Պ. Բարսեղեանը, Հ. Սահակեանը եւ ուրիշներ:

«Գլխաւոր հերոսամարտը տեղի ունեցաւ 1922 թուականի Օգոստոս 4ին: Նախօրեակին Մելքումեանը բրիգադէ քողարկուած գնդերը մօտեցրեց Էնվէրի վերջին հանգրուանին: Հետախոյզները հետեւում էին Էնվէրի անձնական պահակախումբի ամէն մի քայլին: Էնվէրը, իր շքախումբով, Օգոստոս 4ի առաւօտուն, շտաբից գնում է Ջաղան գիւղի մզկիթը՝ աղօթքի: Մելքումեանի ռազմիկները աւելի են մօտենում եւ գրեթէ շրջապատում գիւղը: Տխրահռչակ «գեներալիսիմուսը» աղօթք է անում եւ դուրս գալով մզկիթից, իր թիկնապահների հետ շարժւում դէպի ձիերը, նստելու եւ դէպի Աֆղանիստանի սահմանը չուելու համար: Սրտատրոփ սպասող գնդացրորդները լըսում են Մելքումեանի հրամանը՝ «Համազարկ»: Որոտում են գնդացիրներն ու հրացանները: Բասմաչական բանակի ղեկավարների դիակները փռւում են մզկիթի բակում:

«Քիչ յետոյ, Մելքումեանը, քաջարի մարտիկների հետ շրջում էր սպաննուած բասմաչների դիակների մէջ: Ահա նա՝ օսմանեան արիւնարբու հորդաների գըլխաւոր ղեկավարն ու ոգեշնչողը, հայկական Մեծ Եղեռնի կազմակերպողը, յետոյ՝ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան դէմ սուր բարձրացրած բախտախնդիրը: Նա, անթիւ եւ անհամար ոճիրներ գործեց հայ ժողովրդի դէմ, պատժուեց հայ ժողովրդի կամքով, ընկաւ հայ ժողովրդի զաւակի հասցրած մահացու հարուածից: Էնվէրի եւ նրա բասմաչական հորդաների ոչնչացման լուրը տարածուեց երկրում:

«Սամուլում հրապարակուեց Ալեքսանդր Միասնիկեանի նշանաւոր յօդուածը՝ «Երէկ գիշեր մենք տեղեկութիւն ստացանք Էնվէր փաշայի սպանութեան մասին: Կործանուեց վերջին երիտթուրքը: Սպանուեց աւանտիւրիստական, իմպերիալիստական եւ ռազմա – չինովնիկեան Թուրքիայի գլուխն ու ոգեշնչողը: Թալէաթ փաշա, դոկտոր Պէհաէտտին Շաքիր, Ճէմալ փաշա եւ Էնվէր փաշա՝ ահա այն բարձր, երբեմնի հպարտօրէն հնչող անունները, որոնք մէկը միւսին յաջորդելով, այնպէս՝ անփառունակ գերեզման իջան»:

«Միջին Ասիայում, օսմանեան նոր կայսրութիւն ստեղծելու ծրագրերը յօդս ցնդեցին: Խորհրդային իշխանութիւնը վերջնականապէս յաղթեց Թուրքեստանեան երկրում գործող իր թշնամիներին»:

(ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ), Հայրենիքի Ձայն

ԿԱՐՍ

«ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԸ»

Բ.

Այս բոլորը անշուշտ որոշապէս ցոյց կու տան ռուսական այն սիստեմատիկ քաղաքականութիւնը, որ կը ձգտէր Թուրքերը բնջնջելու, այս շրջանին մէջ:

Առաջին Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքին, Ջինեալ Ուժերու փոխ – ընդհանուր հրամանատար եւ Պատերազմական նախարար Էնվէր փաշա անձամբ կը վարէր Սարըղամիշի յարձակողականը եւ այս յարձակողականին ընթացքին կը յաջողէր գրաւել վերոյիշեալ գաւառը: Այսուհանդերձ, իր տգէտ ընթացքներուն հետեւանքով ալ Թրքական Երրորդ Բանակը կը թաղէր Ալլահիւէքպէր լեռներուն սառցապատ ու ձիւնածածկ հովիտներուն մէջ:

Ռուսերը, այն պնդումով թէ գործակցած են Թրքական Զին. Միութիւններու հետ, Կարսի Թուրքերը սիստեմաթիկ ձեւով մը սուրէ անցուցած են 1915 տարուայ առաջին երեք ամիսներուն ընթացքին:

Այս սպանդէն հազիւ 22 հազար Թուրքեր կարողացած են ճողոպրիլ, անոնք ալ Ազրպէյճանի Թուրքերուն հովանաւորութեան տակ մտնելով երեք տարի ապրած են Պաքուի Մահմետական Բարեսիրական Միութեան նպաստներուն շնորհիւ:

1918ի սկզբնաւորութեան, Ռուսիա, որ պարտուեցաւ Թուրքիայէն եւ անոր դաշնակիցներէն, զէնքերը վար դրաւ եւ ընդունեց ստորագրել Պրեսթ – Լիթովսկի դաշնագիրը: Այս դաշնագրին տրամադրութեանց համաձայն, Կարսը, Արտուինն ու Պաթումը ետ կը տրուէին կրկին Թուրքերուն: Եւ սակայն, երբ քանի մը ամիս ետք ալ Համաձայնականները տարին յաղթանակը, Ռուսերը չընդունեցին այդ Դաշնագիրը: Հայերը, որոնք զինուած էին Ռուսերուն եւ Անգլիացիներուն կողմէ, Կարս քաղաքի բոլոր Թուրքերը սպաննեցին: Միայն երեք Թուրքեր, որոնք լաւապէս պահուըտած էին, կարողացան փրկուիլ: Անգլիական զօրքերը, անձնապէս այս շրջաններու մէջ գտնուող Թուրք զինուորները ցրուեցին եւ Կարսը Հայերուն տուին: Այդ միջոցին, Արտահանն ու Փոսոֆն ալ գրաւուեցան Վրացիներու կողմէ: Այս ողբերգութենէն ետք, Քեազըմ Գարապէքիր Փաշայի գլխաւո –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՊԱՐՈՆ ԱՆԴՐԷԱՍԻՆ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

(ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ)

—o—

Այս պատճառով, Պ. Անդրէաս առաւօտէն մտատանջութեան մէջ էր եւ միջոցներ ձեռք կ'առնէր, գէթ Նոր Տարիի օրով դրացիին երեսը չտեսնելու համար: Գիտէր որ եթէ անոր հանդիպէր, ոչինչ պիտի կրնար չարիքին առաջքը առնել, Ու կը պնդէր.

— Պատուհանները գոցեցի՞ր, կնի՛կ:

— Գոցեցի:

— Վարագոյրները քաշեցի՞ր:

— Հա՛, քաշեցի:

— Փեղկերն ալ գոցեցի՞ր:

— Այո՛, անոնք ալ գոցեցի:

— Ելլել կ'ուզեմ, բայց կը վախնամ, որ աչքերս այդ սատանային կը հանդիպին:

Այսպէս, բոլոր միջոցները ձեռք առնուելէ ետք, պարոն Անդրէաս ելաւ: Լուացուեցաւ, հագուեցաւ եւ կը պատրաստուէր սեղան նստելու, կնոջ հետ Նոր տարուան նախաճաշը ընելու, երբ դուռը զարնուեցաւ: Ժամը նայեցաւ: Ութն էր: Խանդավառուեցաւ: Քրոջը աղջիկն ըլլալու էր, որովհետեւ երէկուընէ ըսած էր, որ առտուն գայ եւ բախտ բերէ: Ինք ելաւ եւ ուրախ վազեց դէպի դուռը ու բացաւ զայն: Բայց, ի՞նչպէս գետին չինկաւ: Ի՞նչպէս կնակ չղարձուց. Ի՞նչպէս մարուք չեկաւ վրան: Դիմացը կեցած էր իր չարաբեր դրացին, անմարսելին, մօրուսաւոր ծերունին, կուշտ ուռեցք մը քթին եւ գլխարկը մինչեւ ականջները քաշած: Առաջին անգամ էր, որ ձայնը կը լսէր:

— Բարի լո՛յս, պարոն...

— ...

— Շատ տարիներո՛ւ:

Պ. Անդրէաս մինչեւ ականջները կարմրեցաւ: Արիւնը գլուխը զարկեց:

— Կը ներէք, պարոն, բայց Նոր Տարիի օրով, առտուն կանուխ, ուրիշին դուռը չեն զարներ:

Ծերունին զարմացած անոր նայեցաւ:

— Կը ներէք:

— Ի՞նչը ներեմ հիմա:

Մարդը սարսափած երկու քայլ ետ գընաց եւ շուարած՝ քթին վրայի ուռը քերեց: Յետոյ մրմնջեց.

— Բայց, պարոն...

— Ըսէ՛ք, վերջ ի վերջոյ...

— Հաւանաբար զիս կը ճանչնաք:

— Սանկ նանկ:

— Հոս, դիմացը կը բնակիմ...

— Գիտեմ:

— Կ'ուզեմ խօսիլ ձեզի: Կրնա՞մ ներս գալ...

— Նե՞րս գալ:

Պ. Անդրէասի գլխուն մազերը եօթը թիզ տնկուեցան: Կուրծքին տակ եռացող բարկութիւնը, զոր դժուարաւ կը զսպէր, պոռթկաց.

— Նե՞րս գաք: Նոր Տարիի օրով բա՞խտ բերելու համար, դո՞ւք, չարաբե՛ր մարդ:

— Ի՞նչ ըսիք:

— Դո՞ւք, ձեր չար ոտքովը:

— Պարո՛ն:

— Դո՞ւք, որուն երեսէն այնքան փորձանքներու հանդիպած եմ: Նոր Տարիի օրով, առտուն կանուխ, սատանա՞ն ղըրկեց ձեզ որ մուխս մարէք:

Մարդը, ահարեկ, հազիւ կրցաւ մրմընջել.

— Ներողութիւն, պարոն, կը ներէք, որ անհանգիստ ըրի ձեզ: Չէի երեւակայեր, որ ներկայութիւնս այդքան պիտի խռովէր ձեզ: Մնաք բարո՛վ, պարո՛ն...

Կռնակը դարձուց ու գնաց, երկու-երեք անգամ դառնալէ եւ տարօրինակ մարդուն նայելէ ետք:

×

Գլխարկազարդ պարոն Անդրէաս ամբողջ օրը այնքան յուզուած էր, որ ո՛չ խօսեցաւ եւ ոչ ալ պատառ մը բան կերաւ: Երեկոյեան, իր մէկ դրացիէն զարմանքով լսեց, թէ չարաբեր ծերուկը, տարօրինակ մարդ մը, մեծ ուխտ մը ըրած է եղեր: Իր տունը ժառանգ պիտի ձգէ եղեր այն մարդուն, նոր նախորդ գիշերը երազին մէջ տեսած պիտի ըլլայ եղեր:

— Եւ ի՞նչ է եղեր:

— Այս թաղէն մէկը տեսեր է, բայց ան չէ ուզեր...

— Եւ...

— Եւ կէսօրին ներկայացեր է տէրտէրին ու տունը եկեղեցիին կտակեր է: Ուխտը շատ մեծ է եղեր, բայց տէրտէրին անգամ չէ ըսեր...

Պ. Անդրէաս սափրա լսելուն պէս մարեցաւ ինկաւ:

Փորձանքը եկած էր...:

ՏԻՄ. ՓԱՍԹԱՍ

Թարգմ. ՎԷՆ

(2 – եւ վերջ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

...ութեամբ Թրքական 15րդ զօրաբանակը 30 Հոկտեմբեր 1920ին Կարսը գրաւեց, Հայերն ալ Կովկաս քշեց, 23 Փետրուար 1921ին ալ Վրացական գրաւումէն փրկեց Արտահանը, Զըլտըրը եւ Փոսոֆը: Ռուսերու, 16 Մարտ 1921ին ստորագրուած Մոսկուայի Դաշնագրով ընդունեց Կարսն ու Արթուինը տալ Թուրքիոյ, բայց Պաթումը պահեց իրեն: Այս դաշնագիրը 13 Հոկտեմբերին ստորագրուած Կարսի Դաշնագրով վաւերացուեցաւ նաեւ Հայաստանի եւ Վրաստանի կողմէ: Անկէ ետք քրիստոնեաները գաղթեցին, Կարսեցի Թուրքերը եկան եւ հոն տեղաւորուեցան երկին:

ԿԱՐՍԸ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԱՌԱՋ

Առաջին անգամ ըլլալով, Ուրարտացիներն էին, որոնք հասան մինչեւ Կարսի շրջանները, իսկ Ն. Ք. 8րդ դարուն ալ Կիմերները անցան անկէ: Ն. Ք. 6րդ դարուն ալ Պարսիկները, ինչպէս գրեթէ ամբողջ Անատոլուն, գրաւեցին նաեւ Կարսը եւ կցեցին Իրանական կայսրութեան: Այնպէս կը կարծուի, թէ Մեծն Դարեհ իր Կովկասեան արշաւանքի ընթացքին անձամբ անցած է այդ հողամասերէն: Սկիւթացիները, բազմաթիւ անգամներ անցած են այս շրջաններէն եւ արշաւանքներ կատարած, նոյն իսկ միջոց մը գրաւած են զայն ու տիրապետած անոր: Մակեդոնացիները, որոնք Ն. Ք. 4րդ դարուն Իրանեան կայսրութիւնը քայքայեցին, հիւսիս-արեւելեան Անատոլուի այս հողամասին վրայ ձեւական տիրապետութիւն մը միայն կարողացան հաստատել: Պարթեւները, որոնք յետագային վերակենդանացուցին կործանած Իրանեան կայսրութիւնը, այդ շրջանն ալ գրաւեցին եւ պարսկական ծագումով Հայ թագաւորները այդ շրջանին վարեցին այս հողամասերը, Իրանական կայսրութեան հարկատու ըլլալով: Հռոմէական կայսրութիւնն ալ, որ իր կարգին վերջ տուաւ Պոնտոսի թագաւորութեան, Ն. Ք. Առաջին դարուն մօտեցաւ Կարսի շրջաններուն եւ յաջորդող երկու դարերու ընթացքին պարբերաբար թէեւ տիրապետեց այս հողամասերուն, բայց Պարթեւները ու Սասանեանները գրեթէ միշտ ալ եա մղեցին զանոնք:

Ք. Ե. 395ին, երբ Հռոմէական կայսրութիւնը երկուքի բաժնուեցաւ Արեւելեան եւ Արեւմտեան ըլլալով, ինչպէս ամբողջ փոքր ասիական շրջանը, այս հողամասերն ալ անցան Արեւելեան Հռոմէական կայսրութեան, այսինքն Բիւզանդիոնի ձեռքը: Բիւզանդիոնն ալ յաճախակի պատերազմած էր Սասանեաններուն հետ՝ այդ հողերուն ի խնդիր: Հայ թագաւորները, մերթ Իրանեան գահուն եւ մերթ ալ՝ Բիւզանդական կայսրութեան հարկատու, միշտ ալ Կարսը պահեցին իրենց տիրապետութեան ներքեւ:

Եօթներորդ դարուն, Մահմետական Արաբներու նուաճողական արշաւանքները կը սկսին: Կը հասնին մինչեւ այս հողամասերը եւ Ութերորդ դարուն տեղւոյն Հայ թագաւորները այս անգամ հարկատու կը դառնան Արաբներուն, այսինքն Աբբասեան պետութեան, որ նուաճած էր Իրանեան կայսրութեան պատկանող հողամասերն ալ ու տիրացած ամբողջ շրջանին: Այդ թուականէն ետք ալ, Մահմետականները կուգան հաստատուիլ Կարսի շրջանին մէջ եւ միջավայրը անոր:

Աբբասեան պետութեան ենթակայ ըլլալով, շրջանային պետութիւն մը կը հիմնեն Թուրք Սաճօղլուները, որոնց կը յաջորդեն Քիւրտ Շետտատիները: Ասոնք, յետագային մինչեւ այս կողմերը հասնելով կը պատերազմին Հայերուն հետ, Կարսի եւ շրջակայքը գտնուող հողամասին ի խնդիր:

(Շար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀՆԳԱՄԱՐՏ (հեծելութիւն, լող, հրաձգութիւն, սուսերամարտ, քրոս-քընթրի).— Հայաստան (Վիգթոր Զախարենքօ, Եղուարդ Բարոյեան, Յովսէփ Սալմանեան) 16րդ 12,220 կէտով:

«Վիճակահանութեամբ» Սալմանեանի բաժին ինկած էր «Գաղափ» անուն ձի մը, որ 13րդ արգելքը յաղթահարելու պահուն՝ սրտի պայթումով գետին փռուելով, չունչը փչեց, Սալմանեան ստացաւ զէրօ կէտ: Սովորաբար հեծելութեան (կամ ձիավարութեան) մէջ առնուազն հազար կէտ կը հաւաքէ, այս թանկագին միաւորները շատ սուղ արժեցին մարզաձեւին ընդհանուր դասաւորման մէջ՝ ի վնաս Հայաստանի:

Անհատական դասաւորման մէջ՝ Վիգթոր Զախարենքօ եօթներորդ տեղը գրաւեց:

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶ.— Այրեր 9րդ Հայաստան:

Պարտադիր վարժութիւններ.— Ցենակէ ցատկել՝ Ալպեռ Ազնաւուրեան 9·1 կէտ Գետնի վրայ ճարտարախաղութիւն՝ Հենդել Ցարութիւնեան եւ Ցարութիւն Կարապետեան 9·15 կէտ: Նժոյգ. Հենդել Ցարութիւնեան 9·1 կէտ:

Ազատ վարժութիւններ.— Ցենակէ ցատկել՝ Ալպեռ Ազնաւուրեան 9·1 կէտ, Հենդել Ցարութիւնեան 8·55 կէտ:

Զուգափայտ.— Վաչական Ցակոբեան (37 տարեկան) 8·7 կէտ, Հենդել՝ Ցարութիւնեան ինը կէտ, Ալպէռ Ազնաւուրեան 9·05 կէտ:

Օղակ.— Յ. Կարապետեան 9·3 կէտ, Վաչական Ցակոբեան 9·25 կէտ: Գետնի վրայ ճարտարախաղութիւն՝ Յ. Կարապետեան 9·3 կէտ, այս մարզիկը զումարեց ընդամէնը 104·75 կէտ, իսկ Հենդէլ Ցարութիւնեան 105·35 կէտ:

Պատանիներ.— 10րդ Հայաստան: Անհատական դասաւորման մէջ՝ Ալ. Սիմոնեան 101·95 կէտով՝ երրորդ հանդիսացաւ:

Կիներ.— Հայաստան 16րդ (Վալիա Ժավորոնքովա, Ասիա Խաչատուրեան, Ն. Կորոլքովա եւ Ժաննա Գալոյեան), այս վերջինը գետնի վրայ ճարտարախաղութեան մէջ 9 կէտ:

Աղջիկներ.— 8րդ Հայաստան: Առաջին երկու շրջաններէ ետք 368·61 կէտով Հայաստան առաջատար հանդիսացած էր, Օրք. Նինա Զախալեան 71·05 կէտ, Տիգրանուհի Տէր-Ղազարեան 70·8 կէտ, Օֆիկ Մուրատեան 70·5 կէտ, Լուսմիլլա Սիմոնովա 69·65 կէտ, առաջին չորս տեղերը գրաւած էին:

Ընդհանուր երկսեռ դասաւորում.— 10րդ Հայաստան:

ՋՈՒՐ ՑԱՏԿԵԼ.— Այրեր՝ —ոստումով ցատկել՝ Հայաստանի ներկայացուցիչները Վասիլի Քուշինքին, Վահան Սարիբէկեան, Փայլակ Գալուստեան 7·5 կէտ, յաջողեցան մրցումը չարունակելու իրաւունք ստանալ, ձեռք ձգելով վճռական մրցմանց մէջ՝ պատուաբեր արդիւնքներ:

Աշտարակէ ցատկել.— Հայաստանէն Վասիլի Քուվշինկին, 16րդ, Վահան Սարիբէկեան 10րդ, Սերխոժա Քոչարեան չորրորդ դասաւորուեցան:

ԿԻՆԵՐ.— Ոստումով ցատկել՝ Հայաստան 10րդ (Ջուլիէտտա Ապրէսեան, Սուսաննա Մելքումեան, Լուսմիլլա—Զայցեւա):

Աշտարակէ ցատկել.— Ազատուհի Գէորգեան, Ջուլիէտտա Ապրէսեան Համաստանի կէտեր ապահովեցին, Վալլիա Կարապետեան 0·5 կէտով միայն չյաջողեցաւ զումէ խուսափիլ:

Այս մասնագիտութեան մէջ՝ առաջին հանդիսացաւ Տամարա Սարգիսովա (Ուքրանիա), որ 1966ին յաղթական կերպով Հայաստանի դրօշը պաշտպանած էր Արեւելեան Գերմանիոյ դէմ (տես Յառաջ, 14 Մարտ 1967):

Ընդհանուր խառն դասաւորման մէջ՝ Հայաստան 1094·93 կէտով եօթներորդ հանդիսացաւ:

ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏ.— Թրասուսեր՝ պատանիներ (Եւգինէ Ասատուրեան, Եուրի Քարամեան, Երուանդ Զաքարեան) չորրորդ հանդիսացան:

Մեծահասակներ (Համիկ Ալանակեան, Սթանիսլաւ Ապրամով, Մարատն Մելքոնեան, Գաղիկ Պուռնազեան) վեցերորդ դասաւորուեցան:

Մեծահասակներ (Համիկ Ալանակեան, Սթանիսլավ Ապրամով, Մարատն Մելքոնեան, Գաղիկ Պուռնազեան) վեցերորդ դասաւորուեցան:

Ծկասուսեր.— Պատանիներ (Սիմոն Թովմասեան, Ռաֆիկ Աբրահամեան, Արտաշ Կիրակոսեան) հինգերորդ տեղը գրաւեցին:

Մեծահասակներ (Սիմոն Զօհրապեան, Վիքթոր Քնանեան, Գէորգ Գրիգորեան, Միհրան Տէր-Մարգարեան) տասներորդ հանդիսացան:

Խոցասուսեր.— Պատանիները հինգերորդ դասաւորուեցան, իրենցմէ Արթիւր Միրզոյեան «քառորդ-ֆինալիստ»:

Մեծահասակները 12րդ, Եուրի Խաչատուրեան անհատական դասաւորման մէջ 7րդ տեղը գրաւեց:

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Հայաստան» հրատարակչութիւնը, Երեւան, լոյս ընծայեց Վահրամ Մաւեանի «Հայու բեկորներ» հատորը, որ կը բովանդակէ արտասահմանի Հայութեան կեանքէն եւ ապրումներէն քաղուած 22 պատմուածքներ:

Նոյն հրատարակչականը լոյս ընծայեց նաեւ Զարեհ Որբունիի ծանօթ եւ գնահատուած «Եւ եղեւ մարդ» վէպը:

×

Ծրագրուած է լոյս ընծայել Արամ Ղանալանեանի մէկ չահեկան աշխատասիրութիւնը, որ կը կրէ «Հայ ժողովրդական աւանդութիւններ» խորագիրը: Հեղինակը մանրակրկիտ պրպտումներու շնորհիւ հաւաքած է հազարի մօտ աւանդութիւն:

Ծրագրուած է հրատարակել նաեւ Դ. Վարուժանի ամբողջական գործերը:

×

Երեւանի ջերմելեկտրակայանը օժտուեցաւ նոր կաթսայով մը, որ ժամը կ'արտադրէ 420 թոն գոլորշի: Վերոյիշեալ ջերմելեկտրակայանի ընդհանուր տարողութիւնն է՝ ժամը 3100 թոն շոգի:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—*—

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի նորընտիր վարչութիւնը կազմըւած է հետեւեալ անդամուհիներով.— Տիկիններ Քէօսէեան, Մկրեան, Չէօրէքճեան, Վարժապետեան, Լալայեան, Յուսիկեան եւ Օր. Մարի Պէրպէրեան: Վարչութեան օժանդակ անդամուհիներ նշանակուած են.— Տիկիններ Գասպարեան, Գէորգեան, Պէտիկեան եւ Գովանեան:

Թղթակցութեան համար վարչութեան հասցէն է.—

Mlle M. BERBERIAN
Camp. Larousse Bat. M 2
LE CANET — 13 MARSEILLE (14e)

Անձնական դիմումներու համար՝ ամէն Երեքշաբթի ժամը 20էն 21, Ահարոնեան ակումբը,

26, Rue des Convalescents.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Թոլոմիյէսի սէրը ցանկութիւն մըն էր: Ֆանթինի սէրը տրփի մը: Լատինական թաղի փողոցները, ուր ուսանողները եւ «կրիզէթ»ները կը վխտան, այս երազին սկզբնաւորութիւնը տեսան: Փանթէոնի բլուրին այն անհունելի բաւիղներուն մէջ ուր այս տեսակ անթիւ յարաբերութիւններ կը կազմուին եւ կը դադրին, Ֆանթին երկար ժամանակ Թոլոմիյէսը տեսնելէ զգուշացած էր: Զգուշանալու կերպ մը կայ որ փնտռելու կը նմանի: Երկար չենենք, օր մը իրենց սիրոյ վէպն իրապէս սկսաւ:

Պլաշվէլ, Լիսթոլիէ եւ Ֆամէօյլ խումբ մը կը կազմէին, որու գլուխն էր Թոլոմիյէս: Խումբին ոգին Թոլոմիյէսն էր:

Թոլոմիյէս հին ուսանող ծեր մըն էր. հարուստ էր. չորս հազար ֆրանք եկամուտ ունէր: Չորս հազար ֆրանք եկամուտը Սէնթ Ժընըվիէվի լերան վրայ փառաւոր պայթակղութիւն մը կը համարուէր:

Թոլոմիյէսի առողջութիւնը խանգարուած եւ կեանքի ամէն վայելումներն ապրող տարեկան երիտասարդ մըն էր: Դէմքը խորշոմած եւ ակռաները թափուած էին. գլուխին վրայ կնտութիւն մը կը գոյանար որուն նկատմամբ առանց տրտմելու խրոխտ կ'ըսէր. «Երեսուն տարեկան հասակի մէջ մազերը կը թափին, քառասուն տարեկան հասակի մէջն ալ ծունկերը կը սկսին երերիլ»: Միջակ կերպով կը մարսէր. աչքին մէկն ալ ցաւոտ էր: Բայց քանի որ իր երիտասարդութիւնը կը մարէր, իր զուարթութիւնը կը վառէր. խեղկատակութիւնը ակռաներուն, ուրախութիւնը մազերուն եւ հեգնութիւնն առողջութեանը կը յաջորդէր, իր լացող աչքը անընդհատ կը ժպտէր: Աւերակ մըն էր ան, բայց ծաղիկներով զարդարուն աւերակ մը: Իր երիտասարդութիւնը որ ժամանակէն առաջ կ'ծիկը կը գնէր մէկալ աշխարհը երթալու համար, բարեկարգ կերպով խոյս կուտար. քահ քահ կը խնդար եւ միայն կ'ուրախանար եւ կը զուարճանար:

Թատրերգութիւն մը գրած էր, որ Վոտվիլի Թատրոնէն մերժուած էր: Հոս հոն քանի մը հասարակ ոտանաւորներ կը չինէր: Ասկէց զատ նաեւ բարձրամտութեամբ ամէն բանի վրայ կը տարակուսէր. տարակուսիլը նկարներուն առջեւ մտքի մեծ զօրութիւն մըն է: Այսպէս ահա հեգնասէր եւ կունտ ըլլալու համար, իր ընկերներուն մեծն էր: Անգլիական բառ մըն էր այոռն բառը որ կը նշանակէ երկաթ: Մի զուցէ անորմէ եկած ըլլայ ֆրանսերէն իռոնի բառը, որ հեգնութիւն կը նշանակէ:

Օր մը Թոլոմիյէս իր միւս երեք ընկերները մեկուսի առնելով, իբր պատգամատու շարժում մը ըրաւ եւ ըսաւ.

— Գրեթէ տարի մը է վեր Ֆանթին, Տալիա, Զէֆին եւ Ֆէվուրիթ կ'ուզեն որ խաղ մը խաղանք իրենց: Բացարձակ կերպով խոստացանք իրենց խնդիրը կատարել: Միշտ անոր խօսքը կ'ընեն մեզ, մանաւանդ ինծի հետ: Ինչպէս որ Նափոլիի մէջ պառաւ կիները սուրբ Ժանվիէի կը պոռան. «Ո՛ գունատ դէմք, ցուցուր հրաշքդ», մեր գեղանիներն անընդհատ կ'ըսեն ինծ.— Թոլոմիյէս, ե՞րբ պիտի խաղաս մեզի պատրաստած խաղդ: Միւս կողմէն ալ մեր ծնողքը նամակներ կը գրեն մեզի. երկու սղոցի մէջ մնացած ենք: Ժամանակը հասած կ'երեւայ ինծ: Որոշում մը ընենք:

Այսպէս խօսելէն ետք Թոլոմիյէս ձայնը մեղմեց եւ գաղտնի կերպով այնպիսի զուարճալի բան մը ըսաւ որ ամէնքը միասին բարձրաձայն եւ խանդաղին կերպով ծիծաղեցան եւ մանաւանդ Պլաշվէլ ըսաւ.

— Ապրի՛ս, շատ լաւ մտածեր ես:

— Ծխարանի եւ գինետունի մը առջեւ հասնելով ներս մտան եւ իրենց խորհրդակցութեան վերջին մասը գաղտնի մընաց:

Այս գաղտնի խորհրդակցութեան հետեւանքը եղաւ գիւղական զբօսանքի պատրաստութիւն մը: Երիտասարդները չորս երիտասարդուհիները հրաւիրեցին եւ Կիրակի իրենց առաջադրած զբօսանքը վայելեցին:

ԳԼՈՒԽ Ի.

ՉՈՐՍԸ ՉՈՐՍԻՆ ՀԵՏ

Այսօր դժուարաւ կարելի է երեւակայել ինչ որ քառասունեւհինգ տարի առաջ ուսանողներու եւ «կրիզէթ»ներու գիւղական զուարճութիւնը կ'անուանուէր: Փարիզի հիմակուան շրջակաները առաջուաններն չեն նմանիր, ինչ որ շրջա-փարիզեան կեանք կրնար անուանուիլ կէս դար առաջ, այսօր բոլորովին տարբեր կերպարանք ունի: Ուր որ ճամբորդներու համար երկանիւ պզտիկ կառք մը կար, հիմա շոգեկառք եւ շոգենաւ կայ, ինչպէս այն ատեն Սէն-Քլու մօտակայ գիւղ մը կը սեպուէր, հիմա Ֆէզանն ալ մերձակայ տեղ մը կը համարուի: 1862ին Ֆրանսան Փարիզ քաղաքի շրջակաները կը համարուի:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գէորգ Ծորթուեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Գիզիրեան եւ Քլօտ Ծորթուեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Նոյեմբեր 12) իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԷՈՐԳ ԾՈՐԹՈՒԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մալվինէ Խապալեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Ղազարոսեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ղազարոսեան, Պ. Հայկ Խապալեան, Տէր եւ Տիկին Արման Ղազարոսեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Անաղխօղլու եւ զաւակները, Օր. Անի Ղազարոսեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, հեռագրով, նամակով մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Սիրվարդ Զատրճեան Շաւէն Ինճէեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի երեսուն ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Պալտասարեան եւ Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պալտասարեան, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր ծանօթ եւ անծանօթ բարեկամներուն, որոնք իրենց ներկայութեամբ եւ նուիրատուութիւններով յարգեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր թարմ յիշատակը :

×

Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան նորոգութեան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ Հ. Յ. Դ. Տան նորոգութեան :

Բ. ՑԱՆԿ.— Վ. Գալուստեան (Վիէն) 300 Ֆր., Մէօպլ ժաճ – ժաէ 300, Յովհաննէսեան (սԹասիօն Ֆինա) 250, Կ. Լիւլէճեան 200, Ա. Խաչիկեան (Փարիզ) հարիւր, Պ. Տէր– Պօղոսեան հարիւր, Մ. Ալոյեան հարիւր, Գ. Մէլիքեան (Փարիզ) հարիւր, Տէր եւ Տիկին Զարուկեան (Անիէր) իրենց տղուն յիշատակին 50, Առաքելեան ընտանիք Սարգիս Առաքելեանի յիշատակին յիսուն, Ա. Թաչճեան, Մ. Պարսեան, Յ. Սարգիսեան (Էքս ան Փրօվանս), Գ. Խաչիկեան (Վալանս), Վ. Պարսեան, Ոմն 50ական, Գ. Գալուստեան քսան, Ռ. Կէնճոյեան քսան :

Ձեր նուէրները կրնաք ղրկել Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան նորոգութեան յանձնախումբին հասցէին,

M. M. Der-Boghossian et Baravian
C. C. P. Lyon 4862-33

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ
ՄԵԾ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան կողմէ :

« Պատմութիւն հայկական Պոնտոսի » գիրքի հրատարակման առթիւ, 19 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ :

Նախագահութեամբ՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆԻ

Կը խօսին՝ Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ,, ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ ՈՐԲՈՒՆԻ :

Լուսարձակով պիտի ցուցադրուի Սամսոնի, Կիրասոնի, Տրապիզոնի հարիւրէ աւելի լուսանկարներ : Կը ցուցադրուին Հայաստանի տեսարժան վայրերը :

Սրահին մէջ կը վաճառուի մասնաւորապէս Տրապիզոնէն բերուած կաղինը, Ճէվիզլիքի չոր թութը, Կիւմիւշհանէի բեխմէզը, Սիւրմէնէի թէյը եւ լազուտ հացը :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ համակիրներ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ ողբ. Գրիգոր Պաղտասարեանի թաղման առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի .—

Տէր եւ Տիկին Մարգարեան եւ զաւակները Ազգ. Առաջ.ին երեսուն ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Յ. Տէրիկեան եկեղեցիին քսան, Տէր – Մինասեան ընտանիք Մարսէյլի Ազգատախնամին երեսուն, Տիկին Ն. Մանասեան եկեղեցիին տասը եւ Կապ. Խաչին 10 : Տէր եւ Տիկին Մ. Պօղոսեան Կապ. Խաչի դպրոցին տասը : Այրի Տիկին Թէրզիպաշեան Ազգ. Առաջ.ին 30 եւ եկեղեցիին քսան, Այրի Տիկին Շ. Շահլամեան Ազգ. Առաջ.ին քսան եւ Կապ. Խաչին տասը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւանդի Տրք. վարչութիւն «Հայաստան» թերթին 50 : « Շանթ» ընկերակցութիւն Ազգ. Առաջ.ին յիսուն, Նախկին Արի – Արենուշներու կողմէ Ազգ. Առաջ.ին յիսուն եւ եկեղեցիին յիսուն : Հ. Յ. Դ. Տրք. Կոմիտէ Ազգ. Առաջ.ին երեսուն եւ «Հայաստան» շաբաթաթերթին երեսուն, Տիկին Վառնաճեան Ազգ. Առաջ.ին երեսուն, Ս. Սարգիսեան եկեղեցիին քսան եւ Կապ. Խաչին տասը, Տիկին Մարի Ըէկեան եկեղեցիին տասը եւ Ազգ. Առաջ.ին տասը, Կ. Ճանիկեան Ազգ. Առաջ.ին տասը : Ղ. Տէրտէրեան Ազգ. Առաջ.ին տասը, Ոմն Ազգատաց քսան, Ե. Զուլֆաեան եկեղեցիին քսան, Այրի Տիկին Թ. Գուլումեան եւ զաւակները Ազգ. Առաջ.ին քսան, Տէր եւ Տիկին Գ. Տ. Վարդանեան, Կապ. Խաչին տասը, դպրոցին տասը եւ Ազգ. Առաջ.ին տասը, Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Նոր Սեւանդի «Քրիստափոր» խումբ եկեղեցիին քսան ֆրանք :

BAIL A CEDER

Ժամագործի խանութի մը ֆոնը ծախու է, ծերութեան պատճառաւ : 40 տարուան հաստատութիւն մը իր յաճախորդներով :

TABIBIAN
60, Rue Rébéval — Paris (19e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ եւ ճոխ սեղաններու շուրջ :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով :

Parking assuré

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կը կազմակերպէ իր մեծ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Ուրբաթ ժամը 22էն մինչեւ լոյս
AU VAMPING

Orchestre
LES « VELVETONE »
et
MARCEL ZANINI

en intermède Le Chansonnier
GEO MONTAX

et le jeune chanteur :
GIL BERNARD

Մութ գոյն զգեստը պարտաւորիչ է

Սեղանները կանխաւ ապահովել հետեւեալ հասցէներուն . —

Raffi Nazarian
37, Rue Dominicaines — Tél. 20-71-10

Jean Gharibian
13, Bd. Rougemont
Tél. : 60-89-80 (heures de bureau)

ԼԻՈՆ — ԼԻՈՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին,
18 Նոյեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս :
ՇԱՌՊՈՆԻԷՌԻ մեծ ու շքեղ սրահին մէջ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ PIERRE ELFERA

Գեղարուեստական բաժին,
Կ'երգէ ծանօթ երգչուհի

Տիկին Ծովինար Արթինեան – Տէր – Պետրոսեան ու կը մասնակցի Յունական պարախումբը :

Ճոխ պիւֆէ, թօթիյօն, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ :
Կանխաւ ապահովել սեղանները Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ :

ՄՈՒՏՔԻ ՏՈՄՍ 12 ՖՐԱՆՔ

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑԻՆ
Կազմակերպուած տեղւոյն ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆՈՅՆ ԿՈՂՄԷ
Հովանաւորութեամբ՝ Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ Հոգաբարձութեան

Կը նախագահէ՝ **Joseph FRANCESCHI**

Maire d'Alfortville — Conseiller Général du Val de Marne

Շաբաթ, Նոյեմբեր 18, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

SALLE DES FETES DE LA MAIRIE, RUE VOLTAIRE

ORCHESTRE Jacques HELIAN

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 3 ԺԱՄԸ 17էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Ուսանողներուն կէս գին Մուտք 10 ֆրանք

Ապահովել սեղանները 924–38–54

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ բեմասիրաց թատերախումբ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Նոյեմբեր 17, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին :

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՕՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Ի նպաստ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին :

ՍԱԼ ՎՕԼԹԷՐ ՐԻՒ ՎՕԼԹԷՐ

Բեմադրութիւն՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Գլխաւոր դերակատարներ՝ Զարուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան :

Ինչպէս նաեւ Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Վիքի Մոստիչեան, Փիէռ Թէրզեան եւ Սարգիս Մոստիչեան :

ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ
ՃԻՇԴ ԺԱՄՈՒՆ

Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ, Դեկտեմբեր 31ին Փալէ տէ Քոնկրէ, ի նպաստ դպրոցին :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Մարտ 10ին

Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ Դեկտ. 9ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը, կը տեղեկացնէ իր անդամներուն եւ մերազն հաւատացեալ ժողովուրդին, թէ՝ այս Կիրակի, Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ քարոզէ Սուրբ Էջմիածնի Միաբան եւ Ռումանիոյ ու Պուլկարիոյ գոյգ թեմերու Առաջնորդ՝

ՏԻՐԱՅՐ ԵՊՍ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Սկիզբ., ժամերգութեան 8, Պատարագ 10, քարոզ 11·15 :

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն սովորաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Սալ տը լա Ժիւսթիս տը Փէ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թեհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները այս Երեքշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը երեքին եկեղեցիին սրահը, 295 Րիւ Պուալօ : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վիրաբեան Խաչիկ, ծնած 1922ին, Արտաշատի շրջանի Նովա գիւղը : Փնտռողն է իր ծնողքը : Հօր անունը Մուխայէլ Ցակոբեան, մօր անունը՝ Նուարդ Թադեւոսի Յակոբեան :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին . — Փողոց Սարգսի Ինտերնի, թիւ 29, քաղաք Երեւան, Զօհրաբեան Անուշ Թադեւոսի :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 11 NOVEMBRE 1967
LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11059 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.059

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈ՛ՅՆ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Այսօր՝ Շաբաթ՝ Փարիզի մէջ կը բացուի Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէութեան 38րդ Շրջանային ժողովը :

Աւելի քան եօթը տասնեակ տարիներու պատմութիւն ունի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Ֆրանսայի մէջ,— Փարիզ եւ Մարսէյլ :

Իննսունական թուականներուն Փարիզի Դաշնակցական կազմը մեծամասնութեամբ բաղկացած էր համալսարանական ուսանողներէ, նաեւ մտաւորական յեղափոխականներէ, որոնք համիտեան բռնակալութենէն փախչելով ապաստան գտած էին ազատական Ֆրանսայի հիւրընկալ հողին վրայ :

Արմէն Գարօ եւ Հայկ Թիրեաքեան (Հրաչ) ուսանող էին Նանսիի մէջ, երբ 1896ին կուսակցութեան հրահանգով Պոլիս գացին եւ մասնակցեցան Պանք Օթոմանի գրաւման :

1900ին Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Բիւրոյի կարգադրութեամբ եւ դաշնակցական մտաւորականներու գործակցութեամբ Փարիզի մէջ հիմը դրուեցաւ Փրօ Արմէնիա թերթին, որ նուիրուած էր Հայկական Դատի պաշտպանութեան եւ որուն շուրջ համախմբուած էին այս երկրի ամէնէն ազնուական ու մարդասէր ականաւոր դէմքերը — Ժան Ժորէս, Անաթոլ Ֆրանս, Ժորժ Քլէմանսօ, Վիկտոր Պէրար, Փիէր Քիյեար, Ֆրանսիս տը Փրէսանսէ, Ժան Լոնկէ, եւայլն :

Փարիզի Դաշնակցական Ուսանողական Միութիւնը եւ Մարսիլիոյ կոմիտէն մեծապէս օգտակար են եղած տարիներու ընթացքին Թուրքիայէն եկող հայրենակիցներու եւ իրենց գործօն մասնակցութիւնն են բերած ազգային ձեռնարկներուն :

Ֆրանսայի հայկական հին գաղութը առնուազն տասնապատկուեցաւ Իզմիրի աղէտէն եւ Պոլսոյ պարպումէն ետք, երբ հազարաւոր գաղթականներ թրքական սարսափներէն փախչելով եկան նոր բոյներ շինելու այս երկրին մէջ :

Դաշնակցութեան շարքերն ալ ստուարացան նոր ընկերներով : Ու 1925ին Հ. Յ. Դ. կոմիտէն վերածուեցաւ Ֆրանսայի Կեդրոնական կոմիտէութեան, յետագային ճիւղաւորուելով դառնալու համար Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. կոմիտէ :

Այդ թուականէն ի վեր 38րդ անգամն է, որ կը գումարուի Շրջանային ժողովը, կուսակցութեան օրէնսդիր գերագոյն մարմինը, որուն կը մասնակցին կազմակերպութեան բոլոր մասնաճիւղերու ընտրովի պատգամաւորները՝ Ֆրանսայէն եւ արեւմտեան Եւրոպայէն :

Շրջանային ժողովը կը լսէ կեդրոնական կոմիտէի եւ բոլոր կոմիտէութեանց գործունէութեան տեղեկագիրները,— բարոյական ու նիւթական եւ իր տեսակէտները կը պարզէ անոնց մասին : Կը քննէ հաշիւները, կը քուէարկէ նոր տարեշրջանի համար առաջադրուած բանաձեւերը, կ'ընտրէ նոր մարմին, որուն գործունէութեան ուղղութիւն կու տայ :

Եօթանասունեօթը տարեկան հաստատութիւն կազմի մըն է այսօր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ խոր արմատ ձգած է Հայ ժողովուրդի հոգիին մէջ : Անկէ կ'առնէ իր աւիշն ու աւիւնը : Կը նորոգուի, կը թարմանայ նոր տարրերով, երիտասարդ ուժերով եւ հաստատակամ կը նուիրուի իր առաքելութեան, առանց ազդուելու դուրսէն փչող տաք ու պաղ հովերէ, մինչեւ հաւատարիմ իր գաղափարականին :

Վերջին տարիներու ընթացքին նոր յոյսեր ծնան, նոր հեռանկարներ բացուեցան Հայկական Դատին համար, որուն հետապնդումն ու իրականացումը կը կազմեն Դաշնակցութեան գլխաւոր մտահոգութիւնը : Իր գործունէութիւնը գերազանցօրէն կը ձգտի այդ նպատակի յաջողութեան ու յաղթանակին :

Ողջո՛յն Հ. Յ. Դ. Շրջանային ժողովին : Բարի յաջողում իր աշխատանքներուն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ

ԱՓՕԼՕ ԾՐԱԳԻՐԸ ԼԱՒ ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ

Ամերիկացիները շատ գոհ են առջի օրուան յաջողութենէն, զոր արձանագրած է Սաթիւռն Ե. :

Փարիզի ժամով 13ին է որ Քափ Քենըտիի «Լուսնային կայարանէն», կ'արձակուի հսկայ հրթիռը (2.770 թոն) զոր կը հրեն 3400 թոն մղիչ ուժ ունեցող հինգ շարժիչներ : Ժամը 13ը երկուեւկէս վայրկեան անց, Սաթիւռն Ե.ի առաջին յարկը, պարապ կը բաժնուի հրթիռին մնացեալ մասէն : Ճամբայ կը հանուի Բ. յարկը, ապա Գ. յարկը որ կը կրէ օդաչու «Ափոլօ» :

Իր առաջին թռիչքին համար, Սաթիւռն Ե. հրթիռը ծիրի վրայ դրած է ցարդ արբանեակի վերածուած ամէնէն մեծ ծանրութիւնը՝ 126 թոն : Նախկին մրցանիշն ալ Ամերիկացիներուն կը պատկանէր :

Ժամը 14.36ին Ափօլօ ինչպէս նախատեսնուած է իր երկրորդ շրջանը կ'ընէ երկրին շուրջ 191 քիլոմեթր բարձրութեամբ : 16-16ին ճամբայ կը հանուի Գ. յարկը, երկրորդ անգամ բլլալով : 16.28, մեքենաներու շարժիչը ճամբայ կը հանուի առաջին անգամ բլլալով : Այս ձեւով 17.200 քիլոմեթրէն 18.316ի կ'անցնի ձուաձեւային ծիրին հեռակէտը : Ժամը 18.49ին Ափոլօ եւ իր մեքենաները վերադարձի ճամբան կը բռնեն, քանի երկրին կը մօտենայ այնքան արագութիւնը կը շատնայ :

Այս յաջողութիւնը աննախընթաց կը նկատուի եւ յոյս կու տայ Ամերիկացիներուն որ առաջինները, լուսնին հասնին, 1969ին :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՓՈՐՁԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ

Գահիրէի «Ալ Ահրամ»ին համաձայն վարչապետ Կոսիգին նամակներ ղրկած է նախագահ տը Կոլի, Ճոնսընի եւ վարչապետ Ուիլսընի, ուր կը շեշտէ Միջին Արեւելքի տագնապին արագ կարգադրութեան անհրաժեշտութիւնը : Ըստ թերթին Կոսիգին պատասխան ստացած է երեք ղեկավարներէն եւ ՄԱԿի շրջանակներուն մէջ անհամբերութեամբ կը սպասուի նամակներու փոխանակութեան արդիւնքներուն :

Թէլ Ավիվի մէջ, Զօր. Հերցոկ, որ զինուորական մասնագէտ խօսնակն է ձայնասփիւռին եւ նախկին պետը իսրայէլեան բանակի տեղեկատուութեանց սպասարկութեան, խիստ ազդարարութիւն մը ըրած է «նոր պատերազմ մը Միջին Արեւելքի մէջ ուղղակի պիտի հասնի արաբ Պետութեանց մայրաքաղաքներուն» : Զօրավարը որ կը խօսէր նոր գաղթող Հրեաներու առջեւ, աւելցուցած է որ իսրայէլեան ուժերը, որոնք Յունիսէն ի վեր գրաւուած հողերու վրայ կը մնան «միայն մէկուկէս ժամ հեռաւորութիւն ունին արաբ մայրաքաղաքներէն» : Մոշէ Տայեան ալ Հայֆայի Թեքնիօլօժիք հաստատութեան ուսանողներուն յայտարարած է.— «Թշնամի բանակները արագօրէն վերակազմուեցան : Հազարաւոր զինուորներ, հարիւրաւոր հրասայլեր մեզի դէմ կեցած են Սուէզի շրջանը : Իրաքցի հազարաւոր զինուորներ մեր դիմացն են Յորդանան եւ Սուրիա : Իսրայէլեան յաղթանակը միայն առժամեայ հարցերը լուծեց » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, խանութպան մը Քոսթաս Տաւթիս չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուած է Թէոտորաքիսի մէկ սալը ծախած բլլալուն համար : Ծանօթ է որ Թէոտորաքիս, Զորպայի հեղինակը եւ ձախ երեսփոխան ձերբակալուած է եւ իր երաժշտութիւնը արգիլուած է Յունաստանի մէջ :

ՔԱՄԻՐԻԻ (Պոլիվիա) Առեանին դատախազը յայտարարած է. — «Կը վախնանք որ համայնավար աշխարհիկական աբարք մը կը կատարուի Ռեժիս Տըպրէի դէմ, որովհետեւ երիտասարդ Ֆրանսացին մեծ ծառայութիւն մը ըրաւ մեզի, յայտնելով «Չէ» Կեվառայի ներկայութիւնը մեր հողին վրայ եւ մեր աչքերը բանալով հարաւ - արեւելեան կեռիլլային կարեւորութեան վրայ» : Ի պատասխան Ռեժիս Տըպրէի այն յայտարարութեան թէ հինգ հոգիներ իրմէ առաջ տեղեկութիւններ տուած են Կեվառայի մասին, դատախազը ըսած է. — « Զեմ զարմանար որ Տըպրէ փորձէ խուսափիլ իր պատասխանատուութիւններէն, ինչպէս ըրաւ երբ չեշտեց թէ զէնք չէր կրեր մինչ հակառակը փաստեցինք : Պոլիվեցիները որոնք մասնակցեցան կեռիլլային չէին ճանչնար Կեվառան մինչ Տըպրէ հանգամանօրէն կրնար ըսել թէ Ռամոն ուրիշ մէկը չէ եթէ ոչ՝ Կեվառան » :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ կովերը պատճառ եղած են երկաթուղային երկու արկածներու : Նախ Ռեճճիօ Քալապրիա - Հռոմ կառախումբն էր որ գիծէն ելած է կովերու զարնուելով, որոնք փոթորիկէն սարսափած, գիծը կը փորձէին անցնիլ : Քիչ ետք Միլանօ - Փալերմօ ճեպընթացն է որ պակսեցնելով իր արագութիւնը, կովերէն խուսափելու համար, նախորդ կառախումբին զարնուած է : 14 մեռեալ եւ 60 վիրաւոր կայ, ըստ առաջին հաշուեկշիռի մը :

ՓԱՐԻԶԻ Օփերային վերակազմումը յանձնուեցաւ Ժան Վիլարի :

ՓԱՐԻԶԻ թաքսիները հաւանաբար գործադուլ ընեն Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի : Եթէ ըլլայ պիտի զուգադիպի մեթրօյի գործադուլին :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Ինչպէս գրած էինք, Թուրքերը շատ կը զբաղին Հայերով վերջերս : Նմոյշ մը եւս վերջերս լոյս տեսած իրենց գրութիւններէն կամ՝ Պատմութիւն ըստ թրքաց .

«Պէլկէլէրլէ Թիւրք Թարիհի Տէրկիսի»ի Նոյեմբերի թիւին մէջ, ծանօթ լրագրող Միհատ Սէրթօղլու «ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ» վերտառութեամբ շարունակելի յօդուածի մը մէջ կը գրէ .

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴՐԻՆ ԾԱԳՈՒՄԸ

Օսմ. պետութեան մէջ, մինչեւ 1878 թուականը « Հայկական Հարց » մը գոյութիւն չունէր : Հայերը, պետութեան հաւատարիմ, երախտագէտ եւ աշխատասէր հպատակներն էին եւ բաղդատմամբ միւս փոքրամասնութիւններուն, Թուրքերը զանոնք իրենց ամէնէն մօտիկ հայրենակիցները կը նկատէին :

Անկէ զատ, մեծ ծառայութիւններ կը մատուցանէին Թուրք արուեստի եւ մշակոյթի կեանքին : Վերջին ծայր վստահելի նկատուած էին անոնք եւ այդ իսկ պատճառաւ ամէնէն կարեւոր պաշտօններու կը կոչուէին : Իբր պետական պաշտօնեայ գոյութիւն ունէին հայ Քայմաքամներ, Մութասարրըֆներ, դատաւորներ : Բաց աստի Արքունիքին եւ Բարձրագոյն Դրան մէջ եւս մեծ պաշտօններ ձեռք ձգած էին : Անոնց մէջ ՎԷԶԻՐ եւ նախարարներ կային : Կուսակալութեանց մէջ, կուսակալներու հրամանին ենթակայ բոլոր քաղաքական պաշտօնատարները Հայերէն կ'ընտրուէին : Անոնք ալ հաւատարմօրէն կը ծառայէին Պետութեան : Ասոր փոխարէն, Հայերը, Օսմանեան երկիրներու մէջ կատարեալ ազատութիւն կը վայելէին : Անոնց եկեղեցիները, վարժարանները և այլ ընկերային հաստատութիւնները ազատօրէն կը գործէին : Ասոնց մէկ մասը զուտ մասնաւոր արտօնութիւններով բացուած էին : Ուրիշ համայնքներու նման արտօնութիւններ չէին տրուեր :

Թուրք եւ հայ բարեկամութիւնը կ'երկարի մինչեւ Պոլսոյ գրաւման օրերէն առաջ : Այս շրջանին, Օսմանեան պետութեան սահմաններուն մէջ Հայոց Պատրիարքութիւն մը գոյութիւն չունէր : Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ Խան, Պոլսոյ գրաւման պատրաստութեանց ձեռնարկելու համար, Պուրսայէն Էտիրնէ մեկնելէ առաջ, Պուրսայի առաջնորդ, Ֆիլիպէի եւ Քիւթահիոյ նախկին եպիսկոպոս Յովակիմի հետ տեսնուելով, ըսած է անոր .

— Սրտիս մէջ ուխտ մը ունիմ : Աղօթեցէք որ իրականանայ անիկա :

Ասոր վրայ Յովակիմ Ս. Գիրքը բաց բախտի բանալով, Ֆաթիհի կարդաց հոն գրուած պատուիրանը .

— Ուր որ ալ երթաս, Աստուած սուրդ հատու ընէ :

Ֆաթիհ չմոռցաւ ասիկա : Պոլիս գրաւուած ատեն, հոն, արդէն հայ փոքրամասնութիւն մը գոյութիւն ունէր : Ասոնք հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր Յեյներու ծանր ճնշումին տակ ապրած էին : Այս պատճառաւ, գրաւման ատեն Թուրքերուն կողմը բռնած, նոյնիսկ իրենց կարելի բոլոր օժանդակութիւնը ընծայած էին : Ֆաթիհ խնկոյն Հայոց պատրիարքութիւնը հիմնեց եւ Պուրսայի եպիսկոպոս Յովակիմ պատրիարք ընտրուելով անոր շնորհուեցաւ այն առանձնաշնորհները որոնք տրուած էին յոյն պատրիարքներուն : Հայերը նախօրօք ձեռնվացիներէն ծախու առած էին Ղալաթիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ հոգեւոր կեդրոն դարձուցած : Բայց ուզելով որ Հայոց պատրիարքութիւնն ալ Պոլսոյ մէջ գտնուի Սուլու Մանաստըր յորջորջուող Քէրիպլէրթոս եկեղեցին հայ համայնքին տուաւ : Անոնք ալ Հայոց պատրիարքութիւնը այստեղ հիմնեցին : Այս եկեղեցին մինչեւ 1640 Հայոց պատրիարքարանի դերը խաղաց : Մինչ Թուրքերն ու Հայերը Պոլսոյ առումէն սկսեալ բարեկամաբար ապրեցան :

Անգլիոյ գրգռութիւնները պատճառ դարձան այս բարեկամութեան խզումին : Յետագային պիտի պարզենք որ Անգլիա ինչու ձեռնարկած է այս գրգռութիւններուն :

ՋԻՆԱԴԱԴԱՐԻ տօնին առթիւ, Յառաջ վաղը լոյս չի տեսներ : Մեր յաջորդ թիւը՝ Երեքշաբթի Նոյեմբեր 14 :

ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶ

1926ին կարգ մը քաղաքներու մէջ նըշուեցաւ Մինաս Չերազի գրական – հանրային գործունէութեան 60ամեայ յոբելեանը: Այդ առթիւ գրագէտ Տիգրան Կամսարական գրեց յոբելեարին. «Դուք տքնեցաք եւ գործեցիք աւելի քան կէս դար, գրչով եւ բանիւ իբր գրական մարդ, հրապարակագիր, ատենախօս, ուսուցիչ, կրթական, այլ մանաւանդ ազգային գործիչ. այս տիտղոսներէն միայն մէկը պիտի բաւէր ձեր փառքին: Դուք միակ ընտանիք մը ճանչցաք՝ Ազգը: Այն հազուագիւտ գործիչներէն եղաք, որոնք աւելի կը մեծնան, երբ մօտենաս անոնց: Վիճեցան երբեմն ձեր ընդգրկած ազգային ուղղութեան արժէքին վրայ, բայց երբեք՝ ձեր բարոյական արժանիքներուն վրայ, մեծ հայրենասէրի ձեր դէմքը յարգանք ազդեց միշտ ձեր գաղափարական հակառակորդներուն:»

Ճիշդ է այս հաստատումը: Չերազ, որ ապրեցաւ աւելի քան եօթանասուն տարի, չունեցաւ անձնական կեանք մը, ամբողջովին նուիրուեցաւ Հայութեան:

Ծնած էր 115 տարի առաջ (1852) Կ. Պոլիս: Պապը Ակն գաւառի Չերազ գիւղէն էր (հոսկէ կուգայ գերդաստանին անունը):

Նախնական կրթութիւնը կը ստանայ Պոլսոյ Ներսէսեան, ապա Նուպար – Շահնազարեան դպրոցներուն մէջ, ուր գլխաւորապէս կը սորվի քանի մը լեզուներ՝ հայերէնէն զատ ֆրանսերէն, անգլերէն, յունարէն եւ թուրքերէն: Դեռ դպրոցը չաւարտած, 1865ին, զինք իբրեւ ընդունակ աշակերտ ուսուցչութեան պաշտօն կը յանձնեն Ներսէսեանի մէջ:

Ահա այս ձեւով կը սկսի Չերազի ուսուցչական կեանքը, որ տեւեց 25 տարի:

Պոլսոյ կարգ մը դպրոցներու մէջ դասաւանդած է Հայոց պատմութիւն, հայ գրականութիւն եւ լեզուներ, իսկ 1886էն եղած է տնօրէն նշանաւոր Կեդրոնական վարժարանի, որուն սաներէն շատեր դարձան ծանօթ գրականագէտներ: Ժամանակակիցներու վկայութեամբ մեծ է եղած Չերազի դերը երիտասարդութեան մէջ ազնիւ հայրենասիրութեան կրակը բորբոքելու, հայ մշակոյթին եւ լեզուին նկատմամբ սէր արթնցնելու գործին մէջ:

Կը հիմնէ «Արարատեան» եւ «Կիլիկեան» ընկերութիւնները, որոնք յետոյ դարձան «Միացեալ Ընկերութիւն»: Այս վերջինը Չերազի ղեկավարութեամբ նշանակալի դեր կատարեց Հայաստանի հայկական դպրոցներու ցանցը ծաւալելու գործին մէջ:

1868ին, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի մահուան առթիւ, բանաստեղծութիւն մը կը հրատարակէ «Մասիս»ի մէջ: Կը սկսի Չերազի գրական գործունէութիւնը: Այնուհետեւ կը խմբագրէ (1870էն) «Երկրագունդ» գրական հանդէսը: Իրարու ետեւէ լոյս կը տեսնեն անոր բանաստեղծութիւններն ու պատմուածքները, լեզուական եւ գրական յօդուածները, քաղաքական գրութիւնները: Կը դառնայ հրապարակագրական ասպարէզի փնտռուած մարդը: Առանձին հատորներով լոյս կը տեսնեն անոր «Գրական փորձեր» (1874), «Ազգային դաստիարակութիւնը» (1876), «Հայաստան եւ Իտալիան» (1879), «Գրիչ եւ Սուրը» (1881) եւայլն:

Մեծ եռանդով կը մասնակցի աշխարհաբարեաններու եւ գրաբարեաններու պայքարին՝ ըլլալով աշխարհաբարի դրօշակիրներէն մէկը: Այս կապակցութեամբ Հր. Աճառեան կը գրէ. «Գրաբարի դէմ եւ աշխարհաբարին ի պաշտպանութիւն գըրուած գիրքերէն ամէնէն աւելի նշանաւոր են՝ Այտընեանի «Քննական քերականութիւնը» (Վիէննա, 1866) եւ Չերազի «Ազգային դաստիարակութիւնը» (Պոլիս, 1876):

1878ին իբրեւ Հայութեան ներկայացուցիչ կը մասնակցի Պերլինի վեհաժողովին:

1888ին կ'այցելէ իր երազներուն երկիրը՝ մայր հայրենիք. կը շրջագայի Արեւմտահայաստանի եւ Արեւելահայաստանի մէջ հաւասարապէս:

Յաջորդ տարին կը հաստատուի Լոնտոն, ուր կը հիմնէ «Արմենիա» թերթը, անգլերէն եւ ֆրանսերէն բաժիններով: Կը սկսի նոր շրջան մը իրեն համար: Եւրոպացիներուն մեծ եռանդով կը ծանօթացնէ Հայոց պատմութիւնը, հայ մշակոյթը, մանաւանդ՝ հայ գրականութիւնը:

Առաջինը Չերազն էր, որ Եւրոպացիներուն հնարաւորութիւն տուաւ ծանօթանալու Սայաթ Նովայի, Պետրոս Դուրեանի եւ Ռաֆայէլ Պատկանեանի գործերուն, թարգմանելով զանոնք ֆրանսերէն: Անոր կատարած թարգմանութիւնները ամփոփուեցան «Փոէթ դ'Արմենիէն» հատորին մէջ: Շնորհիւ Չերազի ֆրանսերէն թարգմանութիւններէն կատարուեցան անգլերէն թարգմանութիւններ, եւ հայ բանաստեղծները աւելի լայն գիծերով ծանօթացուեցան Եւրոպայի, Ամերիկայի մէջ:

Ձեւով մը Չերազի գործին շարունակողները եղան Ա. Չօպանեան, Զ. Պոյաճեան, Ա. Լայոթ, Ա. Պլէքուէլ եւ ուրիշներ, որոնք, իրենց կարգին, կատարեցին յաջող թարգմանութիւններ:

1898ին Չերազ Փարիզ է, ուր կը շարունակէ հրատարակել արդէն ժողովրդականութիւն գտած իր «Արմենիան»: Հոս կը հրատարակէ նաեւ իր «Արեւելեան նորավէպերը» (ֆրանսերէն):

1908ին վերստին կ'այցելէ Կ. Պոլիս, բայց երկու տարի ետք կրկին կը վերադառնայ Փարիզ, թէեւ քիչ ետք Պիթլիսի Հայութեան կողմէ կ'ընտրուի Թրքական խորհրդարանի անդամ: Կը հրաժարի այդ առաքելութենէն՝ պարզ տեսնելով Իթթիհատի հակահայկական հակումները:

Առաջին համաշխարհային պատերազմէն ետք կը զբաղի առաւելապէս գրական աշխատանքով. «Յառաջացեալ տարիքի մէջ, — կը գրէ Ա. Չօպանեան, — հիւանդ, ալեզարդ վարպետը միշտ կը մնայ պատնէշին վրայ, իր կուռ ու փորձ գրիչը կը շարունակէ մեր մամուլին տալ խոհական յօդուածներ եւ համեղ պատմուածքներ, պատմուածքներ, որոնք յանկուցիչ շարքը մեր ժամանակակից մատենագրութեան մնայուն էջերէն մին կը կազմէ»:

Ընտրուած է Եւրոպայի քանի մը գիտական հաստատութիւններու եւ ընկերութիւններու պատուոյ անդամ:

Շիրվանզադէի, Լ. Բաշալեանի, Ա. Չօպանեանի, Գր. Ագաթոնի եւ ուրիշներու նախաձեռնութեամբ 1926ին կը նշուի Չերազի յոբելեանը:

Կը մեռնի 1929ին: Անոր վերջին ցանկութիւնն էր թաղուիլ հայրենիքի մէջ, որ կատարուեցաւ 1936ին, երբ անոր աճիւնը տեղափոխուեցաւ Հայաստան:

Բ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԻԲՐԵՒ ՄԽԻԹԱՐԱՆՔ

Մարդուն մէկը մարսողութեան խանգարում ունէր միշտ, հետեւանք՝ իր շատակերութեան:

Բարեկենդանին ստամոքսը այնքան կը լեցնէ նորէն, որ կը մարի կ'իյնայ սեղանին տակ: Ծառան կը վազէ բժիշկին, որ կուգայ, կը քննէ հիւանդը եւ անոր մահը կը հաստատէ:

Մեռնողին տղաքը կը սկսին լալ. բժիշկը, շուարած եւ յուզուած, կ'ըսէ անոնց. իբրեւ մխիթարանք:

— Կը զարմանամ, որ այսպէս սաստիկ կուլաք. ձեր հայրը եթէ մեռաւ, անօթութենէ չմեռա՛ւ եա ...

ԿԱՐՍ
«ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԸ»

(Դ. եւ վերջին մաս)

Տասներորդ Դարու երկրորդ կիսուն, Անի քաղաքը, որ այսօրուան Կարս քաղաքէն յիսուն քիլոմեթր հեռու կը գտնուի, մայրաքաղաքը կը դառնայ Հայկական Թագաւորութեան եւ Տասներորդ Դարու վերջաւորութեան ու 11րդ Դարու սկզբնաւորութեան ալ կը հանդիսանայ մեծ ու կարեւոր կեդրոն մը եւ ոստան մը: 1044ին, Բիւզանդացիները Հայերը կը վտարեն ու կը տիրապետեն այս շրջաններուն: Եւ սակայն, Բիւզանդական տիրապետութիւնը հազիւ քսան տարի կը տեւէ եւ 1061ին Թուրք Սուլթան Ալ Արսլան, որ Սելճուքցի մըն էր, իր կարգին կը գրաւէ Անին ու կը հեռացնէ Բիւզանդացիները անկէ: Այսպէսով, Թուրքերու կողմէ նուաճուած առաջին փոքր ասիական հողամասը կը հանդիսանայ այս շրջանը, Կարսի եւ շրջակայից հողամասով: Այս կը զուգադիպի Մանազկերտի յաղթանակին նախորդող եօթը տարիներուն: Անկէ ետք Սելճուքցի Օղուզ Թուրքերն են որ կը տիրապետեն Կարսին:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Ռուսական պատերազմներն ու նուաճումները, Կարսի եւ շրջակայից յուշարձաններն ու ճարտարապետական գործերը, մանաւանդ անոնք որոնք կը պատկանին Թրքական արուեստին ու ճարտարապետութեան, քանդուած են մեծ մասով: Կարս քաղաքի գլխաւոր մզկիթները կը հանդիսանան 1579ին Սուլթան Մուրատ Գ.ի կողմէ կառուցուած Էվլիյա Մզկիթը եւ Քիւմպէթ Մզկիթը: Էվլիյա Մզկիթը, որ վերակառուցուած է 1604 եւ 1628 Թուականներուն, քաղաքին ամենամեծ աղօթատեղին է: Ուլու Ճամին Առաջին Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքին քանդուած է Հայերու կողմէ, երբ անոնք լքելով քաղաքը կը հեռանային անկէ: Քիւմպէթ մզկիթը նախկին եկեղեցի մըն է, Տասներորդ Դարուն կառուցուած, որ 1579ին վերածուած էր մզկիթի, եւ որ կը կոչուի նաեւ «Բէթհիւտա Ճամիի»:

Կայ նաեւ Քարէ Կամուրջը, երեքաշքանի, կառուցուած՝ Մուրատ Գ.ի օրերուն: Կը միացնէ Կարսի գետին երկու ափերը այս քաղաքին մէջ: Գլխաւոր բաղնիքներն են Իլչէյի եւ Ճումա բաղնիք–

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԱՅ ԵՐԳԸ

(ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

Լենկթիմուրը իր պեխերը կը կրծէր ու կը զայրանար, որովհետեւ մինչեւ այդ օրը, դեռ չէր յագեցած մարդկային արիւնէն:

Ու աշխարհակալը լացաւ, բայց ներքին ձայն մը ըսաւ իրեն.

— Ամօ՛թ է արցունքը աչքերուդ. լացը ստրուկին է, դուն ստրուկ չես. ամուր եւ հաստատ եղիր սուրիդ պողպատին պէս:

Կատաղութեան կարմիրը անցաւ Լենկթիմուրի այտերուն վրայէն, առիւծի պէս մռնչեց.

— Վեզի՛ր:

Գետնին վրայէն փորսող, մօտեցաւ վեզիրը, ոսկեհուռ քղանցքը համբուրեց, ապա՝

— Տէ՛ր, չնչեց ան, վախցած ու դողահար:

— Վեզի՛ր, ես մեղուցի մարդկային հրճուանքը Երկնային Կայսրութեան սահմաններուն մէջ, ուր այժմ, գերեզմաններ ու լացողներ կան միայն:

— Տէ՛ր, մրմնջեց վեզիրը, Դուն ես Արդարութեան Արեգակը:

— Վեզի՛ր, ես ցամքեցուցի վարդաբոյր ջուրերը Իրանի մարմարաշէն աղբիւրներուն, որ չորնան պերճափայլ ծաղիկները երկրին, քաղաքներուն մէջ լռեցուցի մարդկային շունչը, որ չլսեմ անոնց խըրախճանքներուն ձայները, ես սպաննեցի երգիչները Իրանի՝ ցոլող պալատներուն, որ այլեւս երգի ձայն չլսեմ...:

— Տէ՛ր, անսպառ լոյս եւ ուժի անմահութիւն:

— Վեզի՛ր, կը լսե՞ս այս երգը որ դաշտերէն կուգայ, զարնան զեփիւռի պէս հանդարտ եւ մանուկներու երազին պէս ձոխ եւ արբուռ:

Վեզիրը նայեցաւ հեռուն:

Լերան ափը կծկտած արտի մը մէջ, հայ մշակ մը երգելով կը սերմանէր ցորենահատիկը:

— Տէ՛ր, կը լսեմ Հայուն երգը:

— Վեզի՛ր, Հայաստան կը կոչուի այս երկիրը, ուր մարդիկ կ'աշխատին երգելով, մամիկները հէքեաթ պատմելով կը մեռնին. Վեզի՛ր, դուն չե՞ս հասկնար այս երգին իմաստը, ես գիտեմ ինչ ըսել ան, կ'անարգէ մեծութեանս փառքը, կը նսեմացնէ արքայական հմայքս, Վեզի՛ր, դադրեցո՛ւր Հայ երգը...:

×

Վեզիրը տարագրել տուաւ հայ ցեղը, խորտակեց գիւղերն ու քաղաքները, ապա յաղթականօրէն վերադարձաւ, աւետելու համար մահը հայ երգին:

Լենկթիմուրը նստեր էր վրանին առջեւը, աչքերը մութ էին, դէմքը՝ աղօտ: Անոր լռութենէն քարերն իսկ կրնային ճաթիլ, ծա՛նր ջաղացքարի մը նման, արքային երկիւղը ինկեր էր կեանքին վրայ: Վեզիրը մօտեցաւ կամաց, համբուրեց Լենկթիմուրի ուսը, արիւնոտ սուրը անոր ոտքերուն դէմը դրաւ.

— Երկրակալ Տէ՛ր, մեռաւ հայ ցեղը իր երգին հետ, ալ հանգի՛ստ եղիր, ասկէ յետոյ քեզ խռովող երգը պիտի չլսես:

Բայց Վեզիրին վերջին խօսքերուն հետ, հայ աշխատանքի երգը ներս մտաւ, տընտընաց արքային գահին ոտքը, թիթեռնիկի պէս խաղաց գորգերուն վրայ, լոյսի ճառագայթի մը նման քաղցրացուց օդը:

Լսեց Լենկթիմուրը, ճանչցաւ հայ երգին ձայնը, զարհուրեցաւ, բարկութենէն հեղ մըն ալ պեխերը կրծեց:

Այդ պահուն՝ Լենկթիմուրը նման էր իր վանդակէն փախչող առիւծին, գերեզմաններու մէջ իր անօթութիւնը պտըտցնող բորենիին:

— Վեզի՛ր, պոռաց Թաթարը, ի՞նչ երգ է այս որ կը թփրտայ ականջներուս մէջ, ստախօ՛ս, դուն կը յանդգնիս խաբել երկրային Թագաւորդ, ո՞ւր է սուրդ արիւնը:

— Տէ՛ր, հազիւ չնչեց, հովերու դէմ դողացող, աշնան դեղին տերեւներու պէս, վախէն՝ Վեզիրին լեզուն քիմքն էր փակեր, աչքերը լայնցան, դէմքը կծկտեցաւ, ճակատը՝ կարկուտէ բռնուած տապանաքարի մը նման էր, գետին տապալեցաւ, ինկաւ փորին վրայ, ներողութիւն խնդրեց, արքային ոտքերը համբուրեց...

— Գլխատեցէ՛ք խաբեբան, անոր արիւնը սրսկեցէ՛ք մարդերու վրայ, հրամայեց Թիմուրը:

Վեզիրը, արեւածագէն առաջ գլխատուեցաւ:

Բայց հայ երգը, զարնանաբոյր սիրերգութեան մը շշունջովը, կը սահէր բլուրներէն զարիվար...:

Լենկթիմուրը դեռ չէր յագեցած երկիրներ կործանելէն, իր աչքերուն կապոյտին մէջ տակաւին կը լողար եղեռնին ստուերը...:

×

Առտուան հետ՝ արթնցեր էր Աշխարհակալը. ծանր էր չնչառութիւնը, կուրծքին վրայ ժայռ մը կար:

Արեւը չծագած, գլխատել տուեր էր Վեզիրը, պարտուած ու մտածկոտ՝ նստեր էր գորգապատ գահին վրայ:

Հիմա՝ արեւ կար լիճերուն վրայ, դաշտերու մէջ, անտառին վերեւը, հերկերուն մէջ եւ ամէն տեղ: Գարուն էր: Գետերը գահավէժ կը սահէին, թռչունները դայլայլելով իրենց բոյները կը շինէին, բայց աւերակ էր Հայաստանը եւ լուռ՝ անոր երբեմնի շէն գիւղերն ու քաղաքները, հեռուէն ճերմակ արագիլ մը թռաւ, անցաւ Լենկթիմուրի վրանէն, անոր շուքը ինկաւ արքայական վրանին կատարը ցցուած արծաթաշէն արծիւին վրայ:

Իսկ հայ ե՞րգը:

Անիկա փրթաւ դարձեալ, վանկ առ վանկ, հատիկ-հատիկ, բարձրացա՛ւ, խաղաց օդին մէջ, անցաւ դաշտերու հունէն եւ մտաւ վրանը...:

Լենկթիմուրը քաշեց ճակտին վրայ կախուած ղանգուրը, փրփրեցաւ: Դեռ երգին ձայնը կուգար:

— Զօրակա՛ն, պոռաց:

— Տէ՛ր, Արքաներու արքայ եւ անսխալ իմաստութիւն:

(1 – Շար.)

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Արթիկի տուֆերէն կերտուած յուշար-
ձաններ կան Հայաստանի մէջ: Դարերու
դիմացքով մեզի կը նային Արթիկի փոքր
եկեղեցին (Ե. դար), Լմպատավանքը (Զ.
դար): կաթողիկէ, Պեմզաշէնի եկեղեցի –
ն (է. դար): Գիւղերուն մէջ վանքեր
կանգնած են, քարահանքերու մէջ՝ դամ –
բարաններ, որոնք տուեալներ կը հայ –
թեն Ք. Ա. այս վայրերուն մէջ ապ –
րած մարդոց մասին:

Արթիկի քարահանքերու տուֆափոր
դամբարանները պատմական բացառիկ
արժէք ունին: Եօթը տարուան ընթաց –
քին պեղուած են եօթը հարիւր դամբա –
րաններ: Յայտնաբերուած զէնքերը,
աշխատանքի գործիքները, խեցեղէնը,
զարդերը կը վկայեն տեղաբնակ ցեղերու
մշակոյթի բարձր մակարդակի մասին:
13-8րդ դարերուն (Ք. Ա.) վերաբերող
իրերը ցոյց կուտան, թէ տեղացինե –
րը կապեր ունեցած են նոյնիսկ Միջին
Արեւելքի պետութիւններուն հետ:

Զորաբերանին կանգնած է Է.-ԺԳ. դարերուն կառուցուած Հառիճի վանքը: Պատերուն վրայ քարէ թելերով հիւսուած պատկերներ կան, վարպետ ձեւով կատարուած զարդաքանդակներ: Պատէ մը կը նայի Զաքարէ եւ Իւանէ եղբայրնե – րուն խորաքանդակը, միւսէն՝ բարձրա – քանդակ աղաւնիներ:

Վանքի բակին մէջ ճեմարանն է: Աստեն մը հոս յաճախած է Աւետիք Իսահակեան: Ճեմարանին մէջ երգի դասեր տուած է Կոմիտաս, հայերէն լեզու դասաւանդած է Յ. Յովհաննիսեան:

Հառիճի վանքին դիմացը, ձորին միւս կողմը, կը գտնուի փոքրիկ բլուր մը, որ ժայռաքարի մը տեսքը ունի: Սովորական մէկու մը համար անիկա բնութեան մէկ ստեղծագործութիւնն է, իսկ պատմական գիտութեան թեկնածու Թ. Խաչատրեանի համար՝ ենթադրութիւն, թերեւս հին կառոյցի մը դուռն է:

Ենթադրութիւնը ճիշդ էր: Հնախոյզ – ները յայտնաբերեցին հսկայ քարերով կառուցուած պատ մը: Քարերուն մէկ մասը սրբատաշ է, հաւանաբար շինու – թիւնը յետագային վերակառուցուած է: Ներսը գտնուեցաւ մոխիրի հաստ շերտ մը: Ուրեմն սրբավայր մըն էր: Գտնուած խեցեղէնը, կենդանիներուն ոսկորները կը վկայեն, որ տեղացիները զբաղած են կաթնատնտեսութեամբ: Գտնուած են կաշի մշակելու գործիքներ, աղօրիքներ, սանդեր, ծեծիչներ:

Գտնուած ամէն մէկ իր պատմաբանին համար փաստ մըն էր, խօսուն պատ – մութիւն մը: Աղօրիքները, սանդերը, ծեծիչները կը փաստեն, որ տեղացիները զբաղած են հողագործութեամբ:

Դամբարանադաշտը շատ մեծ է: Դամ – բարանի մը մէջ գտնուեցաւ միայն կաւէ աման մը: Մարդու ոսկոր չկար: Հաւա – նաբար մարդը մեռած է պատերազմի դաշտին վրայ, մարմինը չէն գտած, բայց, ըստ սովորութեան, թաղումը կա – տարուած է:

Հնախոյզ Թ. Խաչատրեանի առաջար – կով գտնուած իրերը պիտի ցետեղուին վանքին ճեմարանին մէջ՝ կազմելու հա – մար Թանգարան մը:

Ա. Ա.

Ջ... Երկուքն ալ Թրքական շինութիւն-
... են, 18րդ Դարուն կառուցուած:
Կարսի յիսուն քիլոմեթր արեւելակող –
... կը գտնուի պատմական շատ մեծ կա-
...րութիւն եւ արժէք ներկայացնող Անի
քաղաքը, ուր կը գտնուին այսօր Հայերէ
մնացած բերդեր, պարիսպներ, եկեղե –
ցիներ եւայլն:
Արտահանի մէջ կայ պատմական բերդ
մը, իսկ Սարըղամիշի մէջ ալ՝ նահատա –
կաց յուշարձան մը:

ԿԱՐՍԻ ԲԵՐԴԸ ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Կարսի բերդը կառուցուած է 12րդ Դա-
րուն, Սելճուք Պէյերէն Իզզէտտին Խանի
հրամանով, յետագային, բազմաթիւ
անգամներ երբ տէր փոխած է քաղաքը,
...լուղ Սուլթան Սէլիմի օրերուն ալ այս
բերդը վերածուած է աւերակոյտի մը:
...անունի Սուլթան Սիւլէյման 1548ին
...րդել տուաւ զայն, իսկ Սաֆեւեան
...ջանքներու ընթացքին բերդը կրկին
...րուեցաւ: Մուրատ Գ. բերդը վերըս –
...ին կառուցանել տուաւ, բայց ան կիսա-
...վիճակ մը ունի կրկին: Շրջապատը
... քիլոմեթր էր այս բերդին, որ ունէր
...րքին եւ արտաքին պարիսպներով աւե-
... քան երկու հազար աչք, երկու հարիւր
... աշտարակ: Տասնըութներորդ դա –
... բերդին մէջ կային երեք հազար
...ներ, 47 մզկիթ եւ բազմաթիւ խա –
...թներ:
Կարս անունը, ըստ աւանդութեան, իր
...ը կը ստանայ Պուլկարիայ Թուրքե-
...ով «Քարսաք» անուն տոհմէն, իսկ ու-
... զրոյցի մը համաձայն ալ՝ Վրաց լեզ-
...ին մէջ Կարի կը նշանակէ «դուռ», կամ
...րիս – Կալաքի, որ կը նշանակէ «Դըռ-
...ղաք»:

ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ-ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

Երեւանի մէջ յիշատակուեցաւ Թիֆլի – սի Մարիամեան – Յովնանեան օրիորդաց դպրոցի հիմնադրութեան 90ամեակը:

Այս առթիւ կարգ մը տեղեկութիւններ դպրոցին մասին:

ԺԹ. դարուն Թիֆլիսի մէջ բացուեցան ծխական եւ տարրական դպրոցներ: Սա – կայն հայաշատ քաղաքին մէջ հնարաւո – րութիւն չկար հայ աղջիկներուն ստանա – լու իրենց միջնակարգ կրթութիւնը:

Մեծահարուստ բարերար զոյգ մը՝ Յովհաննէս Յովնանեան եւ կինը՝ Մար – իամ փափաք կ՛ունենան հիմնելու չքաւոր աղջիկներու համար յարմար կրթարան մը:

Յովհաննէս Յովնանեան, որ Ներսիս – եան դպրոցը աւարտած զարգացած անձ – նաւորութիւն մըն էր, կ՛որոշէ իր մահա – ցած կնոջ փափաքը ամէն գնով իրականա – ցնել:

Եւ 90 տարի առաջ, 1877ին հիմնուեցաւ «Մարիամեան – Յովնանեան օրիորդաց ուսումնարան»ը:

Դպրոցին նպատակն էր հայագէտ, հայրենասէր, զարգացած ուսուցչուհիներ տալ հայաբնակ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ աշխատելու, ինչպէս նաեւ բարեկիրթ մայրեր պատրաստել հայ ընտանիքներու համար:

Թիֆլիս այն օրերուն արեւելահայու – թեան մտաւոր կեդրոնն էր, հայ մտաւո – րականութեան ընտրանին հոն հաւաքուած էր: Ասոնցմէ շատեր կոչուեցան ուսուց – չական պաշտօնի: Յիշենք կարեւորները՝ լեզուաբան, ակադեմական Ստեփանոս Մալխասեան, մանկավարժ եւ թարգմա – նիչ Փիլիպոս Վարդանեան, մանկավարժ – ներ Տիգրան Ռաշմաճեան, Յովհ. Տէր – Միրաքեան եւ բանաստեղծ Յ. Յովհան – նիսեան: Իբրեւ ուսուցիչ պաշտօնավա – րած են նաեւ ակադեմական Մ. Աբեղ – եան, Մ. Եմմալեան, Դ. Դեմիրճեան, Ա. Տիգրանեան, Ռ. Մելիքեան եւ ծանօթ մանկավարժ Իսահակ Յարութիւնեան եւ ուրիշներ:

Դպրոցը աստիճանաբար կը դառնայ միջնակարգ: Իր ծրագրով կը համապա – տասխանէր պետական միջնակարգ դըպ – րոցներու դասընթացքին:

Դպրոցի սանուհիներէն են Փրոֆ. Ա. – բեղնազան Մելքումեան, Աշխէն Յարու – թիւնեան, Սառա Դաւթեան եւ բազմաթիւ գիտնական դէմքեր, բժշկուհիներ, գրող – ներ, արուեստագիտուհիներ:

Ուսումնական կարեւոր օճախ մը ե – ղած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՊԱԿԻՆ

Երբ ապակիի արդիւնաբերութիւն հաս – տատելու մասին մտածեցին հայ մասնա – գէտները, նկատեցին, որ Հայաստանի մէջ կարելի չէ գտնել ապակիի պատ – րաստութեան համար այնքան կենսական եղող հում նիւթը՝ քուարցը: Հայ գիտ – նականները ինքնատիպ եղանակով մը քուարցը փոխարինեցին պեմզայով, որ առատ է Հայաստանի մէջ: Եւ այս ձեւով կարելի եղաւ հիմնել Երեւանի ապակիի գործարանը:

Երկրորդ մը հիմնուեցաւ 1950ին Ար – զնիի մէջ: Երրորդ մը 1957ին Լենինա – կանի մէջ:

Յիշեալ գործարանները կ՛արտադրեն ապակիի զանազան տեսակներ եւ ապակիէ իրեր, ինչպէս, օրինակ, ելեկտրական լամպ, շիշ, պահածոյի աման եւայլն:

Մօտ ապագային Արզնիի ապակիի գոր – ծարանը պիտի արտադրէ նաեւ բիւրեղա – պակի:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Համաբալուցիական Վերաշինացի Նիւ Եորքի եւ Փրաւիտէնսի մասնաճիւղերուն փափաքին ընդառաջելով, Յուլիս 14ին, Պօմոնի (Մարսէյլ) մէջ կազմուեցաւ հա – մանուն յանձնախումբ մը, որ անմիջապէս կապ հաստատեց Ամերիկայի վերոյիշեալ մասնաճիւղերուն հետ:

Ներկայ հաղորդագրութեամբ կը տեղե – կացնենք մեր հայրենակիցներուն, թէ մօտ օրէն մամուլի միջոցաւ պիտի ծանուցա – նենք մեր յառաջիկայ հանդիպումին վայ – րըն ու թուականը:

Մեր նպատակն է ընդհանուր գործակ – ցութեամբ մը Հայաստանի մէջ ունենալ Բալահովիտ (Բալու) անունով աւան մը՝ ի յիշատակ մեր հայրենի բնավայրին:

Մեր հասցէն է՝

S. MAHDESSIAN
11, Rue Bernard du Bois
13 - MARSEILLE (1er)

×

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ու – սումնասիրաց Միութեան ընդհանուր ան – դամական ժողովը գումարուեցաւ Իսիի մէջ, 5 Նոյեմբերին:

Միութեան քարտուղարը Միրիճան Շիր – վանեան ներկայացուց վարչութեան մէկ տարուան աշխատանքները, որոնք ժողո – վականներուն կողմէ գնահատութեան ար – ժանացան:

Յուսկ ուրեմն վերընտրուեցաւ նախորդ վարչութիւնը, որուն անդամներն են Հ. Քէֆէլեան (ատենապետ), Մ. Շիրվանեան (քարտուղար), Լ. Քաչքէմեննեան (գան – ձապահ):

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Կիրակի, Նոյեմբեր 26ին, ժամը 17.45– ին Լամուրէօ նուագախումբի Սոլիստն է՝

ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Յայտագիր՝

Քոնչերթի, Փ. Մ. Տիւպուայի (ձօն – ուած Ռ. Պետրոսեան) եւ Ռախմանինոֆ (իւթ մինէօր): (Փակէ տը Շայօ):

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Ամերիկացի լրագրող մը հարցազրոյց մը կ՛ունենայ Անտրէ Մօրուայի հետ, երբ ան, 1945ին ընդունած էր դասաւանդու – թիւն կատարել Քանսաս Սիթիի համալը – սարանը:

— Ուրեմն կը սիրէք սորվեցնել, կը հարցնէ լրագրողը:

= Ո՛չ, կը պատասխանէ Մօրուա, կը սիրեմ սորվիլ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Չորս ամոլները գիւղական ամէն տեսակ զուարճութիւններով կատարեալ զբօսանք ըրին: Ուսանողները դպրոցական հան – գստեան մէջ էին, օրը ամառնային եւ պայծառ օր մըն էր:

Աղջի օրը Ֆէլօլիէթ, որ իր ընկերու – հիներուն մէջ միայն ինք գրել գիտէր, Թոլոմիէսին չորս աղջկանց Թոլոմիէսին սխալ ուղղագրութեամբ սա տողը գրած էր. «Առաւօտ մը ճամբայ ելլելը բարեբախտու – թիւն մըն է»: Այս պատճառաւ առաւօտ – ուն ժամը հինգին ելան:

Ճամբու սայլով Սէն–Քլու գացին. Ջրը – վէժին նայեցան որ չորցած էր եւ գոչե – ցին.— Որքա՜ն աղուոր ըլլալու է եթէ ջուրը գալու ըլլայ: Նախաճաշիկը Թէթ – Նուարի մէջ ըրին, ուր Գասթէն դեռ ան – ցած էր. մեծ աւազանին եռանկիւն ծա – ռաշարին մէջ մատնիի խաղ մը խաղա – ցին, Դիոգինէսի կանթեղին վրայ ելան, Սեւրի կամուրջին վրայ խաղով մը զուար – ճացան, Փիւթոյէն ծաղիկներ հաւաքե – ցին, Նէօյիյէն եղէգնեայ սրինգներ ծա – խու առին, ամէն տեղ խնձորով շինուած «փաթիլ»ներ կերան եւ կատարելապէս երջանիկ եղան:

Նորատի աղջիկները վանդակէն փախ – չող շիկահաւերու պէս վլվլուկ կը հանէին եւ կը շաղակրատէին. կարծես թէ կը դա – ռանցէին. մերթ ընդ մերթ պզտիկ ապ – տակներ կուտային երիտասարդներուն: Ո՜ երիտասարդական աւիւն, ո՜ պաշտե – լի տարիներ: Շերամափայլներուն թեւը սարսռի: Ո՜ ո՛վ որ ես, կը յիշե՞ս ար – դեօք. մինչ քալա՞ծ ես մացառներու մէ – ջէն՝ մէկուի ընելով ոստերը որպէսզի չնեղուի եւեւէդ եկող սիրուն գլուխը: Անձրեւէն թրջուած զառիթափին վրայէն մինչ խնդալով սղրղա՞ծ ես սիրուհիիդ հետ որ ձեռքովը քեզ կը բռնէ եւ կ՛աղա – ղակէ.— Ա՜հ, նոր կօշիկներս նայէ ինչ եղան:

Բայց փութանք ըսելու թէ այս զուարթ խումբը զուրկ մնաց այն ուրախալի ան – բախտութենէն որ է տեղատարափ մը. թէեւ Ֆէվօրիթ տունէն մեկնելու ատեն վարդապետական եւ մայրական ձեւով մը ըսած էր. «Խխունջները ճամբաներու վրայ կը շրջին» անձրեւի նշան է այս, որդեակներ:

Այս աղջիկներուն չորսն ալ խիստ աղ – ւոր էին: Պ. Ասպետ տը Լապուլս որ այն ատենները համբաւ ունեցող ծերունի դասական բանաստեղծ մըն էր եւ էլէոնոր ունեցող պարզամիտ մարդ մըն էր, Սէն Քլուի շագանակենիներուն ներքեւ թա – փառելու ատեն առաւօտեան ժամը տաս – նին անոնց անցնիլը տեսաւ եւ Խարիթ – եանց քոյրերը յիշելով ըսաւ. «Ասոնց մին աւելի է»: Ֆէվօրիթ, Պլաշվէլի սիրու – հին, քանեւերեք տարեկան աղջիկը, այն որ պառաւ կ՛ըսուէր, կանաչազարդ մեծ ստուերուն եւեւէն առաջ կը վազէր, փո – սերուն վրայէն կը ցատկէր, մացառնե – րուն վրայէն եռանդալի աշխուժով մը կ՛ոստնուր, եւ դաշտային դիցուհիի ա – ւիւնով համակուած ամէնուն զուարճու – թեան կարգադիրն էր: Աւելի նայելու դրդումով քան թէ բարեկամութեան զգա – ցումով ամենեւին իրարմէ չէին բաժնուեր Ջէֆին եւ Տալիա, որոնք բախտէն այն – պիսի գեղութիւն մը ընդունած էին որ ի – րարու մօտենալով աւելի չքեղութիւն եւ աւելի կատարելութիւն կուտային իրենց գեղութեան, եւ մին միւսին վրայ կռթնե – լով անգլիական դիրք կ՛առնէին. առաջին քիփսէյքները (*) նոր սկսեր էին երեւալ. կիները կը սկսէին մելամաղձութեան են – թարկել ինչպէս եւքէն մարդերն ալ պայ – րընական տխրութեամբ պիտի համակ – ուէին, եւ գեղեցիկ սեռին մազերը կը սկսէին կախուելով ծփալ: Ջէֆինի եւ Տալիայի մազերը գլանաձեւ հիւսով յօ – րինուած էին: Մխթոլիէ եւ Ֆամէօյլ իրենց վարժապետաց վրայ վիճաբանու – թեան մը բռնուած էին եւ Պ. Տելվենքու – րի եւ Պ. Պլոնտայի մէջ եղած տարբերու – թիւնը Ֆանթինին կը հասկցնէին: Պլաշ – վէլ կարծես յատկապէս ստեղծուած էր Կիրակի օր թեւին վրայ կրելու համար Ֆէվօրիթի Թերնոյին գործարանէն ելած շալը որու մէկ կողմը ճուռք ունէր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

(*) Անգլերէնէ առնուած նոր բառ մըն է, որուն բուն նշանակութիւնն է «յիշա – տակ, բարեկամութեան առհաւատչեայ»: Այս բառը կը գործածուի նշանակելու համար կաղանդչէքի դիտմամբ կազմուած պզտիկ գիրքեր, որոնք ընտիր եւ փառա – ւորապէս կազմուած են, եւ գեղեցիկ ձե – ւով եւ դիրքով զարդանկարներ ունին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ · Յ · Դ · Շաւիլի Արզումեան խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Թորոս Սարեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց եղբօր՝ Լեւոն Սարեանի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցած է Պուլկարիա :

×

Պօմոնի Ս– Գր · Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ · Խորհուրդը, ողբ · Գրիգոր Պաղտասարեանի կսկծալի մահուան առթիւ , կը յայտնէ իր խոր վշտակցութիւնը՝ Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Պաղտասարեանի, իր որդւոյն, Անդրէի եւ կնոջ , ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ · Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստա – ցած է Այրի Տիկին Գասապեանէ քսան ֆր · Շաւէն Ինճէեանի մահուան առթիւ :

×

Առնուվիլ – Սարսէլի Կապ · Խաչի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Վահէ Միգարեանէ երեսուն ֆրանք իրենց խնամիին Օննիկ Իփէկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

×

Կապ · Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան ֆրանք ընկերուհի Ալթուն Նաճարեանէ Տիկին Հռիփսիմէ Մանկոյեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի եւ 15 ֆրանք Տիկին Մարգարեանէ իր դուկին Անդրանիկ Մարգարեանի յիշատակին :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնոր – հակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աբէլեանէ տասը ֆր · իրենց նը· · ջեցեալներու յիշատակին :

ՆՈՒԷՐ

Պ · Հայկ Գրրրքճեան (Վէրոնօն) կը նուիրէ յիսուն ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իր սիրելիներուն յիշատակին :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Կոմիտաս վարդապետի կեանքին եւ գործին մասին ձայնասփռում մը պիտի ընէ Սթրազպուրկի ձայնասփիւռի կայա – նը, լսելի Հարաւ · Ֆրանսայէն, Հիւս · Իտալիայէն , Գերմանիայէն եւ Պելժիայէն : Փարիզէն լսելի է 223 մեթր միջին ալիքի վրայ :

Հաղորդումը կը կատարէ Արա Պար – թեւեան, երաժշտական բաժինով Երկու – շաբթի, 13 Նոյ · ժամը 13ին :

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ
ՄԵԾ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Տրապիզոնի նահանգի Հայր · Միութեան կողմէ :

« Պատմութիւն հայկական Պոնտոսի » գիրքի հրատարակման առթիւ, 19 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին , Մշակոյթի Տան սրահին մէջ :

Նախագահութեամբ՝
ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆԻ

Կը խօսին՝ Հ · ՊԱԼՈՒԵԱՆ,, ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ ՈՐԲՈՒՆԻ :

Լուսարձակով պիտի ցուցադրուի Սամսոնի , Կիրասոնի , Տրապիզոնի հարիւրէ աւելի լուսանկարներ : Կը ցուցադրուին Հայաստանի տեսարժան վայրերը :

Սրահին մէջ կը վաճառուի մասնաւո – րապէս Տրապիզոնէն բերուած կաղինը , Ճէվիզլիքի չոր թութը, Կիւմիւշհանէի բէսթիլը, Սիւրմէնէի թէյը եւ լաղուտ հացը :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ համակիրներ :

Օր · ՅԱՍՄԻԿ ԽՐԻՄԵԱՆ
եւ
ԱՆՏՐԷ ԱՒԱԳԵԱՆ
Նշանուած

Սէնթ Էթիէն 5 Նոյ · 1967 Լիոն

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 25ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ առաւօտ, 10րդ Թաղամասի քաղաքապե – տարանին սրահը :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ
19 Նոյեմբեր, Կիրակի :
Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ :

ԸՆԴՀ · ԺՈՂՈՎ

Վալանսի եւ շրջակայքի Հայ Ազգ · Միութիւնը աւարտած ըլլալով իր շըր – ջանը, ընդհ · ժողովին կը հրաւիրէ շըր– ջանի Հայութիւնը անխտիր, Շաբաթ, Նոյեմբեր 17, ժամը 21ին, Սալ տը Ֆէթի վերնայարկը :

Օրակարգ՝ Ա) Նիւթական եւ բարոյա – կան հաշուետուութիւն :

Բ) Ընտրութիւն՝ հաշուեքննիչ եւ ընտ – րողական յանձնախումբի :

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է
ԿՈՉՈՒՆՔ

Կամքէ անկախ պատճառով , Պօմոնի Ս · Գր · Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ · Խորհուրդի Տարեկան կոչունքը տեղի պիտի ունենայ՝ Կիրակի, 17 Դեկտեմբեր 1967ին, փոխանակ 11 Նոյեմբերին :
Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ :
Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ :
Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :
17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ , ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ
Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով :

Parking assuré

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ բեմասիրաց թատերախումբ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին ,Նոյեմբեր 17 , Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին :

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ՆԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Ի նպաստ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին :
ՍԱԼ ՎՕԼԹԷՐ ՐԻՒ ՎՕԼԹԷՐ
Բեմադրութիւն՝ Մ · ԱՆՏՈՆԵԱՆ
Գլխաւոր դերակատարներ՝ Զարուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրիհան Մարգարեան :
Ինչպէս նաեւ Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Վիքի Մոստիչեան, Փիէռ Թէրզեան եւ Սարգիս Մոստիչեան :
ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ
ՃԻՇԴ ԺԱՄՈՒՆ
Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վիրաբեան Խաչիկ, ծնած 1922ին, Ար – տաշատի շրջանի Նուվա գիւղը : Փնտռո – ղն է իր ծնողքը : Հօր անունը Մուխայէլ Ցակոբեան, մօր անունը՝ Նուարդ Թաղե – ւոսի Յակոբեան :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացընել հետեւեալ հասցէին · — Փողոց Սպարտի Իոներնի, թիւ 29, քաղաք Երեւան , Ջօհրաբեան Անուշ Թադեւոսի :

Լ Ի Ո Ն

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Լ Ի Ո

Կազմակերպութեամբ Ֆ · Կ · Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ,
18 Նոյեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս :
ՇԱՌՊՈՆԻԷՌԻ մեծ ու շքեղ սրահին մէջ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ PIERRE ELFERA

Գեղարուեստական բաժին ,
Կ'երգէ ծանօթ երգչուհի

Տիկին Ծովինար Արթինեան – Տէր – Պետրոսեան ու կը մասնակցի Յունական պարախումբը :

Ճոխ պիւֆէ , թօթիյօն , ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ :
Կանխաւ ապահովել սեղանները Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ :

ՄՈՒՏՔԻ ՏՈՄՍ 12 ՖՐԱՆՔ

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿ · ԴՊՐՈՑԻՆ
Կազմակերպուած տեղւոյն ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆՈՑ ԿՈՂՄԷ
Հովանաւորութեամբ՝ Ս · ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ Հոգաբարձութեան

Կը նախագահէ՝ **Joseph FRANCESCHI**
Maire d'Alfortville — Conseiller Général du Val de Marne

Շաբաթ, Նոյեմբեր 18 , ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված եւ խմիչք :
SALLE DES FETES DE LA MAIRIE, RUE VOLTAIRE
ORCHESTRE Jacques HELIAN

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ · 3 ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Ուսանողներուն կէս գին Մուտք 10 ֆրանք

Ապահովել սեղանները 924–38–54

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ · ԿԱՊՈՅՏ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ · ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները այս Երեքշաբթի , կէսօրէ ետք ժամը երեքին եկեղեցիին սը – րահը, 295 Րիւ Պուալօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊ · ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ · ժողովը այս Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Մշակոյթի Տան Կապ · Խաչի գըրասենեակը : Օրակարգ— Ամերիկայի Հ · Օ · Մ ·ի բացառիկ շրջաբերականի ըն – թերցում :

Բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՑԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Լիոնի Ազգ · Միու – թեան կողմէ, Դեկտեմբեր 31ին Փալէ տէ Քոնկրէ, ի նպաստ դպրոցին :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Մարտ 10ին
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը

×

Ս · Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

Մարսէյլի Հ · Բ · Ը · Միութեան տարե– կան պարահանդէսը Սփլանտիտի շքեղ սը– րահներուն մէջ Դեկտ · 9ին, Շաբաթ երե– կոյ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ :

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան պարա – հանդէսը , 1968 Մարտ 10ին :

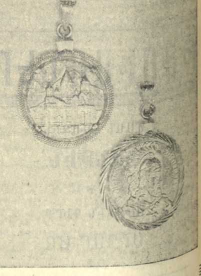
×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր 2ին, Պրոնի օդակայանի սրահներուն մէջ :

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 14 NOVEMBRE 1967

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40
LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11060
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.060

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԶ ՏԱՆՋՈՂ ՑԱՒԸ

Իրարանցումի մատնուած են Ամերիկայի մեր հայրենակիցները ժամանակէ մը ի վեր :

Թերթերը սկսած են ահազանգ հնչեցնել յանուն ազգապահպանման :

Օրակարգի հրատապ խնդիր են դարձած հայապահպանումը :

Նոր սերունդի ի սպառ կորսուելու հեռանկարը սարսափի մթնոլորտ մըն է ըստեղծած :

Փրկութեան միջոցներ կ'որոնեն, երբ դանակը ոսկորին է հասեր :

Կ'ողբան կորսուած ժամանակը, անհոգութեան մէջ անցուած թանկագին տարիները :

Մինչեւ 1920 Ամերիկայի հին գաղութը կորսուելու վտանգին ենթակայ չէր : Երկրէն գաղթողները անխախտ կը պահէին իրենց լեզուն ու կրօնքը, բարքերն ու աւանդութիւնները հաւատարմօրէն եւ հայրենասիրաբար :

Զարչար կ'աշխատէին գործարաններու մէջ եւ դրամ կը հասցնէին ծննդավայրին մէջ մնացած իրենց հարազատներուն :

Առատաձեռնութեամբ կը մասնակցէին ազգային հանգանակութեանց եւ կ'օժանդակէին երկրի դպրոցներուն :

1920էն ետք, նորեկներ հաստատուեցան Աւետեաց երկիրը տասնեակ հազարներով եւ նոր սերունդ մը հասաւ, աւանդութիւնը շարունակուեցաւ :

Բարեսիրական կազմակերպութիւններ — Հայ Կարմիր Խաչ (ներկայիս Հայ Օգնութեան Միութիւն), Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւն, Հայ Կրթական Հիմնարկութիւն եւայլն — հազարաւոր տոլարներ ղրկեցին ամէն տարի Մերձաւոր Արեւելքի դպրոցներուն, Յունաստան, Լիբանան, Սուրիա, Կիպրոս, Եգիպտոս, Իրաք :

Սակայն օր մը օրանց չմտածեցին իրենց համար դպրոց բանալու մասին :

Իրենց զաւակները մատաղ տարիքէն նետեցին ամերիկեան համայնակուլ հալոցին մէջ :

Ու տարիներու հոլովումով, նոր սերունդին ետեւէն նորագոյնին յաջորդելովը կացութիւնը ծանրացաւ հետզհետէ, անդարմանելի հիւանդութեան մը աստիճանին հասնելով :

Դպրոց կառուցանելու եւ մատաղ սերունդին հայեցի դաստիարակութիւն տալու մասին վերջին ծայր ժլատ ու անտարբեր մեր հայրենակիցները մէկ ծայրայեղութենէն միւսը անցնելով, անհամար, անհաշիւ գումարներ ծախսեցին — աւելի ճիշդը մսխեցին — եկեղեցի կառուցանելու համար :

Մասնաւորաբար վերջին տասնամեակին Ամերիկահայ զոյգ հատուածները իրարու հետ մրցումի ելան մէկը միւսէն աւելի շքեղ, աւելի փառաւոր եկեղեցիներ շինելու համար :

Երբ Դաշնակցականները Ուօթըրթաունի մէջ կէս միլիոն ծախսելով Ս. Ստեփանոսը կառուցին, քիչ անդին Բէլմոնթի մէջ Ռամկավարները մէկ միլիոնով աւելի գեղեցիկը շինեցին, մինչ արդէն Ս. Յակոբը ունէին :

Միլիոններ ծախսուեցան եկեղեցիի համար : Ու կարծեցին թէ նոր սերունդը կը փրկեն «կիրակնօրեայ դպրոցներ» հաստատելով այդ եկեղեցիներու ներքնայարկին մէջ :

«Կիրակնօրեայ դպրոց», ուր դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ո'չ թէ հայերէնով, այլ անգլերէնով : Փոքրիկները հնարաւորութիւն չունին այնտեղ հայերէն սորվելու :

Լաւագոյն պարագային կը սորվին «Հայր մեր»ը, զոր կ'երգեն խմբովին պատարագի ատեն, այն ալ ո'չ միշտ :

Կիրակնօրեայ դպրոցը դարման չէ մեզ տանջող ցաւին :

Նոր կիսադարմաններ կ'որոնեն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆԻ ՆՈՐ ԿՈՉԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅՈՅՍԵՐ ՉԿԱՆ

Զինադադարի տարեդարձին օրը որ Ամերիկացիներուն համար նախկին ռազմիկներու օրն է (Վէթըրընզ Տէյ) առիթ տուած է նախագահ Ճոնսընի, որ կրկին խաղաղութեան առաջարկներ ընէ Հիւսիսային Վիէթնամի : Ճոնսըն այդ օրը չէ գոհացած ճառ մը արտասանելով Արլինկթընի Անծանօթ Զինուորի շիրիմին առջեւ : Իր անձնական Պօյինկով յաջորդաբար այցելած է ամերիկեան հինգ զինուորական գլխաւոր կայանները :

Խաղաղութեան կոչը րրած է Անթրփրիզ օդանաւակիր նաւուն վրայ, Խաղաղականի դիմաց.— «Լսեցէ'ք, ղրկեցէք ձեր ներկայացուցիչները որ հանդիպին Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչներուն, չէզոք նաւու մը մէջ, չէզոք ծովի մը վրայ, հաշտութիւն բանակցելու համար : Մեզի կռիւ կը պարտադրէք, բայց կը բաւէ որ մէկ խօսք ըսէք որպէսզի մեր կռիւը անհետանայ հոս, ալիքներուն տակը, մանրէներու նման ովկիանոսին եւ երկինքին միջեւ : Կը բաւէ որ երկու կողմերը ժամադրութեան ներկայ ըլլան եւ ամէն մէկը ճամբուն կէսն ընէ : Պէտք չէ սակայն որ կողմերէն մէկը պնդէ որ միւսը ալիքներու վրայ քալէ եւ մինակը հըրաշք գործէ » :

Ճոնսըն յայտնած է նաեւ թէ վիէթնամեան հարցին որեւէ կարգադրութիւն պէտք է հիմնուած ըլլայ «Ատլանտեան Ուխտի երկու մշտական եւ կեդրոնական սկզբունքներուն վրայ», որոնց շուրջ համաձայնած էին Ռուզվելթ եւ Չըրչիլ 1941ին ամերիկեան Աուկուստա յածանաւին վրայ : Այլ խօսքով Ա) Հողային ոչ մէկ փոփոխութիւն պէտք է ըլլայ որ չհամապատասխանէ խնդրոյ առարկայ ժողովուրդներուն ազատօրէն արտայայտուած ազատութեան : Բ) Բոլոր ազգերը պէտք է իրաւունք ունենան ապահով ապրելու իրենց սահմաններէն ներս եւ իրենց կեանքը վարելու կարիքէ եւ վախէ դուրս :

Կը ճշդուի սակայն թէ Ճոնսընի նախկին առաջարկներն ալ մերժուած են հիւսիսային Վիէթնամցիներուն կողմէ : Կարգ մը գաղտնի տեղեկութեանց համաձայն, Ճոնսըն համոզուած է հիմա որ Հանոյ որեւէ բանակցութիւն պիտի մերժէ նախագահական ընտրութիւններէն առաջ այն յոյսով, որ այդ ընտրութիւնները կրնան իշխանութեան գլուխ բերել ամերիկացի Մենտէս – Ֆրանս մը : Սպիտակ Տան շրջանակներուն համաձայն, այս խորհրդաւոր թեկնածուն պէտք է ընտրապայքարի նոր նշանախօսքեր գտնէ, յաղթանակ խոստանայ եւ ձեւով մը հասկցնէ քուէարկողներուն, որ «քուէարկել Ճոնսընի համար, կը նշանակէ քուէարկել Հօ Շի Մինհի համար» :

Ճոնսընի դիրքը երթալով կը խախտի : Կիրակի առաւօտ, պատարագին ընթացքին իսկ քարոզիչը ծանրօրէն յարձակած է Ճոնսընի վրայ, անոր ներկայութեան, ուղղակի հարցումներ ալ ընելով :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Բ.

Ահա, անոր հետեւանքով երբ 1878ին ռուսական բանակները Եշիլքէօյ հասան, Հայոց Ներսէս Պատրիարքը պատուիրակութեան մը գլուխը անցած ցարական բանակներու սպարապետ Մեծ Դուքս Նիքոլայի բանակատեղին փութաց եւ ցարդ անդոյ «հայկական բաղձանքներ»ը մէջտեղ նետեց :

Ասոնք էին Անատոլուի հայաբնակ նահանգներուն մէջ բարեկարգութիւն կատարել եւ հակառակ անոր որ բնաւ պէտք չունէին անոնց պաշտպանութիւնը ապահովել տեղացի ժողովուրդին դէմ :

Արդարեւ, այս խնդիրը նախ Այասթեֆանոյի (Եշիլքէօյ) Համաձայնութեան 16րդ եւ յետագային ալ Անգլիոյ հաւանութեամբ Պերլինի Դաշնագրին 61րդ յօդուածներուն մէջ տեղ գրաւեցին : Մինչ դեռ իրականին մէջ, այստեղերը կատարուելիք բարեկարգութիւն մը չկար : Արդարեւ, ոչ միայն մինչեւ 1890 այսպիսի բարեկարգութիւն մը կատարելու չձեռնարկուեցաւ, այլեւ Հայերն ալ այսպիսի բաղձանք մը չներկայացուցին : Այս խնդիրը վերարծարծողը Ռուսիան է : Մինչ Օսմանեան Պետութիւնը առիթ չտալու համար որ Ռուսերը այս գործին խոթեն իրենց քիթը, ինքնաբերաբար պատրաստ էր հայ հպատակներուն ալ աւելի լայն առանձնաշնորհումներ ճանչնալ. ասկէ զատ, Անգլիոյ հետ կնքած Կիպրական Համաձայնութեան մէկ յօդուածին մէջ խոստացած էր անհրաժեշտ բարեկարգութիւնը կատարել Օսմանեան երկիրներուն մէջ ապրող Քրիստոնեայ հպատակները պաշտպանելու համար :

Ռուսերը, ատեն մը ետք հայկական խնդրին մէջ տարբեր քաղաքականութիւն մը հետապնդել սկսան : Հարաւ. Կովկասի եւ Արեւելեան Անատոլուի շրջաններուն իրենց գրաւած վայրերուն մէջ բազմաթիւ Հայեր կ'ապրէին : Ռուսիա կը ջանար զանոնք կատարելապէս ռուսացնել : Իր նպատակն էր Հայերը Օրթոտոքս դարձընել, իրենց կրօնքը, եկեղեցին եւ մշակոյթը արմատախիլ ընելով, Ռուսերուն հետ հալեցնել : Իսկ Հայերը, որոնք հակառակ հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր Թուրքերուն հետ նոյն վարչութեան տակ ապրած ըլլալնուն, միւս բոլոր քրիստոնեայ հպատակներու նման պահած էին իրենց ազգային գոյութիւնը, կը ջանային իրենց ձեռքէն եկածին չափ ընդդիմանալ անոր :

Միւս կողմէ, հայկական իրաւունքները պաշտպանելու համար հիմնուած էր Հնչակ Կոմիտէն, որուն կեդրոնը կը գտնուէր Զուիցերիա : Կոմիտէին կեդրոնը ատեն մը ետք Լոնտոն փոխադրուեցաւ : Այս Կոմիտէին Օսմանեան Հայոց մասին պահանջն էր կատարել Արեւելեան Նահանգներուն համար խոստացուած բարեկարգութիւնները : Մինչ Անգլիա Պերլինի Դաշնագրին 61րդ յօդուածին գործադրութիւնը Օսմանեան Պետութեան կողմէ մերժուելէ ետք, խորհելով որ այս մասին պնդելը կրնայ միջազգ. նոր տագնապներու ծնունդ տալ, բաւական կը նկատէր առայժմ այդ շրջաններուն մէջ արդար ու պատուաւոր դատական եւ վարչական տարրեր գործածել :

Բայց կացութիւնը փոխուեցաւ երբ Անգլիոյ մէջ ընտրութիւնը շահեցաւ Ազատական կուսակցութիւնը եւ Կլատսթըն իշխանութեան գլուխ եկաւ : Անգլիա վերսկսաւ զօրավիգ հանդիսանալ հայկական դատին եւ Հնչակ Կոմիտէի բաղձանքներուն եւ, ըստ Պերլինի Դաշնագրի 61րդ յօդուածին, անհրաժեշտ բարեկարգութիւնը կատարելու խնդիրը հրապարակ նետեց : Հնչակեանները Ռուսերուն թշնամի ըլլալով հանդերձ, գիտնալով որ իրենց երեւակայութեան մէջ ծնունդ առնել սկսած «Հայաստան»ի համար այս պետութենէն պիտի չկարենան հող փրցնել : Անատոլու աչք տնկեցին : Աչք տնկած էին վիլայէթի Սիթթէ յորջորջուող վեց նահանգներուն այսինքն այն ատենուան վարչական կազմակերպութեամբ Էրզրումի, Վանի, Տիարպէքիրի, Սվազի եւ Մամուրէթիւլ ազիզ (Խարբութ)ի : Այդ շրջանը այսօր Էրզրում, Էրզինճան, Վան, Ագրը, Հաքքեարի, Մուշ, Էլազըղ, Պիթլիս, Սիիրդ, Տիարպաքըր, Մարտին, Ինէկէօլ, Մալաթիա, Սվազ, Ամասիա, Թօքատ եւ մասամբ Կիրասուն նահանգները կը պարփակէ : Հնչակ ընկերակցութիւնը, ատեն մը ետք Պոլիս, Իզմիր եւ Հալէպ քաղաքներուն մէջ կազմակերպութիւն հիմնեց : Կոմիտէին նպատակն էր ահաբեկչական եւ յեղափոխական մեթոտներով Օսմանեան Պետութիւնը տկարացնել եւ ասոր շնորհիւ վեց նահանգներու համար ինքնավարչութիւն, կամ ուղղակի ինքնավարութիւն ձեռք բերել : Այս մասին Անգլիայէն շատ մեծ օժանդակութիւն կը վայելէր :

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՔԻՈՅԻ մէջ, անգամ մը եւս շատ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են փողոցներուն մէջ, վարչապետ Սաթոյի Ուաշինկթըն մեկնումին առթիւ : Երեք հարիւր ուսանողներ վիրաւորուած են :

ՓԵՔԻՆԻ համայնավար պաշտօնաթերթը «Ժողովուրդին Օրաթերթը» խիստ յարձակում մը րրած է Բրեժնեւի վրայ «Խորհրդային վերաքննական ուրացողներու խմբակին պետը, որ լրբօրէն այլափոխած է Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան իմաստը» :

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ տարեդարձին առթիւ, արարողութիւն մը տեղի ունեցած է Արք Տը Թրիոմֆ, Անծանօթ Զինուորի շիրիմին, ի ներկայութեան Հանրապետութեան նախագահին : Էթուալէն ետք, տը Կոլ գացած է Քլէմանսոյի արձանին առջեւ, ու ի ներկայութեան «Վագր»ին թոռան ծաղկեպսակ մը դրած է ի յարգանս «յաղթանակի հայրիկին» :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, յանկարծամահ եղաւ լըրագրող եւ գիտական գրագէտ՝ Անտրէ Լապառթ : Ծնած էր 1902ին, բնագիտութեան տոքթոր, հիմնադիրն էր Քոնսթելլասիոն պարբերաթերթին եւ 1964ին տնօրէնութիւնը ստանձնած էր Սիանս է Վի պարբերականին, որուն գիտական խորհրդատուն կը հանդիսանար յետագային :

ՅՈՐԴԱՆԱՆ գետին վրայ հրացանաձգութիւն տեղի ունեցած է յորդանանեան եւ իսրայէլեան ուժերու միջեւ, մինչ Ապահովութեան Խորհուրդը Շաբաթէն Երկուշաբթի կը յետաձգէր Միջին Արեւելքի օրակարգին քննութիւնը :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ծայրայեղ աջ՝ էն փէ տէ կուսակցութիւնը զոր ոմանք Նէօ – Նացի կը նկատեն, օրէ օր կարեւոր կը դառնայ երկրին մէջ, ինչպէս կարելի է եզրակացնել տարեկան իր համագումարին առթիւ : Նախագահ ընտրուած է Ատոլֆ Ֆոն Թատըն, որ վստահ է երեսփոխանական աթոռ գրաւելուն 1969ին : Իրենց քաղաքական տեսակէտն է խզել Միացեալ Նահանգներուն հետ, աշխատիլ Գերմանիոյ վերամիացման, ի հարկին դաշինք ստորագրել Խորհ. Միութեան հետ :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ Շաբաթ առտու ժամը 1ին քուէարկեց 1968ի պիւտճէն, որ Երկուշաբթի կը ներկայացուէր Ծերակոյտին :

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Թուրքիա, Դեկտեմբեր 2էն 8 :

ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Լէոնարտօ տա Վինչին, որ իտալական վերածնունդի մեծագոյն հանճարն է, գտնուած է Հայաստան: Այս պարագան հաստատող զանազան, յանախ առեղծուածային թուացող վկայութիւններ ունի իր թուղթերուն մէջ:

Այս հարցին կապակցութեամբ վերջերս հետաքրքրութիւն մը ծայր տուաւ Հայաստանի մէջ: Կ. Զարեան գրեց յօդուած մը «Սով. Արուեստ»ի մէջ: *Գրական Թերթ*ի մէջ այս մասին արտայայտուեցաւ Վիգէն Խէչումեան, որ հարցին նուիրուած աշխատութիւն մը ունի հրատարակելի:

«*Յառաջ*»ի Յունիս 20, 23, 24 եւ 1, 8 եւ 22 Հոկտեմբերի թիւերով ներկայացուած էինք Վ. Խէչումեանի յօդուածը: Այժմ կը ներկայացնենք նոյն հարցին նուիրուած նոյն հեղինակին մէկ նոր յօդուածը, լոյս տեսած «Հայրենիքի Ձայն»ի մէջ, ուր յաւելեալ եւ յատկապէս շահեկան մանրամասնութիւններ կան Լէոնարտօ տա Վինչիի Հայաստան եւ Կիլիկիա այցելութեան մասին:

Լէոնարտօ տա Վինչիի թղթերում եւ նամակներում պահպանուած տեղեկութիւնները Հայաստանի, ինչպէս նաեւ Հայոց երկիր կատարած նրա այցելութեան ու նպատակների մասին, թւում է ինձ, նոյնիսկ չի կարելի առեղծուածային համարել: Հանելուկները լուծւում են ստուգապէս, երբ բառ առ բառ քննելով նրա տեղեկութիւնները, միաժամանակ իր դարի պատմութեանն ենք վկայակոչում:

Երբ ասում ենք, թէ հանճարեղ իտալացին Հայաստան է եկել, իսկոյն մի քանի հարց է ծագում, ի՞նչ փաստեր ունինք այդ պնդելու համար: Հայաստանի ո՞ր մասերում է եղել եւ ինչ նպատակ է հետապնդել: Ո՞ր թուականին է եկել Հայաստան:

Հայաստան գալու ամէնէն անժխտելի վկայականները այն նամակներն են, որ նա ուղղել է «Սուրիայի դաւադարին, Բաբելոնի տեղապահ սուլթանին»:

Սուրիան (Փոքր Ասիայի ծովամերձ շրջանները) գտնւում էր արդէն բաւականին թուլացած Եգիպտոսի Մամլուքների պետութեան մէջ:

Լէոնարտօ տա Վինչին նամակներ է գրել Սուրիայի նահանգապետ եւ Եգիպտոսի սուլթանի տեղապահին, այն ժամանակ բաւական մի ձեռներէց մարդու, որ իր իշխանութեանը յանձնուած երկրում տնօրինում էր ամէն ինչ. դատ ու դատաստան, հարկահաւաքութիւն եւ առեւտուր, շինարարութիւն, ռազմական այլեւայլ գործողութիւններ:

Կարեւոր է իմանալ, որ Կիլիկիան (որտեղից Թուրքերը նոր էին քշուել՝ երկիրը, յատկապէս ամուր բերդերն ու նաւահանգիստները աւերելուց յետոյ) ենթակայ էր Կիլիկեան Տաւրոսից հիւսիս ընկած, Թուրքերից ահարեկ կարամանեա իշխանութեանը: Իսկ մեծ Հայաստանը, մինչեւ Եփրատ, գտնւում էր ակ-կոյունլուների Պարսկաստանի ծայրածաւալ փռուած պետութեան, Ուզուն Հասան սուլթանի տիրապետութեան տակ:

Միաժամանակ անհրաժեշտ է յիշել, որ Օսմանեան Թուրքերը 1453 թուականին գրաւելով Կ. Պոլիսը, ստեղծել էին մի ընչաքաղց պետութիւն: Լէոնարտօ տա Վինչիի ժամանակ էլ շարունակելով նուաճողական կռիւները, հետզհետէ աւելի ընդարձակուելով (Տրապիզոն եւ Սեւ Ծովի հարաւային ափեր, Ղրիմ, Արեւելքում շատ մօտիկ Երզնկային, հարաւում մինչեւ Սուրիա), թրքական նորաստեղծ պետութիւնը հիմնովին փակել-խափանել էր բոլոր երկրների համար կենսական նշանակութիւն ունեցող, տնտեսական-առեւտրական մշակութային փոխ-յարաբերութիւնները կարգաւորող գլխաւոր ճանապարհները: Իսկ դրանք մեծ մասամբ անցնում էին Կիլիկիայի եւ Հայաստանի միջով:

Աշխարհը կարծում էր, թէ կը կարողանայ մաքրել այդ ճանապարհները: Եւրոպական մեծ երկրները նոր էին սթափւում: Իտալական քաղաքները (Ճենովա, Վենետիկ, Ֆլորենցէ), որ իրենց ձեռքում էին կուտակել Արեւմուտքի եւ Արեւելքի հիմնական առեւտուրը, անվերջ դեսպաններ էին ուղարկում ընդհանուր գործում նոյնպէս շատ շահագրգռուած Պարսկաստան՝ Ուզուն Հասանին, խոստանում էին օգնութեան գալ: Իսկ սա տրորելով Հայաստանը ծայրէծայր, Եփրատի ափերին սկզբում յաջող, յետոյ գործը տանուլ տուող ճակատամարտեր էր մղում Թուրքերի դէմ:

Իրաց դրութիւնը հետզհետէ աւելի էր ծանրանում: Իտալական դեսպանները փոխւում էին իրար ետեւից, իրաքանչիւրը Հայաստանով ու Կիլիկիայով անցնելիս, իր ուղեգրութիւն-զեկոյցներում նկարագրում էր երկրում մնացած կամ արդէն աւերուած ամրոցների, լեռնանցքների, կամուրջների ու ռազմական նշանակութիւն ունեցող ճանապարհների վիճակը: Վենետիկցիները զէնք ու զօրքով, որ ուղարկելու էին Պարսկաստան, մըտան Կիպրոս, իրենց համար ոտքի տեղ արեցին Կիլիկիայի ծովափին՝ պահպանուած կամ քիչ աւերուած նաւահանգիստներում, մի շարք լաւ ամրացուած ամրոց քաղաքներում: Չէր մոռացուել այն ժամանակը, երբ Հայաստանը արտօնութիւններ էր տուել իտալական քաղաքներին՝ երկրով ազատ ելք ու մուտք անելու:

Մամլուքների Եգիպտոսը, գլխաւորապէս Սուրիան, ձգտում էր, «ջանքեր ու հաչիւներ» էր անում Կիլիկիայում, եւ իրեն մերձակայ Արեւելեան Հայաստանում ռազմական ճանապարհները, ամրութիւններն ու լեռնանցքները կարգաւորելու, մի կերպ գոնէ պաշտպանուելու գլխաւորում կախուած կործանարար սպառնալիքից:

Եւ ահա, Լէոնարտօ տա Վինչին հրաւիրւում է Հայաստան:

Մինչեւ 1481 թուականը հաստատապէս, Լէոնարտօ չի հեռացել Ֆլորենցէից: Նա սկսել է նեղուել, երբ 1478ին Ֆլորենցէի տէր դարձաւ քմահաճ եւ թեթեւ վայելքներով տարուած Լորենցօ Մետիչին:

Լէոնարտօ տա Վինչին, իտալական վերածնութեան ամենամեծ հանճարին, ոչ ոք չէր կարող արգիլել խորապէս ապրելու իր ժամանակի հետաքրքրութիւններով: Եւ նա Սուրիացի տեղապահի յանձնարարութիւնն ընդունելով ու գալով Հայաստան, Կիլիկիայի ծովափից՝ Կանդելօրոււս նաւահանգստից, գրում է այսպիսի տողեր, «Գտնուելով Հայաստանի այս կողմում, սիրով եւ խնամքով աւարտելու համար այն գործը, որի համար դուք ինձ ուղարկել էք, ես, որպէսզի նախաձեռնեմ այդ մասի աշխատանքները, որ անհրաժեշտ է մեր գործը գլուխ բերելու համար, մտայ Կալինդրա քաղաքը (պէտք է լինի Կանդելօրոււս, քիչ հեռու գտնուող Սելեւկիայի նաւահանգիստը, ինչպէս պարզել եմ իմ նախորդ յօդուածում), մեր սահմաններին մօտիկ (այսինքն՝ Սուրիան), Տաւրոսեան լեռների այս կողմի ծովափում, Եփրատից բաժանուած եւ ի տես մեծ Տաւրոսի (նշանակում է Կիլիկեան Տաւրոս), որ ցցուած է արեւմտեան կողմում»:

Իր տեղի մասին գրում է միաժամանակ, թէ «Կիլիկիայի ծովափից դէպի արեւմուտքի կողմը, ձեր աջեւ բացւում է (երեւում է) Կիպրոս կղզին»: Եւ սա եւս իսկութիւն է, որովհետեւ իսկապէս եւ միայն Կանդելօրոււսից ու քանի քիլոմեթր դէպի արեւելք՝ Կոռիկոս մեծ նաւահանգստից է, որ երեւում է Կիպրոսի ուրուագիծը: Ասածս հաստատում են բոլոր Կիլիկեցիները, Կիպրոսցիները եւ ԺԴ. դարում Կիլիկիայի բոլոր նաւահանգիստները նկարագրող իտալացի Մարինօ Սանուտօն իր «Խաչակիրների գաղտնի գիրք» գրուածքում:

Այստեղ անհրաժեշտ է յիշել եւս մի քանի տող: Լէոնարտօ տա Վինչին Սուրիայի նոյն տեղապահին գրում է, թէ ինքը խուսափելու է «Փոքր Ասիայի նկարագիրը տալուց», չի «մանրանշելու այն ջրերը եւ հողերը, որ հրջապատում են նրան, որովհետեւ ես գիտեմ, որ ձեր ջանքերի ու հաչիւների շնորհիւ, դուք որոշ գաղափար կազմել էք այդ խնդրի մասին:

Վ. ԽԷՉՈՒՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

Քաղաքական աննպաստ պայմաններու մէջ, հայ մտաւորականութիւնը, ԺԹ. դարու վերջերը եւ Ի. դարու սկիզբները մասնաւոր հոգածութիւն ցոյց տուաւ ժողովուրդին անցեալին, անոր արուեստին, կեանքին եւ կենցաղին հանդէպ: Գիտութեան եւ արուեստի համարեա բոլոր մարզերուն մէջ հրապարակ եկան դարաշրջանը կազմող ստեղծագործութիւններ: Սակայն մեծ եղեռնը ընդհատեց այդ հոլովոյթը: Աւերակ դարձան ոչ միայն քաղաքներ ու գիւղեր, յուշարձաններ, այլեւ կորսուելու վտանգին տակ դրուեցաւ գունագեղ կենցաղ մը: Ահա թէ ինչու շատեր՝ հայ թէ օտար, մասնաւոր ճիգ թափեցին փրկելու եղածը: Կերպարուեստի ասպարէզին մէջ բաւական է յիշել Վարդգէս Սուրէնեանի՝ հայ գաղթականները պատկերացնող ճեպանկարներուն շարքը, ճարտարապետական յուշարձաններու, հայկական տարազներու Արշակ Ֆէթվաճեանի նկարները:

Այդ ժամանակաշրջանին է, որ ասպարէզ իջաւ Սարգիս Խաչատրեան: Նախ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ անուն հանեց իր այն պատճէնահանումներով, որոնք կը պատկերացնէին Շահ Աբասի եւ Ա.-Զ. դարերու հնդկական որմնանկարները: Օտարներէն շատեր զինք անուանեցին պարսիկ նկարիչ, հակառակ իր անունին: Սակայն որքան ալ արժէքաւոր ըլլան անոր պատճէնահանումները եւ կրեն իր հրայրքոտ ձիրքին դրոշմը, Խաչատրեան եղած է ու կը մնայ հայ նկարիչ, եւ իր լաւագոյն գործերը կը պատկերացնեն Հայաստանը: Հնամենի կոթողներու, լեռ-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԱՅ ԵՐԳԸ

(ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

Ու զօրականը, ձեռքերը պորտին վրայ խաչաձեւ կապած, հայեացքը գետնին, սահմռկած ու սրսփուն՝ մօտեցաւ գահին: Երեք անգամ համբուրեց գահին պատուանդանը, սպասեց իր Տիրոջը հրամանին:

— Զօ՛րական, խօսեցաւ Լենկթիմուրը, ես՝ տէրն եմ Գանգէսի ու Ինդոսի լայնածաւալ դաշտերուն, ուր ոսկին աւազի պէս է, ես՝ վեհապետն եմ Աֆղանիստանի, որուն դահակալները ներքիններն եղան կանանոցներուս:

— Տէ՛ր, հզօր եւ իմաստուն:

— Ես, շարունակեց Կաղը — տէրն եմ Հինտուքուշի ու Պամիրի, ես՝ տիրակալ երկնային անծայր կայսրութեան, բայց, Զօրակա՛ն, տե՛ս, տատուն հետ արթընցեր եմ ու քուն չունիմ, ծանր է չնչատութիւնս, կը խեղդուի՛մ, կը լսե՞ս այս երգին ձայնը, որ դաշտերէն կուգայ, լսեցո՛ւր զայն՝ որ հանգստանամ:

— Հրամա՛ն, Տէ՛ր:

— Ահա՛ քեզի հրաման, քա՛ջ զօրական, աւրէ՛ հերկերը, սերմերը երկնքի թռչուններուն յանձնէ՛, սպաննէ՛ դաշտերուն մշակները, մոխիր ու փոշի՛ ըրէ անհաւատին երկիրը, ու զայն ցրուէ՛ հեռաւոր ճամբաներու վրայ:

Լենկթիմուրը դեռ չէր յագեցած Ոճիրէն, իր բիբին մէջ՝ նոր թափուելիք արիւնին կարօտը կը ծփար:

×

Զօրականը ուրականի պէս իջաւ Հայոց երկրին վրայ:

Զարցան բոյն ու կանաչը:

Թնդուեցան ցանուած հերկերը, սպաննուեցան մարդն ու անասունը: Գիւղերն ու քաղաքները հեղ մըն ալ սարէ անցուցին:

Ծառին վրայ բոյն չմնաց:

Հողին վրայ՝ մարագ ու տուն:

Զօրականը արիւնի հանդէսը երբ վերջացուց, ելաւ բլուրի մը վրայ, նայեցաւ, դիտեց ու մտիկ ըրաւ, ալ ձայն չկար, ո՛չ ալ շարժում:

Ու զօրականը վերադարձաւ յաղթանակի եւ փառքի յոյսերով:

— Տէ՛ր, մեռաւ հայ ցեղը իր երգին հետ, ալ երգող հաղագ չմնա՛ց, ալ ասկէ ետք, անհաւատը իր վերականգնումի ու յարութեան երգը պիտի չունենայ:

Լենկթիմուրը մտածկոտ կը լսէր զօրականը:

— Իմ Տէ՛ր, թող ձեր սաղաւարտին աստղանիշը փայլի Հայաստանի աւերակներու աչքին մէջ:

Բայց, ճիշդ այդ պահուն, հայ երգը, արտերուն հունէն, նորէն բարձրացաւ, հպարտ ու անյաղթելի՛ մտաւ վրանէն ներս...:

— Խաբեբա՛յ, մռնչեց Լենկթիմուրը, սուրովը՝ գետին փռեց իր զօրականը:

Արիւնը լճացաւ գահին շուրջը:

Լենկթիմուրը դեռ չէր յագեցած արեան ծարաւէն...:

×

— Իմաստո՛ւն:

Ու ծեր մը, ձիւնասպիտակ մօրուքով, հագած կարմիր պարեգօտ մը, ձեռքին մէջ եղէգնեայ գրիչ, ներկայացաւ արքային:

— Իմաստո՛ւն, խօսեցաւ Թիմուրը, վերջերս տարադրեց Հայերը, զօրականս կոտորեց զանոնք, բայց երկուքն ալ չկրցան լռեցնել հայ երգը:

— Տէ՛ր, ըսաւ իմաստունը, արծիւներու թեւին պէս երկար մօրուքը խածնելով:

— Ըսէ՛ համարձակ, մի՛ վարանիր, որովհետեւ սուտը պիտի չկրնայ լուծել այս հանգոյցը, կ՛ուզեմ ճշմարտութիւնը լսել ու գիտնալ, ես որ Սուլթան Պայազիտը վանդակի մէջ դրի, Սամարղանտ դրկեցի, ես՝ անյաղթներուն անյաղթը, կը դողամ այսօր, բացատրէ՛ ինծի այս երգին իմաստը, երգ մը՝ որուն ձայնը միշտ կը լսեմ:

— Արքա՛յ, անըմբռնելի է այս երկիրը, այսպէս կ՛ըսեն հեռաւոր ու մերձաւոր պատմութիւնները... որո՞ւ ոտքը դպած է Արարատի ձիւներուն... ուրեմն՝ ոչ ոք պիտի կրնայ մեռցնել այս ժողովուրդը, անիկա ձիւնածաղիկ է, ձիւնին տակէն կը ծլի, անիկա՝ առասպելական թռչուն է, իր մոխիրէն յարութիւն կ՛առնէ կրկին, աւերակները՝ դրախտ կ՛ընէ, անապատները՝ մարգերու կը վերածէ, փշածածուկ սողակոյտերը՝ բեղնաւոր հերկի...:

— Բայց, իմաստո՛ւն, ինչո՞ւ համար այս երգը, ինչո՞ւ դաշտերէն կուգայ ու խաղաղ է հովիւներու ջուրին խաղաղ երակին պէս:

— Թագաւո՛ր, հայ կոկորդէն բարձրացող երգը, հաճոյքի, ուրախութեան երգը չէ, իր յարութեան ու ապրումին կանչն է, անիկա չի բացատրուիր, քանզի Հայաստանի անտառներու ծալքն ու խորհուրդն ունի...:

— Իմաստո՛ւն, գիրքերու գաղտնիքը քուկդ է, կը ճանչնաս աստղերու գիտութիւնը, դո՛ւն միայն մագաղաթները կը կարդաս քեզի հրաման, միայն թէ, [illegible] փրկէ՛ այս երգին պատճառած խռովքէն:

Այդ պահուն՝ հայ երգը սլլաց դաշտերուն վրայ, անցաւ գետերն ու ծմակները, մտաւ Լենկթիմուրի վրանը...:

— Տէ՛ր Արքայ, վերցո՛ւր զարհուրանքը Հայ աշխարհէն, չար չէ հայ երգը, խաղաղութիւն տո՛ւր, ազատութիւն տո՛ւր անոր, որ գլգլայ ու բխի՛ իր սարերէն ու դաշտերէն, թո՛ղ կրկին ծաղկի Հայաստանը, քու փառքիդ ու վեհանձնութեանդ համար...:

— Իմաստո՛ւն, արդար է խօսքդ եւ ձայնդ անուշ, որովհետեւ ճշմարտութեան մէջէն կուգայ. ես՝ ազատութիւն տուի այս երկրին: Օ՛ն ուրեմն, թող բանակը պատրաստուի, Սամարղանդի ապարանքիս կարօտը կը լլկէ զիս...:

Հեռացաւ Լենկթիմուրը, բայց՝ ցեղին Յարութեան երգը ընկերացաւ անոր մինչեւ Հայաստանի հեռաւոր սահմանները:

×

Դեռ կայ այդ Երգը:

Անոր ձայնը կը լսուի, ահաւասիկ, դաշտէ դաշտ, լեռնէ լեռ:

Հայ Արիւնին կանչն է ան, Հայ Դատին Արդարութեան Ազդակը:

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

(2 եւ վերջ)

ներու եւ լճերու, գեղեցիկ տօնախմբութիւններու Հայաստանը ··· բնաւեր եւ գաղթական, սովալլուկ ու հեծող, մեռնող եւ յարութիւն առնող Հայաստանը :

Նկարիչը ծնած է 1886ին, Մալաթիա : 1908ին աւարտելով Կարինի Սանասարեան վարժարանը՝ վերջինին նպաստով կ'երթայ Հռոմ, ուր ոսկէ մետալով կ'աւարտէ գեղարուեստի ակադեմիան : Յետագային առաջին մետալով աւարտած է նաեւ Փարիզի զարդարուեստի (տեքորաթիվ) արուեստներու դպրոցը :

Մեծ Եղեռնի օրերուն կը գտնուէր Կ. Պոլիս, ուրկէ հրաշքով անցաւ Անդրկովկաս : Արեւմտահայաստանի մէջ Խաչատրեան ստեղծեց ահաւոր ողբերգութեան թատերաբեմը դարձած իր հայրենի բնութիւնն ու յուշարձանները, բնաւեր ժողովուրդին տառապանքները պատկերացնող քանի մը հարիւր հատնոց էքիւտներ : 1919 – 20ին շարք մը ցուցահանդէսներ կազմակերպեց Անդրկովկասի, Եգիպտոսի, Իտալիոյ, Վիէննայի, Փարիզի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ :

Անդամ էր Հռոմի «Միջազգային արուեստագէտներու միութեան», Վիէննայի «Գեղարուեստագէտներու» ընկերութեան եւ հիմնադիր անդամներէն մէկը «Անի» հայ արուեստագէտներու միութեան :

Մեռաւ 1947ին Փարիզի մէջ :

Խաչատրեան ուշագրաւ ու հետաքրքրական երեւոյթ է Ի. դարու հայ կերպարուեստին մէջ : Ձեւաւորուելով Եւրոպայի, մասնաւորապէս իտալական դասական նկարչութեան ազդեցութեան տակ, յետագային շատ բան առնելով տպաւորապաշտներէն, — յատկապէս լոյսին վերապահուած դերը եւ գոյներու մաքուր հնչեղութիւնը, — 1921 – 24ին արդէն ազգային նկարագիր եւ անհատական ձեռագիր ունեցող նկարիչ էր : Խօսելով անոր մասին՝ փրոֆ. Սարժիկովսկի կը գրէ. «Խաչատրեան յատկապէս խժանկարի թեքնիքով կատարած նկարներուն մէջ հասաւ արուեստի մը, որ կատարեալ էր եւ իրը՝ բացառապէս» : Պոնար, Մոքլեր եւ ուրիշներ նշած են, որ Եւրոպան Խաչատրեանին համար միայն միջոց էր դէպի նպատակը, որ ան մնաց հայ նկարիչ :

Խաչատրեան կենցաղագիր է, եթէ նըկատի չունենանք սկզբնական շրջանի իր քանի մը տասնեակ բնանկարները եւ քանի մը նաթիւր մորթները :

Հայկական շարքի գաղթականներուն նուիրուած շատ նկարներ չորահիւսական կառուցուածքի տեսակէտէն կը յիշեցնեն որմնանկարի տեսարաններ՝ առօրեայէն պատահարար քաղուած սեւեռուն վիճակներ : Տիպարները անշարժ են եւ կը բացակային գեղարուեստական խմբաւորումն ու տիպարներու յարաբերութիւնները : Բացի տպաւորապաշտներու թողած ազդեցութենէն, այս իրողութիւնը կը բացատրուի անով, որ նկարիչը Էրզրումէն մինչեւ Երեւան ժամանակ չունէր զբաղելու չորահիւսական հարցերով : Յետագային, երբ ան էքիւտները վերածեց նըկարներու, որոշ չափով պահպանեց «քաթրայնութիւնը»՝ թերեւս փափաքելով իրականութիւնը ձգել այնպէս, ինչպէս տեսած եւ վերապրած էր ինք : Նոյնը կարելի չէ ըսել տօնախմբութիւններ պատկերացնող նկարներու մասին, որոնք լեցուն են կեանքով եւ շարժումով : Խաչատրեան հայկական տարազները կը ներկայացնէ ազգագրագէտի մը բարեխղճութեամբ, ճարտարապետական յուշարձանը՝ իր հնագիտական արժէքով, սակայն երբեք չի փաստագրեր, այլ միշտ կ'աշխատի գեղարուեստօրէն վերարտադրել : Անոր համար տարազը, յուշարձանը, բնութեան եւ տիպարներու ամբողջութիւնը նպատակ է, եւ անոր լաւագոյն գործերուն մէջ այդ համադրութիւնը ունի յուզիչ հնչեղութիւն մը : Անոր երփնագրերուն յատուկ են ոչ ուժգին, բայց յաճախ շատ մութ երանգներ՝ շատ հնչեղ լուսաւոր ցոլացումներով : Շատ գործեր իրենց գոյնի կառուցուածքով զարդարիկ բնոյթ ունին : Հակադիր երանգներու օգտագործումը կը ստեղծէ տռամաթիք լարուած վիճակներ : Անոր նկարներուն մէջ առատ է լոյսը եւ միշտ կը զգացուի արեւին ներկայութիւնը : Ըսենք թէ ան կենցաղագիր է, սակայն ոչ սովորական հասկըցողութեամբ : Ան չի պատկերացներ որեւէ կենցաղային իրադրութիւն՝ անհատական հերոսներով : Հոս չկայ անհատականացած տիպար, անհատական ապրում, անհատական վիճակ : Ան կը պատկերացնէ հազարներէն մէկը, տասնեակ հազարաւորներէն քանի մը հատը : Անոնք կեցած են իրենց ճաշակաւոր եւ գեղեցիկ տարազներով, անշարժ եւ անմռունչ, իբրեւ մեղադրանք, իբրեւ վրէժի յուշարձան : Հոս չկայ լաց եւ խեղճութիւն : Անիկա խոր եւ հպարտ վիշտ մըն է, որ դերծ ըլլալով կոպիտ եւ ջղագրգիռ ազդեցութենէ՝ դարձած է աւելի յուզիչ, ներգործուն եւ հանդիսաւոր :

Հաւատք ունեցող նկարիչ մըն է : Անոր «Հայ որբերը անապատին մէջ» նկարը ցոյց կուտայ ցնցոտի հագած սովալլուկ երախաներ, որոնք մեսրոպեան տառեր կը գրեն աւազներուն վրայ : Պատահական չէ արեւին ներկայութիւնը անոր նկարներուն մէջ : Անգլիացի նկարիչ Լեւիթիւս խօսելով անոր մասին՝ համեմատութեան գիծ մը կը քաշէ անոր եւ Սարեանին միջեւ, դիտել տալով որ երկուքն ալ կը պատկերացնեն իրենց հայրենիքը, կ'արտայայտեն անոր էութիւնը, կը հաւատան ապագային :

Դժուար է հանգամանօրէն խօսիլ Խաչատրեանի ստեղծագործութեան մասին, որ ցրուած է թանգարաններու եւ անհատներու մօտ. քիչ բան կայ Հայաստանի մէջ :

Նկարչին գործերուն մեծ մասը կը գտնուի Ամերիկա :

Կ. ԿՈՒՐՂԻՆԵԱՆ

ԾՈՎԸ ԻՆԿԱԾ ՄԱՐԴԸ

ԽՄԲ.— Քանի մը շաբաթ է սկսած ենք հրատարակել Վիքթոր Հիւկոյի մեծ վէպը, որ ժամանակ մը « Ընկերային աւետարան » կոչուեցաւ գաղափարական իր տարողութեան պատճառով : Այսօր ճմոյշ մըն ալ իր ոճէն, կախարդական իր լեզուէն, նկարչական իր արուեստէն :

Ահա ծովը ինկած մարդ մը :

Բայց որո՞ւ հոգ : Նաւը չի կենար : Հովը կը փչէ, եւ նաւը ճամբայ մը ունի, զոր ստիպուած է շարունակել, ուստի կ'անցնի կ'երթայ : Մարդը ջուրին վրայէն կ'անհետի, նորէն կ'երեւայ, կ'ընկղմի եւ վերստին ջուրին երեսը կ'ելլէ, կը ձայնէ, թեւերը կը տարածէ, բայց ոչ ոք կը լսէ իր ձայնը : Նաւը, հողմայոյզ փոթորիկէն սարսռալով, իր ընթացքը կը շարունակէ : Նաւաստիները եւ ուղեւորներն ալ չեն տեսներ ընկղմած մարդը, որուն ողորմելի գլուխը ահագին կոհակներուն մէջ իբր կէտ մը կ'երեւայ :

Ծովին անդունդներէն յուսահատական աղաղակներ կ'արձակէ ան : Ա՜հ, ի՜նչ ճիւաղ է այն նաւը, որ կը հեռանայ կ'երթայ : Մարդը կը նայի, մոլորագին կը նայի նաւուն, որ կը հեռանայ, կ'այլագունի : Տակաւին քիչ մը առաջ ինքն ալ անոր մէջն էր, ինքն ալ նաւորդներէն մին էր, ինքն ալ ուրիշներուն հետ վերնայարկին վրայ կ'երթեւեկէր, ինքն ալ կը շնչէր եւ արեւը կը վայելէր, վերջապէս ինքն ալ կենդանի էակ մըն էր, հիմա ի՞նչ պատահեցաւ ուրեմն : Սպրդեցաւ, ծովն ինկաւ, եւ ահա իրեն համար ամէն բան վերջացաւ :

Ալ հիմա անդունդ ջուրին մէջն է : Ալ ոտքերուն ներքեւ ամէն բան խոյս կուտայ, ամէն բան կը փլչի : Հողմակոծ եւ պատառատուն ալիքներն ամեհաբար կը շրջապատեն, իսկ անդունդին տատանումները կ'առնեն կը տանին զինքը, ալիքներու սոսկալի բազմութիւն մը երեսին կը թքնէ, ջուրին խառնաշփոթ պատառումները կիսովին կը լափեն զինքը, ամէն անգամ, որ կը խորասուզի, խաւարամած գարշանդները կ'ընդնշմարէ, անծանօթ ու սոսկալի տունկեր վրան կը փաթթուին, ոտքերը կը կապեն ու կը քաշեն, կը զգայ թէ անդունդին մէկ մասն ալ ինքն է, փրփուրներուն մէկ մասն ալ իրմով կը կազմուի, կոհակներուն մէջ խաղալիկ կ'ըլլայ, մէկ կոհակէն միւս կոհակը կը նետուի, դառնահամ ջուրը կը խմէ, փոքրոգի ովկիանոսը կատաղութենէն կը ջանայ խեղդել թշուառը, ահագին զօրութիւնը անոր մահուան տանջ ճիգերուն հետ կը խաղայ : Կարծես թէ ջուրերու անբաւ տարածութիւնը վրէժխնդիր ոխակալ մըն է :

Այլ սակայն մարդը կը կռուի տակաւին : Կ'ուզէ ինքզինքը պաշտպանել, կ'ուզէ հաստատ մնալ, կը ջանայ, կը լողայ : Շուտով սպառող այս չնչին զօրութիւնը անսպառելի զօրութեան հետ կը մարտնչի : Ո՞ւր է նաւը : Հոն, վարն է, հազիւ հազ կ'երեւայ հորիզոնին աժգոյն մթութեան մէջ :

Սաստկաշունչ հովերը կը փչեն, փրփրալի ալիքները կը ճնշեն զինքը : Աչքերը վեր կը վերցնէ, բայց միայն ամպերուն մութ կապոյտ գոյնը կը տեսնէ : Հոգեվարքին մէջ ծովին յիմարութեան հանդիսական կ'ըլլայ, եւ անողորմաբար կը չարչարուի այս յիմարութենէն : Այնպիսի դղրդիւններ կը լսէ, զորս մարդուս ականջը դեռ լսած չէ, եւ որոնք կարծես թէ աշխարհի չգիտեմ որ անհարկու կողմերէն կուգան : Ամպերու մէջ թռչուններ կան, ինչպէս մարդկային թշուառութեանց վրայ հրեշտակներ, բայց ի՞նչ օգնութիւն կրնան ընել անոր : Կը թռչին, կ'երգեն, կը թառին անոնք, իսկ ինք կը խորդայ :

Ովկիանոսն ու երկինք երկու անեզրութիւններ են, որոնց մէջ թաղուած ըլլալը կը զգայ :

Ովկիանոսը գերեզման մըն է, իսկ երկինքը՝ պատանք : Օրը կը տարածուի : Ժամեր կ'անցնին եւ ան դեռ կը լողայ : Ալ ուժը կը սպառի, իսկ նաւը, որուն մէջ մարդիկ կային՝ ալ անհետացած է, եւ ինք մինակ մնացած է վերջալուսային անդունդին մէջ : Կ'ընկղմի, կը պրկի, կը գալարի, իր ոտքերուն տակ աներեւոյթ եւ անողորմ կոհակներ կը զգայ եւ կը գոչէ.

— Ալ մարդ չկայ. ո՞ւր է Աստուած : Օգնութի՛ւն, օգնութի՛ւն, կ'աղաղակէ, շարունակ կ'աղաղակէ :

Բայց ոչ հորիզոնին մէջ եւ ոչ ալ երկինքին վրայ մարդ չկայ : Գթութիւն կը հայցէ տարածութենէն, կոհակէն, մամուէն, ժայռէն, բայց ամէնքն ալ խուլ են : Կ'աղերսէ մրրիկին, բայց մրրիկը միայն անեզրութեան կը հնազանդի :

Իր բոլորտիքը ոչ այլ ինչ կայ, բայց եթէ մթութիւնը, մառախուղը, մենութիւնը, մրրկային դղրդիւնն ու կատաղի ջուրերուն անհուն փոթերը : Երկիւղն ու յոգնութիւնը կը տիրեն, իսկ իր ներքեւն է անկում, — յենարան մը չունի : Անվերջանալի ցուրտը կ'անդամալուծէ զինքը, ձեռքը կը կարկամի, կը գոցուի : Հովերը, ամպերը, փոթորիկները, վերջապէս ամէնքն ալ անկարեկիր են : Ի՞նչ ընելու է : Յուսաբեկ թշուառը ալ յոգնած է, կ'որոշէ մեռնիլ : Կը թողու ինքզինքը, որ ինչ կ'ուզէ ըլլայ եւ ուր որ ուզէ երթայ, ալ կը դադրի կռուելէ, եւ ահա մշտնջենապէս կը գահավիժի անդունդներուն սոսկալի յատակը :

Վ. ՀԻՒԿՕ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Թոլոմիյէս ետեւէն կ'երթար՝ խումբին իշխելով : Շատ զուարթ էր, բայց տեսնողը կը զգար թէ կառավարողն այն էր, զուարթութեանը մէջ հրամանատարութիւն մը կը նշմարուէր, իր հագուստին գլխաւոր զարդարանքն էր նանքինեան լուած կերպասէ նորաձեւ փանթալոն մը՝ պղնձեայ հիւսկէն ներբանակալերով, երկու հարիւր ֆրանքնոց եղէգնեայ մեծ գաւազան մը զոր ձեռքը առած էր, եւ որովհետեւ իրեն համար աններելի բան մը չկար՝ բերանն ալ տարօրինակ բան մը ունէր որ կ'անուանուի գլանիկ : Կը ծխէ ան, վասնզի իրեն համար ամէնուէն չկար բան մը որ նուիրական ըլլար : — Ի՛նչ զարմանալի մարդ է սա Թոլոմիյէսը, կ'ըսէին պատկառանօք իր միւս ընկերակիցները, ի՛նչ փանթալոն, ի՛նչ զօրութիւն :

Իսկ Ֆանթին ուրախութեան անձնաւորութիւնն էր : Իր շքեղ ակռաները անշուշտ Աստուծմէ պաշտօն մը առած էին որ է խնդալ : Կամովին աւելի ձեռքը կը բռնէր քան թէ գլուխը կը դնէր իր կարուած յարդեայ փեղոյրը որ երկայն եւ սպիտակ ժապաւէններով զարդարուած էր : Խարտիշագոյն թանձր մազերը որոնք ծփալու պատրաստ եւ դիւրութեամբ քակուած էին եւ զոր անընդհատ կապել հարկ կ'ըլլար, կարծես թէ ուռիներու ներքեւ Կալաթէայի պէս փախչելու համար շինուած էին վարդագոյն շուրթերը զուարթ շատախօսութեամբ կը շարժէին : Բերնին խորշերը որ էրիկոնի քանդակուած էին պատկերներուն պէս հեշտաւէտ երեւոյթ մը ունէին կարծես թէ յանդգնողներուն հրաւէր կը կարդային, բայց իր մթագին երկայն յօնքը երեսին այս վարի կողմի ազմուկը կարծես հանդարտելու համար զգուշաւոր միջամտութիւն մը կ'ընէր : Բոլոր զարդարանքը կարծես թէ կերպիւ խինդ կ'երգէր եւ կը բորբոքէր : Հագած զգեստը մոլոշագոյն պարեժէ էր, ոտքը բոսորագոյն կօշիկներ ունէր, որոնց ժապաւէնները իր ծակոտկէն եւ նուրբ գուլպային վրայ իքս տառեր կը գծէր, վերարկուն անգլիաձեւ զրահ մը կը նմանէր եւ նիւթն էր բեհեզ մը որ Մարսիլիայի մէջ հնարուած է : Այս բեհեզը զանդու կ'ըսուի, որ դէնզ ու (Օգոստոս 15) խօսքին աղաւաղումն է եւ որ Քանըպիէրի պէս արտասանուելով կը նշանակէ գեղեցիկ օդ, տաք եւ կէսօր :

Ֆանթինին դէմքը փայլուն, կողմնական կերպարանքը ազնիւ, աչքերը կարի կապտագոյն, արտեւանունքը լեցուն, ոտքերը կամարաձեւ եւ փոքր, դաստակները եւ պճեղները աքանչելի կերպով ծածկուած, մարմնոյն կաշին սպիտակ՝ որով իր ծառաձեւ երկնագոյն երակները տեղ տեղ կ'երեւային, այտը մանկային եւ թարմուէտ, վիզը եգինական Հերաներու պէս հաստաձեւ, ծոծրակը քաջակազմ եւ դիւրակոր ուսերն ալ կարծես Գուսթույի ձեռքովը ձեւուած էին. ուսերուն մէջտեղ հեշտալի փոսիկ մը կար որ բեհեզեայ վերարկուին տակէն կ'երեւար. Ֆանթին մտահոգութենէ սառնցեալ զուարթութիւն մըն էր, քանդակուած եւ ընտիր անձ մըն էր, եւ տեսնողը կը գուշակէր թէ իր զարդերուն եւ ժապաւէններուն ներքեւ արձան մը կար, արձանին մէջն ալ հոգի մը :

Դիտող մը եթէ ուշադրութեամբ դննելու ըլլար Ֆանթինը, պիտի դիտէր որ ան թէեւ երիտասարդութեանը գարնանային եղանակին և առօրեայ սիրոյ աւիւնով բոլորովին զբաղուած արբշիռ մըն էր, բայց եւ այնպէս աննկուն զգաստութիւն եւ համեստութիւն մը կ'երեւային իր վրայ : Փոքր ինչ զարմացած կը մնար ան : Այս սրբաւէտ զարմացումն այն նուրբ գերազանցութիւնն է, զորով Փսիշէ Աստղիկէն կը տարբերի :

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

ԹՈԼՈՄԻՅԷՍ Ա՛ՅՆՔԱՆ ԶՈՒԱՐԹ Է ՈՐ ՍՊԱՆԱԿԱՆ ԵՐԳ ՄԸ Կ'ԵՐԳԷ

Այդ օրը սկիզբէն մինչեւ վերջ արշալոյսով կազմուած օր մըն էր : Կարծես թէ ամբողջ բնութիւնը հանգչելու հրաման ընդունած էր եւ կը խնդար : Սէն Քլուի ծաղկաստաններէն անուշ հոտեր կը բուրէին. Սէնի շունչէն տերեւները թեթեւակի կը յուզուէին. ոստերը հովէն շարժումներ կ'ընդունէին. մեղուները յասմիկները կը թալլէին. թիթեռնիկներու ահագին բազմութիւն մը «աշիլէ» բուսած ծաղիկներուն առւոյտներուն եւ զուարթալի խոտերուն վրայ կը յարձակէր : Ֆրանսայի թագաւորին շքեղ պարտէզին մէջ թափառականներու խումբ մը կար, որոնք էին թռչունները :

Չորս ուրախալի ամոլները որոնք արեւին, դաշտերուն, ծաղիկներուն, ծառերուն հետ խառնուած էին, կը փայլփլէին :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պրիւսէլէն Կարապետեան եւ Մաթոսեան ընտանիքները հազար պելժիական ֆր. կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Աւետիս Էմիրզեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ : (Ստանալ Յառաջէն) :

ՆՈՒԷՐ

Մանուկներու Օրուան համար, Այրի Տիկին Օ. Պարսամեան տասը ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչին : (Ստանալ Յառաջէն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացնելու համար եկեղեցւոյ եւ աթոռներու նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	272.323.50
Պ. Կարապետ Աղամեան	200.000
Պ. Հայկ Գըրըքճեան (Վերտէօն) իր դերդաստանի ննջեցեալներու հոգւոյն համար	150.00

Տիկին Ա. Լեւոն Մուրատեան իր ամուսնոյն մահուան 11րդ տարելիցին առթիւ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Արթինեան Գօհարիկ Ղազարոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100, Պ. Տիգրան Ֆէրմանեան 50, Այրի Տիկին Մարիամ Համբարեան քսան, Տիկին Գրիգորեան Փօքրիկն Անոյշ Թարտիէօի մկրտութեան առթիւ քսան ֆրանք :

Ընդհ. գումար՝ 272.963.50 :

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ
ՄԵԾ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան կողմէ :

« Պատմութիւն հայկական Պոնտոսի » *գիրքի հրատարակման առթիւ*, 19 *Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը* 3.30*ին*, *Մշակոյթի Տան սրահին մէջ* :

Նախագահութեամբ՝
ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆԻ

Կը խօսին՝ *Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ*,, *ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ ՈՐԲՈՒՆԻ* :

Լուսարձակով պիտի ցուցադրուի Սամսոնի, Կիրասոնի, Տրապիզոնի հարիւրէ աւելի լուսանկարներ : Կը ցուցադրուին Հայաստանի տեսարժան վայրերը :

Սրահին մէջ կը վաճառուի մասնաւորապէս Տրապիզոնէն բերուած *կաղինը, Ճէվիզլիքի չոր թութը, Կիւմիւշհանէի բէխմէզը, Սիւրմէնէի թէյը եւ լաղում* հացը :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ համակիրներ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ , ԺԱՄԸ 16.30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով :

Parking assuré

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ԴԵՐԱՍԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ԳԱՌՋՈՒԻ

կիրակի, Դեկտեմբեր 10, ժամը 21ին
ՍԱԼ ԿԱՎՈՅԻ ՄԷՋ
45, Րիւ Լա Պօէսի, Փարիզ
Մանրամասն յայտագիրը յառաջիկային
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 25ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ առաւօտ, 10*րդ Թաղամասի քաղաքապետարանին սրահը* :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի եւ շրջակայի Հայ Ազգ. Միութիւնը աւարտած ըլլալով իր շըրջանը, ընդհ. ժողովին կը հրաւիրէ շըրջանի Հայութիւնը անխտիր, Շաբաթ, Նոյեմբեր 17, ժամը 21*ին*, *Սալ տը Ֆէթի վերնայարկը* :

Օրակարգ՝ *Ա) Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն* :

Բ) Ընտրութիւն՝ հաշուեքննիչ եւ ընտրողական յանձնախումբի :

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ԿՈՉՈՒՆՔ

Կամքէ անկախ պատճառով, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի Տարեկան կոչունքը *տեղի պիտի ունենայ՝ Կիրակի*, 17 *Դեկտեմբեր* 1967*ին*, *փոխանակ* 11 *Նոյեմբերին* :

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ բեմասիրաց թատերախումբ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Նոյեմբեր 17, *Ուրբաթ իրիկուն ժամը* 20.45*ին* :

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Ի նպաստ Ֆրանսահայ Կապոյտ խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին :

ՍԱԼ ՎՕԼԹԷՐ ՐԻՒ ՎՕԼԹԷՐ

Բեմադրութիւն՝ *Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ*

Գլխաւոր դերակատարներ՝ Զարուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրիան Մարգարեան :

Ինչպէս նաեւ Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Վիքի Մոստիչեան, Փիէռ Թէրզեան *եւ* Սարգիս Մոստիչեան :

ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ
ՃԻՇԴ ԺԱՄՈՒՆ

Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները այս Երեքշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը երեքին եկեղեցիին սրահը, 295 Րիւ Պուալօ : *Խիստ կարեւոր օրակարգ* :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Մշակոյթի Տան Կապ. Խաչի գրասենեակը : Օրակարգ— Ամերիկայի Հ. Օ. Մ.ի բացառիկ շրջաբերականի ընթերցում :

Բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ, Դեկտեմբեր 31*ին* Փալէ տէ Քօնկրէ, *ի նպաստ դպրոցին* :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Մարտ 10ին
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 *Փետրուարին* :

×

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ Դեկտ. 9ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ :

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան պարահանդէսը , 1968 Մարտ 10ին :

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր 2ին, Պրոնի օդակայանի սրահներուն մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՈՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Առնուվիլ – Սարսէլ « Վարդան » ենթակոմիտէի կողմէ, *մասնակցութեամբ* Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ խաչի մասնաճիւղերուն

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 15էն 24

Սարսէլի վերանորոգուած Քաղաքապետարանի սրահին մէջ Փլաս տիւ 11Նօվամպրը

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին առաջին անգամ ըլլալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «ՆԱՅԻՐԻ» պարախումբը բոլորովին նոր յայտագրով մը

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզեան շրջանի մէջ , ԸՆԿ.ՀԻ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ ընկերակցութեամբ ԸՆԿ. ԹՈՐՈՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ , *ինչպէս նաեւ անանկնկալ … քառեակ մը* :

*Ժամը*19*ին կը սկսին եւրոպական պարերը* Ճարպիկեանի *նուագախումբով* :

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ — ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՍՐԱՀԻՆ ՋԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ ԱՊԱՀՈՎՈՒԱԾ

Association des Officiers Anciens Combattants de l'Armée Française à Titre Etranger

Իր քսանամեակին առթիւ կը կազմակերպէ

ՇԱԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18

Ժամը 10.30ին ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին, *Արք տը Թրիոմֆ*, բարձր հովանաւորութեամբ, նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ Բանակներու նախարար՝ PIERRE MESSMER

ՇԱԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 25

Ժամը 10.30ին Սէնթ–Ժընըվիէվ տէ Պուայի գերեզմանատունը (էսոնն), միութեան յուշարձանին եւ զինուորական բաժնին առջեւ, ուր տարի մըն է կը հանգչի Զօր. Զ. Պեշկով :

ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԲՈԼՈՐ ՕՏԱՐ ԿԱՄԱՒՈՐ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԻՆԿԱԾ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ, բարձր հովանաւորութեամբ, նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ, Նախկին Ռազմիկներու եւ Պատերազմի Զոհերու նախարար՝ HENRI DUVILLARD

Յատուկ քառեր կը մեկնին Ուրնօ քառերու *կայարանէն* (Փլաս Տանֆէռ – Ռօշըռօ) *ժամը ճիշդ* 8.45*ին* :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 30

ԺԱՄԸ 20ԻՆ, Սէրքլը Նասիոնալ տէ զ'Ամէ 8, Place St. Augustin

ԿՈՉՈՒՆՔ, բարձր հովանաւորութեամբ բանակներու նախարար ՓԻԷՌ ՄԵՍՄԷՌԻ

Ծախքերու մասնակցութիւն 40 *ֆրանք* :

Տեղերը ապահովել ընդհ. քարտուղարէն

H. ARAKELIAN, 20 Rue Nungesser et Coli, Paris (16e) — Tél. : 605-34-70

ԼԻՈՆ — ԼԻՈՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ,
18 *Նոյեմբեր, Շաբաթ ժամը* 21*էն մինչեւ լոյս* :
ՇԱՌԹՈՆԻԷՌԻ մեծ ու շքեղ սրահին մէջ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ PIERRE ELFERA

Գեղարուեստական բաժին,
Կ'երգէ ծանօթ երգչուհի

Տիկին Ծովինար Արթինեան – Տէր – Պետրոսեան *ու կը մասնակցի Յունական պարախումբը* :

Ճոխ պիւֆէ , քօթիյօն , ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ :
Կանխաւ ապահովել սեղանները Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ :
ՄՈՒՏՔԻ ՏՈՄՍ 12 ՖՐԱՆՔ

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑԻՆ
Կազմակերպուած տեղւոյն ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆՈՅՆ ԿՈՂՄԷ
Հովանաւորութեամբ՝ Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ Հոգաբարձութեան

Կը նախագահէ՝ **Joseph FRANCESCHI**

Maire d'Alfortville — Conseiller Général du Val de Marne

Շաբաթ, Նոյեմբեր 18 , ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված եւ խմիչք :

SALLE DES FETES DE LA MAIRIE, RUE VOLTAIRE

ORCHESTRE Jacques HELIAN

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 3 ԺԱՄԸ 17էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Ուսանողներուն կէս գին — Մուտք 10 ֆրանք

Ապահովել սեղանները 924-38-54

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 15 NOVEMBRE 1967
LE NUMÉRO 0,40 F.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11061
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.061

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Նիստին առաջին բանախօսը եղած է Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Էպան որ խստօրէն մերժելէ ետք արաբական պատճառաբանութիւնները, պարզած է անգամ մը եւս, իսրայէլեան տեսակէտները :

Էպան շատ խիստ եղած է, ոչ միայն Արաբական պետութեանց դէմ այլեւ Ապահովութեան Խորհուրդին եւ նոյնիսկ Միացեալ ազգերու :

Ինչ կը վերաբերի արաբական գիրքին, զոր պաշտպանած էին Ռիատ եւ Կուզնեցով, Էպան շեշտած է որ հիմնուած է երկու նախադրեալ սկզբունքներու վրայ : Մէկ կողմէ, Իսրայէլի մերժումը՝ ձգել որ խնդրուի յարձակման արարքի մը համապատասխան է, միւս կողմէ հաշտութիւն ապահովելու լաւագոյն միջոցն է վերահաստատել պայմանները որոնք պատերազմի առաջնորդեցին » : Էպան յայտարարեց թէ կը մերժէ. — « Գահիրէի փորձերը ձեռքերը լուալու որեւէ պատասխանատուութենէ դէպքերուն մէջ » :

Իսրայէլի Արտաքին նախարարին համար, փոխանակ լաւկան սպառնալիքներ ընելու, աւելի լաւ է որ Ռիատ գլջում եւ յայտնէր եւ յոյս չդնէր յիշողութեան պակասի վրայ » : Իսրայէլի գիրքը յստակ է, ան կառչած կը մնայ զինադուլի որոշումներուն ցարչափ անոնք չփոխարինուին խաղաղութեամբ » :

Էպան յիշած է թէ ի՛նչ անշարժութեան մէջ կ'ապրէր Ապահովութեան Խորհուրդը Մայիսի վերջին շաբաթներուն երբ Խորհ. Միութիւնը եւ արաբական Պետութիւնները կը գտնէին թէ Միջին Արեւելքի կացութիւնը որեւէ ձեւով չարդարացներ որ Ապահովութեան Խորհուրդը իր հանգիստը խանգարէ : Այդ անշարժութիւնը, ըստ Էպանի, Յորդանան – եգիպտական զինուորական դաշինքին եւ Աքապայի ծոցին պաշարման հետ վճռական դեր խաղացին Յունիսի պատերազմին :

Խօսքն ուղղելով Խորհ. Միութեան ներկայացուցիչներուն, Էպան շեշտած է թէ՝ պարզ աչք մը նետել Խորհ. Միութեան քարտէզին վրայ, վերջին երեսուն տարիներու, ցոյց կուտայ թէ որքան այդ երկիրը տկար դիրքի մէջ կը գտնուի հողային փոփոխութիւններու անընդունելիութեան մասին խօսելու համար» :

Էպան Ֆրանսան ալ չէ խնայած «Ֆրանսան, կ'ըսէ նախարարը, կը պնդէ որ կարելի չէ բանակցութիւններ նախատեսել այս միջոցին : Բայց ինչ որ կը դժուարացնէ այդ բանակցութիւնները, ճիշդ անոնց անկարելիութիւնը նախատեսելն է, վասնզի նախատեսութիւնը կ'օժանդակէ ստեղծելու այն կացութիւնը զոր կ'ողբան» :

Իսրայէլի մէջ ալ խօսած է վարչապետ Էշքոլ: «Իսրայէլ պիտի չըքէ կենսական ռազմական առաւելութիւններն զորս ունի իր ապահովութեան համար, արաբ բանբերներու կեղծաւոր խոստումներու փոխարէն : Իսրայէլ երբեք պիտի չընդունի որ խեղդողներու պարանը մեզ խեղդէ : Եթէ Արաբները խաղաղութիւն կ'ուզեն, թող մեզի հետ նստին սեղանի մը շուրջ ուղղակի բանակցութիւններու համար» :

Իսրայէլի վարչապետը եզրակացուցած է Միջին Արեւելքը վճռական կէտին հասած է : Միացեալ Ազգերը եւ պետութիւնները, որոնք քսան տարի չեն յաջողած վերջ տալ արաբական յարձակման, պէտք է հրաւիրեն շահակից կողմերը, որ սեղանի մը շուրջ նստին իրենց հարցերը կարգադրելու համար » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՄԻՐՈՒԷՆ հասած լուրերու համաձայն Ռեժիս Տըպրէի կացութիւնը աւելի ծանրացած է : Դատախազը յայտնած է թէ «Զէ» Կեվառայի օրագիրին մէջ գրուածները կը փաստեն որ Ռեժիս Տըպրէ գործակալ մը եղած է «Զէ»ի եւ Քասթրոյի միջեւ, ինչ որ արդէն Տըպրէն ալ չէ հերքած :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ շատ բուռն կռիւներ կը շարունակուին Տաք Թոյի մօտ : Կորուստները ծանր են երկու կողմերէն :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ոսկին փրկելու համար միջազգային փոխատուութիւն մը եղած է 250 միլիոն տոլարի : Ֆրանսա իր բաժինը բերած է 40 միլիոն տոլարով :

ԿԻՊՐՈՍԷՆ արտաքսուած է Թուրք պարագլուխը՝ Տէնքթաշ, որ ձերբակալուած էր առջի օր : Գերպ. Մակարիոս է որ որոշած է ազատ արձակել եւ երկրէն դուրս հանել Թուրքը, որ ապօրինի կերպով կղզի մտած էր Հոկտեմբեր 31ին : Անդարձ հանելով, Տէնքթաշ յայտարարած է թէ յոյն կիպրական իշխանութիւնները շատ լաւ վարուած էին իրեն հետ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ձախի դաշնակցութեան պարագլուխը՝ Միթերան Փրակա հասած է :

ԱԹԷՆԱԿՈՐԱՍ Պատրիարքը Լոնտոն կը գտնուի ուր անգլիքան եկեղեցւոյ հիւրն է :

ՍՎԵՏԼԱՆԱ ՍԹԱԼԻՆ իր գիրքը նուիրած է Կերենսկիի, նախկին վարչապետ ռուս առժամեայ կառավարութեան : Իզվեստիա, որ այս լուրը կը գրէ, կ'աւելցնէ «նոյնիսկ Թուղթը կը կարմրի» :

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթը» կը շարունակէ իր ծանր յարձակումները Մոսկուայի եւ Բրեժնեւի դէմ : Կը ձաղկէ նաեւ Հոկտեմբերեան տարեդարձին հանդիսութիւնները իբրեւ «զարշելի հանդէս մը, անհանդուրժելի նախատինք մը համայն աշխարհի յեղափոխականներուն » :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ընկերութիւնը կը յայտնէ թէ Սէ Ժէ Թէի ուղեվարներու որոշած մասնակի գործադուլը ապօրինի է, ըստ 1963 Յուլ. 31ի օրէնքին, 4րդ յօդուածին :

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ կը տարածուի Ֆրանսայի մէջ: 216 հազար դիմում կայ որոնք գոհացում չեն ստացած, մինչ Սեպտեմբերին ասոնց թիւը՝ 193.400 էր եւ 153.700 Հոկտեմբեր 1966ին :

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ 1969 Յուլիս 1ին է որ Էլիզապէթ Թագուհին Կալլէսի իշխանի տիտղոսը պիտի տայ, իր տղուն՝ Շառլի : Այս տիտղոսը ստեղծուած է 1301ին երբ Էդուարդ Ա. գրաւեց Կալլէսի երկիրը : Կը տրուի անոր որ գահը պիտի ժառանգէ : Մասնաւոր արարողութիւն մը տեղի կ'ունենայ այդ առթիւ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ – Պերլինի քաղաքապետը Քլաուս Շուց Փարիզ հասաւ առջի օր եւ պիտի ընդունուի նախագահ տը Կոլի կողմէ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ Կալլուփի նոր քննութիւնը հանրային կարծիքին մէջ, ցոյց կուտայ որ մթնոլորտը նպաստաւոր է Հանրապետականներուն : Միւս կողմէ, նախկին փոխ – նախագահ՝ Նիքսըն, յայտարարած է թէ միայն հինգ հաւանական թեկնածու կը մնայ նախագահութեան, Հանրապետականներու կողմէ . — Ռոմի (Միչիկան), Ռոքֆիլլէր (Նիւ Եորք), Ռիկըն (Քալիֆորնիա) Փիրսի (Ծերակուտական) եւ ինք :

ՄԱՏՐԻՏԻ արքեպիսկոպոսը՝ Գերպ. Քազիմիռօ Մօրսիլօ արգիլած է կրօնական արարողութիւն մը, զոր երիտասարդ յառաջդիմասէր քահանաներ քաղաքական ցոյցի կ'ուզէին վերածել :

ՓԵՐՈՒԻ մէջ, նոր դժուարութիւններ ծագած են նախագահ Պելոնտի համար եւ զինքը կը դնեն քաղաքական փափուկ կացութեան մը մէջ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ապտիւլ Համիտ Բ. այս կացութեան առջեւ այդ շրջանին իր շահերուն հաշտ ըլլալուն, հակեցաւ Ռուսիոյ որ հայկական բաղձանքներու թումբ կանգնելու քաղաքականութիւնը կը հետապնդէր : Անգլիոյ այս սխալ եւ անիրաւ, ոչ թէ արդարութեան այլ շահու վրայ յենող քաղաքականութեան դէմ Ռուսիան իբրեւ աթու գործածելէ տարբեր միջոց չկար :

Այս հարցին շուրջ Անգլիոյ բռնած դիրքը, իսկապէս անիրաւ էր : Որովհետեւ Հայերը յիշեալ վեց կուսակալութեանց մէջ թէ փոքրամասնութիւն էին եւ թէ ցրուած կ'ապրէին : Իվերայ այսրամենայնի, Օսմանեան Կայսրութեան մէջ ապրող հայ միջակորեար դասակարգը կատարելապէս անհաղորդ էր այս գաղափարներուն եւ նպատակներուն : Այդ դասակարգը իր համայնքին համար ներկայ կացութեան տեւականացումէն զատ ուրիշ բան չէր ուզեր : Ծատեր Կոմիտէին գործունէութեանց հանդէպ անտարբեր կը մնային, նոյնիսկ զանոնք ձեռք կուտային : Այս պատճառաւ բազմաթիւ հայ հարուստներ Հնչակեաններու կողմէ ըսպաննուած էին Կոմիտէէն, արդէն ոչ թէ Օսմանեան երկիրներու, այլ Ռուսիոյ Հայերուն կողմէ կազմուած էր : Պարագլուխները, տարիներով ռուսական բանակին մէջ սպայ եղած եւ Ռուսիոյ յեղափոխական գաղտնի կազմակերպութեան մէջ աշխատած էին :

Ապտիւլ Համիտ խստիւ կը մերժէր ի գործ դնել պահանջուած բարեկարգութիւնները՝ այն կուսակալութեանց մէջ ուր Հայերը կը բնակէին : Որովհետեւ գիտէր թէ, Եւրոպական պետութեանց մէջ, բարեկարգութիւն կը նշանակէ ի վերջոյ ինքնավարութիւն եւ նոյնիսկ՝ անկախութիւն : Ինչպէս որ Յունաստանի, Սերպիոյ, Ռումանիոյ, Գարատաղի, Պուլկարիոյ Սիսամ կղզին, Լիբանանի եւ աւելի յետոյ Կրետէի կացութիւնը մէջտեղն էր : Արեւմտեան Պետութիւններու բարեկարգութեան յանկերգը պատճառ եղած է որ այդ երկիրները անջատուին Կայսրութենէն եւ կամ դերձանով մը կապուած մնան : Նոյն բանը Անատոլուի մէջ ի գործ դնել պիտի նշանակէր բաժան բաժան ընել Կայսրութեան կորիզը եղող Մայր Հայրենիքը :

Հնչակ Կոմիտէն, միջոց մը ետք երկուքի բաժնուեցաւ : Անոնցմէ անջատուող Դրօշակները, Հնչակներուն ճիշդ հակառակ Ռուսիոյ կողմնակից էին եւ այն համոզումը ունէին թէ, Հայաստանի խնդիրը կրնայ իրականանալ միայն Ռուսիոյ օժանդակութեամբ : Ասկէ զատ, կ'ուզէին իսկ շարժման անցնիլ, խառնակութիւններ ու յեղափոխութիւններ յարուցանել, իրենց նպատակին հասնելու համար : Դրօշակները, աւելի վերջ, Դաշնակ Միութիւն անունը առած են: Ահա, ասկէ ետք է որ Օսմ. Պետութիւնը պէտք տեսաւ զբաղելու հայկական հարցով : Տակաւ առ տակաւ միջին դասակարգի եւ մեծահարուստ Հայերն ալ — ուզելով կամ վախնալով — սկսան գործակցիլ հայ յեղափոխական կոմիտէներու հետ եւ ասոր իբր հետեւանք, հայ հպատակները յաչս Պետութեան սկսան կորսնցնել այն հին վստահութիւնը զոր շահած էին : Միայն, վստահութիւնը կը շարունակուէր հանդէպ Հայ Կաթոլիկներու, որոնք ուշադրութեամբ հեռու կը կենային այս տեսակ հոսանքներէ : Իսկ միւսներէն, համաձայնութիւններէն ու մենաշնորհներէ զատ տըրուած մասնաւոր արտօնութիւնները ետ առնուեցան : Այս պատճառաւ բազմաթիւ հայ վարժարաններ փակուեցան : Եկեղեցիներու ,ընկերային եւ մշակութային հաստատութեանց վերաբերեալ ֆէրմանները ուշադրութեամբ աչքէ անցուեցան եւ անոնց տրամադրութիւնները սկսան գործադրուիլ նոյնութեամբ, առանց որեւէ թոյլատու ոգիի : Հայոց Պատրիարք Աշըքեանի այս մասին կատարած դիմումը արդիւնք չտուաւ : Կառավարութիւնը խուզարկեց այն եկեղեցիները ուր ըստ լրատուութեան, զէնք, ռազմանիւթ եւ ռումբ պահուած էին :

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ

Հայ յեղափոխական կոմիտէները վերջապէս որոշեցին մեծ դէպք մը յարուցանելով Եւրոպական Պետութիւններու ուշադրութիւնը հրաւիրել : Այդպէսով կը յուսային անոնց միջամտութիւնը ապահովել :

Առաջին դէպքը պատահեցաւ Սասունի շրջանին մէջ, որ Վանայ լիճին արեւմտակողմը՝ Մուշի եւ Տիարպաքըրի միջեւ գտնուող լեռնային շրջանն է: Երեսուն հազար բնակչութեան մօտ մէկ երրորդը, այն ատեն Հայերէ կը բաղկանար :

1893ին Արքունիքէն ղրկուած հեռագիր մը Մուշի կուսակալէն կը պահանջէր որ կուսակալութեան հասոյթի աւելցութենէն հինգ հարիւր ոսկի ղրկուի :

Կուսակալը, այս հեռագրին վրայ, սխալ վերաբերումով մը, դարձեալ սկսաւ տուրք հաւաքել : Սասունի Հայերը դիմադրութիւն ըրին եւ յայտնելով թէ չեն կրնար երկու անգամ տուրք վճարել դիմեցին Պոլիս : Կառավարութիւնը զանոնք իրաւացի գտնելով, կուսակալը պարտաւեց: Կուսակալը որ տգէտ եւ յամառ մէկն էր, զայրանալով, հետեւեալ տարին, տեղւոյն խուժանները գրգռեց Հայերուն դէմ : Այս պատճառաւ ալ խառնակութիւններ եւ ընդհարումներ պատահեցան : Այս կացութիւնը փոխանցուեցաւ նաեւ շրջակայ կուսակալութիւններուն եւ ի մասնաւորի Տիարպաքըրի : Քոմիթէները ձեռքի տակէ կը գրգռէին այս շարժումը :

Դէպքերը տեղւոյն մէջ սահմանափակուած ըլլալով հանդերձ նոր տարեշրջանին Հայերը բնաւ չուզեցին տուրք տալ : Գիւղերը զացող զանձիչ պաշտօնեաները զէնքով դիմաւորուեցան : Վերջապէս կառավարութիւնը ստիպուեցաւ զինուոր ղրկել: Հազիւ թէ զինուորները եկած, Հայերը յեղափոխական քոմիթէներէն իրենց ստացած հրահանգին համաձայն, գիւղերը եւ գիւղաքաղաքները հրդեհելով լեռ բարձրացան : Միեւնոյն ժամանակ ամէն կողմ լուր տարածեցին թէ Օսմ. կառավարութեան զինուորները կը խորտակեն այն գիւղերը եւ քաղաքները ուր Հայեր կը բնակին եւ ժողովուրդը կը ջարդեն :

Հնչակ եւ Դրօշակ քոմիթէները Եւրոպայի եւ նոյնիսկ Ամերիկայի մէջ անգամ մը եւս տարածեցին այն բրօբականտը թէ «Թուրքերը քրիստոնեաները կը ջարդեն»: Մինչդեռ, այս քոմիթէները որոնց արմատը, Ռուսիոյ Հայերն էին, չէին վարաներ իրենց ոճիրներուն թիրախ դարձնել նաեւ Թուրքիոյ Հայերը եւ բաց աստի իսլամ եւ Թուրք տարրին հետ անոնց յարաբերութիւնները կը պղծէին, դժոխքի վերածելով անոնց հանդիստ եւ երջանիկ կեանքը :

Այս դէպքերէն ետք, ի վերջոյ տեղի ունեցաւ եւրոպական միջամտութիւնը զոր կը յուսային քոմիթէները: Անգլիա արդէն պատրուակ կը փնտռէր :

Բարձրագոյն Դուռը, թէեւ փութով քննիչ Մարմին մը կազմեց, սակայն ըստիպուեցաւ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ ներկայացուցիչները այդ մարմնին մէջ առնել :

× Այս գրութիւնը շարունակելի է եւ լոյս պիտի տեսնէ հանդէսին յաջորդ ամսուան թիւին մէջ :

ԳԱՀԱՎԻԺՈՂ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Ա·

Գրիգոր Թորոսեան, որ վերջերս երկար շրջապտոյտ մը կատարեց Թուրքիոյ գանազան նահանգներուն մէջ, մօտէն հետաքրքրուած է թուրք ժողովուրդի առօրեայով, անոր մտահոգութիւններով, երկրին մէջ տիրող կացութեամբ, մանաւանդ տնտեսական եւ մշակութային հարցերով: Իր եզրակացութիւնները, արդիւնք՝ երկարատեւ պրպտումներու, կը կազմեն ստուար երկասիրութիւն մը: Կուտանք մաս մը :

Պէտք կա՞յ հայ ընթերցողին աշխարհագրական եւ պատմական ծանօթութիւններ տալ Թուրքիոյ մասին:

Եւ սակայն, կարգ մը թելադրանքներ կը ստիպեն, որ արագ ակնարկ մը նետենք այդ երկրին կացութեան ուղղակի առընչակից տուեալներուն վրայ :

Թուրքիա քառանկիւն երկիր մըն է Սեւ եւ Միջերկրական ծովերուն, ինչպէս նաեւ Սուրիոյ, Իրաքի, Պարսկաստանի, Ռուսիոյ եւ Պալքանեան երկիրներու միջեւ :

Երկրին 97 առ հարիւրը կը գտնուի ասիական ցամաքամասին վրայ, իսկ երեք առ հարիւրը՝ եւրոպական :

«Փոքր Ասիա» կոչուող արեւելեան բաժնին երկարութիւնը մօտ 1600 քլմ· է, լայնքը՝ 640: Ունի 777·000 քառ· քլմ· տարածութիւն, աւելի ընդարձակ քան եւրոպական որեւէ երկիր, բացի անշուշտ Ռուսիայէն :

Թուրքիա ունի 7200 քլմ· սահմանագիծ, որուն 4·800 քլմ·ը ծովեզերք, շրջապատուած Սեւ, Մարմարա, Եգէական եւ Միջերկրական ծովերով :

Երկիրը լեռնային է· կան ընդարձակ դաշտագետիններ, լեռնադաշտեր՝ ակօսուած անհամար գետերով :

Կլիման ծայրայեղ է : Կարելի է հանդիպիլ խոնաւ ու չոր, տաք ու պաղ կամ բարեխառն, նոյնիսկ անապատային կլիմաներու :

Հակառակ փոխուած գլխարկներուն, տակաւին մինչեւ հիմա հին սովորութիւններ եւ հին զգեստներ նկատելի են ամէն կողմ... մինչեւ Պոլիս : Հանրապետութեան հռչակումէն 45 տարի ետք, ժողովուրդը տակաւին հաշտ աչքով չի դիտեր եղած փոփոխութիւնները· դէմ է արդիականացումի, եւրոպականացումի : Լատինական տառերը « կեավուրնա » են իրենց համար ու այդպէս ալ կը մնան :

Թուրքիա երկրագործական երկիր է : Ազգային հասոյթին քառասուն առ հարիւրը հողին կապուած է : Կառավարութիւնը ամէն միջոցի դիմած է երկիրը ճարտարարուեստականացնելու համար, բայց որովհետեւ հարցը ՈՒՂԵՂԻ հետ կապ ունի, տարուած աշխատանքը կը մնայ ապարդիւն, ու ճարտարարուեստը կը հանդիսանայ ազգային եկամուտին 14 առ հարիւրը միայն :

Թուրքիոյ հողերը կարելի է բաժնել հետեւեալ ձեւով (1964) .—

Մշակուած հողեր	19·7 առ հարիւր
Անմշակ, լքեալ	10·3 առ հարիւր
Մարգագետին	36·9 առ հարիւր
Այգի	1 առ հարիւր
Պարտէզ	0·9 առ հարիւր
Ձիթենի	0·7 առ հարիւր
Անտառ	13·6 առ հարիւր
Ճահիճներ ու լիճեր	16·9 առ հարիւր
	100 առ հարիւր

Վերի պատկերը ցոյց կուտայ արդէն, թէ հակառակ «երկրագործական երկիր» մը ըլլալուն, Թուրքիոյ տարածութեան հազիւ 22·3 առ հարիւրը կ'օգտագործուի, այն ալ դրեթէ նախնական միջոցներով, մինչդեռ մշակուած նոյն հողին վրայ այլ ձեռքեր պիտի կարենային կրկնապատկել բերքը :

Լքուած հողերուն մասին խօսիլը աւելորդ կը նկատենք : Անոնք առենօք մշակուած շրջաններ եղած են, այժմ՝ անտէր անտիրական :

Թուրքիոյ արտաքին առեւտուրը տարին կը հասնի մօտ մէկ միլիառ տոլարի : Իր արտածումը հազիւ 61·6 առ հարիւրն է ներածումին, հակառակ ի գործ դրուած բոլոր սեղմումներուն : 1962ին, աւելի քան երեք հարիւր միլիոնի բաց ունէր :

Թուրքիոյ տնտեսութիւնը տկարացնող անպատեհութիւններէն մէկն ալ այն է, որ թրքական արտածումները միշտ հում նիւթեր եղած են : Մսացու կենդանիներ թէ երկրագործական արտադրութիւն կամ հանքային ապրանք : Փոխանակ Թուրքիոյ մէջ որոշ աշխատանքի ենթարկուելու եւ աւելի սուղ գինով ծախուելու, հում վիճակի մէջ կը ծախուին, որով օտարներ շահագործած են թրքական արտադրութիւնները :

Ահա թէ ինչու Թուրքիա միշտ պէտք ունի տարադրամի իր բացերը կարենալ գոցելու համար եւ քան տարիէ ի վեր կը դիմէ Մ· Նահանգներու օգնութեան :

Թուրքիա աւելի քան մէկ միլիառ տոլար պարտք ունի Ամերիկայի ու այդ պարտքին տոկոսը վճարելու մասին իսկ չի կրնար մտածել այսօր : Այդ պարտքէն ազատելու միակ միջոցը համաշխարհային պատերազմ մը կրնայ ըլլալ՝ վճարումի պայմանաժամին «մուրթուլը զեմաճ» ըլլալը հռչակելով, միանգամընդմիշտ ջնջելու համար ամէն հաշիւ ...

Ամերիկա ոչ միայն նիւթապէս կ'աջակցի Թուրքիոյ բացը գոցելու, այլեւ գործնապէս կ'օժանդակէ ճարտարարուեստի յառաջդիմութեան :

Թուրքիոյ մէջ աշխատող ճարտարարուեստական հաստատութիւնները երեք ձեւի են· պետական, անհատական եւ օտար դրամագլուխով աշխատողներ :

Օտար դրամագլուխին առիւծի բաժինը Ամերիկայինն է, որուն կը յաջորդէ Գերմանիա, ապա Հոլանտա եւ Զուիցերիա : Փոքր ցանկ մը կրնայ անպայման հետաքրքրել ընթերցողը : Այս հաստատութիւնները հետեւեալ բաժանումները ունին .—

	Միլ· թրք· ոսկի
Սննդեղէնի վերաբերեալ գործեր	50
Հիւսուածեղէն	139
Թուղթ	1
Ձգախէժ	144
Քիմիական նիւթեր	142
Կրաղիւս	10
Մետաղագործութիւն	15
Երկրագործական մեքենաներ	14
Ելեկտրական մեքենաներ	13
Զանազանք	120
Գումար	698

Երկրին հսկայ պահանջներուն հետ համեմատած՝ այս թիւերը ոչինչ են :

Թուրքիա միշտ պէտք ունի օտար դրամագլուխի, օտար ձեռնարկներու, օտար ուղեղներու՝ իր երկրին հարստութիւնը շահագործել տալու, ինքն ալ, միւս կողմէ, զանոնք շահագործելու համար :

Հսկայ, անհամեմատօրէն հսկայ գործ կայ ուտեստեղէնի, խմիչքներու, բամպակի, նոյնիսկ ծխախոտի արդիւնաբերութիւնը ընդարձակելու, շահագործելու մարզին մէջ, ու ամէն օր, ամէն տեղ, Անգարային իշխանութիւնը կոչէր կ'ուղղէ օտար հաստատութիւններու :

Սակայն ...

Կայ « սակայն » մը, որ մարդոց աչքին առջեւ կը ցցուի, երբ հարցը Թուրքիոյ հողին վրայ հաստատուելիք գործի մը մասին է :

Այդ «սակայն»ը անվստահութեան արդիւնք է, հանդէպ այն ամէն բանի, որ « թրքական » է :

Թուրքիա ունի հարուստ հանքեր, ինչպէս՝ լինեիթ, *երկաթ,* քրոմ, *կապար, ցինկ, պղինձ, աղ, արծաթ, մանկանէզ, ծծումբ, բոր, զմռնիտ* (զամբարա), *լեքէ քար, անդիկ, մարմար, միքա, հանքածուխ, նաեւ՝ քարիւղ :*

Այս բոլոր հարստութիւններէն որեւէ մէկը լաւ ձեւով չէ շահագործուած ... Եղածն ալ հում վիճակով կ'արտածուի :

Շնորհիւ երկրին պատմական անցեալին, նաեւ բնական տուեալներուն, Թուրքիա ունի եկամուտի ուրիշ աղբիւր մըն ալ, — զբօսաշրջիկութիւնը :

Առանձին կը խօսինք այս մասին :

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(Շար·)

ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Բաւական է եւ այսքանը: «Գտնուելով Հայաստանի կողմում» խօսքը եւ այն, որ չի ուզում նկարագրել ՓոքրԱսիային, այսինքն Սուրիային շրջապատող ջրերն ու հողերը, աւելացրած մի այլ անգամ գրածը, թէ գործն ուշացել է, որովհետեւ մտածելու ժամանակ էր պէտք, ու ապա՝ ինքը դիտում ու քննում էր մի ահաւոր աղէտի, ջրհեղեղ — երկրաշարժի պատճառած աւերմունքը, ահագին բան են պարզում : Նախ, որ նա, մինչեւ Կիլիկիա՝ Կանդելորոսս գալը, արդէն եղել է Հայաստանի այն կողմում, Փոքր Ասիան, Սուրիան շրջապատող հողերում, այսինքն՝ Արեւելեան Հայաստանում : Իսկ Արեւելեան Հայաստանի ջրերն ու հողերը, աւելի ճիշդ՝ ջրերը, հողերը, ամրութիւններն ու ռազմական ճանապարհները չի նկարագրելու, որովհետեւ, ինչպէս իմացանք, Սուրիայի տեղապահը իր ջանքերով եւ հաշիւներով որոշ գաղափար արդէն կազմել է այն խնդրի մասին, որ պէտք է ըստ Լէոնարտոյի գրածի՝ «Մեր գործը գլուխ բերելու համար »:

Պարզ է ամբողջովին, Լէոնարտո տա Վինչին պէտք է Կիլիկիայում, թերեւս ինչ — ինչ չափով եւ Արեւելեան Հայաստանի՝ Սուրիային մերձ շրջանում, ձեռնարկէր բերդ — ամրոցները, զույճ եւ ռազմական ճանապարհները, անպայման լեռնանցները ամրացնելու, վերականգնելու եւ վերակառուցելու աշխատանքներ : Սուրիայի տեղապահը ուզում էր պաշտպանել իր երկիրը Թուրքերից սպառնացող յարձակումից : Իսկ նրանք կարող էին, իսկապէս, ինչպէս արեցին յետոյ, Սուրիա ներխուժել Կիլիկեան Տաւրոսի եւ Ամանեան լեռների արդէն աւերած լեռնանցքներով, ռազմական, հիմա սակաւ ամուր ամրոցներ ու մեծ մասամբ կիսաւեր քարեկապ կամուրջներ ունեցող ճանապարհներով :

Ուրեմն՝ առաջին հերթին լեռնանցները, Կիլիկեան Դուռն, որտեղով այժմ անցնում է Պաղտատի երկաթուղին, Դուռն Կալիկադնոս գետի սկզբում, որ բերում հասցնում էր ծովափ՝ Սելեւկիա եւ Կանդելորոս : Ապա լեռնանցք՝ դէպի 450 *քիլոմեթր երկարութիւն ունեցող, ջրառատ Պիրամոս եւ կամՋահան գետի հովիտը եւ այդտեղից Սուրիա : Յետոյ անպայման Ամանեան Դուռն, Դուռն Ասորայ՝ Սուրիայի սրտին, Ալեքսանդրէտ նաւահանգստին շատ մօտիկ ... Բայց նաեւ, լեռնացքների հետ միասին, գոնէ Կիլիկիայի* 25 *նաւահանգիստներից գլխաւորները, Կանդելորոսս, Կոռիկոս, Այաս նաւահանգիստները՝ Կիդնոսի գետաբերանով Տարսոն հասցնող, Սարի գետաբերանով մինչեւ Ադանա, Ջահանի գետաբերանով մինչեւ Մամեստիա ...*

Սրանց բոլորի, նաւահանգիստների եւ նաւարկուող գետերի վերակառուցում - ամրացումը անհրաժեշտ էր նաեւ Եգիպտոսի, Կիպրոս կղզու, Իտալիայի, վերջապէս՝ Միջերկրական ծովի պաշտպանութեան, նաեւ օսմանեան Թուրքերի դէմ մարտնչելու համար : Կարո՞ղ էին Իտալացիները մոռանալ, թէ ինչպէս 1480 *թուականին Թուրքերը յանդգնեցին իտալական ափ իջնել եւ, գրաւելով, մինչեւ* 1481 *թուականը իրենց ձեռքում պահել Օտրանտօն :*

Եւ Լէոնարտո տա Վինչին աշխատում էր Իտալիայում մեծ ու ընդհանուր գործի համար, նկարագրում էր Կիլիկեան Տաւրոսը իր հանճարեղ աչքով, հիանում էր Կիլիկիայի «աներեւակայելի » բնաշխարհով : Ճիշդ են նրա նկարագրերը, աչքով տեսած, ճիշդ է նրա հիացմունքը, որ կարծես յիշեցնում է մի այլ մարդու, ԺԲ· դարի հրեայ ճանապարհորդ Բենիամին Թուդոլսկու հիացական բացականչութիւնը, թէ՝ Կիպրոսից անցնելով Կիլիկիայի Կոռիկոս նաւահանգիստը, այնտեղից «սկսւում է Դախտային երկիրը, որ կոչւում է Հայաստան» :

Այնուամենայնիւ, Լէոնարտոյի ռազմական - շինարարական աշխատանքները Հայաստանում չէին կարող գլուխ գալ լիովին : 1486 *թուականին օսմանեան Թուրքերը Կարամանիայից ներխուժեցին հարաւ եւ գրաւեցին Կիլիկիան : Այստեղ ամէն ինչ վերջացաւ :*

Սակայն մինչ այդ, մինչեւ Կիլիկիա գալը, նա, իմացանք, եղել է նաեւ Արեւելեան Հայաստանում : Բայց ո՞ր Թուա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

— Դուք ծանօ՞թ էք աշխարհի ամենագեղեցիկ պատմութեան, — դառնում է Սարոյեանն ինձ:

— Ո՞րն է այդ:

*— Կ'իմանաք անպայման: «*Ա՜խ, վաթան*»ի պատմութիւնը:*

— Ո՛չ, չգիտեմ: Սակայն շատ պիտի ուզէի լսել, — ասում եմ հետաքրքրութեամբ:

Եւ սկսում է պատմել: Պատմում է ոչ միայն բերանով, այլ մասնաւորապէս աչքերով եւ ձեռքերով:

— «Ժամանակին կար մի որսորդ, որ գեղեցիկ տուն ունէր՝ մեծ եւ լի բոլոր յարմարութիւններով: Սակայն մենակ էր այս որսորդը եւ չունէր բարեկամ: Մի օր, որսորդութեան ժամանակ, հանդիպում է զմայլելի գեղեցկութեամբ մի թռչունի: Բռնում է թռչունը եւ տուն բերում: Եւ թռչունի համար շինում է հսկայ ոսկի մի վանդակ ու մէջը դնում ամենընտիր ցորենն ու ամենազուլալ ջուրը:

«Եւ այլեւս ամէն երեկոյ, երբ որսորդը տուն էր դառնում, նրա սիրտը լցւում էր ուրախութեամբ, որովհետեւ այլեւս մենակ չէր, այլ տան մէջ կար իր սիրելի թռչունը:

*«Գիշերը գալիս էր տուն, մօտենում թռչունին, կերակրում, հետը խօսում, իր որսորդութեան մասին պատմում: Իսկ թռչունին, կերակրում, հետը խօսում, էր· «*Ա՜խ, վաթա՜ն*»···*

«Եւ մի օր զայրանում է որսորդը: Դառնում է թռչունին ու ասում·

*«Ես ամէ՛ն բան անում եմ քեզ համար, իսկ դու իբր պատասխան միշտ նոյնն ես ասում· «*Ա՜խ, վաթա՜ն*»: Ի՞նչ է այս վաթանը, որ կրկնում ես այդքան:*

«Եւ թռչունը պատասխանում է· «Դա այն վայրն է, ուր ծնուել եմ ես»:

«Միթէ այդքան գեղեցի՞կ է քո ծննդավայրը», հարցնում է որսորդը:

«Նրա նմանը չկայ աշխարհում», պատասխանում է թռչունը:

«Մտածում է որսորդը եւ ասում·

— «Լաւ, տա՛ր ինձ այնտեղ, տա՛ր ծննդավայրդ: Կ'ուզեմ աչքովս տեսնել»:

«Եւ բաց է անում ոսկի վանդակի դուռը, հրացանը նետում իր ուսին եւ հետեւում թռչունին:

«Թռչունը գնում է, հանդարտ ու կամաց թռչելով անտառների, լեռների, հովիտների վրայից եւ որսորդը հետեւում է նրան: Գնում են այսպէս, անցնում գեղեցիկ դաշտերով, զմայլելի հովիտներով, ահ ու սարսափ ազդող լեռներով:

«Եւ ամէն մի նոր տեղ որսորդը հարցնում է· «Ա՞յս է քո աննման ծննդավայրը», սակայն թռչունը գլուխը շարժում է թեթեւ եւ շարունակում իր ճանապարհը:

«Եւ երկար այսպէս գնալուց յետոյ, վերջապէս հասնում են մի անապատի: Լերկ ու տափարակ: Օդը տաքանում է, դառնում հեղձուցիչ: Որսորդը ջուր է փնտռում, չի՛ գտնում: Ծառ ու շուք է փնտռում, չի՛ գտնում: Մի ծաղիկ, մի բոյս է որոնում, չի՛ գտնում: Իսկ թռչունը շարունակում է իր հանդարտ երթը:

«Ուժասպառ, ծարաւ ու փոշիով ծածկուած, որսորդը հետեւում է նրան:

«Վերջապէս թռչունը հասնում է անապատում կորած, չորացած մի ծառի, որ ամբողջութեամբ փուշերով էր ծածկուած: Նստում է ծառին եւ դառնալով որսորդին՝ ասում·

«Այս է աշխարհի ամենագեղեցիկ վայրը, այն վայրը, ուր ծնուել եմ ես, եւ որ իմն է»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

կանին : 1481ից յետոյ եւ 1483ից առաջ, որովհետեւ 1483ին նա արդէն գտնւում էր Միլանում : Ուրեմն, 1482 թուակա – նի՞ն : Այդպէս է, այդ ամբողջ տարին, երբ նախօրօք շրջում էր ոչ թէ Կիլիկեան Տաւրոսում, այլ Արեւելեան Հայաստանի Տաւրոսեան լեռներում : Այս ժամանակ էլ նա գրում է, թէ ինքը «մեր հիւսիսային երկրներում» ականատես է եղել մի ա – հաւոր աղէտի՝ ջրհեղեղի եւ երկրաշար – ժի, ու այդ մեծ նրբութեամբ եւ վերա – ծնելի մանրամասներով յայտնում է նոյն– պէս Սուրիայի տեղապահին : Նոյն ժա – մանակ նա նշում է անձնական թղթերում. «Արեւելեան Հայաստանի վարի մասի ո – ղողումը, որ ցամաքեցնելու համար ան– հրաժեշտ է ճանապարհ բացել Տաւրոսեան լեռների միջով » :

Միտքը, թէ պէտք է հեղեղումից փրկել այստեղի հողերը, ճանապարհ բացելով Տաւրոսեան լեռների միջով, վերաբերում է Եփրատի այն մասին, որ անցնում է Եր– զնկա չհասած, Դերջանի մօտ գտնուող Անի կիրճ կոչուած վայրով :

Այստեղ գետեւս այնքան էլ ջրառատ չէ, Եփրատը, բայց գլորւում է փրփրալով ու զազազելով, խեղդուելով բաւականին նեղ ու երկար, լեռնոտ կողերը հէքեաթա– յին բարձր, մինչեւ տեւական ձկներով ծածկուած զաղաթները հասնող վայրի մի ձորով : Այստեղ գետեզերեայ լեռները, տեղայնացուած անունով, կոչւում են Կողոտի լեռներ : 802 թուականին երկրա– շարժի ժամանակ յիշուած է, որ այդ Կողոտի լեռները, կամ ձորակողերը, որ «կան այս ու այն կողմում », իրար հրպ– ւեցին, մէկը փլուեց գետնի մէջ, մի օր արգիլեց ջրերի ընթացքը, եւ գետը հո – սեց ետ :

Մշտական երկրաշարժի ժամանակ Եփ – րատը այս կիրճից ելնում եւ հեղեղում էր Երզնկայի դաշտն ու աւերում քաղա – քը : Մեծ խալացին թերեւս մտածում էր գետն այս կիրճից յետոյ (կամ գետի մի մասը) թեքել անմիջապէս հարաւ եւ անց– կացնել Տաւրոսեան լեռների միջով :

Բայց ես այս վայրը եւ Լէոնարտոյի մտածումը համատեղեցի միայն այն բա – նից յետոյ, երբ քննեցի մօտ հինգ հարիւր տարի Հայաստանի բոլոր գաւառներում կատարուած երկրաշարժերը եւ հեղեղ – ները : Ինձ հետաքրքրող ժամանակում նը– կարագրուած աւերմունքները իրար կողքի դնելուց եւ Լէոնարտոյի նկարագրութեան հետ համեմատելուց յետոյ, նախ գտայ տուած աղէտի վայրը՝ Երզնկան :

Կարճ ասած, Լէոնարտո տա Վինչիի նկարագրութիւնը կործանուող տաճար – ների, յանկարծ հունից ելած եւ քաղաք հեղեղող Եփրատի պատճառած վնասների, բնութեան կատաղի ուժերի դարհուրելի արարքի մասին լիովին համընկնում են 1482 թուականի Երզնկայի երկրաշարժին :

« Երբեք այն ժամանակներից ի վեր, որ տարրերը կազմել են աշխարհը, նրանց հզօրութիւնը եւ կարողութիւնը այդպիսի աւեր չէր պատճառել, աւերմունք, որոնց ես ներկայ եղայ տասը ժամ շարունակ» :

Աւելացնեմ, միաժամանակ, որ Լէո – նարտո տա Վինչին նկարել է Հայաստա – նում մի բազիլիկ տաճար : Բայց քանի որ մինչեւ Անիի մօտերքը բազիլիկ տաճար չը– կար եւ եղածը ու նրա նկարածի նմանը Ե. դարի շինուածք Տեկորն է, ուրեմն պիտի ենթադրել, որ նա հասել է նաեւ մինչեւ այստեղ : Ու այդ այսպէս է : Տեկորը իր արտաքին տեսքով նրան յիշե– ցըրել է Ֆլորենցիում կառուցուած Սան Մինատո Ռեքս Էրմէնիան :

Լէոնարտո տա Վինչին հասել է մինչեւ Արարատեան դաշտ եւ ճշգրէն այնպէս է նկարագրում Արարատ լեռը, որ դժուար է ժխտել, նրա այստեղ լինելու փաստը :

Այսպէս, նա տեսել է Արարատը : Այն, որ իր ամելով լեռ էր լեռների մէջ, եւ չորս ժամ լուսաբացից առաջ լուսա – ւորւում էր արեգակի ճառագայթներով, իսկ խաւարում փոխարինում էր լուսնի լոյսին, որովհետեւ մինչեւ գիշերուայ երրորդ ժամը այդ լեռը «երեւում էր տարբեր տեղերից, քանի որ այդ ժամա – նակ նա արեւմուտքից լուսաւորուած է վաղուց մայր մտած արեգակի լոյսով» :

Արարատը Ցունիսին, եւ սա հաստա – տում է ինքը մի այլ տեղ կատարած նը – շումով. «12 օր մինչեւ Սարամատիայի սահմանները, Ցունիս ամիս» :

Այս փաստը յայտնի էր վաղուց, միայն թէ անհասկանալի է ու զարմանալի, թէ ինչու են կարծում, որ նրա նշուած ճա – նապարհի երկարութեան մասին յայտնել են ոչ թէ հէնց այն վայրում, որտեղ նա հարցրել է տեղացիներին : Սարմատիա– յի երկիրը Կովկասեան լեռնաշղթայի հիւ– սիսային ստորոտներն էր, Հիւս. Կովկա– սը, որ ձգւում էր Սեւ Ծովից Կասպից ծով, մինչեւ Դերբենդ : Խօսքն այստեղ Դերբենդին է վերաբերում, որին ամիս – ների ճանապարհ է բաժանում Կիլիկիա – յից եւ Իտալիայից :

Արաբների, Պարսիկների, Հայերի ըս – տոյգ ճանապարհաչափերով, ձիով կարե– լի է 12 օրում Դերբենդ հասնել մի յայտնի ճանապարհով, որ սկիզբ է առնում Դուինից, Սեւանի եզրով հասնում Պար – տաւ, ապա Շամախի եւ տուած Սարա – մատիայի սահմանները : Նոյնը մի ուրիշ ճամբով, սակայն կրկին Դուինից դէպի Սելիմի լեռնանցքը եւ այսպէս վեր :

Արարատեան դաշտից, նոյն այս Դուի– նից, Դեկտեմբերին մէկ ամսում կարելի է հասնել «Հիպերբորեան լեռները» (Կով – կասեան լեռները), դէպի հիւսիս՝ դէպի Ալանաց Դուռ, որ այդտեղ տանող միակ ճանապարհն է : Լէոնարտո տա Վինչին նոյնպիսի ճիշդ գրաւում է կատարել. « Մինչեւ Հիպերբորեան լեռները, Դեկ – տեմբերին, մի ամսուայ ճամբորդութիւն է դէպի հիւսիս » :

Այստեղ ես կանգ եմ առնում, աւելին եւ մանրամասն ասելու համար այն ընդար – ձակ ուսումնասիրութեան մէջ, որ կրում է այս միեւնոյն յօդուածի վերնագիրը :

Վ. ԽԷՉՈՒՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԱՀԵԿԱՆ ՆՈՐ ԳԻՐՔ

« Միտք » հրատարակչականը լոյս ըն – ծայած է Սանդրո Սարդարեանի «Նախ – նադարեան հասարակութիւնը Հայաստա– նում» ծաւալուն աշխատութիւնը :

Հեղինակը հնագիտական նոր տուեալ – ներու հիման վրայ ներկայացուցած է Հայաստանի մինչեւ այժմ չուսումնա – սիրուած ժամանակաշրջանին պատմու – թիւնը : Բազմաթիւ փաստերով ցոյց տը – ւած է հայկական լեռնաշխարհի քարի եւ հին մետաղի դարերու մշակութային կա– պը Միջին Արեւելքի մշակոյթին հետ :

Ներկայացուած նիւթերը կը վկայեն, որ հայկական լեռնաշխարհը մարդուն յա– ռաջացման օճախներէն եւ անոր հնագոյն մշակոյթի բնօրրաններէն մէկը եղած է, ուր կեանքը յարատեւած է մարդկային հնագոյն պատմութեան բոլոր փուլերուն մէջ :

Հատորին երեք առանձին բաժիններուն մէջ ժամանակագրական կարգով ուրուա – գծուած են Հայաստանի նախնադարեան ընկերութեան զարգացման յաջորդական աստիճանները՝ հին, միջին եւ նոր քարի դարերը եւ պղինձի դարը :

Բովանդակութեան համառօտագրութիւ– նը ներկայացուած է ռուսերէն եւ անգլե – րէն լեզուներով : Գիրքը պատկերազարդ է, ունի քարտէզներ, աղիւսակներ, անձ – նանուններ, տեղանուններու ցանկեր :

ՏԻՏԱՂ

ՊԱՏՐԱՍՏԱԲԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԸ

Նափոլէոն Պոնափարթ, զինուորները կարգով կեցուցած, մէկ – մէկ կը քննէ անոնց հագուստ կապուստը :

Ցանկարծ կը կենայ անոնցմէ մէկուն առջեւ եւ յօնքերը պռստելով կը գոչէ.

— Ինչո՞ւ կօշիկներուդ յառաջամասը միայն ներկեր ես, իսկ կրունկները ցե – խոտ ես թողուցեր :

Զինուորը, առանց շուարելու, կը պա– տասխանէ.

— Դիտումնաւոր էր այդ, Վեհափառ Տէր, վասնզի Ֆրանսացի զինուոր մը թըշ– նամիին երբեք չի ցուցներ իր կրունկնե – րը :

×

Տիկին Մաքենզի ամուսինին հետ Ի – տինպուրկի մէջ վաճառատուն մը կը մտնէ գլխարկ մը գնելու համար :

Զանազան գլխարկներ փորձելէ ետք ա– մուսինին դառնալով կը հարցնէ.

— Դուն ի՞նչ խորհուրդ կուտաս, սի – րելիս : Ո՞ր գլխարկը առնեմ :

— Անիկա, կ'ըսէ ամուսինը յարդէ գըլ– խարկ մը ցոյց տալով :

ՀԱՅ ԱՐԺԷՔՆԵՐ

ԵԱՆ ԵԱՇԿԵՒԻՉ

Կրակով քաղաքի Եագելոնեան համալը – սարանը անցեալ տարի նշեց իր 600ամեա– կը : Լեհաստանի այդ հնագոյն ուսում – նական հաստատութեան պատմութեան թանգարանին մէջ զետեղուած է Եան Եաշկեւիչի կիսանդրին :

Ո՞վ է Եաշկեւիչ : Ծագումով՝ Լվովցի հայ վաճառականի մը տղան, իսկ մասնա– գիտութեամբ... Ի դէպ ի՞նչպէս կարելի է բնորոշել Նեւթոնի մասնագիտութիւնը : Եաշկեւիչ եղած է բժիշկ, քիմիագէտ, երկրաբան եւայլն :

1775ին, 26 տարեկան հասակին, Եաշ – կեւիչ աւարտած է Վիէննայի համալսա – րանի բժշկական ճիւղը՝ աւարտաճառի նիւթ ունենալով «Բոյսերու օգտագործու– մը դեղագործութեան մէջ» : Վերադառ – նալով Լեհաստան, իբրեւ դասատու կը մտնէ Եագելոնեան համալսարանը, ուր իր մտերիմ ընկերոջ՝ Լեհաստանի փոխ – քանցլեր Հուկօ Կոլոնտայի օժանդակու – թեամբ կը հաստատէ բնագիտութեան ամ– պիոն մը, որ առաջինն էր երկրին մէջ : Կը դառնայ այդ ամպիոնին ղեկավարը :

Այնուհետեւ կրկին կը մեկնի արտա – սահման եւ Իտալիայի, Աւստրիայի, Սաքսոնիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ կ'ուսում – նասիրէ հանքագործութեան եւ մետաղա – գործութեան վիճակը : Այդ օրերուն Եաշկեւիչ Փարիզի գիտութիւններու ա – կադեմիային ներկայացուց քիմիաբա – նութեան եւ հանքաբանութեան մարզե – րուն մէջ իր հաստատած նորութիւնները, որոնք մեծապէս գնահատուեցան : Այս աշխատանքին համար ան ընտրուեցաւ ան– դամ Փարիզի ակադեմիային :

Ցետագային ուսումնասիրեց Լեհաստա– նի կարգ մը շրջաններու հանքերու վի – ճակը : Այս մասին գրեց աշխատութիւն մը, որ կը նկատուի լեհ երկրաբանութեան վերաբերեալ լեհերէն գրուած առաջին գործը :

1787ին, անծանօթ պատճառներով կը հեռանայ համալսարանէն : Կը կարծուի թէ ենթարկուեցաւ հալածանքի իր յառա– ջադէմ գաղափարներուն համար :

Ժամանակ մը կը դառնայ իշխանական ընտանիքի մը տան բժիշկը : 1789 – 1790– ին լեհ կառավարութիւնը զինք կը հրաւի– րէ ղեկավարելու ածուխի հետազօտութիւ– նը : Այդ տարիներուն կազմեց հանքա – բանական քարտէս մը՝ ածուխի, զինկի եւ անագի հանքավայրերու մասին :

Մեռաւ 1809ին :

— Բայց ինչո՞ւ ատիկա : Ինծի կը վայ – լէ՞ :

— Վայլելը – չվայլելը չեմ գիտեր, կը յարէ Սկովտացին : Սակայն գիտեմ որ, երբ աւրուի՝ մեր այծին կուտանք, ու մէկ օր կեր տալէ կ'ազատինք :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Եւ երբ դրախտի մէջ միասին զուարճա– նալով կը խօսէին, կ'երգէին, կը վազվը– զէին, կը պարէին, թիթեռներու ետեւէն կը վազէին բռնելու համար, վրանածա – ղիկ կը ժողվէին, բարձր, կանաչափայլ, զուարթագին եւ բարեմոյն խոտերու մէջ իրենց ծակոտկէն եւ վարդագոյն գուլպա– ները կը թրջէին ու միանգամայն տեղ տեղ ամէնքն ալ համբոյր կ'առնէին եւ կուտային իրարու, բացի Ֆանթինէն, որ իրօք սէր կը զգար եւ որ մտախոհու– թեամբ եւ անողոքութեամբ զրաւուած, անորոշապէս կը դիմադրէր : — դուն ալ միշտ կը նմանիս այնպիսի անձի մը որ չգիտեմ ի՛նչ... կ'ըսէր Ֆէվուրիթ :

Չորս ամոլները նախաճաշելէն ետք այդ տեղերը «Թագաւորին ածուն» բռնած պարտէզը գացեր էին Հնդկաստանէն նոր եկած բոյս մը տեսնելու համար, որու անունը հիմա չենք յիշեր եւ զոր տեսնե– լու հետաքրքրութիւնը այդ ժամանակ Փարիզի բոլոր բնակիչները դէպի Սէն Քլու կը մղէր. բարձր կոճղով տարօրի – նակ եւ սիրուն թուփ մըն էր այդ, որու անթիւ ոստերը դերձանի պէս նուրբ, գի– սախռիւ եւ անտերեւ էին ու միլիոնաւոր սպիտակ վարդիկներով ծածկուած. հե – տեւաբար կարծես թէ ծաղիկներու ոչլոտ վարս մըն էր թուփը : Այս թուփը տես – նելու եւ զարմանալու համար միշտ բազ– մութիւն մը անպակաս էր :

Թուփը տեսնելէն ետք Թոլոմիէս էշ հեծնել առաջարկած էր, եւ իշապանի մը հետ գինը կտրելէն եւ սակը իր քասկէն տալէն ետք ամէնքն ալ էշերով ետ դար– ձեր էին՝ Վանվէն եւ Իսիէն անցնելով : Իսիի մէջ պզտիկ դէպք մը ունեցան : Հա– սարակաց պարտէզը, որ իբր ազգային գոյք ծախուած էր եւ որու այդ առեն – ւան տէրն էր զօրաց համբարապետ Պուր– կէն, պատահաբար բաց թողուած էր : Ամոլները վանդակապատէն ներս մտած, արուեստաշէն անապատականին այրը մտնելով անոր այցելութիւն մը ըրած էին, եւ հայելիներու համբաւաւոր սեն– եակին զաղտնի զօրութիւնը փորձած էին :

Ցետոյ երկու չագանակենիներուն վրա– յէն չուանով շինուած մեծ օրօրանը մը– տեր եւ օրօրուեր էին :

Ֆանթին միայն չուզեց օրօրուիլ :

— Այս կերպով վարուիլը չեմ սիրեր, մրմռաց Ֆէվուրիթ բաւական խստու – թեամբ :

Էշերուն ճամբայ տալէն ետք նորէն սկսան զուարճանալ. նաւակով Սէն գե– տէն անցան, եւ Փասիէն հետիոտն քալե– լով Էթուալի դուռը հասան : Ինչպէս կը յիշէ ընթերցողը, առաւօտեան ժամը հին– գէն ի վեր ոտքի վրայ էին անոնք. բայց ո՞վ կրնար յոգնիլ. «Կիրակի օրեր յոգ– նութիւն չկայ. Կիրակի օրեր յոգնութիւ– նը չաշխատիր», կ'ըսէր Ֆէվուրիթ : Ժա– մը երեքի ատենները չորս ամոլները ե– րանութեամբ ահարեկ՝ ռուսական լեռ – ներէն (*) սատտելով վար կ'իջնէին. այս լեռները տարօրինակ շէնք մըն է որ այդ ժամանակ Պօժէնի վերին կողմերը կը գրաւէր եւ որու օձապտոյտ գիծը Շան զ'Էլիզէի ծառերուն վրայէն կ'երեւար :

Ժամանակ առ ժամանակ Ֆէվուրիթ կը գոչէր.

— Հապա խաղը ե՞րբ պիտի խաղաս, կ'ուզեմ որ խաղը կատարուի ալ :

— Համբերութի՛ւն, կը պատասխանէր Թոլոմիէս :

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

ՊՈՄՊԱՐՏԱՅԻ ԳԻՆԵՏՈՒՆԸ

Ռուսական լեռներէն իջնելէն ետք զը – ւարթուն խումբը ճաշել ուզած էր, եւ վերջապէս փոքր ինչ յոգնելով Պոմպար – տայի գինետունը մտած էր : Պոմպարտա անուն անուանի պանդոկապետը հաստա – տած էր այս գինետունը իբր օգնական ճիւղ իր մեծ պանդոկին որու ճակատի ծանուցման տախտակն այն ատեն Րիվոլի փողոցը Տըլորմի անցքին քովն էր :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

(*) Ռուսական լեռ կ'ըսուին այն բնա– կան կամ արուեստական լեռները, որոնց վրայէն վար շիտակ կամ զարտուղի ճամ– բայ մը հարթուած է : Մարդ վրայէն բալ– խիրի մը մէջ կը մտնէ, եւ անով սպրդե– լով սաստիկ արագութեամբ մինչեւ վար կը սահի : Այս զբօսանքը հիմա Ֆրանսայի մէջ արգիլուած է, վասնզի շատ անձեր սահելու ժամանակ վիրաւորուած են :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պերլինէն Ֆրունճեան ընտանիքը շնոր-հակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք ցաւակցական արտայայտութիւննե-րով մխիթարեցին զիրենք

ՏՈՔԹ. ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Այս տխուր առթիւ, հետեւեալ նուէրնե-րը կ'ընեն. — 100 ֆրանք Կապ. Խաչին, հարիւր ֆրանք Աղքատախնամին, (ստա-նալ «Յառաջ»էն) եւ հարիւր ֆրանք «Յա-ռաջ»ի բարգաւաճման :

Քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ (Նոյեմբեր 12) նուիրած են200 մարք Պեր-լինի գաղութային վարչութեան եւ հա-րիւր մարք Քէօլնի նորահաստատ եկ. վարչութեան :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը իր ցաւակ-ցութիւնը կը յայտնէ այրի Տիկին Պաղ-տասարեանի եւ Տէր եւ Տիկին ընկեր Ան-տրէ Պաղտասարեանի, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ողբացեալ ընկեր Գրիգոր Պաղ-տասարեանի մահուան առթիւ :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Հ. Պաղտասարեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, Պ. Գ. Պաղտասարեանի մահուան առիթով :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալու-թեամբ ստացած է Տիկին Գէորգեանէ 50 ֆրանք Գոհարիկ Ղազարոսեանի յուղար-կաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկե-պսակի :

×

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցի Կրթ. Մար-մինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Բէպէլեանէ, 50 ֆրանք Տիկին Փառանձեմ Գումուրեանի մահուան առթիւ :

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ
ՄԵԾ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան կողմէ :

« Պատմութիւն հայկական Պոնտոսի » գիրքի հրատարակման առթիւ, 19 Նոյեմ-բեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ :

Նախագահութեամբ՝
ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆԻ

Կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ ՈՐԲՈՒՆԻ :

Լուսարձակով պիտի ցուցադրուի Սամ-սոնի, Կիրասոնի, Տրապիզոնի հարիւրէ աւելի լուսանկարներ : Կը ցուցադրուի հայկական խօսուն ժապաւէն մը :

Սրահին մէջ կը վաճառուի մասնաւո-րապէս Տրապիզոնէն բերուած կաղինը, ճէվիզլիքի չոր թութը, կիւմիւշհանէի բէսթիլը, Սիւրմէնէի թէյը եւ լաղուտ հացը :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ հա-մակիրներ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՑԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Լիոնի Ազգ. Միու-թեան կողմէ, Դեկտեմբեր 31ին Փալէ տէ Քոնկրէ, ի նպաստ դպրոցին :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Մարտ 10ին
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան տարե-կան պարահանդէսը Սփլանտիտի շքեղ սը-րահներուն մէջ Դեկտ. 9ին, Շաբաթ երե-կոյ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ :

×

Հայ Կարմիր խաչի տարեկան պարա-հանդէսը, 1968 Մարտ 10ին :

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր 2ին, Պրոնի օդակայանի սրահներուն մէջ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 25ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ առաւօտ, 10րդ Թաղամասի քաղաքապե-տարանին սրահը :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի եւ շրջակայի Հայ Ազգ. Մի-ութիւնը աւարտած ըլլալով իր շըր-ջանը, ընդհ. ժողովին կը հրաւիրէ շըր-ջանի Հայութիւնը անխտիր, Շաբաթ, Նոյեմբեր 17, ժամը 21ին, Սալ տը Ֆէթի վերնայարկը :

Օրակարգ՝ Ա) Նիւթական եւ բարոյա-կան հաշուետուութիւն :

Բ) Ընտրութիւն՝ հաշուեքննիչ եւ ընտ-րողական յանձնախումբի :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ բեմասիրաց թատերախումբ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալ-ֆորվիլի մասնաճիւղին, Նոյեմբեր 17, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին :

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Ի նպաստ Ֆրանսահայ Կապոյտ խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին :

ՍԱԼ ՎՕԼԹԷՐ ՐԻՒ ՎՕԼԹԷՐ

Բեմադրութիւն՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Գլխաւոր դերակատարներ՝ Զարուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Միհ-րան Անտոնեան, Նուրիան Մարգարեան : Ինչպէս նաեւ Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Վիքի Մոստիչեան, Փիէռ Թէրզեան եւ Սարգիս Մոստիչեան :

ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ
ՃԻՇԴ ԺԱՄՈՒՆ

Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները այս Երեքշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը երեքին եկեղեցիին սը-րահը, 295 Րիւ Պուալօ : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պաննէօ – Քաշանի մաս-նաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները, այս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին, ընկերուհի Թորոսեանի տունը, 88 Րիւ Մարսէլ – Պոնէ (Քաշան) :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միու-թեան կողմէ :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէր-ներով :

Parking assuré

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ԳԱՌԶՈՒԻ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 10, ժամը 21ին
ՍԱԼ ԿԱՎՈՅԻ ՄԷՋ
45, Րիւ Լա Պօէսի, Փարիզ

Մանրամասն յայտագիրը յառաջիկային

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՈՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Առնուվիլ – Սարսէլ « Վարդան » ենթակոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ խաչի մասնաճիւղերուն

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 15էՆ 24

Սարսէլի վերանորոգուած Քաղաքապետարանի սրահին մէջ Փլաս տիւ 11Նօվամպրը

Կը խօսի Ընկ. ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին առաջին անգամ ըլլալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «ՆԱՅԻՐԻ» պարախումբը բոլորովին նոր յայտագրով մը

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզեան շրջանի մէջ, ԸՆԿ·ՀԻ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ ընկերակցութեամբ ԸՆԿ. ԹՈՐՈՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ, ինչպէս նաեւ անանկնկալ... քառեակ մը :

Ժամը19ին կը սկսին եւրոպական պարերը Ճարպիկեանի նուագախումբով :

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ — ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՍՐԱՀԻՆ ՋԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ ԱՊԱՀՈՎՈՒԱԾ

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած տեղւոյն ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆՈՅՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ՝ Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ Հոգաբարձութեան

Կը նախագահէ՝ **Joseph FRANCESCHI**

Maire d'Alfortville — Conseiller Général du Val de Marne

Շաբաթ, Նոյեմբեր 18, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված եւ խմիչք :

SALLE DES FETES DE LA MAIRIE, RUE VOLTAIRE

ORCHESTRE Jacques HELIAN

ԼԻՈՆ — ԼԻՈՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

ՇԱՌՊՈՆԻԷՌԻ մեծ ու շքեղ սրահին մէջ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ PIERRE ELFERA

Գեղարուեստական բաժին,
Կ'երգէ ծանօթ երգչուհի

Տիկին Ծովինար Արթինեան – Տէր – Պետրոսեան ու կը մասնակցի Ցունական պարախումբը :

Ճոխ պիւֆէ, թօմպօլա, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ :
Կանխաւ ապահովել սեղանները Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ :

ՄՈՒՏՔԻ ՏՈՄՍ 12 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 3 ԺԱՄԸ 17էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Ուսանողներուն կէս գին — Մուտք 10 ֆրանք

Ապահովել սեղանները 924–38–54

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ — HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40 — Le Numéro 0,40 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — JEUDI 16 NOVEMBRE 1967

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11062 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.062

ՑԱՒԱԼԻ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ

ՀՄԲ.— Պուէնոս – Այրէսի մեր պաշտօնակիցը իր կարգին կը ճնճէ ու կը դատապարտէ էջմիածնայ կաթողիկոսութեան սայթաքումը, որ ծանօթ է մեր ընթերցողներուն :

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Խորէն Ա.ի այցելութիւնը Վատիկանի, Ժընեւի եւ Քենթըրպըրիի եկեղեցական կեդրոնները, դժգոհութիւն յառաջ բերած եւ մտահոգութիւն պատճառած են Էջմիածնայ Վեհարանէն ներս :

Ամենայն Հայոց Հայրապետը եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը մտահոգ են որ Անթիլիասի Կաթողիկոսը, Եւրոպայի մէջ այցելելով Էջմիածնայ իշխանութեան ենթակայ եկեղեցիներն ու համայնքները, «ծուռ ճանապարհներով կ'ընթանայ» եւ «կասկածելի նպատակներ կը հետապնդէ» :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. յատկապէս դժգոհ է, որ Խորէն Կաթողիկոս իր ճամբորդութեան մասին նախապէս չէ տեղեկացուցած Էջմիածին եւ օտար հոգեւոր պետերուն այցելած է՝ ներկայացնելով Հայ Եկեղեցին :

Այս գետնի վրայ նամակներու փոխանակութիւններ կատարուած են Էջմիածնայ եւ Անթիլիասի միջեւ եւ բացատրութիւններ տրուած միջադէպին առթիւ : Անթիլիաս կը յայտարարէ, թէ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի ճամբորդութիւնը որեւէ յատուկ նպատակ չէ ունեցած, իսկ Էջմիածին կը մնայ իր կասկածամիտ եւ դատապարտող տեսակէտին վրայ :

Հարաւային Ամերիկայի հայկական գաղութները երբեք չեն զբաղած Էջմիածնայ եւ Անթիլիասի փոխ – յարաբերութիւններով եւ երկու Վեհերու միջեւ տեղի ունեցած վէճերով : Ընդհակառակն, մենք ջանացած ենք որ՝ Հայութիւնը պառակտող եւ Հայ Եկեղեցւոյ վարկը արատաւորող այդ տարակարծութիւնները չհասնին մեր ափերը եւ իրենց քայքայիչ ազդեցութիւնը չունենան մեր ազգային կեանքէն ներս : Եւ բարեբախտաբար, յաջողած ենք :

Սակայն եւ այնպէս, չենք կրնար չանդրադառնալ ցաւալի երեւոյթի մը, որ միայն խոր վրդովում եւ արդար ընդվզում կրնայ յառաջ բերել ամէն մէկ Հայու մօտ, որ նախանձախնդիր է Հայ անունը եւ մեր Հոգեւոր Պետին հմայքը իրենց բարձրութեան վրայ տեսնելու :

Ստացանք «Էջմիածին» ամսագրի Յունիսի թիւը, ուր ի մէջ այլոց, հրատարակութեան տրուած է՝ Էջմիածնայ Հոգեւոր Խորհուրդի ատենապետ Հայկազուն Արք.ի մէկ նամակը, Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի անունով, ուղղուած Վատիկանի Քրիստոնէական Միութեան Քարտուղարութեան նախագահ՝ Կարտինալ Պէային : Նամակին տեղի տուող պատճառը հետեւեալն է.—

Խորէն Ա. Կաթողիկոս, Մայիս 10ին այցելած է Հռոմ Պօղոս Զ. Պապին : Այս այցելութեան առթիւ, Վատիկանի պաշտօնաթերթ «Լ'Օսսերվատորէ Ռոմանօ» գրած է.

«Երեքշաբթի, Մայիս 10ին, Ս. Հայրը հանդիսաւոր ունկնդրութեան ընդունեց Պատրիարքը ուղղափառ հայ եկեղեցւոյ, Ն. Սրբութիւն կաթողիկոս Խորէն Ա. Կիլիկիոյ» :

Խորէն Կաթողիկոսին ուղղած իր ողջոյնի խօսքին մէջ, Հռոմի Պապը ըսած է.— «Ձեր անձին մէջ մենք կ'ողջունենք ամբողջ հայ եկեղեցին, որ մեծ Հայաստանի էջմիածնայ յարգամեծար կաթողիկոսի հետ, Դուք կը ղեկավարէք քրիստոնէական կեանքի աշխատանքի դաշտին մէջ» :

Էջմիածին կը գտնէ, որ Վատիկանի պաշտօնաթերթի հաղորդած լուրին մէջ նկատի չէ առնուած Հայոց Եկեղեցւոյ պատմութիւնը, նուիրագործուած աւանդները, նուիրապետական կարգը եւ Հոգեւոր իշխանութեանց իրաւասութեանց սահմանները : Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անունով գրուած նամակին մէջ ըսուած է.—

«Կը գրենք, յայտնելու համար Ձեզ մեր մտահոգութիւնը՝ կապուած հայ եկեղեցւոյ ծոցին մէջ տասը տարիներէ ի վեր ծագած ներքին տագնապի, որ իր վերջին արտայայտութիւնը գտաւ Ն. Ս. Խորէն Ա. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի այցելութեան առթիւ Վատիկան՝ իբրեւ հիւր Ն. Ս. Պօղոս Զ. Պապին» :

Ապա յայտարարելով թէ Անթիլիասի Աթոռը Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատրիարքներու համազօր իրաւասութիւններ ունի, եւ երեքն ալ կը գտնուին Էջմիածնայ Հոգեւոր վերին հեղինակութեան ներքոյ, նամակին հեղինակը կ'եզրակացնէ.—

«Իսկ եթէ Անթիլիաս ձգտէր ինքնինքեն ներկայացնել իբրեւ հայ եկեղեցւոյ գլուխ կամ հաւասարազօր Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնայ, այդ պարագային ան կը դիմէր դէպի բաժանում : Եւ շատ ցաւալի պիտի ըլլար նոր բաժանումներ յառաջ բերել եկեղեցիներու ծոցին մէջ մեր օրերուն, երբ բոլորս կը սիրենք խօսիլ միութեան մասին» :

Չմոռնանք, որ Վատիկանի ուղղուած նամակը «կը հանդիսանայ վեհափառ Հայրապետի մտահոգութեանց թարգմանը» : Որով նամակի բովանդակութեան բուն պատասխանատուն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն է :

Եթէ «Օսսերվատորէ Ռոմանօ» թերթը իր կողմէ Անթիլիասի Կաթողիկոսը անուանած է «Ընդհանուր Պատրիարք Հայ Եկեղեցւոյ», ատոր համար պատասխանատու չէ Խորէն Ա. :

Վայրկեան մը ենթադրենք, թէ ճիշդ են Խորէն Կաթողիկոսի հասցէին եղած վերագրումները : Նոյնիսկ այդ պարագային, արդեօ՞ք ներելի է Հայոց Հայրապետին բողոքագիր մը յղել օտար եկեղեցւոյ հոգեւոր պետին եւ անոր աչքին նսեմացնել ու ամբաստանել իր հոգեւոր եղբայրը, որ Հայ Եկեղեցւոյ նուիրապետական կարգով՝ երկրորդ տեղը կը գրաւէ :

Եւ որքան ալ յարգանք ու պաշտամունք ունենանք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հանդէպ, միթէ կրնա՞նք ներել անոր նամակին մէջ գործածուած սա արտայայտութիւնը. «Հայ եկեղեցւոյ ծոցին մէջ տասը տարիներէ ի վեր ծագած ներքին տագնապի» ...

Ինչու մենք օտարներուն առջեւ բանանք մեր վէրքերը, այն ալ երկու Կաթողիկոսներու պատմական ողջագուրումէն ետք : Միթէ՞ Վատիկանը Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Բարձրագոյն Ատեանն է եւ Պապն ալ Հայոց Վերին Դատաւորը : Ալ ուր մնաց մեր ազգային արժանապատուութիւնը, Հայու բնածին հպարտանքը եւ Հայ Եկեղեցւոյ գերագոյն շահը :

Մէկ կողմէն մենք ջանք ու քրտինք կը թափենք օտար ժողովուրդներուն Հայը ներկայացնել իր լաւագոյն առաքինութիւններով եւ շահիլ անոնց համակրանքը հանդէպ մեր դատին, միւս կողմէն ալ մեր հոգեւոր պետը իր անհեռատես արարքով նոր բարդութիւններ կը ստեղծէ Հայ կեանքէն ներս :

Ինչպէս ցաւ չզգալ ու չընդվզիլ Էջմիածնայ նման ընթացքին հանդէպ :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՉԷՆ ՈՒԶԵՐ ՈՐ ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍ ՊՈԼԻՍ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Նոյեմբեր 12 թուականով.—

Կիպրոսի Թուրք համայնքի պետ Րաուֆ Տէնքթաշի ձերբակալման եւ վերջերս պատահած դէպքերուն առթիւ, Անգարայի եւ Պոլսոյ մէջ միթինկներ գումարուեցան Թուրք երիտասարդութիւնն ու ժողովուրդը զգուշութեան հրաւիրեցին երէկ Մակարիոսը եւ յոյն ղեկավարները, շատ լուրջ ազդարարութիւններով, եւ անոնց յիշեցուցին թէ եթէ Տէնքթաշը ազատ չարձակեն, Աթենակորաս պիտի չկրնայ Թուրքիա մտնել եւ Յոյներն ալ պիտի վտարուին այս երկրէն :

Պոլսոյ միթինկը կազմակերպուած էր Թուրք Ազգային Ուսանողական Միութեան, «Համայնավարութեան դէմ պայքար» Միութեան եւ երիտասարդական ու աշխատաւորական բազմաթիւ կազմակերպութեանց կողմէ : Մօտաւորապէս քսան հազար հոգի մասնակցեցան հրապարակային այս բողոքին, ուր ցուցարարները եւ ճառախօսները պահանջեցին որ Թուրք բանակը Կիպրոս երթայ եւ «Աթենակորաս Թուրքիա չմտնէ այլեւս» :

Միթինկը սկսաւ Ազատութեան Հրապարակէն եւ մարդկային ծովածաւալ բազմութիւնը, ազգայնաշունչ վերտառութիւններ բռնած եւ բողոքի պաստառներով տողանցեց քաղաքին մայր պողոտաներէն, բայց ոստիկանութիւնը չթողուց որ ցուցարարներ անցնին Իսթիքլալ Ճատտէսի : Այդտեղ ապահովութեան ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնուած էին, եւ միջոց մը հազար հոգինոց բազմութիւն մը փորձեց Հելլէն Հիւպատոսարանին վրայ քալել, զայն քարուքանդ ընելու համար, ուղեց ցնցել ոստիկանական պատնէշը, բայց չկրցաւ, եւ փոքր բախումէ մը ետք ետ քաշուեցաւ : Ցուցարարները բռնած էին վերտառութիւններ, ուր գրուած էր.— Թուրալ Փաշա, մենք պատրաստ ենք, երիտասարդութիւն եւ Բանակ, ձեռք ձեռքի տուած ենք, Բանակ, դէպի Կիպրոս, Կիպրոս պիտի չնմանի Կրետէին եւ Երկոտասան Կղզիներուն, Թանսէլ, հրամանիդ կը սպասենք, Յաղթականի մը պէտք ունինք, կորսուած առիթներ, Աթենակորաս, կորսուէ, մեզմէ գրաւուած իրաւունքները պէտք է ստանանք, ոչ Աթենակորաս կ'ուզենք, ոչ ալ Աստուածաբանական վարժարան» :

ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ ԵՒ ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍԻ ՆԿԱՐՆԵՐԸ ԱՅՐԵՑԻՆ

Այս յուզումնալից մթնոլորտին մէջ, միթինկ գումարողները Սիրքէճիի ճամբով հասան Էմինէօնիւ, այն պահուն, ուր Ենի Ճամիէն Նամազի աղօթքը կը կարդացուէր : Ցուցարարները պոռացին.— Լռենք, եւ պատկառանքով լսենք Մուհամմէտի էզանը : Բոլորը լռեցին եւ անշարժացան, եւ երբ աղօթքը վերջացաւ, աղաղակները վերսկսան.— Ալլահ, Ալլահ, արթնցիր, ելիր քունէդ, արթնցիր, ո'վ Իսլամ եղբայր, անշուշտ մեր ալ օրը պիտի ծագի :

Գարաքէօյէն մինչեւ Տոլմապահչէ, ցուցարարները պոռացին – կանչեցին այն շէնքերուն առջեւ, ուրկէ դրօշ կախուած չէր : Ցուցարարներու թիւը կրկնապատկուեցաւ եւ մարդկային ծովը Տոլմապահչէէն անցնելով հասաւ Թաքսիմ : Հոն, Յիշատակարանին առջեւ, բազմաթիւ ատենախօսներ կրակոտ ճառեր խօսեցան եւ խստիւ քննադատեցին կառավարութեան քաղաքականութիւնը՝ Կիպրոսի մասին, ըսելով թէ այս ընթացքով Կիպրոսը պիտի կորսնցնենք, Այա Սոֆիան պէտք է աղօթատեղի ըլլայ եւ Թուրքիա զինուորական միջամտութիւն կատարէ դէպի Կիպրոս :

Ճառերէն առաջ, ներկաները աղօթք մը կարդացին Կիպրոսի Թուրք ռազմիկներու հոգիին, յետոյ այրեցին Մակարիոսի եւ Աթենակորասի նկարները :

ԻՍՐԱՅԷԼ

Երուսաղէմէն հասած լուրերուն համաձայն ահաբեկչական արարքներ բազմացած են Իսրայէլի գրաւած հողերուն մէջ, եւ իսրայէլեան ոստիկանութիւնը գործի անցած է : Արդարեւ առջի օր կառքի շինութեան աշխատանոց մը վնասուած է Նազարէթի հրէական թաղամասը եւ պազուքայով յարձակում եղած է իսրայէլեան զինուորական կայաններու վրայ : զինուորականներու աչքին այս երկու ահաբեկչական արարքները կրկնակ իմաստ ունին : Մէկ կողմէ օրէ օր աճող յանդգնութիւնը պաղեստինեան «Էլ Ֆաթահ» կազմակերպութեան, որոնք հաւանաբար մեղսակցութիւններ կը գտնեն Արաբներու մօտ : Եւ այս առնչութեամբ Նազարէթի ահաբեկչական արարքը մասնաւորապէս լուրջ բնոյթ ունի, քանի որ ահաբեկիչները առաջին անգամ ըլլալով զարկած են Իսրայէլի Պետութեան մէկ քաղաքը որու բնակչութիւնը հարիւրէն յիսուն արաբ է : Հաւանական չի նկատուիր որ այս արարքին հեղինակները երկրէն յաջողած ըլլան հեռանալ :

Երկրորդ՝ Հեպրոնի շրջանը, շաբաթ մը առաջ, գործողութիւն մը տեղի ունեցած է ուր եօթը ահաբեկիչներ մեռած են : Ասոնք արաբական Լեգէոնի զգեստով ուշադրութիւնը գրաւած էին թռանի մը :

Թել – Ավիվի համար, ահաբեկչական այս արարքները Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին հետ կապ ունին :

ԱԹԷՆՔ

Յունաստանի մէջ Զօր. Փաթաքոս յայտարարած է թէ ամէն միջոց ձեռք առնուած է որպէսզի որեւէ ընդդիմութիւն կառավարութեան ճնշուի, յայտնած է նաեւ թէ կղզիները ձերբակալուած 2350 համայնավարները դեռ բաւական պիտի մնան : Այս մասին, աւելցուցած է — «Թելադրանքը զոր ըրաւ Գնդ. Լատաս ըսելով թէ կրնանք ձգել որ Խորհ. Միութիւն երթան եթէ Մոսկուա տրամադիր է զիրենք ընդունելու, գնդապետին անձնական գաղափարն է : Նախ ելքի վիզա պէտք է, ինչ որ դժուար կը թուի մեզի» :

Յունական կառավարութիւնը հերքած է այն զրոյցները ըստ որոց թրքական օդանաւ մը վար առնուած է Եգէականի շրջանը : Բայց պարզ է որ Թուրքեւյոյն յարաբերութիւնները վատթարացած են վերջերս :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ Տաք Թոյի շրջանին մէջ կռիւները միշտ կատաղի են : Հօ Շի Մինհ ալ յայտնած է Մոսկուայի, որ լենինեան կարգի շքանշան տուած էր իրեն, որ զայն կ'ընդունի միայն յաղթանակէն ետք :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ՍԻ ԺԻ ԹԻԻ պաշտօնեաները գործադուլ պիտի ընեն Հինգշաբթի կէս գիշերէն մինչեւ Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 5ին :

ԹԱՔՍԻՆԵՐՈՒ սակերը պիտի բարձրանան Նոյեմբեր 20էն : Նախ սկզբնական սակը 1.50էն կ'անցնի 1.90ի :

ՊԵԼԺԻՈՅ վարչապետը՝ Վանտէն Պօյնանց յայտարարած է թէ կարելի չէ Եւրոպա մը երեւակայել առանց Անգլիոյ :

ՀԱՅ ՄԱՄԻԿԻՆ
ԳՐՉԱԳԻՐ ԱՒԵՏԱՐԱՆԸ

Բարեբախտութիւնը ունեցած եմ, 1949ի վերջին քառորդին, Թեհրան եւ Նոր Ջուղա այցելելու :

Ինչպէս ամէն տեղ, նաեւ Իրանի մայրաքաղաքին մէջ հետամուտ կ'ըլլամ հայերէն ձեռագիրներ երեւան հանելու եւ ցուցակագրելու : Զանոնք նուէր ստանալու եւ գնելու փորձէն սակայն կը հրաժարիմ, զի խոշոր գումարներ կը պահանջուին :

Լսելով որ վերջին ներգաղթի առիթով Գօլզ գիւղէն Թեհրան հասած եւ հոն մընալու ստիպուած հայ մամիկի մը քով հայերէն գրչագիր գիրք մը կայ, Պէյրութի ճեմարանի շրջանաւարտներէն Լեւոն Պալեանի հետ անյապաղ կ'աճապարեմ զայն տեսնելու : Հարկ կ'ըլլայ ինքնաշարժ առնել, զի պառաւը քաղաքին ծայրամասերէն մէկուն մէջ կը բնակէր : Բայց ապա հետեւոտն կը յառաջանանք, փողոցներու անձկութեան եւ անհարթութեան պատճառով : Դժուարաւ կը գտնենք Հայ մամիկին խրճիթը՝ քառակուսի լերկ պատերով խցիկ մը, առանց լուսամուտի : Դուռը բաց պէտք է թողուլ, որ արեւին լոյսն ու ճառագայթը ներս սողոսկին :

Տան մէջ բարեբաստօրէն զբաղած է մեծ մայրիկը, եւ մենք պարապ տեղ չենք յոգնած : Անոր մօտ կը տեսնենք իր հարսը, որ մեզ հազիւ թէ կը նշմարէ, մանկիկը գրկին մէջ առնելով եւ երեսը թեթեւօրէն ծոցելով՝ դուրս կը սպրդի :

Ընկերակիցս զիս կը ներկայացնէ, — հեռաւոր Եւրոպայի մէջ ուսած եւ Թեհրան այցի եկող վարդապետ մը :

Մամիկը աչքերը լայն կը բանայ եւ ինծի կը հրամցնէ իր միակ աթոռը, որուն վրայ տատամսելով կը նստիմ, զի խարխուլ է :

Կարճատեւ խօսակցութենէ մը ետք, պառաւին կը յայտնեմ այցելութեանս նըպատակը, — կը ցանկամ իր ունեցած ձեռագիր Աւետարանը ցուցակագրել :

Կը հարցնէ. «Ի՞նչ է ցուցակագրել» :

Կը պատասխանեմ. «Հիմա կը տեսնէք» :

— «Ո՛չ, վրայ կը բերէ (կը խօսի Նոր Ջուղայի բարբառով) նախ պէտք եմ լաւ հասկնալ : Իմ Աւետարանս ամէն մարդու չեմ ցուցներ : Մեր տան սրբութիւնն ու պահապանն է : Անունը «Զօրաւոր Աւետարան» է եւ ի՜նչքան հրաշքներ գործած է : Հետս Հայաստան պիտի տանիմ» :

Կը մեկնեմ ցուցակագրել բառը եւ ընելիքս կը պարզեմ :

— Չէ՛, չէ՛, այդ չըլլար, կը բողոքէ մեծ մայրիկը : Յետոյ կուգաք եւ զայն կ'առնէք կը տանիք : Չեմ ցուցներ :

— Մայրի՛կ, մի՛ վախնար :

— Հայր սուրբ, ես կը վախնամ, չա՛տ կը վախնամ :

— Մեր մօտը կեցիր : Դրացիներդ ալ կանչէ ներկայ ըլլալու :

— Չէ՛, չըլլա՛ր, չըլլա՛ր :

Հազար ու մէկ խօսքով հազիւ կը համոզուի :

— Դէ՛հ, երթա՛նք, կ'ըսէ եւ խոշոր բանալի մը կը հանէ :

Հիւղակէն հազիւ դուրս ելած, մամիկը անոր մերձ խաչանիշ դրան մը առջեւ կը կենայ : Կը հասկնանք՝ մատուռիկ է : Պառաւը երեսը կը խաչակնքէ եւ դուռը բանալով կը մտնէ մատուռիկը, որ երկու մեթր երկար եւ մէկ մեթր լայն է եւ նեղ խորանիկ մը ունի, գոյնզգոյն լաթերով բեռնաւորուած : Մամիկը ձեռքերը վեր կը վերցնէ, վար կը բերէ, կուրծքին կը զարնէ, ապա գետինը կը համբուրէ : Քիչ մը ետք զոյգ մը մոմ կը վառէ եւ լաթերուն մէջէն դողդոջուն ձեռքերով դուրս կը հանէ բաղձացուած Աւետարանը : Զայն քանի մը անգամ կը համբուրէ, ճակատին քսելով բաներ մը կ'ըսէ : Միթէ կ'աղերսէ՞ : «Զօրաւո՛ր Աւետարան, պաշտպանէ ինքզինքդ սա վարդապետին դէմ» :

Յետոյ զայն ինծի կը ներկայացնէ դողդղալով :

Գրչագիր մատեանին արտաքինը գրաւիչ չէ : 26 × 20 սմ. մեծութիւն ունի : Կազմը՝ տախտակ, վրան սեւ կաշի անցուած եւ խաչազարդ : Յայտնի կը տեսնուի, որ կոնակը գորշագոյն ամուր կաշիով վերանորոգուած է : Փականքներն ինկած են : Կը բանամ : Թուղթը՝ ընտիր եւ ողորկ, եւ գիրը՝ բոլորագիր, մեծ ու յստակ : Կը թղթատեմ. ահա զարդագրեր՝ գոյնզգոյն եւ ընտիր մարդագիր ու թռչնագիր. ու ահա լուսանցազարդեր, մէկը միւսէն աւելի սիրուն ու գունեղ. ահաւասիկ խորաններ ու նկարներ՝ երփներանգ, սքանչելի եւ յաջող (մեծ մասամբ) : Յիշատակագրութիւններու վրայէն աչքս կը սահեցնեմ. Զաքարիա Վանեցին այս Աւետարանը կ'արտագրէ ու կը նկարազարդէ Քաթաք գիւղի մէջ Ծաղոսկիի համար, հայկական ՌԿԳ թուականին (1614 – 5) : «Թղ. 356 ա» կը գտնեմ գլխաւոր եւ երկար յիշատակագրութիւնը, որ պատմականօրէն շատ արժէքաւոր է : Շահ Աբբասեան բռնի գաղթականութեան անցքն ու դէպքն է, որ մեր առջեւ կը գրուի :

Հայ պառաւէն կը խնդրեմ թոյլատու ըլլալ ձեռագիրը մէկ երկու օրով քովս առնելու եւ մանրամասնօրէն ցուցակագրելու, քովը հինգ հարիւր թուման աւանդ թողլով, նաեւ զայն լուսանկարելու խնդրանքով : Սակայն անկարելի է զինք համոզել. «Սիրտս ու ճիկէրս կուտամ, կ'ըսէ, բայց այս Աւետարանը չեմ տար, չե՛մ տար» : Յուսահատ՝ աթոռ մը կ'ընեմ սեղան, անոր առջեւը՝ հողին վրայ ծնրադիր, կը սկսիմ գրչագիր մատեանը ցուցակագրել : Ժամեր կը սահին, մատներս կը ցաւին եւ ծունկերս կը կթոտին : Ցուցակագրութիւնը կը դադրեցնեմ : Մէկ ժամ պաղատելէ ետք, կը համոզուի պառաւը եւ կ'արտօնէ ձեռագրին լուսանկարումը : Պ. Լեւոն Պալեան ցուցմունքներուս վրայ կը նկարէ թուղթեր, խորաններ, զարդեր, նկարներ եւ մանաւանդ բոլոր յիշատակագրութիւնները, նաեւ մամիկը իր հարսին եւ թոռնիկին հետ, որոնք հոն եկած են :

Այս լուսանկարներուն վրայէն կը կատարեմ գիտական ցուցակագրութիւնը «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ հրատարակելու համար :

Հ. ՀԱՄԶ. ՈՍԿԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ
ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յատուկ) — Ամառնային արձակուրդներու պարտադիր դադարէն յետոյ, աշնան սկզբնաւորութեան Միլանոյի հայ գաղութը վերսկսաւ իր ընդհատուած գործունէութիւնը : Զանազան կազմակերպութիւնները արդէն պատրաստած են իրենց յառաջիկայ գործունէութեանց ծրագիրները, որոնք յուսալի է որ բեղնաւոր ըլլան :

Առաջին առթիւ, կ'արժէ գոհունակութեամբ արձանագրել որ Միլանոյի փոլիթէքնիքի ճարտարապետութեան բաժինը, Հայաստան ուղարկած էր եռանդամ գիտական արշաւախումբ մը բաղկացած երկու հայ եւ մէկ իտալացի ճարտարապետներէ յանձինս Յարութիւն Գազանճեանի, Արմէն Մանուկեանի, եւ Ալբակօ – Նովէլլոյի, ուսումնասիրելու համար միջնադարեան հայկական ճարտարապետութիւնը : Մեր ունեցած տեղեկութեան ընթացքին անոնք խանդավառութեամբ արտայայտուեցան Հայաստանի մէջ իրենց վերապահուած ջերմ եւ գրկաբաց ընդունելութեան եւ ընծայուած լայն դիւրութիւններուն համար, որոնց շնորհիւ կարողացան ի կատար հանել իրենց վստահուած առաքելութիւնը : Իտալական մամուլն ալ պատշաճ կերպով արձագանգեց այս ձեռնարկին վեր հանելով անոր գիտական կարեւորութիւնը : Արշաւախումբը Հայաստան մնաց շուրջ ամիս մը, իրեն հետ բերելով չորս հազարի հասնող գունաւոր եւ սեւ-ճերմակ լուսանկարներ որոնց հիման վրայ կը պատրաստուի կատարելու գիտական զեկուցումներ եւ յաւելեալ հրատարակութիւններ : Կ'իմանանք նաեւ որ Իտալահայ Մշակութային Միութիւնը կը պատրաստուի վերոյիշեալ ճարտարապետներու մասնակցութեամբ կազմակերպել հրապարակային դասախօսութիւն մը եւ ցուցադրութիւն մը, իտալական լայն շրջանակներուն ծանօթացնելու համար մեր ճարտարապետութեան գանձերը :

Սփիւռքի հայ ուրիշ բանաստեղծներու կարգին, Հայաստան հրաւիրուած էր նաեւ Տոքթ. Արամայիս Սրապեան, մասնակցելու համար Եղիշէ Չարենցի ծննդեան եօթանասունամեակի հանդիսութիւններուն :

Հոկտեմբեր 22ին, տեղի ունեցաւ Հայկ. Տան ներկայ տարեշրջանին պաշտօնական վերաբացումը ընտանեկան հաւաքոյթով մը : Հոծ եւ հետաքրքիր բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը, նաեւ այն պատճառաւ որ այդ առթիւ իրենց տպաւորութիւնները պիտի տային Հայաստանէն նոր վերադարձած Պ. Երուանդ Հիւսիսեան եւ Պ. Արամայիս Սրապեան :

Առաջին խօսողը եղաւ Պ. Հիւսիսեան որ իրեն յատուկ յստակ եւ անպաճոյճ ոճով տեղեկութիւններ տուաւ հայրենիքի եւ էջմիածնի մէջ կատարուած դրական աշխատանքներու մասին : Յայտնելէ ետք թէ ինք հրաւիրուած էր էջմիածին Վազգէն Ա.ի գահակալութեան 12րդ տարելիցի հանդիսութիւններուն առթիւ, հիւր ըլլալով կաթողիկոսին, շեշտեց թէ մեր Հայրապետը մեծ վարկ եւ հեղինակութիւն կը վայելէ կառավարական իշխանութիւններուն մօտ որոնք իր աստիճանին վայել յարգանքով կը վերաբերուին իրեն հետ : Տպաւորիչ եղած է Հայրապետին գահակալութեան առթիւ էջմիածնայ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԱՒԱՏՔԸ

Խաղալիկի թեւն ինկած էր Արամի ոտքերի տակ : Աթոռն աղմուկով հրելով նա քաշեց ոտքն ու կրկին քիչ առաջ ապրածը, ձգտեց անյարմարութիւնը վանել :

— Դժգոհ չե՞ս, որ եկայ :

— Արի ուրիշ բան խօսենք, ասաց նա միտքը չկեդրոնացնելով :

Արամը նայեց երեխայի հետքից եւ ստիպեց իրեն ժպտալ :

— Նրա յօնքերը նման են իմ յօնքերին, նոյնիսկ մազերը : Երբ ես փոքր էի...

— Ո՞ւմ, — կարծես հեռուից լսելով Արամի ձայնը, ընդհատեց նա :

— Սուրիկի :

Սուսաննային դուր չեկաւ «նրան» բառը սիրելի անուան փոխարէն, թէպէտ ինքն էլ չարունակեց այդ միտքը :

— Քո նման է ժպտում : Դու չես տեսել, բայց յօնքերը ... Ոչ, յօնքերը նրանն են... :

Երբ իր բառերը կրկնուեցին ականջում, ցնցուեց նա, նախատեց իրեն ամուսնու անունը չտալու համար :

Արամը լարուած էր ու առաջ էր ընկնում նրա ներքին մտածումներից :

— Ամէն ինչ կ'անցնի :

— Այո, — մեղմացաւ Սուսաննա, — ի հարկէ, կը հարթուի... :

Կնոջ տանջանքն սկսուեց նրա գնալուց յետոյ :

«Եթէ Արամը գար որպէս սովորական հիւր, — խորհում էր նա, ինքնաբերաբար աչքը չհեռացնելով երեխաների հետ բակում խաղացող տղայից, — Սուրիկը հեռու է նետում գնդակը... — նա ժըպտաց եւ իսկոյն խոժոռուեց, — ի՞նչ անել հիմա...» :

— Ես միայն իմ հայրիկին եմ ուզում, — ճաշից յետոյ մօրը շնորհակալութեան համբոյր տալիս յայտարարեց Սուրիկը :

Եւ երբ ուշ երեկոյեան կրկին այցելեց Արամը, Սուսաննան դժուարացաւ միանգամից նայել նրա դէմքին : Մշտապէս բարի աչքերում, կիսաթախծի հետ դեղեբող լրջութիւն էր նկատւում, որ վճռականութեան նշան թուաց :

— Քնա՞ծ է, — երեխայի մահճակալի կողմը նայելով ասաց հիւրը :

Սուսաննան չտեսաւ մանկան խորամանկ աչքերը, որ միմիա հետաքրքրութեամբ նայում էին վերմակի տակից :

— Հէնց նոր քնեց :

Նրանք նստեցին թէյասեղանի առաջ :

Սուրիկը տեսնում էր հիւրի թիկունքը, որ զինուորական կեցուածքով նստելուց դուրս էր եկել աթոռի թիկնակալից : Երեւում էր մօր դէմքի մի մասն ու ճակատը : Դէմքի լայն ու հաստատուն ուսերից հայեացքը չկտրելով, Սուրիկը մտածում էր ինքն իրեն, թէ որքան ուժեղ պիտի լինեն նրա բռունցքները : Թոյլ կը տա՞ր Սուրիկին նստել այս ուսերի վրայ եւ բարձր լինել նոյնիսկ ժամացոյցից : Ի հարկէ կը թողնէր, չէ՞ որ նա այնքան սիրեց իրեն, երբ գիրկն ընկաւ ինքը : Հայրիկն ասած կը լինի. «Գրկիր իմ Սուրիկին, սաս՛, թող նամակ գրի ինձ... Մի անգամ էլ քնենք ու վեր կենանք, անպատճառ ինքս կը գամ» :

Մանուկն ընկաւ իր երազանքների մէջ, շրջուեց դէպի պատն ու շարունակեց բաց աչքերով չփոթել ցանկութիւններն ու պատկերացումները՝ հօր, մայրիկի, հիւրի մասին : Նա նոյն հաշտուած եւ նոյնիսկ սիրուց անհամարձակ աչքերով ուղեկցեց նրանց, երբ նրանք կանգ առան դռների մօտ, այս անգամ մայրը թիկունքով եւ հիւրը դէմքով դէպի ինքը : Այնքան փոքրիկ էր մայրը նրա մօտ : Ինչո՞ւ է նա երկու ափով բռնել մայրիկի ձեռքը :

Մօր սպիտակաւուն բազկի վրայ շարժւում էին տղամարդու ցնցուող մատները :

Սուրիկը կրկին յիշեց, թէ ինչպէս շըփոթուեց ու նրա գիրկն ընկաւ :

Սուսաննան դանդաղ քայլերով, գլուխը մտածկոտ խոնարհած մօտեցաւ, ծածկեց երեխային եւ տեսաւ նրա ժպտացող աչքերը :

— Արթնացա՞ր :

— Ես դեռ չեմ քնել :

— Արթո՞ւն էիր... ուղղուեց մայրը :

— Ի՞նչ է ասում նա :

— Ինչի՞ մասին, — Սուսաննան կրկին ուղղեց վերմակը, երկարատեւ խնամքով ծածկեց նրա ոտները :

— Հայրիկը ե՞րբ կը գայ, չսպասելով պատասխանի տղան պառկեց մէջքի վրայ եւ հայեացքը սեւեռեց առաստաղին : — Եթէ հայրիկը չգայ, ուրեմն սպանուել է :

Մօրը թուաց թէ հիմա կը ճչայ ու կը փակի այդպէս նախատող մանկան բերանը :

— Ո՛վ ասաց :

— Դու լա՞ց ես լինում, — մօր արցունքոտ թարթիչները նկատելով շարունակեց տղան եւ զգացուելով փարուեց պարանոցին :

— Գառնուկս, մի՛ մտածիր...

— Գիտե՞ս, չի՛ սպանուել, ոչ չի՛ սպանուել, շուտով կը գայ... :

— Քնի՛ր, փակիր աչքերդ, ասաց մայրը, որի սրտում որդու իւրաքանչիւր բառը հօր մասին՝ մեխւում էր անարգանքի նման :

Սուրիկը կիսատ իջեցրեց արտեւանունքները, ապա կրկին բացելով ծիծաղեց :

— Մայրի՛կ, դու էլ էիր կարծում, թէ նա է հայրիկը...

Այդ գիշեր Սուսաննան կարողացաւ քնել միայն լուսաբացին :

— Բայց նա չկայ :

Տղան չի հաւատում...

— Անգինս, դու կատակո՞ւմ ես :

Մի ակնթարթ Սուսաննան նրա մտքում անչափ մեծացաւ, ահագնացաւ մայրը :

— Ոչ, դու այնքան ազնիւ ես, որ ես, գնա՛ :

Արամն ուզեց գրկելով նրա բերանը հաւատալ այդ խօսքերին, բայց Սուսաննան ետ քաշուեց եւ մեկնեց երկու ձեռքը :

— Բարեկա՛մս, շշնջաց կինը, սիրելի՛ս :

— Մայրի՛կ, — միւս սենեակից լսուեց Սուրիկի ձայնը :

Նրանք հեռացան միմեանցից :

Արամ լցուեց դառնութեամբ, որի վրայ բռնկուելու էին սէրն ու խանդը... սիրոյ պարզ ու ցանկալի զգացումը, որի մասին մտորել էր նա, երբեք չնկատելով երեխային. խանդը, որ մտախուզի պէս իջնելով ծածկում էր դատողութիւնն ու ցանկութիւնը :

— Մայրիկ, — կրկնեց տղան, — թող նա ասի հայրիկին, որ շուտ գայ տուն, չէ՞ որ մենք սպասում ենք... :

— Գնա՛, — նորից Արամին ուղղուեց Սուսաննան, կարծես սրտի հետ կրծքից պոկուելով այդ մի հատիկ կրկնուող բառը :

— Ուրե՞մն... :

— Ներիր... ես չեմ կարող չսպասել, մինչ նա հաւատում է :

Սուսաննան ծածկեց դուռն ու դառնօրէն հեկեկաց :

ՎԻԳԷՆ ԽԵՉՈՒՄԵԱՆ

…տաճարին մէջ մատուցուած պատարագը, որու ընթացքին երգած են Մէթրօփոլիթընի համբաւաւոր քոնթրալթօ Օր. Լիլի Զուքասեան եւ Երեւանի Օփերայի սոփրանօ Գոհար Գասպարեան։

Յաջորդաբար խօսք առաւ Տոքթ. Արամայիս Սրապեան որ յայտնեց յետոյ թէ սփիւռքի հայ բանաստեղծներու շարքին իտալերէն հրատարակուած էր մանկավարժ Զարենցի ծննդեան եօթանասունամեակի հանդիսութիւններուն, մանրամասնօրէն նկարագրեց Երեւանի եւ Հայաստանի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ տեղի ունեցած ձեռնարկութիւնները, որոնց մէջ ալ իր բաժինը բերած է Կիրակոսեանի մէջ գրական երեկոյթով մը։

Անցեալ ամիս Միլանօ կը գտնուէր Արժանթինահայ բանաստեղծուհի Օր. Ալիս Կիրակոսեան, որ եկած էր ներկայ գտնուելու «Զէնոպիոյ» պատկերասրահին մէջ հանրածանօթ արգելական նկարիչներու ցուցահանդէսին բացումին, որու ընթացքին իտալական հանրութեան պիտի ներկայացուէր իր բանաստեղծութիւններուն իտալերէնի թարգմանուած գրքոյկը «Վշտերութիւն եւ կէտաղրութիւն» վերնագրով։ Պատկերասրահին մէջ ցուցադրուած էին գծագրութիւններ՝ Փիքասոյէ, Փրէնթայէ, Լը Փարզէ, Ֆօնթանայէ եւ Փէթթօրութիէ, որոնք նոյն ժամանակ նկարազարդած էին Ալիսիա Կիրակոսեանի բանաստեղծութիւններուն հատորը։

Օգտուելով Ալիսիայի Միլանօ ներկայութենէն, Իտալահայ Մշակութային Միութիւնը Հոկտեմբեր 26ին Հայ Տան մէջ կազմակերպեց գրական երեկոյ մը որուն ներկայ եղան հայ եւ մանաւանդ օտար ընտիր բազմութիւն մը։ Օրուան նախագահ Տոքթ. Պօրանեան բանալով հանդէսը բացատրեց հաւաքոյթին նպատակը եւ ներկայացուց օրուան շնորհալի հիւրը։ Ապա խօսքը տուաւ Տոքթ. Արամայիս Սրապեանի որ իտալերէն լեզուով հանգամանօրէն ներկայացուց Ալիսիա Կիրակոսեանի անձը եւ անոր բանաստեղծութեան բնոյթը։ Ըսելէ ետք թէ Ալիսիան ծնած է Արժանթին, հայ ընտանիքի գուակ, եւ ապրած իրաւաբանական համալսարանը, բացատրեց թէ ինչու անոր անձնաւորութիւնը որ այնքան հաղորդակից եւ սիրալեղ է, չի համապատասխաներ իր բանաստեղծութեան որ թաքուն է, որոնումի եւ թափանցումի կարօտ։ «Հեղինակը, ըսաւ, կը ստեղծագործէ զրուցելով ինքնիրեն հետ. անոր բանաստեղծութիւնը պարուրուած է առնականութեան եւ մենամաղձոտութեան շղարշով մը, արգիլելով՝ խոկումներու եւ ներհայեցողութիւններու։ Կիրակոսեան կ՚երգէ Սէրը, Հայրենիքը, Կեանքի եւ մահուան խորհուրդը։ Հաճելի է անոր ընդոծին տաղանդը, մօտենալու իրայատուկ ձեւը, իր բանաստեղծութեան կտրուկ եւ ջղուտ ոճը։ Երիտասարդ բանաստեղծուհին կ՚ուզէ աւելի համառօտել, սեղմել այդ ոճը, հասնելու այն գերագոյն պարզութեան որ կը գտնենք հնդկական, չինական, ճափոնական եւ հելլէն դասական բանաստեղծութեան մէջ։ Բանաստեղծուհին արդէն մեծ քայլ մը առած է, եւ վստահ եմ որ այդ քայլը կանգ պիտի չառնէ, այլ պիտի ընթանայ դէպի յառաջ, յենելով իր գեղեցիկ մուսային թեւերուն, մուսա մը որ հարազատօրէն հայկական է, ոգեկոչուած արեւուն ճառագայթներէն»։

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Օր. Կիրակոսեան որ յաջորդաբար արտասանեց հատուածներ իր անտիպ բանաստեղծութիւններէն, սպաներէն եւ հայերէն լեզուով։ Հասարակութիւնը մասնաւորապէս գնահատեց եւ ծափահարեց իր հայրենաշունչ քերթուածները։

Այս հանդէսին իր մասնակցութիւնը բերած էր նաեւ իտալացի երիտասարդ արուեստագիտուհի Օր. Ֆրանքա Սաքքի որ իր կարգին իտալերէն լեզուով արտասանեց Ալիսիայի ստանաւորներէն շարք մը։ Այս առթիւ կ՚արժէ նշել որ հրապարակ ելած հատորին կ՚ընկերանայ փոքր սալ մը որ կը պարունակէ շնորհալի բանաստեղծուհիին ստանաւորներէն փունջ մը արտասանուած Օր. Սաքքիի կողմէ որ նոյն ժամանակ պատրաստած է երաժշտական ընկերակցումը։

Հուսկ բեմ եկաւ Օր. Կիրակոսեան որ վճիտ հայերէնով մը իր շնորհակալութիւնը յայտնեց ներկաներուն եւ ի մասնաւորի Իտալահայ Մշակութային Միութեան վարչութեան որ նախաձեռնարկ եղած էր այս հանդիսութեան։ «Ինծի համար մեծ անակնկալ մը եղաւ, շարունակեց շնորհալի օրիորդը, երբ Զէնոպիոյի սրահին մէջ իմ բանաստեղծութիւններուն հատորին ներկայացման առթիւ տեսայ Հայու մը ներկայութիւնը որ զիս խորապէս երջանկացուց եւ ես ինքզինքս աւելի Հայ եւ հպարտ զգացի։ Օրէ օր աւելի կը համոզուիմ թէ հայ ժողովուրդը արժանի է ամենաբարձր վերելքներու։ Հայը՝ հողեկան ապրումներով սնանող ժողովուրդ մըն է, վկայ Հայոց ամբողջ պատմութիւնը, եւ վկայ այժմու երիտասարդութեան խանդավառութիւնը եւ հետաքրքրութիւնը այն ամէն բանի համար որ կը վերաբերի հայկական հարցերուն եւ արուեստին։ Վաղը առաւօտ կը մեկնիմ դէպի մայր հայրենիք իբր կառավարութեան հիւր, եւ խօսքս կը վերջացնեմ Միլանի Հայերուն ըսելով շնորհակալութիւն եւ ցտեսութիւն»։ Ջերմ ծափահարութիւններու տարափին տակ վերջացաւ հանդիսութիւնը, որմէ ետք ներկաները հիւրասիրուեցան զովացուցիչներով։

Հ. Բ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՄԱՅՐ ՑՈՒՑԱԿ...»

Հայոց լեզուին մէջ մայր բառը գործածուած է զանազան իմաստներով։ Օրինակ՝ Մայր Հայրենիք, Մայր Արաքս, մայրաքաղաք, մայրենի լեզու, մայրենի գրականութիւն եւայլն։ ԺԹ. դարուն գործածուեցաւ նաեւ նոր իմաստով մը։ Մայր ցուցակ հայերէն ձեռագրաց։ Եթէ դժուար է որոշել, թէ երբ ծնունդ առած են մայր բառը եւ անոր տարբեր որակումները, յայտնի է, սակայն, որ մայր ցուցակը ստեղծուած է 1895ին եւ անոր հեղինակն է հայագէտ Հայր Յակոբոս Տաշեան։

Մեծ է անոր վաստակը։ Հայր Տաշեանի գրչին կը պատկանին խեթերուն, Ուրարտացիներուն, Արշակունեաց դրամներուն, Ագաթանգեղոսին, Վարդան Այգեկցիին, Հայոց պատարագամատոյցին, հայ հնագիտութեան եւ այլ հարցերու նուիրուած բազմաթիւ հետազօտութիւններ։ Պիտի գրէր նաեւ Մեծ Եղեռնի պատմութիւնը, բայց աչքի տեսողութեան տկարացման հետեւանքով չյաջողեցաւ իրականացնել իր այդ ծրագիրը։

Այսօր Հ. Յակոբոս Տաշեանի բազմաթիւ աշխատութիւններէն առաւել մնայուն եւ իր տեսակին մէջ անզուգական կոթող կը ծառանայ անոր «Մայր ցուցակ...»ին Ա. հատորը։ Հոս նկարագրուած են Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան մատենադարանին թիւ 1 – 573 ձեռագիրները։ Շատ են տարբեր վայրերու մէջ պահուող հայերէն ձեռագիրներուն ցուցակները. անոնց թիւը երկու հարիւրէն աւելի է։ Սակայն Տաշեանինը առաջին լիարժէք եւ օրինակելի ցուցակն է։

Ձեռագրացուցակին նպատակն է, որքան կարելի է քիչ ծաւալի մէջ անհամեմատ շատ տեղեկութիւններ հաղորդել նկարագրուող իւրաքանչիւր ձեռագրին մասին։ Ամբողջական ցուցակը ոչ միայն պատշաճ կերպով կ՚օգնէ մասնագէտներուն, այլեւ կը նպաստէ այդ ձեռագիրներուն երկարաձգութեան՝ կանխելով աւելորդ պրպտումները։ Կորսուելու պարագային ալ ցուցակը կը փրկէ ձեռագիրը, քանի որ անոր բովանդակութիւնը ծանօթացուած է հանրութեան։

Հ. Յակոբոս Տաշեանի ցուցակին մէջ բաւական տեղ է յատկացուած ամէն մէկ ձեռագրին արտաքին, ընդհանուր նկարագրութեան, ապա անոր բովանդակութեան բացայայտման։ Հեղինակը ձգտած է, որ տուեալ ձեռագրին մէջ գտնուող իւրաքանչիւր նիւթ – միաւոր (տաղ, գանձ, քարոզ, պատմութիւն, մեկնութիւն եւն.) ներկայացուի իր խորագիրով, համապատասխան թերթանիշով, իսկ անհրաժեշտութեան պարագային՝ նաեւ ծանօթագրութիւններով։ Բարդ կառուցուածք ունեցող բնագիրները ներկայացնելու ատեն, ձգտած է ցոյց տալ նաեւ անոնց ենթամասերը եւ այլ առանձնայատկութիւնները՝ համապատասխան յղումներով։ Ինչպէս ծանօթ է, ձեռագիրները օժտուած են յիշատակարաններով եւ յիշատակագրութիւններով, որոնք պատմական վաւերաթուղթեր ըլլալէ զատ, մեծապէս կը դիւրացնեն ձեռագիրներուն հետազօտութեան գործը։

Իր հատորին ան կցած է նաեւ զանազան ցանկեր եւ տախտակներ, որոնք անգնահատելի ծառայութիւն կը մատուցանեն օգտուողներուն։

Օտարներուն եւս ծանօթացնելու համար, նոյն հատորին մէջ տրուած է ձեռագիրներուն գերմաներէն ամփոփ նկարագրութիւնը։

Ահա այս եւ այլ արժանիքներուն պատճառով, Հայր Տաշեանի «Մայր ցուցակ...»ի Ա. հատորը 70 տարիէն աւելի է, որ կը գտնուի մասնագէտներու ձեռքին մէջ՝ իբրեւ մնայուն գործ։ Եւ ճիշդ այդ պատճառով է, որ վերջերս հրապարակ հանուեցաւ այդ ցուցակին յաջորդ հատորը՝ պատրաստուած նոյն սկզբունքներով։

Հատորը հրատարակուեցաւ Հայր Համազասպ Ոսկեանի բազմամեայ ջանքերուն շնորհիւ։ Այս հատորը կ՚ամփոփէ 730 ձեռագիրի (թիւ 574 – 1304) նկարագրութիւնը։

Ուրախալին այն է, որ Հ. Ոսկեան, իբրեւ փորձառու ձեռագրագէտ, ըստ յամենայնի յարգած է Հ. Տաշեանի մշակած սկզբունքներուն ուժն ու իմաստը եւ ստեղծեց առաջին հատորին արժանի շարունակութիւնը։ Նոյնիսկ էջերու ձեւաւորումն եւ տառաձեւերը առնուած են առաջին հատորէն։

Այսպիսով մասնագէտները այժմ ձեռքի տակ ունին հայերէն ձեռագիրներու երեւելի մատենադարաններէն մէկուն՝ Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան Մատենադարանին բոլոր ձեռագիրներուն լիակատար «Մայր ցուցակը»։

Փափաքելի է, որ հայկական ձեռագիրներու բոլոր կեդրոններն ալ ստեղծեն նմանօրինակ «Մայր ցուցակ»ներ։

Վերջացնելէ առաջ կ՚ուզենք խօսիլ երկու փաստերու մասին։ Ներկայացուած ցուցակին 1137 – 1151 եւ 1154 – 1184 համարները կրող ձեռագիրները կը հանդիսանան անձնաւորութեան մը՝ Ռափայէլ Երկանեանի (Ուզունեան) գրչին արդիւնքը։ Մօտ 40 տարուան (1823 – 1862) ընթացքին այդ մեղուաջան հեղինակը՝ մասամբ Վիէննայի եւ, մանաւանդ, Լեհաստանի Մայիլով քաղաքին մէջ, անդուլ աշխատութեամբ ստեղծած է գրական վիթխարի ժառանգութիւն մը՝ բաղկացած 47 հատորներէ (շուրջ 13.500 թերթ), նուիրուած տարբեր հարցերու եւ բնագաւառներու։ Հոս կան թարգմանութիւններ դասական հեղինակներէ (Հոմերոս, Շիլլեր եւ ուրիշներ)։ Ուշադրութիւն կը գրաւէ թիւ 1147 հատորը՝ «Գաղտնիք բնութեան», կազմուած Քէմպրիճի համալսարանի դասախօս Պրեւերի, լեհ գիտնական Ս. Փիսուլեւսկիի եւ այլոց աշխատութիւններու հիման վրայ՝ նուիրուած բնագիտութեան։

Ա. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Գինետունին մէջ մեծ այլ աճեւ սենեակ մը կար եւ ներսի կողմը ննջարան եւ անկողին մը ունէր. (Կիրակի օր ըլլալուն ճաշատունը բազմութեամբ լի էր, հետեւաբար ստիպուած էին համակերպիլ այս օթեւանին)։ Սենեակը երկու պատուհան ունէր ուրկէ գետը եւ գետակը կնձնիներու մէջէն կ՚երեւային. ամառուան արեւու շէկ ճառագայթ մը մերթ ընդ մերթ պատուհաններուն վրայ կը զարնէր. երկու սեղան կար, որոնց մէկուն վրայ մարդու եւ կնիկի փեղոյրներու հետ խառնուած ծաղկեփունջերու աճապին դէզ մը կը տեսնուէր։

Իսկ միւս սեղանին վրայ, որու բոլորտիքը շարուած էին չորս ամոլները, շատ մը սկաւառակներ, պնակներ, բաժակներ եւ շիշեր, գինիի սրուակներու հետ խառնուած գարեջուրի թակոյկներ դրուած էին. սեղանին վրայ ոչ այնքան կարգաւորութիւն կար, իսկ տակը անկարգութիւն մը կը տիրէր։ Մոլիէրի ըսածին պէս՝ սեղանին տակ ոտքով աղմուկ եւ վլվլուկ մը կը հանէին։

Իրիկուան ժամը չորսուկէսէն սկսող մինչեւ առտու ժամը հինգին սկսող գիւղական զբօսանքին վիճակը այս էր ահա։ Արեւները հետզհետէ կը քաշուէին, ախորժակները հետզհետէ կը նուազէր։

Շան զ՚Էլիզէն, որ արեւով եւ բազմութեամբ ողողուած էր, լոյս եւ փոշի էր միայն. երկու բան որով կը բաղկանայ փառքը։ Մարլիի ձիերը, որոնք կարծես թէ վրնջող մերմերներ են, ոսկեղոյն ամպի մը մէջ կը կանգնէին։ Կառքերը կ՚երթային ու կու գային։ Նէօյլիի ճամբէն շքեղաձեւ պահապան զօրաց վաշտ մը կու գար որու առջեւէն փողեր կը հնչէին։ Սպիտակ դրօշակը որ արեւը մարը մտնելու ատեն կարծես թէ վարդագոյն կ՚երեւար, Թիւյլըրիի գմբէթին վրայ կը ծփար։ Գոհունակ շրջողներու բազմութիւն մը կը վխտար Քոնքորտի հրապարակին վրայ որ այդ ատենները նորէն Լուի 15րդի հրապարակը կ՚անուանէր։ Շատերը տակաւին արծաթեայ շուշան կը կրէին՝ վէտ առ վէտ սպիտակ ժապաւէն մը կախելով, որ 1817ին տակաւին բոլորովին վերցուած չէր կուրծքերու վրայէն։

Արուարձաններու բնակիչներէն անթիւ անձինք հաղուած շքուած, ոմանք ալ քաղքենիներու պէս շուշանաձեւ նշաններ դրուած՝ մեծ ածուին եւ Մարինեիի ածուին մէջ սփռուեր էին, եւ մանկի տեսակ մը խաղ կը խաղային ու փայտէ ձիերու վրայ հեծնալով կը դառնային. ոմանք գինի կը խմէին. ոմանք տպարանի նորոյս աշկերտներ էին եւ թղթեայ գդակներ ունէին. ամէնքն ալ կը խնդային։

Վերադառնանք մեր չորս ամոլներուն։ Ինչպէս ըսինք ընթրիքը վերջանալու մօտ էր։

Ֆամէօյլ եւ Տալիա կը գեղգեղէին. Թոլոմիյէս գինի կը խմէր... Զէֆին կը խնդար, Ֆանթին կը ժպտէր։ Լիսթոլիէ փողար մը կը հնչեցնէր, զոր Սէն Քլուէն ծախու առած էր։ Ֆէվուրիթ Պլաշվէլին կը նայէր սիրալիր եւ կ՚ըսէր.

— Կը պաշտեմ զքեզ, Պլաշվէ՛լ։

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

ՋԻՈՒ ՄԸ ՄԱՀԸ

— Խոնի պանդոկին ճաշը լաւագոյն է քան Պոմպարտայի պանդոկինը, գոչեց Զէֆին։

— Պոմպարտան Խոնէն նախապատիւ կը համարիմ, ըսաւ Պլաշվէլ։ Պոմպարտայի պանդոկը աւելի աղէկ եւ աւելի ասիական շռայլութեամբ զարդարուած է։ Տես վարի սրահը, պատերուն վրայ հայելիներ դրուած են։

— Աւելի լաւ կը համարիմ պնակիս մէջ տեսնել այդ շռայլութիւնը, ըսաւ Ֆէվուրիթ։

— Պլաշվէլ իր կարծիքը պաշտպանել ուզելով, ըսաւ.

— Տե՛ս դանակները. Պոմպարտայի դանակներուն կոթն արծաթեայ, իսկ Խոնինը ոսկրեայ է։ Յայտնի է թէ արծաթն աւելի թանկագին է քան թէ ոսկորը։

— Բայց ոչ այն անձերու համար որ արծաթեայ կզակ մը ունին, ըսաւ Թոլոմիյէս։

Նոյն պահուն Էնվալիտի գմբէթին կը նայէր, որ Պոմպարտայի պատուհաններէն կ՚երեւար։

Պահ մը լռութիւն տիրեց։

— Թոլոմիյէ՛ս, գոչեց Ֆամէօյլ, քիչ մը առաջ ես եւ Լիսթոլիյէ վիճաբանութիւն մը ունէինք։

— Վիճաբանութիւն մը աղէկ է, բայց կռիւ մը աւելի աղէկ է, պատասխանեց Թոլոմիյէս։

— Փիլիսոփայութեան վրայ կը վիճաբանէինք։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Առնուվիլի Վարդայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ (19 Նոյեմբեր) Կիրակի օր եկեղեցւոյս շինութեան յանձնախումբի անդամներէն՝ ողբացեալ

ՍՈՂՈՄՈՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ: Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

×

Պ. Արմենակ Տէրտէրեան իր կնոջ հանգուցեալ ԱՆՆԻԿ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ (ծնեալ Յակոբեան) մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի յետ պատարագի:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներու ներկայութիւնը մխիթարիչ է:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ, Լոնտոնէն ընկեր Յովհ. Զաքքեան հինգ անգլիական կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման: Մարսէյլէն ընկեր Աստուր Քէօսէեան քսան ֆրանք: Պերլինէն ընկեր Վանիկ յիսուն ֆրանք, եւ 25ական ֆրանք «Հայ-Բոյժ»ին եւ «Հայաստան»ի (այս երկու գումարները ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Եուքարտաշեան 30ական ֆրանք կը նուիրեն Դպրոցասէր վարժարանին, «Հայ-Բոյժ»ին եւ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, իր ողբացեալ ընկերներու յիշատակին տրուած հոգեհանգստեան առթիւ. — Ընկեր եւ ընկերուհի Արա եւ Վերգին Ունանեան հարիւր ֆրանք, Արշակ Մկրեան յիսուն, Վարդգէս Քօսաքեան յիսուն, Այրի Տիկին Եղիշեան, Տիկին Երէցկին Տէր-Պարսամեան, Տիկին Ներշանեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Զապունեան, Այրի Տիկին Ուրաթեան 30ական ֆրանք:

×

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ողբացեալ ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մէլիք Ամիրայեանէ յիսուն ֆրանք, Օր. Հայկանուշ Թորոսեանէ քսան ֆր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախմբ. Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Փ. Ճանիկեանի եւ իր զաւակներուն (Վալանս) եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսինին եւ հօր Մանուկ Ճանիկեանի մահուան առթիւ:

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ
ՄԵԾ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան կողմէ:

« Պատմութիւն հայկական Պոնտոսի » գիրքի հրատարակման առթիւ, 19 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

Նախագահութեամբ՝
ԱՐՇԱԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆԻ

Կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ ՈՐԲՈՒՆԻ:

Լուսարձակով պիտի ցուցադրուի Սամսոնի, Կիրասոնի, Տրապիզոնի հարիւրէ աւելի լուսանկարներ: Կը ցուցադրուի հայկական խօսուն ժապաւէն մը:

Սրահին մէջ կը վաճառուի մասնաւորապէս Տրապիզոնէն բերուած կաղինը, Ճէվիզլիքի չոր թութը, Կիւմիւշհանէի բէսթիլը, Սիւրմէնէի թէյը եւ լազուտ հացը:

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ համակիրներ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 25ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ առաւօտ, 10րդ թաղամասի քաղաքապետարանին սրահը:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ, Նոյեմբեր 22ին, Չորեքշաբթի ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Բիւ Պլէօ:

Կը դասախօսէ Բժ. Ռ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Նիւթ՝ Անճնութիւնը:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի եւ շրջակայի Հայ Ազգ. Միութիւնը աւարտած ըլլալով իր շրջանը, ընդհ. ժողովին կը հրաւիրէ շրջանի Հայութիւնը անխտիր, Շաբաթ, Նոյեմբեր 17, ժամը 21ին, Սալ տը Ֆէթի վերնայարկը:

Օրակարգ՝ Ա) Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն:

Բ) Ընտրութիւն՝ հաշուեքննիչ եւ ընտրողական յանձնախումբի:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Հայ բեմասիրաց թատերախումբ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Նոյեմբեր 17, Ուրբաթ երեկուն ժամը 20·45ին:

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՕՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Ի նպաստ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին:

ՍԱԼ ՎՕԼԹԷՐ ՐԻՒ ՎՕԼԹԷՐ

Բեմադրութիւն՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Գլխաւոր դերակատարներ՝ Զարուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան: Ինչպէս նաեւ Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Վիքի Մոստիչեան, Փիէռ Թէրզեան եւ Սարգիս Մոստիչեան:

ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ
ՃԻՇԴ ԺԱՄՈՒՆ

Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ:

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ, Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյս մէջ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Էջմիածնի Միաբան ՏԻՐԱՅՐ ԵՊՍ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ (Առաջնորդ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ թեմերուն):

Արարողութեանց կը նախագահէ
Յակոբ Եպս. Վարդանեան

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին:

×

Յաւարտ պատարագի ի պատիւ սրբազաններուն ճաշ կը տրուի Մարինեանի ճաշարանին մէջ: Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակից ըլլալ թող հաճին մինչեւ Ուրբաթ գիշեր արձանագրուիլ Թաղականութեան կամ Փրատոյի մայր եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեօ-Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները, այս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին, ընկերուհի Թորոսեանի տունը, 88 Րիւ Մարսէլ-Պոնէ (Քաշան):

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 4ին, Պաշօղլանեան քոյրերու բնակարանը: Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ ժողովին: Օրակարգ.— Հ. Օ. Մ.ի Շրջաբերականը:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի (Նոյեմբեր 20) կէսօրէ ետք ժամը 4ին ընկերուհի Պաքրճեանի բնակարանը, 6 Րիւ Ժան-Ժօրէս, Պուա-Քոլոմպ: Օրակարգ՝ Հ. Օ. Մ.ի բացառիկ շրջաբերականի ընթերցում եւ վարչութեան ընտրութիւն: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՈՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Առնուվիլ-Սարսէլ «Վարդան» ենթակոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ խաչի մասնաճիւղերուն

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 15էն 24

Սարսէլի վերանորոգուած Քաղաքապետարանի սրահին մէջ Փլաս տիւ 11Նօվամպրը

Կը խօսի Ընկ. ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին առաջին անգամ ըլլալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «ՆԱՅԻՐԻ» պարախումբը բոլորովին նոր յայտագրով մը

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզեան շրջանի մէջ, ԸՆԿ.ՀԻ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ ընկերակցութեամբ ԸՆԿ. ԹՈՐՈՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ, ինչպէս նաեւ անանկնկալ... քառեակ մը:

Ժամը 19էն կը սկսին եւրոպական պարերը Ճարպիկեանի նուագախումբով:

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ — ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՍՐԱՀԻՆ ՋԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ ԱՊԱՀՈՎՈՒԱԾ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին

Քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ:

Կը նախագահէ Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մուտքը ազատ է

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած տեղւոյն ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆՈՅՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ՝ Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ Հոգաբարձութեան

Կը նախագահէ՝ **Joseph FRANCESCHI**

Maire d'Alfortville — Conseiller Général du Val de Marne

Շաբաթ, Նոյեմբեր 18, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված եւ խմիչք:

SALLE DES FETES DE LA MAIRIE, RUE VOLTAIRE

ORCHESTRE Jacques HELIAN

ԼԻՈՆ — ԼԻՈՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

ՇԱՌԹՊՈՆԻԷՌԻ մեծ ու շքեղ սրահին մէջ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ PIERRE ELFERA

Գեղարուեստական բաժին, Կ'երգէ ծանօթ երգչուհի

Տիկին Ծովինար Արթինեան-Տէր-Պետրոսեան ու կը մասնակցի Յունական պարախումբը:

Ճոխ պիւֆէ, թօթիյօն, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Կանխաւ ապահովել սեղանները Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ:

ՄՈՒՏՔԻ ՏՈՄՍ 12 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 3 ԺԱՄԸ 17էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Ուսանողներուն կէս գին — Մուտք 10 ֆրանք

Ապահովել սեղանները 924-38-54

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գէորգեան Անդրանիկ (Ճէհանկիր) ծնած է Սեւերեան Ախալատեան գիւղ, կինը Աշխէն, տղան Գրիշա, աղջիկը Եմա: Իմացնել հետեւեալ հասցէին:

PILIGIAN KRIKOR

126, Bd. Queirel, ST. LOUP, MARSEILLE

×

Եայլաեան Մանուկ կը փնտռէ մայրը Եայլանեան Հրանուշ, հօրեղբայրը Գառնիկ եւ Վաղարշակ Եայլաեան Գառնիկին աղջիկները Բեկրուհի եւ Մաքրուհի, Բաբերդէն եկած են Ֆրանսա: Իմացնել վերը յիշուած հասցէին,

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ, Դեկտեմբեր 31ին փալէ տէ Քոնկրէ, ի նպաստ դպրոցին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Մարտ 10ին

Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 17 NOVEMBRE 1967
Le Numéro 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11063
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.063

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Խօրագիրը կրնայ սխալ տպաւորութիւն գործել եւ կարծել տալ մեր ընթերցողներուն թէ մտած ենք Նարդունիին մարզին մէջ եւ բժշկական խմբագրականներու ձեռնարկած : Ոմանք գուցէ կարծեն որ եթէ «Հայ – Բոյժ»ի մէջ «Մեռելները կը քալեն», «Յառաջ»ի մէջ ալ սկսած են խօսիլ ․․․ :

Մեր խօսքը սակայն անդրադարձում մըն է, օրէ օր վրդովիչ դարձող երեւոյթի մը, որ ճիշդ է ,ախտաբանական բնոյթ ըստացած է բայց, է՛ մանաւանդ տխուր մըտայնութեան մը պատկերը :

Շատցած են գրիչները, որոնք մեռելները առիթ կը համարին խօսելու համար ․․․ իրենք իրենց մասին, եւ աւելի հեռու եւս երթալով մեռելները կը խօսեցնեն իրենց մասին : Վկաները լուռ են եւ եթէ չեն կրնար հաստատել իրենց վերագրուած շողշողուն գովասանքները յօդուածագրին մասին, չեն կրնար նաեւ ․․․ հերքել :

Օրինակները շատ են ու գուցէ — ի յիշատակ – յաւէտ բացականերուն — անոնց թուումը անյարմար :

Գիտցողը գիտէ եւ հասկցողը կը հասկնայ թէ ի՛նչ կ'ուզենք ըսել : Կարելի է ընդունիլ որ երեւոյթը հայկական չըլլայ : Բայց մեզ կը շահագրգռէ մեր պարագան : Ու հարցը այնքան ալ թեթեւ առնելիք խնդիր մը չէ :

Հոս կայ նախ արժանապատուութեան հարց մը, զոր Ֆրանսացին կրցած է աւելի լաւ բնորոշել տիճնիթէ կոչելով զայն : Կայ նաեւ փիւտէօրի հարց մը, ու եթէ այս երկու բառերուն ճշգրիտ ու հարազատ հայերէն թարգմանութիւնը չգտանք, պատճառը կրնայ այն ըլլալ որ պահանջը չենք ունեցած այդ բառերը ․․․ շատ գործածելու, թէեւ ո՛րքան, ո՛րքան կարեւոր են :

Բայց հարկ է հանդիստ թողուլ մեռելները, վասնզի՝ ի հանգչել մեռելոյ հանգիստ արա յիշատակին նորա եւ մխիթարեաց ի նա յելանելով հոգւոյ նորա :

Հարկ է յարգել յիշատակը, չխօսեցնել լռած հոգիներ, վկայութեան չկանչել անդարձ մեկնողներ, չփորձել ․․․ երեւալ շնորհիւ անոնց՝ որոնք դադրած են երեւալէ եւ կ'ապրին միայն վշտահար սրտերու մէջ :

Դեռ թարմ է սուգը, անոր որ, շատ աչքերու մէջ տխրութիւն ստեղծեց, Փարիզէն Պոլիս, որպէսզի չվրդովինք կարդալով տողեր, որու հեղինակները իրենց մասին խօսեցնել կուտան տարաբախտ հոգի մը, որու մահը պատրուակ կը ծառայէ ինքնագովաբանութեան : Եւ մենք որ, աւելի քան տասը տարի է, կը լսենք նաեւ թէ ինչե՛ր ըսած է «լուսահոգի խմբագրապետը», ի՛նչ խոստումներ ըրած է, ի՛նչ գովասանքներ շռայլած է, չե՛նք կըրնար ու պիտի չկրնանք հաշտուիլ այսքան տգեղ երեւոյթի մը հետ :

Գիտակցութիւնն ունենալ թէ ի՞նչ կ'ըսուի, թէ ի՞նչ չըսուիր, ի՞նչ կը գրուի, ի՞նչ չի գրուիր : Բայց այդ գիտակցութիւնը օրէ օր կը մարի, կը ճգտի անհետանալ, գաղութներուն մէջ, գաղութներուն հետ եւ ողբերգական կը դառնայ ամէն ինչ, ծիծաղելի՝ ինչ որ նուիրական պէտք է ըլլայ, թեթեւ ու աժան՝ ինչ որ ծանր ու թանկագին պէտք է ըլլայ :

Աշուն է : Մահը կը պտըտի մեր շուրջը, հայկական անդաստանին մէջ, զոհեր խըլելով, ամէն օր, ամէն ժամ :

Բայց քիչ մը յարգա՛նք : Բայց քիչ մը արժանապատուութիւն :

Ողջերը թող գիտնան․ —
Մեռելները չեն խօսիր :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԻՐ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱԿԱՐԳՈՎ

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

«Հայրենասիրական ճակատի» 31 անդամներու դատավարութիւնը անակնկալ կերպով վերջ գտած է առջի օր : Դատախազը պաշտպան փաստաբաններուն յանձնած է Միքի Թէօտորաքիսի յայտարարութիւնները, որոնք ուրիշ բան չեն եթէ ոչ մատնութիւնը իր ընկերներուն :

Թէօտորաքիս որ գաղտնի կազմակերպութեան պետը կը նկատուէր ի մէջ այլոց, յայտնած է դիմադրական շարժումին կազմը, տուած է գլխաւոր անդամներուն անունները եւ անոնց գործունէութեան մանրամասնութիւնները կազմակերպութեան մէջ : Օրուան մէջ, կարգ մը գըրոյցներ շրջան ըրած էին ըստ որոնց Թէօտորաքիս ծանր վիճակի մէջ է : Իրիկունը սակայն այդ լուրերը կը հերքուէին դատախազին կողմէ, որ յայտնած էր թէ առաքինման մէջ է : Առաւօտուն կարդացուած էր ամբաստանագիրը որ երկու գըլուխներէ բաղկացած էր : Առաջինը ուղղակի Թէօտորաքիսի մասին է, որու դէմ հետեւեալ ամբաստանութիւնները կային․ — Խափանարարական արարքներ վարչակարգն ու ընկերային կարգը տապալելու համար, գործակցութիւն յոյն համայնավար կուսակցութեան հետ եւն․ եւն․:

Ամբաստանագիրը կը ճշդէ նաեւ թէ ամբաստանեալները անդամ են գաղտնի կազմակերպութեան մը եւ համայնավար թռուցիկ բաժնած են ու նաեւ ռումբ շինած ու պայթեցուցած են :

Ամբաստանեալներուն մէջ, զորս կը պաշտպանեն քառասուն փաստաբաններ, կան նաեւ բազմաթիւ կիներ :

Միւս կողմէ ճաշի մը ընթացքին զոր օտար մամուլը տուած էր գնդ․ Փափատոփուլոսի, այս վերջինը լուսաբանութիւններ տուած է կարգ մը կէտերու շուրջ, որոնք ցարդ մութ մնացած են : Ըսած է նախ թէ չի կրնար ճշդել տակաւին ընտրութիւններու թուականը, որոնք պիտի յաջորդեն նոր Սահմանադրութեան հանրաքուէին : «Պէտք է վերադաստիարակենք յոյն ժողովուրդը, սորվեցնենք անոր իր քաղաքացիական իրաւունքները, ինչպէս իր պարտականութիւններն ու պատասխանատուութիւնները» :

Յայտնած է թէ «քաղաքացիին առաձեռն» մը հրապարակ պիտի հանեն ի մօտոյ եւ թէ մամուլի ազատութիւնը պիտի վերահաստատուի, անմիջապէս որ, նոր վարիչները «իրենց պարտականութիւնը կատարած ըլլան եւ ապահով որ քաղաքացիները լաւ ճամբու վրայ են» :

Ինչ կը վերաբերի բանտարկուած համայնավարներուն, հաստատած է թէ ուշ կամ կանուխ անոնք մեծամասնութեան կողքին պիտի կենան, հակառակ պարագային «կը հրաւիրենք որ երթան այնպիսի երկիրներ, որոնք աւելի նպաստաւոր ըլլան իրենց տեսակէտներուն» :

×

ԿԻՊՐՈՍԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

Կիպրոսի կացութիւնը յանկարծ ծանրացած է եւ այն տարիճանի հասած որ Թուրք զինեալ ուժերը կազմ ու պատրաստ են եւ թէ Թրքական կառավարութիւնը արտակարգ նիստ մը գումարած է Անգարայի մէջ : Կէս գիշերէն ետք, Թուրք նաւային ուժերը որոնք Իսկենտէրուն էին եւ Մերսին ճամբայ ելած են անծանօթ ուղղութեամբ :

Անստոյգ եռուզեռ կար Ատանա, Տիարպէքիր եւ Էսկիշէհիր :

Աթէնքէն ալ, թէեւ հաստատուած չէ, կ'ըսեն թէ յունական ուժերն ալ կազմ ու պատրաստ կը սպասեն : Նոյն օրը, Կիպրոսի մէջ, կռիւները կատաղի եղած են յոյն Կիպրացիներու, ոստիկաններու եւ Թուրք Կիպրացիներու միջեւ, մանաւանդ Նիկոսիոյ հարաւը :

Արդէն ըստ սովորութեան ամէն մէկ կողմ իր հասկցած ձեւով կուտայ լուրը :

Կիպրոսի յոյն իշխանութեանց համար, որոնք պաշտօնական զեկոյց մը հրապարակած են, միջադէպեր պայթեցան երբ Թուրք Կիպրացիները կրակ բացին ոստիկանական խումբի մը վրայ, որ կը փորձէր Թէօտորոս թաղը մտնել :

Իսկ Թրքական Անատոլու գործակալութեան համար «յունական ուժեր յարձակած են գիւղին վրայ զոր Թուրք քաղաքացիներ ստիպուած եղած են պաշտպանելու» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը որ նոր վերադարձաւ Լոնտոնէն, Նոյեմբեր 20ին սէուտական Արաբիա պիտի այցելէ : Նոյեմբեր 26ին ալ՝ Լիբիա :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդի նիստերը կը շարունակուին, նոյնքան անօգուտ : Ոչ մէկ յոյս լուծում մը գտնելու Միջին Արեւելքի տագնապին :

ՏԱՔ ԹՈՅԻ (Վիէթնամ) ամերիկեան օդակայանը անգործածելի է, Վիէթքոնկի վերջին յարձակումէն ի վեր, որ անսպասելի էր :

ՇԻՐԼԷՅ ԹԷՄՓԼԸ որ երեսփոխանական թեկնածու եղած էր, մասնակի ընտրութեան մը որ տեղի կ'ունենար Քալիֆորնիա, պարտուեցաւ :

ԱՆԳԼԻՈՅ էլիզապէտ Բ․ թագուհին բացումը կատարեց Մալթայի Խորհրդարանին :

ՌԵԺԻՍ ՏԸԲՐԷԻ դատավճիռը պիտի տրուի Ուրբաթ օր :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ գործադուլը կը սկսի Ուրբաթ (ժամ՝ 0) եւ կը տեւէ մինչեւ Երկուշաբթի առտու 5, ինչպէս գրած էինք երէկ : Բայց հաւանական է որ մեծ գիծերու վրայ անկանոնութիւններ չըլլան, այլ՝ միայն՝ արուարձաններու, Ուրբաթ օրուան համար, արուարձաններէն դէպի Փարիզ փոխադրութեան միջոցներ ապահովուած են ժամը վեցէն ինը եւ իրիկուընն ալ հակառակ ուղղութեամբ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ մամուլի ասուլիսը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 27ին :

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ճայնասփիւռին համաձայն Անգլիա մէկ միլիառ եւս պիտի ուզէ իր բարեկամներէն (Ամերիկա, Գերմանիա, Պելժիա, Իտալիա, Ֆրանսա, Ճափոն) :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ․ Ժողովը համաձայն է որ զինուորական ծառայութիւնը 16էն 12 ամիսի իջնէ :

ՓԱՆԱՄԱՅԻ մէջ ձերբակալուած է Հայնրիխ Միւլլր, Կեսթափոյի նախկին պետերէն : Լուրը հաստատուած չէ բոլորովին, բայց տրուած է Արեւմտեան Պերլինի Արդարութեան բաժնի բանբերին կողմէ : Ձերբակալութիւնն ալ կատարուած է Պերլինի դատախազին դիմումին վրայ :

ԽՈՐՀ․ ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութեան Կ․ Կ․ի քարտուղար Պոնոմարեւ յայտարարած է թէ «մեր կուսակցութիւնը կը խորհի թէ անհրաժեշտ դարձած է համայնավար եւ բանուորական կուսակցութեանց միջազգային նոր ժողով մը գումարել» :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵԼԵԿՏՐՈՆԻԿ ԱՐԱԳԱՑՈՒՅՑԸ

Հրազդանի աջ ափին կայ փոքր բարձունք մը, որ կը նմանի հսկայ քարէ արգուկի մը : Հայ բնագէտները քանի մը տարի առաջ այս վայրին մէջ սկսան կառուցանել ելեկտրոնիկ օդակաձեւ արագացուցիչը :

«Քարէ արգուկ»ի քով հաստատուած է բնագէտներուն աւանը : 1500 հոգի կ'ապրին հոս, եւ անոնց միջին տարիքն է՝ 25 :

Բնագէտներուն նպատակն է գտնել նիւթին գաղտնիքները, ճանչնալ մանրագոյն մասնիկներուն, այն խորհրդաւոր աղխսիկներուն էութիւնը, որոնցմէ կազմըւած է տիեզերքը : Հայ բնախօսներուն ղեկավարն է ակադեմական Արտէմ Ալիխանեան, 58 տարեկան : Ինքն է, որ նախաձեռնեց այդ հազուագիւտ կեդրոնը :

Արագացուցիչի աւանը ունի 40 հեկտար տարածութիւն :

Տարրալուծարանի մեծ շէնքին մէջ կը գտնուի արագացուցիչին ելեկտրոնիկ ուղեղը : Յատուկ շէնքերու մէջ դրուած են արագ գործող հաշուիչ մեքենաները :

Քիչ անդին կայ ուրիշ շէնք մը, որ հեղուկացած կազերուն արտադրութեան գործարանն է : Հոս ժամ առ ժամ կը մշակուի 240 լիթր հեղուկ ազօտ եւ 40ական լիթր հեղուկ ջրածին եւ հելիում : Կայ նաեւ օդափոխիչ շէնքը՝ մէկ ժամուան մէջ քառասուն հազար խորանարդ մեթր օդի տարողութեամբ եւայլն :

Ակադեմական Ալիխանեան կը պարզէ իրենց աշխատանքին բնոյթը․ — Հիւլէն իր կառուցուածքով կը յիշեցնէ արեւի համակարգութիւնը, ըստ որում մոլորակներու դերը կը կատարեն ելեկտրոնները, իսկ արեւին դերը՝ այսպէս կոչուող հիւլէին միջուկը, որուն մէջ կեդրոնացած է գրեթէ անոր ամբողջ զանգուածը : Հաստատուած է նաեւ, որ հիւլէին միջուկը իր մեծութեամբ հարիւր հազար անգամ աւելի փոքր է բուն հիւլէէն :

Ուսումնասիրելով հիւլէին ելեկտրական թաղանթին կառուցուածքը, գիտնականները միաժամանակ դիմեցին հիւլէի բուն միջուկի ուսումնասիրութեան :

Միջուկին կառուցուածքը ուսումնասիրելու նպատակով իսկ ներկայիս կ'ուսումնասիրուին անոր կազմին մէջ մտնող առանձին մասնիկները եւս : Ներկայիս կայ երկու հիմնական աղբիւր, որոնց օգնութեամբ բնագէտները կը ստանան մեծ էներժիի իրենց անհրաժեշտ մասնիկները : Ասիկա մեծ էներժիներու արուեստական կերպով ստեղծուած մասնիկներն են, որոնք ձեռք կը ձգուին էլեկտրոնիկ մասնիկներու զանազան ձեւի արագացուցիչներով եւ մեծ էներժիներու մասնիկները, որոնք երկիր կուգան տիեզերական տարածութենէն՝ տիեզերական ճառագայթման կազմին մէջ : Այդ երկրորդ աղբիւրը երկար ժամանակ գրեթէ միակ աղբիւրն էր ելեկտրոնիկ մասնիկներով զբաղող բոլոր երկիրներու բնագէտներուն համար :

Վերջին տասը տարիներուն հիմնական դեր կը խաղան այն հետազօտութիւնները, որո՛նք կը կատարուին մեծ էներժիներու արուեստական կերպով ստեղծուած մասնիկներուն հետ : Ասիկա հնարաւոր դարձաւ, երբ բնագէտները եւ ճարտարագէտները սորվեցան ստեղծել մեծ արագացուցիչներ, ուր ծնունդ կ'առնեն մասնիկները :

Այսպիսի արագացուցիչ մը, որ Խորհ․ Միութեան մեծագոյնն է եւ աշխարհի մեծագոյններէն մէկը, շինուած է Երեւանի մէջ :

ԳԱՀԱՎԻԺՈՂ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Բ.

Այժմ՝ պատմական ակնարկ մը :

Փոքր Ասիա կոչուող այս երկրամասը իր ծոցին մէջ սնուցած է նախամարդը :

Հետքերը կան քարի դարու մարդոց : Ժայռերու վրայ փորագրութիւններ կան՝ աւելի քան 9 հազար տարուան հնութիւն մը հաստատող :

Չկայ երկիր մը, որ այնքան հին ու այնքան բազմազան քաղաքակրթութեանց հետքեր պարունակած ըլլայ իր հողին վրայ, որքան Թուրքիան :

Հինգ հազար տարիներու վրայ կ'երկարի այս երկրին պատմութիւնը, որ պատմութիւնն է մէկը միւսին յաջորդող կամ միատեղ ապրող բազմաթիւ ցեղերու, նաեւ արշաւողներու : Այդ բոլորին մէջ միայն Ուրարտու — Նայիրի — Հայկական ցեղն է, որ կրցած է աւելի քան չորս հազար տարիներու փորձութեան դիմանալ եւ իբրեւ ԱԶԳ՝ հասնիլ մեր օրերուն :

Ի՞նչ փոյթ, թէ Փոքր Ասիոյ Արմէններուն մնացորդացին մէկ մասը, այսօր, գաղթականի ցուպը ձեռքին, ցրուած է աշխարհի չորս հովերուն : Այդ խսկ ինքնին ապացոյց մը չէ՞ ապրելու եւ գոյատեւելու մեր կամքին : Բացառիկ երեւոյթներէն մէկը մարդկային պատմութեան մէջ, որ կարելի է բացատրել միայն ու միմիայն «ՀԱՅՈՒ ՈԳԻ»ով :

Պէտք չենք տեսներ Ուրարտու – Նայիրի — հայկական պատմութեան մօտենալ այս յօղուածաշարքին մէջ : Կեդրոնական Անատոլուի ամէնէն հին եւ մեծագոյն ազգը եղած են Հիթիթները : Այս ցեղին հետքերը կարելի է գտնել Մալաթիայէն սկսեալ դէպի հարաւ մինչեւ Հարան : Ապա, արեւմուտք՝ Իսլահիէ, Մարաշ, Անթաքիա, մանաւանդ Անգարայէն մինչեւ Աֆիոն :

Պատմութիւնը շատ բան կը պարտի այս ազգին, դժբախտաբար չկրցաւ երկար տոկալ : Կուտանք գլխաւոր թուականները այս շրջանի պատմութեան.

3000 – 20000 Ք. Ա. Նախահիթիթեան շրջան
2000 – 1180 Ք. Ա. Հիթիթներ
1200–620 Ք. Ա. Փռիւգիացիներ
620 – 456 Ք. Ա. Լիւտիացիներ
456 – 400 Ք. Ա. Պարսիկներ, իսկ Եգէականի շրջանին մէջ՝ Տրովադացիներ
334 – 190 Ք. Ա. Մակեդոնացիներ
190 – 395 Ք. Ե. Հռովմէացիներ
395 – 1453 Ք. Ե. Բիւզանդացիներ

1453ին, Սուլթան Մէհմէտ Բ. Պոլիսը գրաւելով վերջ տուաւ բիւզանդական կայսրութեան, հիմնելով օսմանեան կայսրութիւնը :

Մինչ այդ, շատ մը ցեղեր անցած են այս երկրամասէն, ինչպէս՝ խալտիներ, Սումերացիներ, Փինիկեցիներ, Ասորեստանցիներ, Եգիպտացիներ, Արաբներ եւ Խաչակիրներ : Ծանօթ են Ճէնկիզ խանի արշաւանքը, անոր չառաւիղներէն Լէնկթիմուրը, նաեւ Ալփասլանը, անոնց աշխարհաւեր վայրագութիւնները : Այս արշաւողներէն Փոքր Ասիոյ մէջ ժամանակի ընթացքին մնացած են զանազան ցեղեր, որոնք ծանօթ են իրարու դէմ իրենց մղած կռիւներով : Օրինակ, Աք Գոյունլու եւ Գարա Գոյունլուներու մահասփիւռ պատերազմները տեւած են մօտ հարիւր տարի :

Երբ Թուրքերը հիմը դրին օսմանեան կայսրութեան, մէկ օրէն միւսը տէր դարձան այդ ժամանակաշրջանի ամէնէն աւելի քաղաքակրթուած երկրամասին՝ հարուստ եւ բազմամարդ :

Աշխարհակալութեան կիրքէ մղուած Թուրքերը հանգիստ շրջան մը չունեցան դրեթէ՝ իրենց մօտ հինգ հարիւր տարուան պատմութեան ընթացքին :

Գրաւեցին շատ մը երկիրներ :

Այդ գրաւումները մաշեցուցին զիրենք :

Երկարատեւ պատերազմներ ձչգեցին, որ Թուրքիա աճի : Եւ ոչ ալ կրցան ուրոյն մշակոյթ ստեղծել : Անոնք կ'իւրացնէին ինչ որ ուրիշը կը շինէր կամ շինել կուտար :

Պիտի չկարենամ առանձին գլուխ մը յատկացնել Թուրքիոյ իւրացումներուն : Թէեւ հայ ընթերցողին համար աւելի քան հետաքրքրական պիտի ըլլար, եթէ ոչ ուրիշ պատճառներով, գոնէ հայկականը զատել թրքական կամ սելճուքեան կոչուած «մշակոյթ»ի խառնիճաղանճէն, եւ այդ նմոյշներու շարքն ու ամբողջութիւնը օգտագործել մեր՝ հայկական մշակոյթին պատմութեան համար :

Այս հարցը ոչ թէ արագ տեսութեան մը նիւթ է, այլ խորունկ ուսումնասիրութիւններ կը պահանջէ, որուն համար պէտք կայ նաեւ մեր ձեռնհաս ուժերուն աջակցութեանը :

Նկատած եմ, որ «թրքական մշակոյթը» երկու գլխաւոր շրջաններու բաժնուած է իր աշխարհագրական բաժանումով.

Արեւելեանը եւ արեւմտեանը :

Առաջինը կը կրէ հայկական ազդեցութիւնը ամենալայն չափերով :

Երկրորդը՝ յունական ազդեցութիւնը :

Հայկական ազդեցութիւնը կը հասնի գրեթէ մինչեւ Կեսարիա, իսկ մնացեալ մասը յունականն է :

Բնական է, արեւմտեան Անատոլուի մէջ ալ կարելի է հայկական մտքի եւ ձեռքի գործեր գտնել, — մանաւանդ Պոլսոյ շրջաններուն մէջ — սակայն այդ պարագաները չենք կրնար ընդհանրացնել, քանի որ ստուգապէս յունական մշակոյթի հետքեր ալ կան արեւելքը :

Մեր գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ հարիւր առ հարիւր «սելճուքեան» կամ «թրքական» նկատուած շինութիւններ արտատըպել թրքական համայնագիտարաններէն եւ այլ գործերէ :

Պիտի տանք նաեւ թրքական «ՊԱՐ»երու քանի մը նմոյշներ, որոնց նմանները բնաւ չեն տեսնուիր արեւմտեան Անատոլուի մէջ եւ որոնք ԱՆՈՒՆՈՎ, ոճով, նոյնիսկ տոհմիկ տարազներով հայկական են :

Կան նաեւ Էրզրումի եւ այլ հայկական նահանգներու մէջ ապրող Թուրքերու թէ Քիւրտերու երգերը, որոնց առանձին պիտի անդրադառնանք :

Ա. Ընդհանուր Պատերազմէն ետք, երբ դարերու «հիւանդ մարդ»ը անվերականգնելիօրէն խորտակուած կը կարծուէր, Դաշնակիցներու անհամաձայնութիւնը ծնունդ տուաւ քեմալականութեան : Մուսթաֆա Քեմալ, գլուխը անցած ազգային պահակախումբ կոչուած բանակի մը, մէկ առ մէկ հարուածեց թէ՛ ներքին ընդդիմադիր տարրերը եւ թէ Անատոլուն գրաւող օտար ուժերը : 1919ին սկսող այս պայքարը վերջ գտաւ 1923 Օգոստոս 29ին, երբ բովանդակ Թուրքիոյ վրայ հռչակուեցաւ հանրապետական վարչակարգը, մայրաքաղաք ունենալով Անգարան :

Աթաթիւրք մաքրեց իր հայրենիքը «օտարներէն», սակայն այդ մաքրագործումը հեռացուց երկրին ամէնէն աշխատունակ, հնարամիտ, իմացական կարողութեանց տէր երկու ժողովուրդները, — Հայերն ու Յոյները :

Կենսունակ տարրերու պակասը տնտեսական ծանր կացութեան մը առջեւ դրաւ նոր Թուրքիան : ԱՅԴ ՄԷԿԸ ՄԵՐ ԿԱՐԾԻ–

1850 ՏԱՐՈՒԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

Աշխարհի հարիւր հնագոյն քաղաքներէն 24ը կառուցուած է Հայաստանի մէջ : Միայն Արարատեան դաշտին մէջ կան հինգ նշանաւոր քաղաքներ, որոնցմէ Էրեբունին (Երեւանը) ամէնէն հին քաղաքն է Խորհ. Միութեան մէջ : 1968ին կը լրանայ Երեւանի հիմնադրութեան 2.750ամեակը : Արարատեան դաշտի հինգ հին քաղաքներէն տարիքով կրտսերը Վաղարշապատն է, որ հիմնուած է 117ին : Այս տարի կը լրանայ անոր ծննդեան 1850ամեակը :

Քաղաքը կառուցուած է Վարդգէսաւանի տեղը, Վաղարշ Ա. Թագաւորին (117 – 140) կողմէ : Խորենացի կը գրէ, որ «Վաղարշը պատեց զայն պարիսպով եւ ամուր պատուարով եւ կոչեց Վաղարշապատ, որ կը կոչուի նաեւ Նոր Քաղաք» :

Քաղաքը ունեցած է քանի մը անուններ՝ Նոր Քաղաք, Քաղաքուդաշտ, Քաղաքամայր (1945էն ի վեր կը կոչուի Էջմիածին) :

Եղած է Հայաստանի վարչական, տնտեսական եւ մշակութային կարեւոր կեդրոն մը : Բ. դարէն մինչեւ Ե. դարու կէսերը Վաղարշապատը Հայաստանի մայրաքաղաքն էր :

301ին, աշխարհի մէջ առաջինը ըլլալով, Հայաստան քրիստոնէութիւնը ընդունեցաւ իբրեւ պետական կրօնք : Երկու տարի ետք, Տրդատ եւ Լուսաւորիչ շինեցին Մայր Տաճարը, որ դարերու ընթացքին բազմաթիւ անգամներ ենթարկուեցաւ վերանորոգումներու : 302էն մինչեւ 453 եւ 1441էն մինչեւ հիմա Էջմիածին եղած է եւ է Հայոց Կաթողիկոսներու աթոռանիստ վայրը, հոգեւոր կեդրոնը : Էջմիածինի տաճարը աշխարհի միակ շէնքն է, ուր կեանքը առանց ընդմիջումի յարատեւած է 1665 տարի :

«Ասքանազեան ազգի եւ Հայաստան աշխարհի աստուածապարգեւ գիրը» առաջին անգամ Վաղարշապատ բերաւ Մաշտոց : Կորիւն կը գրէ. «Եւ արդ, երբ յիշեալն (Մաշտոցը) եկաւ, մօտեցաւ թագաւորական քաղաքին, իմաց տուին թագաւորին եւ սուրբ եպիսկոպոսին : Նրանք նախարարազունք ազգանու բոլոր բազմութիւնն առնելով՝ քաղաքից դուրս եկան, Ռահ գետի ափին դիմաւորեցին երանելիին : Եւ ցանկալի ողջոյնը միմեանց տալուց յետոյ՝ այնտեղից ցնծութեան ձայներով եւ հոգեւոր երգերով ու բարձրաձայն օրհնութիւններով ետ դարձան քաղաքը, եւ տօնական ուրախութեամբ անց կացրին օրերը» :

Մօտաւորապէս 412ին հոս բացուած է հայկական առաջին դպրոցը : Այսպիսով, Վաղարշապատ կրթական ամէնէն հին օճախն է Խորհ. Միութեան մէջ : Այս դպրոցի առաջին աշակերտներէն եղած է սպարապետ Վարդան Մամիկոնեան, Աւարայրի հերոսը :

Վաղարշապատի մէջ ծրագրուած է հայկական գիրերը տարածելու գործը երկրին մէջ :

Հին Վաղարշապատը աւելի մեծ եղած է : Կ'ընդգրկէր Քասախ գետը եւ Զուարթնոց տաճարը :

Ուշագրաւ է, որ միայն Է. դարուն հոս կառուցուած են Զուարթնոց, Հռիփսիմէ, Գայանէ եւ Շողակաթ տաճարները : Անոնցմէ առաջին երեքը ճարտարապետական սքանչելի կոթողներ են : Հռիփսիմէի վանքը կառուցուած է 618ին, Կոմիտաս կաթողիկոսի կողմէ, Գայանէի վանքը 630ին, Եզր կաթողիկոսի կողմէ : Շողակաթի տաճարը, որ կառուցուած է Է. դարուն, 1694ին Շոռոթեցի Աղամալ իշխանին կողմէ կը քանդուի, եւ կը կառուցուի նոր եկեղեցի մը :

Հայ ճարտարապետներու գլուխ գործոցներէն է Զուարթնոցը : Հոս փայլատակած է հայ մարդուն ստեղծագործական հանճարը : Ժամանակին այս եկեղեցին համարած են աշխարհի եօթը հրաշալիքներէն մէկը : Կառուցանել տուած է Ներսէս Տայեցի կաթողիկոսը, որուն մեր պատմագիրները «Շինող» մականունն են տուած : Զայն նախագծած եւ շինած է հայ հանճարեղ ճարտարապետ Յոհանը : Կաղանկատուացի կը գրէ, որ Բիւզանդիոնի Կոստանդին կայսրը տեսնելով Զուարթնոցը, հիացած եւ փափաքած է, որ նմանը շինուի Կ. Պոլսոյ մէջ, սակայն կայսրը մեռած է եւ գործը մնացած է անկատար :

Եկեղեցին կանգուն մնացած է երեք հարիւր տարի : Ժ. դարուն կը փլի երկրաշարժէն : Ի. դարու սկիզբները պեղումներու շնորհիւ երեւան կը հանուին եկեղեցին բեկորները : Այժմ թանգարանի վերածուած է :

Հայաստանի մէջ առաջին տպարանը հիմնադրուած է Վաղարշապատի մէջ, 1771ին, Սիմոն Երեւանցիի ջանքերով եւ Մադրաս բնակող Ջուղայեցի Գրիգոր Զաքըրեանի նիւթական օժանդակութեամբ : Նոյն թուականին հիմնուեցաւ թուղթի գործարան մը եւ տառաձուլարան մը : Հոս տպագրուած են բազմաթիւ գիրքեր : 1867էն մինչեւ Ի. դարու տասնական թըւականները Վաղարշապատի մէջ է, որ հրատարակուած է «Արարատ» հայագի–

ՔՈՎ ՉԷ՛ ՄԻԱՅՆ, ԱՅԼ ··· ԲՈԼՈՐ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ : Այս կարծիքը յայտնեց ինծի վերջերս, Պէյրութի Թուրք պատասխանատու պաշտօնատարներէն մէկը :

Տակաւին երեք հարիւր տարի առաջ աշխարհի նախանձը գրգռող արեւելեան նահանգները անմարդաբնակ արօտավայրեր են այսօր :

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՔՆԱՑՈՂ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

(ՀԷՔԵԱԹ)

— * —

Կար ու չկար, թագաւոր մը կար : Թագաւոր ու թագուհի շարունակ կը մտածէին, թէ ե՞րբ արդեօք Աստուած զաւակ մը պիտի պարգեւէր իրենց : Վերջապէս փոքրիկ, սիրունիկ աղջիկ մը ունեցան :

Թագաւոր ու թագուհի որոշեցին կատարել աննախընթաց կնունք մը, որ միշտ յիշատակելի մնար : Փոքրիկ իշխանուհիին համար կնքամայր ընտրեցին անտառի պարիկները :

Եօթը պարիկներ էին, որոնք պարգեւներ տուին իշխանուհիին եւ զայն ամէն կատարելութիւններով օժտեցին :

Կնունքի արարողութենէն ետք, փառաւոր խնջոյք մը պիտի տրուէր թագաւորի պալատին մէջ : Հայկերոյթի սեղանին վրայ, իւրաքանչիւր պարիկի առջեւ, հրաշալի սպաս մը դրուած էր եւ ոսկեէ ափսէ մը, որուն կափարիչը զարդարուած էր սուտակներով եւ շողշողուն ադամանդներով :

Երբ պարիկները սեղանին շուրջ իրենց տեղը գրաւուած էին, յանկարծ պառաւ պարիկ մը ներս մտաւ, զոր մոռցած էին հրաւիրել, որովհետեւ յիսուն տարիէ ի վեր ան դուրս չէր ելած իր աշտարակէն, եւ բոլորն ալ մեռած ու թաղուած կը կարծէին զայն :

Պառաւ պարիկը, զայրացած, որ զինքը մոռցած էին հրաւիրել, գլուխը ժանթաթուղի ճիւղերով զարդարած եւ ձեռքը տատասկի ճիւղ մը բռնած՝ ներկայացաւ թագաւորին եւ խիստ ձայնով մը ըսաւ.

— Աղջիկդ ճախարակի իլի մը պիտի դպչի, մատը պիտի ծակի եւ ատկէ պիտի մեռնի :

Ըսելն ու աներեւութանալը մէկ եղաւ : Պարիկներու թագուհին, որ կնքամայրերէն մէկն էր, փութաց իսկոյն փարատել պառաւ պարիկին անէծքին ազդեցութիւնը եւ յայտարարեց, թէ իշխանուհին պիտի չմեռնի, այլ հարիւր տարի պիտի քնանայ :

Որպէսզի իրենց միամօր իշխանուհին նման արկածի մը չենթարկուի, թագաւորը հրամանագիր մը հրատարակեց, որով մահապատիժ կ'սպառնար տանը մէջ ճախարակ ունեցողներուն :

Իշխանուհին երբ 17 տարու եղաւ, օր մը դղեակին չորս կողմը պտըտելու ելաւ : Աշտարակ մը տանող նեղ ու երկար սանդուխ մը տեսնելով, վեր բարձրացաւ :

Զար պարիկին բնակարանն էր ան : Պարիկը ճախարակին առջեւ նստած կը մանէր : Փոքրիկ իշխանուհին, ճախարակը տեսնելուն պէս, հետաքրքրութեամբ մօտեցաւ անոր եւ մատը իլին դպցնելով վիրաւորուեցաւ :

Անմիջապէս անէծքը իրականացաւ եւ իշխանուհին խոր քունի մէջ մտաւ :

Պալատականները գրկելով վար իջեցուցին զայն անմիջապէս եւ անկողնի մը մէջ պառկեցուցին : Բայց պարիկներու թագուհին, որուն լուր տուած էին, իսկոյն եկաւ եւ իր ձեռքի ճպոտով դպաւ իշխանուհին շրջապատող բոլոր անձերուն եւ իրերուն, որպէսզի բոլորն ալ քնանան անոր հետ եւ արթնցած պահուն չփոթանքի չմատնուի :

Ամբողջ պալատը խոր քունի մէջ մխրճուեցաւ :

Անցան հարիւր տարիներ : Օր մը, դըրացի թագաւորին տղան, քաջ ու գեղեցիկ իշխան մը, պալատին մօտակայ անտառը եկաւ որսի. հարցուց, թէ ի՛նչ են այն հեռաւոր աշտարակները, որոնք կը նշմարուէին անտառին խորը :

Ծերուկ գիւղացի մը պատասխանեց.

— Սիրելի՛ իշխան, աւելէ յիսուն տարի առաջ, հօրմէս լսած եմ, որ այդ աշտարակներուն մօտակայ դղեակին մէջ, շատ սիրուն եւ գեղանի իշխանուհի մը կը բնակի, որ հարիւր տարիէ ի վեր կը քնանայ, թագաւորի մը տղան պիտի արթընցնէ զայն ու անոր հետ պիտի ամուսնանայ :

Դեռատի իշխանը, այս խօսքերէն խրախուսուած, խանդավառուեցաւ եւ ուզեց հերոսը դառնալ այդ արկածախնդրութեան :

Թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

(1 – Շար.)

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

«ՅՈՒՇԱՐԱՐ»

Այս անունը կը կրէ գարասկիզբին հրատարակուած եւ մասնակի ընդհատումներով շուրջ վեց տարի գոյատեւած պարբերականը, որ ուշագրաւ երեւոյթ էր այդ ժամանակաշրջանի թատերական կեանքին մէջ: Իր նկարագրով թատերական հանդէս մըն էր, թէեւ կային նաեւ արուեստի միւս ճիւղերուն նուիրուած էջեր:

Հանդէսին խմբագիրն ու հրատարակիչն էր դերասան Արամ Վրոյր: Սկսած է լոյս տեսնել 1907 Փետրուար 16ին (հին տոմար) եւ իբրեւ երկշաբաթաթերթ հրատարակուած է մինչեւ 1909 Յուլիս 12, ընդամէնը 32 թիւ: Նիւթական եւ այլ պատճառներով երկշաբաթաթերթին հրատարակութիւնը կը դադրի: 1912 Հոկտեմբերէն մինչեւ 1913 Յուլիս՝ լոյս կը տեսնէ տարեգրքի ձեւով (չորս հատոր): Իբրեւ յաւելուած լոյս տեսած են նաեւ քանի մը ինքնուրոյն եւ թարգմանական թատերգութիւններ:

Պարբերականին շուրջը հաւաքուած է – ին Թ. Թորամանեան, Գ. Բաշինջաղեան, Յովհ. Թումանեան, Աւ. Իսահակեան, Լէօ, Նար – Դոս, Գ. Զմշկեան, Վ. Սուրէնեանց, Ա. Մանդինեան, Շիրվանզադէ, Ստ. Քափանակեան եւ ուրիշներ:

Պարբերաթերթին նպատակին մասին հետեւեալը գրուած է անդրանիկ թիւին խմբագրականին մէջ, որուն հեղինակն է Լէօ:

«Ամէն ինչ ժողովրդի համար ... Այս հրամայական եւ գոռ պատգամից դուրս, մեր եռացող, երկունքով բռնուած ժամանակը որեւէ գրութիւն չի ճանաչում: Կեանքի բոլոր խորշերում, ամէն տեղ, ուր մարդկայնութեան երակն է զարկում, ուր հառաչում է ինքն իր տէրը դառնալ կամեցող մարդը, միայն եւ միայն մի նշանաբան, մի դրօշակ, մի նշանախօսք է համապատասխանում յաւիտենական անջնջելի արդարութեան, ամէն ինչ ժողովրդի համար ...»:

Իր գոյութեան համեմատաբար կարճ ժամանակամիջոցին մէջ «Յուշարար»ը կարեւոր դեր խաղացած է առօրեայ թատերական կեանքին եւ հայ թատրոնի պատմական անցեալին եւ, մանաւանդ, թատրոնի արուեստին լուսաբանութեան ուղղութեամբ:

Առօրեայ հարցերէն զատ, «Յուշարար»ը անդրադարձած է նաեւ հայ թատրոնի անցեալին: Հետաքրքրական չափ փաստերու կարելի է հանդիպիլ «Նիւթեր հայ թատրոնի պատմութեան համար» բաժնին մէջ, ուր տպագրուած են Ա. Մանդինեանի, Գ. Զմշկեանի, Է. Տէր – Գրիգորեանի արժէքաւոր յուշագրութիւնները, Գ. Գրիգորեանի «Թատրոնի սկզբնաւորութիւնը Բաքւում», Ա. Վրոյրի «Իմ հանդիպումը Տիկին Արուսեակին, Շիրվանզադէի «Իմ ծանօթութիւնը Ադամեանի հետ» եւ այլ չահեկան յօդուածներ:

Թատերական հարցերէ զատ, թերթը անդրադարձած է նաեւ արուեստի միւս բնագաւառներուն: Ուշագրաւ են կարգ մը յօդուածներ. — Թ. Թորամանեան («Ակնարկ մը ճարտարապետական ոճերու ծագման եւ բաժանման վրայ»: «Կրօնական տաճարներու զանազանութիւնները՝ սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը», «Անիի պեղումներու առթիւ», «Տեկորի տաճարը» եւայլն) Գ. Լեւոնեան («Երկու խօսք հայ մանրանկարչութեան մասին»), Ա. Մայիլեան («Երաժշտական ապրումներ») եւ ուրիշներ: Հանդէսին մէջ պարբերաբար հրատարակուած են նաեւ Յովհ. Թումանեանի, Աւ. Իսահակեանի, Ալ. Ծատուրեանի, Վ. Տէրեանի եւ ուրիշ մեծ գրողներու ստեղծագործութիւնները:

Թ. ՓԱՇԱՅԵԱՆ

տական հանդէսը: Գէորգ Դ. Կաթողիկոս 1874ին կը հիմնէ Գէորգեան ճեմարանը, որ 45 տարուան իր գոյութեան տարիներուն տուած է ականաւոր չատ դէմքեր:

Հ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՁԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԵՐԼԻՆ. — Հոկտեմբեր 24ին Տիւսէլտորֆէն արեւմտեան Պերլին փոխադրուելով Զէհլէնտորֆէր Վալտֆրիտհոֆ գերեզմանին ընտանեկան դամբարանին մէջ յուղարկաւորուեցաւ Գերմանիոյ հայ գաղութի ծանօթ գործիչ Տոքթ. Տիրայր Ֆրունձեանի մարմինը:

Զուտ հայ ծիսական արարողութիւնը կատարեց Վիէննայէն յատկապէս հրաւիրուած Մեսրոպ Ծ. Վրդ. Գրիգորեան, որուն կ՚ընկերանային Պերլինի հայ դպիրները:

Մատուռին մէջ հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօնին ընթացքին Հայր Սուրբը գերմաներէն գրուածք մը կարդալով յիշեց հանգուցեալին կենսագրական հանգրուանները եւ Հոգւոյն սրբով մխիթարեց ժողովուրդը, որ լեցուցած էր մատուռը վերջին յարգանքը մատուցանելու եւ պսակ դնելու համար:

Մեծելական եղանակով դագաղը դամբարանին առաջնորդելով այնտեղ թաղման արարողութիւնը կատարեցին Գրիգորեան վարդապետը եւ դպիրները: Վարդապետը իր քարոզը հայ հասարակութեան ուղղելով վերարծարծեց Տոքթ. Տիրայր Ֆրունձեանի ազգանուէր գործունէութիւնը մանաւանդ Բ. աշխարհամարտին ընթացքին, ինչպէս ծանօթ է Հայութեան:

Տիրայր Ֆրունձեան վերջին տասը տարիներուն վարիչն էր Տիւսէլտորֆի Հէնքըլ – Փափիլը ունտ Փափը գործարանին կեդրոնական լաբորաթուարին, հետեւաբար չորս ներկայացուցիչներ եկած էին վեց հարիւր աշխատաւորներու եւ տնօրէնութեան կողմէ: Տոքթ. Ֆ. Պուսման իբրեւ ընդհ. տնօրէն այդ հաստատութեան եւ մերձաւոր աշխատակից հանգուցեալին, խօսեցաւ դամբանական մը վեր հանելով ողբացեալին գիտական կարողութիւնները, անխոնջ ջանասիրութիւնն ու ընկերականութիւնը, զոր վայելած էր ինք եւս: Այս ճառը պատիւ կը բերէր նաեւ Հայութեան, որուն անունը միշտ բարձր բռնելու նուիրուած էր հանգուցեալը ամէն առթիւ: (Ի դէպ հարկ է յիշատակել այստեղ որ տնօրէնութիւնը արտօնած էր իրեն Պոնի համալսարանին մէջ չորս ժամ հայերէնի դասախօսութիւն տանձնել՝ նկատի ունենալով Պոխումի նորահաստատ համալսարան փոխադրուիլը Պոնի հայերէնի դասախօսին):

Պերլինի Հայ Գաղութային Միութեան նախագահ Պ. Վահան Զաքարեանց սրտագին խօսքերով յիշեց հանգուցեալին հետ վերջին տեսակցութիւնները եւ ըսաւ որ տանդքը միշտ ազգի եւ հայրենիքի շուրջ կը դարձդարձէր: Անոր սիրտը կը բաբախէր միայն Հայութեան համար, ուստի Ս. Էջմիածնէն բերուած հող սրսկելով անոր դագաղին վրայ, մխիթարեց սգաւոր պարագաներն ու համայնքը:

Պ. Ա. Վան-Փուշ գեղեցիկ դամբանական մը խօսեցաւ իբրեւ տեղական ազգային գործիչ եւ լաւատեղեակ Տիրայր Ֆրունձեանի ազգային գործունէութեան, որ ան ունեցած էր Պերլինի «Հայ երիտասարդ» միութիւնը կազմելով, դասախօսելով եւ ներշնչելով ազգային հպարտութեան ոգին: Մեծ յուզում յառաջացուցին Պ. Վան-Փուշի սրտաբուխ խօսքերը, որոնց կը հետեւէին նոյնպէս իբր մասունք հայրենի Ս. Էջմիածնէն բերուած հողի սրսկումները՝ «Հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի Տիրայր, ըսելով ...»:

Թաղման արարողութենէն ետք սգակիրները պսակազարդ հողաթումբէն հեռացան եւ հաւաքուելով մօտակայ հիւրանոցի մը մէջ մխիթարեցին սգակիր եղբայրը, որ կը փոխարինէր 85ամեայ մայրիկը եւ ընտանեկան պարագաները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՂՄՈՒԿԸ

Տիկինը. — Ի՞նչ աղմուկ էր այդ:

Սպասուհին. — Եղա՞ծ բան է, որ վեց պնակ կոտրի եւ ձայն չելլէ ...

×

ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ամբակում, լրագրին ընթերցումը վերջացնելէ ետք, կը տրամաբանէ.

— Տարօրինակ են սա խմբագիրները, մեծ մարդոց մահը կը ծանուցանեն, բայց ոչ անոնց ծնունդը ...

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

Բարձր հովանաւորութեամբ Լիբանանի հիւպատոսարանի եւ կազմակերպութեամբ Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան, հաճոյքը ունինք ներկայացնելու Պ. Տիգրան Ժամկոչեան՝ Լիբանանի կրթական նախարարութեան մրցանակաւոր, Հռոմի եւ Վենետիկի երաժշտանոցներու ազգային մրցանակի արժանացած, ինչպէս եւ ընտրուած Սքալա տը Միլանի մէջ իբր առաջին թենոր:

Երգահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 25ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Էքոլ Նորմալի սրահին մէջ:

Համակրելի երգիչը սիրուած եւ գնահատուած էր իր ունեցած երգահանդէսներով զանազան երկիրներու մէջ, ինչպէս՝ Իտալիա, Յունաստան, Թուրքիա, Պոլիս եւ այլն, չարդ ծանօթ չէ Փարիզի հայ հասարակութեան: Կ՚արժէ մօտէն ճանչնալ եւ քաջալերել տաղանդաւոր արուեստագէտը (պարիթօն), ծափահարել հայ ազգին պատիւ բերող իր ձայնալարերէն մէկը:

Յայտագրի մէջ կան հայ եւ օտար յայտնի հեղինակներ, ինչպէս եւ կտոր մը ողբացեալ Գ. Ղազարոսեանէ ձօնուած Տ. Ժամկոչեանի:

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութիւնը ուրախ է ներկայացնելու բացառիկ եւ հաճելի երեկոյ մը, հայ եւ օտար երաժշտասէր հասարակութեան յուսալով թ միաժամանակ, քաջալերանք:

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Հայրը՝ տղուն.

— Տղաս, պէտք է անգլերէն ալ սորվիս: Այսօր, մօտաւորապէս մէկ միլիառ մարդիկ անգլերէն կը խօսին աշխարհի վրայ:

Տղան կը պատասխանէ.

— Մէկ միլիառը բաւական չէ՞, հայրիկ: Անպայման պէտք է որ մէկ հոգի՞ ալ աւելնայ անոնց վրայ:

×

Կինը՝ ամուսինին.

— Իմացա՞ր: Մեր դրացիները՝ Սիրամարգեանները կ՚ամուսնալուծուին:

Ամուսինը.

— Իրա՞ւ: Ո՞վ է յանցաւորը:

— Յանցաւորը պարոն Սիրամարգեանն է: Որովհետեւ, տիկինին չսպասած մէկ ժամուն տուն դարձեր է ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆ– (50)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

— Լաւ:

— Տե՞ղ քա՞րթը կ՚ընտրես աւելի թէ Սփինողան:

— Դիողինէսը կ՚ընտրեմ, ըսաւ Թոլոմիէս:

Այս վճիռը տալէն ետք գինին խմեց եւ կրկնեց.

— Կը հաւանիմ ապրելու: Աշխարհի վրայ ամէն բան վերջացած չէ, վասնզի մարդ տակաւին կրնայ յիմարաբար խօսիլ: Փա՛ռք կուտամ ուրեմն անմահ աստուածներուն: Մարդ կը ստէ, բայց կը խնդայ: Կը հաստատէ, բայց կը տարակուսի: Ինչ որ անանկնունելի է, հաւաքարանութեամբ կը գտնուի: Գեղեցիկ բան մըն է այս: Աշխարհի մէջ դեռ կան մարդիկ որոնք ուրախութեամբ բանալ եւ գոցել գիտեն զարմանալի զաղափարներու հրաշատուփը: Տիկիններ, այս գինին զոր հանդարտօրէն կը խմէք, գիտէք որ Մատէյրի գինի է. Քուրալ տա Ֆրէյրայի այգիէն ելած է, որ ծովին մակերեւոյթէն երեք հարիւր տասնեւօթը գրկաչափ բարձր է: Ուշադրութիւն ուրեմն խմելու ատեն. երեք հարիւր տասնեւօթը գրկաչափ բսի. եւ Պրն. Պոմպարտան, մեր պերճաշուք պանդոկապետը չորս ֆրանք եւ յիսուն սանթիմի կուտայ մեզ այս երեք հարիւր տասնեօթը գրկաչափը:

Թոլոմիէս այս արշաւումին մէջ դըժուարաւ կանդ պիտի առնէր եթէ նոյն պահուն դետափին վրայ ձի մը կանգ առած չըլլար: Ընդհարումին պատճառաւ թէ սայլը եւ թէ ատենաբանը կանգ առին: Պոսի ծեր, նիհար եւ մորթուելու արժանի դրաստ մըն էր այս ձին որ խիստ ծանրաբեռն սայլ մը կը քաշէր: Պոմպարտայի առջեւ հասած ատեն անասունը՝ ուժը եւ շունչը սպառած ըլլալով՝ չէր ուզած հեռու երթալ: Այս դէպքումին պատճառաւ բազմութիւն մը հաւաքուած էր: Սայլորդը հայհոյելով եւ բարկանալով՝ երբ պատշաճ ազդութեամբ մը տէ՛հ պոռաց եւ մտրակով անգութ հարուած մը տըւաւ, անպիտան դրաստը գետինը տապալեցաւ եւ ալ չկանգնեցաւ:

— Խե՛ղճ ձի, ըսաւ Ֆանթին՝ հառաչելով: Իսկ Տալիա գոչեց.

— Ֆանթինն ալ ահա ձիերուն վրայ գթալ կը սկսի. տասնկ ալ անհամութիւն կ՚ըլլա՞յ եղեր:

Նոյն պահուն Ֆէյվուրիթ թեւերը խաչաձեւ եւ գլուխը քիչ մը կռնակին կողմը ծռելով՝ համարձակութեամբ մը Թոլոմիէսին նայեցաւ եւ ըսաւ.

— Նայէ ի՛նչ կ՚ըսեմ. ո՞ւր է խաղալու խաղդ:

— Աղէկ ըսիք. ժամանակը եկաւ. պատասխանեց Թոլոմիէս: Պարոններ, այս տիկիններուն զարմանալի խաղ մը խաղալու ժամանակը հասաւ: Տիկիններ, վայրկեան մը սպասեցէք մեզի:

— Բայց պէտք է որ նախ անձնիւր համբոյր մը քաղէ, ըսաւ Պլաշվէլ:

— Ճակատէն, պատասխանեց Թոլոմիէս:

Ամէն մէկը իր սիրուհիին ճակատը պագաւ:

Յետոյ չորսն ալ կարգաւ եւ ամէն մէկը մատը բերնին վրայ դրած դէպի դուռը ուղղուեցան:

Երբ դուրս ելան, Ֆէյվուրիթ ծափահարութիւն մը ըրաւ:

— Արդէն անոնց այսպէս ելլելն անգամ զուարճալի է, ըսաւ:

— Շատ մի՛ ուշանաք, կը սպասենք ձեզի, մրմռաց Ֆանթին:

ԳԼՈՒԽ ԻԴ

ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ ՈՒՐԱԽԱԼԻ ՎԱԽՃԱՆԸ

Նորատի աղջիկները մինակ մնալով երկուքը մէկ եւ երկուքն ալ միւս պատուհանին յենարանին վրայ կռթնեցան իրենց արմուկով եւ սկսան չաղակրատել, իրենց գլուխը ծռել եւ մէկ պատուհանէն միւս պատուհանը խօսք ուղղել եւ պատասխան առնել:

Երիտասարդներուն թեւ թեւի մտնելով Պոմպարտայի պանդոկներէն ելլելը տեսան: Երիտասարդները իրենց ետեւը դարձան անգամ մը, խնդալով նշաններ ըրին աղջիկներուն եւ աներեւոյթ եղան կիրակի օրուան այն փոշելի բազմութեան մէջ որով ամէն Շաբաթ կը գրաւուի Շան զ՚Էլիզէն:

— Շատ մի՛ ուշանաք, գոչեց Ֆանթին:

— Անտարակոյս աղուոր բան մը պիտի ընեն, ըսաւ Զէֆին:

— Ես, կրկնեց Ֆէյվուրիթ, կ՚ուզեմ որ փառաւոր բան մը ըլլայ ինչ որ պիտի ընեն:

Իրենց ուշադրութիւնը խկոյն գետեզրի վրայի շարժումին տուին, զոր մեծ ծառերուն ոստերուն մէջէն կը նշմարէին եւ որմէ մեծ զուարճութիւն մը կը զգային:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Մալվինէ Խապալեան իր յաւէտ ողբացեալ քրոջ՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ՚ընէ.— Փարիզահայ Տիկ. Միութեան

(Որբ. Օգն. Մարմին)	200
Աղքատախնամին	200
Կարմիր Խաչին	200
Կապոյտ Խաչին	200
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :	
«Յառաջ»ին	200

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Առնուվիլի Վարդգայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ (19 Նոյեմբեր) Կիրակի օր եկեղեցւոյս շինութեան յանձնախումբի անդամներէն ողբացեալ

ՍՈՂՈՄՈՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ : Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Խոնարհիկ Նիկողոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Պօրտոյէն Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան Արամ եւ զաւակները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Եօրղանեանի եւ Պ. Յ. Նիկողոսեանի նաեւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի քսան ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի եւ «Հայ Բոյժ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ եւ աթոռներու նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	272.963.50

Տէր եւ Տիկ. Արա եւ Ալիս Պարթեւեան Գոհարիկ Ղազարոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆրանք, Տէր եւ Տիկ. Ժիրայր եւ Կիւլա Պետրոսեան Թագուհի Զաքչաքեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 30, Այրի Տիկին Յովհ. Սապունճեան իր ամուսնոյն մահուան Բ. տարելիցին առթիւ յիսուն, Պ. Սրապ Քիւթնէրեան, Ստեփան Քիւթնէրեանի մահուան առթիւ յիսուն, Տիկին Հայկ Աղապէկեան տասը : Ընդհ. գումար 273.203.50 ֆրանք :

ՆՈՒԷՐ

Սամուէլ Մուրատ վարժարանի Ծնողաց Միութիւնը 25ական ֆրանք կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն Տիկ. Մինթանճեանի մօր մահուան առթիւ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Թորոս Սարեան նորոգ հանգուցեալ իրենց եղբօր Լեւոն Սարեանի եւ իրենց բոլոր ննջեցեալներու յիշատակին կը նուիրեն տասնական ֆր. Շաւիլի եկեղեցիին եւ «Յառաջ»ին :

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան կողմէ :

« Պատմութիւն հայկական Պոնտոսի » գիրքի հրատարակման առթիւ, 19 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ :

Նախագահութեամբ՝

ԱՐՇԱԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆԻ

Կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ ՈՐԲՈՒՆԻ :

Լուսարձակով պիտի ցուցադրուի Սամսոնի, Կիրասոնի, Տրապիզոնի հարիւրէ աւելի լուսանկարներ : Կը ցուցադրուի հայկական խօսուն ժապաւէն մը :

Սրահին մէջ կը վաճառուի մասնաւորապէս Տրապիզոնէն բերուած կաղինը, Ճէվիզլիքի չոր թութը, Կիւմիւշհանէի բէսթիլը, Սիւրմէնէի թէյը եւ լազուտ հացը :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ համակիրներ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 25ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ առաւօտ, 10րդ. Թաղամասի քաղաքապետարանին սրահը :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի Ազգ. Տան սրահին մէջ 295, Րիւ Պուալօ, ժամը 15ին :

Կը խօսի Փրոֆ. Վահագն Տատրեան :

Նիւթ՝ «Հայկական Դատը »

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը Ուրբաթ (Նոյեմբեր 24) Մշակոյթի Տան մէջ :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի եւ շրջակայի Հայ Ազգ. Միութիւնը աւարտած ըլլալով իր շըրջանը, ընդհ. ժողովին կը հրաւիրէ շըրջանի Հայութիւնը անխտիր, Շաբաթ, Նոյեմբեր 17, ժամը 21ին, Սալ տը Ֆէթի վերնայարկը :

Օրակարգ՝ Ա) Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն :

Բ) Ընտրութիւն՝ հաշուեքննիչ եւ ընտրողական յանձնախումբի :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ բեմասիրաց թատերախումբ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Նոյեմբեր 17, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.45ին :

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Ի նպաստ Ֆրանսահայ Կապոյտ խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին :

ՍԱԼ ՎՕԼԹԷՐ ՐԻՒ ՎՕԼԹԷՐ

Բեմադրութիւն՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Գլխաւոր դերակատարներ՝ Զարուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրիան Մարգարեան :

Ինչպէս նաեւ Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Վիքի Մոստիչեան, Փիէռ Թէրզեան եւ Սարգիս Մոստիչեան :

ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՃԻՇԴ ԺԱՄՈՒՆ

Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ :

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ, Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյս մէջ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ, Էջմիածնի Միաբան ՏԻՐԱՅՐ ԵՊՍ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ (Առաջնորդ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ Թեմերուն) :

Արարողութեանց կը նախագահէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին :

×

Յաւարտ պատարագի ի պատիւ սըրբազաններուն ճաշ կը տրուի Մարինեանի ճաշարանին մէջ : Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակից ըլլալ թող հաճին մինչեւ Ուրբաթ գիշեր արձանագրուիլ Թաղականութեան կամ Փրատոյի մայր եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 4ին, Պաչօղլանեան քոյրերու բնակարանը : Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ ժողովին : Օրակարգ.— Հ. Օ. Մ.ի Տրջաբերականը :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի (Նոյեմբեր 20) կէսօրէ ետք ժամը 4ին ընկերուհի Պաքրճեանի բնակարանը, 6 Րիւ Ժան – Ժօրէս, Պուա – Քոլոմպ : Օրակարգ՝ Հ. Օ. Մ.ի բացառիկ շրջաբերականի ընթերցում եւ վարչութեան ընտրութիւն : Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՈՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Առնուվիլ – Սարսէլ « Վարդան » ենթակոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 15էՆ 24

Սարսէլի վերանորոգուած Քաղաքապետարանի սրահին մէջ Փլաս տիւ 11նօվամպրը

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին առաջին անգամ ըլլալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «ՆԱՅԻՐԻ» պարախումբը բոլորովին նոր յայտագրով մը

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզեան շրջանի մէջ, ԸՆԿ.ՀԻ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ ընկերակցութեամբ ԸՆԿ. ԹՈՐՈՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ, ինչպէս նաեւ անանկնկալ… քառեակ մը :

Ժամը 19ին կը սկսին եւրոպական պարերը Ճարպիկեանի նուագախումբով :

ՃՈՒ ՊԻՒՖԷ — ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՍՐԱՀԻՆ ՋԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ ԱՊԱՀՈՎՈՒԱԾ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ :

Կը նախագահէ Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԱ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Մուտքը ազատ է

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած տեղւոյն ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆՈՅՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ՝ Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ Հոգաբարձութեան

Կը նախագահէ՝ **Joseph FRANCESCHI**

Maire d'Alfortville — Conseiller Général du Val de Marne

Շաբաթ, Նոյեմբեր 18, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված եւ խմիչք :

SALLE DES FETES DE LA MAIRIE, RUE VOLTAIRE

ORCHESTRE Jacques HELIAN

Association des Officiers Anciens Combattants de l'Armée Française à Titre Etranger

Իր քսանամեակին առթիւ կը կազմակերպէ

ՇԱԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18

ժամը 10.30ին ծաղկեպսակի զետեղում Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին, Արք տը Թրիոմֆ, բարձր հովանաւորութեամբ, նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ Բանակներու նախարար՝ PIERRE MESSMER

ՇԱԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 25

ժամը 10.30ին Սէնթ–Ժընըվիէվ տէ Պուա յի գերեզմանատունը (էսոնն), միութեան յուշարձանին եւ զինուորական բաժնին առ ջեւ, ուր տարի մըն է կը հանգչի Զօր. Զ. Պեշկով :

ՈՍԿՈԿՈԶՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԲՈԼՈՐ ՕՏԱՐ ԿԱՄԱՒՈՐ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԻՆԿԱԾ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ, բարձր հովանաւորութեամբ, նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ, Նախկին Ռազմիկներու եւ Պատերազմի Զոհերու նախարար՝ HENRI DUVILLARD

Յատուկ քառեր կը մեկնին Օրսօ քառերու կայարանէն (Փլաս Տանֆէռ – Ռօշըռօ) ժամը ճիշդ 8.45ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 30

ԺԱՄԸ 20ին, Սէրքլը Նասիոնալ տէ զ'Ամէ 8, Place St. Augustin

ԿՈՉՈՒՆՔ, բարձր հովանաւորութեամբ բանակներու նախարար ՓԻԷՌ ՄԵՍՄԷՐԻ

Ծախքերու մասնակցութիւն 40 ֆրանք :

Տեղերը ապահովել ընդհ. քարտուղարէն

H. ARAKELIAN, 20 Rue Nungesser et Coli, Paris (16e) — Tél. : 605-34-70

ԼԻՈՆ — ԼԻՈՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

ՇԱՌՊՈՆԻԷՌԻ մեծ ու շքեղ սրահին մէջ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ PIERRE ELFERA

Գեղարուեստական բաժին, կ՚երգէ ծանօթ երգչուհի Տիկին Ծովինար Արթինեան – Տէր – Պետրոսեան ու կը մասնակցի Յունական պարախումբը :

Ճոխ պիւֆէ, թօթիյօն, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ :

Կանխաւ ապահովել սեղանները Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ :

ՄՈՒՏՔԻ ՏՈՄՍ 12 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 18 NOVEMBRE 1967

LE NUMÉRO 0,40 F.

43րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11064 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.064

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿՐԿԻ՞Ն Կ'ԱՐԾԱՐԾԷ ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Հանրի Պէնազէ՝ Օրօրի քաղաքական բաժնի խմբագիրը՝ Նոյեմբեր 9ի իր քրոնիկը յատկացուցած էր «Տարտանէլ»ի հարցին :

Յուշագիրը խրկուած է Մերձաւոր Արեւելքի խնդիրներուն եւ 1945–47ի յուսադրիչ օրերուն պահ մը մաս կազմած էր «Թրքահայ Դատի պաշտպան յանձնախումբ»ի կողքին կազմուած «Ֆրանսացի բարեկամներու» խմբակին :

Այս վերջինը այն ատեն յուշագիր մը ներկայացուց աշխարհի ճակատագիրը տնօրինելու կոչուած մեծ պետութեանց, որոնք հաշտութեան խորհրդաժողով կը գումարէին Փարիզի մէջ :

Յուշագիրը խմբագրած էր ողբացեալ Ռընէ Կրուսէ, հեղինակ «Հայաստանի պատմութեան» : Սորպոնի բոլոր փրոֆէսէօրները եւ ականաւոր Ֆրանսացի մտաւորականներ ստորագրած էին պատմական այդ Յուշագիրը, որ արդարութիւն կը պահանջէր անիրաւուած հայ ազգին համար :

Ինչպէս բազմաթիւ նման ձեռնարկներ, այդ յուշագիրն ալ որեւէ արդիւնք չէր տուած :

Հանրի Պէնազէ տարօրինակ լուր մը կը հաղորդէ :

Կը գրէ թէ Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահ Ճէվտէթ Սունայ Ապրիլին Ուաշինկթըն, Յունիսին Փարիզ եւ վերջերս ալ Լոնտոն այցելեց : Ի՞նչ կը նշանակէ այս : Ո՞րն է իսկական նպատակը այս շրջապտոյտին :

Իւրաքանչիւր այցելութենէ ետք խօսակիցները կը հրատարակեն պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը հասարակ տեղիք խօսքերով :

Օրինակ, Անգլիոյ արտաքին նախարար Ճորճ Պրաուն իր հաղորդագրութեան մէջ կ'ըսէր թէ Ուիլսըն եւ Սունայ խօսած են արաբեւիսրայէլեան վէճին, Սէնթոյի ապագային, Կիպրոսի կացութեան, Անգլիոյ Հասարակաց շուկայի մէջ մտնելուն մասին: Սակայն լուռ կը մնայ հիմնական հարցին շուրջ, որ տակաւին գաղտնի դիւանագիտութեան շրջագիծէն դուրս չէ ելած :

Ըստ Պէնազէի, Նեղուցներու հարցն է այդ, որ քսան տարիէ ի վեր քնացած է: Այժմ Կրեմլին, վերարծարծելով ցարերու քաղաքականութիւնը եւ անդրադառնալով երկրորդ աշխարհամարտէն ետք իր հետապնդած նպատակին, կրկին կը յուզէ Նեղուցներու հարցը, պահանջելով պատերազմի պարագային Տարտանէլէն ազատ անցքի իրաւունք :

Ճէվտէթ Սունայ անցեալ գարնան այս մասին տեսակցեր է նախագահ տը Կոլի հետ, խնդրելով անոր աջակցութիւնը : Որովհետեւ եթէ Անգարայի վարիչները տեղի տան այս խնդրին մէջ Թուրքիա արբանեակ պիտի դառնայ Մոսկուայի : Հետեւաբար զարմանալի չէ, որ Սունայ իր անգլիասաքսոն դաշնակիցներուն պաշտպանութիւնն ալ խնդրէ, կը տրամաբանէ Պէնազէ :

Չենք գիտեր թէ ի՛նչ ստոյգ կամ արժանահաւատ աղբիւրներէ քաղած է քրոնիկագիրը իր այս զգայացունց տեղեկութիւնը : Ուրիշ ո՛չ մէկ թերթի մէջ ատոր արձագանգին հանդիպեցանք :

Արդէն իր յօդուածի վերջաւորութեան, Պէնազէ կ'ուզէ մեղմել իր հաղորդած լուրին տպաւորութիւնը, յայտնելով որ Անգարայի եւ Մոսկուայի յարաբերութիւնները — որոնք Մէնտէրէսի եւ Ինէօնիւի օրով շատ լաւ չէին եղեր, մեծապէս բարւոքեր են Տէմիրէլի իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր : Ատոր ապացոյցն է, կ'ըսէ, Թուրք վարչապետին սիրալիր տեսակցութիւնը Կոսիգինի հետ անցեալ Սեպտեմբերին :

Եւ սակայն, գիտել կու տայ, հազիւ մշակութային համաձայնագիր մը կնքած էր Խ. Միութեան վարչապետին հետ, Տէմիրէլ յայտնեց անոր, որ Թուրքեւռուս սահմանագլուխին վրայ հիւլէական ականներ պիտի զետեղեն, պաշտպանողական նպատակներով :

Ու նոյն օրերուն, Անգարայի սպայակոյտը ամերիկացի զինուորներու մասնակցութեամբ միացեալ զօրափորձեր կը կատարէր՝ Սեւ Ծովու նաւահանգիստ Սամսոնի վրայ յարձակում մը ետ մղելու ծրագրով :

Պէնազէ կ'եզրակացնէ .

«Այսպէս, Կրեմլին ազդարարութիւն ստացաւ, որ Թուրքիա ո՛չ միայն նուաստագոյն զիջում մը պիտի չկատարէ, այլ ի հարկին յամառօրէն պիտի դիմադրէ : Արեւմտեան պետութիւններէն ո՛չ մէկը թոյլ կու տայ իրեն կասկածելու այդ մասին» :

Եթէ ճիշդ է, ցաւալի է :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԿՌՈՒՆԵՐԸ

26 ՄԵՌԵԱԼ

Մինչ քանի մը օր առաջ Ֆիկառօ կը հրատարակէր իր աշխատակցին տեսակցութիւնը Գերպ. Մակարիոսի հետ (տես՝ Բ. էջ) ուր կը հաստատուէր թէ եթէ նըկատի չառնուին պատահական միջադէպեր, կացութիւնը հանդարտած է կղզիին մէջ եւ հազիւ կը յիշուէր այդ իրողութիւնը, անսպասելի կերպով կը սկսէին կռիւներ, որոնց ծանրակշիռ բնոյթը կը մտահոգէր բոլորը : Յունական աղբիւրները կը հաստատեն թէ ամէն բան սկսած է երբ Թուրքերը կրակ բացած են ազգային պահակներու (յոյն) խումբի մը վրայ : Թուրքերը, անշուշտ հակառակը կը պնդեն, բայց օտար մամուլը կը հաստատէ թէ յարձակումը սկսած է Թուրքերուն կողմէ: Ամէն պարագայի մէջ կռիւներէն ետք, Ազգ. պահակախումբը կրցած էր մտնել երկու գիւղերը, ուր կռիւները տեղի ունեցած էին եւ բանալ երկու ճամբաները զորս Թուրքերը կտրած էին :

Ինչպէս Սուէզ, հոս ալ ՄԱԿի ուժերը ներկայ են, եթէ շատ յստակ չէ թէ բանի՞ մը կը ծառայեն :

Կիպրական Նախարարական Խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարած է, անդրադառնալու համար կղզիին կացութեան :

Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, կիպրական կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է դէմ դնելու համար թրքական յարձակման մը :

Յունական մայրաքաղաքին մէջ, տիրող կարծիքն այն է որ ծանր տագնապի մը առաջքն առնուեցաւ : Թուրքիոյ Աթէնքի դեսպանը Արտաքին Նախարարութիւն հրաւիրուած է, մինչ Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու դեսպանները առանձին տեսակցութիւն մը կ'ունենային : Զանազան ուրիշ զրոյցներ ալ կան եւ վախը որ կղզիին կացութիւնը կրնայ ծանրանալ, չէ փարատած : Կ'ըսուի թէ Մակարիոս կողմնակից չէ եղած որ ոստիկանական գործողութեան ձեռնարկին թրքական թաղամասերուն դէմ եւ Զօր. Գրիվասն է որ այդ հրահանգը տուած է, Մակարիոսի կռնակէն :

Ըսուած է նոյնիսկ թէ բանակցութիւններու հաւանականութիւն կայ Մակարիոսի եւ Թուրք-Կիպրացիներու միջեւ եւ Գրիվաս ուզած է արգելք հանդիսանալ :

Անգարայի մէջ ալ տագնապի մթնոլորտ մը կայ թէեւ Թուրքերը կը խորհին թէ տագնապը 1964ի տագնապին չափ ծանր չէ :

Ցարդ զոհերու թիւը 26 կը նկատուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդին առջեւ միջին ճամբայ մը գտնելու բանաձեւ մը առաջարկած է Մեծն Բրիտանիա : Իսրայէլեան ուժերը պէտք է քաշուին իրենց գրաւած հողերէն : Պատերազմական բոլոր արարքները պէտք է դադրին եւ շրջանի իւրաքանչիւր պետութեան հողային ամբողջականութիւնը եւ գերիշխանութիւնը պէտք է յարգուին : Անհրաժեշտ է երաշխաւորել նաւարկութեան ազատութիւնը : Կարգադրել արդարօրէն գաղթականներու հարցը : Երաշխաւորել իւրաքանչիւր Պետութեան հողային անբռնաբարելիութիւնը եւ քաղաքական անկախութիւնը :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ վարչապետը անակնկալօրէն Գահիրէ գացած է :

ԱԹԷՆՔԷՆ հաստատ լուրեր չկան ինչ կը վերաբերի Թէոտորաքիսի : Կ'ըսուի թէ ծոմ կը պահէ, իբրեւ բողոք :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ Ճափոնի կը վերադարձնեն Պոնին կղզիները :

ՌԵԹԷՈՍ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ա.

Պոլսոյ բազմաթիւ վարժարաններէն Կեդրոնականի նուիրուած հանդիսութենէն առաջ, Ռեթէոս Պէրպէրեանի մահուան 60ամեակը առիթ մը եղաւ պանծացնելու որքան գրագէտ եւ ուսուցչապետ Պէրպէրեանը, նոյնքան համանուն իր վարժարանը : Նոյեմբերի առաջին շաբթուն՝ Պոլսոյ մէջ, տեղի ունեցաւ ուսուցչապետ եւ գրագէտ Ռեթէոս Պէրպէրեանի նուիրուած աշխարհիկ յուշահանդէսը Էսաեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Պատրիարքին հովանաւորութեամբ եւ հոծ ու ընտրանի ժողովուրդի մը ներկայութեան :

Էսաեան Սանուցի սրահը կը յորդէր եկեղեցական, մտաւորական, կրթական, բժշկական դէմքերով :

Առաջին գծի վրայ, Պատրիարքին կողքին կ'երեւէին Խորէն Եպիսկ. Ճէմէրճեան, Հայ Կաթողիկէ համայնքի Վիճակաւոր Յովհաննէս Արքեպս. Չոլաքեան, Մխիթարեան Հայրեր, կրօնական դէմքեր, Դպրեվանքի ներկայացուցիչներ եւ գրչի մարդիկ : Նոյնպէս Պէրպէրեան կրթարանի երբեմնի սաները, որոնց դէմքերուն վրայ կը կարդացուէր ակներեւ յուզում մը :

Բեմին վերեւ կախուած էր ուսուցչապետին մեծադիր նկարը, ներքեւը արձանագրուած էր իր մէկ հրահանգիչ տողեակը .

— Յարատեւող ճիգին առջեւ չկայ բան մը որ դիմանայ, դժուարը դիւր, անկարելին հնարաւոր կը դառնայ :

Երեկոյթին խօսնակն էր Արա, որ «մի՛շտ յառա՛ջ, մի՛շտ վեր» նշանաբանով համեմեց իր խօսքը, եւ Պէրպէրեանի յիշատակին ընծայուած մեծարանքը բնորոշելէ ետք, բեմ հրաւիրեց Ուսուցչաց Միութեան Ատենապետ Տոքթ. Շահնուր Շահէնը, որ արտասանեց բացման ուղերձը, շեշտելով թէ ազգովին երախտապարտ ենք Պէրպէրեանի, եւ յայտնեց թէ Ուսուցչաց Միութեան համար բարոյական պարտականութիւն մըն էր այս հանդէսը :

Յանուն նախկին Պէրպէրեանական սաներու խօսեցաւ իրաւագէտ Պ. Վահան Խիստավէրտեան, որ յուզեալ շեշտերով կարդաց իր վարպետին նուիրուած սրտագրաւ ուղերձ մը :

Նախկին Պէրպէրեանական Պ. Յարութիւն Սինէմեան յստակ առոգանութեամբ եւ զգայուն հոգիով մը արտասանեց Ռեթէոս Պէրպէրեանի գլուխ-գործոց մէկ քերթուածը, Վարժապետը, որ իր կրթական իտէալին եւ ուսուցչի մը կեանքին ամբողջական պատկերացումն է, ինչպէս նաեւ Արտաշէս Յարութիւնեանի ձօնը՝ նուիրուած Պէրպէրեանի :

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Էսաեան Լիսէի Տնօրէնուհին Օր. Հերմինէ Գալուստեան, ինքն ալ նուիրեալ մը կրթական եւ դաստիարակչական գործին, որ բովանդակալից բանախօսութեամբ մը ներկայացուց մտաւորական մանկավարժը, յեղաշրջական ուսուցիչը եւ լուսամիտ դաստիարակը Ռեթէոս Պէրպէրեանի մէջ:

Էսաեանի սանուհիներ խմբովին արտասանեցին Պէրպէրեանի հրահանգիչ երկտողեակները : Յետոյ խօսնակը բեմ հրաւիրեց երեկոյթին երրորդ բանախօսը, գրագէտ եւ քննադատ Տոքթ. Եդուարդ Սիմքէշեան, որուն նիւթն էր «Պէրպէրեանի մեծ անհատականութիւնը» :

Բանախօսը իր նախաբանին մէջ իսկ ընդգծեց Ռեթէոս Պէրպէրեանի մտաւորական, կրթական ու հանրային գործունէութեան մեծագոյն յատկանիշը, որ է բացարձակ գաղափարապաշտութիւն, եւ որ իր կեանքին եւ նկարագրին գերագոյն ներշնչարանն է, եւ երեւան կու գայ ամէն առթիւ, ամէն տեղ, թէ գրագէտ, թէ ուսուցչապետ, եւ թէ հասարակական գործիչ Ռեթէոս Պէրպէրեանի մէջ : Պ. Սիմքէշեան այս լոյսին տակ ամփոփեց ու պատկերացուց Պէրպէրեանի բարոյական անհատականութիւնը, իր նուիրումը հանդէպ մայրենի մշակոյթին, օտար դպրութեան, սերունդներ կերտելու բարձրագոյն սկզբունքին, տոհմիկ պաշտամունքին, ուր ամէն ինչ գեղեցկութիւն է եւ ամենօրեայ վերելք, եւ հսկայի մը կը վերածէ փոքրամարմին այդ մարդը :

Պ. Սիմքէշեան եզրակացուց թէ Պէրպէրեան ոչ թէ երէկուան, այլ վաղուան կը պատկանի, յաւիտենական առաջնորդն է ան եւ մեր անձկութիւններուն դէմ պիտի մնայ միշտ ուղեցոյց մը եւ աւետաբեր մը :

Բանախօսութենէն ետք Պ. Պարգեւ Պալըմեան արտասանեց Պէրպէրեանի մէկ փանթէզին, ուղղուած Աղեքսանդր Փանոսեանի :

ՅԱՅՏԱԳՐԻՆ ՎԵՐՋԱՄԱՍԸ

Դադար մը ետք, գործադրուեցաւ յայտագրին երկրորդ մասը, նոյն ոգեւորեալ մթնոլորտին մէջ : Էսաեանի սանուհիները, ղեկավարութեամբ Օր. Գոհարիկ Տիրատուրեանի, խմբերգեցին Պէրպէրեանի դպրոցական անմոռանալի երգերը, մինչ երբեմնի Պէրպէրեանականներ կը ձայնակցէին իրենց : Յետոյ կուռ բանախօսութիւն մը տուաւ Հ. Գրիգորիս վրդ. Մանեան, պատմութենէն, մատենագրութենէն, ընկերային կեանքէն դէմքեր ու դրուագներ յիշելով եւ զանոնք պատշաճեցնելով Պէրպէրեանի կեանքին, անոր ուսուցչի եւ նուիրեալ մարդու մեծ օրինակին, որ կրնայ հրահանգել նաեւ վաղուան սերունդները :

Պ. Պերճ Էրզինեան ձայնաւոր ժապաւէնով մը ներկայացուց Պէրպէրեանի կեանքը :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՌՈՄԱՆՈՎ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Խորհ. Միութիւնը հանդիսաւորապէս կը տօնէ Յեղափոխութեան յիսնամեակը, պանծացնելով վարչաձեւը, որուն շնորհիւ «յիսուն տարի առաջ յետամնաց երկիր մը առաջնակարգ պետութիւն մը դարձաւ»:

Կը նշանակէ թէ նպատակն էր տնտեսական յառաջդիմութիւնը, վարչաձեւը միջոց մըն էր միայն, յետամնաց երկիրներ յառաջդիմելու համար դիմելու են նոյն վարչաձեւին: Կը խոստովանին թէ ժամանակի շահը, ճեպընթաց վերելքը, կարելի է միայն հաւաքական աշխատակցութեամբ, պետական ղեկավարութեամբ, անհատական ձեռներէցութեան ջնջումով: Բայց, ինչպէս անցեալին մէջ, Ռուսիա նպաստաւորուեցաւ ֆրանսական դրամագլուխով, արեւմտեան գիտական օգնութեամբ, ներկայ վարչաձեւն ալ օգտուեցաւ ամերիկեան դրամագլուխէն եւ արեւմտեան մասնագէտներէ:

Խորհ. պետութեան ետին երեք հարիւր տարիներու աշխատանք մը կայ, քաղաքական միութեամբ ընդարձակծաւալ երկիր մը, հարուստ ընդերքով եւ բերրի հողով, արդիւնք Ռոմանով Տան տիրապետութեան, որուն երեքհարիւրամեակը տօնուեցաւ 1913ին եւ այսօր ալ կարելի է նկատել երեքհարիւր յիսնամեակը սկիզբէն մինչեւ վերջին Ռոմանովը:

×

Ռուսիա խառնակ շրջան մը կը բոլորէր տասնեւհինգ տարի, քաղաքական միութիւն չկար, հողատէրեր կը պայքարէին իրարու դէմ հողի համար, իշխանութեան համար, թագի համար: Հարկ էր վերջ տալ անիշխանութեան թագաւորի մը ընտրութեամբ, որ միապետօրէն ղեկավարէր յետամնաց երկիրը:

1613 Փետրուար 21ին Մոսկուայի Ուսպենկի տաճարին մէջ կը հաւաքուէին երկրին ծայրերէն եկող իշխաններ, 60ի մօտ բարձրաստիճան եկեղեցականներ, քաղաքներու ներկայացուցիչներ, կացութեան դարման մը գտնելու համար: Փոթորկալի նիստեր կը գումարուէին, իշխաններու եսասիրութիւնը պայքարներու պատճառ կը դառնար: Յանկարծ հեղինակաւոր ձայն մը կը բարձրանայ, պայքարները կը դադրին, իրաւունքը կը յաղթանակէ, թագաւոր կ'ընտրուի Միքայէլ Ֆէոտորովիչ Ռոմանով:

Խառնակ շրջանին հալածանքի ենթարկուած այս ընտանիքը ապաստանած էր վանք մը սքեմ հագնելով մանկահասակ Միքայէլի հետ: Փետրուարին արդէն մոռցուած էր Ֆէոտոր Ռոմանովի կինն ու որդին: Պատուիրակութիւն մը Մարտ 13ին կը դիմէր վանք, կը յայտնէր ընտրութիւնը, մայրը կը մերժէր առաջարկը, որդին կ'ընդունէր եւ կը մեկնէր Մոսկուա:

Թագատոյէն մինչեւ մայրաքաղաք անօրինակ ընդունելութիւն մը կը կատարուէր մանուկ թագաւորին: Իշխաններ գտած էին իրենց պետը, հանդիսաւոր մաղթանքով հաւատարմութեան երդում կը կատարէին, ժողովուրդը կը գտնէր «հայր» մը, անվիճելի հեղինակութեամբ վարելու համար երկրին ճակատագիրը:

Այդ օրը, Մարտի 13ը, կը հիմնուէր ռուսական պետութիւնը փոքրիկ շրջանակի մը մէջ: Ցարերու իշխանութիւնը պիտի ծաւալէր հետզհետէ դէպի հիւսիս եւ հարաւ, դէպի արեւմուտք եւ մինչեւ Խաղաղական:

Երբ գերման բարբարոսներ Հռոմէական կայսրութեան բեկորներուն վրայ կը հաստատէին նոր պետութիւններ, Սլաւներու անունը լսուած չէր, անծանօթ երկիր մըն էր Ռուսերու երկիրը, ամէնէն յետամնաց ժողովուրդն էին Ռուսերը, շրջապատուած վաչկատուն ցեղերէ, անհաղորդ՝ Արեւմուտքի հետ: Ռուսը պիտի թօթափէր նախ մոնկոլ լուծը:

Միքայէլի Ալեքսիս որդին (1645 – 1676) կը սկսէր ծաւալիլ ի վնաս Շուէտի եւ Լեհաստանի: Հայր ու որդի կը հետաքրքրուէին արեւմտեան քաղաքակրթութեամբ եւ առաջին անգամ դեսպան կը ղրկէին Փարիզ 1654ին: Կը հետաքրքրուէին դաւանակիցներով եւ կը նայէին վար, դէպի Սեւ Ծով եւ Բիւզանդիոն:

Միքայէլի թոռը, Պետրոս Ալեքսեվիչ պիտի ձեռնարկէր կայսրութեան հիմնարկումին: Հայրը Մոսկուա հրաւիրած էր օտարականներ, ուշիմ որդին կը տեսնէր օտարականներու յառաջդիմութիւնը, իր ժողովուրդին յետամնացութիւնը: Ջանքը պիտի ըլլար կրկին՝ ընդարձակել երկիրը հաղորդակցութեան մտնելու համար Արեւմուտքի հետ, բարձրացնել ռուս ժողովուրդին մտաւոր մակարդակը, կազմակերպել պետութիւնը: Ասոր համար անհրաժեշտ էր բացարձակ իշխանութիւն, անդրդուելի կորով, անվհատ աշխատանք, առանց ընկրկելու որեւէ զոհողութեան առջեւ, նոյնիսկ ոճիրներ գործելով:

Ըմբոստութիւնները սովորական էին, 1705 – 6 կ'ապստամբէին Աստրախանի գիւղացիները, 1707 – 8 Տօնի Գոզաքները: Պետրոս անխնայ կը կոտրէր: Հակառակ դրակոնական սպառնալիքներու, Ռուսները կը խուսափէին, զինուորական ծառայութենէ: Հարուստները կը ծածկէին իրենց հարստութիւնները, որպէսզի անկարելի ըլլար նոր գործարաններու հիմնարկութիւնները: Ցարին դէմ դժգոհութիւնը ընդհանուր էր, յետադիմականներ կը մտածէին պրծիլ բանակալ իշխանապետէն: 1722 Յունուար 30ին, երեսուն տարուան յողնաջան աշխատանքէ յետոյ, դեռ կը մնային դաւադիրներ: Քահանաներ կը սարքէին դաւադրութիւն մը, Պետրոսը վանքի մը մէջ բանտարկելու համար: Դաւադիրները սարսափելի տանջանքներու կ'ենթարկուէին, ղեկավար եպիսկոպոսն ալ շղթայակապ կը բանտարկուէր:

«Լուսամիտ ազնուականութիւն մը չէր կար, լաւ զինուած բանակ գոյութիւն չունէր, իր պարտականութեան գիտակից եկեղեցականութիւն մը չէր կար, ցարը, որքան ալ ամենահզօր, իրականութեան մէջ անկարելիութեան մը առջեւ կը գտնուէր վարելու իր ժողովուրդին ճակատագիրը դէպի լաւագոյն ապագայ մը», կը գրէ Կրիւնվալտ: Վարիչ դասակարգ մը չունէր, որակեալ բանուորներ չունէր, պաշտօնէութիւնը զեղծարար էր, որովհետեւ մսխող եւ չայլ էր:

Ազնուականներ բազմաթիւ ծառաներ ունէին, Զօր. Իզմաիլոֆ ութ հարիւր հոգի ունէր, 12 հոգի ունեցողը աղքատ կը համարուէր: Ստրուկները կը վաճառէին հայր ու որդի բաժնելով, ամուսինը կինէն անջատելով:

Պետրոս կը յաջողէր Փոլթաւայի մօտ, կը ձախողէր Փրութի ափերուն, բայց կը հասնէր իր նպատակին, կ'ընդարձակէր երկիրը, «հողեր դրաւող» մը կ'ըլլար: Կը յառաջանար մինչեւ Կովկաս: Հոս իր դէմ պիտի գտնէր Պարսկաստանն ու Թուրքիան: Մահմուտ կը մտածէր որ եթէ ցարը գրաւէր Կովկասը, պիտի տիրանար Սեւ Ծովուն եւ Կասպից ծովուն: Պոլսոյ մէջ դժգոհութիւնը մեծ էր, ռուսեւթուրք պատերազմը անխուսափելի էր: Ֆրանսական դեսպան Պետրոսի խաղաղասիրութիւնը կը հաւաստէր մեծ վեզիրին մօտ, Պետրոս շնորհակալութիւն կը յայտնէր դեսպանին:

Պետրոս կը համոզուէր որ Ֆրանսա հակառուս քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէր Պոլսոյ մէջ, ինչպէս նաեւ Վարշաւիոյ:

Պետրոսի գործը պիտի շարունակեն յաջորդները, կտակ մը պիտի ձգէ, ժառանգութիւն մը, որուն պիտի տիրանայ Կատարինէ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ

Ֆիկարոյի մէջ Թիէրի Մօլնիէ կը խօսի Կիպրոսի հարցի մասին, Մակարիոսի հետ իր ունեցած տեսակցութեան առթիւ, ու կը ներկայացնէ Կիպրոսի Հանրապետութեան նախագահին տեսակէտը:

Յունաստանի եւ Թուրքիոյ կառավարութիւններուն միջեւ եղած խօսակցութիւնները, որոնք տեղի ունեցան անցեալ ամիս, ոչ մէկ նշանակալի արդիւնք տուին կիպրական հարցին լուծման համար: Միայն յայտարարուեցաւ, թէ խօսակցութիւնները պիտի վերսկսին:

Խզում յառաջ չբերելու կամքը ինքնին կարեւոր պարագայ մըն է, երբ նկատի ունենանք, թէ երկու տարի առաջ Կիպրոսի խնդիրը պատերազմի պատճառ պիտի դառնար երկու երկիրներուն միջեւ: Արդարեւ, Յոյներուն տրամադրութիւնը իրագործելու Էնոսիսը (կղզիին կցումը Յունաստանի) յանուն ազգութեանց ըսկզբունքին (Կիպրոսի բնակչութեան 75 տոկոսը յոյն է եւ 18ը առ հարիւրը՝ թուրք), կը բախի Թուրքերու ընդդիմութեան՝ փոքրամասնութեան իրաւունքներու եւ աշխարհագրական ու պատմական հիմունքներու վրայ:

Երկու երկիրները եթէ մէկ կողմէ իրարու հակառակորդներ են, միւս կողմէ դաշնակիցներ ալ են արեւմտեան ապահովութեան եղանակի մը մէջ, համեբաշխ՝ համայնավար աշխարհէն եկող մնայուն վտանգի դէմ: Համաձայն չեն լուծման եղանակի մը շուրջ, սակայն, կը թուի թէ համաձայն են ընդհանուր ծրագիր մը գտնելու:

Առ այդ պատնէշները միշտ կը մնան կանգուն թրքական շրջաններու մէջ, որոնք պաշտպանուած են ՄԱԿի եւ անոնց ետին կեցած թրքական ուժերու կողմէ: Այդ վերջինները ունին զինուորական տեսք: Թուրքերը կ'ապրին խեղճ ու կրակ: Անոնք, որ երէկ կղզիին տէրերն էին, այժմ «կէթօ»ներու մէջ խճողուած են: Այսուհանդերձ բանտարկեալներ չեն: Կարելիութիւնը ունին դուրս ելլելու եւ աշխատելու յունական շրջաններու մէջ: Յոյներն են, որ իրաւունք չունին մտնելու թրքական թաղերը:

Գնդացիրներն եւ հրաձանները լռած են գրեթէ, եթէ, անշուշտ, նկատի չառնուին պատահական կրակոցները, ահաբեկչական հատուկէնտ արարքները: Այստեղ ոչինչ կը յիշեցնէ Սուէզի Ջրանցքին վրայ արձանագրուած պատահարները: Այստեղ անբնական կացութիւն մըն է, լարուած, ափարթէյթ մը, պաշարողներ եւ պաշարուածներ: Այս կացութիւնը, կը հաստատեն Կիպրացի Յոյները, արուեստական է: Պարտադրուած է օտար պետութիւններու կողմէ: Երկու ժողովուրդներն ալ կրնան, ինչպէս անցեալին, ապրիլ համեբաշխ:

Հակառակ պատնէշներուն եւ մտահոգիչ կացութեան, կղզին շատ բարգաւաճ է: Արեւելեան Միջերկրականի այն միակ երկիրն է, որուն ապրելակերպի մակարդակը կը հասնի արեւմտեանին: Շատ բարձր Յունաստանէն եւ աւելի շատ՝ Թուրքիայէն: Ինը բնակիչէն մէկ ինքնաշարժ, ձայն – պատկերասփիւռ, զբօսաշրջիկներու պանդոկներ, որոնք կը բազմապատկուին:

Կարելի՞ է երկու համայնքներու յարաբերութեանց միջեւ բարելաւումի մը մասին խօսիլ: Մակարիոս Արք. կը պատասխանէ.

— Որոշ ժամանակէ մը ի վեր, բացի պատահական միջադէպերէ, ոչ մէկ կարեւոր բախում տեղի ունեցած է, որով կրնամ ըսել թէ մթնոլորտը հանդարտ է: Այսուհանդերձ կարելի չէ ըսել թէ Կիպրացի Յոյներու եւ Թուրքերու յարաբերութիւնը զգալի կերպով բարելաւուած է: Որպէսզի իրականութիւն դարձնեն կղզին բաժնելու իրենց ծրագիրը, կիպրացի Թուրքերու ղեկավարները կ'արգիլեն իրենց քաղաքացիներուն շփում ունենալ Յոյներու հետ: Այս բաժանումը ոչ մէկ ձեւով կ'օժանդակէ բարելաւելու յարաբերութիւնը երկու համայնքներուն միջեւ:

Խօսելով միջազգային ներկայ կացութեան մէջ Էնոսիսի ծրագրին իրականացման կարելիութեան մասին, Մակարիոս Արք. կ'ըսէ.

Խօսակցութիւններ տեղի ունեցան Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ մշակելու համար խաղաղ ծրագիր մը Կիպրոսի հարցին կապակցութեամբ: Յունաստանի կառավարութիւնը շեշտեց, թէ այդ խօսակցութիւնները հիմ պիտի ունենան Էնոսիսի սկզբունքը:

Չեմ կրնար կանխակալ կարծիք յայտնել բանակցութիւններու արդիւնքի մասին: Ամէն պարագայի, կը նախընտրեմ վերջնական եւ մնայուն կարգադրութիւն մը, փոխանակ որդեգրելու փոխանցման շրջան մը: Եթէ այս վերջին ձեւը ընդունուի,

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՔՆԱՑՈՂ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

(ՀԷՔԵԱԹ)

— * —

Վար իջաւ ձիէն եւ յառաջացաւ դէպի իշխանուհիին դղեակը:

Առանց դժուարութեան կը յառաջանար, որովհետեւ քանի՛ յառաջ կ'երթար, ծառերը, մորմենիները եւ տատասկները ինքնաբերաբար իրարմէ կը բաժնուէին եւ ճամբայ կուտային իշխանին: Շուտով ինքզինքը գտաւ այն պողոտային վրայ, որ իշխանուհիին բնակարանը կ'առաջնորդէր:

Խիզախօրէն քալեց, թէեւ նշմարեց, որ մինակ էր, բայց չվախցաւ, որովհետեւ իր հետեւորդները չկրցան իրեն հետեւիլ, ծառերը եւ տատասկները իրարու մօտեցան եւ արգիլեցին անոնց անցքը:

Նախադաւիթէ մը ներս մտաւ. ուրիշ մէկը վախէն քար պիտի կտրէր:

Ամենուրեք մահացու լռութիւն մը կը տիրէր, ամէն կողմ անշարժութեան մատնուած մարդոց եւ կենդանիներու դիակնացած մարմինները կը տեսնուէին:

Ապա ընդարձակ բակ մը մտաւ, մարմարեայ յատակով: Դուռէ մը ներս մտած պահուն, տեսաւ կարգով ոտքի կեցած բազմաթիւ պահապաններ, զէնքերը ուսերուն, խոր կերպով կը խորդային, բայց անշարժ էին:

Զինուոր մարդ մը անոնց մէջտեղը քարացած մնացած էր:

Սարսուռ մը անցաւ իշխանին սրտէն, բայց անվախօրէն մարմարեայ սանդուխներէն վեր բարձրացաւ. հոն, վերը, ուրիշ պահապաններու հանդիպեցաւ: Անոնցմէ մէկը, նիզակը դէպի վար, կռթընած էր պատին:

Անոր քունը թեթեւ երեւցաւ իրեն, թեւին դպաւ, բայց ի զուր, մարդը արձանի մը պէս անշարժ մնաց:

Բազմաթիւ սենեակներէ ներս մտաւ, որոնք մետաքսեղէններով եւ հոյակապ կարասիներով զարդարուած էին եւ ուր մարդիկ, իրենց կիներուն եւ աղջիկներուն հետ, զանազան դիրքերու մէջ կը քնանային:

Խոհանոցին մէջ, խոհարարապետը, գլուխը ու կլոր մէկը, տակառի մը յեցած կը քնանար: Իր ձեռքին մէջ բռնած էր շերեփը: Կերակուրի կաթսան կրակարանին վրայ դրուած էր եւ կրակը մոխրացած երեւոյթ մը ունէր:

Գահասրահին մէջ կը գտնուէին Թագաւորն ու Թագուհին, պաշտօնական զգեստներ հագած եւ իրարու քով նստած, շրջապատուած պալատականներէ, որոնք բոլորն ալ խոր քունի մէջ էին:

Վերջապէս ոսկեզօծ սենեակ մը մտաւ եւ անկողնին մէջ պառկած տեսաւ աննման գեղեցկութեամբ սիրուն իշխանուհին. հիացած մնաց:

Հրապուրիչ ակնարկ մը նետեց իշխանուհիին, ապա անոր ոտքերուն առջեւ ծունկի եկաւ, բռնեց ձեռքը եւ դողդղալով համբուրեց:

Գեղանի իշխանուհին խկոյն արթնցաւ, մէկդի տարաւ իր ոսկեղոյն մազերը եւ ոտքի ելաւ, ըսելով.

— Այդ դո՞ւն ես, սիրելի՛ իշխան: Դար մըն է քեզի կը սպասէի:

Այդ պահուն աղաղակներ լսուեցան իրենց շուրջը:

Շուները կը հաջէին, թռչունները կը դայլայլէին, ժամացոյցները աշխատիլ սկսան այս ամրոցին մէջ, բոլորն ալ արթնցան ու գործի լծուեցան:

Գեղանի իշխանուհին Թագաւորին ու Թագուհիին գիրկը նետուեցաւ: Անոնք ալ իրենց կարգին արթնցեր էին:

Անոնց ներկայացուց իշխանը, զոր երազին մէջ տեսած էր երկար տարիներ եւ որ օր մը պիտի գար զինքը իր խոր քունէն արթնցնելու եւ իր հետ ամուսնանալու:

Թագաւորն ու Թագուհին շատ սիրեցին իշխանը եւ անմիջապէս իրենց հաւանութիւնը յայտնեցին ամուսնութեան համար:

Հարսանիքի արարողութիւնը կատարուեցաւ մեծ շուքով: Իշխանուհիին կրկնքամայր պարիկները հարսանիքին ներկայ եղան եւ սքանչելի նուէրներ բերին նորապսակ ամոլին:

Երկար տարիներ երջանիկ ապրեցան իշխանն ու իշխանուհին:

Թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

(2 եւ վերջ)

...ճական է ժամանակի ընթացքին Կիպրո...ցի Յոյներն ու Թուրքերը պիտի փորձեն ստեղծել իրենց համար նպաստաւոր պայմաններ, հետեւաբար, անկարելի կ'ըլլայ այս ժամանակամիջոցին մէջ ստեղծել անկեղծ գործակցութեան եւ խաղաղութեան մթնոլորտ մը։

Աշխարհագրական եւ այլ պատճառներով Յունաստան եւ Թուրքիա միշտ պիտի գտնուին «նոյն նաւին» մէջ։ Եթէ այս իրողութիւնը ընդունին երկու երկիրներն ալ, փոխանակ Կիպրոսը նկատելու տարաձայնութեան աղբիւր, զայն պիտի նկատեն կապի միջոց մը։

Կիպրոսի տնտեսական կացութեան մասին հետեւեալը կ'ըսէ.

Զբօսաշրջութեան ծաւալումը տարեկան միջին հաշուով վեց առ հարիւր է։ Բայց աւելի յատկանշական է գիներուն կայունութեան պահպանումը, եւ տարադրամին պահեստը 17 միլիոն սթերլինկէն բարձրացաւ 55 միլիոնի։ Անձ գլուխ եկամուտին միջինը 1966ին 260 սթերլինկ էր, այսինքն ամէնէն բարձրը Միջին Արեւելքի մէջ, ի բաց առեալ Իսրայէլը։ Յաջողեցանք ստեղծել ամբողջական գործի պայմաններ եւ ընել այնպէս, որ մեր վճարումի կշիռը ըլլայ աւելորդ։

Մակարիոս Արք. կ'աւելցնէ. — Միջազգային կարծիքին մեծ մասը կը հաւատայ, թէ Յոյները կ'ուզեն բնաջնջել Թուրքերը, ընդհակառակն, կը բաղձանք խաղաղ ապրիլ Թուրքերուն հետ։

Կիպրոսի հարցը իր էութեան մէջ շատ պարզ է։ Բարդացաւ օտար միջամտութեան հետեւանքով։

Հակառակ այս բարդութիւններուն, կարծեմ, նոյնիսկ այսօր, դժուար չէ իրականացնել միջազգային դեմոկրատիք սկզբունքներու եւ ՄԱԿի սահմանած օրէնքներուն վրայ։

Կիպրոսի Թուրքերը եւ Յոյները դարերու ընթացքին կողք կողքի ապրած են խաղաղ եւ գործակցական ոգիով։ Բայց անկախութեան պատերազմի ժամանակ (Անգլիոյ դէմ՝ 1955 – 1959) Անգլիացիները Թուրքիան մտցուցին խնդրին մէջ, որպէսզի կարողանան իրաւարարի դեր կատարել եւ շարունակել երկարաձգել իրենց տիրապետութիւնը կղզիին վրայ։ Այսպէս է, որ ծնունդ առաւ այժմու հարցը։

Թուրքիա մինչեւ այդ ժամանակ ոչ մէկ շահագրգռութիւն ցոյց տուած էր Կիպրոսի նկատմամբ։ Անգլիացիները աշխատեցան այդ հետաքրքրութիւնը արթնցնել։

Լօզանի դաշնագրին ժամանակ, 1922ին, Թուրքիա յստակ յայտարարեց, թէ ոչ մէկ ակնկալութիւն ունէր Կիպրոսէն եւ իր դուռները կը բանար կիպրացի այն Թուրքերուն առջեւ, որոնք կ'ուզեն գաղթել։ Քանի մը հոգի գաղթեցին։

Պայքարը սկսաւ Զիւրիխի եւ Լոնտոնի դաշնագիրներուն պատճառով։

ՃԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ) — Աշնանային առաջին ձեանարկն ըլլալով, Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը մեծ թիւով հաւատաւոր հայրենակիցներ եւ մօտիկ շրջաններէն երկսեռ երիտասարդութիւն մը բերած էր Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահը։

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի կազմին, Կիրակի, Նոյեմբեր 5ին, մենք ալ տօնեցինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան 77րդ տարեդարձը։

Սխալած չեմ ըլլար, եթէ ըսեմ որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միակն է արտասահմանի մէջ որ ամէն տարի մեքենական ճշդրտութեամբ եւ խանդով կը տօնէ իր օրը եւ հանրութեան կը ներկայացնէ ներկայի եւ անցեալի գործունէութիւնը։

Մեր ծանօթ սրահի բեմական յարդարանքն ըլլալով, ըստ սովորականին, շատ պարզ, խօսնակը՝ ընկեր Յովհ. Ուզունեան հրաւիրեց Նոր Սերունդի տղաքը հանդէսին բացումը կատարելու «Մշակ Բանուոր» եւ «Դաշնակցական խումբ....» հայրենի խմբերգներով։

Այս դաշնագիրները Թուրք փոքրամասնութեան այնպիսի իրաւունքներ կուտար (վեթոյի, փոխ – նախագահի իրաւունքներ) որ արգելք կ'ըլլար որեւէ կառավարութեան կազմութեան։ Եթէ այդ թուականներուն չընդունէի այս պարտադրութիւնները, կղզին պիտի բաժնուէր։ Ստորագրելէ առաջ մատնանշեցի դժուարութիւնները, զորս պիտի ունենայինք, ապա ստորագրեցի, որովհետեւ նուազագոյն վնասն էր։

Թուրքերը, որոնք բնակչութեան 18 առ հարիւրը եւ տնտեսական գործունէութեան մէջ 2,5 առ հարիւր տեղը կը գրաւեն, իրաւունք ստացան կառավարութեան մէջ ունենալու երեսուն առ հարիւրի համեմատութեամբ պաշտօնէութիւն եւ ոստիկան երեսուն առ հարիւրը։ Առաջարկեցի 13 բարեփոխումներ, որոնք պիտի կարողանային ոտքի պահել վարչակարգը՝ շնորհիւ գործնական միջոցներու։ Սաեղծուեցաւ այն կարծիքը, թէ կ'ուզենք մերժել դաշնագիրները։ Այսպէս է որ սկսան խռովութիւնները։

Պէտք է գտնել ձեւ մը, որ պիտի ապահովէ երկու ժողովուրդներուն համերաշխ գոյակցութիւնը եւ ոչ թէ ազգային մասնաւոր իրավիճակներ։ Թուրքերը քաղաքացիական համահաւասար իրաւունքներ պիտի ունենան, որոնց վրայ պիտի աւելնայ իրաւունքը՝ ունենալու իրենց համայնքին ներկայացուցչութիւնը։

Թ. Ա. Թ.

Ապա, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Ս. Ընտրիկեան (Սէն Շամոնէն) իբրեւ նախագահ տարեդարձի տօնակատարութեան, ըսելու իր պաշտօնական խօսքը։ Նախագահը, ներբողականը հիւսեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ անոր երեք մեծ հիմնադիրներուն։ Գաղափարական դետնի վրայ լայնօրէն եւ խորին հաւատքով պանծացուց Դաշնակցութեան անվհատ գործունէութիւնը ի նպաստ Հայութեան եւ անոր սրբազան եւ արդար դատին։ Աչքի առջեւ ունենալով տարագիր Հայութեան վիճակը, կրակոտ եւ խորիմաստ բառերով թելադրեց հետեւիլ Հ. Յ. Դաշնակցութեան անշեղ ուղեգիծին։

Գեղարուեստական յայտագրին, իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Պետրոսեան Արուսեակ եւ Սիրվարդ քոյրերը, նախ զուգերգով մը եւ ապա «Ջաղացպան»ի պատկերով, նոյնպէս զուգերգ։ Իրապէս հաճելի նորութիւններ Վիէնի Հայութեան համար, որոնք ողջունուեցան ծափերով։

Հայրենակարօտ արտասանութիւն մը ըրաւ ուսանող Կարապետ Տոմաճեան Յովհ. Շիրազէն, «Երազիս մէջ»։

Սրահին մէջ ունէինք օժտուած՝ ձիրքերով աղնիւ հիւր մը՝ Օրիորդ Եւլին Ճէլալեան (Աթէնքէն), որ դաշնակի վրայ նուագեց դասական կտոր մը։

Իսկ հանդէսի խօսնակը՝ ընկեր Յովհ. Ուզունեան, երբ արտասանեց Տիկին Ծովինար Արթինեանի (Միաց. Նահանգներ) անունը, սրահը մէկէն թնդաց ծափերով, Լիոնի եւ շրջաններու մեր ծանօթ Օրիորդ Ծովինարն էր։ Տիկինը, ընկերակցութեամբ դաշնակի (Օր. Ե. Ճէլալեան) մեներգեց չորս յաջորդական հայրենի երգեր։

Փակելու համար գեղարուեստական բաժինը Օր. Արսինէ Կարապետեան (Տէսինէն) խոր ապրումով եւ գեղեցիկ առոգանութեամբ արտասանեց հայրենի զգացումներով ճոխ կտոր մը։

Կարգն եկած էր այլեւս պաշտօնական բանախօսին՝ ընկեր Միսաք Միրզէին (Լիոնէն), որ նախեւառաջ առասպելով մը իր բանախօսութեան դետինը յարդեց պատմելու համար Հայ Յեղ. Դաշնակցութեան ծնունդը եւ անոր հրաշալի, անվհատ գործունէութիւնը։ Եւ երբ կարգն հասաւ պատասխան տալու, թէ ի՞նչ կը հետապնդէ, ի՞նչ կ'ուզէ Դաշնակցութիւնը, մեր ընկերը, յստակ եւ մեկին՝ ըսաւ. «Մեր ուզածը ուրիշ բան չէ, հայրենակիցներ, բայց եթէ՝ մենք մեզի մնանք, հանդիստ եւ ապահով, մեր տունը չինենք մենք մեզի. ահա Դաշնակցութեան ուղածը, միակ բաղձանքը։ Դաշնակցութիւնը բարձր գաղափարական մըն է. անցեալին, ներկային եւ ապագային Դաշնակցութիւնը կը մնայ նոյնը։ Հայրենակիցներ, մենք ափ մը հող կ'ուզենք, միայն ու միայն ափ մը հող, որուն վրայ կառուցանենք մեր տունը, հայրենի տունը։

Այս միտքով հետապնդենք անվհատ մեր սրբազան դատը եւ աշխատինք ամէն գնով որ մեր երիտասարդութիւնը հետաքրքրուի, կազմ ու պատրաստ իջնէ ասպարէզ, պարծենայ իր Հայութեամբ եւ պահէ իր երակներուն մէջ Հայու սրբազան արիւնը»։

×

Հայ Կամաւորական եւ Մարտիկներու Միութիւնը՝ գլխաւորութեամբ ընկեր Ոսկեան Լուսարեւեանի եւ տարագիր եռագոյնին, մասնակցեցաւ Նոյեմբեր 11ի Զինադադարի առթիւ Վիէնի քաղաքապետութեան կողմէ կազմակերպուած տողանցքին եւ մեր դրօշի անունով ծաղկեփունջ մը դետեղեց քաղաքիս մեծ յուշարձանին առջեւ։

×

Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքները սկսած են Սեպտեմբեր 28էն սկսեալ, ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսական ժողովները եւ հայերէնի ուսուցումը — նոր շրջանին համար վերսկսած են Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԾԻԾԱՂ

Սկովտական թերթ մը հրատարակած է հետեւեալ «փոքր ծանուցում»ը. —

« Աջ ոտքը կորսնցուցած պարոն մը, կ'ուզէ ծանօթանալ ձախ ոտքը կորսնցուցած եւ 42 թիւ կօշիկ հագնող պարոնի մը հետ, որպէսզի միասին զոյգ մը կօշիկ գնեն» ։

×

Սկովտացի մը թերթի մը խմբագրութեան կ'ուղղէ նամակ մը, որուն մէջ կը գրէ.

« Պարոն խմբագրապետ, եթէ ձեր թերթը շարունակէ Սկովտացիներու կծծիութեան մասին ծիծաղելի պատմութիւններ հրատարակել, ցաւով կը յայտնեմ՝ թէ սակէ ետք, դրացիէս առնելով այլեւս պիտի չկարդամ ձեր թերթը» ։

×

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն ։

— Քանի որ այդ երիտասարդը այնքան ալ լաւ մէկը չէր, ինչո՞ւ ամուսնացեր եւ աղջիկդ անոր տուիր, կ'ըսէ առաջինը։

— Աճապարեցի, որպէսզի կինս զոքանչ դառնայ եւ սկսի փեսան չարչարել ու գլխէս քիչ մը հանգիստ ձգել, կը յարէ երկրորդը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Թղթարեր դեսպակներու եւ սուրհանդակներու ժամը եկած ըլլալուն հետեւանքն էր այդ շարժումը։

Հարաւի եւ արեւմուտքի կողմէն եկած սուրհանդակի դեսպակներուն գրեթէ ամէնքն ալ այդ ժամանակ Շան գ'Էլիզէէն կ'անցնէին։

Ամէն մէկ բոպէին դեղին եւ սեւ գոյնով ներկուած, ահագին բեռներով լեցուած մեծ կառք մը կ'անցնէր. կառքը՝ որուն կրակոտ ձիեր լծուած էին, տձեւ բան մը կ'երեւար արկղերով, պայուսակներով եւ ասոնց վրայ նետուած ծածկոյթներով փուլի բեռնաւորուած ըլլալուն համար. անմիջապէս աներեւութացող դղուխներով լի էր ան, եւ քարայատակը փշրելով, քարերը հրահաններու փոխելով, բազմութեան մէջէն կ'արշաւէր կ'երթար դարբնոցի մը պէս կայծեր եւ մուխի պէս փոշին վեր հանելով եւ կարծես կատաղութեամբ մը համակուելով։ Այս աղմուկը հաճելի տեսարան մը եղած էր ծաղկահաս աղջիկներուն։ Ֆէվուրիթ մեծ ձայնով մը կը գոչէր.

— Այս ի՞նչ աղմուկ է. կարծես թէ շղթաներու կոյտեր են եւ կը թռին։

Անգամ մը այս տեսակ կառքերուն մին որ կնձնիներու խտութեան պատճառաւ հազիւ հազ կը նշմարուէր, պահ մը կանգ առաւ, յետոյ արշաւելով մեկնեցաւ. ասիկա զարմանք մը պատճառեց Ֆանթինին։

— Դիտմամբ կեցաւ ան, ըսաւ Ֆանթինին։ Ես կը կարծէի թէ սուրհանդակի կառքը բնաւ կանգ չառներ։

Ֆէվուրիթ ուսերը շարժեց ի նշան անտարբերութեան։

— Այս Ֆանթինը զարմանալի աղջիկ մըն է։ Հետաքրքրութեամբ հիմա տեսայ զինքը։ Ամէնէն պարզ բաներէն կը հիանայ։ Ահա ենթադրութիւն մը. ուղեւոր եմ ես, կառապանին կ'ըսեմ։ Առջեւէն կ'երթամ, դետեղրէն անցնելու ատեն գիս առ։ Կառքը կ'անցնի, գիս կը տեսնէ, կը կենայ եւ ներս կ'առնէ զիս։ Ասիկա ամէն օր տեսնուած բան է։ Սիրելիդ իմ, դուն տակաւին չես գիտեր թէ ի՛նչ է կեանքը։

Այսպէս ժամանակ մը անցաւ։ Ֆէվուրիթ յանկարծ շարժում մը ըրաւ արթնցողի պէս եւ ըսաւ.

— Խաղն ո՞ւր մնաց արդեօք։

— Աղէկ ըսիք, կրկնեց Տալիա. ո՞ւր է համբաւաւոր խաղը։

— Շատ ուշացան, ըսաւ Ֆանթին։

Ֆանթին հազիւ թէ այս հառաչանքը հանած էր, եւ ահա պանդոկի սպասաւորներէն մին որ ճաշի ատեն անոնց ծառայած էր, ներս մտաւ։ Ձեռքը բան մը կար որ նամակի մը կը նմանէր։

— Ի՞նչ է այդ, հարցուց Ֆէվուրիթ։

— Գիր մըն է զոր այս տիկիններուն յանձնելու համար այդ պարոնները տուին, պատասխանեց ծառան։

— Ինչո՞ւ շուտ մը չբերիր։

— Վասնզի, կրկնեց ծառան, այդ պարոնները պատուիրեցին որ ժամէ մը ետք յանձնեմ ձեզ զայն։

Ֆէվուրիթ թուղթը ծառային ձեռքէն յափշտակեց. իրօք նամակ մըն էր ան։

— Զարմանալի բան. հասցէ չունի. բայց ահա վրան գրուածը. ԱՅՍ Է ԽԱՂԸ։

Աճապարանօք բացաւ նամակը եւ կարդաց (Ֆէվուրիթ կարդալ գիտէր)։

«Ո՛վ մեր սիրուհիներ,

«Գիտցէք որ ծնողք ունինք մենք։ Ծնո՛ղք, որոնց ի՛նչ բան ըլլալը լաւ չէք գիտեր դուք։

«Ծնողք բուռածը քաղաքային, ողայական ու համեստ օրէնագիրքի մէջ հայր եւ մայր կ'անուանուին։ Արդ, այդ ծնողքները կը հառաչեն, այդ ծերերը մեզ կ'ուզեն. այդ բարի մարդերը, բարի կիները անառակ որդի կ'անուանեն մեզ, մեր դարձը կը խոստանան եղներ մորթել։ Կը հնազանդինք անոնց, վասնզի առաքինի զաւակներ ենք։ Երբ այս նամակը կարդալ սկսիք, հինգ կրակոտ ձիեր մեզ մեր պապաներուն եւ մամաներուն քով պիտի տանին։ Պոսիւէի ըրած կերպովը կը հեռանանք կ'երթանք, կը մեկնինք, եւ արդէն մեկնած ենք։ Լաֆիթին գիրկը եւ Գայեարի թեւերուն վրայ հանգչած կը թռինք։ Թուլուզի սուրհանդակը անդունդէն կ'ազատէ մեզ եւ անդունդն ալ դուք էք, ո՛ մեր պզտիկ գեղանիները։ Նորէն ընկերութեան, պարտաւորութեան եւ բարեկարգութեան կը դիմենք արշաւելով եւ ժամը երեք մղոն առնելով։ Հայրենիքը կ'ուզէ որ ամէն մարդու պէս մենք ալ կառավարիչներ, ընտանիքի տէրեր, դաշտապահներ եւ տէրութեան խորհրդականներ ըլլանք։ Յարգեցէք մեզ, վասնզի կը զոհուինք։ Շուտ մը լացէք մեր վրայ եւ խկոյն մեր տեղն ուրիշ սիրահարներ դրտէք։ Եթէ այս նամակը ձեր սիրտը յօշոտէ, դուք ալ զայն յօշոտեցէք։

«Մնաք բարեաւ։ Գրեթէ երկու տարի շարունակ երջանկօրէն ապրեցուցինք ձեզ։ Ուրեմն ոխ մի պահէք մեզի դէմ»։

Ստորագրութիւնք

ՊԼԱՆՎԻԼ, ՖԱՄԷՕՅԼ,
ԼԻՍԹՈԼԻՑԷ, ԹՈԼՈՄԻՑԷՍ

«Յ. Գ.— Ճաշին սակը վճարուած է»։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԻՆ 45ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻւ

Իզմիրի Հայր. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ (Նոյեմբեր 26) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Իզմիրի աղէտին զոհերուն ի յիշատակ:

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Ղազարոս Զաքչաքեան, Տէր եւ Տիկ. Նուպար Մխիթանճեան եւ զաւակները՝ Շաքէ եւ Վարուժան, Տէր եւ Տիկին Յ. Թաթիկեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակով նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ԶԱՔՉԱՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պետրոս Զաքարեանէ երեսուն ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, իր սանին Խաչատուր Սարգիսեանի թաղման առթիւ:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Շ. Նարդունիի հիւանդութեան առթիւ Լոնտոնի իր համակիրները, առողջութիւն մաղթելով սիրելի գրագէտին, հետեւեալ նուէրները կ'ընեն «Հայ – Բոյժ»ի բարգաւաճման.—

Տիկին Ս. Աչճեան	10 սթերլին
Պ. Խ. Մըթրըպեան	5 սթերլին
Պ. Ն. Թարայեան	5 սթերլին
Պ. Ս. Գասպարաճեան	2·5 սթերլին
Պ. Գ. Եղիայեան	2·5 սթերլին

Ա Ջ Դ

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ունենալով իր սեփական տան մէջ 5 րիւ Փափէն ճոխ գրադարան մը, բաղկացած ընտիր հատորներու հաւաքածոներով եւ գրքոյկներով, ուստի կը խնդրէ հայ հասարակութենէն անխտիր օգտուիլ այս առիթէն Հինգշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 14էն մինչեւ 18:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԱՍՆԱԽՈՒՄԲ

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ

ՄԵԾ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան կողմէ:

«Պատմութիւն հայկական Պոնտոսի» գիրքի հրատարակման առթիւ, 19 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

17 Րիւ Պլէօ:

Նախագահութեամբ՝

ԱՐՇԱԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆԻ

Կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ:

Լուսարձակով պիտի ցուցադրուի Սամսոնի, Կիրասոնի, Տրապիզոնի հարիւրէ աւելի լուսանկարներ: Կը ցուցադրուի հայկական խօսուն ժապաւէն մը:

Սրահին մէջ կը վաճառուի մասնաւորապէս Տրապիզոնէն բերուած կաղինը, ճէվիզլիքի չոր թութը, Կիւմիւշհանէի բէսթիլը, Սիւրմէնէի թէյը եւ լազուտ հացը:

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ համակիրներ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ Օծման 10րդ տարելիցը հանդիսաւոր կերպով կը տօնուի յառաջիկայ 17 Դեկտ. Կիրակի առաւօտ:

×

Շաւիլի հայ դպրոցի տարեկան հանդէսը 10 Դեկտ. Կիրակի ժամը 15ին, Շաւիլի քաղաքապետական սրահին մէջ, Ռիւ Սթալինկրատ:

Երգ, պար, թատերական ներկայացում աշակերտներու կողմէ: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի քաջալերելու մեր փոքրիկները:

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան կազմակերպած տարեկան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 3ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 25ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ առաւօտ, 10րդ թաղամասի քաղաքապետարանին սրահը:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Բարձր հովանաւորութեամբ եւ կազմակերպութեամբ «Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան»:

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Առաջին մրցանակաւոր Պէյրութի, Վիեննայի եւ Հռոմի երաժշտանոցներէն:

Ecole Normale de Musique
114 bis, Bd. Malesherbes

Նոյեմբեր 25ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին:

Տոմսերու գինը 10 ֆրանք

Յայտագրի մէջ.—

Vivaldi, Verdi, Stradella, Haendel,
Tchaïkowsky, Borodine, Poulenc

Հայկական հեղինակներ.— Խաչատրեան, Գոհարիկ Ղազարոսեան, Կոմիտաս Վարդապետ, Սպենդիարեան, Կանաչեան, Պէրպէրեան:

Տոմսերու համար դիմել՝ Տիկին Մարգարեան,

32, Rue de Trévise

Մասիս,

Rue Saulnier

DURAND, 4, Place de la Madeleine

Տիկին Պաքրճեան,

35, Rue de Trévise

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

19 տարեկան աշխատասէր հայ երիտասարդ մը գործ կը փնտռէ ելեկտրոնիքի կամ յարակից ճիւղի մը մէջ: Դիմել՝

H. HAYKANIAN
33, Rue de Nice — 94- Alfortville

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սենեակ մը կամ սթիւտիօ մը կը փնտռուի ամէն յարմարութիւններով, նախընտրաբար Փարիզի մէջ, երկու ուսանողներու համար: Դիմել «Յառաջ»ի:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ:

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ:

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով:

Parking assuré

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

ՀՌՈՄ

Առաջնակարգ հիւրանոց եւ ընդունելութիւն լաւագոյն պայմաններու մէջ:

Կ'առաջնորդէ Լեւոնեան վարդապետ
33, Rue du Lt. Batany
92 — MEUDON
Հեռաձայն 644 – 24 – 34

Գին 400 փրանք ամէն ինչ հաշուած

Մեկնում 22 Դեկտեմբեր երեկոյ շոգեկառքով — Բուշէթ — Բ. կարգ

Վերադարձ Փարիզ 28 Դեկտեմբեր

Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ հեռաձայնելով 644–24–34:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՈՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Առնուվիլ – Սարսէլ «Վարդան» ենթակոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կա պոյտ խաչի մասնաճիւղերուն

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 15ԷՆ 24

Սարսէլի վերանորոգուած Քաղաքապետարանի սրահին մէջ Փլաս տիւ 11Նօվամպր

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին առաջին անգամ ըլլալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «ՆԱՅԻՐԻ» պարախումբը բոլորովին նոր յայտագրով մը

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզեան շրջանի մէջ, ԸՆԿ. ՀԻ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ ընկերակցութեամբ ԸՆԿ. ԹՈՐՈՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ, ինչպէս նաեւ անանկնկալ... քառեակ մը:

Ժամը 19ին կը սկսին եւրոպական պարերը Ճարպիկեանի նուագախումբով:

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ — ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՍՐԱՀԻՆ ՋԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ ԱՊԱՀՈՎՈՒԱԾ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ:

Կը նախագահէ Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մուտքը ազատ է

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑԻՆ

Կազմակերպուած տեղւոյն ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆՈՅ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ՝ Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ Հոգաբարձութեան

Կը նախագահէ՝ **Joseph FRANCESCHI**

Maire d'Alfortville — Conseiller Général du Val de Marne

Շաբաթ, Նոյեմբեր 18, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված եւ խմիչք:

SALLE DES FETES DE LA MAIRIE, RUE VOLTAIRE

ORCHESTRE Jacques HELIAN

ԼԻՈՆ — ԼԻՈՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Յ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

ՇԱՌԲՈՆԻԷՌԻ մեծ ու շքեղ սրահին մէջ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ PIERRE ELFERA

Գեղարուեստական բաժին, կ'երգէ ծանօթ երգչուհի

Տիկին Ռովինար Արթինեան – Տէր – Պետրոսեան ու կը մասնակցի Ցանկան պարախումբը:

Ճոխ պիւֆէ, քօթիյօն, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Կանխաւ ապահովել սեղանները Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ:

ՄՈՒՏՔԻ ՏՈՄՍ 12 ՖՐԱՆՔ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի եւ շրջակայի Հայ Ազգ. Միութիւնը աւարտած ըլլալով իր շրջանը, ընդհ. ժողովին կը հրաւիրէ շրջանի Հայութիւնը անխտիր, Շաբաթ, Նոյեմբեր 17, ժամը 21ին, Սալ տը Ֆէթի վերնայարկը:

Օրակարգ՝ Ա) Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն:

Բ) Ընտրութիւն՝ հաշուեքննիչ եւ ընտրողական յանձնախումբի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գէորգեան Անդրանիկ (Ճիհանկիր) ծնած է Սիսեան Ախլաթեան գիւղ, կինը Աշխէն, տղան Գրիշա, աղջիկը Եմա: Իմացնել հետեւեալ հասցէին:

PILIGIAN KRIKOR
126, Bd. Queirel, ST. LOUP, MARSEILLE

×

Եայլաեան Մանուկ կը փնտռէ մայրը Եայլաեան Հրանուշ, հօրեղբայրը Գառնիկ եւ Վաղարշակ Եայլաեան Գառնիկին աղջիկները Բեկրուհի եւ Մաքրուհի, Բաբերդէն եկած են Ֆրանսա: Իմացնել վերը յիշուած հասցէին,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ:

Այս Կիրակի Ազգ. Տան սրահին մէջ 295, Րիւ Պուալօ, ժամը 15ին:

Կը խօսի Փրոֆ. Վահագն Տատրեան:

Նիւթ՝ «Հայկական Դատը»

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ.'Ս. Թէքէլիրեան խումբի ժողովը Ուրբաթ (Նոյեմբեր 24) Մշակոյթի Տան մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի (Նոյեմբեր 20) կէսօրէ ետք ժամը 4ին ընկերուհի Պաքրճեանի բնակարանը, 6 Րիւ Ժան – Ժօրէս, Պուա – Քոլոմպ: Օրակարգ՝ Հ. Օ. Մ.ի բացառիկ համաժողովական ընթերցում եւ վարչութեան ընտրութիւն: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Կապ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս ընկերուհիները այս Ուրբաթ (24 Նոյ.) գիշեր ժամը 8·30ին, ընկերուհի Ազաւնի Յակոբեանի տունը: Կարեւոր օրակարգ:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 19 NOVEMBRE 1967
Le Numéro 0,40 F.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11065
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.065

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅԸ

Հայերս Ամերիկացիները ճանչցանք բողոքական միսիոնարներու միջոցաւ, որոնք Պորտ ընկերութեան կողմէ Թուրքիա ղրկուած էին քրիստոնէութիւն քարոզելու համար Օսմանեան կայսրութեան բնակիչներուն, առաջին հերթին Հայերուն :

Մասնաւորաբար կրթական մարզին մէջ Միսիոնարներու կատարած դրական դերին մասին գրած ենք ժամանակին :

Մեր նիւթէն դուրս է այսօր արծարծել այդ հարցը :

Անցողակի ըսենք, որ Հայերս ամէնէն աւելի մօտիկութիւն ցոյց տուինք ամերիկացի քարոզիչներուն, որոնք պարարտ հող գտան իրենց գործունէութեան համար մանաւանդ Կիլիկիոյ մէջ, ուր կը պահէին երկու քոլէճ (Այնթապ եւ Տարսոն), մէկ աղջկանց վարժարան եւ մէկ աստուածաբանական ճեմարան, երկուքն ալ Մարաշի մէջ :

Յիշենք նաեւ Անատոլիա (Մարզուան) եւ Եփրատ (Խարբերդ) քոլէճները, ինչպէս նաեւ Պարտիզակի, Իզմիրի եւայլն բարձրագոյն վարժարանները :

Թուրքիոյ մէջ այն տպաւորութիւնն ունէինք, որ Ամերիկացիք բոլորն ալ միսիոնարներու պէս մարդիկ են, — կրօնասէր եւ եկեղեցասէր, աստուածապաշտ եւ հաւատարիմ աւետարանական :

Յետագային ուրիշ տեսակ Ամերիկացիներ ալ պիտի տեսնէինք, երբ շփման մէջ մտանք արեւմուտքի հետ :

Այսօր Ամերիկացիներու մասին մեր գաղափարը տարբեր է : Միսիոնարներու շրջանը պատմութեան կը պատկանի :

Ամերիկացիք «գործի մարդ» (պիզնէսմէն) են գերազանցօրէն : Գիտութեան, ճարտարարուեստի եւ զինուորական մարզերուն մէջ առաջնակարգ դիրք կը գրաւեն : Ժողովրդավարութեան եւ ազատութեան սկզբունքները լիովին իւրացուցած են : Արդիական ազատամիտ ազգ մըն են :

Սակայն կը թուի թէ Միսիոնարներու քարոզութիւնները իրենց ազդեցութիւնը գործած են ժողովուրդին վրայ, որ կրօնքի եւ կրօնաւորներու հանդէպ խոր յարգանք կը տածէ :

Ամերիկացիք կը սիրեն եկեղեցին եւ եկեղեցականները :

Հայ քահանայ մը Ամերիկայի մէջ կը պատմէր մեզի թէ կրօնաւորները իրենց բոլոր գնումներուն համար որոշ զեղչ կը ստանան առեւտրականներէն, առանց իրենց կողմէն պահանջ ներկայացնելու : Ամերիկացին այդ ձեւով կ'արտայայտէ իր յարգանքը հոգեւորականներուն հանդէպ, ինչ ազգի ալ որ պատկանին անոնք :

Կիրակի օրերը մեծերը պաշտամունքի համար եկեղեցի կ'երթան : Իսկ փոքրիկներուն համար բացած են «Կիրակնօրեայ դպրոցներ» :

Ամերիկացիներու ազդեցութիւնը մեծապէս զգալի է այս մարզին մէջ մեր Հայ բնակիչներուն վրայ :

Անոնց օրինակին հետեւելով, Նոր Աշխարհի Հայերն ալ դարձեր են եկեղեցասէր ամէն բանէ առաջ :

Նիւթական մեծ զոհողութիւններ կ'ընեն մեծածախս եկեղեցիներ շինելու եւ քահանայ, վարդապետ ու եպիսկոպոս պահելու համար՝ արդիական հանդիսաւորութեան բոլոր պայմաններով :

«Կիրակնօրեայ դպրոց»ներ կը պահեն Ամերիկացիներու օրինակով : Ու մինչ այս վերջինները իրենց փոքրիկներուն կրօնքի դաս կու տան անոնց մէջ, Հայերը իրենք զիրենք կը խաբեն՝ կարծելով որ կիրակնօրեայ դպրոց յաճախող մանչուկը կամ աղջնակը հայերէն պիտի սորվի :

Տեսանք անձամբ, որ հայ վարժուհին անգլերէնով կը դասաւանդէր եւ փոքրիկները անգլերէն կը խօսէին իրարու հետ : Նման կիսամիջոցներով անկարելի է ազգ փրկել : Սերունդը դէպի ձուլում կ'երթայ այս ընթացքով :

Փոխանակ դպրոց շինելու, եկեղեցի կառուցին :

Եւ այժմ երեմիական կը կարդան :

« Մենք սխալվեցանք, որ բարեպաշտական վերացումով գերեվարուած, անձնատուր եղանք եկեղեցաշինութեան լայնածաւալ համաճարակին, առանց շրջանկատութեան, առանց լուրջ հաշուարկութեան, առանց նախօրօք ձեւակերպուած ծրագրի :

« Բազմամիլիոն գումարներ ուղխօրէն հոսեցան եւ զգալական մեր գերազրգռութեան մէջ մոռցանք հայ լեզուն, հայ դպրոցը, ամերիկահայ դեռատի սերունդի ուծացումի եւ ձուլումի փրկութեան լաստը : Մեղապարտ անգիտակցութեամբ ջուրը նետեցինք հայրենական վաղեմի առաքինութիւնը, որ եկեղեցիի կողքին անպատճառ եւ անպայման դպրոց կառուցանել կ'աւանդէ» : (Հայրենիք, 20 Սեպտեմբեր 1967) :

Մեկնութեան չեն կարօտիր այս արտայայտութիւնները :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆ ՄԻՆՉԵՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿ Կ'ՈՒԶԷ ԵՐԹԱԼ

Նախագահ Ճոնսընի մամուլի ասուլիսը այն տպաւորութիւնը ձգած է շատերու վրայ թէ Միացեալ Նահանգներու ներկայ նախագահը չէ որ կը խօսի այլ՝ վաղուան թեկնածուն :

Ճոնսընի խօսքերը յստակ են : Վիէթնամի մէջ, Ամերիկայի իսկ ապահովութիւնն է որ վտանգուած է : «Կը խորհիմ թէ մեր հեռանկարը շատ յստակ է, ըսկիզբէն ի վեր : Պաշտպանել Միացեալ Նահանգներու ապահովութիւնը, վասնզի կը խորհինք թէ այդ ապահովութիւնը կապուած է ասիական հարաւ-արեւելքի ապահովութեան : Յետոյ պէտք է դիմադրել յարձակման » : Ակնարկելով հիթլերական բանակներու արշաւանքին Եւրոպայի վրայ, Ճոնսըն շեշտած է.— «Մինչ մերժած էինք միջամտել Եւրոպայի մէջ, երեսուն տարի առաջ, հարկ է յստակօրէն հասկնել Ասիոյ մէջ թէ դէմ պիտի դնենք յարձակման եւ պիտի ընդդիմանանք բոլոր անոնց որոնք կը փորձեն փոքր երկիր մը կլլել : Պիտի ընենք ինչ որ անհրաժեշտ կը նկատենք պաշտպանելու համար հարաւային - Վիէթնամի ապահովութիւնը : Նախապէս ուսումնասիրեցինք եւ վաւերացուցինք սպայակոյտին անդամներուն յանձնարարութիւնները, ինչ կը վերաբերի մեր ուժերու մակարդակին : Երկարօրէն խօսեցայ Զօր. Ուեսթմորլանտի հետ : Մեր ուժերուն համար որեւէ յաւելում չի նախատեսեր » :

Ճոնսըն խօսած է նաեւ ռմբակոծումներու մասին, բայց իր կարծիքով ռմբակոծումները դադրեցնելով, պատերազմը չի վերջանար : Գալով բանակցութիւններու «չէզոք նաւու մը մէջ, չէզոք նաւու մը վրայ» ինչպէս ըսած էր, Ճոնսըն աւելցուցած է այս անգամ. — « Հիւսիսային - Վիէթնամը մեզի իր պատասխանը տուաւ արդէն : Հանոյի թերթի մը մէջ լոյս տեսած յայտարարութիւնը, որ պատասխան է իմ առաջարկիս, շատ յստակ է եւ կարծեմ պատասխան մը կը բերէ բոլոր անոնց, որոնք, այս երկրին մէջ, կարծեցին թէ ռմբակոծութիւններու դադրեցումը կրնայ բանակցութիւններու դուռ բանալ : Եթէ Հօ Շի Մինհ որեւէ կասկած ունի ինչ կը վերաբերի Միացեալ Նահանգներու վճռականութեան պատերազմը շարունակելու, կ'ուզեմ իր բոլոր պատրանքները ջնջել : Եթէ Հանոյ, մեկնելով հանրային կարծիքի քննութիւններէն, կը խորհի թէ Ճոնսըն պիտի չվերընտրուի եւ «Ընքըլ Սամ» պիտի չշարունակէ, ով ալ ըլլայ Միացեալ Նահանգներու նախագահը, ծանրօրէն կը սխալի » :

Մանաւանդ այս խօսքերը կը փաստեն թէ ընտրապայքարի առաջին ասուլիսն է զոր Ճոնսըն տուած է :

× Տաք Թոյի մէջ, կացութիւնը փոխուած է եւ Ամերիկացիք կրցած են գրաւել ռազմագիտական երկու բլուրները, կատաղի կռիւներէ ետք :

× Արեւելեան Գերմանիոյ մամուլի գործակալութեան համաձայն, հինգ հարիւր հազար դասալիք կայ հարաւային Վիէթնամցիներու մօտ :

× Հանոյի վրայ ամերիկեան ռմբակոծութիւնները կը շարունակուին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԵԺԻՍ ՏԸՊՐԷ երեսուն տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Քամիրիի դատական ատեանին կողմէ : Կրնար մահուան դատապարտուիլ եթէ մահապատիժը ջնջուած չըլլար Պոլիվիոյ մէջ :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ Թրքական «Ազգ. Մեծ Ժողովը» որ արտակարգ նիստ գումարած էր Կիպրոսի կացութեան պատճառով » արտօնած է կառավարութեան որ զինեալ ուժ գործածէ պաշտպանելու համար կղզիին Թուրք համայնքը : Միւս կողմէ, Աթէնքէն կը հաղորդեն որ Զօր. Ղրիվաս ետ կանչուած է Կիպրոսէն, տրուած ըլլալով որ պատասխանատու կը նկատուի կացութեան վատթարացման : Յունական կառավարութիւնն ալ պատրաստ է, ի հարկին, զինեալ ուժի դիմել :

ՍՈՒՐԻԱ դէմ է անգլիական ծրագրին, Միջին Արեւելքի հարցին լուծման համար, մինչ Իսրայէլացիք բոլորովին դէմ չեն :

ՓԱՆԱՄԱՅԻ մէջ ձերբակալուած մարդը, հաւանաբար Միլլըրը չէր եւ այդ պատճառով ազատ արձակուեցաւ :

ՖՐԱՆՔՕ յայտարարած է Քորթէսի (սպանական Խորհրդարան) բացման նիստին.— « Փակագիծ մը չենք Պատմութեան մէջ, Պատմութիւնն իսկ ենք» : Քասթիլլօն աւելցուցած է թէ հակառակ ցարդ կատարուած յառաջդիմութեան տակաւին տասը տարի պէտք է որ նշանակուած նպատակին հասնին :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ գործադուլը շատ մեծ համեմատութիւններ չստացաւ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը՝ Բրեժնեւ Գահիրէ պիտի երթայ Յունուարին :

ՄՈՍԿՈՒԱ ընդունած է զէնք հայթայթել Եմէնի կառավարութեան իր պաշտպանութիւնը ապահովելու համար :

ՍՈՒՏԱՆ, Յորդանան եւ Լիբանան նըպաստաւոր աչքով կը դիտեն արաբ երկիրներու համագումարի մը հեռանկարին :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ Լա Լունա թերթին համաձայն քարիւղ գտնուած է Սիկիլիոյ ծոցը, կղզիին եւ Թունուզի միջեւ :

ՌԵԹԷՈՍ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀՕՐ ՀՈՒՍԿ ԲԱՆՔԸ

Պատրիարք Հայրը իր Հուսկ Բանքն ըսկըսաւ հետեւեալ բառերով.

— « Թոյլ լիցի, եթէ իմ այս վերջին երկու խօսքերը պիտի կոչուին Պէրպէրեանի այն երկու բառերովը, որոնք սերունդներ խանդավառած են : Ես պիտի ուզէի անդրադառնալ այն իրողութեան որ Պէրպէրեան իր գործը շարունակեց եւ տակաւին կը շարունակէ յատկապէս այս իրիկուն մեզի հրամցուած այս իմացական խնջոյքով, որ այնքան հիւթեղ էր եւ համեղ :

Հաւանաբար մեր մէջ ոչ ոք այնքան արժանաւորապէս եւ այնքան բազմիցս մեր ժողովուրդի յարգանքին եւ համակրանքին արժանացած է, որքան Պէրպէրեան : Բայց յոբելեաններէն՝ իր ամուսնութեան Ա. պսակին անգամ ժողովրդային գնահատանքի արտայայտութիւն է եղած : Տակաւին 35ամեայ երիտասարդ մըն էր, բայց այդ տարիքին իսկ իր ետին ունէր մօտաւորապէս քսան տարուան ուսուցչական գործունէութիւն եւ ազգին մէջ անուն հանած էր իբրեւ մեծ հեղինակութիւն մը : Եւ անկէ ետք ամբողջ յաղթանակ մը եւ ծառայութեան շրջան մը եղաւ :

Ազգեր երբեմն կը ծնին զաւակներ, որոնք այդ ազգին մշակոյթի որոշ մէկ երեսը կը մարմնաւորեն : Կան անուններ որոնք այլեւս նոյնացած են իրենց գործին հետ : Զգենք օտարները եւ մտնենք մեր փոքր ածուին մէջ : Յիշենք Մեսրոպ անունը, անիկա կը նոյնանայ գիրին հետ : Երբ յիշենք Նարեկացին, անիկա մեր միտքը կը բերէ աղօթքը : Եթէ յիշենք Շնորհալին, հոգեւոր երգեցողութիւնը, եւ երբ մեր միտքը կուգայ Կոմիտաս վարդապետը, կը յիշենք ժողովրդային երգը : Այո, տարակոյսէ վեր է թէ երբ կը լսենք նաեւ Ռեթէոս Պէրպէրեանի անունը, անիկա կը նոյնանայ դաստիարակութեան հետ : Վստահ եմ թէ այս ժողովուրդը այս տեսակ զաւակները մէկ անգամ միայն չի ծնիր եւ մենք այսօր զինքը պատմութեան մէջէն հանելով մեր աչքին առջեւ դրինք, իրմէ նոր ներշնչումներ, նոր դասեր առնելու համար : Մեր կրթական կեանքը, մինչեւ իսկ այստեղ, Պոլսոյ մէջ, տագնապի հեռանկարի մը վտանգը կ'անցընէ : Ինչպէս Պէրպէրեան ուսման, դաստիարակութեան նուիրեց իր կեանքը, իր ամբողջ սիրտը, իր հոգին եւ իր հանճարը, այնպէս ալ մեր ժողովուրդը իր կարելին պէտք է ընէ, որպէսզի մեր դպրոցական դրութիւնը այդ տագնապին մէջէն ապահով անցնի եւ իր ամուր գոյութիւնը պահէ : Ռ. Պէրպէրեանի նուիրուած այս հանդէսը միայն եկող եւ անցնող երեւոյթ մը պիտի չըլլայ, այլ անիկա հետք մը պիտի ձգէ մեր զգացումներուն եւ մտածումներուն, մեր համայնական կեանքին մէջ եւ մենք իր հոգիով տոգորուած պիտի բոլորուինք մեր դպրոցներուն շուրջը եւ նիւթական եւ բարոյական ոչ մէկ զոհողութիւն պիտի խնայենք անոնցմէ : Երբ զինքը կրկին հանդիստ կը ձգենք պատմութեան էջերուն մէջ, մենք որ իրականութիւնն ենք, մենք որ պատմութիւնը կը կերտենք, պիտի փափաքէինք որ իր լոյսը շարունակէ մնալ մեր վրայ : Եթէ իր այս թելադրանքը, այս համոզումն ու հոգին կրցանք առնել, իր նպատակին ծառայած եղաւ այս հանդէսը եւ գնահատելի եղան ջանքերը բոլոր անոնց որ զայն կազմակերպեցին » :

Հանդէսը վերջ գտաւ պատրիարքին Տէրունական աղօթքով :

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՐՍՏԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ՝

ԸՆԴԴԷՄ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՊՈՒՐԻԶՄԻ [*]

Ա.

ԽՄԲ.— Կարգ մը յապաւումներով, որոնք չեն վնասեր յօդուածագրին տեսութեան ամբողջականութեան, կը հրատարակենք այս գրութիւնը՝ յաւիտենական վէճի նիւթ դարձած հարցի մը մասին։ Հին է վէճը, եւ գրեթէ ամէն լեզուի եւս ծանօթ, — օրինակ, այս օրերուս, Ֆրանսացիները եւս կը վիճին անգլերէն բառերու առատակութեան դէմ՝ իրենց լեզուին մէջ։ Պիտի անդրադառնանք իր կարգին։

Մայրենի լեզուի մաքրութեան հարցերը կարեւոր են եւ յուզում են բոլորին՝ գրողներին, մամուլի աշխատողներին, դպրոցի ուսուցիչներին, Բուհերի դասախօսներին, ընթերցողների լայն շրջաններին։ Պայքարը մայրենի լեզուի մաքրութեան ու կատարելագործման համար կենսական անհրաժեշտութիւն է։ Բայց, նախօրօք, պէտք է ճշդել ու ստուգել դեկավար եղակէտերը, թէ ինչ դիրքերից եւ լեզուական ինչ անընդունելի երեւոյթների դէմ պէտք է պայքարել։ Դա անհրաժեշտ է առաւել եւս այն պատճառով, որ Հայոց լեզուի մաքրութեան համար տարուող պայքարի մէջ նկատւում են որոշակի անընդունելի տենդենցներ *ու մերձեցումներ, որոնց հետ չի կարելի հաշտուել հէնց մայրենի լեզուի զարգացման ու կատարելագործման շահերը նկատի ունենալով։ Դրանցից մէկը օտար բառերի կամ բառակազմութիւնների անհարկի գործածութիւնն է, իսկ միւսը՝ ժամանակակից օտար բառերի ու* տերմինների *գործածութիւնից ընդհանրապէս հրաժարուելն է, դրանք անպայման թարգմանելու ձգտումը։ Առաջին երեւոյթի մասին մեր մամուլում, բաւական շատ է խօսուել։ Բայց լեզուի մաքրութեան հարցը չի կարելի եւ պէտք չէ յանգեցնել միայն օտար բառերի անհարկի գործածութեանը եւ դրանով սահմանափակուել։ Անշուշտ, անտեղի եւ առանց անհրաժեշտութեան, սխալ կերպով օգտագործուող օտար բառերը, ինչպէս նշել է Լենինը, կարող են աղաւաղել եւ աղաւաղում են լեզուն, դժուարացնում նրա իւրացումը՝ լայն* մասսաների *կողմից։ Բայց Լենինը երբեք պայքար չի տարել ընդհանրապէս օտար բառերի գործածութեան դէմ, անհրաժեշտ օտար բառերի դէմ, ինչպէս աշխատում են ներկայացնել որոշ մարդիկ։*

Մենք պէտք է նշենք, որ մասսաների *կողմից լաւ ընկալուած, դիւրութեամբ իւրացուած եւ իւրացուող ժամանակակից բոլոր օտար* տերմինների *անպայման «հայացնելու» սկզբունքը՝ խորապէս սխալ է եւ պէտք է վճռականապէս մերժուի։ Դա լայն ասպարէզ է տալիս անյաջող թարգմանութիւնների եւ չինծու, թխուած բառակազմութիւնների, որոնք իրականում վնասում են մեր լեզուի մաքրութեանը։ Դրա համար էլ պէտք է հաւասարապէս պայքարել ոչ միայն օտար բառերի առանց անհրաժեշտութեան, սխալ օգտագործման փաստերի դէմ, այլեւ օտար բառերի արհեստական «հայացումների», անյաջող թարգմանութիւնների դէմ։*

Հարցը վերաբերում է ոչ թէ մանաւոր դէպքերի կամ առանձին, Հայոց լեզուի մէջ դժուար իւրացուող օտար բառերին ու տերմիններին*, այլ մի ամբողջ շարք քաղաքական, գիտական,* տեխնիկական, կուլտուրական*, կենցաղային բառերի ու* տերմինների*, որոնցից շատերը դեռ յեղափոխութիւնից առաջ մուտք էին գործել մեր լեզուի մէջ, դարձել հասկանալի, դիւրըմբռնելի, հարազատ։ Ահա այդ – պիսի, ինչպէս եւ* սովետական *տարիներին փոխառնուած եւ իւրացուած բազմաթիւ ժամանակակից «օտար» բառեր եւ* տերմիններ *այժմ փոխարինւում են* արխայիկ*, մեռած կամ չինծու բառերով, որոնք անհասկանալի են ժողովրդական լայն* մասսաներին*։ Նման բառերի եւ* տերմինների *թիւը հարիւրների է հասնում եւ գնալով անյաջող թարգմանութիւնների թիւը աւելանում է։*

Լեզուական *պուրիզմի ոգին այնքան է ուժեղացել, որ թափանցել է անգամ* ռեստորանների մենիւների *(ճաշացուցակ) մէջ եւ բոլոր կերակուրների ու անգամ խմիչքների անունները, շատ քիչ բացառութեամբ, փոփոխուած են, թարգմանուած են այնպէս, որ իրենք, մեր յարգարժան* պուրիստները *անգամ չեն կարողանում այդ «մաքրուած» հայերէնով հասկանալ, թէ նրանք* կոտլէտ *են ուզում, թէ* շնիցել, լուլա – քեաբաբ *են ցանկանում, թէ* տապակած օսետրինա*։ Այսպէս, օրինակ,* սոսիսկին *դարձել է Նրբերշիկ*, բիֆշտեքը՝ *արգանակ*, լուլա – քեաբաբը՝ *չամփրած յօշածոյ*, ատբիվնոյ կոտլէտը՝ *թակածոյ կողիկ*, ատբիզնոյ շնիցելը՝ *թակածոյ լայնեզր անխառն կողիկ*, պիւրէն՝ *խիւս*, գառնիրը (**) *հարինդ*, օսետրինան *թարգմանուած է թառափի կամ ձըկան միս*, բելուգան՝ *նոյնպէս թառափի կամ ձկան միս*, կիսելը՝ *չահանոյշ, սի*բոպը՝ *խառնչարակ եւայլն, եւայլն։*

Այդ բարբարոսութեանը զոհ է դարձել անգամ բոլորին հասկանալի ու բոլորի կողմից յարգուած կոնեակը*, որ ստացել է բարկօղի նոր անունը։ Նոյնիսկ* մենին *դառել է ճաշացանկ եւ այդ այն ժամանակ, երբ* մենիւ *հասկացողութիւնը պարունակում է իր մէջ ոչ միայն ճաշերի, տաք կերակուրների անուններ, այլեւ «սառը խորտիկների» եւ «քաղցր կերակուրների» անուններ։*

Միջազգային գործածութեան տերմին*ների նման թարգմանութիւնները չեն կարող ճանաչուել արդարացի, նպատակայարմար եւ օգտակար։ Այդ թարգմանութիւններից շատերը ոչ միայն* արխայիկ *են, հնացած, այլեւ կոպիտ ձեւով թխուած են, անիմաստ ու անմիտ են։*

Նման ձեւով թարգմանւում են գիտական ու քաղաքական, դրական եւ կեանքի այլ բնագաւառների վերաբերուող բազմաթիւ բառեր ու տերմիններ*, ինչպէս, օրինակ՝* տանկը *դառել է հրասայլ,* ավտոմեքենան՝ *ինքնաշարժ,* մարշալը՝ *մարաջախտ,* ռէալիզմը՝ *իրապաշտութիւն,* լաուրեատը՝ *դափնեկիր,* գաստրոլը՝ *հիւրախաղ եւայլն, եւայլն։*

Մինչդեռ այդ բառերից շատերը դեռ յեղափոխութիւնից առաջ, իսկ մի մասն էլ սովետական տարիներին փոխ են առնուել ռուսական եւ միջազգային լեկսիկոնից*, վաղուց մերուել են Հայոց լեզուին, իւրացուել եւ հայացել են, դարձել են հասկանալի ու դիւրըմբռնելի լայն* մասսաներին*։ Նման բառերի մի մասը հին հայերէնում ունի համանիշներ, ինչպէս* կոնգրէս, կուլտուրա, ինտելիգենցիա, իդէոլոգիա, էսթետիկա, լիրիկա *եւայլն։ Բայց կեանքի եւ լեզուների փոխադարձ – ցութեան հիման վրայ այդ հասկացողութիւնների հայկական ձեւերը ատրիճանաբար ու բնականոն ձեւով իրենց իշխող դիրքերը զիջել են միջազգային գործածութեան բառերին, որոնք աւելի հասկանալի են, դիւրըմբռնելի ու արտայայտիչ։ Առանձին հասկացողութիւնների հայկական համանիշները պահպանւում էին գրաւոր ու խօսակցական լեզուի մէջ, ասում էին* պրոզա *եւ արձակ,* իդէոլոգիա *եւ գաղափարախօսութիւն,* էսթետիկա *եւ գեղագիտութիւն, եւ ոչ ոք դրա համար չէր անհանգստանում։ Ճիշդ է, այդ եւ նման հասկացողութիւնների հայկական հին ձեւերը իրենց իշխող դիրքերը արդէն զիջել էին նոր ձեւերին՝ միջազգային գործածութեան բառերին ու* տերմիննե*րին։ Եթէ որեւէ գրող կամ քննադատ – հրապարակախօս ոճական կամ այլ նկատառումով գործածում էին* կուլտուրա *եւ* ինտելիգենցիա *եւ նման այլ հասկացողութիւնների հայկական հին ձեւերը՝ դա երբեք վէճ կամ տարակուսանք չէր յարուցում եւ ոչ ոք նրանց չէր մեղադրում* արխայիզմի *համար։ Դա դառնում էր մի տեսակ ոճի ու ճաշակի հարց։ Նոյնը կարելի է ասել եւ փոխառնուած բառերի ու* տերմինների *գործածութեան համար, առելին՝ դրանց փոխառութիւնները դիտւում էին որպէս Հայոց լեզուի հարստացման ու կատարելագործման կարեւոր աղբիւրներից մէկը։ Երկու ձեւերն ալ տարբեր չափով ու* դոզայով *օգտագործւում էին մեր լեզուի մէջ, «խաղաղ» գոյակցում էին իրար հետ։*

Այսպէս էր պատկերը մօտ անցեալում։ Բայց երբ մի քանի գրողներ ու լեզուաբաններ, յատկապէս վերջին տարիներին, Հայոց լեզուի «մաքրութեան» անուան տակ պայքար ծաւալեցին «օտար» ծագում ունեցող նոր բառերի ու տերմինների *գործածութեան դէմ՝ պատկերը բաւական փոխուեց։*

ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԵՐՉԵԱՆ

(Շար.)

(*) Ֆրանսերէն *purisme*

(**) ԽՄԲ.— Ֆրանսերէն *կառնիթիւր*, զոր ուրիշներ թարգմանած են խաւարտ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

(ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԽՄԲ.— Առաջի՛նն եղաւ «*Յառաջ*»ը, որ առաջարկեց տարին մէկ օր, եւ այդ օրը Թարգմանչաց տօնին օրն ընտրելով, *Մշակոյթի Օր* կոչակել եւ համազգային ձեւով նուիրագործել փրբեւ տարւոյն սուրբ օրը, մեծագոյն օրը, տօներուն տօնը։ Վասնզի Հայոց ազգը իր ինքնութեան, իր արժանիքներուն եւ իր գոյութեան իրաւունքին միակ վկայութիւնը կրնայ տալ Հայ Մշակոյթի Օրով միայն։ Ափսոս, Ֆրանսայի Հայութեան սրտէն արձակուած այս աղաղակը ամէնէն առաջ մոռցաւ Ֆրանսայի Հայութիւնը, եւ Եգիպտոսի Հայութի՛ւնն որ տակաւին կառչած կը մնայ այդ առաջարկին, ինչպէս ցոյց կուտայ «*Յուսաբեր*»ը տեսաւսիկ.—

Տարին երկու անգամ, Յունիսին եւ Հոկտեմբերին, համայն հայ ժողովուրդը կը մեծարէ իր սուրբերն ու թարգմանիչ վարդապետները։

Այս մեծարանքը տուրք մըն է, զոր բարերարեալը կը մատուցանէ բարերարին, երախտաւորեալը՝ երախտաւորին, ներկան՝ անցեալին, նորը՝ հինին։ Պարտադրուած տուրք մը չէ անշուշտ, բայց պարտադիր *տուրք մըն է անկասկած։*

Մեզմէ ամէն մէկը պարտաւոր է մատուցանել այս տուրքը կամովին, յօժարակամ, ոչ անպատճառ օրէնք մը կամ սովորութիւն մը յարգած ըլլալու, այլ Աստուծոյ կամքը կատարած ըլլալու համար։

Կը համարձակի՛նք ըսել, որ մեր պատմութեան ամբողջ ընթացքին ունեցած ենք երկու բացառիկ հանճարներ, մէկը հայ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԵԹԱՆՈՍ ՔՐԻՍՏՈՍԸ

ԽՄԲ.— Մեր տարաբախտ, ողբացեալ ընկերոջ եւ աշխատակցին այս կտորը կը հրատարակենք՝ գաղափար մը տալու համար գրագէտի իր տաղանդին մասին։

Տրդատ, նորեռանդ քրիստոնեայ թագաւորը, հազիւ փրկուած այն պատուհասէն, որ իր արքայական ծիրանին փոխակերպած էր վարշ անասունի մը մորթին, որուհեց շրջագայիլ իր երկրին մէջ, զոր աւելի գեղեցիկ եւ արգաւանդ կ'երեւակայէր հիմա, երբ քրիստոնեայ արեւ մը կը բեղնաւորէր զայն։ Թագաւորին կ'ընկերանար միակ հետեւորդ մը, արքունի սպարապետ քարտուղարը, որ իր ափրոջ պէս խոնարհ ուխտաւորի պարեգօտ մը կը կրէր։ Լուսաւորիչը հետեւորդին պատուիրած էր վեհապետին կարդալ եւ մեկնաբանել բնութիւնը, այդ զարմանահրաշ մատեանը, որ մինչ այդ վերագրուած էր կեղծ հեղինակի մը՝ Արամազդին։

Ուղեւորները, Երասխը անցնելէն օրեր ետք, հասած էին Արածանիի մացառուտ հովիտը։ Հրատից ամառ մէջն էր, ուստի ցորենի արտերը ոսկեղէն ամպերու պէս կը հրդեհուէին բարկ արեգակին տակ, զոր այլեւս «Փերոսի աչքը» չէին կոչեր։ Գիտնական քարտուղարը որ կը կարծէր գտնուիլ Զարմանահրաշ Մատեանի առաջին էջին դիմաց, այսպէս խօսեցաւ թագաւորին.

— Նայէ՛, Տէր արքայ, հասուն ցորեանները քու աշխէտ նժոյգիդ բաշերուն գոյնովը կ'ալեկոծին Հարք գաւառի դաշտերուն մէջ, որոնք Արտաշատի մրգաստաններուն պէս հարթ եւ երկինքին չափ անծիր են։ Վաղը անոնց շեղջերը, անապատին խարտեաշ աւազակոյտերուն պէս, պիտի դազաթանան կալերուն մէջ, եւ յարդի մղեղներով գծուած այն արահետէն, որ մինչեւ աւանը կ'երկարի, պիտի հոսին դէպի քու տէրութեանդ ամբարները։

Ան որ այս բոլոր բարիքը պարգեւեց իր սիրելի օծեալին, Մեծն Տրդատին, ի՞նչ կ'ակնկալէ փոխարէն։ Հունձքերուն նախախնայրի՞քը։ — Ո՛չ, տուիկս պահանջն է անիրաւ Դեմետրին, որ դարեր շարունակ, առանց ցանելու՝ հնձեց։ Ճըշմարիտ Աստուածը, մուրացկանի մը հեզութեամբ, միայն ափ մը նաշիհ կը խնդրէ նշխարի մը համար, զոր մեղապէտի վերընծայէ՝ ըսելով.

«Առէք, կերէք, այս է մարմին իմ...»։

Տրդատ, որ Քրիստոսի զօրութիւնը կը ղութեամբ, միայն ափ մը նաշիհ կը հարուածած էր, մրմնջեց.

— Մեծ է զօրութիւն Տեառն։

×

Իշխաններու եւ նախարարներու կալուածներէ անցան, առանց իջեւանելու անոնց բերդերուն մէջ։ Թագաւորը անշուք հիւղերու հիւր եղաւ. ափ մը խարկուած ցորեն եւ ումպ մը գինի կը կազմէին իր առօրեայ սնունդը։ Իրիկուն մը կանգառին Տիգրիսի մօտ։

— Ահա, ըսաւ քարտուղարը, դրախտահոս գետը որ տիեզերքի մանկութիւնը կը յիշէ։ Ականջ դիր, Տէր իմ, աշխարհին ծնունդն է, զոր այսպէս դղրդալին կը պատմէ ան մարդկութեան, դարերէ ի վեր։

Տրդատ մտիկ ըրաւ, բայց այդ ամբողջ դղրդիւնին մէջ կարծեց իմանալ լոկ արձագանգը այն յաղթական ճակատամարտներուն, զորս մղած էր Տիգրիսի ափերուն վրայ։ Երկրաւոր փառքի յիշատակներու յորձանքէն չտարուելու համար, նախընտրեց հեռանալ գետէն։

Ամբողջ գիշերը քալեցին։ Մթնշաղին նշմարեցին ծառախիտ երկիր մը։ Մրգաստանին բոյրերովը արբշիռ քարտուղարը աւետեց.

— Սպակերտի ծառաստաններուն մէջն ենք, Տէր իմ։ Տես, շրջապատի բարդիները, պալատիդ մարմար սիւներուն պէս սպիտակ եւ ողորկ, դէպի երկինք կը սըլանան։ Ծիրանները քու երիվարիդ մանեակին ոսկի ուլունքներուն պէս կ'որ ու շողշողուն են։ Նուռերը, բոսոր կայծ ըմպանակներ, արեւին մէջ թրծուած, կը ողջակէզ եղնիկին արիւնով, ուր հատիկները կը ծփան՝ զոհին սատափ ատամներուն փոխարէն։ Սալորները, սայլաքարի եղներու աչքերուն պէս սեւ ու խոշոր են։ Եւ այգինե՛րը... այգիները՝ ուր Աստուած դմրուխտ կը սերմանէ, որպէսզի մարդիկ յամպար քաշեն։ Այգիները, որոնք Նայիրիի պարկեշտագեղ նորամայր հարսներուն պէս կանաչ սնդուսով կը քօղարկե՛ն չաղով ու շողով առլցուն իրենց ստինքները, մինչ դանոնք կը կարկառեն Քրիստոսի հաւատքին մէջ նորածին քու ժողովուրդիդ։ Մօտ է այն րոպէն, երբ քու թագաւորութեանդ չտեմարանները պիտի լեցուին ծառաստանին բոյրերովը, եւ որդին բերքը հանդարտօրէն պիտի հասուննայ մառաններուն մէջ։

Թողունք որ ուղխահոս գինարբուքներու մէջ Բագոս խեղդուի իր գեղխ յիշատակին հետ։ Ճշմարիտ Աստուածը պապակած ուղեւորին նման, լոկ բաժակ մը գինի կը հայցէ քեզմէ, ա՛յդ ալ վերստին մեղի մատուցանելու համար.

— Արբէք ի սմանէ, զի այս է արիւն իմ...։

Տրդատ երկրորդեց իր բարեպաշտ մըրմունջը։

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(1 – Շար.)

...այրուբենի գիւտարարն է՝ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ, միւսը Նարեկայ վանքին անմահանալի աղօթասացը՝ ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ։ Ցոյները կ'աստուածացնէին գերազանց զօրութիւնները, մենք կը սրբացնենք։ Ասոր համար է, որ Հելլադա աւելի շատ աստուածներ ունի, քան սուրբեր, իսկ մենք աւելի շատ սուրբեր ունինք, քան աստուածներ։

Մեր սուրբերն էին, որ ստեղծեցին Հայկական Ոսկեդարը։

Կան, որ այն կարծիքը կը պաշտպանեն, թէ երկու եռամեծ Սուրբերուն մէջ առաջը կամ աւագագոյնը Սահակ Պարթեւն է՝ իր հմտութեամբ, արժէքով ու գերազանց արժանիքներով։ Միւսը — Մեսրոպ Մաշտոց երկրորդ գծի վրայ կու գայ Պարթեւ Հայրապետին բաղդատմամբ։

Այս կարծիքին մէջ արժեչափի սրբագրում չկայ անշուշտ։ Աւելի շատ գերազանցութեան հարց մըն է մէջտեղ դրուածը, քան ստորադասութեան։ Լուսաւորիչի Թոռնորդին մեծ գիտնական մըն էր անտարակոյս։ Կրնանք ըսել՝ համայնագէտ մը։ Միւսը՝ Հացեկացի «կարճագաղափարը» տեսանող մըն էր։ Մարգարէ չէր, բայց մարգարէէն մեծ էր, նոյն ինքն իր կենսագրին՝ Կորիւնի վկայութեամբ եւ գնահատումով։

Խորենացի, մէկը՝ երկու Սուրբերուն աշակերտներէն, որոնք Թարգմանչաց դասը կազմեցին, աւելի շատ կը խօսի Մեսրոպի, քան Սահակի մասին, զոր կը ներկայացնէ այսպէս. «Որ մահկանացու ծնուելով՝ անմահ թողեց իր յիշատակը»։ Աւելի առատաբան է իր ներբողանքին մէջ, երբ խօսքը Մաշտոցի մասին է, «գեղապանծ՝ բոլոր առաքինի մարդկանցից»։

Ահա նաեւ մեր պատմահօր ներբողականը Մեսրոպի մասին, «Նա հրեշտակի տեսք ունէր, բեղնաւոր միտք, պայծառ էր խօսքով, գործերով ժուժկալ, մարմնով փառահեղ, սովորութիւններով անհաման, խորհրդակցութեամբ մեծ, հաւատքով ուղիղ, յուսով համբերող, սիրով անկեղծ, ուսուցանելիս անձանձրոյթ»։

Կը ստացուի այն տպաւորութիւնը, թէ Սահակ Պարթեւ սուրբ մըն էր, մինչ հրեշտակ մըն էր Մեսրոպ, այսինքն՝ երկնապատիկ սուրբ մը։

Առ հասարակ սակաւախօս ու կարճաբան, Կորիւն կը դառնայ ճարտասան, երբ կը փորձէ ներկայացնել իր գերընտիր ու հանճարեղ ուսուցիչը, զայն նոյնիսկ գերազաս համարելով Մովսէս մարգարէէն, միակ արարածը, որ խօսեցաւ Արարիչին հետ, ինչպէս կը վկայէ Ս. Գիրքը։

Կորիւն կը բաղդատէ, աւելի ճիշդ՝ կը զուգադրէ Մովսէսը Մեսրոպին, մարգարէին վարդապետին հետ։ Մէկը Սինայի լեռնէն իջաւ տասնաբանեայ պատուիրաններով, միւսը Աստուծոյն վերադարձաւ հայկական այբուբենով։

Իր այս յանդուգն զուգակշիռին մէջ (մի մոռնաք, որ գրողը եկեղեցական մըն է) Կորիւն, Մեսրոպը գերազաս համարելով Մովսէսէն, կը շարունակէ.

«Թող ոչ ոք լսածիս համար մեղ յանդգնաբոյն համարի, թէ ինչպէս խոնարհագոյն անձ մը Մովսէսի՝ այս աստուածախօս եւ սքանչելագործ մարգարէին նմանցնելով հաւասարցուցի անոր»։

Կորիւն ոչ միայն Մեսրոպը կը գերադասէ Մովսէսէն, այլեւ կարծես կը գերադասէ հայ ժողովուրդը Աստուծոյ «ընտրեալ» ժողովուրդէն։ Ըսել կ'ուզէ, թէ Աստուած իր շնորհները միայն «ընտրեալ»ին վերապահած չէր, բաժին մըն ալ հանած էր «ոչ-ընտրեալ»ին, որ հայ ժողովուրդն է։ Երկուքն ալ երկրածին են, ուստի՝ պատճառ մը չկայ, որ մէկը գերադաս համարուի, միւսը՝ ստորադաս։ Արարիչը երկուքին ալ մատակարարած է իր շնորհները, մէկուն տասը պատուիրանքներ տալով, միւսին՝ երեսունըվեց երկաթագրեր։

Այս երկաթագրերն էին, որ ապահովեցին մեր մշակոյթին անկախութիւնը։ Քաղաքականապէս հարկատու եւ հպատակ ըլլալով հանդերձ՝ մշակութապէս անկախ ու գերիշխան դարձանք։

Ցեղային մեր բոլոր հարստութիւններուն մէջ առաջինն ու առաւելագոյնն է մեսրոպեան այբուբենը։

«ՑՈՒՍԱԲԵՐ»

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԿՏԱԿ

Դէ՛, գրի՛, Տէր Հայր, «Յանուն Հօր եւ
Որդւոյ ...
(Այսպէս անիրաւ բա՞ն էք տեսել, տօ՛:
Կեանքըս մաշելով փող դիզեմ այսքան,
Հիմի իմ ձեռքով տամ սրրան – նրրա՞ն··
Բայց, դէ՛, ի՞նչ անեմ, հետըս ո՞ւր
տանեմ ...
Գոնէ այս վերջին առուտուրն անեմ,
Գուցէ կաշառեմ Աստծուն ու ազգիս,
Սրրանով փրկեմ անունս ու հոգիս...)
Դէ՛, գրի՛, Տէր Հայր: Ուսքըս դեռ վրէս,
Կտակ եմ անում իմ ազգիս այսպէս:

Ամէնից առաջ, ես իմ կտակում
Իմ մեռած եղբօր որդոցն եմ գրկում:
Կտակ եմ անում, որ նրանք երբեք
Զուտեն իմ փողից եւ ոչ մի կոպեկ:
Զուր տեղը իմ դէմ դատ էին բացել,
Թէ իրանց բաժնին ես եմ տիրացել:
Լաւ էր, որ հագիւ պրծայ կաշառով,
Մարդիկ էլ տեսան՝ ընկել եմ շառով ...

Գրի՝ մեր ժամին մի հարիւր թուման,
Հետն էլ այսպիսի մի անխախտ պայման,
Որ եկեղեցու գաւթում ինձ թաղեն,
Կնոջս համար էլ կողքիս տեղ թողեն:

Տարին հինգ անգամ պատարագ անեն,
Հոգիս անպատճառ դրախտը տանեն:
Սրանից յետոյ հոգան ինձ վրայ,
Հոյակապ արձան դնեն մարմարեայ,
Ոսկի տառերով վըրան փորագրած
Թէ ազգիս համար ինչե՛ր եմ արած:

Վանքի դպրոցին գրի մի գումար,
Որ իմ անունով, իմ հոգու համար
Որդեգիր պահեն նրրա տոկոսով,
Ամէն տարի գան խըմբով, հանդիսով
Դամբանիս վրայ գովք ու ճառասեն,
Ազգի մեծերի շարքում ինձ դասեն,
Պատկերս էլ կախեն դպրոցի պատից՝
Թեկուզ մի քիչ ցած մեր հայրապետից:

Ապա այն տունը (որ կեղծ թղթերով,
Հոգիս սեւելով, սուտով ու զոռով,
Իբրեւ պարտքի տեղ, առայ այն խեղճից
Ու իրան լալով դուրս արի միջից...)
Իմ յօժար կամքով, իմ վերջի օրին,
Այն էլ տալիս եմ մեր Մայր Աթոռին,
Որ վեհափառը գրի մի կոնդակ,
Անունըս սփռի աշխարհի բովանդակ
Եւ ինձ օրհնանքի այնպէս մի գիր տայ,
Որ երկնքումն էլ Աստուած հաւատայ···:

Դրանից յետոյ մի գումար գրի
Յօգուտ մեր ազգի խեղճ ու որբերի
Ընկերութեանը բարեգործական,
Որ գլուխն անշարժ մնայ յաւիտեան,
Նրրա տոկոսը մեր մեծ տօներին
Բաժնեն (իմ գրկած) խեղճ ու որբերին,
Ամէն մէկին տան մի – մի աբասի,
Որ ուտի, հոգուս ողորմի ասի:

— Հապա, օրհնըւա՛ծ, տանու տէրտէրին
Ժամոց չե՞ս տալիս քո հոգու խերին:
Քանի վախտ ունես, այդ էլ ասա շուտ ···
Ասա, տանըցիք տան լաւ կողոպուտ(*),
Ոսկի սըհատըդ, նոր շորերդ տան,
Որ հեշտ անց կենաս դուռն
արքայութեան ···
— Լա՛ւ, Տէր Հայր, այդ էլ քեզ եմ
կտակում,
Որ ինձ միշտ յիշես քո պատարագում
Դագաղիս վրայ մի քարոզ ասես,
Թէ ի՛նչ հոգեսէր, մեծ մարդ էի ես···»:

Այս կտակն արաւ հայ բարերարը
Ու մեռաւ գնաց այն միւս աշխարհը:
Միշտ երախտագէտ մեր ազգը Հայոց
Նըրան հոչակեց ազնիւ բարեգործ,
Իր ժամի գաւթում թաղեց ու մարմար
Արձան կանգնեցրեց իր գործքին յարմար,
Վըրան էլ գըրեց պերճ տապանագիր·
— «Ո՛հ, վըսեմ հոգի, դու խաղա՛ղ
հանգիր,
Թէեւ դու մեռար, սակայն քո հոգին
Հսկում է բարձրից քո թշուառ ազգին»···

Բայց երբ որ գնաց այն միւս աշխարհը
Եւ ուզեց մտնել արդարոց շարքը,
Հանեց օրհնանքի տարած պատնէշը,
Տէրն մեր կարդաց ու գըցեց դէնը·
— «Քո սիրտը հանիր, ասաց, հողեղէ՛ն,
Այնտեղ են գրուած գործերըդ ամէն»:

Եւ մարդու սիրտը կարդաց մեր Տէրը,
Ուր տպուած էին նրրա գործերը,
Կարդաց չա՛ր գործեր, նաեւ կրտակը,
Եւ··· խսկոյն դրկեց դժոխքի տակը:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

(*) Կողոպուտ կը նշանակէ ննջեցեալի անձնական գործածութեան յատուկ առարկաները, (զգեստ, մատանի եւայլն), որ սովորութիւն էր տալ քահանային իբրեւ թաղման իր բաժինը։ — Յիշեցէք թէ ինչպէս զինուորները իրենց միջեւ բաժնեցին Յիսուսի հագուստները խաչին տակ։

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊՈՆՏՈՍԻ»

Գրախօսականէ աւելի խնդակցութիւնս է որ պիտի յայտնեմ բարեկամիս՝ Պ. Յովակիմ Յովակիմեանի (Ամերիկա), որ հազար տքնութիւններով անկարելին կարելի ըրաւ տալով գեղեցիկ հատոր մը իր ծննդավայր Տրապիզոնի եւ շրջակայքի անմոռաց յիշատակին։ Դժբախտաբար Տրապիզոնը ջարդերու մեծագոյնը կրած ըլլալով՝ չունեցաւ վերապրողներու մեծ թիւ մը՝ կազմելու համար ուժեղ Հայրենակցական Միութիւն մը, որ ստանձնէր ամբողջ բեռը «Յուշամատեան»ի մը հրատարակութեան։ Ի՛նչ ծանր, յոգնեցուցիչ ու պատասխանատու ձեռնարկ է ամբողջ նահանգի մը պատմական, աշխարհագրական, տնտեսական, վարչական, կրթական, մշակութային եւ այլ հազար տեսակ նիւթերու ուսումնասիրութիւնը բաւարար չափով հանրութեան ներկայացնել։ Տասնեակ, նոյնիսկ հարիւրաւոր մտաւորականներու եւ մասնագէտներու ուժերու մէկտեղումով միայն կարելի է — եւրոպական չափանիշով — տալ այսպիսի հրատարակութիւն մը, հնարաւոր կատարելութեամբ։

Ու Պ. Յովակիմ Յովակիմեան գրեթէ մինակը բարձաւ հրատարակութեան մեծագոյն ծանրութիւնը, նիւթական թէ բարոյական։ Տարիներով թղթակցութեամբ կապուած ըլլալով իրեն հետ՝ շատ մօտէն տեղեակ եմ իր խոնջէնքին, հեւիհեւ աշխատանքին ու պարտասումին։

Հետեւաբար սրտագին կը շնորհաւորեմ բարեկամս իր այս յաջողութեան համար։ Պատիւ եւ փառք համարելու է ամէն Տրապիզոնցի օրինակ մը ապահովելով այս գրքէն եւ զայն զուրգուրանքով թղթատելով։

Առանձին երախտագիտութեան արժանի է Կարօ Գէորգեան, որ հակառակ իր ծանր հիւանդութեան՝ սիրայօժար ստանձնեց հրատարակութեան վերջին աշխատանքները եւ պատուով գլուխ հանեց գործը։

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Պէյրութ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Չորս երիտասարդուհիները իրարու երես նայեցան։

Ամէնէն առաջ Ֆէյվուրիթ խօսելով գոչեց.

— Զեղի բան մը ըսե՞մ. այս ալ խիստ համով կատակ մըն է։

— Շա՛տ զուարճալի եւ հաճոյալի կատակ մը՝ ըսաւ Զէֆին։

— Պլաշվէլին գիւտն ըլլալու է այս գաղափարը, կրկնեց Ֆէյվուրիթ։ Այնքան զուարճալի է որ գինքը սիրել կը զգամ։ Դեռ նոր մեկնեցաւ եւ արդէն կը սիրուի։ Ահա եղելութիւնը։

— Ո՛չ, ըսաւ Տալիա, յայտնապէս կ'երեւայ որ Թոլոմիյէսինն է այս գաղափարը։

— Ապա ուրեմն, կրկնեց Ֆէյվուրիթ, մահի՛ Պլաշվէլ, եւ կեցցէ՛ Թոլոմիյէս։

— Կեցցէ՛ Թոլոմիյէս, գոչեցին Տալիա եւ Զէֆին, եւ քահ քահ խնդացին։

Ֆանթինն ալ միւսներուն պէս խնդաց։

Բայց ժամ մը ետք, երբ իր սենեակը վերադարձաւ, լացաւ։

Ինչպէս որ ըսինք, առջի սէրն էր Թոլոմիյէսի վրայ ունեցած սէրը։

Ամուսնի մը պէս անձնատուր եղած էր, եւ խեղճ աղջիկը զաւակ մը ունեցած էր։

ԳԼՈՒԽ ԻԵ.

ՄԱՅՐ ՄԸ ՈՐ ՈՒՐԻՇ ՄՕՐ ՄԸ ԿԸ ՀԱՆԴԻՊԻ

Ներկայ դարուս սկիզբները Մոնֆերմէյ գիւղին մէջ՝ որ Փարիզի մօտ է՝ անշուք խոհատուն մը կար։ Այս խոհատունը բանեցնող անձերը երկու հոգի էին, էրիկ եւ կնիկ, եւ կ'անուանուէին Թենարտիէ։ Պուլանժէի պզտիկ փողոցին քովն էր այդ, եւ դրան վերեւը պատին վրայ բեւեռուած տախտակ մը կը տեսնուէր։ Այս տախտակին վրայ բան մը նկարուած էր եւ կը նմանէր կռնակը ուրիշ մարդ մը առած մարդու մը. կռնակի մարդը արծաթեայ լայնածաւալ խաչերով զօրապետի մեծ ուսադիրներ ունէր, ի նշան արեան կարմիր բիծեր կը նշմարուէին. իսկ պատկերին մնացորդ մասը մխապատ էր՝ գուցէ պատերազմ մը ներկայելու համար։ Պատկերին վարը գրուած էր.

ՎԱԹԷՐԼՈՅԻ ՑԻՍՆԱՊԵՏԻՆ

Պանդոկի մը առջեւ հասարակօրէն խըճակիր սայլ մը կամ սայլիկ մը կրնայ գտնուիլ։ Բայց 1818ի գարնան ժամանակ իրիկուն մը Վաթէրլոյի Ցիսնապետին խոհատունին առջեւ կառք մը կամ լաւ եւս է ըսել կառքի մաս մը կար որ ճամբան կը խափանէր, եւ որ ծաւալովը կըրնար պատկերահանի մը ուշադրութիւնը գրաւել եթէ իրօք պատկերահան մը անցնէր անկէ։

Անտառուտ երկիրներու մէջ գործածուող եւ գեղօչի հաստ տախտակներ եւ ծառի կոճղեր կրելու ծառայող ցած սայլի մը առաջամասն էր այդ կառքը։ Այս առաջամասն ուրիշ բան չէր բայց եթէ առանցք մը ունեցող երկաթեայ միաձոյլ մը, որուն ծայրը կեռի մը ագուցուած էր եւ որ երկու ահագին անիւներուն վըրայ կը կոթնէր։ Ամէնը մէկ հաստաձեւ, ամենածանր եւ տձեւ բան մըն էր։ Կարծես թէ ահագին թնդանօթի մը սայլն էր։ Անիւի հետքերը, անիւներուն եւ առանց շրջանակներուն, միջնասիներուն, մոյթին եւ քեղին վրայ տիղմի խաւ մը կազմեր էին. այս խաւը դեղինի նման տձեւ գոյն մը ունէր, եւ բաւական կը նմանէր այն գոյնին, որով հաճութեամբ կը ներկուէին մեծ եկեղեցիներու պատերը։ Մոյթին տակէն կրկնուած հաստ շղթայ մը կախուած էր։ Կոլիաթ եղեռնագործին արժանի շղթայ մըն էր ան։ Այս շղթան տեսնողը միտքը կը բերէր չէ թէ այն կոթողները զոր փոխադրելու պաշտօն ունէր, այլ այն «մասթոտոնթ»ները եւ «մամոն»ները (*) որոնք կրնային լծուիլ նոյն շղթայով. թիարանի, բայց կիկլոպեան եւ գերմարդկային թիարանի մը յատկացեալ շղթայի մը կը նմանէր, եւ կարծես թէ թեւի մը վրայէն հանուած էր։ Այս շղթայով Հոմերոս Փոլիֆէմը եւ Շէյքսփիրն ալ Գալիպանը կրնար կապել։

Ինչո՞ւ սայլի մը առաջամասը փողոցին մէջ եւ հոն կը կենար։ — Նախ անցուդարձը խափանելու, երկրորդ՝ կատարելապէս ժանգոտելու համար։ Ընկերային հին կարգաւորութեան մէջ խել մը հիմնարկութիւններ կան զոր մարդ իր ճամբուն վրայ կը նշմարէ եւ որոնց հոն գտնուելուն պատճառը ոչ այլ ինչ է, բայց միայն ճամբան խափանել եւ ժանգոտիլ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

(*) Փղանման վիթխարի կենդանիներ, որոնք հիմա չեն գտնուիր երկրի վրայ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԻՆ 45ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Իզմիրի Հայր. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ (Նոյեմբեր 26) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Իզմիրի աղէտին զոհերուն ի յիշատակ։

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ, Նոյեմբեր 22ին, Չորեքշաբթի ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Րիւ Պլէօ։

Կը դասախօսէ Բժ. Ռ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Նիւթ՝ Անքնութիւնը։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ։

Այս Կիրակի Ազգ. Տան սրահին մէջ 295, Րիւ Պուալօ, *ժամը 15ին*։

Կը խօսի Փրոֆ. Վահագն Տատրեան։

Նիւթ՝ «Հայկական Դատը»

Մուտքը ազատ է

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ։

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ։

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ։

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16.30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով։

Parking assuré

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ Օծման 10րդ տարելիցը հանդիսաւոր կերպով կը տօնուի յառաջիկայ 17 Դեկտ. Կիրակի առաւօտ։

×

Շաւիլի հայ դպրոցի տարեկան հանդէսը 10 Դեկտ. Կիրակի ժամը 15ին, Շաւիլի քաղաքապետական սրահին մէջ, Ռիւ Սթալինկրատ։

Երգ, պար, թատերական ներկայացում աշակերտներու կողմէ։ Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի քաջալերելու մեր փոքրիկները։

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան կազմակերպած տարեկան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 3ին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

×

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ, Դեկտեմբեր 31ին Փալէ տէ Քոնկրէ, *ի նպաստ դպրոցին։*

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ՚ԵՐԳԵՆ

Մարտ 10ին

Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին։

×

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ Դեկտ. 9ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ։

×

Հայ Կարմիր խաչի տարեկան պարահանդէսը, 1968 Մարտ 3ին։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր 2ին, Պրոնի օդակայանի սրահներուն մէջ։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Բարձր հովանաւորութեամբ եւ կազմակերպութեամբ «Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան»։

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Առաջին մրցանակաւոր Պէյրութի, Վենետիկի եւ Հռոմի երաժշտանոցներէն։

Ecole Normale de Musique
114 bis, Bd. Malesherbes

Նոյեմբեր 25ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին։

Տոմսերու գինը 10 ֆրանք

Յայտագրի մէջ.—

Vivaldi, Verdi, Stradella, Haendel, Tchaïkowsky, Borodine, Poulenc

Հայկական հեղինակներ.— Խաչատուրեան, Գոհարիկ Ղազարոսեան, Կոմիտաս Վարդապետ, Սպենդիարեան, Կանաչեան, Պէրպէրեան։

Տոմսերու համար դիմել՝ Տիկին Մարգարեան,

32, Rue de Trévise

Մասիս,

Rue Saulnier

DURAND, 4, Place de la Madeleine

Տիկին Պաքրճեան,

35, Rue de Trévise

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սենեակ մը կամ սթիւտիօ *մը կը փնտռուի ամէն յարմարութիւններով, նախընտրաբար Փարիզի մէջ, երկու ուսանողներու համար։ Դիմել «Յառաջ»ի։*

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԵՐԵԿՈՅԹ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ԳԱՌԶՈՒԻ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 10, ժամը 21ին

ՍԱԼ ԿԱՎՈՅԻ ՄԷՋ

45, Րիւ Լա Պօէսի, Փարիզ

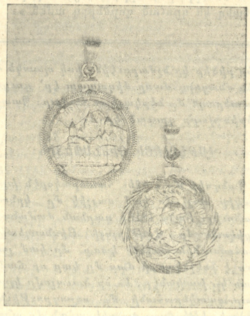
Մանրամասն յայտագիրը յառաջիկային

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 77-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր (Նոյեմբեր 25) ժամը 9ին, 10րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Faubourg St. Martin — Paris (10e) — Métro : Château d'Eau

Կը նախագահէ Ընկ. ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ։ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն) եւ Հ. Յ. Դ. Նոր սերունդի ներկայացուցիչը։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, արտասանութիւն։ Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր։ Նուագախումբ

BERNARD DEDEDJIAN ET SON ENSEMBLE

Խօսնակ՝ Ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 3 ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Ուսանողներուն կէս գին Մուտք 10 ֆրանք

Ապահովել սեղանները 924-38-54

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը Ուրբաթ (Նոյեմբեր 24) Մշակոյթի Տան մէջ։

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

19 տարեկան աշխատասէր հայ երիտասարդ մը գործ կը փնտռէ ելեկտրոնիքի կամ յարակից ճիւղի մը մէջ։ Դիմել՝

H. HAYKANIAN
33, Rue de Nice — 94 - Alfortville

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի (Նոյեմբեր 20) կէսօրէ ետք ժամը 4ին ընկերուհի Պաքրճեանի բնակարանը, 6 Րիւ Ժան – Ժօրէս, Պուա – Քոլոմպ։ Օրակարգ՝ Հ. Օ. Մ.ի բացառիկ շրջաբերականի ընթերցում եւ վարչութեան ընտրութիւն։ Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փոքր.-Ռօպէնսօնի (?) *մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս ընկերուհիները այս Ուրբաթ (24 Նոյ.) գիշեր ժամը 8.30ին, ընկերուհի Ազաւնի Յակոբեանի տունը։ Կարեւոր օրակարգ։*

Ա Զ Դ

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ունենալով իր սեփական տան մէջ 5 րիւ Փափէօ ճոխ գրադարան մը, բաղկացած ընտիր հատորներու հաւաքածոներով եւ գրքոյկներով, ուստի կը խնդրէ հայ հասարակութենէն անխտիր օգտուիլ այս առիթէն Հինգշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 14էն մինչեւ 18։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԱՍՆԱԽՈՒՄԲ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

ՀՌՈՄ

Առաջնակարգ հիւրանոց եւ ընդունելութիւն լաւագոյն պայմաններու մէջ։

Կ՚առաջնորդէ Լեւոնեան վարդապետ

33, Rue du Lt. Batany
92 — MEUDON

Հեռաձայն 644 - 24 - 34

Գին 400 ֆրանք ամէն ինչ հաշուած

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր երեկոյ հոլեկառքով — քուշէթ — Բ. կարգ

Վերադարձ Փարիզ 29 Դեկտեմբեր

Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ հեռաձայնելով 644-24-34։

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40
LE NUMÉRO 0,40 F.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 21 NOVEMBRE 1967

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11066 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.065

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱ ԱՐԺԵԶՐԿԵՑ ՍԹԵՐԼԻՆԸ

ԻՐԼԱՆՏԱ, ԴԱՆԻԱ, ԻՍՐԱՅԷԼ ԵՒ ՍՊԱՆԻԱ ՆՈՅՆԸ ԸՐԻՆ

Ինչպէս կը սպասուէր Շաբաթ գիշեր Անգլիոյ վարչապետը յայտարարեց թէ անգլիական ոսկին 14,3 առ հարիւր արժեզրկուած է :

Այս որոշումին կողքին, բրիտանական կառավարութիւնը կարգ մը այլ որոշումներ ալ առած է տնտեսական մարզին մէջ: Այսպէս ելմտական նախարարը յայտարարած է թէ զեղչի սակը 6,5 առ հարիւրէն կ'անցնի 8 առ հարիւրի: Երկրին զինուորական ծախքերը հարիւր միլիոն ոսկիի զեղչ մը պիտի կրեն: Բոլոր դրամատուները փակ մնացին Երկուշաբթի օր Անգլիոյ մէջ, առաջքն առնելու համար շահագիտութեանց :

Այս որոշումը, որ «քաջ» որոշում մըն է ըստ ձեռնհաս մասնագէտներու, ոչ մէկ ժողովրդականութիւն գտած է անշուշտ Անգլիոյ մէջ, ուր մամուլը չի վարանիր գրելէ թէ ոչ մէկ մարդ այնքան վնաս բերած է Անգլիոյ որքան Ուիլսըն : Կը յիշուի նաեւ թէ Մեծն Բրիտանիա երեք անգամ սթերլինի արժեզրկում տեսած է եւ երեքն ալ աշխատաւորական կառավարութեան շրջանին է :

Պահպանողականները լաւ կ'օգտագործեն առիթը Ուիլսընի հրաժարումը պահանջելու համար: Այս արժեզրկումը կը նշանակէ թէ մէկ անգլիականը կ'արժէ 11 ֆր. 84 փոխանակ 13.70ի :

Կը պատահի յաճախ որ բազմաթիւ երկիրներ հետեւին երբ մեծ պետութիւն մը նման քայլ մը կ'առնէ, բայց այս անգամ միայն Իրլանտա, Դանիա, Իսրայէլ եւ վերջին պահուն Սպանիան է որ նոյնը կ'ընեն, վերջինը նոր զարկ տալու համար զբօսաշրջիկութեան, որ երկրին գլխաւոր ճարտարարուեստն է: Այս տարի 14 միլիոն զբօսաշրջիկ այցելած էին Սպանիա, որուն մէկ միլիոնը՝ Ֆրանսայէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ եւ Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը որոշեցին վերահաստատել դիւանագիտական յարաբերութիւնները : Հաւանական է որ այս ձեւով, ի մօտոյ Սուէզի ջրանցքն ալ բացուի :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ կացութիւնը միշտ լարուած է եւ Թուրքերը կ'ուզեն անպայման գործի անցնիլ : Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ վերջնագիր մը տուած են, պահանջելով յունական պահակազօրքին եւ Զօր. Գրիվասի մեկնումը : Թրքական օդանաւերը կը հսկեն Կիպրոսի երկինքին մէջ, մինչ Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ ցոյցեր կ'ըլլան պահանջելով որ Թրքական բանակը յարձակում կատարէ :

ՀԱՐԱՒ. ՎԻԷԹՆԱՄԻ ամերիկեան ուժերու հրամանատարը՝ Զօր. Ուեսթմորլէնտ յայտարարած է թէ ոեւէ ձեւով կարելի չէ դադրեցնել ռմբակոծութիւնները :

ՆԻՍԻ մէջ դեմոկրատ կեդրոնը իր համագումարը ունէր ուր նախագահ վերընտրուեցաւ՝ Ժան Լըքանիւէ :

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ Պասք ազգայնականներ ձերբակալուած են : Կասկած կայ որ խռովարարական աշխատանքներ կը տանէին երկրին մէջ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ռազմագիտական հրթիռներու ընդհ. հրամանատարը Կրիլով յայտարարեց թէ խորհրդային հիւլէական հրթիռները զէնք մը ունին որ կը խորտակէ հակահրթիռային պաշտպանութիւնները :

ՊԱՊԸ առաջին անգամ ըլլալով վիրաբուժական գործողութենէն ի վեր, պատշգամէն օրհնեց հաւատացեալները : Մօտ ութ վայրկեան կրցաւ խօսիլ ալ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՃԱՓՈՆԷՆ

Արեւելք փոխադրուած արեւմտեան քաղաքակրթութեան մէկ կտորն է կարծես Ճափոն :

Ճափոնները գործնական միտք ունին եւ տեսաբանական որոնումներու ետեւէն չեն երթար : Թերեւս կարելի է զանոնք ամբաստանել «կապկումով»— միշտ պատրաստ են ընդօրինակելու արեւմտեան արտադրութիւնները — բայց ասիկա բնական է երկրի մը համար, որ հազիւ հարիւր տարի է որ դուրս եկած է մեկուսացումէ :

Այլապէս, ճարտարարուեստի շատ մը մարզերու մէջ, Ճափոնները գլած անցած են արեւմտեան նախատիպարները եւ Արեւմուտքի մարդիկը շատ բան ունին սորվելիք Ճափոններէն :

Ատոնցմէ մէկը՝ գրեթէ մանկական այն հետաքրքրութիւնն է, որով կը նային մեզ շրջապատող ամէն մէկ բանի : Մեզմէ աւելի կը հիմնուին գեղեցկութեան վրայ, անոր ամէն մէկ արտայայտութեան մէջ :

Ծաղիկները այն աստիճան կը սիրեն, որ ծաղկամանի մը մէջ ծաղկեփունջի մը դասաւորումը տեսակ մը ազգային սփոր եղած է: Ճափոնի մէջ, ծաղկամաններու մէջ սքանչելիօրէն դասաւորուած ծաղիկներ պիտի տեսնէք սպասարկութեանց գրասենեակներու, վաճառատուներու սեղաններուն վրայ, երկաթուղային կայարաններուն եւ նոյնիսկ հանրային արտաքնոցներուն մէջ :

Լուսնելոյսն ու վերջալոյսը այնքան նշանակալից բաներ են Ճափոնի մէջ, որ տուները այնպէս մը կը շինեն, որ վարձակալները դիւրութիւնն ունենան պատուհաններէն վայելելու բնական բեմադրութիւնը : Կը պաշտեն բանաստեղծութիւնը եւ իրարու հետ յանգաւոր երկտողեակներ կը փոխանակեն, ինչպէս մենք այցաքարտեր կը փոխանակենք :

×

Բայց, գեղեցկութիւնը միայն տեսողութեան ու լսողութեան մէջ չի սահմանափակուիր : Ճափոններու բոլոր զգայարանքները նոյն չափով նրբացած են:

Ճաշարանի մը մէջ անոնց կերած միսը, մորթուած կենդանիի մը մարմնին մէկ մասը չէ պարզապէս : Ճաշացուցակին մէջ կ'ըսուի թէ այդ կենդանին, մորթուելէ առաջ, ամիսներով մարձուած է (մասաժ եղած է), որպէսզի անոր ճարպը հաւասար չափով տարածուի մարմնին բոլոր կողմերը : Ասկէ զատ, ամէն օր, կենդանին երկու շիշ գարեջուր խմած է, որպէսզի հոգեկան լաւ վիճակի մէջ ըլլայ եւ միսը աւելի համովնայ :

Կարգ մը ճաշարաններու մէջ, ճաշը աւարտելէ ետք, յաճախորդը պէտք է անցնի ուրիշ սրահ մը, պտուղ (կամ սուրճ) առնելու համար, որպէսզի պտուղը կերած ատեն կերակուրներու հոտերէն անհանգիստ չըլլայ :

Թերեւս աշխարհի ամէնէն մաքուր ժողովուրդն են Ճափոնները: Սքոլաստիկ ըլլալու աստիճան մաքուր են : Պատմութեան մէջ իրենց յայտնուած թուականէն (Քրիստոսէ ետք Ե. դարուն) կը պաշտեն բաղնիքը: Հակառակ անոր որ տուներէն շատերը հոսուն ջուր չունին, այսուհանդերձ անոնք գրեթէ ամէն օր կը լոգնան: Ամէն տուն ունի բաղնիքի սենեակ մը, ուր կը դրուի աման մը, որ իբրեւ լոգարան (պենեուար) կը գործածուի : Տարօրինակը այն է, որ Ճափոնները լոգարան մտնելէ առաջ կ'օճառուին ու կը լուացուին :

×

Իրենց ընկերային յարաբերութեանց մէջ, Ճափոնները կը ցուցաբերեն ազնուութիւն մը՝ որ կը զարմացնէ մեզ: Ձեռք թօթուելու սովորութիւն չունին շատ, որովհետեւ, բարբարոսութիւն կը նկատեն երկու քրտնած ձեռքեր իրարու միացնելը : Կը նախընտրեն գլխով բարեւել ժպիտով մը եւ թեթեւ, ձեւաւոր խոնարհութեամբ մը :

Թոքիոյի ընդերկրեայ երկաթուղիի խճողուած վակոններուն մէջ, տոմսակները քննող պաշտօնեաները ճերմակ ձեռնոց կը կրեն : Ձեռնոց կը գործածեն ուրիշ շատ մը պաշտօնեաներ ալ՝ որ հասարակութեան հետ շփման մէջ կը մտնեն :

Ազնուութիւնը երեւան կուգայ լեզուին մէջ ալ: Իրենց խօսակիցին վերաբերեալ ամէն բանի մէջ, յարգալից մասնաւոր արտայայտութիւններ կը գործածեն: Օրինակի համար, Ճափոն մը ուրիշ բառ մը պիտի գործածէ երբ խօսի ձեր ծնողքին մասին եւ ուրիշ բառ՝ երբ իր ծնողքին մասին խօսի :

« Սան » (պարոն) բառը կը գործածեն՝ երբ նոյնիսկ բեռնակիրի մը հետ կը խօսին : Ճափոն մը երբ սպասեակը (կարսոն) կանչել ուզէ՝ պիտի ըսէ. « Պարոն սպասեակ... »:

Ճափոներէնը թերեւս աշխարհի միակ լեզուն է, որ իր բառացանկին մէջ հայհոյութիւններ, անէծքներ, գէշ խօսքեր եւ նման արտայայտութիւններ չունի : Ճափոն մը եթէ հայհոյել ալ ուզէ՝ չի կրնար : Իր լեզուն պէտք եղած բառերը չունի :

×

Արեւելքի շատ մը երկիրներուն մէջ, եկեղեցի մը (տաճար) մտնելու համար, մարդիկ պէտք է հանեն իրենց կօշիկները: Ճափոնի մէջ, իրենց կօշիկները կը հանեն նոյնիսկ տուն մտնելու համար :

Ճափոններուն համար, սուրբ է տունը: Անոր ուշադրութիւն կը դարձնեն եւ անոր հոգ կը տանին այնպէս՝ որ կարծես թէ արուեստի թանկարժէք գործ մըն է :

Այլապէս, գրեթէ անհաւատալի է ճափոնական տուներու պարզութիւնը: Սենեակները պարապ կը թուին : Փսիաթ մը (խսիր) կը ծածկէ տախտակամածը: Քանի մը բարձ աթոռի տեղ կը գործածուին : Փոքր սեղան մը կայ սենեակին մէջտեղ եւ հատ մըն ալ անկիւնը, որուն վրայ ծաղիկներով լեցուն ծաղկամանը կը դրուի :

Ճափոնական տունի մը ամբողջ կահկարասին ասիկա է :

Մահճակալներ չկան, որովհետեւ Ճափոնները կը քնանան անկողիններու մէջ, որոնք ցերեկին կ'անհետանան պատերու մէջ շինուած պահարաններու մէջ : Չկայ կարասի մը, շրջանակաւոր պատկեր մը, առարկայ մը՝ որուն միակ նպատակը ցուցադրանքը ըլլայ :

Սակայն եւ այնպէս, հակառակ իր մերկութեան, ճափոնական տան ներքնամասը անհուն գեղեցկութեան մը եւ անդորրութեան մը զգայնութիւնը կու տայ :

Հարուստներու տուները շատ տարբերութիւն չունին աղքատներու տուներէն :

Պարզ ճաշակը եւ նուրբ ձեւակերպութիւնները՝ իրենց գերագոյն արտայայտութիւնը գտած են ճափոնական թէյին մէջ: Թէյարաններուն մէջ, թէյը արարողութիւն մըն է, որ կը ձգտի ստեղծել կեանքին անդորրութեամբ սեւեռելու հոգեկան վիճակ մը: Տարօրինակ ու խորհրդաւոր ոչինչ ունի այն կերպը՝ որով կը պատրաստուի ու կը խմուի բաժակ մը թէյը: Սակայն, այնպէս կը թուի՝ թէ շատ պարզ միջոցներով ալ գեղեցկութիւն ստեղծելու կարողութիւնը ունին Ճափոնները :

×

Միակ ատենը, երբ Ճափոնը քիչ մը խորհրդաւոր կը դառնայ, Ֆուճիեամա լերան, «սրբազան Ֆուճի լերան» նայած ատենն է :

Միլիոնաւոր Ճափոններու համար Ֆուճիեաման ուխտավայր մըն է: Ամէն տարի, Ֆուճիեամա աւելի շատ ուխտաւորներ կ'ունենայ՝ քան Մեքքէն : Ճափոններուն համար, ձիւնապատ կատարով կոնաձեւ այս լեռը (3800 մեթր բարձրութեամբ) աշխարհի վրայ գոյութիւն ունեցող ամէնէն գեղեցիկ բանն է :

ՄԱՔՍ ԻՍԹՄԱՆ

Թարգմ. Վ.Ն

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՄՊԻՈՆԸ

« Ազդ » կը գրէ թէ 12 Նոյեմբերին, կիրակի, Պէյրութի Սէն Ժոզէֆ Համալսարանի Հայագիտական Ամպիոնին բացումը կատարուեցաւ : Ամպիոնին վարիչ Հայր Թալոն բացուած յայտարարեց 1967 – 1968 տարեշրջանը եւ այս առթիւ իր յարգանքը յայտնեց հանգուցեալ Յովհաննէս Մըրըբեանի, որ հիմնադիրն է Հայագիտական ամպիոնին : Ապա հրաւիրեց օրուան դասախօս Պ. Բասքալ Բապուճեանը :

Նիւթն էր Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան կոթողային հրատարակութիւնը՝ «Հայկական Մանրանկարչութիւնը» : Բ. Բապուճեան համառօտ ակնարկ մը նետեց հայ մանրանկարչութեան ծագման եւ վերելքին դարերու ընթացքին, եւ այդ ուղղութեամբ աշխատած արուեստագէտներու անունները յիշեց, անդրադառնալով անոնց մանրանկարած աւետարաններուն եւ զարդագիր ստեղծագործութիւններուն : Դասախօսութեան ընկերացաւ լուսապատկերներով ցուցադրութիւնը՝ յիշեալ հրատարակութեան մաս կազմող շարք մը մանրանկարներու, որոնք իրապէս արուեստի գլուխ գործոցներ են, ստեղծագործուած երկար դարեր առաջ :

Ներկայ գտնուող մտաւորական ընտրանին հաճոյքով հետեւեցաւ դասախօսութեան եւ լուսանկարներու ցուցադրութեան, երախտապարտ մնալով Մխիթարեան դարաւոր Ուխտին եւ անոր անխոնջ նուիրեալներուն :

Երկուշաբթի 13 Նոյեմբերէն սկսեալ բացուած է Սէն Ժոզէֆ Համալսարանի Հայագիտական Կաճառի Ամպիոնը : Դասընթացքները կը շարունակուին ըստ աւանդութեան :

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ժխլիէն Լաքրուա փողոցի ՅԱՌԱՋի յաճախորդներէն կը խնդրուի ասկէ ետք Ռուի ՓԻԱ դիմել :

ՌՈՄԱՆՈՎ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կատարինէ 1769ին Միջերկրական կը ղրկէր Պալթիկի նաւատորմը Թուրք նաւատորմին վրայ յարձակելու եւ Յոյները յեղափոխելու համար ։ Ռուս ծովակալները չունէին ծովային փորձառութիւն, սակայն իշխան Օրլով կը յաջողէր ծովեբէն անցնիլ Անգլիացի էլֆինթընի խորհուրդներով։ Անգլիա թոյլ կուտար ռազմանաւերու պարենաւորման անգլիական նաւահանգիստներուն մէջ ։

Նաւատորմը կը հասնէր Եգէական ծով, կ'ըմբոստացնէր Մորէայի բնակիչները ։ Ասիկա կ'ըլլար առաջին նշանը Պալքանեան ժողովուրդներու շարժումին ։ Ռուս նաւատորմը կը մտնէր Չեշմէ 1770 Յուլիս 5ին, կը ջախջախէր Թուրք նաւատորմը ։ Կարելի էր Տարտանելէն անցնիլ եւ Պոլիս հասնիլ, բայց ծովակալ Օրլով կը վարանէր, մինչեւ 1781 կը մնար արեւելեան Միջերկրականի մէջ ։

Աւստրիա եւ Ռուսիա կը ծրագրէին բաժնել Օսմանեան կայսրութեան եւրոպական մասը, բայց Թուրքերը յուսահատ կռիւ կը մղէին, Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը կը ստիպէր զբաղիլ Եւրոպայի կացութեամբ, բաժանումը կը յետաձգուէր եւ Թուրքիա կը փրկուէր գոնէ այս անգամ եւրոպական պետութեանց անհամաձայնութեամբ ։

Բրուսիա կ'ուզէր Մոսկուան հեռացնել Վիսթուլայէն, Աւստրիա կը փափաքէր հեռացնել զայն Կարբաթներէն ։ Համաձայնեցան Լեհաստանը բաժնել առանց պատերազմի, մինչդեռ Լեհաստանի անկախութիւնը կարեւոր էր իրենց սահմանները պահպանելու համար ։ Վախի ազդեցութեան տակ Բրուսիա եւ Աւստրիա կը համաձայնէին Մոսկուայի հետ (1772)։

Լեհաստանի զօրքը կարգադրելէ ետք՝ Մոսկուա կը դառնար հարաւ ։ Բրուսիա եւ Աւստրիա կ'ընդլայնէին իրենց սահմանները որպէս հատուցում ։ Թուրքիա կը պարտուէր եւ կը ստիպուէր կնքելու Քիւչիւկ Քայնարճիի դաշինքը (10 Յուլիս 1774)։ Ռուսիա կը հասնէր Սեւ Ծով, կ'ուրացնէր Ազախու ծովը, կը ստանար Սեւ Ծովու մէջ ազատ նաւարկութեան իրաւունք։ Կը ստանձնէր օսմանեան հպատակ Յոյներու պաշտպանութիւնը (Յօդ. 7)․ «Օսմանեան կայսրութիւնը այսուհետեւ տեսակ մը ռուս նահանգ եղաւ», կ'ըսէր աւստրիացի դիւանագէտ Թիւկիւ։

Այնալը Գավազի համաձայնութիւնը կը կնքուէր 10 Մարտ, 1779ին Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, 10 Յունիսին ալ առեւտրական եւ նաւարկութեան նոր համաձայնութիւն մը կը կնքուէր (Նորատունկեան, հատոր Ա., էջեր 338 եւ 351)։

Կատարինէ կը բանակցէր Աւստրիոյ կայսեր Յովսէփ Բ.ի հետ 12 Նոյեմբեր 1782ին, միացնելու համար Պեսարապիան, Մոլտավիան եւ Վալաքիան ։ Պոլսոյ մէջ պիտի վերակենդանանար յոյն կայսրութիւնը Կոստանդինի գահակալութեամբ ։ Սերպիա եւ Պոսնիա պիտի մնային Աւստրիոյ, Եգիպտոս՝ Ֆրանսայի ։ Ֆրանսական դեսպաններ Վերժէն եւ Սէն Փրիէսթ կ'արգիլէին Օսմանեան կայսրութեան անդամահատումը ։

Փոթեմքինի միջնորդութեամբ ցարուհի եւ կայսր կը տեսակցէին 1787ին։ Համաձայնութիւնը կարելի չըլլար, Եւրոպա պիտի ընդդիմանար ծրագրին իրականացման ։ Ֆրանսա կը մերժէր բաժանման առաջարկը, Ռուսիա կը կնքէր Եաշի դաշնագիրը (1792)։

Ռուսիա Սեւ Ծով թափանցելով երկու ճամբայ կը բանար դէպի Միջերկրական՝ Դանուբէն եւ Կովկասէն ։

1787 Յուլիս 26ին Թուրքիա, դարմանելու համար Քիւչիւկ Քայնարճիի սխալը, վերջնագիր կուտար ռուս դեսպան Պուլկաքովին Պուքրէշի եւ Եաշի ռուս հիւպատոսները ետ կանչելու եւ Վրաստանի վրայ հովանաւորութիւնը վերցնելու ։ Թուրքիա կը պարտուէր եւ կը կնքէր Եաշի դաշնագիրը (9 Յունուար 1792)։

Փիթ կը տեսնէր ռուս վտանգը ։

Ղրիմի պատերազմին առեն Աւստրիոյ յապաղած դիրքին պատճառով՝ Կորչաքով ատելութիւն կ'ունենար դանուբեան պետութեան հանդէպ ։ Վիէննայի դեսպանատան մէջ ջղային վիճակով կը քալէր «առնելիքն ըլլայ» մրմռալով ։

1857 Սեպտեմբերին Աղեքսանդր Բ. եւ Նափոլէոն Գ. կը տեսնուէին Շթութկարտի մէջ եւ կը յայտարարէին կատարեալ համաձայնութիւն եւրոպական խնդիրներու շուրջ («Ռըվիւ տը Փարի» 1 Յունուար 1912)։

Աւստրեւֆրանսական պատերազմի մը պարագային Կորչաքով զինուորական կեդրոնացում պիտի կատարէր Կալիցիոյ սահմանին վրայ։ Շնորհիւ Ռուսիոյ բարեացակամ դիրքին՝ Նափոլէոն յաղթեց Մաճենթայի եւ Սոլֆերինոյի մէջ։ Ֆրանսացի զօրավարներ կ'ըսէին դեսպան Քիսըլէֆի․ «Կորչաքովի 17 Մայիս 1857 թըղթակիցը չըջաբերականը գերման պետութիւնները չէզոք պահելու համար, կ'արժէր հարիւր հազարնոց բանակ մը» ։

Երբ Կորչաքով առաջարկեց Պուլկարիոյ եւ Պոսնիոյ քրիստոնեաներուն վիճակին քննութիւնը՝ Նափոլէոն մոռցած էր արդէն Ռուսիոյ ծառայութիւնը եւ խուլ ձեւացաւ (20 Մայիս 1860ի) կոչին ի նպաստ օսմանեան կայսրութեան քրիստոնեայ նահանգներուն յատուկ կազմակերպութիւն մը տալու ։

Կորչաքով 10 Հոկտեմբեր 1860ին կը յայտարարէր, թէ պահպանողական շահերու համերաշխութիւն մը կազմելու է յեղափոխութեան առջեւ ։ Կը զսպէր Լեհաստանի ըմբոստութիւնը 1863ին, կը յայտարարէր, թէ Ռուսիա պէտք չունի խորհուրդ հարցնելու իր ներքին գործերուն համար, իսկ Պիզմարք, այդ առեն Բրուսիոյ դեսպան Փեթերպուրկի մէջ, մտահոգութիւն կը յայտնէր Լեհաստանի չնորհուելիք առաւելութիւններուն համար։ 17 Յունիս 1863ին Փարիզ, Լոնտոն, Վիէննա Լեհաստանի համար կը պահանջէին. —

Ընդհանուր ներում : Ազգային ներկայացուցչութիւն : Ինքնավար վարչութիւն : Կաթոլիկ պաշտամունքի ազատութիւն : Լեհերէնի գործածութիւն : Բարեփոխում զինակոչումի դրութեան :

Գերմանիա եւ Ռուսիա կը համաձայնէին նոյն քաղաքականութիւնը վարելու ։ Աղեքսանդր կը մերժէր վեց կէտերը, որովհետեւ Լեհաստանի ինքնավարութիւնը Ռուսիոյ անդամահատումին պատճառ պիտի ըլլար ։

Երկիրը ընդարձակուեցաւ, բայց տարբեր ժողովուրդներու հաւաքածոյ մը դարձաւ, պետութիւնը պիտի ջանար ազգութիւն մը կերտել մշակոյթի ծաւալումով եւ ստիպումով ։ 1896 թուի մարդահամարին համաձայն՝ Ռուսիա կը բաղկանար հարիւր քառասուն տարբեր ժողովուրդներէ ։ Ժողովուրդներէն ոմանք Սիպերիոյ եւ Կովկասի մէջ կը բնակէին, բայց եւրոպական մասին մէջ ալ այլասեր էին ։ Իւրաքանչիւր ժողովուրդ կը ջանար պահել իր լեզուն, աւանդութիւնները, մշակոյթը ։ Կայսրութիւնը մոզայիք մըն էր նաեւ կրօնքներու, մեծամասնութիւնը ուղղափառ, փոքրամասնութիւններ՝ աւետարանական, կաթոլիկ, պուտտայական։ Իւրաքանչիւր խումբ կը ձգտէր ապրիլ իր սեփական կեանքով եւ դժուարութեամբ կ'ընդունէր հասարակաց իրաւունքի մը ծանօթութիւնը ։

Պետութիւնը կը պահէր նաեւ հնադարեան դասակարգեր, որոշ նուիրապետական կարգերով ։ Ազնուականութիւն, եկեղեցականութիւն, քաղաքային դասակարգ մը՝ բաղկացած առեւտրականներէ եւ արհեստաւորական միութիւններէ, վերջապէս գիւղական քաղքենիութիւն մը, գիւղացի դասակարգ մը։ 1897ին ազնուական դասակարգի անդամներուն թիւն էր 2·572·000, եկեղեցականութիւնն ունէր 1·291·000 անդամ, քաղքենիներ 11 միլիոն 621·000, գիւղացիներ 105·242·000։

Պետութեան սեփականութիւնն էր հողային տարածութեան կէսը (42·5 առ հարիւր), գիւղական համայնքներու հողերուն տարածութիւնն էր 34·2 առ հարիւր, այնպէս որ 77 առ հարիւրը հաւաքական կամ համայնական ռեժիմի տակ էր ։ Աշխատանքի գործիքներու, ինչպէս նաեւ հողային սեփականութեամբ ռուս պետութիւնը ամէնէն աւելի մօտ էր հաւաքապաշտ տիպարին ։

Ռուսը շատ աւելի նուազ արտաքին յարաբերութիւն ունէր, աւելի քիչ թղթակցութիւն ունէր, աւելի քիչ թիւով ռուս շոգենաւեր կ'երթեւեկէին օտար նաւահանգիստներ ։

Ներքին եւ արտաքին աննպաստ պայմաններու տակ գահ կը բարձրանար Նիքոլա Բ., որ պիտի ըլլար վերջին չառը Ռոմանով Տան ։ Ժառանգած էր միջնադարեան ռեժիմ մը, պիտի աշխատէր պահպանել ժառանգը՝ առանց ըմբռնելու ժամանակի յեղաշրջումը, ռուս ժողովուրդի ընկերային եւ տնտեսական հոլովոյթը։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՐՍՏԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ՝

ԸՆԴԴԷՄ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՊՈՒՐԻԶՄԻ [*]

Բ.

Այդ տրամադրութիւնների գլխաւոր արտայայտիչը հանդիսացաւ «Գրական թերթը»՝ Հայաստանի Գրողների Միութեան Վարչութեան օրգանը ։ Սկսած 1961 թըւականից թերթը ակտիւ պայքար է տանում հայ լեզուի «մաքրութեան» անուան տակ «օտար» բառերի գործածութեան դէմ եւ այդ պայքարը մատուցւում է որպէս « հայրենասիրութեան» արտայայտութիւն ։ Թերեւս սրանով պէտք է բացատրել այն փաստը, որ թերթի եւյթները գտալի ազդեցութիւն ունեցան, եւ հանրապետութեան մամուլի շատ օրգաններ, ռադիոյի եւ հեռուստատեսութեան շատ հաղորդումներ արդէն մաքրւում են « օտար» բառերից եւ դրանք մեծ մասամբ փոխարինւում են չինծու կամ մեռած գործածութիւնից հանուած արխայիկ հայերէն բառերով ։ Կուլտուրա բառի փոխարէն պարտադիր կարգով գործածւում են մշակոյթ, ինտելիգենցիայի փոխարէն՝ մտաւորականութիւն, կոմպոզիտորի փոխարէն՝ երգահան, տուրիստի փոխարէն՝ զբօսաշրջիկ կամ՝ աշխարհաշրջիկ են.։

Մինչդեռ զբօսաշրջիկը չի կարող փոխարինել տուրիստ հասկացողութիւնը, որովհետեւ վերջինս աւելի լայն է ու համապարփակ, քան զբօսնելով շրջելը ։ Նոյն ձեւով ռեպերտուարը՝ խաղացանկ չէ միայն, այլ երգացանկ, նուագացանկ եւայլն ։ Կոմպոզիտորը երգահան չէ միայն, այլ նաեւ երաժշտահան, որովհետեւ միայն երգեր չէ, որ յօրինում է, այլ երաժշտական այլ ստեղծագործութիւն-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԵԹԱՆՈՍ ՔՐԻՍՏՈՍԸ

×

Օրեր ետք, Նաւասարդի երիկնամուտ մը․․․։

Վերջալոյսը դեռ զաղջ էր ու գինարբուքներու բուրմունքով գգլխած, երբ Տրդատ, այս անգամ առանց սպասելու հետեւորդի խնդրանքին, կանգ առաւ լեռան մը ստորոտը։ Քարտուղարը երկնային ներշնչում մը զգաց թագաւորի յանկարծական որոշումին մէջ, վասնզի այս լեռը իր յղացած ուղեգիծի վերջին գըլխաւոր հանգրուանն էր։ Թագաւորը, կանգնած՝ ժայռի մը վրայ, տեսլացած նայուածքով կ'ըմբոշխնէր բնանկարը, որ կը բարձրանար իր առջեւ։ Քարտուղարին թուեցաւ թէ այդ ժայռը գահ մըն էր, զոր բնութիւնը կը զետեղէր իր տիրոջ ոտքերուն տակ, ուստի ինքը անկէ քանի մը քայլ իջաւ ու ձախ ձեռքով քարաբոյս կաղնիի մը կառչած, աջ բազուկը տարածեց դէպի սարալանջը․

— Ահա, Տէր արքայ, Բիւրակնեան լեռը, Բնութեան Մատեանի վերջաբանը, որ կը խտացնէ անոր աստուածային բովանդակութիւնը։ Հոս ծաղիկներ կան, ադամանդի պէս անշէջ ցոլքերով, եւ ոսկեթեւ թիթեռներ՝ մեղեսիկով կէտկիտուած։ Հոս, ամէն առաւօտ, իւրաքանչիւր ակի մէջ արշալոյս մը կը բողբոջի անհպելի վարդի մը անարատութեամբ․ մայրամուտին՝ ամէն վտակի մէջ վերջալոյս մը կը լողնայ իր բոսորագեղ մերկութեամբ, եւ զահավէժ ջուրերը, անոր ցոլքէն կարմրած, արքայական ծիրանիի մը պէս կը զգեստաւորեն լեռը։ Հոս, ամէն գիշեր, ամէն մէկ լճակի մէջ լուսին մը կը ճեմէ թխամայր կարապի մը նազանքով, եւ, ձագերու փոխարէն, աստղերու ցոլք մըն է որ անոր կը հետեւի փրփուր թեւերով։

Հոս, մաքիները, Գաղատ ոչխարներուն պէս, զոյգ զոյգ կը ծնանին։ Ահա անոնց շուշանագեղ հօտը, որ բարութեան հեղեղի մը պէս, լեռնէն դէպի հովիտը կը խուժէ։ Խոյերը իրենց օձագալար եղջիւրներէն ոսկեխ ծոթրիններ կը կրեն, եւ մանրիկ զանգակները առուակներու պղպջակներուն հետ ձորն ի վար կ'իջնեն, անոնց պէս սպիտակ եւ անոնց պէս ոստոստուն։ Ահա հօտը մակաղատեղը կը հասնի։ Ծիծերը յասմիկի փունջերու պէս կթոցներուն մէջ կը քամուին, առատ եւ անարատ։

Այս բոլորին փոխարէն ի՞նչ կ'ակնկալէ շնորհաց Տէրը։ — Ոչ զոհակոյտ, ոչ ողջակէզ, այլ միայն մական մը՝ մեզ հովուելու համար։

Տրդատ նայուածքը դէպի երկինք վերցուց եւ գոհաբանեց․

— Օրհնեալ է հովիւ քաջ, որ զանձն իւր դնէ ի վերայ ոչխարաց։

×

Գեղամայ ծովին եզերքը․․․։

Յետ միջօրէի երրորդ պահն էր, ուստի արեւը նուազ տօթագին, բայց աւելի պայծառ լոյսով մը կ'ողողէր Գեղարքունիքը։ Գլուխը՝ թագին, եւ ուսերը՝ ծիրանիին ծանրութենէն ազատ, բայց մանաւանդ հոգին ունայն ցնորքէ մը զերծ, թագաւորը ուղեց պահ մը ռամիկի աչքերով դիտել, ռամիկի հոգիով հիանալ արքայանուէր ծովակին վրայ։ Խարակի մը եզերքը նշմարեց ծերունի մը, որ թեւատարած արծիւի մը փառքով հոն ընկողմանած, անընդհատ նայուածքով մը ծովը կը դիտէր։ Ծերունին գիսախռիւ սպիտակ գլուխին ու մօրուքին եւ անոր յաղթանդամ կազմին ի տես, Տրդատ չկրցաւ իր երեւակայութիւնը փակել ընդդէմ հեթանոս վերյիշումի մը։ «Արդեօք Պիսիդո՞նն է, խորհեցաւ, որ ինծի պէս ծպտուած, եկեր է իրեն նուիրուած պաշտամունքին չափը զատելու»։

Երկար նայեցաւ ծերունին, մինչեւ որ պզտիկ անդայ հօտաղի մը պարսատիկէն մեկնած խճաքարը եկաւ, պատատատուն պարեգօտին ընդմէջէն, արինելու իր մերկ արմուկը։ Հանդարտօրէն աչքերը դարձուց դէպի այն կողմը, ուրկէ խճաքարը եկած էր եւ ոտքի ելաւ փնտռելու այն անառակ լաճը, որ վիրաւորած էր զինքը այդպէս վարկպարագի։ Ու մինչ ինքը թաւուտներուն մէջ շարժում մը կամ շշնջոց մը կ'որոնէր, յանկարծ լսեց թռչունի մը ճիչը։

Կաքաւ մըն էր, որ կը հեւասպրնդուէր ուրուրէ մը ։ Հալածական թռչունը անհետացաւ մացառի մը մէջ, իսկ գիշատիչը սկսաւ մահուան ստուերի մը պէս թուփերուն վերեւ սաւառնիլ, ապաստանեալի ելքին ակնդէտ։ Ծերունին վեր առաւ այն քարը, որմէ դեռ իր արիւնը կը թորէր, եւ զայն ուժգին թափով մը նետեց ուրուրին, որ ցաւի ճիչ մը արձակելով ինկաւ մացառին վրայ։ Այդ բախումէն խրտչած, կաքաւը թեւառաւ դէպի մերձակայ լեռնալանջը, իսկ ծերունին, խարակին շուրջն իսկ, քանի մը աւելուկի տերեւ քաղեց, վէրքին վրայ դրաւ եւ կը փորձէր բարակ խոտերով կապել, երբ Տրդատ քովը հասաւ.

— Մայրադորով Անահիտն էր, որ քեզ հոս ղրկեց, ըսաւ ծերունին Տրդատին․ բարի եղիր այս խոտերով վէրքս փաթթելու, ինծի համար դժուար է ընել այդ բանը մէկ ձեռքով։

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(2 – Շար․)

ներ՝ օպերա, սիմֆոնիա, սոնատ եւ գործիքային այլ երաժշտութիւն: Այսպէս կարելի է ցոյց տալ թիւրուած շատ բառերի անմտութիւնը եւ անիմաստ լինելը, անճաշակութիւնը, որոնք եւ աղաւաղում են մեր լեզուն:

Մշակոյթ բառը շատ հին բառ է, բայց մեր լողութիւնը վարժուել է կուլտուրա բառին, կուլտուրական մարդու փոխարէն մենք կարող ասել, եւ անյարմար է ասել, մշակութային մարդ: Եթէ մեր հին կուլտուրական արժէքների ուսումնասիրութեան ու գնահատութեան ժամանակ կարող ենք գործածել մշակոյթ բառը եւ դա կը լինի արդարացի, բայց մենք հիմք չունենք օրէնքից դուրս յայտարարել կուլտուրա բառը, որ նոյնպէս վաղուց արմատացել է մեր լեզուի մէջ եւ քաղաքացիական իրաւունք է ձեռք բերել, ունենալով համընդհանուր միջազգային գործածութեան լայն ասպարէզ: Եւ միայն կարելի է զարմանալ, որ մի շարք ընկերներ ընթարկուել են «մաքրասիրութեան» ախտից՝ մայրենի լեզուի մաքրութեան տեսակէտից վտանգաւոր դայթակղութեան եւ չեն ուզում հասկանալ, որ պայքարը կուլտուրայի եւ նման բառերի դէմ՝ վնասակար է եւ անօգուտ: Այն փաստը, որ անցեալում մինիստրի փոխարէն գործածուել է նախարար, բոլշեւիկի փոխարէն մեծամասնական, մենշեւիկի փոխարէն՝ փոքրամասնական եւայլն, դեռեւս հիմք չի տալիս վերակենդանացնել այդ բառերը, թէեւ Սփիւռքի Հայութեան մէջ դրանք գործածւում են:

Ի դէպ, այս տեսակէտից արեւմտահայերը եւ արեւելահայերը տարբեր աւանդութիւնների տէր են, եւ ոչ մի հիմք ու արդարացում չկայ հրաժարուել արեւելահայերի լեզուական զարգացման առաջաւոր տրադիցիաներից՝ յօգուտ Արեւմտահայերի լեզուական մեզ համար ոչ ընդունելի սկզբունքների: Մենք այն խորը համոզմանն ենք, որ մեր ժողովրդի արեւմտահայ հատուածի գրական լեզուն ունի իր առաւելութիւնները եւ կարող է հանդիսանալ մեր ազգային ու պետական լեզուի հարստացման անհրաժեշտ աղբիւրներից մէկը՝ գոյութիւն ունեցող միւս աղբիւրների հետ (խօսակցական լեզու, բարբառներ, գրաբար եւայլն): Բայց դա բնաւ հիմք չի տալիս մեխանիկօրէն ընդօրինակել Արեւմտահայերի, աւելի ճիշդ է ասել՝ Մխիթարեան միաբանութեան լեզուաշինարարութեան անընդունելի սկզբունքները:

Լեզուական «մաքրութեան» այդ պայքարում առանձնապէս աչքի ընկաւ բանաստեղծ Պարոյր Սեւակը: Նա իրաւացիօրէն քննադատեց «Հայ – ռուսերէն բառարանի» թերութիւնները, յատկապէս նման մասսայական տիպի բառարանի համար չօգտագործուող կամ քիչ օգտագործուող բաւական թուով օտար բառերին տեղ տալու եւ, դրան հակառակ, շատ անհրաժեշտ հայերէն բառեր դուրս թողնելու փաստը: Բայց ճիշդ դիտելով ու քննադատելով այդ թերութիւնը, նա ընկաւ այլ ծայրայեղութեան մէջ:

«Գրական Թերթում» տպագրուած յօդուածներում, յատկապէս բանաստեղծ Պ. Սեւակի, Հայոց լեզուի մէջ գործածուող «օտար» բառերը որակւում են ամենավիրաւորական՝ «մոլախոտեր Հայոց լեզւում», «վարակ», «խուժադուժ բաղմութիւն», «բարբարոս», «խուժան», իսկ այն գործածող գրականագէտներն ու գրողները եւ մտաւորականութեան զանազան շերտերը մեղադրւում են ոչ աւել, ոչ պակաս՝ «տգիտութեան, կիսագրագիտութեան, մտաւոր խեղճութեան», մինչեւ անգամ «հակահայրենասիրութեան» մէջ: Այսպիսի մեղադրանքների տարափի տակ դժուար է դիմանալ թերթերի երիտասարդ խմբագիրներին ու ռադիոյի եւ հեռուստատեսութեան աշխատողներին: «Հակահայրենասիրութեան» ծանր մեղադրանքներին չենթարկուելու համար նրանք վերակառուցւում են «Գրական Թերթի» յօդուածների ոգով եւ «հայացնում են» ամենատարածուած ու մասսայականութիւն վայելող, Հայոց լեզուի մէջ ձուլուած «օտար» ծագում ունեցող միջազգային գործածութեան բազմաթիւ բառեր ու տերմիններ:

Թերթը հասնում է մինչեւ այն աստիճանի, որ սխալ մեկնաբանելով Վ. Ի. Լենինի մտքերը օտար բառերի «անհարկի օգտագործման» մասին, գրում է թէ «վերջին երկու տասնամեակներում մենք արդէն վարժուել ենք այն լեզուական խառնափնթորութեանը, որ Լենինը կոչել է «փրանսիժեգորոդեան բառագործութիւն, իսկ մեզ համար կը լինի կոչել «բեաւառա – մոսկովեան» («Գրական Թերթ», 2 Մարտի, 1962):

Հայոց լեզուի արդի վիճակը այդքան մռայլ ու սեւ գոյներով ներկայացնելուց եւ լեզուական բոլոր աղաւաղումներն ու խառնափնթորութիւնները օտար բառերի գործածութեամբ բացատրելուց յետոյ, «Գրական Թերթ»ը առաջ է գնում եւ հակառակ իր իսկ ապացուցութիւններին՝ ստեղծում է սեփական «տեսութիւն»՝ իրեն արդարացնելու, սխալ դիրքերը պաշտպանելու ու հիմնաւորելու համար:

Այդ «տեսութեան» համաձայն բոլոր օտար բառերը պէտք է պարտադիր կերպով փոխադրուեն ու թարգմանուեն հայերէն, եւ դա այն «խորամանկ» պատճառաբանութեամբ, թէ իբր Հայոց լեզուն, ի տարբերութիւն շատ այլ լեզուների, այդպիսի հնարաւորութիւններ ու յատկութիւններ ունի, որից զուրկ են միւս լեզուները:

Եթէ մեր լեզուաշինարարութեան մէջ այժմ «նկատւում է» որոշ խառնաշփոթութիւն, ապա դրա պատասխանատուութիւնն առաջին հերթին ընկնում է մեր անփորձ պուրիստների վրայ: Նրանք սխալւում են, երբ անհիմն կերպով վտարւում են մեր ժամանակակից Հայոց լեզուն, չեն ուզում տեսնել վերջին տասնամեակներում նրա ձեռք բերած նուաճումները, նրա զարգացումն ու կատարելագործումը՝ թէկուզ փոխառութիւնների միջոցով, եւ իրենց այդ նիհիլիստական վերաբերմունքը աշխատում են ներկայացնել որպէս «հայրենասիրութեան» արտայայտութիւն: Ժամանակակից Հայոց լեզուի նիհիլիստական ժխտումն ու վտարանութիւնը ոչ մի կապ չունի եւ չի կարող ունենալ իսկական, ճշմարիտ հայրենասիրութեան հետ:

Պէտք է նշել, որ ժամանակակից միջազգային գործածութեան տերմինների ու բառերի այդ անյաջող թարգմանութիւններն ունեն մեղանում — Հայաստանում մէկ աղբիւր — արտասահմանի Հայերի մէջ տարածուած գրքոյկ՝ նման բոլոր բառերի ու տերմինների հայերէն թարգմանութիւններով, սկսած «տանկ» բառից (որ նրանք թարգմանել են հրասայլ), մինչեւ «ռադիոն» (ձայնասփիւռ), «ագիտացիայից» ու «պրոպագանդայից» մինչեւ պլաստինեան ու շտեպսելը, մինչեւ ճաշերի եւ խմիչքների տեսակները:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹԱՒՐԻԶ

Թաւրիզ Իրանի երկրորդ մեծ քաղաքն է երեք հարիւր հազար բնակչութեամբ եւ կարեւոր կեդրոնը իրանական Ատրպատականի, Թեհրանէն՝ երկու ժամ:

Քաղաքը կը գտնուի Իրանի հիւսիսը, 1400 մեթր բարձրութեան վրայ: Անոր կլիման բոլորովին տարբեր է Իրանի հարաւը գտնուող Ապատանի կլիմայէն: Երբ Թաւրիզի մէջ ձմեռ է, Ապատանի մէջ կը տիրէ ամառուան տաքը:

Թաւրիզ ԺԳ. դարէն սկսեալ եղած է հին Պարսկաստանի մայրաքաղաքը, երբ Մոնղոլները Հուլագու խանը պարտութեան մատնելով արաբական բանակները եւ գրաւելով արաբ խալիֆներու կեդրոնատեղին՝ համբաւաւոր Պաղտատը, իր հիմնած անսահման կայսրութեան մայրաքաղաքը կ'ընէ Թաւրիզը, որ մինչեւ ԺԶ. դար կը պահէ այս հանգամանքը ունենալով զարգացման շրջաններ եւ կէս միլիոնէ աւելի բնակչութիւն մը:

Թաւրիզ ներկայիս ալ Իրանի կրթական եւ տնտեսական կեդրոններէն մէկն է: Ունի ուսման բարձրագոյն վարժարաններ, ինչպէս նաեւ կերպասեղէնի, լուցկիի, կաշեգործութեան եւ այլ գործարաններ: Ան կը հպարտանայ նաեւ իր հանգուցաւոր գորգերու արհեստանոցներով:

Այսպէս Թաւրիզ միջազգային համբաւ կը վայելէ իր գորգերու արտադրութեամբ: Այստեղ հիւսուած գորգերը, որոնք կը կոչուին քաղաքին անունով, անուանի են իրենց հարուստ զարդանկարներով եւ գոյներու ներդաշնակութեամբ: Ամբողջ Իրանի տարեկան արտադրած մէկուկէս միլիոն քառ. մեթր գորգերուն մէկ երրորդը կը հիւսուի Թաւրիզի մէջ: Աչքառու է այն իրողութիւնը, որ քաղաքի բազմաթիւ արհեստանոցներուն մէջ գործաւորները միայն այրեր են, անգրագէտ, վեց տարեկան պատանիէն սկսած մինչեւ խոր ծերութեան հասած անձերը: Կը հիւսուին տարբեր որակով, մէկ քառակուսի մեթրի վրայ քառասուն հազար հանգոյցներէ սկսած մինչեւ մէկ միլիոնէ աւելի հանգոյցներով գորգեր, թէ բուրդէ եւ թէ զուտ մետաքսի թելերէ: Այս գորգերուն ծաղկանկարները ստեղծուած են գեղարուեստական բարձր ճաշակով: Անոնք կը ներկայացնեն հարազատ բնութիւնը իր բազմերանգ ծաղիկներով, ծառերով, թռչուններով ու կենդանիներով եւ համաձայն պարսկական արուեստին, որ չընդունիր այս բնական մոթիվներուն ոճաւորումը: Կը հիւսուին սքանչելի գորգեր նշանաւոր բանաստեղծներու, շահերու դիմանկարներով՝ Խայամ, Ֆիրտուսի, Հաֆըզ, Շահ Աբբաս եւայլն: Ասոնց առընթեր՝ կը հիւսուին նաեւ միջազգային թանգարաններու մէջ ցուցադրուած համբաւաւոր եւ մեծարժէք նկարներով գորգերը:

Թաւրիզ այժմու Իրանի հայկական երեք թեմերէն մէկն է, հոս կ'ապրին մօտ հինգ հազար Հայեր: Թաւրիզի մէջ կ'ապրի նըկարիչ Աշոտ Բօլեան, որ համբաւ ունի առանձնապէս իր ստեղծած գորգանկարներով, որոնցմով կը գործուին Թաւրիզի այնքան փնտռուած գորգերուն մեծ մասը:

Ս. ԳՍԳԱՆԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՊԱՏՃԱՌԻ ՄԱՍԻՆ

Ստեփան Եղիայի Զօրեանը մահացաւ 1967 թուականի Հոկտեմբերի 14ին, ժամը 16ն անց 35 րոպէին, Հայկական ՍՍՀ առողջապահութեան մինիստրութեան Դ. վարչութեան հիւանդանոցի թերապեւտիկ բաժանմունքում:

Հիւանդութեան դիակնոզը՝ սուր լէյկողետիկուլոհեմոցիտոբլաստող, հեմոռագիկ դիաթէզի սուր դրսեւորումներով: Աթերոսկլերոզ, աթերոսկլերոտիկ կարդիոսկլերոզ: Արեան շրջանառութեան երկրորդ աստիճանի անբաւարարութիւն: Էքստրասիստոլիկ առիթմիա: Վահանաձեւ գեղձի երկրորդ աստիճանի մեծացում:

Մահը վրայ հասաւ յառաջող անեմիայի, տոքսեմիայի եւ սրտի գործունէութեան անկման հետեւանքով:

Թերապեւտիկ բաժանմունքի
Պրոֆ. Ա. Տ. Սիմոնեան
Հեմատոլոգ, դոցենտ՝ Ա. Ս. Պօղոսեան
Դ. վարչութեան պետի տեղակալ՝
Վ. Գ. Խաչատուրով
Հիւանդանոցի գլխաւոր բժիշկ՝
Ա. Հ. Մխիթարեան

16 Հոկտ. 1967 թ.
Քաղ. Երեւան

«Սով. Հայաստան»
18 Հոկտ. 67

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Շըթային կեդրոնը մայթին տակէն գրեթէ գետնին դպչելու մօտ կախուած էր, եւ ծուռ կողմին վրայ՝ իբր չուանի մը օրօրանին վրայ՝ այդ իրիկուն զիրար լաւ գրկած երկու պզտիկ աղջիկ նստած էին միասնեղ: Ասոնց մին գրեթէ երկուքուկէս տարուան, միւսը տասնեւութ ամսուան էր, պզտիկը մեծին գիրկը կը նըստէր: Չիյնալու համար երկուքն ալ աղէկ կապուած էին:

Մայր մը այս սոսկալի շըթան տեսնելով ըսած էր.— Ահա զաւակներուս համար խաղալիկ մը:

Զմոռնանք ըսել թէ երկու մանուկները վայելուչ կերպով եւ սակաւ ինչ պաճուճանքով հագուած էին եւ զուարթօրէն կը փողփողէին. ամէն մէկուն աչքերը յաղթանակ մըն էր. ամէն մէկուն թարմուէտ այտերը կը խնդային. մին շագանակի գոյն ունէր, միւսը թխագոյն էր: Իրենց մանկային կերպարանքը յափշտակուելով զարմացող դէմքի կը նմանէր. ծաղկաւէտ թուփ մը որ հոն քիչ մը անդին կը գտնուէր, անցորդներուն անուշ հոտեր կ'ընծայէր, բայց կարծես թէ այս հոտերը այս երկու մանուկէն կը բուրէին: Տասնեւութ ամսուանը մանկային անմեղ յանդգնութեամբ մը իր մերկ բայց սիրուն փորը կը ցուցնէր:

Սայլին ահագին առաջմասը, որ ժանգէն սեւցած եւ գրեթէ ահարկու երեւոյթ մը առած էր, ծուռումուռ գիծերով եւ սոսկալի անկիւններով խառնուած ըլլալով, կարծես թէ այրի մը սրահին պէս՝ այն երանութեամբ շաղախուած ու լոյսով թաթաւուած երկու փափուկ գլուխներուն վերեւը եւ բոլորտիքը բոլորնալով գմբէթ մը կը կազմէր:

Քանի մը քայլ անդին ճաշարանին սեմին վրայ կին մը կծկուելով նստած էր. անոնց մայրն էր այս կինը որ գրեթէ անշնորհ կերպարանք բայց նոյն պահուն սրտառուչ դէմք մը ունէր. երկար չուանով մը մանուկները կ'օրօրէր, եւ վտանգի մը հաւանական վախով զրաւուած՝ աչքերը զորովանօք անոնց վրայ կը հսկէր այն անասնային եւ երկնային նայուածքով որ մայրութեան սեփական հանգամանք մըն է. ամէն անգամ որ շղթան կ'երթար կուգար, սոսկալի աղաղակները բիրտ ձայն մը կը հանէին, որ բարկալի աղաղակի մը կը նմանէր, եւ նորածին աղջիկները կը հրճուէին. արեւը որ մարը կը մտնէր՝ անոնց ուրախութեան հետ կը խառնուէր. շատ սիրուն բան մըն էր դիպուածին այս կամահաճութիւնը որ տիտանեան շղթայով քերովբէներու օրօրան մը շինած էր:

Մայրը իր երկու մանկիկները օրօրելու ատեն անհամ ձայնով մը յետպայ երգը կ'երգէր որ այդ ատենները նշանաւոր էր.

«Պէտք է, կ'ըսէր մի մարտիկ

Խելքը միտքը իր երգին եւ աղջիկներուն տուած ըլլալով չէր տեսներ փողոցին մէջ անցած դարձածը:

Սակայն իր երգին առջի տունը սկսելու ատեն մէկը մօտեցած էր իրեն. եւ ահա յանկարծ ձայն մը լսեց որ իր ականջին մօտ կ'ըսէր.

— Տիկին, կը տեսնեմ որ երկու աղուոր մանկիկ ունիք:

«Գեղանի Իմոժինին»

Պատասխանեց մայրը՝ իր երգը շարունակելով, յետոյ գլուխը եւին դարձուց: Տեսաւ որ առջեւը եւ իրմէ քանի մը քայլ անդին կին մը կար: Այս կինը նոյնպէս մանկիկ մը ունէր զոր գիրկը առած էր: Նաեւ բաւական մեծկակ տոպրակ մը ունէր որ շատ ծանր կ'երեւար: Այս կնոջ մանկիկը այն երկնային էակներէն մին էր, զոր մարդ քիչ անգամ կը տեսնէ: Երկու կամ երեք տարու աղջիկ մըն էր ան:

Իր հագուստը այնքան պչրանք ունէր որ կրնար մրցիլ միւս երկու մանկանց հագուստին հետ, միջադգեստը վեր ելած եւ ծալ մը կազմած ըլլալով, մանկան ազդրը կ'երեւար որ սպիտակ լեցուն եւ հաստատուն էր: Վարդի նման հիանալի գոյն մը ունէր ան եւ քաջառողջ էր: Գեղանի մանկիկը տեսնողը անոր խնձորանման այտերը խածնելու փափաք կը զգար: Արդէն կը գուշակուէր թէ աչքերն ալ որ շքեղ յօնք ունէին, մեծ աչքեր պիտի ըլլան: Այս մանկիկը կը քնանար:

Կը քնանար իր հասակին սեփական եղած բացարձակ վստահութիւնով: Մայրերու թեւերը խանդաղատանքով շինուած են, մանուկները խորունկ կերպով կը ննջեն անոնց վրայ:

Իսկ մայրը անշուք եւ տրտում կերպարանք մը ունէր: Գիւղացի ըլլալու միտող բանուորի մը պէս հագուած նորատի կին մըն էր: Գեղանի՞ էր արդեօք.— գուցէ. բայց այդ հագուստով գեղեցիկ չէր երեւար:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԻՆ 45ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Իզմիրի Հայր. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ (Նոյեմբեր 26) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Իզմիրի աղէտին զոհերուն ի յիշատակ :

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Արմենուհի Մըսրեանի, Տէր եւ Տիկին Բէօսէեանի, իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր ողբ. Աստուր Անդրէասեանի *մահուան առթիւ :*

Նոյն տխուր առթիւ վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է, Այրի Տիկին Արմենուհի Մըսրեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Բէօսէեանէ երեսուն ֆրանք Կապ. Խաչի Օգնութ., ծրի ուղարկուելիք երախաներուն ֆոնտին :

ՃԱՇ

Հայ Բժշկական Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է Դեկտեմբեր 2ին : Բոլոր այն բժիշկները, դեղագործներն ու ատամնաբոյժները որոնք հրաւէր չեն ստացած ու կ'ուզեն մասնակցիլ, կրնան հաղորդակցիլ Պ. Վ. Պարսամեանի,

770 – 79 – 09

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտոոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը :

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սրտառուչ նուէրները :

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ գան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ, Նոյեմբեր 22ին, Չորեքշաբթի ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Րիւ Պլէօ :

Կը դասախօսէ Բժ. Ռ. ՏԷՐ–ԴԱՒԹԵԱՆ Նիւթ՝ Անֆնութիւնը :

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

19 *տարեկան աշխատասէր հայ երիտասարդ մը գործ կը փնտռէ ելեկտրոնիքի կամ յարակից ճիւղի մը մէջ : Դիմել՝*

H. HAYKANIAN

33, Rue de Nice — 94 - Alfortville

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով :

Parking assuré

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Բարձր հովանաւորութեամբ եւ կազմակերպութեամբ «Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան» :

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Առաջին մրցանակաւոր Պէյրութի, Վենետիկի եւ Հռոմի երաժշտանոցներէն :

Ecole Normale de Musique

114 bis, Bd. Malesherbes

Նոյեմբեր 25ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին :

Տոմսերու գինը 10 ֆրանք

Յայտագրի մէջ.—

Vivaldi, Verdi, Stradella, Haendel, Tchaïkowsky, Borodine, Poulenc

Հայկական հեղինակներ.— Խաչատըրեան, Գոհարիկ Ղազարոսեան, Կոմիտաս վարդապետ, Սպենդիարեան, Կանաչեան, Պէրպէրեան :

Տոմսերու համար դիմել՝ Տիկին Մարգարեան,

32, Rue de Trévise

Մասիս,

Rue Saulnier

DURAND, 4, Place de la Madeleine

Տիկին Պաքրճեան,

35, Rue de Trévise

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ԳԱՌԶՈՒԻ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 10, ժամը 21ին

ՍԱԼ ԿԱՎՈՅԻ ՄԷՋ

45, Րիւ Լա Պօէսի, Փարիզ

Մանրամասն յայտագիրը յառաջիկային

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ Օծման 10*րդ տարելիցը հանդիսաւոր կերպով կը տօնուի յառաջիկայ* 17 *Դեկտ. Կիրակի առաւօտ :*

×

Շաւիլլի հայ դպրոցի տարեկան հանդէսը 10 *Դեկտ. Կիրակի ժամը* 15*ին, Շաւիլլի քաղաքապետական սրահին մէջ,* Ռիւ Սթալինկրատ :

Երգ, պար, թատերական ներկայացում աշակերտներու կողմէ : Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի քաջալերելու մեր փոքրիկները :

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան կազմակերպած տարեկան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 3ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ, Դեկտեմբեր 31ին Փալէ տէ Քոնկրէ, *ի նպաստ դպրոցին :*

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Մարտ 10ին

Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ Դեկտ. 9ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ :

×

Հայ Կարմիր խաչի տարեկան պարահանդէսը, 1968 Մարտ 3ին :

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր 2ին, Պրոնի օդակայանի սրահներուն մէջ :

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 77-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր (Նոյեմբեր 25) ժամը 9ին, 10րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Faubourg St. Martin — Paris (10e) — Métro : Château d'Eau

Կը նախագահէ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ : ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն) եւ Հ. Յ. Դ. Նոր սերունդի ներկայացուցիչը :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, արտասանութիւն : Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր : Նուագախումբ

BERNARD DEDEDJIAN ET SON ENSEMBLE

Խօսնակ՝ Ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՊԱՐՈՆ ՔԱՍԲԷՐԷԹԻ

Փարիզի երեսփոխան եւ Քոնսէյլ Ժէնէրալ

եւ ներկայութեամբ 9րդի Պ. Քաղաքապետ

GERVILLE REACHE

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 3 ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES

Նուագախումբ Վարդիվանեան

Vedette des disques Malmaison

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Նաւասարդ խումբով

Ուսանողներուն կէս գին Մուտք 10 ֆրանք

Ապահովել սեղանները 924–38–54

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը Ուրբաթ (Նոյեմբեր 24) Մշակոյթի Տան մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փոր Թ. ա'Իթալիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս ընկերուհիները այս Ուրբաթ (24 Նոյ.) գիշեր ժամը 8·30ին, ընկերուհի Ազատի Յակոբեանի տունը : Կարեւոր օրակարգ :

ԱԶԴ

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ունենալով իր սեփական տան մէջ 5 րիւ Փափէն ճոխ գրադարան մը, բաղկացած ընտիր հատորներու հաւաքածոներով եւ գրքոյկներով, ուստի կը խնդրէ հայ հասարակութենէն անխտիր օգտուիլ այս առիթէն Հինգշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 14էն մինչեւ 18 :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԱՍՆԱԽՈՒՄԲ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

ՀՌՈՄ

Առաջնակարգ հիւրանոց եւ ընդունելութիւն լաւագոյն պայմաններու մէջ :

Կ'առաջնորդէ Լեւոնեան վարդապետ

33, Rue du Lt. Batany

92 — MEUDON

Հեռաձայն 644 – 24 – 34

Գին 400 ֆրանք ամէն ինչ հաշուած

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր երեկոյ շոգեկառքով — քուշէթ *— Բ. կարգ*

Վերադարձ Փարիզ 29 Դեկտեմբեր

Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ հեռաձայնելով 644–24–34 :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE

— PARIS - IXe —

Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MERCREDI 22 NOVEMBRE 1967

Le Numéro 0,40 F.

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11067

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 11.067

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի նախօրեակէն սկսեալ մինչեւ այսօր, այսինքն շուրջ երեք տարիէ ի վեր Պոլսոյ եւ Անգարայի թերթերն ու պարբերականները կը գրաղին Հայերով եւ սուտն ու իրաւը իրար խառնելով իրենց հայեցողութեամբ տեսութիւններ կը հրատարակեն հայկական հարցին մասին :

Հայ եւ օտար մամուլին մէջ երեւցած գրութիւններն ու հայկական զանազան կազմակերպութեանց կողմէ ՄԱԿին եւ մեծ պետութեանց ուղղուած յուշագիրները Թրքական ցեղասպանութեան մասին գլխաւոր դրդիչն են այս անբացատրելի եւ անժամանակ հետաքրքրութեան :

Գո՛ղ, սիրտը դող :

1915ի հայկական համատարած ջարդերու պատմութեան վերարծարծումը եւ միջազգային հանրային կարծիքին առջեւ ցեղասպան Թուրքերու անարգութեան սեւերն գամելը քօղը փախցուցած է լրագրողներու եւ «պատմագէտ»ներու, որոնք գոց սորված մասալներով կ'ուզեն չքմեղացնել ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութեան, Թէշքիլաթը Մախսուսէի արիւնարբու չէթէներուն եւ մոլեռանդ ամբոխի գործած աննկարագրելի սպանդին ու հրէշային խժդժութիւնները :

Վերջին յօդուածագիրն է լրագրող Միթհատ Սէրթօղլու, որ Պէլկէլէրլէ թիւրք թարիհի տէրկիսի» պարբերաթերթի Նոյեմբերի թիւին մէջ «չարունակելի» յօդուած մը ստորագրած է « Թուրքիոյ մէջ հայկական խնդիրը » վերնագրով (Յառաջ, 11, 14, եւ 15 Նոյեմբեր) :

Ի՞նչ կ'ըսէ Սէրթօղլու :

Սուլթան Ֆաթիհի կողմէ Պոլսոյ գրաւումէն (1453) մինչեւ 1878, այսինքն մինչեւ Պերլինի վեհաժողովը, գոյութիւն չունէր «Հայկական Հարց» :

Ինչո՞ւ :

Որովհետեւ, կ'ըսէ, Հայոց եկեղեցիները, վարժարանները եւ այլ ընկերային հաստատութիւնները ազատօրէն կը գործէին : Հայերը մեծ ծառայութիւններ կը մատուցանէին Թուրք արուեստին ու մշակոյթին : Վերջին ծայր վստահելի ըլլալով պետական պաշտօններու անգամ կը կոչուէին :

Մէկ խօսքով, Թուրքիան դրախտ էր Հայոց համար :

Իսկ Ռուսիա կը ջանայ եղեր բոլորովին ռուսացնել, օրթոտոքս դարձնել Հայերը, արմատախիլ ընելով անոնց կրօնքը, եկեղեցին եւ մշակոյթը : Ուզեր է նոյնիսկ «Թումբ կանգնել հայկական բաղձանքներուն» : Ապաեւ Համիտ այդ շրջանին իր շահերուն հաշտ ըլլալուն, հակեր է Ռուսիոյ կողմը, ընդդէմ Անգլիոյ :

Իբրեւ թէ բարենորոգումներու խնդիր յարուցանողն է եղած Անգլիան : (Այս հաստատումը ընելէ ետք, Ռուսիան ալ կը խառնէ գործին) :

Անատոլուի հայաբնակ նահանգները բարեկարգութեան, Հայերն ալ տեղացի (իսլամ) ժողովուրդին դէմ պաշտպանուելու բնաւ պէտք չունին եղեր, քանի որ Թուրքերը զանոնք իրենց ամենամօտիկ հայրենակիցները կը նկատէին ... :

Կարմիր սուլթանը խաբէ կը մերժէ եղեր պահանջուած բարենորոգումները, վախնալով որ Հայկ. նահանգներն ալ Օսմ. կայսրութենէն անջատուելով անկախութեան կը տիրանան, ինչպէս Յունաստան, Սերպիա, Պուլկարիա, Ռումանիա, Գարատաղ, Սամոս եւ Կրետէ կղզիներն ու Լեռնալիբանանը :

Սէրթօղլու յետոյ կը խօսի «Հնչակ» եւ « Դրօշակ » կուսակցութեանց կազմութեան, գործունէութեան եւ Սասունի 1894ի ջարդերուն վրայ, յանցանքը բեռցնելով Հայ յեղափոխականներու վզին : Իսլամ եւ Թուրք տարրին հետ Թուրքիոյ Հայոց յարաբերութիւնները «պրկող»ներն են եղեր, Ռուսիոյ Հայերը, որոնք դժոխքի վերածեր են անոնց հանգիստ ու երջանիկ կեանքը :

Ինչպէս իրմէ առաջ այս հարցերու մասին խօսող «պատմագէտ»ներն ու լրագրողները, Միթհատ Սէրթօղլու եւս կը պաշտպանէ այն տեսակէտը թէ մինչեւ Հայ յեղափոխական կուսակցութեանց կազմութիւնը Հայերը Թագաւորի պէս կ'ապրէին Թուրքիոյ մէջ, վայելելով « օսմանեան բարեխնամ կառավարութեան» հայրական հոգածութիւնը ... : Ո՛չ մէկ Հայու քիթ կ'արիւնէր :

Սակայն լեռնակուտակ փաստեր կան, որ հակառակը կ'ապացուցանեն :

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԱՐԺԵԶՐԿՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Մեծն Բրիտանիոյ Ելմտական նախարարը կը փորձէ իր վրայ առնել սթերլինի արժեզրկման պատասխանատուութիւնը :

Ընդհ. կարծիքն այն է սակայն թէ Ուիլսըն միայն ժամանակ շահած է : Արդէն իսկ կը խօսուի ելմտական նախարար Քալականի հրաժարման մասին, որու պիտի յանձնուի Արտաքին նախարարութիւնը :

Պահպանողական պարագլուխ Հիթի համար, Ուիլսընի ըրածը պարզապէս ձախողութեան վաւերացումն է :

Ըստ իրեն, Մեծն Բրիտանիա պէտք ունի այնպիսի կառավարութեան մը, որ ուզէ զարկ տալ ձեռնարկելու ոգիին եւ ազատ մրցակցութեան :

× Նախագահ Ճոնսըն յայտարարեց թէ սթերլինի արժեզրկումը կը պարտադրէ Ամերիկացիներուն, որ հարիւրէն տասը յաւելում կատարուի տուրքերուն վրայ :

× Գերմանական կառավարական շրջանակներէ հասած լուրերու համաձայն, Պոն օրէ օր աւելի կողմնակից է բրիտանական անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային :

× Սթերլինի արժեզրկումէն ետք, եւրոպական սակարաններու մէջ մասնաւոր իրարանցում չէ եղած : Ընդհանուր նուաղում մը նկատուած է, բայց՝ չափաւոր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՄԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, իսրայէլեան օդուժը գաղթականներու կայան մը ռմբակոծած է ուր 14 հոգի մեռած են եւ 28 ուրիշներ ալ վիրաւորուած : Այս առթիւ, Յորդանան անմիջապէս բողոք մը ներկայացուցած է Ապահովութեան Խորհուրդին որ հասած է ճիշդ այն պահուն երբ Խորհուրդը կը քննէր, անգամ մը եւս, Միջին Արեւելքի հարցը : Իսրայէլ կ'ընդունի եղածը ցաւյայտնելով որ անմեղ զոհեր կան : Ամմանի համար շատ ծանր միջադէպ մըն է, որ նոր պատերազմի տպաւորութիւնը ձգած է :

ԿԻՊՐՈՍԻ համար ցոյցերը կը շարունակուին Թուրքիոյ մէջ, ուր երիտասարդները կը գոռան «Բանակը՝ Կիպրոս, բանակը՝ Աթէնք » : Կը կարծուի թէեւ որ Փիփինէլլիսի նշանակումը իբրեւ Արտաքին նախարար կրնայ դիւրացնել յոյն-թրքական յարաբերութիւնները : Մոսկուա շատ մտահոգ կը մնայ : Խորհ. կառավարութեան համար վերջին միջադէպերը որոնց ձեռնարկած էր Զօր. Գրիվաս մտահոգիչ են, տրուած ըլլալով Գրիվասի յարատեւ յարաբերութիւնները յոյն զինուորական ժէօնթի եւ ամերիկեան Պաշտպանութեան նախարարութեան հետ : Այս պատճառով, Ռուսերը շատ համոզուած չեն որ Գրիվաս ինքնագլուխ գործած ըլլայ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կազի եւ ելեկտրականութեան Սէ Ժէ Թէ պաշտօնէութիւնը կ'ուզէ գործադուլի ձեռնարկել, բայց նախ կ'ուզէ համոզել նաեւ միւս սենդիքաները :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ, Ամերիկացիք խոստովանած են թէ 1200 օդանաւ կորսնցուցած են ռմբակոծութիւններու սկիզբէն ի վեր :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պաշտօնական հիւրն է Տահոմէյի նախագահը Զօր. Սոկլօ որ Փարիզ հասաւ Երեքշաբթի առաւօտ, եւ դիմաւորուեցաւ նախագահ տը Կոլի կողմէ :

ԳՐԱԿԱՆ երկու կարեւոր մրցանակները տրուեցան առջի օր : Եօթը քուէարկութենէ ետք, Կոնքուրի գրական մրցանակը տրուեցաւ Անտրէ Փիէյր տը Մանտիարկի « Լա Մարժ» գրքին համար : Շատեր բողոքած են այս առթիւ, տրուած ըլլալով որ մրցանակին նպատակն է պսակել երիտասարդ եւ սկսնակ հեղինակ մը մինչ Մանտիարկ, ծանօթ գրագէտ է եւ արդէն 13 հատորի հեղինակ : Նոյն օրը կը տրուէր Ռընոտօն, ինչպէս ամէն տարի : Մրցանակը ստացաւ Սալվա Էջար «Աշխարհ ինչպէս որ է » հատորին համար : Հեղինակը մարթինիքցի է եւ գործը քննադատական եւ ընկերային է միաժամանակ :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետ՝ Քիզինկէր Նոր - Տէլհի հասած է եւ առաջին տեսակցութիւն մը ունեցած վարչապետ տիկին Կանտիի հետ, որ կը տօնէր իր յիսնամեակը : Հնդկաստան առաջին հանգրուանն է դաշնակցային վարչապետին Ասիա կատարած շրջապտոյտին :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԱՌԹԻՒ

ՑՈՒՑԱՐԱՐՆԵՐԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ԽՆԴՐԻՆ ԱՌԹԻՒ ԽՍՏԻՒ ՔՆՆԱԴԱՏԵՑԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ, ԵՒ «ՏԷՄԻՐԷԼ, ՀՐԱԺԱՐԷ » ԳՈՌԱՑԻՆ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան թրքական ցոյցերուն շուրջ, Կիպրոսի առաջին դէպքերուն վաղորդայնին (Նոյեմբեր 17) : Նոր ցոյցեր ալ կ'ըլլային աւելի ուշ :

Կիպրոսի վերջին դէպքերը եւ Թրքական երկու գիւղերու մէջ պատահած արիւնահեղութիւնը, քանիչորս Թուրքերու մահը եւ Յոյներու հարստահարութիւնները երէկ արձագանգ գտան ամբողջ երկրին մէջ, եւ բուռն միթինկներ գումարուեցան Պոլսոյ, Անգարայի եւ Իզմիրի մէջ :

Թուրք երիտասարդութիւնը պոռթկաց երէկ եւ իր ցասումը յայտնեց Յոյներուն դէմ եւ ցուցարարները իրենց նզովքը յայտնեցին, պարսաւելով միջազգային դիւանագիտութեան խաղերը : Երիտասարդութեան միթինկը սկսաւ ժամը 16.45ին, եւ ցուցարարները նախ հաւաքուեցան Անգլիական հիւպատոսարանին առջեւ, եւ բողոքեցին բրիտանական դիւանագիտութեան դէմ, յետոյ սկսան քալել դէպի Ամերիկեան հիւպատոսարանը :

Բռնած էին վերտառութիւններ, ուր սեւ լաթերու վրայ գրուած էր. — Կիպրոսը Թուրք է, Տաղ պաշըրն տիւմաճ ալմըշ, Բանակ, ալ Կիպրոս մտիր :

Ուսանողներու թիւը երկու հազարի կը մօտենար, բայց ճամբան ցուցարարները աւելի ստուարացան, հասան Ամերիկեան հիւպատոսարանին առջեւ, եւ պոռացին. — Ամերիկա, դուն ոճրագործն ես Կիպրոսի : Երիտասարդները բաւական մնացին Ամերիկեան հիւպատոսարանին առջեւ, եւ ծանր խօսքեր ըսին Ամերիկայի հասցէին :

ԽՈՐՀ. ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Երիտասարդները Շիշհանէի ճամբով անցան Իսթիքլալ Ճատտէսի, եւ երբ հասան Սովետական հիւպատոսարանին առջեւ, դէմ առ դէմ եկան ոստիկանական պատնէշի մը հետ : Ցուցարարները սկսան պոռալ . — Կիպրոսը պատուոյ դաշտն է, ո՛վ թուրք, բոլորս դէպի Կիպրոս, Բանակ, արշաւէ դէպի Կիպրոս, կա՛մ Կիպրոս եւ կամ մահ :

Երիտասարդները զիրկընդխառն կռիւ մը մղեցին ոստիկաններուն հետ, իրարու վրայ յարձակեցան եւ «եուհ» պոռացին : Եօթը հոգի ձերբակալուեցան եւ տասնըհինգ հոգի վիրաւորուեցան :

ՌԱԶՄԻԿՆԵՐԸ ԾԱՆՐ ԽՕՍԵՑԱՆ

Քաղաքիս մէջ գտնուող կիպրացի Թուրք ռազմիկներն ալ երէկ հաւաքոյթ մը սարքեցին եւ ծանր բառերով քննադատեցին կառավարութեան կրաւորական քաղաքականութիւնը : Ռազմիկները հետեւեալ յայտարարութիւնը տուին . — Թուրք կառավարութիւնները մինչեւ այսօր խաբեցին ժողովուրդը եւ իրականութիւնները ծածկեցին : «Կիպրոս Թուրք » Ուսանողական Միութեան նախագահ Էրկին Վէհպի եւս ըսաւ . Կիպրոսի դատը վերջ գտած է այլեւս : Յոյները գործնապէս գրաւած են կղզին : Ամէն ինչ կորսուած է : Այսուհետեւ ի՞նչ պիտի շահինք բանակցութեանց սեղաններուն առջեւ : Քանի քանի գիւղեր կորսնցուցինք Կիպրոսի մէջ, Յոյները աստիճանաբար կը փճացնեն Կիպրոսի մեր եղբայրները : Մեր դատը ալ Թուրք կառավարութիւնը չի կրնար կարգադրել, այլ նոյնինքն Թուրք ժողովուրդը : Փայլուն միթինկներով եւ քաղաքական տեսակցութիւններով չենք կրնար շահիլ այս դատը : Յոյները նախընթաց օր երկու Թրքական գիւղեր կործանեցին, յետոյ ետ քաշուեցան, ի՞նչ կ'ելլէ ասկէ : Թուրք կառավարութիւնն ալ ծանուցագիր տուեր է, եւ հիմա կը ծանուցանէ թէ Յոյները ետ քաշուեր են : Յաղթանա՞կ մըն է այս Մենք, իբր Թուրք ռազմիկ, կ'ամչնանք մեր վիճակէն » :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԵՒ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՄԷՋ

Թուրք երիտասարդութիւնը նոյնքան բուռն ցոյցեր կատարեց երէկ Անգարայի եւ Էրզրումի մէջ, պարսաւելով ամերիկեան քաղաքականութիւնը եւ կառավարութեան կրաւորական ընթացքը քննադատելով : Ցուցարարներէն ոմանք պոռացած են. — Տէմիրէլ, հրաժարէ : Երիտասարդները Սպարապետութեան շէնքին առջեւ ալ պոռացած են. — Թուրքալ, ալ Կիպրոս երթանք : Ոստիկանութիւնը Անգարայի մէջ ալ զիրկընդխառն կռիւներ մղած է երիտասարդներուն հետ :

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ժիւլիէն Լաքրուա փողոցի ՅԱՌԱՋի յաճախորդներէն կը խնդրուի ասկէ ետք Ռիխ ՓԻՍ. դիմել :

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

ՄԻՆՉ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՄ

«Սովիէթ Ռոսիա» ռուսական շաբաթաթերթը, որ լոյս կը տեսնէ անգլերէն լեզուով, 1967 Հոկտեմբեր 28ի իր թիւին մէջ, խորհրդային վարչակարգի յիսնամեակին առիթով հրատարակած է Անաստաս Միկոյեանի մէկ յօդուածը, վերի խորագրով :

Լայն քաղուածքներ կը կատարենք այդ յօդուածէն ·

×

1917ին, քսանևերկու տարեկան երիտասարդ մըն էի եւ կ'ուսանէի Կովկասի մէջ :

Պետրոկրադի մէջ, Հոկտեմբերեան Յեղափոխութենէն ետք, Բոլշեւիկները իշխանութիւնը ձեռք առին բազմաթիւ քաղաքներու մէջ, գրեթէ միաժամանակ :

Սակայն, երկրին հարաւային սահմաններուն վրայ կացութիւնը դժուարին էր : Անդրկովկասի մէջ, Մենշեւիկները եւ տեղական ազգային կուսակցութիւնները մեզմէ աւելի զօրաւոր էին : Միայն Պաքուի մէջ, Բոլշեւիկները, գործակցելով Ձախակողմեան Ընկերվարական Յեղափոխականներուն հետ, յաջողեցան ձեռք առնել կացութիւնը :

Պաքուի Սովետը խաղաղութեամբ ձեռք առաւ իշխանութիւնը, Պետրոկրադի յեղափոխութենէն ճիշդ շաբաթ մը ետք, սակայն սկիզբները հեռու էր զօրաւոր ըլլալէ :

1918 Մարտին, հակայեղափոխական Մուսավաթ կուսակցութիւնը յառաջացուց յեղափոխութիւն մը, որ տեւեց երեք օր միայն : Կարմիր Պահակագունդի բոլոր վաշտերը եւ Կարմիր Բանակը մասնակցեցան պայքարին : Ես, Պաքուի «Իզվեստիա» թերթին խմբագիրն էի · ես ալ մասնակցեցայ կռիւներուն : Ոտքէս վիրաւորուեցայ, բայց շուրջ երկու շաբաթ ետք, արդէն իսկ դարձեալ ոտքի վրայ էի : Ըմբոստութիւնը արմատախիլ ընելէ ետք, խորհրդային վարչաձեւը աւելի զօրացաւ Պաքուի մէջ, բայց տակաւին կային բազմաթիւ դժուարութիւններ :

Դրամ չունէինք : Չէինք կրնար տուրք գանձել ժողովուրդէն : Որով, Յեղափոխական Կոմիտէն հրամայեց նաւթահորերու տէրերուն յիսուն միլիոն ռուբլի տրամադրել : Այս գումարը հաւաքելու համար, 24 ժամ պայման տրուած էր : Բայց այդ պայմանաժամի վախճանին տեսնուեցաւ, թէ ոչ ոք կոպէկ մը իսկ տուած էր : Այս կացութեան առջեւ, Կոմիտէն որոշեց ձերբակալել այդ դրամատէրերէն ութ մեծահարուստ :

ԵՍ ԱԼ ԴՐԱՄԱՏԷՐ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼԵՑԻ ...

Ըլլալով երիտասարդ ու եռանդուն, հարցուցի Կոմիտէին, թէ կրնա՞մ ձերբակալել դրամատէրերէն երկու հոգի : Եւ ինծի իրաւասութիւն տրուեցաւ ձերբակալել Լէոնէզը եւ Ղուկասովը, որ տակաւին կ'ապրի :

Երկու զինուոր եւ ես բեռնակառքով մը գացինք այն ապարանքը, ուր կը բնակէր Լէոնէզ : Ուշ մնացած էինք եւ ճակտի մեծ դուռը փակուած էր, որով ստիպուեցանք ետեւի դուռը ափ առնել :

Որոշեցի քիչ մը վախցնել այդ դրամատէրը եւ ներս մտնելէ առաջ քաշեցի ատրճանակս : Բայց ի մեծ զարմացում ինծի, տեսայ որ այդ թիկնեղ ու առողջ մարդը պառկած էր անկողնին մէջ ու շարժում մը իսկ չըրաւ :

Ան երկար ատենէ ի վեր կը սպասէ եղեր, որ ձերբակալեն զինք : Այսպէս, ութ հոգի, բոլորն ալ ձերբակալուած էին եւ նոյն երեկոյեան, անոնք հրահանգ տուին իրենց ընկերութիւններուն, որ 50 միլիոն ռուբլին վճարուի :

Նաւթահորերը անոնց ձեռքը մնացին, որովհետեւ եթէ մէկ անգամէն զանոնք ազգայնացնէինք, կը վախնայինք որ արտադրութիւնը կը նուազի եւ Ռուսիա կը մնայ առանց քարիւղի :

ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՄԸ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Դրամատունը ազգայնացնելու հարցը սեղանի վրայ էր : Սկսած էի կարդալ Հիլֆէրտինկի գիրքը դրամատուներու մասին եւ շատ հետաքրքրական գըտած էի զայն : Բնաւ ներս չէի մտած դրամատունէ մը եւ դրամատան մասին միակ բանը զոր գիտէի, այն էր՝ թէ անոնք կը պահէին բոլոր դրամները եւ արժէթուղթերը, պողպատեայ արկղերու մէջ :

Փափաքեցայ տեսնել, թէ ի՛նչ է դրամատուն մը եւ խնդրեցի Յեղափոխական Կոմիտէէն, որ ինծի արտօնութիւն տրուի ազգայնացնելու դրամատուներէն մէկը :

Ինծի ընկերացող զինուորներէն մէկը Լեւ Շահումեանն էր, որ ներկայիս Խորհրդային Հանրագիտարանի խմբագիրներէն մէկն է : Լեւ այն ատեն 15 տարեկան էր :

Մտադրած էինք գրաւել Ռուսական Արտաքին Առեւտուրի դրամատան Պաքուի մասնաճիւղը : Ներս մտանք ընդարձակ գրասենեակէ մը, ուր բազմաթիւ պաշտօնեաներ իրենց սեղաններուն առջեւ կ'աշխատէին : Բարձրացանք վեր առաջնորդող սանդուխներուն վրայ եւ պոռացինք ·

« Ոտքի ելէք», «ձեռքերը վեր» : Այս դիրքին մէջ պահեցինք զանոնք : Կանչել տուի արկղակալը եւ հարցուցի, թէ ո՞ւր կը գտնուին արկղերը : Առաջնորդեց մեզ : Հրամայեցի իրեն որ բանայ :

Ըսաւ թէ չի կրնար, որովհետեւ արկղերը բանալու համար երկու բանալի պէտք կայ : Մէկը իր քովն է, իսկ միւսը՝ տնօրէնին :

Նախ այնպէս կարծեցի թէ, ասիկա պատրուակ մըն է մեր հրամանին չհնազանդելու համար : Սակայն, ան յաջողեցաւ զիս համոզել :

Շրջեցանք դրամատունը եւ տեսանք, թէ ամէն բան տեղն ու տեղօք է եւ արտօնեցինք, որ պաշտօնեաները շարունակեն իրենց գործը : Ու դրան առջեւ պահակ մը ձգելով, մեկնեցանք :

Իվերջոյ ազգայնացուցինք դրամատուները եւ կարգը եկած էր նաւթահորերուն : Անոնց ազգայնացումին վիճաբանութիւնները երկու ամիս տեւեցին :

Ճարտարարուեստի մէջ աշխատած եւ քիչ թէ շատ գաղափար ունեցող ընկերներ, ինչպէս նաեւ ճարտարագէտներ կ'ընդդիմանային ազգայնական գաղափարին, յայտնելով, թէ վարիչ ձեռքերը կը պակսին :

Ազգայնացումի գլխաւոր ջատագովն էր Ստեփան Շահումեան, Պաքուի գործաւորներուն լիտրը եւ բարեկամը՝ Լենինին, որուն ծանօթացած էր արտասահմանի մէջ, դեռ 1903ին :

Մոսկուայի մէջ եւս տարակարծութիւններ կային : Ազգայնացնելու հարցը շատ անգամ վիճաբանութեան ենթարկըւած էր եւ Լենին կողմնակից էր ազգայնացումի : Բայց նաւթահորերու մենաշնորհին ներկայացուցիչները ճնշում կը բանեցնէին Տնտեսական Գերագոյն Խորհուրդին վրայ : Անոնք կ'ըսէին, որ եթէ սեփականատէր մնան, քարիւղի արտադրութիւնը կարելի պիտի ըլլայ պահել բարձր մակարդակի վրայ : Իսկ եթէ քարիւղը ազգայնացուէր, արտադրութեան քանակը պիտի նուազէր :

Ու եզրակացութիւնը այն եղաւ՝ որ մինչեւ 1918 Մայիս, քարիւղի ազգայնացումը չկատարեցինք : Այդ թուականին, առանց Մոսկուայէն հրամանի ըսպասելու, տեղական Սովետը ինք որոշեց նաւթահորերու ազգայնացումը, եւ գործաւորները այնքան խանդավառուած էին որ, քարիւղի արտադրութիւնը ոչ թէ անկում, այլ բարձրացում ունեցաւ :

Միկոյեան ապա կը պատմէ, թէ ի՛նչպէս թրքական բանակները Կովկաս մտան եւ յետոյ, Գերմանիոյ անձնատուութենէն ետք, 1918 Նոյեմբերին, քաշուեցան Պաքուէն եւ անգլիական զօրախումբերը մուտք գործեցին քաղաք : Այդ թուականին կը ձերբակալուի Միկոյեան եւ կը բանտարկուի մինչեւ 1919 Մարտ, երբ ազատ կ'արձակուի եւ դարձեալ գլուխը կ'անցնի բանուորական շարժումին, մինչեւ որ, Կարմիր բանակի ուժերուն մասնակցութեամբ, պարտութեան կը մատնուի զօր · Տէնիքինի բանակը :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՐՍՏԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԸՆԴԴԷՄ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՊՈՒՐԻԶՄԻ [*]

(Գ · եւ վերջին մաս)

Մեր լեզուն իր պատմական զարգացման ընթացքում, սկսած հնագոյն ժամանակներից, որպէս կենդանի ու կենսունակ լեզու, կարողացել է փոխ առնել եւ իւրացնել հազարաւոր բառեր ու բառարմատներ՝ հարեւան եւ շփման մէջ եղած ժողովուրդներից (Պարսիկներից, Արաբներից եւայլն) եւ հարստացել է նաեւ այդ ճանապարհով : Նոր շրջանում մեր լեզուն զարգացել ու զարգանում է Ռուսաց լեզուի բարերար ազդեցութեամբ եւ միջազգային գործածութեան շատ բառեր ու տերմիններ փոխ է առել Ռուսաց լեզուի միջոցով : Ռուսաց լեզուի այս գրական դերն ու նշանակութիւնը նոր հայերէնի զարգացման գործում բազմաթիւ առիթներով նշել են Հայ գրականութեան ու հասարակական մտքի առաջաւոր ներկայացուցիչները՝ սկսած Հայ նոր գրականութեան ու գրական աշխարհաբար լեզուի հիմնադիր Խ · Աբովեանից մինչեւ յեղափոխական – դեմոկրատ Միք · Նալբանդեանը, Րաֆֆին ու Շիրվանզադէն, Յովհ · Թումանեանն ու Վ · Տէրեանը, մինչեւ Եղիշէ Չարենցը : Սրանք բոլորն էլ ծաղրել են ու քննադատել լեզուաղաւաղողներին, կեղծ մաքրասէրներին, որոնք հանդէս են եկել «հայրենասիրութեան» դիմակի տակ : Մեր կլասիկները ցոյց են տուել նրանց յետամնացութիւնը, տգիտութիւնը, ռեակցիոնութիւնը : Մեծ հայրենասէր Րաֆֆին իր ֆելիետոններում («Ազգասէր» եւայլն) ծաղրում էր Հայոց լեզուի «մաքրասէրին», որ ձգտում էր բոլոր բառերը հայացնել եւ անգամ ճմերուկը կոչում էր մեղրապտղ :

Եւ իրօք, այնքան հեշտ չէ գիտութեան, տեխնիկայի եւ կուլտուրայի նոր հասկացողութիւններ արտայայտող բոլոր ռուսական ու միջազգային գործածութեան բառերը տեղայնացնել, նրանց փոխարէնող սեփական «ազգային» բառեր յօրինել, առանց աղաւաղելու մեր լեզուն եւ նոր ըմբռնումների իմաստը : Եւ բոլոր խոշոր հայրենասէրները եւ մեր գրականութեան բոլոր ականաւոր ներկայացուցիչները կողմնակից են եղել լեզուական փոխառութիւններին եւ ամենախիստ կերպով դատապարտել են ու ծաղրել լեզուն աղաւաղողներին : Դեռ եւս յեղափոխութիւնից շատ առաջ, առարկելով իր ժամանակի լեզուական փոխառութիւնների հակառակորդներին՝ հայ ժողովրդի մեծ բանաստեղծ՝ Յ · Թումանեանը գրել է · «Եւ միշտ աւելի լաւ է չունեցած բառը փոխ առնել, քան ճղնել անպատճառ ստեղծել կամ թարգմանել ու փրակը շինել պոչազգեստ, կոտլետը՝ կողիկ, ռահատ – լոխումը՝ հանգստապատառ : Անճիշդ կամ անշնորհք թարգմանութիւնները աւելի շատ են վնասում լեզուին, քան ուղղակի փոխառութիւնները» : Մեծ բանաստեղծի այս եւ նման մտքերը հարուածում են լեզուի նորաթուխ մաքրասէրների ոչ թէ յօնքին, այլ ուղղակի աչքին, եւ ճիշդ ու արդիական են հնչում յատկապէս մեր օրերում, երբ արագ փոփոխուող կեանքը, կուլտուրայի, գիտութեան ու տեխնիկայի աննախընթաց զարգացումը բերում է իր հետ նոր հասկացողութիւններ եւ այդ հասկացողութիւններն արտայայտող նոր բառեր ,

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԵԹԱՆՈՍ ՔՐԻՍՏՈՍԸ

×

— Բայց խօսելը քիչ ետք կրնա՛ս շարնակել ու թափել · ես քեզի համար աւելի թանկին վիրակապ ունիմ : Եւ Տրդատ ծոցէն հանեց բեհեզեայ պատառ մը, որուն մէջ կը պահուէր ոսկեթել աղօթագիրք մը, Լուսաւորչին ձեռքովը գրուած : Յետոյ քակեց բեհեզը եւ անով փաթթեց ծերունիին վէրքը :

— Տէր իմ, ըսաւ հետեւորդը յունարէն լեզուով, ի՞նչ կ'ընես · չիմացա՞ր որ Արամազդի երկրպագու մըն է · այդ սուրբ շուշփայով հեթանոս բազո՞ւկ մը կը փաթթես :

— Լռէ՛, հրամայեց Տրդատ, սուրբ է այն բազուկը, որ իր սեփական արիւնը կը մոռնայ, փրկելու համար ուրիշի մը արիւնը :

Յետոյ ծերունիին դառնալով ·

— Տես, ըսաւ, ուռեններին շուքը սարդենի մացառին վրայ էր, երբ քեզ նշմարեցի · դուն լճին խորը կը նայէիր : Շուքը վէշերային դանդաղութեամբ յառաջացաւ աղբիւրին վրայ, դուն միշտ լճին խորը կը նայէիր : Ի՞նչ կը դիտէիր :

— Երկինքը կը դիտէի, պատասխանեց ծերունին :

— Տարօրինակ բան ··· բայց ծոծրակիդ վրայ աչք չունիս :

— Դուն ալ ինծի պէս լճին խորը նայէ :

Թագաւորը զուլալ լճին խորը նայեցաւ : Տեսարանը նոր չէր, բայց կը թուէր նոր իմաստ մը պարունակել :

— Արդարեւ, ըսաւ Տրդատ, բայց երկինքը դիտելու համար ինչո՞ւ ուղղակի երկինքին չես նայիր, եւ կը շատանաս անոր ցոլքը դիտելով : Միթէ դուն բարեկամներուդ փոխարէն անոնց ստուերնե՞րը կը պատուես :

— Բուն երկինքը Արամազդի գործին մէկ երեսն է միայն, երկիրը՝ միւս երեսը : Տես, Գեղամայ ծովին խորը, որ Պխիղոնի աչքին չափ վճիտ է, կարելի է գործը իր ամբողջութեանը մէջ դիտել :

Տրդատ անգամ մըն ալ նայեցաւ լճին խորը · ա՛լ կարծես գտած էր այն իմաստը, զոր կը փնտռէր :

— Ուրիշ հարցում մըն ալ, ծերունի · ես նշմարեցի որ դուն միջոց մը քու պարեգօտիդ քղանցքը աչքերուդ տարիր · ի՞նչ պատճառ ունէիր արտասուելու :

— Կոյրերը մտաբերեցի ··· :

— Տուր ձեռքդ, ըսաւ Թագաւորը ծերունիին, եւ իր զմրուխտ մատանին հանելով անոր մատը անցուց :

— Տէր իմ, գիտել տուաւ հետեւորդը, այդ մատանին քու մկրտութեանդ օրը անցուցիր մատդ · ան ուխտի մը խորհրդանիշն է Քրիստոսի եւ իր օծեալին միջեւ · ի՞նչպէս զայն հեթանոսի մը տուիր :

— Զայն Քրիստոսին վերընծայեցի, ըսաւ Թագաւորը ժպտադէ՛ն :

— Վեհանձն անցորդ, առարկեց ծերունին, իմ աղքատ վիճակիս կը վայելէ՞ այս մատանին :

— Եթէ զայն քեզ արժանի չես տեսներ, քու սիրած լճակիդ խորը նետէ :

— Այդ բանը պիտի կատարուի, երբ ես մեռնիմ : Միայն թէ ես ոչինչ ունիմ քեզի տալու :

— Ի՞նչպէս չէ · դուն թանկագին յակինթ մը ունիս :

— Ե՞··· Ե՞ս··· յակի՞նթ մը···

— Այո, դուն, դնա՛ ինծի բեր այն քարը, որ քու բազուկդ արիւնեց :

Ծերունին հնազանդեցաւ :

Երբ ուղեւորները հեռացան, քարտուղարը հարցուց ·

— Հեթանոս արիւնով ներկուած այդ քարը ինչի՞ պիտի ծառայէ :

— Հայաստանի անդրանիկ մայր եկեղեցիի հիմունքին մէջ պիտի զետեղեմ զայն :

×

Եօթը տարի վերջ, երբ խոստացուած եկեղեցիին հիմերը կը դնէին, Թագաւորը նշմարեց որ զմրուխտ մատանի մը ինկած փոսին մէջ, իր արիւնոտ խճաքարի կողքին :

Ծերունին գործաւորներու խումբին մէջն էր :

Պիթխաս, 1935

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

որոնց «հայացնելը», «անպայման թարգմանելը» չի կարող ճանաչուել ճիշդ եւ օգտակար:

Դրանով լեզուն կաստայանում է, կըտըրւում «իրական» կեանքից ու ժողովրդի խօսակցական լեզուից, գիտութեան ու կուլտուրայի զարգացման պըրակտիկայից, ինքնամփոփւում է իր կեղեւի մէջ եւ նեղացւում է նրա սահմաններն ու զարգացման հեռանկարները: Ասելին, այդ ընկերները չեն հաւատում Հայոց լեզուի ուժին ու կենսունակութեանը եւ վախենում են, կարծելով, թէ «օտար» բառերը կարող են «կլանել» մեր լեզուն: Բայց նրանք խորապէս սըխալւում են: Հայոց լեզուի պատմութիւնն ու բառարանային փոնտը հակառակն է ապացուցում:

Այսպիսով, արտաքնապէս «հայրենասիրական» թուացող լեզուական պուրիզմը՝ հակահայրենասիրական է իր բուն էութեամբ: Եւ այս հանգամանքը շատ լաւ էին ըմբռնել հայ գրականութեան խոշորագոյն ներկայացուցիչները՝ դեռեւս մեր դարի սկիզբներին: Նշանաւոր բանաստեղծ Վ. Տէրեանը շարունակելով իր մեծ նախորդների եւ Բելինսկու առաջադիմական տրադիցիաները, ծառացել է իր ժամանակի լեզուական պուրիստների դէմ՝ ողջունելով եւրոպական բառերի ու տերմինների մուտքը Հայոց լեզուի մէջ: Նա գրել է, «Եթէ վերցնենք թէկուզ մեր մամուլի այսօրուայ լեզուն, որ այնպէս արհամարհանքի է ենթարկուած լեզուական պուրիստների կողմից՝ կը տեսնենք, որպիսի խոր փոփոխութիւնների է սկսում ենթարկուել այդ լեզուն վերջին տարիների ընթացքում:

Մի կարճ ժամանակաշրջանում նա ընդունել է իր մէջ եւ իւրացրել աւելի շատ օտար բառեր՝ կուլտուրական կեանքի այս կամ այն երեւոյթի, այս կամ այն հասկացողութեան հետ կապուած, քան նախկին շրջանի մի քանի տասնեակ տարիների ընթացքում: Ազգային լեզուի մաքրութեան կողմնակիցները դէմ են այդ մեր լեզուի մէջ նոր մուծուող նիւթին, նրանք համարում են այդ այլասերում, մի քայլ դէպի ժարգոնը, մինչդեռ կենդանի լեզուն եւ կենսունակ լեզուն է միայն ընդունակ ներս առնելու իր մէջ այդ նիւթը եւ իւրացնելու»: Ընդգծելով այն միտքը, որ ազգերի զարգացումն ու առաջընթացը պայմանաւորուած է փոխադարձ յարաբերութիւններով ու փոխադարձ ազդեցութիւններով նաեւ լեզուի ասպարէզում, եւ յատկապէս այդ ասպարէզում, Վ. Տէրեանը վճռականապէս հերքում է պուրիստներին կեղծ հայրենասիրութիւնը, յայտարարելով՝ «ինքնամփոփուածութիւնն ու ապիկարութիւնը չեն օգնի նրանց՝ լեզուն պահպանելուն ու զարգացնելուն»:

«Ահա թէ ինչու ես միանգամայն հակառակ եմ այն տարօրինակ ձեւին, որ ընդունել են մեր Մխիթարեանները եւ նրանց հետեւելով Պոլսահայերը: Նրանք օտար բառը թարգմանում են կամ տեղը մի նոր, ինչպէս իրենք են ասում, աւելի «հայաշունչ» բառ են թխում...

Լեզուն զարգացնել, չի նշանակում խուսափել եւրոպական բառերից, նրանց տեղը հայերէն հնացած կամ բոլորովին անտեղի մեռած բառեր դնել: Պարզ է... ժողովրդական բնազդը այս դէպքում է՛լ աւելի առողջ է եւ զօրեղ, քան ինտելիգենտի կամ վանականի սխոլաստիկ ազգասիրութիւնը»:

Այս վէճը, ինչպէս տեսնում ենք, նոր չէ: Նա ծագել է դեռեւս անցեալ դարի կէսերին եւ շարունակուել է ու հասել մեր դարի սկիզբներին: Համանման վէճեր յարուցանուել են եւ այլ ժողովուրդների լեզուի ու գրականութեան պատմութեան մէջ, եւ հարցը լուծուել է յօգուտ փոխառութեան:

Պայքարը օտար ծագում ունեցող բառերի դէմ հակասում է պարտիայի ծրագրային դրոյթներին, եւ վնասում է լեզուի կատարելութեան ու զարգացման, հարստացման պահանջին, այն ինտերնացիոնալիստական մեծ տրադիցիաներին, որ մեզ ժառանգութիւն են թողել հայ գրականութեան ու գրական լեզուի, հայ կուլտուրայի առաջաւոր ու խոշորագոյն ներկայացուցիչները:

Հայ գրականութեան ու լեզուաշինութեան առաջաւոր տրադիցիաների հարցը ցանկանում ենք եզրափակել հայ խոշոր լեզուաբան, Հայոց լեզուի անզուգական գիտակ, ակադեմական Հր. Աճառեանի ամփոփումներով ու եզրակացութիւններով:

«Այս բոլորը, — գրում է Աճառեանը, — ռուս գրականութեան մատուցած ընդհ. ծառայութիւնն է: Բայց խօսելով մասնաւորապէս, ռուսերէնը մեզ հաղորդակցութեան մէջ է դնում եւրոպական գրական ու գիտական աշխարհի հետ: Այն բոլոր բառերը, սկսած փոսֆորից կամ ազոտից մինչեւ նորելուկ ստրեպտոցիդը եւ պենիցիլինը, ամէն ինչ մեզ յայտնի է դառնում միմիայն ռուս աղբիւրների միջոցով: Ի՞նչ միտք ունի թարգմանել կամ աշխատել թարգմանել շոկոլադը, վանիլը, վիտամինը, կակաօն, խլորը, ֆերը, արդուզարդի պուդրան, պոմադան, կրեմը, լակը, դերձակի մանեկինը եւն.:

Նոյնիսկ հասարակ կեանքի մէջ անհըրաժեշտ է մեզ փոխ առնել ռուսերէն բազմաթիւ սովորական բառեր...»:

Համեմատեցէք այս բոլորը «Գրական Թերթում» տպագրուած յօդուածների հետ, համոզուելու, թէ ինչպիսի սխալ հայեացքներ են պաշտպանում ու քարոզում նրանց հեղինակները:

Մեր դիտողութիւնները կարելի է ամփոփել հետեւեալ կէտերում:

1.— Անտեղի եւ անհարկի չօգտագործել օտար բառեր ու տերմիններ:

2.— Այն օտար բառերի հայերէն հոմանիշները, որոնք վաղուց հաստատուն տեղ են գրաւել մեր լեզուի մէջ եւ ճիշդ են արտայայտում երեւոյթի իմաստը՝ պահպանել:

3.— Մոռացուած եւ մեռած բառերից ու հնաբանութիւններից հրաժարուել, յարութիւն չտալ:

4.— Ջնջուած բառերն ու տերմինները փոխ առնել եւ յարմարցնել մեր լեզուի կանոններին:

5.— Զրացառել նոր եւ յաջող բառակազմութիւնների անհրաժեշտութիւնը:

6.— Պահպանել միջազգային գործածութեան տերմինները՝ տանկ, մարշալ, ռէալիզմ, կուլտուրա եւայլն:

7.— Թոյլ տալ լեզուական զուգահեռներ՝ լիրիկա – քնարերգութիւն, իդէոլոգիա – գաղափարախօսութիւն, սատիրա – երգիծանք, եւայլն:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԵՐՉԵԱՆ

«Սով. Գրականութիւն» թիւ 7

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆԸ

Զբօսաշրջիկութիւնը արտասովոր թափ առած է յատկապէս Բ. Համաշխարհային պատերազմէն ետք: Ահա այդ մասին վկայող փաստ մը. զբօսաշրջիկներու թիւը 1950ին եղած էր 25.300.000, 1965ին՝ 115.900.000, իսկ 1966ին այդ թիւը հասած էր 127 միլիոնի: Վերջին եօթը տարիներու ընթացքին (1959 – 1966) զբօսաշրջիկներու թիւը ամբողջ աշխարհի մէջ աւելի քան կրկնապատկուած է (63 միլիոնէն բարձրացած է 127 միլիոնի):

Տեղաբաշխութեան մասին գաղափար կարելի է կազմել հետեւեալ ցանկէն. Եւրոպայի համար զբօսաշրջիկներու թիւը եղած է 86 միլիոն կամ՝ 74,2 տոկոսը, Արեւմտեան կիսագունդին՝ 23,2 միլիոն կամ՝ 19,7 տոկոսը, Ասիային, Աւստրալիային եւ Ովկիանիային՝ 4,7 միլիոն կամ՝ 4,4 տոկոսը, Ափրիկէին՝ երկու միլիոն կամ՝ 1,7 տոկոսը:

Զուիցերիա մէկ տարուան մէջ ընդունած է իր բնակչութեան թիւին հաւասար զբօսաշրջիկներ, Սպանիա իր բնակչութեան թիւին կէսին չափ, Իտալիա եւ Ֆրանսա՝ մօտաւորապէս իրենց բնակչութեան քառորդին չափ:

Անցեալ տարի Հայաստան այցելած բըզբօսաշրջիկներու թիւը եղած է 22.000:

Զբօսաշրջիկութիւնը կարգ մը երկիրներու համար դարձած է տարադրամ ձեռքձգելու եւ անով վճարումի հաշուեկշիռը կարգաւորելու հիմնական աղբիւրներէն մէկը: Այս խորութիւնը մեծ շահագըրգռութիւն առեղծած է բնութեան, պատմական յուշարձանները պահպանելու եւ վերանորոգելու, նոր առողջարաններ եւ պանդոկներ շինելու, ճամբաները կարգաւորելու, զբօսաշրջիկներու սպասարկութիւնը բարելաւելու գործին մէջ:

Այժմու Հայաստանը, որ հայկական բնդարձակ լեռնաշխարհին մէկ փոքր հատուածն է միայն, բարեբախտաբար հարուստ է բնական – պատմական մեծ հետաքրքրութիւն ներկայացնող յուշարձաններով: Ներկայ Հայաստանի մէջ մէկ օրուան ընթացքին կարելի է անցնիլ բնակլիմայական զանազան գօտիներ, որոնք ուրիշ երկիրներու մէջ պէտք է հարիւրաւոր, նոյնիսկ հազարաւոր քիլոմեթրներ ընել անցնելու համար մէկ գօտիէն միւսը: Այսպէս, Աշտարակէն, որ կը գտնուի կիսանապատային գօտիի եզրին՝ Արագածի ստորոտին, մինչեւ այդ լերան գագաթը ընդամէնը քանի մը տասնեակ քիլոմեթրի վրայ, կիսանապատային գօտիէն կը յաջորդեն տափաստանային, անտառատափաստանային, անտառային, լեռնա – մարգագետնային, լեռնային տունդրաներու գօտիները, այսինքն՝ այնքան որքան գօտի կայ Ասիոյ կեդրոնէն մինչեւ Սառուցեալ Ովկիանոս:

Ամառը, երբ Արարատեան դաշտին մէջ մարդիկ շուք տեղ կը փնտռեն, քիչ անդին Մասիսի վրայ ձիւն է: Նոյն ձեւի են Սեւանն ու իր շրջակայքը, Դեբեդի ձորը, Որոտանի կիրճը, Վայքը: Այս կլիմայական այլազանութեան վրայ աւելցուցէք հանքային ջուրերը, լեռնային մաքուր օդը՝ հարուստ օզոնով: Նաեւ քարէ այլաձեւ բուրգերը, քամիէն կերտած քարէ սունկերը, պուրակներն ու անտառները՝ հին եւ նոր Գորիսի շրջակաները, բնակիրտ երկաթաքարէ սիւները՝ Հրազդանի, Արփայի, Դեբեդի ձորերուն մէջ, գրեթէ ամէն վայրի մէջ գոյութիւն ունեցող քարանձաւները:

Հայ մարդը իր քանի մը հազարամեակներու արիւնով գրուած պատմութեան ընթացքին հանապազօրեայ աշխատանքներու կողքին զբաղած է նաեւ շինարարութեամբ՝ կերտելով ճարտարապետական արժէքաւոր կոթողներ: Արին բերդը եւ կարմիր բլուրը, Գառնիի հեթանոսական տաճարը, Զուարթնոցի եռայարկ բազմասիւն եւ չքեղազարդ եկեղեցին, Էջմիածնի Հռիփսիմէն եւ Գայանէն, Մայր Աստուածածինը եւ այլ բազմաթիւ հրաշակերտ շինութիւններ՝ Արագածի եւ Գեղամայ լեռներու անդնդախոր կիրճերուն եւ անմատչելի լանջերուն վրայ: Դժուար է եւ իմաստ ալ չունի, մէկ առ մէկ թուարկել ներկայ Հայաստանի ճարտարապետական բոլոր հին ու նոր կոթողները, անզուգական խաչքարերն ու տապանաքարերը, որոնցմէ ամէն մէկը ունի իր պատմութիւնը եւ պատմական արժէքը: Իսկ ժայռափոր սեպագիր արձանագրութիւնները, որոնց մասին յաճախ կը մոռցուի խօսիլ եւ չես գիտեր ինչու չեն ուզեր ցուցադրել այդ հազուագիւտ հարստութիւնները:

Բնական տեսարաններու արտակարգ հարստութիւնը, ճարտարապետական եզակի կոթողները, հին ձեռագիրներու պալատը՝ Մատենադարանը եւ ուրիշ շատ արժէքներ Հայաստանը կը դարձնեն զբօսաշրջիկութեան համար հետաքրքրական երկիր մը:

Գ. ԱԻԱԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Կրծկալէր կնոջ մը պէս տձեւ եւ նեղ կապ մը գլուխը անցուցած եւ ծածկած, նաեւ կզակին տակէն հաստատուն կերպով կապած ըլլալով՝ բոլորովին անտեսանելի էին իր մազերը որոնցմէ խարտիշագոյն դերձակ մը դուրս կախուած էր:

Խնդումը, գեղեցիկ ակռաները երեւան կը հանէ, եթէ խնդացողը ունի գեղեցիկ ակռաներ, բայց այս կինը չէր խնդար:

Կ'երեւար թէ դեռ քիչ մը առաջ արթնցած էր:

Գունատ, յոգնած, փոքր ինչ հիւանդ կ'երեւէր: Գիրկը քնացող աղջկան կը նայէր իր զաւակը ինք սնուցանող մօր մը սեփական նայուածքով:

Ծերունի զինուորներուն քիթ սրբելու յատուկ թաշկինակներուն նման կապտագոյն մեծ թաշկինակ մը ծալած եւ պարանոցը անցուցած ըլլալով տձեւ կերպով մը իր հասակը կը ծածկէր: Ձեռքերը խորշակահար եւ կարմիր բիծերով բոլորովին ծածկուած էին. բթամատը կարծրացած եւ ասեղէն ծակծկուած էր. վրան կտաւեայ բաց մը հագած եւ ոտքերուն հաստ մուճակներ անցուցած էր:

Այս կինը Ֆանթինն էր:

Այո՛, Ֆանթինն էր. դժուար էր ճանչնալ զինքը: Սակայն ուշադրութեամբ նայող մը պիտի դիտէր որ տակաւին գեղեցիկ էր ան: Աջ կողմի այտին վրայ տըրտմալի ծալ մը կար որ կը խորշոմէր զայն, եւ որ հեգնութեան սկզբնաւորութեան մը կը նմանէր: Իսկ իր արդուզարդը, շըղարշէ եւ ժապաւէններէ բաղկացող այն օդային եւ կարծես զուարթութեամբ, զըւարճութեամբ եւ երաժշտութեամբ կազմուած արդուզարդը, որ բոժոժներով լի էր ու շափորուկի հոտեր կը բուրէր անհետ եղած էր սպիտակափայլ եղեամներու պէս որոնք արեւուն մէջ ադամանդի կը նմանին եւ որոնք երբ կը հալին սոսը բոլորովին սեւ կը թողուն:

«Այն համով կատակէն» ի վեր տասը ամիս անցած էր: Այս տասը ամիսներուն մէջ ինչե՞ր պատահեր էին, ընթերցողը կը գուշակէ անշուշտ:

Լքումէն ետք նեղութիւնը եկած էր: Ֆէյվուրիթ, Տալիա եւ Զէֆին շուտ մը Ֆանթինէն բաժնուեր եւ աներեւոյթ եղեր էին, յարաբերութեան կապը ինչպէս մարդերուն, նոյնպէս կիներուն կողմէ խզուած էր. այս կիները պիտի զարմանային եթէ տասնեւհինգ օր ետք ըսուէր իրենց թէ Ֆանթինի բարեկամուհիներն էին. այս բարեկամութիւնը մնալու պատճառ չունէր ալ: Ֆանթին մինակ մնացած էր: Երբ իր զաւկին հայրը մեկնեցաւ, — բա՛րէ, այս բաժանումներն անդառնալի են — բոլորովին առանձին մնաց. մանաւանդ թէ աշխատելու սովորութիւնը նուազած եւ ընդհակառակն զբօսումի ճաշակն ալ աւելցած էր: Թոլոմիյէսի հետ ունեցած յարաբերութենէ դրդուելով իր գիտցած պզտիկ արհեստը արհամարհած եւ ապրուստը հոգացող միջոցները զանց ըրած էր, հետեւաբար այս միջոցներէն ալ զրկուած էր: Ամենեւին ապաւէն մը չունէր: Ֆանթին հազիւ թէ կարդալ գիտէր. իսկ գրել չէր գիտեր. մանկութեանը ժամանակ մինակ ստորագրութիւնը դնել սորված էր. հասարակաց դրագրի մը ձեռքով Թոլոմիյէսին երեք անգամ նամակ գրած էր առանց պատասխան մը առնելու: Օր մը քանի մը շատախօս կիներ անոր աղջկան նայելով ըսին.— Միթէ պէ՞տք է բանի տեղ դնել այսպիսի զաւակները. առանց հոգ ընելու երեսի վրայ ձգելու է այս տեսակ զաւակները: Ֆանթին երբ լսեց այս խօսքը, միտքը բերաւ Թոլոմիյէսը, որ ի նշան տհաճութեան ուսերը կը շարժէր եւ կ'արհամարհէր իր զաւակը: Ֆանթին յիշեց Թոլոմիյէսի այս ընթացքը, եւ ահա իր սիրտը սեւցաւ անոր դէմ: Ի՞նչ ընթացք բռնելու էր. ալ չէր գիտեր թէ որո՛ւ դիմէ: Յանցանք մը գործած էր, բայց ինչպէս ընթերցողը կը յիշէ, իրապէս պարկեշտ եւ առաքինի բնաւորութիւն մը ունէր ան:

Անորոշապէս զգաց Ֆանթին թէ քիչ օրէն սոսկալի կարօտութեան մէջ պիտի իյնար եւ աւելի վէշ կացութեան մը պիտի վիճակէր: Մտածեց իր ծննդեան երկիրը դառնալ, որ է Մ...: Հոն թերեւս զինք ճանչցող մը պիտի գտնուի եւ իրեն գործ պիտի տայ. այո՛: Բայց պէտք էր իր յանցանքը պահել. ուստի խառն ի խուռն կերպով կը գիտէր թէ առջի բաժանումէն աւելի ցաւոտ բաժանումի մը ենթարկուելու պիտի ստիպուէր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Փառանձեմ Վարժապետեան, Այրի Տիկին Առրինէ Բաբէլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գարակէօզեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Տօղրամաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդան Եղիշէեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, մօրեղբօր, սանահօր եւ ազգականին

ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 18ին յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի (Նոյեմբեր 22ին), ժամը 14ին, Լիոնի Հայ Առաքելական Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիյոթիէռի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԻՆ 45ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ

Իզմիրի Հայր. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ (Նոյեմբեր 26) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Իզմիրի աղէտին զոհերուն ի յիշատակ:

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Ստեփան Իյնէճեան հարիւր Փր. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին ողբացեալ Վահրամ Սանոյեանի մահուան քառասունքին առիթով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է երեսուն Փր. Այրի Տիկին Խաթուն Նէտիլեանէ, իր ողբացեալ ընկերներու յիշատակին կատարուած հոգեհանգստեան առթիւ:

×

Որբ. Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Եղ. Մուրատեանէ երկու հարիւր Փր. ի յիշատակ իր հօր եւ մեծ մօր:

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը:

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սրտաբուխ նուէրները:

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ դան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փորթ. տ'Իթալիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս ընկերուհիները այս Ուրբաթ (24 Նոյ.) գիշեր ժամը 8.30ին, ընկերուհի Աղաւնի Յակոբեանի տունը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները, Դեկտ. 2ին ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ ժողովին: Օրակարգ.— Հ. Օ. Մ.ի բացառիկ շրջաբերականի ընթերցում:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(*ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ*)

Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն 70, Մարսէյլի «Շ. Միսաքեան» խումբէն 50, ընկ. ընկ. Ժ. Տէր-Վարդանեանէ 50, Ա. Բէօսէեանէ, Տ. Չէքեանէ, Գ. Պօյաճեանէ, Ժ. Մարտիրոսեանէ 50ական, Հ. Հանտալեանէ քսան, Յ. Շիրվանեանէ տասը, Գ. Պալըքճեանէ տասը: Վան-Փուչէ քսան մարք:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն, Դաշնակցութեան 77րդ տարեդարձը կը տօնէ այս Կիրակի, Կրընոպլի Րիւ Ժէի Սէն Լուի սրահը, կէսօրէ ետք ժամը 3ին: Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկ. ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐՋԷ

Գեղարուեստական բաժին, կազմիս երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներու կողմէ:

Հանդէսը կը վերջանայ խնջոյքով մը:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Բարձր հովանաւորութեամբ Լիբանանի հիւպատոսին եւ կազմակերպութեամբ «Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան»:

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Առաջին մրցանակաւոր Պէյրութի, Վենետիկի եւ Հռոմի երաժշտանոցներէն:

Ecole Normale de Musique
114 bis, Bd. Malesherbes

Նոյեմբեր 25ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին:

Տոմսերու գինը 10 Փրանք

Յայտագրի մէջ.—

Vivaldi, Verdi, Stradella, Haendel, Tchaïkowsky, Borodine, Poulenc

Հայկական հեղինակներ.— Խաչատրեան, Գոհարիկ Ղազարոսեան, Կոմիտաս վարդապետ, Սպենդիարեան, Կանաչեան, Պէրպէրեան:

Տոմսերու համար դիմել՝ Տիկին Մարգարեան,

32, Rue de Trévise

Մասիս,

Rue Saulnier

DURAND, 4, Place de la Madeleine

Տիկին Պաքըճեան,

35, Rue de Trévise

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ԳԱՌԶՈՒԻ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 10, ժամը 21ին
ՍԱԼ ԿԱՎՈՅԻ ՄԷՋ
45, Րիւ Լա Պօէսի, Փարիզ
Մանրամասն յայտագիրը յառաջիկային
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնս կը յայտարարէ որ հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Նոյեմբեր 30ին, առաւօտեան ժամը 9-12 Ահարոնեան սրահը, 26 Րիւ տէ Բոնվալէսան:

Կը դասաւանդէ ՏԻԿ. ՄԱՆՈՒՇ ՇԱՄԻՐԵԱՆ:

Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի որ իրենց պզտիկները արձանագրեն:

Ա Զ Դ

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ունենալով իր սեփական տան մէջ 5 րիւ Փափէռ ճոխ *գրադարան մը, բաղկացած ընտիր հատորներու հաւաքածոներով եւ գրքոյկներով, ուստի կը խնդրէ հայ հասարակութենէն անխտիր օգտուիլ այս առիթէն Հինգշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 14էն մինչեւ 18:*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԱՍՆԱԽՈՒՄԲ

Հ.Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 77-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր (Նոյեմբեր 25) ժամը 9ին, 10րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Faubourg St. Martin — Paris (10e) — Métro : Château d'Eau

Կը նախագահէ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ: ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն) եւ Հ. Յ. Դ. Նոր սերունդի ներկայացուցիչը:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, արտասանութիւն: Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր: Նուագախումբ

BERNARD DEDEDJIAN ET SON ENSEMBLE

Խօսնակ՝ Ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՊԱՐՈՆ ՔԱՄԲԷՐԷԹԻ
Փարիզի երեսփոխան եւ Քոնսէյէ Ժէնէրալ
եւ ներկայութեամբ 9րդի Պ. Քաղաքապետ
GERVILLE REACHE

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 3 ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES

Նուագախումբ Վարդիվառեան
Vedette des disques Malmaison
Հաճելի գեղարուեստական բաժին
Նաւասարդ խումբով

Ուսանողներուն կէս գին Մուտք 10 Ֆրանք
Ապահովել սեղանները 924-38-54

Association des Officiers Anciens Combattants de l'Armée Française à Titre Etranger

Իր քսանամեակին առթիւ կը կազմակերպէ

ՇԱԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 25

ժամը 10.30ին Սէնթ-Ժընըվիէվ տէ Պուայի գերեզմանատունը (էսոնն), միութեան յուշարձանին եւ զինուորական բաժնին առջեւ, ուր տարի մըն է կը հանգչի Զօր. Զ. Պեշկով:

ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԲՈԼՈՐ ՕՏԱՐ ԿԱՄԱՒՈՐ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԻՆԿԱԾ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ, բարձր հովանաւորութեամբ, նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ, Նախկին Ռազմիկներու եւ Պատերազմի Զոհերու նախարար՝ HENRI DUVILLARD

Յատուկ քարեր կը մեկնին Որենօ քառերու *կայարանէն* (Փլաս Տանֆէռ - Ռօշըռօ) *ժամը ճիշդ 8.45ին:*

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 30

ԺԱՄԸ 20ԻՆ, Սէրքլը Նասիոնալ տէ զ'Արմէ 8, Place St. Augustin

ԿՈՉՈՒՆՔ, բարձր հովանաւորութեամբ բանակներու նախարար ՓԻԷՌ ՄԵՍՄԷՌԻ

Ծախքերու մասնակցութիւն 40 Փրանք:

Տեղերը ապահովել ընդհ. քարտուղարէն

H. ARAKELIAN, 20 Rue Nungesser et Coli, Paris (16e) — Tél. : 605-34-70

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը Ուրբաթ (Նոյեմբեր 24) Միշակեանի Տան մէջ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ:

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ:

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16.30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով:

Parking assuré

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

ՀՌՈՄ

Առաջնակարգ հիւրանոց եւ ընդունելութիւն լաւագոյն պայմաններու մէջ:

Կ'առաջնորդէ Լեւոնեան վարդապետ

33, Rue du Lt. Batany
92 — MEUDON
Հեռաձայն 644 - 24 - 34

Գին 400 Փրանք ամէն ինչ հաշուած

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր երեկոյ շոգեկառքով — Քուշէթ *— Բ. կարգ*

Վերադարձ Փարիզ 29 Դեկտեմբեր

Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ հեռաձայնելով 644-24-34:

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 23 NOVEMBRE 1967
Le Numéro 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11068 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.068

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Բ.

Հայկական ջարդերու ամէնէն տաք օրերուն, երբ արիւնը հեղեղի պէս կը հոսէր Անատոլուի եւ Կիլիկիոյ մէջ, Թուրք կուսակալները, միւթէսարըֆներն ու քայմաքամները կը հեռագրէին Պոլիս՝ Բարձրագոյն Դրան՝

Ասայիշ պէր քէմալ տըր

Այսինքն կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ :

Իսկ օտար հիւպատոսներն ալ օսմ. մայրաքաղաքի իրենց դեսպաններուն կը հաղորդէին, որ իրենց հպատակները ողջ առողջ են :

Արդարութեան համար ըսենք, որ կային պարկեշտ ու խղճամիտ հիւպատոսներ, որոնք ջարդուելէ փրկած են բազմաթիւ Հայեր՝ իրենց պաշտպանութեան տակ առնելով զանոնք եւ ճշգրիտ տեղեկագիրներ ղրկած են Պոլսոյ դեսպաններուն ջարդերու մասին :

Ի՞նչ էր հայաբնակ նահանգներու կացութիւնը 1885էն առաջ, երբ կազմուեցաւ առաջին յեղափոխական կուսակցութիւնը՝ պահանջելու համար Պերլինի դաշնագրով պահանջուած բարենորոգումները :

Դեռ աւելին : Ի՞նչ վիճակ կը տիրէր ներքին գաւառներուն՝ մասնաւորապէս Վան - Վասպուրականի եւ Տարօն - Տուրուբերանի շրջաններուն մէջ նախ քան 1878, երբ մեզի տուին Սան Սթեֆանոյի 16րդ եւ Պերլինի 61րդ յօդուածները :

Պոլսոյ ազգային Պատրիարքարանին մէջ լեռնակուտակ փաստաթուղթեր կը դիզուէին 1860էն սկսեալ, բողոքելու համար Թուրքերու, Քիւրտերու եւ Չէրքէզներու հարստահարութեանց դէմ :

Ո՛չ կեանքի, ո՛չ պատուի եւ ոչ ալ ինչքի ապահովութիւն կար :

Առաւել կամ նուազ արժէքաւոր անասունի եւ թաղկոտի մը աստիճանին վրայ պատկերացուցած էր Հայը Թուրքը, որ Հայուն կը հաւատար թէ իր կալուածն է ան, ու ամէն իրաւունք ունի անոր կեանքին եւ ինչքին վրայ, եւ Հայը անասունի մը չափ իրաւունք չունի։

Առաւել կամ նուազ արժէքաւոր թաղկոտ մը, որուն ինչքը եւ պատիւը Թուրքին ու Քիւրտին հաշւոյն էին : Ուղղակի թալանուելու սահմանուած՝ Հայը, կողոպտելու անոր ինչքը եւ բռնաբարելու՝ պատիւը :

1856ի խաթթը Հիւմայունին կը յաջորդէր 1860ին առաջին Ազգային Սահմանադրութիւնը, որուն շնորհիւ լեզուի կապանքները բացուեցան թեթեւօրէն եւ գաւառի առաջնորդներն ու ազգային իշխանութիւնները սկսան իրենց ցաւերը հաղորդել Պատրիարքարան :

Իսկ 1860էն առաջուան կացութեան մասին շատ փաստացի տեղեկութիւններ կան օտարներու ճանապարհորդական յուշագրութեանց եւ Մերձաւոր Արեւելքի մասին հրատարակած ուսումնասիրութեանց մէջ :

Ողբացեալ ընկեր Միքայէլ Վարանդեան այս մասին բազմաթիւ յիշատակութիւններ ըրած է իր երկհատոր գրքին մէջ (Հայկական շարժման նախապատմութիւն, Ժընեւ, 1912 – 1914) :

1862ին կ'ապստամբէր դիւցազնական Զէյթունը եւ կը պահանջէր տեղական ինքնավարութիւն Լեռնալիբանանի պէս, որ շնորհիւ Նափոլէոն Գ.ի նուաստումի եւ զինուորներու միջամտութեան, երկու տարի առաջ՝ 1860ին մասնաւոր վարչաձեւ մը ապահոված էր օսմ. կառավարութեան գերիշխանութեան տակ, իբրեւ հետեւանք մարոնի քրիստոնեաներու ջարդին՝ Տիւրզիներու կողմէ :

Յեղափոխական կուսակցութիւններ չըկային Զէյթունի ապստամբութեան ատեն : Զէյթուն դարձաւ խորհրդանշանը հայ ժողովուրդի ընդվզումին՝ ընդդէմ Թրքական բարբարոսութեան :

Արեւելեան նահանգներու կացութիւնը շատ աւելի անտանելի էր նոյն այդ օրերուն : Մեծ պետութեանց Պոլսոյ դեսպանատանց մէջ բազմաթիւ փաստաթուղթեր կան այդ մասին :

Եւ ըսե՛լ թէ այն ատեն Սուլթաններու գահին վրայ բազմած էին Ապտիւլ Մէճիտ, յետոյ Ապտիւլ Ազիզ, որոնք «բարի համբաւ» ունէին : «Կարմիր Սուլթան» Ապտիւլ Համիտ չկար տակաւին :

1876ին երբ Մեծ Մարդասպանը յաջորդեց իր եղբօր Սուլթան Մուրատ Ե.ի, առաջին գործն եղաւ 25.000 Պուլկարները ջարդել, պատճառ դառնալով 1877–78ի ռուսեւթուրք պատմական պատերազմի պայթելուն :

Այդ գարհուրանքի օրերուն, ինչպէս յետագային, քրիստոնեայ հզօր պետերու բողոքի թաքրիրներուն Բարձրագոյն Դուռը կը պատասխանէր միշտ՝ առանց ամչնալու՝

Կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

ԿԻՊՐՈՍ ՆՈՐԷՆ ՕՐՈՒԱՆ ՆԻՒԹ

Յոյները կը փորձեն փրկել խաղաղութիւնը եւ այդ նպատակով տեղի ալ կու տան Թրքական կարգ մը պայմաններուն :

Թուրքերը սակայն հեռու են համոզուած ըլլալէ, ցոյցերը կը շարունակուին Թուրքիոյ զանազան քաղաքներու մէջ : Կ'ուզեն ցամաքահանում կատարել Կիպրոս եւ Անգարայի մէջ, պատասխանելով լրագրողներուն, Թրք. բանակի ընդհանուր սպայակոյտի պետը՝ Ճեմալ Թուրալ ըսած է. — Ապահով եղէք, Թրքական ուժերը ցամաք պիտի ելլեն Կիպրոս » :

Զօր. Թուրալ ոչ մէկ Թուական ճշդած է անշուշտ :

Արդէն Թրքական մայրաքաղաքին մէջ, մեծ զաղտնապահութիւն կը տիրէ ինչ կը վերաբերի Թուրք – յունական տագնապին յեղաշրջման : Դէտերու կարծիքով, այս գաղտնապահութիւնը եւ Զօր. Թուրալի խօսքերը կը նշանակեն թէ ամէն բան չէ ճշդուած եւ թէ քաղաքականութիւնը իր վերջին խօսքը չէ ըսած :

× Աթէնքէն հասած լուրերու համաձայն Զօր. Ղրիվաս այլեւս Կիպրոս պիտի չերթայ : Ծանօթ է որ ասիկա առաջին պահանջն էր զոր Թուրքերը կը դնէին : Թէեւ հաստատուած չէ բայց կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Ղրիվաս հրաժարած է :

Թուրքերը ուրիշ պահանջ մըն ալ ունին : Կ'ուզեն որ Կիպրոսէն հեռացուի յունական զօրքը, որու ներկայութիւնը ապօրինի կը գտնեն : Ասոնց թիւը 15 հազարի կը հասնի : Այս Յոյները Կիպրոս կը գտնուին 1964էն ի վեր, հակառակ Ցիւրիխի համաձայնագրերուն որոնք կը նախատեսէին որ 900 յոյն զինուոր եւ վեց հարիւր Թուրք զինուոր ըլլայ կղզիին մէջ :

Այդ պատճառով է որ յոյն կառավարութիւնը փափուկ կացութեան մէջ է, վասնզի չի կրնար իրաւական դետնի վրայ արդարացնել այդ 15 հազար զինուորներու ներկայութիւնը :

Յունաստանի նոր արտաքին նախարարը անշուշտ աւելի դիւրին կրնայ լուծում մը գտնել քան զինուորականները : Առջի օր ընդունած է Աթէնքի Թուրք դեսպանը :

Նախարարը իր պաշտօնին գլուխն անցած ատենն իսկ յայտարարած է թէ կ'ուզէ բարելաւել Յունաստանի յարաբերութիւնները ոչ միայն Թուրքիոյ այլեւ Նիկոսիայի հետ :

Նկատելի է որ որքան կատղած է Թրքական մամուլը, այնքան հանդարտ է յունական մամուլը : Եենի Ղազեթա եւ Հիւրրիէթ կը գրեն . «Յունաստան կը յամառի իրականութիւնը չտեսնել : Թուրքիոյ հետ պատերազմը կ'ընտրէ : Թող այդպէս ըլլայ : Բախումի գիմենք » կամ « միակ միջոցը Կիպրոսի հարցը կարգադրելու զէնքով լուծում պարտադրելն է » :

Հակառակ -յոյն հաւաքոյթներն ալ իրարու կը յաջորդեն : Իզմիրի մէջ «բանակը Կիպրոս», «բանակը՝ Աթէնք» , կը շարունակեն պոռալ :

Ամէն ոք համաձայն է որ այս նոր կացութեան պատասխանատուն է Ղրիվաս, որ Այոս Թէոտորոսի արշաւանքով խախտեց մէկ անգամէն, այն խախուտ հաւասարակշռութիւնը զոր Մակարիոս մեծ դժուարութեամբ հաստատուած էր :

Հիմա միջադէպերը իրարու կը յաջորդեն : Վեց պայթիւններ տեղի ունեցած են, առանց մարդկային վնաս հասցնելու : Նիկոսիոյ մէջ, Մակարիոս յաջորդաբար ընդունած է Յունաստանի, Միացեալ Նահանգներու եւ Մեծ Բրիտանիոյ դեսպանները ինչպէս նաեւ Ու Թանի ներկայացուցիչը :

×

Կիպրոսի առընչութեամբ Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Նոյեմբեր 20 թուականով .—

Թուրքիա կը պահանջէ որ Կիպրոսի մէջ համախմբուած հելլէնական զինուորները, որոնք քսան հազար հոգի են, ետ քաշուին կարելի եղածին չափ շուտ, հակառակ պարագային Թուրքիա ոչ մէկ պատասխանատուութիւն կը ստանձնէ հետեւանքներու մասին : Ինչպէս կը յիշուի, Պօզաքէնչի եւ Կէչիթգայէ գիւղերուն գրաւումէն ետք, Թուրք կառավարութիւնը խիստ ծանուցագիր մը տուած էր Մակարիոսի, եւ յունական ուժերը քանի մը ժամուան մէջ պարպած էին այդ գիւղերը : Ազգ. Ժողովին կողմէ կառավարութեան տրուած իրաւասութենէն ետք, արտաքին նախարար Չաղլայանկիլ իր մօտ հրաւիրած էր Անգարայի հելլէն դեսպանը եւ անոր յանձնած էր վերջնագիր մը, որու համաձայն Յունաստան 48 ժամէն պէտք է ետ քաշէր Կիպրոսի իր զինուորական ուժերը : Այժմ լրացած է ամէն բան, եւ պատերազմական վիճակը սկսած է, Թուրքիա որոշած է արժեցնել իր ազգային դատը : Անգարա կը սպասէ Յունաստանի պատասխանին :

Խորհրդարանէն ստացած իրաւասութենէն ետք, Թուրք կառավարութիւնը պատերազմի համար ամէն պատրաստութիւն տեսած է, երկրին ամէն կողմը շատ խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են եւ բանակին ամբողջ միութիւնները կազմուպատրաստ են պատերազմի համար : Անգարայի բարձունքներուն վրայ հակօդային թնդանօթներ զետեղուած են եւ զինուորներ բանակած են : Իսքէնտէրունի զօրախումբերն ալ յառաջացած են Ատանայի ուղղութեամբ : Ասոնցմէ զատ, հակօդային, hակաթանք եւ հետեւակ զօրաթիւներ Ատանայէն անցած են Մերսին եւ բանակած են ծովեզերքը, Թաշուճուի շրջակայքը : Մարաշէն եւ Կազիանթէպէն ալ տարբեր միաւորներ ղրկուած են :

Թրքական ձէթերու տորմիղ մը էսկիշէհիրէն իջաւ Ինճիրլիքի օդակայանը, եւ սաւառնեցաւ Կիպրոսի վերեւ : Ինչպէս յայտնի է, ամերիկեան սաւառնակներուն արգիլուած է թռչիլ Ինճիրլիքի օդակայանէն, որուն ամբողջ հակակշիռը Թուրք օդային ուժերուն անցած է : Թրքական ձէթերը այժմ հոն հաւաքուած են, եւ գիշեր ցերեկ ազդանշանի կը սպասեն :

Օդային եւ ցամաքային ուժերէն զատ, Թրքական զօրաւոր նաւատորմիղ մըն ալ խմբուեցաւ Չանաքքալէի բացերը եւ այժմ պահականուեր կը շրջին Նեղուցին բերանը, եւ Իմրօզի ու Պօզճաատայի միջեւ :

Զինուորական այս տենդոտ գործունէութենէն զատ, հիւանդանոցներն ալ հրահանգ ստացած են պատերազմական վիճակին պատրաստուելու : Ատանայի եւ Իսքէնտէրունի զինուորական հիւանդանոցներուն մէջ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուեցան, պարտէզներու մէջ մահճակալներ զետեղուեցան, եւ ոչ - զինուորականներուն արգիլուեցաւ հոն մտնել : Շրջուն հիւանդանոցներն ալ կազմակերպուած եւ զինուորական բժիշկներ ղրկուած են հարաւային նահանգները :

Զինուորական պատրաստութեանց զուգահեռ, քաղաքներու մէջ ալ ամէն հաւանականութեան դէմ արտակարգ միջոցներու ձեռնարկուած է, Ատանայի Ամերիկեան հիւպատոսարանը, Գրադարանը եւ Ամերիկացիներու բնակավայրերը զինուորական եւ ոստիկանական հսկողութեան տակ առնուած են :

Յունաստան մտահոգ է Թուրքիոյ պատրաստութիւններէն, Կիպրոսի արիւնալի դէպքերէն եւ Թուրքեւհելլէն յարաբերութեանց վատթարացումէն : Հելլէն թերթերը եւ ձայնասփիւռները երէկ ծանուցին թէ զինուորական կառավարութիւնը «պատրա՛ստ եղիր» հրամանը տուած է հելլէն զինեալ ուժերուն :

Օրուան դէպքերուն եւ ծանրակշիռ կացութեան հետեւանքով, Յունաստան զինուորական նորանոր միջոցներ ձեռք առաւ երէկ : Հելլէն կառավարութիւնը զէնքի տակ կոչեց պահեստի սպաները :

ՆՈՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ

Կիպրոսէն ստացուած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, երէկ նոր բախումներ տեղի ունեցած են Եշիլըրմաքի մէջ, Թուրք ռազմիկներու եւ Յոյներու միջեւ : Բախումները երկու ժամ տեւած են եւ վերջ գտած Հաշտարար Զօրքին միջամտութիւնով : Որեւէ մեռեալ եւ վիրաւոր չկայ, բայց կացութիւնը չափազանց ձգդուած է :

ԹՈՒՐՔ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ԿԻՐՆԷԻ ԱՌՋԵՒ

Թրքական մարտանաւերը պահակ կը սպասեն Կիպրոսի բացերը, Կիրնէի առջեւ : Զօրահանումի բոլոր պատրաստութիւնները լրացած են, եւ ամէն վայրկեան պատերազմ կրնայ ծագիլ : Եթէ Յունաստան չընդունի Թրքական պահանջները, — որոնք մատնանշուած են տրուած վերջնագրին մէջ, — Թուրքիա զինուորական գործողութեանց պիտի ձեռնարկէ : Արտաքին Նախարարութենէն իրաւասու անձ մը ըսաւ թէ «ամէն բան այս շաբթու պիտի վերջանայ» : Թրքական ձէթերը երէկ 150 մեթրի չափ իջած են Կիպրոսի վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ շատ մեղմ ձեւով է որ անգամ մը եւս, առաջարկած է համայնավար Չինաստանի անդամակցութիւնը ՄԱԿին :

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ եւ կազի սենտիքաները կ'ուզեն գործադուլ ընել Նոյեմբեր 30ին (Հինգշաբթի), ամսականի յաւելում պահանջելով :

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ժիւլիէն Լաքրուա փողոցի ՅԱՌԱՋի յաճախորդներէն կը խնդրուի ասկէ ետք Ռիւ Փիս. դիմել :

ՊԱՊԻՆ

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ժամանակէ մը ի վեր շագանակագեղձը (փրոսթաթ) շատ խօսեցնել կուտայ իր մասին, օրուան մեծերուն շագանակագեղձի ուռը (ադէնոմ) հանելու համար կատարուած գործողութիւններուն առթիւ:

Անցեալին մէջ մամուլը արձանագրեց Ֆօշի, Քլէմանսոյի, Փուանքարէի, Վիլսընի այդ նպատակով կրած գործողութիւնները: Երեք տարի առաջ տը Կոլ յաջողաբար նոյն ուռահատումին ենթարկուեցաւ: Այս ամիս ելմտական նախարար Տըլըրէի եւ մանաւանդ Պապին կարգն էր, որ աննպաստ պայմաններու մէջ վիրահատուեցաւ, մտահոգելով բոլոր ժողովուրդները:

Այս առթիւ «Պապն ալ փրոսթաթ կ'ունենա՞յ եղեր» հարցուց ծանօթ մը, ակնարկելով անշուշտ գեղձի ուռին և ոչ թէ գոյութեան: Զարմացայ, որովհետեւ անսահման է մարդոց տգիտութիւնը մարդկային կազմին եւ բնականաբար շագանակագեղձին մասին, որուն անունը լսած են, յաճախ առանց գիտնալու թէ ի՞նչ է, ո՞ւր կը գտնուի եւ ինչ փորձանք կը բանայ քիչ-շատ տարէց այրերու գլխուն:

Ի՞նչ է շագանակագեղձը:

Շագանակի մը մեծութեամբ մօտ քսան կրամ կշռող եւ երկու բլթակներէ բաղկացած մսուտ խիստ թանձր մարմին մըն է, որ կը շրջապատէ միզափողին պարանոցը կամ բերանը, ինչպէս նաեւ միզուկին յետսամասը: Կազմուած է 30-40ի մօտ փոքրիկ գեղձերէ, որոնց արտադրած կաթնագոյն հեղուկը սերմին կը խառնուի: Միայն այրերը ունին շագանակագեղձ, որ մանկութեան եւ պատանեկութեան շրջանին շատ փոքր է եւ արբունքին հետ կը սկսի աճիլ եւ շագանակի մը մեծութեան հասնիլ:

Շուրջ յիսուն տարեկանէն յետոյ է որ շագանակագեղձը կը սկսի դերաճիլ, որովհետեւ անոր կարծր մասերը ներարգային ուռ մը կը կազմեն, նման կիներու ներարգուռին (ֆիպրոմ): Բայց կիներուն արգանդի ներարգուռը շուրջ 35 տարեկանին կը սկսի եւ դաշտանադադարէն յետոյ ինքնաբերաբար կ'անհետանայ, եթէ մինչ այդ այլեւայլ բարդութիւններ (ցաւ, բորբոքում, արիւնահոսութիւն, եւայլն) գործողութիւն չպարտադրեն: Մինչդեռ այրերուն շագանակագեղձի դերաճումը (իփէրթռոֆի) կամ ուռը շուրջ 50էն յետոյ կը սկսի եւ տարիքին եւ ապրելակերպին հետ կ'աճի, կը մեծնայ եւ կրնայ մինչեւ 200 կրամի հասնիլ, բնականէն կշիռէն տասն անգամ աւելի:

Անցեալին մէջ այն կարծիքը կը տիրէր թէ ընդհանրապէս շուայտ կեանք վարողները շագանակագեղձի դերաճում կ'ունենան: Ինչ որ կը բացատրէ «Պապն ալ փրոսթաթ կ'ունենայ եղեր» հարցումը: Վիճակագրական տուեալները կը հաստատեն թէ ժուժկալները աւելի ենթակայ են այդ ախտաբանական վիճակին: Ամէն պարագայի իսկական պատճառը յայտնի չէ: Կը թուի թէ մարմնին, մանաւորապէս ներծոր գեղձերուն եղափոխութեան արտայայտութիւնն է:

Շագանակագեղձի դերաճումը կամ ուռը, որ երբեմն կրնայ խլիրդային ըլլալ, ինքնին սովորաբար անվնաս է: Դժբախտաբար այնպէս մը տեղաւորուած է որ ուռը կը ճնշէ միզափողի պարանոցին եւ միզակի յետսամասին վրայ եւ աստիճանաբար կը դժուարացնէ միզումը: Ենթական, որ մինչ այդ կրնար ամբողջ գիշերը իր մէզը պահել, կը սկսի ամէն գիշեր մէկ, երկու կամ աւելի անգամներ արթննալ եւ միզել, այնքան զօրաւոր եւ անդիմադրելի կ'ըլլայ միզելու զգայութիւնը: Հակառակ այդ նեղացուցիչ զգայութեան, կը ստիպուի սպասել որ մէզը գայ, քիչ կը միզէ եւ չի կրնար միզափոշտը ամբողջովին պարպել: Այնպէս որ միշտ մաս մը (50, 100, 150 կրամ եւ աւելի) միզափոշտին մէջ կը մնայ: Այս մնացորդը ժամանակի ընթացքին կը շատնայ: Երկարատեւ պահած վիճակը, նստուկ աշխատանքը, ինքնաշարժով ճամբորդութիւնը, ճոխ ճաշ մը կը նպաստաւորեն դժուարամիզութիւնը եւ մերթ ընդ մերթ պատճառ կ'ըլլան ամբողջական միզարգելութեան: Այս պարագային հարկ կ'ըլլայ մուծակով (սոնտ) պարպել միզափոշտը, որու առթիւ մանրէներ կրնան վարակել եւ մէզը թարախոտել:

Եթէ այս վիճակը լրջօրէն չդարմանուի, կուգայ ժամանակ մը երբ ենթական չի կրնար մէզը բռնել, որովհետեւ միզափոշտը այն աստիճան լեցուած — մինչեւ մէկ-երկու լիտր մէզ — եւ ընդլայնած կ'ըլլայ, որ ենթական չի կրնար կամովի միզել, բայց մէզին աւելորդը կը յորդի եւ կաթիլ կաթիլ դուրս կը հոսի:

Միեւնոյն ատեն մէզը միզափողերէն (իւրըթէր) հետզհետէ մինչեւ երիկամները բարձրանալով, կը դժուարացնէ անոնց գործունէութիւնը, արիւնը լաւ չի զտուիր, իւրէի քանակութիւնը կը շատնայ եւ ի վերջոյ մահացու թունաւորում (իւրէմի) կը պատճառէ: Մինչ այդ ուրիշ բարդութիւններ կրնան երեւան գալ, ինչպէս արիւնահոսութիւն, երիկամներու թարախոտում, ջերմութեան վերի վայրումներ, եւայլն:

Շագանակագեղձի դերաճումը դեղերով չի բուժուիր: Դեղերով կարելի է քիչ-շատ ժամանակ շահիլ, երբ դերաճումը թեթեւ կամ յամրընթաց է: Գրեթէ միշտ վիրաբուժական ուռահատումը անհրաժեշտ կը դառնայ:

Նախքան վերջին աշխարհամարտը վիրաբուժական գործողութիւնը բաւական վտանգաւոր էր եւ մահացու բարդութիւններ յաճախադէպ էին:

Այժմ գործողութեան ենթարկուող հիւանդներուն կեանքը պահպանելու միջոցները այնքան բարելաւուած են որ վիրաբոյժները չեն վարանիր նոյնիսկ 80ը անց հիւանդները վիրահատել, անշուշտ եթէ ենթական միզային ծանր բարդութիւններ չունի եւ առողջական ընդհանուր վիճակը խաթարուած չէ:

Իսկ եթէ գործողութեան նպաստաւոր ատենը անցած է, միայն մնայուն մուծակ մը (սոնտ ա տըմէօր) կը դնեն, զոր ենթական մինչեւ կեանքին վերջը կը պահէ, մերթ ընդ մերթ փոխել տալով: Այս վիճակը անշուշտ հաճելի չէ, նոյնիսկ յաճախ տանելի չէ, բայց միակ միջոցն է ուշացած հիւանդներուն տառապանքը մեղմելու եւ կեանքը երկարաձգելու համար:

Ահա թէ ինչու կը յանձնարարուի անոնց որոնք գիշերային յաճախակի դժուարամիզութիւն ունին, մասնագէտի մը քննութեան ենթարկուիլ, որ կրնայ ճշդել գործողութեան անհրաժեշտութիւնը եւ ստիպողականութիւնը, որ ուշ կամ կանուխ յաճախ պարտադիր կը դառնայ:

Աւելի լաւ է կանուխ քան թէ ուշ որպէս զի ապագայ հաւանական բարդութիւններէ առաջ կատարուի ուռահատումը, եթէ մասնագէտը համամիտ է:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

ՄԻՆՉ ԵՍ ԿԸ ՆԱՅԻՄ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1919ին, Կուսակցութեան Կովկասեան կոմիտէն, որ ստորերկրեայ աշխատանք կը կատարէր, զիս Մոսկուա ղրկեց տեսնելու համար Լենինը: Գաղտագողի նըրատայ ձկնորսանաւ մը եւ իբրեւ պահակ շրջագայող Սպիտակ Պահակագունդի նաւերէն խուսափելով, հասայ Աստրական: Կուպանով, Ծովայիններու Միութեան առաջնորդը, որ ինծի հետ միասին, նոյն օրը, ուրիշ նաւով մը մեկնած էր Պաքուէն, բնաւ չհասաւ Աստրական: Սպիտակ Պահակագունդը ծովուն վրայ ձերբակալած էր Կուպանովը եւ հրացանազարկ ըրած զայն:

Դէպի Մոսկուա ճամբորդութեանս ամբողջ տեւողութեան, կը խորհէի այն հանդիպումին մասին, որ պիտի ունենայի Լենինի հետ: Որոշեցի, նախ անոր թուել բոլոր իրողութիւնները, յետոյ վերլուծել զանոնք եւ պարզել եզրակացութիւններս:

Լենին զիս մտիկ ըրաւ ուշադրութեամբ, որքան ատեն որ իրողութիւններ կը յայտնէի իրեն: Բայց այն պահուն երբ կ'ուզէի եզրակացութեանս յանգիլ, ընդմիջեց զիս — շատ քաղաքավար կերպով — եւ նորանոր իրողութիւններ ուզեց:

Տագնապեցայ:

— Այս, ո՞ւր է ան ճշդիւ: Ցոյց տուր ինծի քարտէսին վրայ, ըսաւ ան:

Ցոյց տուի:

— Որքա՞ն հայդուկային խմբակներ կան հոն:

Պէտք եղած յաւելուածական տեղեկութիւնները տուի եւ դարձեալ ուզեցի իմ եզրակացութիւններուս գալ: Բայց Լենին, նորանոր հարցումներ ուղղեց: Այն ատեն միայն հասկցայ, թէ ես պէտք է որ իրողութիւնները թուէի: Լենին կրնար ինծմէ շատ աւելի լաւ եզրակացութիւններու յանգիլ:

Մեր տեսակցութիւնը տեւեց աւելի քան երկու ժամ, որու ընթացքին Լենին տեւականօրէն ոտքի ելաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի քարտէսը:

Ինչ որ ամէնէն աւելի յափշտակեց զիս, անոր չհապրղութիւնն էր հանդէպ ամէն բանի՝ քաղաքականութիւն, տնտեսական հարցեր, Կովկասի զանազան ազ-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՔԱՋԱՐԻՆ ՔԵՐՈՎԲԷ

(ՀԱՅՐԵՆԻ ՅՈՒՇԵՐ)

Թերթերն ու գրքերը ժամանակին հռչակած են անոր անունն ու գործը: Սակայն անոնցմէ չեմ ուզեր օգտուիլ: Կը բաղձամ անոր մասին թուղթին յանձնել, այն զոր մեծ մայրիկս ձմեռնային գիշեր մը՝ մեր տան թոնիրին շուրջ հաւաքուած իր զոյգ մը թոռնիկներուն պատմեց:

Քերովբէն որդի էր քահանայի եւ եղբայր՝ քահանայի: Երբեմն կրակ ու բոց մանչ եւ ապա փափուկ եւ գործօն երիտասարդ: Ինչպէս կրօնասէր, նաեւ ազգասէր: Եթէ մէկուն գործքով օգտակար չկրցաւ ըլլալ, խօսքով կը նպաստէր:

Գրքերու չափազանց յարում ունէր: Կը կարդար Հայոց Պատմութեան գիրքեր, մե՜ծ մե՜ծ գիրքեր, հա՜ստ հա՜ստ գիրքեր. եւ կը պատմէր փողոցին մէջ, տան մէջ: Պատմելու ժամանակ աչքերէն կրակ կը ցայտէր, կարծես կռիւի մէջ էր եւ հազարներ կը ջարդէր:

Երբ կ'իմանար թէ Թուրք ոստիկաններ հայերէն գիրքեր կը փնտռեն, գիրքերը եւ իր զէնքերը ջրհոր կ'իջեցնէր կամ կը պահէր ձեղունին տախտակներուն տակ:

Օր մը — իր կոյր բախտէն — ոստիկաններն անոր գիրքերէն երկուքը գտան: Քերովբէն ամենեւին չխռովեցաւ: Զանոնք անոնց ձեռքէն յափշտակեց եւ եղնիկէն արագ թռաւ լեռ: Ոչ մէկը ետեւէն վազեց կամ գնդակ ուղղեց: Ոստիկաններն անգամ անկէ վախ ունէին: Շատ զօրաւոր էր եւ անվախ: Եղունգովը զամ կը զամէր: Բռունցքովը եզան մէջքը կը կոտրէր: Ստէպ որսի կ'ելլէր եւ տեսա՞ւ եղջիւր մը, այն թիրախն էր անպայման իր գնդակին: Թռչունները ծառերէն եւ օդէն վար կը բերէր: Քանի՛ քանի՛ գայլեր եւ արջեր որսացած է եւ անոնց թաթերը իրենց դրան սեմին զարկած ու գամած: Անոր զէնքերը ստէպ կը պահէին որ զէնքի սէրը ներսը պաղի եւ Ռուսաստան երթայ գործի, սակայն ան տարբեր մարդ էր, տարբե՛ր...:

1886ին մեր հայրենիքին ահն ու սարսուռը Թոյլօղլի Տուրսուն աւազակապետը ելաւ Մոխրկուտէն եւ գլխերանց հասաւ Ծիծապաղ: Ագռաւին կռինչը, բուին վայոցը Հայերուն սիրտը քարացուցին: Ամէն մարդ իր դուռը փակեց եւ ձեռքերը բացաւ դէպի վեր երկինք: Գալի՛ք կար: Ո՞վ ազատած էր աւազակապետէն: Բայց Ծիծապաղ բախտով կ'ապրէր: Թոյլօղլի Տուրսունի աչքերը այս անգամ Խանդաձորի հարստութեան վրայ են: Սակայն անոնց պահակն ու պաշտպանն է Քերովբէն քաջարի: Մեր առիւծը:

Կ'իմանայ անոր գալուստը եւ երկու ընկերի հետ միացած կ'ուխտէ հայրենիքը անոր ճիրաններէն ազատել: Կ'ուզէ զանիկա այնպէս սարսափեցնել որ ծառի տերեւին նման դողայ եւ անգամ մը եւս ոտք չկոխէ Հայուն կոխած տեղը: Տունը, ամէն անկիւն իր հրացանն ու փամփուշտները կը փնտռէ, բայց անոնք չկա՛ն: Եւ ահա բաց բերանէ մը կը լսէ թէ Ա. Ա. պառաւին մօտ են: Տէրտէր եղբայրը ստէպ անոր զէնքերը կը հեռացնէր, որ յանկարծ Թուրքերէն բան մը չպայթի գլխուն եւ ակութին վրայ:

Քերովբէն պառաւին մօտ կը վազէ եւ զէնքերը չուտով երեւան կը հանէ:

— «Որդի ջան, կը ձայնէ պառաւը, անտառը արջ տեսնուած է, գնա՛ եւ հազար կտոր ըրէ զայն, արեւիդ մեռնիմ, գնա հոն եւ մի չափուիր Տուրսունի հետ»:

— «Մամիկ ջան, դուն հանգիստ եղիր, ես մարդասպան չեմ, պիտի չմեռցնեմ: Այնպէս լեղին պիտի պայթեցնեմ, որ եօթը սար անդին թռչի ու այլեւս չերեւնայ: Դուն հանգիստ եղիր, արիւն չեմ մտներ»:

Քերովբէն գտաւ իր երկու ընկերները, բայց անոնք իրեն ոչ մէկ օգուտ ըրին եւ փախան: Հասաւ Զօրոռք, գետին ափին երկինք հասած ընկուզենիին վրայ բարձրացաւ ու ճիւղերու եւ տերեւներու մէջ ծածկուեցաւ:

— «Մեծ մայրիկ, վրայ բերի, ես այդ ծառը տեսած եմ, վրան ո՛րքան գնդակի հարուածի նշաններ»:

— «Անոնք գնդակներու հանգիստ տեղերն են, բայց լուռ եղիր եւ մտիկ ըրէ, սաստեց մեծ մայրիկս»:

Եւ շարունակեց իր պատմութիւնը.

Թոյլօղլի Տուրսունի հետ կային տասնեւութ չար ընկերներ: Անոնցմէ մէկը սատանայի աչք ունէր՝ տեսաւ Քերովբէն եւ պետին լուր տուաւ: Թոյլօղլին պոռաց.

— «Ա՛յ մարդ, թէ կեանքդ կը սիրես՝ վար իջիր, ապա թէ ոչ ընկոյզի պէս գլխեդ վար կը բերեմ»:

Թոյլօղլին իր հրացանը լարեց. Քերովբէն ալ իր «Թըֆանգ»ը ուղղեց՝ անոր ձեռքին զարնելու եւ հրացանը վար ձգելու համար: Թոյլօղլին նշմարեց եւ շարժում ըրաւ: Քերովբէին գնդակը թռաւ եւ շարժումին հետեւանքով եկաւ հասաւ Թոյլօղլիին կուրծքը եւ ան ձիէն վար ինկաւ պոռալով.

— «Ընկերներ, սատկեցուցէք սա կեավուր Հայը»:

Գնդակներ տեղացին ետեւէ ետեւ:

Քերովբէն ծառին վրայ ինքզինքը անապահով զգաց: Օձի նման վար սողոսկեցաւ եւ գնդակներու տեղատարափին տակ քովի ձորն իջաւ եւ անկէ անտառն ի վեր սլացաւ: Կեանքի եւ մահուան պայքարն էր որ սկսաւ: Գայլերու պէս աւազակները անոր ետեւէն ինկան եւ հրացան հրացանի վրայ պարպեցին: Քերովբէն հրացանը լեցուց ու պարպեց:

Աւազակները ճնճղուկի պէս կ'իյնային, բայց նորեր երեւան կուգային: Քերովբէն հանգիստ չունէր, կը փախչէր, կը կենար ու կը նետէր եւ յանկարծ հրացանը պայթեցաւ: Անձկութեան քրտինքը զինքը պատեց եւ սկսաւ եղջերուի մը պէս սուրալ: Բայց գնդակ մը հասաւ կողքին եւ արիւնը առատօրէն դուրս ժայթքեց: Քերովբէն պաղարիւնութիւնը չկորսնցուց: Լաթ խօթեց վէրքին մէջ ու թռաւ: Հասան դեռ ուրիշ գնդակներ եւ առիւծը ծառի մը տակ ինկաւ՝ մահացաւ:

Աւազակները հասան անոր մօտ եւ գնդակ գնդակի վրայ նետեցին ու հեռացան:

Քաջին դիակը ժամերով առանձին մնաց: Ապա երբ ժողովուրդը համոզուեցաւ թէ իր կեանքին ու գոյքին վնաս չկայ, գացին եւ արիւնի հետքերէն իմացան դիւցազնի դիակին տեղը:

Զայն բերին մեր տունը: Ազգական ու բարեկամ ամէն աչք արտասուք թափեց Քերովբէին անշունչ մարմնոյն վրայ, ուրկէ թաշկինակով գնդակ հաւաքեցին:

Մեծ հանդիսութեամբ եւ հոծ բազմութեամբ անոր դագաղը գերեզման դրուեցաւ:

Ալ անկէ ետքը մեր աշխարհը արեւ ու կեանք տեսաւ: Աւազակ չերեւցաւ: Քաջարին Քերովբէ հայրենիքը ազատած էր:

Այսքան՝ մեծ մայրիկս: Անոր պատմելէն տարի մը ետքը գերեզմանատունն էի եւ ալ կարդալ գիտէի: Քերովբէին մարմարէ շիրմաքարին վրայ կարդացի «Քերովբէ Ոսկ...»: Մնացածները չկրցայ կարդալ:

Հ. Հ. ՈՍԿԵԱՆ

գութիւնները եւ անոնց սովորութիւնները :

Եւ այս, այնպիսի պահու մը, երբ անգլիական ուժերը կը քալէին Արխանկէլ եւ Մուրմանսքէն դէպի Վոլոկտա, երբ ձերմակ բանակը Բեթրոկրատի մօտեցած էր, Տենիքին գրաւած էր Օրէլը եւ կը յառաջանար դէպի Թուլա : Սովետական Հանրապետութիւնը կորսնցուցած էր իր բոլոր աղբիւրները հում նախանիւթի, նաւթի եւ հացահատիկի : Ժողովուրդը սովի մատնուած էր եւ կեանքը շատ դժուարացած :

Այս էր կացութիւնը 1919 Հոկտեմբերին : Բայց յաղթանակի մասին այնքան մեծ էր Լենինի հաւատքը, որ ան կրնար աւելի քան երկու ժամ տրամադրել ինծի, հարցնելու համար, թէ ինչեր տեղի կ'ունենան Կովկասի մէջ, ի՞նչ են մեզ զբաղեցնող հարցերը եւ թէ ի՞նչ կը մտածենք զանոնք լուծելու համար :

Կուսակցութեան տասներորդ համագումարը տեղի ունեցաւ 1921ին եւ Լենին վճռաբար յայտարարեց, թէ բանուորներն ու գիւղացիները դժգոհած էին եւ թէ «համայնավար պատերազմը» պէտք էր դադրեր : Մասնաւորաբար գիւղացիները բնաւ հետամուտ չէին աւելցնելու իրենց արտադրութիւնները, որովհետեւ անոնց բոլոր գերարտադրութիւնը իրենց ձեռքէն կ'առնուէր :

Որդեգրուեցաւ Տնտեսական Նոր Քաղաքականութիւնը — ՆԷՓ — որ փրկեց երկիրը, թէեւ բազմաթիւ համայնավարներ չէին հասկնար անհրաժեշտութիւնը այսպիսի ետ դարձի մը : Շատեր հրաժարեցան կուսակցութենէն, ՆԷՓը նկատելով վերադարձ մը դէպի դրամատիրութիւն :

Այսօր, Չինաստանի մէջ կան մարդիկ, որ կը պոռան, թէ դրամատիրութիւնը կը վերահաստատուի Սովետական Ռուսիոյ մէջ, առանց ցոյց տալու որեւէ փաստ :

ԱԶԳ ՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱ

1936ին այցելեցի Միացեալ Նահանգներ եւ մէկը այն բաներէն որ զիս ապշեցուց, այն էր՝ թէ միակ գործարան մը, որ կը պատկանէր Ճեներըլ Էլէքթրիք ընկերութեան եւ զոր այցելած էի, տարեկան հարիւր հազար սառնարան կ'արտադրէ :

Երբ երկիր վերադարձայ, թելադրեցի, թէ մենք ալ պէտք է սկսինք շինել սառնարաններ տնական գործածութեան համար : Ինծի ըսին, թէ դեռ «շատ կանուխ է» : Հազիւ 1949ին էր, երբ որոշուեցաւ սառնարանի երեք գործարաններ շինել եւ առաջարկուեցաւ ինծի որ պատրաստեմ անոնց յատակագիծերը :

Ուզեցի որ ծրագրեմ գործարան մը, որ ունենայ Միացեալ Նահանգներու գործարաններուն տարողութիւնը, սակայն վախցայ որ մեծամտութեամբ — մեկալոմանիա — կ'ամբաստանեն զիս : Արդ, այն գործարանները, զոր կառուցինք, տարեկան յիսուն հազար սառնարան միայն կ'արտադրէին :

Այժմ, գործարաններ կը կառուցանենք Պելօ-Ռուսիոյ եւ Ճէլեպինսքի մէջ, որոնք տարեկան հինգ հարիւր հազար սառնարան պիտի արտադրեն : 1970ին, տարեկան հինգ-վեց միլիոն սառնարան պիտի կրնանք շինել :

Գիտենք, թէ տակաւին բազմաթիւ պակասներ ունինք : Գիտենք, թէ ինչ են մեր ցայտուն հարցերը եւ գիտենք, թէ ինչպէս պիտի լուծենք զանոնք : Գիտենք, թէ ինչերու պէտք ունինք, բայց ունինք նաեւ ամէն իրաւունք հպարտանալու համար, թէ կը կերտենք ընկերվարութիւնը եւ այն ինչ որ կատարուած է աշխատող մարդուն համար :

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ

Հինէն ի վեր մարդիկ միշտ ալ հետաքրքրուած են երկրագունդին ձեւով : Քանի մը հազար տարի առաջ, Բաբելոնի գիտնականները այն կարծիքը յայտնեցին, թէ երկրագունդը տափակ է : Աւելի ուշ, հին Յունաստանի մէջ ծնունդ առաւ տարբեր տեսութիւն մը, թէ երկիրը գունդի մը կը նմանի : Այս տեսակէտը առանձնապէս պաշտպանեց Դ. դարու (Ք. Ա.) յոյն երկրաչափ Փիթակորաս :

Փիթակորասի դպրոցը, սակայն, այս տեսակէտը չէր հիմներ գիտական ուսումնասիրութիւններու եւ դիտումներու վրայ, այլ այն հիման վրայ, թէ գունդը երկրաչափական ամէնէն կատարեալ ձեւն է, եւ թէ երկիրը Արեւին եւ Լուսնին նման գնդաձեւ պէտք է ըլլայ : Արիստոտէլ եւ ուրիշ յոյն փիլիսոփաներ նոյն կարծիքը յայտնեցին յետագային :

Գտնուեցան նաեւ գիտնականներ, որոնք չափեցին երկրագունդին շրջագիծը : Այսպէս, Էրաթոսթենէս Աղեքսանդրիացին, իւրայատուկ եղանակով մը գտաւ երկրագունդին շրջագիծը՝ 24.700 մղոն, ինչ որ, այլապէս, միայն 160 մղոն նուազ է այժմու հաստատուած շրջագիծէն :

Աւելի ետք, կարգ մը գիտնականներ յղացան այն միտքը, թէ երկրագունդը բոլորովին գնդաձեւ չէ, այլ աւելի տափակ է երկու բեւեռներուն վրայ : Այս տեսակէտը պաշտպանեց բնագէտ Ի. Նիւթըն 1687ին հրատարակած իր «Սկզբունքներ» աշխատութեամբ : Իրականութեան մէջ, սակայն, երկիրը հաւասար կերպով տափակ չէ իր երկու բեւեռներուն, այլ նուազ տափակ է Հիւսիսային Բեւեռի վրայ : Ամերիկեան «Սայընթիֆիկ Ամերիքըն» հանդէսի 1967 Հոկտեմբերի համարին մէջ, Տէզմընտ Քինկ-Հէլէ կը յայտնէր, թէ 1500ի առենները, այս իրողութիւնը առաջին անգամ նախատեսած է Քրիստափոր Քոլոմպոս, որ ըսած է, թէ երկիրը տանձի մը ձեւը ունի, առանց սակայն, հիմնաւորելու իր գաղափարը : Այս գաղափարը, սակայն, Քոլոմպոսէն աւելի քան ութ հարիւր տարի առաջ յղացած է Է. դարու հայ մեծ մաթեմաթիկոս եւ աստղագէտ Անանիա Շիրակացի, որ կ'ըսէ թէ՝ «Երկիրը հաւկթաձեւ է» : Եւ իրօք այս հանճարեղ նախատեսութիւնը շուրջ 1300 տարի ետք փորձնականօրէն հաստատուեցաւ խորհրդային եւ ամերիկեան արուեստական արբանեակներու միջոցաւ :

Արդարեւ արուեստական արբանեակներու միջոցաւ ճշդուեցաւ երկրագունդին բեւեռային տրամագիծը, որ 298,25րդ մասով աւելի փոքր է քան հասարակածային մեծ տրամագիծը : Միւս կողմէ հաշիւները ցոյց տուին, թէ բաղդատաբար ծովի մակերեսին, Հիւս. Բեւեռը 10 մեթր աւելի բարձր է, իսկ Հար. Բեւեռը՝ 30 մեթր աւելի «ցած» է :

Երկրագունդը ունի ուրիշ անհաւասարութիւններ ալ :

Գ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Խորհրդային Միութեան Ա. դասի ոտնագնդակի ախոյենական մրցաշարքին մէջ՝ «Արարատ», նոր մրցումներ ունեցաւ անցեալ շաբթու ընթացքին :

Դժբախտաբար նոր պարտութեան մը հետեւանքով եօթներորդ դիրքէն ութերորդի աստիճանին վերադարձաւ :

Մրցաշարքին կը մասնակցին 19 խումբեր :

×

Ս. Տ. Մելիք-Բախշեան իր «Հայաստանը 7-9րդ դարերուն» աշխատութեան համար ստացաւ պատմական գիտութիւններու պսակաւորի աստիճան :

×

Այս տարեշրջանին՝ Ղափան այցելած են 3800 զբօսաշրջիկներ օտար երկիրներէ (Ռուսիա, Ուկրայնիա, Լաթվիա) :

×

Լոյս տեսաւ Դոկտոր Գրիգոր Գրիգորեանի «Հայ ժողովուրդին բանահիւսութիւնը» ծաւալուն աշխատութիւնը, Բուհերու բանասիրական ճիւղերու ուսանողութեան համար :

×

Բժ. Ս. Այվազեան ստացաւ բժշկական գիտութիւններու վարպետի կոչում :

×

Ճոպանուղի մը հաստատուեցաւ Երեւանի եւ Նորքի բարձունքին միջեւ : Ճամբորդները երկուքուկէս վայրկեանի մէջ կը հասնին Երեւանէն Նորք կամ Նորքէն Երեւան :

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՓԱՊՈՒՂԻՆ ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ

— * —

Ներկայիս, Ճափոն ճարտարագէտներ կ'աշխատին իրագործել աշխարհի ամէնէն երկար փապուղիի շինութիւնը :

Արդարեւ, Սէյքանի փապուղին, Ճափոնի մեծածաւալ կղզիներէն մէկը՝ Հոնշուն պիտի կապէ անոնց ամէնէն հիւսիսայինին՝ Հոքքայտօ կղզիին, անցնելով Զուկարուի նեղուցէն :

Սէյքանի փապուղին պիտի ունենայ 36.4 քիլոմեթր ընդհանուր երկարութիւն, որուն 22 քիլոմեթրը պիտի անցնի ծովուն տակէն եւ 14.4 քիլոմեթրը՝ հողին տակէն :

Ներկայիս, ընդծովեայ երկարագոյն փապուղին Անգլիոյ Սէյվըրնի փապուղին է, որ ունի եօթը քիլոմեթր երկարութիւն, իսկ ստորերկրեայ երկարագոյն փապուղին՝ Իտալիոյ եւ Զուիցերիոյ տակէն անցնող Սեմփլոնի փապուղին է, որ ունի 19.8 քիլոմեթր երկարութիւն :

Ճափոնցիք այս փապուղիին ծրագիրը պատրաստած էին 1939էն ի վեր : Սակայն, Համաշխարհային Բ. Պատերազմին հետեւանքով յետաձգած էին անոր կառուցումը :

1946ին, Աշխարհամարտէն տարի մը ետք Ճափոն երկաթուղիներու ընկերութիւնը, իրազեկ դառնալով ծրագրի կարեւորութեան, երկրաբանական նախապատրաստական ուսումնասիրութիւններու ձեռնարկեց :

Զուկարուի նեղուցին մէջ երթեւեկող «Թոյա Մարու»յի նաւաբեկման պատճառ դարձող 1954ի աղետալի մրրիկը, կարեւոր պատճառ մը եղաւ, որ շարունակուին ձեռնարկուած ուսումնասիրութիւնները : 1955ին կազմուեցաւ փորձագէտներէ բաղկացած թեքնիկ յանձնախումբ մը : Այս յանձնախումբը, տարի մը քաղուած տուեալները քննելէ ետք, 1956ին այն եզրակացութեան յանգեցաւ, թէ ծրագիրը փորձագիտականօրէն իրագործելի է եւ թելադրեց, որ փապուղին 36.4 քիլոմեթրէն աւելի երկար միջոց մը ծածկէ, որուն 22 քիլոմեթրը պէտք է անցնի ծովուն տակէն :

Յանձնախումբին տեղեկագիրը կը ճշդէր նաեւ, թէ ծրագիրը կարելի է իրագործել տասը տարիէն :

Փապուղին իր երկարութեան պատճառով, պիտի չկրնայ օգտագործուիլ կառքերու կողմէ, որովհետեւ մոթոռաւոր կառքերէն դուրս ելած կազը, փապուղիէն դուրս վտարելու համար, պէտք պիտի ըլլայ կրկնապատկել փապուղիին տրամագիծը, ինչ որ փորձագիտականօրէն եւ տնտեսապէս անիրագործելի կը դարձնէ ծրագիրը : Այս պատճառով, փապուղին պիտի սահմանուի միայն ելեկտրական կառքերու :

Փապուղիի շինութիւնը պիտի արժէ 1200 միլիոն ֆրանք եւ պիտի աւարտի 1975ին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Սիրտը դառնապէս յուզուեցաւ, բայց որոշեց դիտաւորութիւնը գործադրել : Ինչպէս պիտի տեսնուի, Ֆանթին կեանքի անողոք արիութեամբը զինուած էր : Արդէն արիաբար դադրած էր պաճուճանօք հագուիլ շքուելէ, եւ պարզ կտաւէ զգեստներ հագած էր. իր բոլոր մետաքսեղէնները, զարդերը, ժապաւէնները եւ բոլոր տանթէլները աղջկանը տուած էր. վասնզի սա էր ալ իր միակ փառասիրութիւնը, նուիրական փառասիրութիւն : Բոլոր ունեցածը վաճառեց, որով երկու հարիւր ֆրանք անցաւ ձեռքը, մանր մունր պարտքերը վճարելէն ետք միայն ութսուն ֆրանքի մօտ գումար մը մնաց իրեն : Քսաներկու տարեկան հասակին մէջ գարնան օրերէն առաւօտ մը Փարիզէն մեկնեցաւ, զաւակը կռնակը առած հետը տանելով :

Ով որ տեսնէր այս երկու էակներուն անցնիլը, արգահատանք պիտի զգար : Այս կինը աշխարհի մէջ միմիայն այս մանկիկը ունէր, եւ այս մանկիկն ալ աշխարհի մէջ այդ կինէն զատ տէր մը չունէր : Ֆանթին ինք կաթ տուած է իր զաւկին. այս պատճառաւ կուրծքը յոգնեցուցած էր, եւ քիչ մը կը հազար :

Պ. Ֆելիքս Թոլոմիյէսի վրայ ա՛լ խօսելու առիթ պիտի չունենանք : Բաւական կը համարինք ըսելը թէ քսան տարի ետք Լուի Ֆիլիփի իշխանութեան ժամանակ գաւառի երեւելի փաստաբան, հարուստ եւ ազդեցութեան տէր, խոհեմ ընտրող, խիստ անաչառ դատաւոր եւ առաջուան պէս զբօսանքը սիրող մարդ մըն էր :

Ֆանթին հետի քայլերով, եւ հանգստանալու համար երբեմն մէկն մի մղոնի համար երեսուն կամ քառասուն փարա տալով այդ առեններ Փարիզի շրջականերուն Պզտի կառքերը ըսուած կառքերով ճամբորդած եւ կէս օրին մօտ Մոնֆերմէյ գալով Պուլանժիէի պզտիկ փողոցը հասած էր :

Թէնարտիյէի խոհատունին առջեւէն անցած ատեն տխտանեան օրօրանին վրայ հրճուող երկու նորաբոյս մանկուհիները տեսնելով հիացած, եւ այս ուրախալի տեսարանին առջեւ կանգ առած էր :

Յանկուցիչ հրապոյրներ կան : Արդ այդ երկու մանկուհիները իրօք յանկուցիչ հրապոյր մը եղան այս մօրը համար :

Ֆանթին գլխովին յուզուած անոնց կը նայէր : Հրեշտակներու ներկայութիւնը արքայութեան աւետում մըն է : Այս խոհատունին վերեւը տեսնել կարծեց Նախախնամութեան մատովը գրուած խորհրդաւոր բան մը որ էր ՀՈՍ : Այդ երկու մանկուհիները հարկաւ երջանիկ էին : Այնքան արգահատանօք կը նայէր եւ կը զարմանար անոնց վրայ որ անոնց մայրը իր երգին մէկ տողէն միւսը սկսելու ատեն երբ շունչ մը առած էր, Ֆանթին չկրնալով զսպել ինքզինքը, ըսաւ սա խօսքը զոր քիչ մը առաջ յիշեցինք.

— Տիկին, կը տեսնեմ որ երկու աղուոր մանկիկ ունիք :

Ամէնէն անգութ արարածները կը մեղմանան երբ իրենց մանկիկները գգուանք մը կ'ընդունին :

Մայրը գլուխը վերցուց, շնորհակալ եղաւ, եւ դրան նստարանին վրայ բազմեցուց անցորդուհին, նոյնիսկ ինքն ալ չեմին նստած ըլլալուն համար : Երկու կիները սկսան խօսակցիլ :

— Անունս տիկին Թենարտիէ է, ըսաւ մանկուհիներուն մայրը : Այս պանդոկը մենք կը բանեցնենք :

Այս տիկին Թենարտիէն կարմրագոյն, մսոտ եւ անկիւնաւոր կին մըն էր. կին զինուոր ըսուած արարածին տիպարն էր անոր բոլոր տգեղութեամբը : Աւելի զարմանալին ան է որ շինծու ձեւեր ունէր զոր վիպային ընթերցումներէ ստացած էր : Նազելը սիրող առնանման կին մըն էր ան : Հին վէպերը երբ այս տեսակ խոհակերուհիներու երեւակայութեանց վրայ թղթատուելով կը պտտուին, այս հետեւանքը կ'ունենան : Տիկին Թենարտիէ տակաւին երիտասարդական հասակին մէջն էր. հազիւ հազ երեսուն տարեկան կար : Այս կինը, որ կծկուած էր, եթէ ուղիղ կանգնած ըլլար, իր բարձր հասակովը եւ արձանի մը նմանող թիկունքներու լայնութեամբը, որ տօնավաճառներու վայել բան մըն էր, գուցէ ի սկզբան վախ տար ուղեւոր կնկան, անոր վստահութիւնը վրդովէր եւ պատճառ չըլլար տեղի տալու այն դէպքերու զոր պիտի պատմենք :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՕ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

Այրի Տիկին Սիրուն Արսլանեան – Օտապաշեան,
Օր. Հ. Արսլանեան,
Տէր եւ Տիկին Ալէ – Արսլանեան,
Տէր եւ Տիկին Պեքառ – Արսլանեան,
Տէր եւ Տիկին Արսլանեան – Թաղէոսեան,
Մարք, Ֆրետերիք Պեքառ,
Սիլվին, Դանիէլ, Ժան Արսլանեան, ինչպէս նաեւ Արսլանեան, Օտապաշեան, Զատէեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօր եւ մեծ – հօր՝

ԿԻՐԱԿՈՍ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆԻ
(Առեւտրական, Անի Հաստատութիւն)

մահը, որ պատահեցաւ Պուլոնեը Սիւռ – Մեռ Նոյեմբեր 21ին, 81 տարեկանին:
Հայկական ծէսով արարողութիւնը կը կատարուի իր բնակարանը, ընտանեկան մտերմութեան մէջ:
Թաղումը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Նոյեմբեր 24, ժամը 11·15ին էսթի գերեզմանատունը ուր պիտի հաւաքուին:
Boulogne s/Mer, 138, Rue Nationale.
Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արշակ Բաղումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Տարօնեան եւ զաւակները, Պ. Օննիկ Գարայեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՔՐԻՍՏԻՆԷ ԳԱՐԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:
Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Հայկանուշ Սէտէֆճեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԷՏԷՖՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:
Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԻՆ 45ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Իզմիրի Հայր. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ (Նոյեմբեր 26) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Իզմիրի աղէտին զոհերուն ի յիշատակ:
Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Վ. Դաւիթեան եւ բոլոր իր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին ողբացեալ

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան Բ. տարելիցի առթիւ:
Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան 50 ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին, Տիկին Ղազարոս Զաքչաքեանի եւ Պարոյր Գալուստեանի մահերուն առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

×

Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան 50 ֆրանք կը նուիրեն «Եան'ց»ին, Շաւէն Ինճէեանի մահուան առթիւ:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը:

Նուիրատուներու զործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սրտաբուխ նուէրները:

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ զան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մէշտուճեան իրենց հօր Ռուբէն Գահվէճեանի մահուան տասներորդ տարեդարձին առթիւ հարիւր ֆրանք կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Ճիհանշահեանէ եւ Պ. Օհանէս Յակոբեանէ հարիւր ֆրանք իրենց սիրելի քրոջ Աննիկ Տէրտէրեանի (ծն. եալ Յակոբեան) քառասունքի առթիւ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն, Դաշնակցութեան 77րդ տարեդարձը կը տօնէ այս Կիրակի, Կրընոպլի Րիւ Ժէի Սէն Լուի սրահը, կէսօրէ ետք ժամը 3ին:
Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ
Կը բանախօսէ ընկ. ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԷ
Գեղարուեստական բաժին, կազմիս երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներու կողմէ:
Հանդէսը կը վերջանայ խնջոյքով մը:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Բարձր հովանաւորութեամբ Լիբանանի հիւպատոսարանին եւ կազմակերպութեամբ «Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան»:

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Առաջին մրցանակաւոր Պէյրութի, Վենետիկի եւ Հռոմի երաժշտանոցներէն:
Ecole Normale de Musique
114 bis, Bd. Malesherbes
Նոյեմբեր 25ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին:
Տոմսերու գինը 10 ֆրանք
Յայտագրի մէջ.—
Vivaldi, Verdi, Stradella, Haendel, Tchaïkowsky, Borodine, Poulenc
Հայկական հեղինակներ.— Խաչատըրեան, Գոհարիկ Ղազարոսեան, Կոմիտաս վարդապետ, Սպենդիարեան, Կանաչեան, Պէրպէրեան:
Տոմսերու համար դիմել՝ Տիկին Մարգարեան,
32, Rue de Trévise
Մասիս,
Rue Saulnier
DURAND, 4, Place de la Madeleine
Տիկին Պաքրճեան,
35, Rue de Trévise

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ:
Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ:
Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ:
17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ
Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով:
Parking assuré

Հ.Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 77-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր (Նոյեմբեր 25) ժամը 9ին, 10րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահին մէջ
Faubourg St. Martin — Paris (10e) — Métro : Château d'Eau
Կը նախագահէ Ընկ. ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսին նաեւ ընկերներ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն) եւ Հ. Յ. Դ. Նոր սերունդի ներկայացուցիչը:
Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, արտասանութիւն: Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը
Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր: Նուագախումբ
BERNARD DEDEDJIAN ET SON ENSEMBLE
Խօսնակ՝ Ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան
ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՊԱՐՈՆ ՔԱՍԲԷՐԷԹԻ
Փարիզի երեսփոխան եւ Քոնսէյ Ժէնէրալ
եւ ներկայութեամբ 9րդի Պ. քաղաքապետ
GERVILLE REACHE
ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 3 ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES
Նուագախումբ Վարդիվանեան
Vedette des disques Malmaison
Հաճելի գեղարուեստական բաժին
Նաւասարդ խումբով
Ուսանողներուն կէս գին Մուտք 10 ֆրանք
Ապահովել սեղանները 924–38–54

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ Օծման 10րդ տարելիցը հանդիսաւոր կերպով կը տօնուի յառաջիկայ 17 Դեկտ. Կիրակի առաւօտ:

×

Շաւիլի հայ դպրոցի տարեկան հանդէսը 10 Դեկտ. Կիրակի ժամը 15ին, Շաւիլի քաղաքապետական սրահին մէջ, Ռիւ Սթալինկրատ:
Երգ, պար, թատերական ներկայացում աշակերտներու կողմէ: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի քաջալերելու մեր փոքրիկները:

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան կազմակերպած տարեկան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 3ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ
Կազմակերպուած Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ, Դեկտեմբեր 31ին Փալէ տէ Քոնկրէ, ի նպաստ դպրոցին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Մարտ 10ին
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին:

×

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ Դեկտ. 9ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը Ուրբաթ (Նոյեմբեր 24) Մշակոյթի Տան մէջ:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի, եւ Րընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փորթ-տ'Իթալիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս ընկերուհիները այս Ուրբաթ (24 Նոյ.) գիշեր ժամը 8·30ին, ընկերուհի Ազատի Յակոբեանի տունը: Կարեւոր օրակարգ:
ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները, Դեկտ. 2ին ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ ժողովին:
Օրակարգ.— Հ. Օ. Մ.ի բացառիկ ՀԸ Ջարերականի ընթերցում:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ
ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ
ՀՌՈՄ

Առաջնակարգ հիւրանոց եւ ընդունելութիւն լաւագոյն պայմաններու մէջ:
Կ'առաջնորդէ Լեւոնեան վարդապետ
33, Rue du Lt. Batany
92 — MEUDON
Հեռաձայն 644 – 24 – 34
Գին 400 ֆրանք ամէն ինչ հաշուած
Մեկնում 23 Դեկտեմբեր երեկոյ շոգեկառքով — քուշէթ — Բ. կարգ
Վերադարձ Փարիզ 29 Դեկտեմբեր
Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ հեռաձայնելով 644–24–34:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — VENDREDI 24 NOVEMBRE 1967

LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11069 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.069

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՇԵՑԻՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԱԳԻՐԸ ՀԱՐԻՒՐ ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Օսմանեան կայսրութեան օրով, աւելի քան հարիւր տարի առաջ, զարհուրելի կացութեան մէջ կ՚ապրէին հայկական նահանգներու եւ Կիլիկիոյ մեր հայրենակիցները :

Հազարաւորներու մէջէն յիշե՛նք փաստ մը, որուն ծանօթացանք վերջերս, ձեռք անցնելով 1863ին Պոլիս հրատարակուած երկշաբաթաթերթ մը՝ ԺԱՄԱՆԱԿ՝ հանդէս հայրենասէր :

Այս թերթը իր առաջին թիւին մէջ (Ա. տարի, թիւ 1, 2 Յունուար 1863) հրատարակած է յօդուած մը՝ Մուշ եւ Խրիմեան Մկրտիչ վարդապետ խորագրով :

« Խրիմեան ազգասէր հօր Մշոյ վիճակին հովիւ եւ առաջնորդ կարգուելէն ո՛րչափ մեծամեծ բարոյական բարիք յուսացուիլը» չեշտելէ եւ «Պոլսոյ ազգային վիճակը զմեզ ի խոր կը խոցէ» ըսելէ ետք, թերթը կը գրէ·

« Հապա գաւառաբնակ ազգային վիճակին վրայ ո՞րչափ ա՛րտօսր պէտք է հեղունք : Թշուառութենէ ի թշուառութիւն գլորող մեր դժբախտ ազգակիցները թէ որ իրենց ազգային գլուխներէն, եւ մանաւանդ հոգեւոր հովիւներէն մխիթարուելու ըլլան ըստ արժանւոյն, ա՛յն իսկ բաւական մեծ երջանկութիւն պիտի համարուի իրենց համար : Ուստի Մշեցիք իրենց ներկայ խիստ ցաւալի վիճակին մէջ գրեթէ խիստ օրինաւոր եւ հանճարեղ որոշում մը եւ խնդիր մ՚ըրած եղան Խրիմեան հայրն իրենց առաջնորդ եւ հովիւ ուզելնուն մասին, որով այս դժբախտ վիճակնուն մէջ իրենց իրաւունքը պաշտպանել գիտցո՛ղ եւ ուզող արթուն եւ ազգասէր դէտ մ՚ունենան» :

Խրիմեան կարգադրութիւններ ըրեր է Մշոյ վանքերուն եւ գիւղօրայքներուն եւայլնի մասին եւ Կարնոյ կուսակալէն երկու անգամ հրաման բերել տուած է տեղւոյն բդեշխին, «որպէսզի գիւղացւոց վրայ չմնայ ցորենի տասանորդը» :

Սակայն իր բոլոր ջանքերը դեռ անծանօթ պատճառներով անյաջող ըլլալով, Պոլիս պանդխտող «ամենատառապեալ Մշեցի ազգայինք», ճարերնին հատած, 14 Նոյ. 1862ին Պատրիարքարանի Խառն Ցանձնաժողովին մատուցած են բողոքագիր մը, որուն բնագիրը հրատարակուած է թերթին մէջ :

Մէկ կողմէն ո՛րչափ անպատմելի ուրախութիւն են զգացած Խրիմեանի առաջնորդ կարգուելուն համար, «միւս կողմէն, կը գրեն, Մշեցւոցս առ հասարակ անօրէն եւ աւազակ Քրդաց ձեռքէն քաշած տառապանքներնուս վրայ զգացած ցաւերնիս անհամեմատ ըլլալ կը սկսի, եւ ծայրը յուսահատութեան կը տանի զմեզ » :

Առաջ Մուշի գայմագամ փաշան քիչ շատ Քիւրտերու աւարառութեանց առաջքը կ՚առնէ եղեր : Սակայն անիկա Բաղէշ փոխադրուեր է եւ Մշեցիք «բոլորովին յուսահատութեան եւ ցաւոց մէջ» իյնելեր են :

Որով կը դիմեն Խառն Ցանձնաժողովի նախագահ ամենապատիւ Տեղապահ սրբազանին եւ մեծապատիւ անդամներուն՝ աղերսելով .

« Նայեցէ՛ք սա ձեր արենակից ազգակիցներուդ վրայ · նայեցէ՛ք սա ամենաթշուառ վիճակնուս վրայ, մենք բոլոր Մշեցիքս հողագործ ենք · ճակտի քրտինք կը թափենք հողերու վրայ այն յուսով, որ մեր որդւոց տարեկան օրապահիկը հանելու կարող ըլլանք, բայց բոլոր տարւոյն մէջ ձիւնի, անձրեւի եւ տաքի դէմ կուրծք տուած արիւն քրտինք թափելնէս վերջը երբ անօրէն Քրդերը կուգան կը յարձակին մեր հունձքերուն վրայ, կ՚առնեն կը յափշտակեն կը տանին (եւ ո՞վ պիտի կրնայ անոնց դէմ դնել, երբ ձեռուընիս կապուած է ...) ի՞նչ ատինան կ՚ըլլայ մեր թշուառութիւնը, երեւակայեցէք միանգամ :

« Բայց այս յափշտակութեանց միջոցին միթէ՞ առեւանգութիւններ ալ կը պակսին ...: Միթէ՞ աղքատ հողագործացս արքունական տուրքերը արդարութեամբ կը բաշխուին ...: Տասանորդական տուրքը տէրութեան տրուելիք՝ իր վիճակէն ելած է եւ քսանորդական, եռեսնորդական եղեր է: Օրէնքն այնպէս էր, որ երկրին բերքն ինչ որ է անկէց տասանորդ կը տրուէր · բայց հիմա դրբամ կը պահանջուի, դրա՛մ, եւ չեմք գիտեր ուսկէ՞ց գտնել պէտք է այդ դրամը » :

Շարունակութեան մէջ բողոքարկուները կը յայտնեն թէ «այս թշուառութեանց առաջքին խայրիքներն ահաւասիկ երեւիլ սկսան : Այս ամսոյս (1862 Նոյեմբեր) մէջ 5 - 600 հարիւր Մշեցի, իրենց հայրենիքէն դուրս ինկան, հօս Պոլիս եկան, եւ ի՞նչ ըլլալու,— բեռնակիր, ան ալ եթէ յաջողի :

« Հետզհետէ բազմաթիւ անձինք պատրաստուած են Պոլիս դիմելու, մէկ կողմէն ալ աղքիս անդին ընտանեօք ցրուելու, մինչեւ ՚ի Ռուսաստան գաղթելու սկիզբ եղած է · եւ եթէ ասանկ շարունակուելու ըլլայ, օր մ՚ալ բազմամարդ Մշոյ վիճակին մէջ Հայ մը գտնելու չափ պիտի դժուարանաք ...» :

Խառն Ժողովը ստանալով այս բողոքագիրը «անմիջապէս» փութացեր է «յայտագիր մը ուղղելու առ Բ. Դուռն այս մասին :

« Ժամանակ՝ հանդէս հայրենասէր» կը յուսայ, որ «կայսերական բարեխնամ կառավարութիւնը Մշեցւոց վրայ գթալով չպիտի ներէ անօրէն Քիւրտերու, որ հարստահարեն ու նեղեն իր հաւատարիմ հպատակները, եւ թէ տասանորդական տուրքն ալ ըստ օրինաց Տէրութեան երկրին բերքին համեմատութեամբն ըլլալ պիտի հրամայէ » :

Տարակոյս չկայ, որ այս «յայտագիրն ալ նետուած է Բարձր Ալիի դանայեան տակառին մէջ :

Միտհաթ Սէրթօղլուները, Եսատ Ուրասները, Սաւի Քոչարները, Թէքին Էրէրները եւ Թուրք բոլոր միւս «պատմագէտ»ները երբ կը գրեն Հայերու մասին չգոհանան «մասալ»ներ պատմելով եւ Պոլիսը միայն նկատի ունենալով : Թո՛ղ քիչ մըն ալ յոգնութիւն ստանձնեն քննելու համար ներքին գաւառներու, հայկական նահանգներու մէջ տիրող ընդվզեցնող եւ անտանելի կացութիւնը :

Ու այս՝ վաթսունական թուականներուն՝ երբ ո՛չ Սան Ստեֆանոյի եւ Պերլինի դաշնագիր կար, ոչ յեղափոխական կուսակցութիւններ կազմուած էին, ո՛չ ալ Հայերու մեծ դահիճ Ապտիւլ Համիտ Երլտըզի գահը բազմած էր :

Մշեցիներու բողոքագիրը պերճախօս է : Փաստերը անհերքելի են :

Եթէ քաջ են ՝ Թուրք յօդուածագիրները հակառակը թո՛ղ ապացուցանեն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԱԽԸ ՄԵԾ Է

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԽՕՍՔ ՉԵՆ ՀԱՍԿՆԱՐ

Չորեքշաբթի իրիկուն արդէն Թրքական մեծ օրաթերթ մը կ՚աւետէր «պատերազմը սկսաւ, Թրքական բանակը ցամաք ելաւ »: Բայց քանի մը ժամ ետք, կը ստիպուէր նոր հրատարակութիւն մը տպահովել, հերքելով այդքան հապճեպով տուած սխալ լուրը :

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը շատ ծանր եւ զինեալ բախումը անխուսափելի կը նկատուէր մանաւանդ Թուրքերուն վերջին պատասխանէն ի վեր, յունական ծանուցագրին : Արդարեւ, մինչ Յոյները շատ մեղմ լեզու կը գործածեն եւ զիջումներ ալ կ՚ընեն պատերազմի առաջքն առնելու համար, Թուրքերը , ընդհակառակն ոչ մէկ խօսք կը հասկնան եւ կը թուի թէ տրամադիր են ծայրայեղութեանց երթալու :

Յոյները պաշտօնանկ ըրած են արդէն Զօր. Ղրիվասը ,որ պատասխանատու կը նկատուէր Կիպրոսի վերջին դէպքերուն եւ այդ որոշումը հաղորդելով Թուրքերուն, առաջարկած են նաեւ բանակցիլ միւս խնդիրներուն շուրջ : Թուրքերը , դահլիճի արտակարգ նիստէ մը ետք , ժխտական պատասխան տուած են եւ շեշտած թէ այլեւս կարելի չէ բանակցութեան մասին խօսիլ :

Կացութեան ծանրակշիռ բնոյթին առջեւ եւ առաջքն առնելու համար յոյն-թրքական պատերազմին, Նախագահ Ճոնսըն եւ Ու Թան յատուկ ներկայացուցիչներ զրկած են Հնդշաբթի օր, որոնք նախ հասած են Անգարա, ուրկէ պիտի անցնէին Աթէնք եթէ մինչ այդ անխուսափելին պատահած չըլլայ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԵՄԷՆ

Անգլիացիները ձերբազատուելու համար իրենց կայսրութեան բեռէն, շատ անգամ, անկախութիւն շնորհեցին այնպիսի երկիրներու, որոնք ոչ մէկ ձեւով պատրաստ էին կամ չէին ուզեր անկախ դառնալու : Օրինակ Պաթսուանան, որ դատարկ այլ սակայն ինքնիշխան անապատ մըն է, Կամպիան, որ չամփուտներու մէջ գետափ մըն է, Մալտիվեան կղզիները ,որոնք բուստերէ գոյացած են և ուր, առաւելաբար, ձկնորսներ կը բնակին : Քիչ երկիրներ, սակայն, այնքան քիչ պատրաստ են իրենք զիրենք կառավարելու, որքան Հարաւային Արաբիոյ Դաշնակցութիւնը , որ, ինչպէս յայտարարեց Անգլիա, Նոյեմբերի վերջը պիտի ստանայ իր անկախութիւնը :

Հարաւային Արաբիան կ՚ընդգրկէ Ատէնի նաւահանգիստը եւ 17 աւատապետական սատրապութիւններ : Բնակչութիւնը կազմուած է պետեւի ցեղախումբերէ : Ժողովուրդը առաւելաբար կը սնանի այծի միսով :

Շրջանի անդորրութիւնը խանգարուեցաւ եւ Անգլիոյ հովանաւորութիւնը վայելող դաշնակցային կառավարութիւնը անզօր դարձաւ չորս տարուան ահաբեկչական արարքներով եւ ներքին քաղաքացիական պատերազմներով :

Անգլիացիներուն մեկնումով պիտի խախտի նաեւ երկրին տնտեսութիւնը , ցորդ Լոնտոնն էր, որ կը վճարէր պետական ծախքերը · անգլիացի զինուորները կ՚ապահովէին երկրին ընդհանուր արտադրութեան 30 առ հարիւրին վաճառքը · անգլիական «բաց» նաւահանգիստը Ատէն կը բերէր զբօսաշրջիկներն ու անոնց տոլարները եւ, վերջապէս, Անգլիական Քարիւղի Ընկերութիւնը հաստատած էր երկրին միակ շօշափելի ճարտարարուեստը՝ քարիւղի զտարանը Ատենէն 25 մղոն հեռու : Նոյնիսկ այն պարագային, երբ Անգլիացիներու մեկնումէն ետք երկրին մէջ տիրէ անդորրութիւն , — բան մը, որ իրաց կացութեան մէջ անհաւանական կը թուի ըլլալ, — առնուազն բանուորներուն 25 առ հարիւրը գործազուրկ պիտի դառնայ :

Անգլիացիները կը յուսան իշխանութիւնը յանձնել ահաբեկչական կազմակերպութեան մը՝ Ազգային Ազատագրութեան ճակատին, որ կը վայելէ համակրութիւնը Հարաւային Արաբիոյ Դաշնակցութեան բանակին (9000 զինուոր): Այս նպատակով ներկայիս բանակցութիւններ կը վարեն Ժընեւի մէջ յիշեալ կազմակերպութեան ներկայացուցիչներուն հետ : Այսուհանդերձ հրապարակի վրայ է ընդդիմադիր ճակատ մը, որ կը կոչուի Ֆլոզի (Հարաւային Եմէնի Ազատագրութեան ճակատ) : Այս վերջինը որոշած է ի հարկին արեան գնով ձեռք ձգել իշխանութիւնը :

Անգլիացիներու մեկնումը գրեթէ իրողութիւն դարձած է : 12·000 զինուորներէն այժմ երկրին մէջ կը մնան միայն երեք հազար զինուորներ , որոնք, իրենց կարգին, պիտի լքեն իրենց դիրքերը եւ զօրանոցները մինչեւ Նոյեմբերի վերջ :

Նոր պետութիւնը, որ պիտի կոչուի Հարաւային Եմէն, կը յուսայ միանալ իրեն դրացի Եմէնի եւ կազմել մէկ պետութիւն մը : Մինչ այդ, Անգլիացիներէն կը խնդրէ երեք տարուան համար տարեկան 55 միլիոն տոլարի նպաստ մը : Ազգային Ազատագրութեան ճակատը մտադրած է երկիրը վարել արաբական ընկերվարութեան եւ «դրական չէզոքութեան» սկզբունքներով : Համաձայն չէ համայնավարական վարչակարգի դրութեան :

Հարաւային Եմէնի երկու ազգայնական կուսակցութիւններն ալ խոստացած են անկախութեան տիրանալէ անմիջապէս ետք զէնքի ուժով փակել կարմիր Ծովի անցքը՝ Իսրայելեան նաւերուն առջեւ :

Թ. Ա. Թ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ յաջողեցան գրաւել 875 բլուրը Վիէթնամի մէջ, ուր կատաղի կռիւներ կ՚ըլլային քանի օրէ եւ Ամերիկացիներուն վիճակն ալ խախուտ կը թուէր : Ամերիկացիներուն համար , ասիկա «սկիզբն է յաղթանակներուն » :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ Ապահովութեան Խորհուրդը միաձայնութեամբ քուէարկած է բրիտանական բանաձեւը Իսրայէլի եւ Արաբական աշխարհի տագնապին վերաբերեալ : Բանաձեւը կը նախատեսէր («Յառաջ», Նոյ. 18) որ Իսրայելեան ուժերը քաշուին, բայց այս կէտը մատնանշուած է իբրեւ սկզբունք : Հաւանական կը նկատուի որ Մոսկուայի Շուէտի դեսպանը զրկուի Միջին Արեւելք Ու Թանի կողմէ, այս բանաձեւին գործադրութեան եղանակները որոշելու համար :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը՝ Ուիլսըն երեսփոխանական ժողովի վաւերացումը ստացաւ սթերլինի արժեզրկման համար, 77 ձայնի մեծամասնութեամբ :

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ ՀԵՏ

Երեւանի «Հայրենիքի Ձայն» (7 Նոյեմբեր) շաբաթաթերթը կը հրատարակէ հետեւեալ տեսակցութիւնը Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ, Բիւրականի աստղադիտարանի տնօրէն, ակադեմիկոս Վիկտոր Համբարձումեանի հետ :

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Շատոնց զիս կը հետաքրքրէ հետեւեալ հարցը. ո՞րն է ձեր ամենամեծ ցանկութիւնը :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ .— Իմ ամենամեծ ցանկութիւնն է մեր Գիտութիւններու Ակադեմիային մէջ տեսնել աւելի մեծ քանակութեամբ երիտասարդ, շնորհալի գիտական աշխատողներ : Կեանքիս մեծագոյն իմաստը կը տեսնեմ այդ ցանկութիւնը հնարաւորին չափով իրականացնելու մէջ :

Հ.— Աստղագէտները յաճախ տասնեակ ու հարիւրաւոր տարիներու կանխատեսումներ կ'ընեն : Ըսէք, խնդրեմ, դուք ի՞նչպէս կը պատկերացնէք Հայաստանը 2000 թուականին :

Պ.— Ես Հայաստանը 2000 թուականին կը պատկերացնեմ աւելի մարդաշատ, աւելի մեծ քաղաքներով եւ, առաւել զարգացած գիտութեամբ եւ մշակոյթով : Հայաստան աւելի սերտ կապերու մէջ պիտի ըլլայ Խորհ. Միութեան միւս հանրապետութիւններու, ինչպէս նաեւ՝ արտասահմանեան երկիրներու հետ :

Կ'երեւի Հայաստան երկու հազար թուականին կ'ունենայ մօտ հինգ միլիոն բնակչութիւն, որուն քառասուն հազարը կ'ըլլան գիտական աշխատողներ : Ատիկա հնարաւորութիւն կուտայ անհամեմատ բարձրացնել գիտութեան մակարդակը : Գիտական օճախները տարածուած կ'ըլլան ոչ միայն Երեւանի մէջ, այլեւ հանրապետութեան ամբողջ հողամասին վրայ : Ինծի կը թուի, որ Հայաստան կ'ըլլայ երկրագունդի յառաջապահ գիտութիւն ունեցող երկիրներէն մէկը : Այս բոլորը ես կը կանխատեսեմ, հաշուի առնելով գիտա-արհեստական այն մեծ յառաջընթացը, որ ունեցաւ Հայաստան վերջին 47 տարիներու ընթացքին : Իմ այս կանխատեսումները կրնան իրականութիւն դառնալ, եթէ կպահպանուի համայն մարդկութեան մեծագոյն երազանքը, այսինքն՝ պահպանուի խաղաղութիւնը : Մէկ խօսքով, ես կը նախատեսեմ Հայաստանի համար աներեւակայելի թռիչք, որուն առաջին պայմանը կը համարեմ միայն եւ միայն խաղաղութիւնը :

Հ.— Տիեզերքի իւրացումը մեր օրերուն դարձած է այն բնագաւառը, որով կ'որոշեն այս կամ այն երկրի գիտական աստիճանը : Հայաստանը ինչո՞վ կը մասնակցի այս գործին :

Պ.— Հայաստան իր նուաճումներով, ինչ խօսք, կը մասնակցի տիեզերքի իւրացման : Գուցէ չըսենք, թէ ինչով, բայց պէտք է ըսել, որ մեր գիտնականները մեծ մասնակցութիւն ունին այդ գործին մէջ, յատկապէս այժմ զարգացող աստղագիտութեան այնպիսի նորագոյն ճիւղին մէջ, ինչպիսին արտագալակտիկ *ճիւղն է, որու գիտական յեղափոխութեան սկիզբը դրուած է Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ : Պարզուեցաւ, որ* գալակտիկաներու *կորիզները մեռած չեն, այլ գործունեայ մարմիններ են եւ կը ճառագայթեն մեծ քանակութեամբ լոյս, ջերմութիւն, միաժամանակ դուրս կը շպրտեն մեծաքանակ նիւթ : Ահա, Բիւրականի մէջ ծնած՝ կորիզներու գործունէութեան այդ գաղափարը այսօր դարձած է աշխարհի գրեթէ բոլոր աստղադիտարաններու ուսումնասիրութեան առարկան :*

Հ.— Հայ արձակագիրներէն որո՞նց գործերն են ձեզի ամէնէն շատ հարազատ :

Պ.— Ես կը սիրեմ Րաֆֆին, նաեւ՝ Նար-Դոսը :

Հ.— Իսկ բանաստեղծներէ՞ն :

Պ.— Մեր բանաստեղծութիւնը, իմ կարծիքով, չորս-հինգ մեծութիւններ ունի որոնց առաջ կարելի է գլուխ խոնարհել : Ինծի համար առաջին մեծութիւնը Սայաթ-Նովան է, երկրորդը՝ Պէշիկթաշլեանը, երրորդը՝ Թումանեանը, չորրորդը՝ Տէրեանը, հինգերորդը՝ Չարենցը :

Ես թուարկեցի վերը նշուած ինծի համար հինգ մեծութիւնները, որովհետեւ, հայրենասիրական ոգին շատ ուժեղ է անոնց մօտ :

Հ.— Վերջերս Երեւանի ելեկտրոնային արագացուցիչը հասաւ վեց միլիառ ելեկտրոն-վոլթ հզօրութեան : Ըսէք, խնդրեմ, ինչո՞ւ աշխարհի հզօրագոյն արագացուցիչներէն այդ մէկը, որ իր տեսակին մէջ առաջինն է Խորհրդային Միութեան մէջ, նպատակայարմար գտնուեցաւ կառուցանել Հայաստանի մէջ :

Պ.— Այն պատճառով, որ համապատասխան մշակումները կատարեցին մեր գիտնականները եւ պահանջեցին, որ կառուցուի մեզ մօտ :

Հ.— Մեր ընթերցողները կը ցանկան իմանալ, թէ ի՞նչ հարցերու վրայ կ'աշխատի հիմա Բիւրականի աստղադիտարանը եւ ինչպիսի հեռանկարներ ունի :

Պ.— Հիմնական խնդիրը հեռաւոր տիեզերքի ուսումնասիրութիւնն է : Հեռանկարը՝ առաւել լաւ ուսումնասիրութիւնն է : Իսկ այդ կը նշանակէ անսահման մեծութեան խնդիր մը, քանի որ մեր մոլորակը իր մեծութեամբ ոչնչութիւն է տիեզերքի հետ համեմատած : Ուսումնասիրութեան առարկան անսահման է, եւ որքան ալ ծաւալենք մեր ուսումնասիրութիւնը, բոլոր խնդիրները չենք ընդգրկեր : Հիմա մեզի հաշուի կ'առնեն, կը գնահատեն ; Մենք ալ կ'ուզենք, որ աւելին ընենք :

ԳԱՀԱՎԻԺՈՂ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Գ.

Թուրքը չի ժպտիր :

Բովանդակ Թուրքիոյ մէջ, պտըտեցէք որքան կ'ուզէք, ժպտադէմ մարդու չէք հանդիպիր :

Գիւղեր ու քաղաքներ, ու քաղաքներու ամէն մէկ անկիւն, ամէն դասակարգի մարդ, հարուստ թէ աղքատ, երիտասարդ թէ ծեր, այր թէ կին, դպրոցական աշակերտ, աշակերտուհի թէ անգրագէտ բանուոր, բժիշկ, փաստաբան, առեւտրական, հանոյքի կամ զբօսավայրերու մէջ սպասարկող թէ ինքզինք արուեստագէտ նկատող կին, հետդ կը խօսին, յաճախ, ամէնայն քաղաքավարութեամբ, ազնուօրէն, նոյնիսկ քծնանքով ... կը խնդան ալ ..

Բայց չեն ժպտիր :

Ժպիտը խորթ է Թուրքի դէմքին, ինչպէս ինքը՝ Թուրքը ամէն ազնիւ զգացումի, ազնիւ ու վեհ մտքերու :

Թուրքը ստեղծուած չէ ժպտելու համար : Իրեն համար նոյնիսկ դժուարին հարց մըն է խնդուքի եւ ծպիտի *տարբերութիւնը :*

Թուրքը իր հոգին մէջ կուտակուած, քարացած մաղձ ունի : Անվերջ, անխիղճ ոճիրներու, սրբապղծումներու, ըլկումներու, ալան-թալանի, քաղաքներ, արբավայրեր հրկիզելու ... : Արիւն ... արիւն ... : Անվերջ արիւնի տեսքով, երեւակայութեամբ կազմաւորուած ...

Չկայ ազգ մը, որուն աչքը այնքան անկուշտ ըլլայ արիւնով, որքան Թուրքը :

Սերունդներ եկած են ու սերունդներ անցած ... : Եւ արիւնի տենչը իրարու ժառանգ ձգած ... :

Ամէն մանուկի հետ կը ծնի իր ցեղին նկարագիրը : Ամէն մանուկ իր առաջին օրերէն, բնազդաբար, իր հոգին մէջ կը կաղապարէ դէմքը՝ իր վրայ հսկող կնոջ, որ գինք ծնած է : Մայրն է :

Թուրք կինը չի փոխանցեր իր զաւկին՝ հոգիի ազնուութիւն, քնքշութիւն, գուրգուրանք եւ սէր արտայայտող պատկեր՝ իր ժպիտով, խօսուն աչքերով ու շրթներով :

Թուրքիոյ մէջ պտըտած ենք շատ մը քաղաքներ եւ գիւղեր : Ծանօթացած ենք շատ մը Թուրքերու, ոչ թէ Հիլթըններու կամ Փարք Օթէլներու մէջ,— որոնք Թուրքիան չեն ներկայացներ *,— այլ բուն Թուրք ժողովուրդի գանգուածին մէջ : Մեր ծանօթութիւնները երբեմն այնքան կը սերտանային, որ ժամեր-ժամեր չէին ուզեր վերջ տալ խօսակցութեանց կապին : Յաճախ իրենց տունը կը տանէին մեզ, ու հոն կը հաւաքուէին չուրջս մինչեւ ուշ գիշեր ...*

Կը խոստովանինք, որ Թուրքերու կամ Թուրքիոյ մասին բան մը գրել մեր մտքէն իսկ չէր անցներ այդ օրերուն, սակայն հետաքրքիր էինք ուսումնասիրելու Թուրքը, անոր ապրելակերպը, մտայնութիւնը, մտային ու հոգեկան վիճակը, Թուրքն ու Թուրքիան ճանչնալու մեր տեսանկիւնէն, այնպէս՝ ինչպէս որ է :

Մեր հաւաքոյթներուն ընդհանրապէս 10-15 հոգի ներկայ կ'ըլլային, մանաւանդ Ատանայի մէջ : Կը խօսէինք հազար ու մէկ նիւթերու շուրջ : Անոնք ընդհանրապէս կը փափաքէին իմանալ Հայերու մասին, գաղթաշխարհի մէջ մեր ապրելակերպի մասին, տնտեսական, ընկերային, մշակութային կեանքի մասին :

Շատեր ծանօթ էին արդէն Հայաստանի մշակութային մակարդակին :

Ինծի կը պատմէին «երանելի» օրերէն, երբ Հայերը տակաւին գաղթած չէին, երբ կեանքը աւելի լաւ էր, աւելի ապահով, երբ աւելի երջանիկ էին : Այսօ՞ր : Կ'ափսոսան բոլորն ալ ... :

Շատ գեղեցիկ երազի մը պէս կը վերյիշեն անցեալը :

Հոս մթնոլորտը կը սկսէր ծանրանալ : Մելամաղձոտ կը դառնային, ու մենք կատակախառն դարձուածք մը կուտայինք խօսակցութեան :

Պէտք կը զգամ խոստովանելու, թէ դպրոցական նստարաններէն սկսեալ մինչեւ Թուրքիա մեր ճամբորդութիւնը, մեր թշնամին երեւուն միլիոն հաշուող թիւ մըն էր ... եւ ուժ մը :

Սակայն ...

Երբ Թուրքիոյ մէկ ծայրէն միւսը շրջելով, կրցայ ճանչնալ այդ ազգը, թրքութիւնը աչքիս պզտիկցաւ ... : Պզտիկցաւ ... ճղճիմ, արգահատելի ուժ մը դարձաւ : Մոլլ, յուսահատ, անիծեալ, մեծ ոչնչութիւն մը :

Թշնամին թերագնահատել չէ այս, այլ թրքութիւնը ծածկող արտաքին վարագոյրը պատռելով՝ անոր անմիջական, մտերմիկ շրջանակին մէջ մտնելով, մեր տեսածներն ու լսածները արձանագրել :

Օր մը, ինծի ծանօթացուցին մօտ քառասունի տարու, բարձրահասակ, գեղադէմ, կլոր, խոշոր, սեւ աչքերով տիկին մը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՈՐԴՈՒ ԵՒ ՀՕՐ ՄԻՋԵՒ

Որդին .— *Հայր, ինչո՞ւ երէկ իմ եղբայր Միխայիլը այնպէս ուրախ վերադարձաւ քաղաքից եւ միշտ երգեր էր երգում :*

Հայրը .— *Որովհետեւ նրան հաւանեցին, որպէս զինուորի իր զինուորական ծառայութեան համար :*

Ո.— Բայց միթէ այնտեղ լա՞ւ կը լինի նրա համար :

Հ.— Ո՛չ հաւանաբար :

Ո.— Այն ժամանակ ինչո՞ւ է նա ուրախանում : Եւ ի՞նչ պիտի անի նա որպէս զինուոր :

Հ.— Նա կը բնակուի քաղաքում, զօրանոցի մէջ :

Ո.— Եւ այնտեղ նա ի՞նչ պիտի անի :

Հ.— Նա կը սովրի հրացան արձակել, դաշոյնով հարուածել, հայրենիքը պաշտպանել :

Ո.— Ի՞նչ է հայրենիքը :

Հ.— Նա այն երկիրն է, որտեղ մենք ապրում ենք :

Ո.— Բայց արդեօք այդ երկիրը մե՞րն է :

Հ.— Լաւ եղած կը լինէր, եթէ մերը լինէր, բայց մենք ոչինչ չունենք :

Ո.— Ապա ուրեմն ո՞ւմն է այն ամբողջ հողը :

Հ.— Հարուստներինը, կալուածատէրերինը :

Ո.— Այն ժամանակ ինչո՞ւ Միխայիլը պիտի պաշտպանի օտար հողը : Արդեօք ճիշդ չէ՞, որ մենք դրանից ոչ մի օգուտ չունենք, որ ամբո՛ղջ հողը գտնւում է հարուստների ձեռքը :

Հ.— Հասկնալի է : Եթէ մենք ունենայինք աւելի շատ հող, մենք աւելի լաւ կ'ապրէինք :

Ո.— Եւ ինչո՞ւ մենք չենք վերցնում այնքան հող, ինչքան մենք պէտք ունենք :

Հ.— Որովհետեւ այն որպէս նուէր չեն տալիս : Իսկ փող էլ մե՛նք չունենք :

Ո.— Հայր, իսկ նրանք, որոնք ապրում են քաղաքներում, արդեօք նրանք չա՞տ հող ունեն :

Հ.— Նրանք բոլորովին չունեն : Նրանք բոլորովին աղքատներ են :

Ո.— Տեսնո՞ւմ ես, հայր, ուրեմն բոլորը չքաւորներ են, բացի հարուստներից : Բայց եթէ աղքատները այդչափ շատ են, ինչո՞ւ նրանք չեն վերցնում այնքան հող, որքան պէտք ունեն :

Հ.— Չեն տալիս : Իսկոյն զինուորներ կ'ուղարկեն :

Ո.— Եւ ինչո՞ւ նրանք զինուորներ կ'ուղարկեն :

Հ.— Որպէսզի հրացանազարկ անեն նրանց, որոնք հո՛ղ են վերցրել իրենց համար :

Ո.— Հըմ, բայց արդեօք դրա պատճառով նրանց՝ զինուորներին չեն բանտարկի :

Հ.— Ի՛նչ բանտարկութիւն, — նրանց նոյնիսկ վարձատրում են դրա համար :

Ո.— Տեսնո՞ւմ ես : Ես յիշում եմ, երբ Պետրոսը պատեց Իվանի գլուխը, միայն այդ պատճառով դատապարտեցին նրան հինգ տարի բանտարկելութեան իսկ զինուորներին, կենդանի մարդկանց սպաննելու համար վարձատրո՞ւմ են.— Զարմանալի է ... Բայց զինուորները ինչո՞ւ են կրակում մարդկանց վրայ :

Հ.— Որովհետեւ նրանց այդպէս են հրամայում սպաները : Այդպէս կը լինի նաեւ Միխայիլը :

Ո.— Արդեօք Միխայի՞լն էլ կը կրակի մեզ վրայ :

Հ.— Հասկնալի է, նա էլ կը լինի այնպէս, ինչպէս միւս զինուորները :

Ո.— Այն ժամանակ, ինչու Միխայիլը գնում է ծառայութեան եւ զինուոր է դառնում :

Հ.— Որովհետեւ եթէ նա չգնայ ինքնակամ, այն ժամանակ կը գան ուրիշ զինուորներ եւ նրան կը ստիպեն գնալ :

Ո.— Եւ այդ ուրիշ զինուորները արդեօք հարուստների՞ դասակարգից են :

Հ.— Ինչ հարուստների : Բոլորն էլ այնպիսի չքաւորներ են, ինչպէս մեր Միխայիլը :

Ո.— Այն ժամանակ ինչո՞ւ նրանք օգնում են հարուստներին, եւ ոչ աղքատներին :

Հ.— Այդպէս է նրանց հրամայուած :

Ո.— Բայց ինչո՞ւ են նրանք լսում հրամայողներին :

Հ.— Որովհետեւ եթէ նրանք չլսեն, այն ժամանակ նրանց կը բանտարկեն եւ կամ հրացանազարկ կ'անեն :

Ո.— Ովքեր նրանց հրացանազարկ կ'անեն, սպաներն արդեօք :

Հ.— Ո՛չ, միւս զինուորները :

Ո.— Չէ՞ որ միւս զինուորներն էլ նոյնպէս աղքատ են, ինչպէս նրանք :

Հ.— Հասկնալի է, որ այդպէս է :

Ո.— Եւ եթէ նրանք էլ չլսեն սպաներին, այն ժամանակ ի՞նչ կը պատահի :

Հ.— Այն ժամանա՞կ, այո ... այո՛, այն ժամանակ ... :

Ո.— Այն ժամանակ արդէն ոչ ոք զինուորութեան չի գնայ, այլեւս զինուորներ չեն լինի, եւ ով հողի պէտք կ'ունենայ, նա կ'աշխատի նրա վրայ, կը կերակրուի նրանով, եւ մարդիկ այլեւս չեն սպանի մէկզմէկու, եւ բոլորին էլ լաւ կը լինի :

Հ.— (Մտքի մէջ խորասուզուած), *Այո՛, թւում է ինձ, իրաւացի ես դառնում դու :*

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

Թարգմ. Ս. Հ.

կնոջ դէմքին վրայ աչքիս զարկաւ ըղձալից անուշ ժպիտ մը. վարդի նման բացուող ժպիտ մը ։ Աչքերը՝ այնիւ, փայլուն, շրթները՝ պզտիկ մը բացուած, կարծէք անտեսանելի թրթռացումով մը կը խայտային սիրազորով ։

Թրքուհիի մը դէմքին վրայ նման ա–նուշութիւն մը ժպիտ՞ ։

Սխալ՞ած էի ենթադրութիւններուս մէջ, թէ…

Սաստիկ կ՚ուզէի անպայման ։

Հարցուցի ։

Սրահին մէջ քահ – քահ մըն էր փըրթաւ, զիս անակնկալի բերելով ։ Ես հարցումիս մէջ անբնական՝, անքաղաքավարի բնոյթ մը նկատի ունէի, ճիշդ է ։ Սակայն անոնց խնդուքը չփոթի մատնեց զիս, բան մը՝ որուն չէի սպասեր ։

… Տիկնոջ ծնողքը … 1909ին, Ատանայի կոտորածի ընթացքին՝ յարձակումի ենթարկուած ըլլալով՝ կրօնափոխ եղած էին … Թուրքի եաթաղանէն փըրկուելու համար ։

Փրկուածն ճիշդ դուրս եկած էր ։ Այդ փրկեանին ոչինչ կ՚երեւար աչքիս ։ Ուղեղս կարծես դադրած էր աշխատելէ ։ Այնքան երջանիկ կը զգայի ես զիս, այնքան զոհունակ … նոյն ատեն … այնքան ազդուած՝ այդ հայուհիին դըժբախտ ճակատագրէն ։

Այդ մարդիկը կ՚ուզէին իմանալ, ի վերջոյ, թէ ի՞նչ բանը ինծի կասկածիլ տուած էր՝ այդ կնոջ ոչ թուրք ծագման մասին ։

Բնականաբար չէի կրնար մանրամասնութեանց մէջ մտնել, սակայն խոստովանեցայ, թէ պատճառը կնոջ ժպիտն էր։

Անոնք ջանացին բացատրել, թէ Թուրքիոյ մէջ տիրող ընդհանուր դժգոհութիւնը, վաղուան հանդէպ անստուգութիւնը եւ տնտեսական համատարած դէշ պայմաններն են, որ զիրենք «անժպիտ» կը դարձնեն ։

Հայածին Թրքուհին, դուցէ առաջին անգամ ըլլալով, հպարտ, երջանիկ կը զգար ինքզինք՝ իր Հայու ծնունդով ։

Հարցուց, թէ ինչ՞ու նոյն դէշ պայմաններուն մէջ ապրելով՝ կը ժպտէր ինք, մինչ ուրիշ Թուրքեր՝ ոչ։

Ձկրցայ պատասխանել տեղւոյն վըրայ ։

Ոչ ոք կրցաւ բացատրութիւն տալ ։

Սակայն, օր մը, առիթը ունեցայ հասկցնելու, թէ իր Հայու արիւնն էր երակներուն մէջ տակաւին անբիծ … ։ «Գիտեմ», ընդմիջեց տխուր, եւ իր բովանդակ ուժը ի գործ կը դնէր ձայնին իչխելու … արցունքները զսպելու համար. «Գիտեմ այդ, սակայն … անիծեալ ըլլան մեզ այս վիճակին հասցնողները …»։

Հայու քաղցր ժպիտով այդ կինը Հայու վեհութեամբ յուզուած էր …

Դէմքին վրայ արցունքի կաթիլ մը ու ժպիտը միատեղ կը փայլէին ։

Վաթսուն տարիներ չէին կրցած խաթարել կամ ջնջել Հայու արիւնը, Հայու

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՇԱՌԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐԸ

Կիրակի երեկոյ ֆրանսական հեռատեսիլի Բ. կայանէն, Սանքրալ – Վառիէթէ յայտագրին մէջ, հաճոյքն ունեցանք քառորդ ժամ անցընելու Շառլ Ազնաւուրի մտերմութեան մէջ, այնպէս ինչպէս մեզի կը ներկայացնէր այդ ժապաւէնը իրագործողը՝ Առլէն Փափազեան ։

Ինքնատիպ ճաշակով պատրաստուած սեքանս մը, որ կը փաստէ Ա. Փափազեանի տաղանդը, նման դժուար մարզի մը մէջ։ Գնահատեցինք բեմադրութիւնը, իրագործումը, հարցումներու ընտրութիւնը ու նաեւ Ազնաւուրի ինքնավստահ եւ խելացի պատասխանները ։ Ծանօթացանք արուեստագէտին ըմբռնումին ինչ կը վերաբերի երգ յօրինելու եղանակին, իր եւ իր ծնողքին կեանքին ու իր նկարչական ճաշակին ։ Ազնաւուր յիշեց իր սիրած նկարիչները՝ Գառզու, Շառթ, Ժանսէմ ։

Նոյնիսկ եւ մանաւանդ նման կարճ ժապաւէններու մէջ է որ կարելի է գնահատել իրագործողի մը կարողութիւնները եւ Առլէն Փափազեան լաւագոյնս յայտնաբերեց որ «վարպետի մը ձեռքը» կայ գործին վրայ ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

քնքուշ ժպիտը, Հայ ծնած ըլլալու հըպարտ գիտակցութիւնը, նաեւ հայ ըլլալով՝ թուրք ապրելու ճախատիճքին ամօթը այդ կնոջ մօտ ։

Ու կ՚անիծէր այդ բոլորին պատճառ եղողները, պահելով հոգիին ու դէմքին, նաեւ արիւնին մէջ, միշտ, հետքը Հայութեան ։

Թուրքը, զուրկ ըլլալով աստուածատուր այնիւ զգացումներու պարգեւէն, հոգիին մէջ թէ դէմքին վրայ՝ դրոշմը ունի անժպիտ ոճրագործութեանց ։

Ջարերը գուցէ կարենան երգել, սակայն անոնք ոչ մէկ անգամ պիտի կարենան ժպտիլ ։

Ոճրագործ մը կը ժպտի՞ …։

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(Շար.)

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՋՈՂ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

(Յապաղած)

Մօտաւորապէս 20 – 25 տարիներէ ի վեր կը բնակիմ Թառն է Կառոնի նահանգին մէջ եւ առաջին անգամն է որ պատեհութիւնը կ՚ունենամ ներկայ ըլլալու Վալանս – Տ՚Անժէի Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կազմակերպած ֆօլքլորի Միջազգային փառատօնին, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 15ին ։

Այս փառատօնը սկսաւ նախ տողանցքով քաղաքին գլխաւոր փողոցներուն մէջ ։ Օդը շատ գեղեցիկ էր եւ խուռներամ բազմութիւն մը լեցուած էր փողոցները եւ կը քաջալերէր անցնող խումբերը իր ծափահարութիւններով, որոնց մէջ կային Ուկրայնիացիներ, Պելժեր, Ֆրանսացիներ եւ Հայեր, որոնք մասնաւոր կերպով ուշադրութեան առարկայ եղան ։

Յետոյ տեղի ունեցաւ Պատուոյ Գինիի ընդունելութիւն մը մարզական պալատին մէջ ։

Կազմակերպիչ Մարմինը լաւ եւ մանրամասնութեամբ պատրաստած էր երեք ժամ տեւող օրուան յայտագիրը, որուն վերջին մէկ ժամը յատկացուած էր «ՍՕՍԻ» պարախումբին ։ Ժամանակէն առաջ հարիւրաւոր հանդիսականներ գրաւած էին արդէն իրենց տեղերը եւ անհամբերութեամբ կը սպասէին հանդէսի բացման ։ Փառատօնը սկսաւ օտար եւ ֆրանսացի խումբերու պարերով, որոնք ստեղծեցին խանդավառ մթնոլորտ մը ։

Հայերուն մասնակցութեան ժամը կը մօտենար եւ վերջապէս պարախումբը մուտք կը գործէ գեղեցիկ տարազներով, որ ընդունուեցաւ բուռն ծափահարութիւններով եւ առանց չափազանցութեան իւրաքանչիւր պարը կրկնելով ։ Այսպիսով «Սօսի» պարախումբը ունեցաւ մեծագոյն յաջողութիւնը ։

Տէփէշ տէւ Միտին նուիրած էր արծաթեայ բաժակ մը Վալանս – Աժէն քաղաքին, որպէսզի զայն տրուէր լաւագոյն պարախումբին ։ Այդ արծաթեայ բաժակը յանձնուեցաւ պարախումբին, ներկայութեամբ Աժէնի ծերակուտական քաղաքապետին եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններու ։

Ծափահարութիւններուն յաջորդեցին «Սօսի» պարախումբի նախագահին շնորհակալութիւնները, որ փոխանորդած էր Տիկին Յասմիկ Քիւթնէրեանը ։

Վստահ ենք որ «Սօսի» պարախումբը ուրիշ բաժակներ ալ պիտի խլէ եւ իր յաւատեւ ջանքերուն շնորհիւ պիտի ապրեցնէ հայկական երգերն ու պարերը ։

ԱՐՄԷՆ ՄՈՒԴԱՒԻԼԵԱՆ

ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Հայագիտութեան մեծ երախտաւորներու շարքին պատուաւոր տեղ ունի գրականագէտ եւ մանկավարժ Արսէն Տէրտէրեան ։Ան այն մեծերէն է որոնք իրենց կեանքով եւ գործով նոր ուղիներ բացին մայրենի մշակոյթի պատմութեան մէջ ։

Արսէն Յարութիւն Տէրտէրեան ծնած է Լեռնային Ղարաբաղի Շուշիքենդ գիւղը 1882ին։ Տեղւոյն ծխական դպրոցը աւարտելէ ետք, պատանի Արսէնը կ՚ընդունուի Շուշիի հայկական դպրեվանքը, որ վերջացնելով 1902ին, այնուհետեւ ուսումը կը շարունակէ Գէորգեան ճեմարանին մէջ ։

1905ին կ՚աւարտէ իր ուսումը եւ կը նուիրուի ուսուցչութեան ասպարէզին ։

Գրականագէտը յաջորդաբար կը հրատարակէ իր աշխատութիւնները. «Միք. Նալբանդեան՝ ազգութեան հրապարակախօսը», «Վահան Տէրեան՝ ցնորքի, ծարաւի եւ հաշտութեան երգիչը», «Տիրվանզադէ՝ հայ ընտանիքի եւ մտաւորականութեան վիպասանը», «Յովհ. Թումանեան՝ հայրենի եզերքի քնարերգուն»։

Գիրք առ գիրք կ՚ընդլայնի գրականագէտին մտահորիզոնը, խօսքը կը դառնայ ինքնատիպ, ոճը՝ հարուստ։ Եւ զարմանալի չէ, որ Մուրացանի, Շիրվանզադէի, Տէրեանի, Յովհ. Թումանեանի եւ Նար – Դոսի կարգ մը գործերուն խոր վերլուծութիւնները գեղեցիկ օրինակներ են ։

1929էն մինչեւ 1953 կը վարէ Երեւանի համալսարանին հայ գրականութեան պատմութեան ամպիոնը ։

Այդ տարիներուն կը հրատարակէ իր նոր աշխատութիւնները, ինչպէս «Գէորգ Մարզպետունին իբրեւ պատմական վէպ», «Մուրացանն իբրեւ գեղագիր», «Րաֆֆի Սամուէլ պատմական վէպը», «Պարոնեանի գեղագիտական հայեացքները» եւայլն ։

Արսէն Տէրտէրեանի գեղեցիկ կեանքին թելը կտրուեցաւ 1953 Հոկտեմբեր 6ին ։

ԾԻԾԱՂ

Կինը ամուսինին.

— Շիտակը ըսէ, սիրելիս, եթէ յանկարծ մեռնիմ ի՞նչ պիտի ընես ։

— Ինչ որ դուն պիտի ընես՝ եթէ յանկարծ ես մեռնիմ ։

— Խայտառակ։ Ձե՞ս ամչնար ։

×

Երկու բարեկամուհիներ կը զրուցեն ։

— Վերջապէս ամուսինս դադրեցաւ ծխելէ, կ՚ըսէ առաջինը ։

— Պրավօ։ Եւ կարծեմ թէ մոլի ծխող էր, կ՚ըսէ երկրորդը։ Բաւական զօրաւոր կամք ունենալու է ։

— Ո՞վ ըսաւ որ զօրաւոր կամք չունիմ, կը գոչէ առաջինը ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Անձ մը փոխանակ ոտքի վրայ կայնած ըլլալու նստած կ՚ըլլայ. եւ ահա այս պարագայով ճակատագիրներ կը փոխուին։

Ծամբորդ կինը իր պատմութիւնը փոքր ինչ փոփոխութեամբ պատմեց։ Ըսաւ թէ բանուոր մըն էր ինք. էրիկը մեռած էր. թէ Փարիզի մէջ գործ չէր գտեր եւ թէ ուրիշ տեղ կ՚երթար. իր քաղաքը կը դառնար գործ գտնելու համար. թէ նոյն օրը առաւօտուն Փարիզէն ելած էր հետի քալելով, թէ զաւակը հետը առած ըլլալուն համար յոգնութիւն զգացեր եւ Վիլմոմպլի կառքին հանդիպելով մինչեւ Մոնֆերմէյ եկած էր, թէ մանկիկը սակաւ ինչ քալած էր եւ ոչ թէ շատ՝ վասնզի դեռ շատ պզտիկ էր, թէ ստիպուած էր նորէն գիրկը առնել, եւ թէ իր գոհարը մնացած էր։

Այս վերջին բառին վրայ զուրգուրանօք համբուրեց իր աղջիկը։ Համբոյրէն արթնցաւ մանկուհին։ Բացաւ աչքերը, որոնք իր մօրը աչքերուն պէս կապտագոյն եւ մեծ էին, եւ նայեցաւ՝ առանց բանի մը նայելու, կամ լաւ եւս է ըսել՝ ամէն բանի նայելով մանկիկներու այն ծանր եւ երբեմն խիստ նայուածքով, որ մեր առաքինութեանց խաւարումին մէջ անոնց լուսափայլ անմեղութեան զաղտնիքն է։ Կարծես կը զգան անոնք թէ իրենք հրեշտակ են, իսկ մենք մարդ։

Յետոյ մանկուհին խնդալ սկսաւ, եւ թէեւ մայրը չուզեց թողուլ՝ այլ անիկա վազել ուզող պզտիկ անձի մը անզսպելի զօրութեամբը գետինը սպրդեցաւ։ Յանկարծ օրօրանը գտնուող միւս երկու մանկուհիները տեսաւ, խկոյն կանգ առաւ, եւ լեզուն դուրս հանեց, որ զարմացումի նշան է։ Թենարտիէ խաթունը աղջիկները քակեց, օրօրանէն իջեցուց եւ ըսաւ.

— Երեք հոգի միասին խաղացէք։

Այս հասակի էակները շուտ մը կ՚ընտանենան. պահ մը ետք Թէնարտիյէի պզտիկները նորեկին հետ կը խաղային հողին մէջ ծակեր բանալով. ի՜նչ մեծ զբօսանք։

Նորեկ պզտիկը շատ զուարթ էր. մօրը բարեսրտութիւնը մանկիկին ուրախութեան մէջ նշանակուած է։ Մանկիկը փայտի չիւղ մը առած էր իբր թէ գործածելու համար, եւ բոլոր ուժովը փոս մը կը փորէր ուր կրնար ճանճ մը դըրուիլ։ Գերեզմանափորին ըրածը երբ մանկան մը կողմէն կ՚ըլլայ, զուարճալի կը համարուի։

Երկու կիները դեռ կը խօսակցէին։

— Ի՞նչ է պզտիկիդ անունը։

— Քոզէթ։

Քոզէթը կարդա՛ Էօֆրազի։ Պզտիկին անունը Էօֆրազի էր. բայց մայրը Էօֆրազի անունը Քոզէթի դարձուցած էր մայրերու եւ ժողովուրդին այն քաղցր եւ սիրուն զգդումով, որ Ժօզէֆան Փեփիթայի եւ Ֆրանսուազը Սիյլէթի կը դարձնէ։ Այս այնպիսի ածանցում մըն է, որ ստուգաբաններու բոլոր գիտութիւնը կ՚աւրէ եւ կը շփոթէ։ Մամիկ մը ճանչցանք որ Թէօտոր անունը Կնոմի դարձընելու յաջողած էր։

— Քանի՞ տարու է, հարցուց Թէնարտիէ խաթունը։

— Երեքին մէջն է։

— Ուրեմն աղջիկնիկիս հասակն ունի։

Սակայն երեք մանկուհիները խորունկ անձկութեան եւ երանութեան դիրքով մը խմբուած էին, վասնզի դէպք մը տեղի ունեցած էր. գետնէն մեծ որդ մը ելեր էր, եւ մանկուհիները կը վախնային ու միանգամայն կ՚ապշէին։ Երեքին շողշողուն ճակատները իրարու կը հպէին. կարծես թէ մէկ պսակով զարդարուած երեք գլուխներ էին։

— Մանկիկները, պոռաց Թէնարտիէ խաթունը. նայէ՛ ինչպէս շուտ մը ընտանեցան. տեսնողը կրնայ երդում ընել թէ երեք քոյր են։

Այս պզտիկն էր կայծը որուն կը սպասէր Ֆանթին։ Թէնարտիէ կնոջ ձեռքը բռնեց, ուղղակի անոր նայեցաւ եւ ըսաւ.

— Կ՚ուզե՞ս քովդ առնել զաւակս։ Աղջիկս չեմ կրնար քաղաք տանիլ։ Աշխատողի մը ներելի չէ այս։ Զաւակ ունեցողը տեղ մը չի գտներ բանուորութիւն ընելու համար։ Որքան ծիծաղելի են այն քաղաքի մարդերը։ Աստուած ուզեց որ պանդոկիդ առջեւէն անցնիմ։ Երբ տեսայ թէ որքան աղուոր, մաքուր եւ գոհ են պզտիկներդ, յուզուեցայ, ինքզինքիս ըսի. ահա բարի մայր մը։ Իմ ուզածս ալ այս է. իմինիս հետ երեք քոյր կ՚ըլլան։ Մանաւանդ թէ քիչ մը ժամանակէ ետք պիտի վերադառնամ։ Կ՚ուզե՞ս քովդ պահել զաւակս։

— Քիչ մը մտածելու է, ըսաւ Թէնարտիէ խաթունը։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան եւ զաւակները՝ Արփինէ եւ Ցոլինէ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահուան ութերորդ տարեդարձին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

ՎԱԼԱՆՍ .— Այրի Տիկին Վ. Դաւիթեան եւ բոլոր իր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին ողբացեալ

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան Բ. տարելիցի առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը :

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սրտաբուխ նուէրները :

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ դան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով :

Parking assuré

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ԳԱՌԶՈՒԻ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 10, ժամը 21ին

ՍԱԼ ԿԱՎՈՅԻ ՄԷՋ

45, Րիւ Լա Պօէսի, Փարիզ

Մանրամասն յայտագիրը յառաջիկային

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնս կը յայտարարէ որ հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Նոյեմբեր 30ին, առաւօտեան ժամը 9 – 12 Ահարոնեան սրահը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան :

Կը դասաւանդէ ՏԻԿ. ՄԱՆՈՒՇ ՇԱՄԻՐԵԱՆ :

Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի որ իրենց պզտիկները արձանագրեն :

Ա. Զ. Դ.

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ունենալով իր սեփական տան մէջ 5 րիւ Փափէռ *ճոխ գրադարան մը, բաղկացած ընտիր հատորներու հաւաքածոներով եւ գրքոյկներով, ուստի կը խնդրէ հայ հասարակութենէն անխտիր օգտուիլ այս առիթէն Հինգշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 14էն մինչեւ 18 :*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԱՍՆԱԽՈՒՄԲ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն, Դաշնակցութեան 77րդ տարեդարձը կը տօնէ այս Կիրակի, Կրընոպլի Րիւ Ժէի Սէն Լուի սրահը, կէսօրէ ետք ժամը 3ին :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկ. ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական բաժին, կատարիս երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներու կողմէ :

Հանդէսը կը վերջանայ խնջոյքով մը :

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Բարձր հովանաւորութեամբ Լիբանանի հիւպատոսարանին եւ կազմակերպութեամբ «Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան» :

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Առաջին մրցանակաւոր Պէյրութի, Վենետիկի եւ Հռոմի երաժշտանոցներէն :

Ecole Normale de Musique

114 bis, Bd. Malesherbes

Նոյեմբեր 25ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին :

Տոմսերու գինը 10 Փրանք

Յայտագրի մէջ .—

Vivaldi, Verdi, Stradella, Haendel, Tchaïkowsky, Borodine, Poulenc

Հայկական հեղինակներ .— Խաչատուրեան, Գոհարիկ Ղազարոսեան, Կոմիտաս վարդապետ, Սպենդիարեան, Կանաչեան, Պէրպէրեան :

Տոմսերու համար դիմել՝ Տիկին Մարգարեան,

32, Rue de Trévise

Մասիս,

Rue Saulnier

DURAND, 4, Place de la Madeleine

Տիկին Պաքրճեան,

35, Rue de Trévise

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը

Կիրակի 3 Մարտ

կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ Օծման 10րդ տարելիցը հանդիսաւոր կերպով կը տօնուի յառաջիկայ 17 Դեկտ. Կիրակի առաւօտ :

×

Շաւիլի հայ դպրոցի տարեկան հանդէսը 10 Դեկտ. Կիրակի ժամը 15ին, Շաւիլի քաղաքապետական սրահին մէջ, Րիւ Սթալինկրատ :

Երգ, պար, Թատերական ներկայացում աշակերտներու կողմէ : Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի քաջալերելու մեր փոքրիկները :

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Միացեալ Ուսումնասիրաց Միութեան կազմակերպած տարեկան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 3ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ԱՄԱՆՈՐԻ ՑԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ, Դեկտեմբեր 31ին Փալէ տէ Քոնկրէ, *ի նպաստ դպրոցին :*

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Մարտ 10ին

Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ Դեկտ. 9ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ :

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան պարահանդէսը, 1968 Մարտ 3ին :

Հ.Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 77-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր (Նոյեմբեր 25) ժամը 9ին, 10րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Faubourg St. Martin — Paris (10e) — Métro : Château d'Eau

Կը նախագահէ Ընկ. ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսին նաեւ ընկերներ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն) եւ Հ. Յ. Դ. Նոր սերունդի ներկայացուցիչը :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, արտասանութիւն : Կը մասնակցի Մեներգ՝ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (Լիոնէն)

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր : Նուագախումբ

BERNARD DEDEDJIAN ET SON ENSEMBLE

Խօսնակ՝ Ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՊԱՐՈՆ ՔԱՍԲԷՐԷԹԻ

Փարիզի երեսփոխան եւ Քոնսէյէ Ժէնէրալ

եւ ներկայութեամբ 9րդի Պ. քաղաքապետ

GERVILLE REACHE

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 3 ԺԱՄԸ 17էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES

Նուագախումբ Վարդիվառեան

Vedette des disques Malmaison

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Նաւասարդ խումբով

Ուսանողներուն կէս գին Մուտք 10 փրանք

Ապահովել սեղանները 924-38-54

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ **ԼԻՈՆ** **ՄԱՐՍԷՅԼ**

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշապարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօյի *շքեղ սրահներուն մէջ,*

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48-85-60, Պ. Արսլան հեռ. 62-60-03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, հեռ. 20-26-74 :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը Ուրբաթ (Նոյեմբեր 24) Մշակոյթի Տան մէջ :

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի, եւ Րոմանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փորթ-տ'Իթալիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս ընկերուհիները այս Ուրբաթ (24 Նոյ.) գիշեր ժամը 8·30ին, ընկերուհի Աղաւնի Յակոբեանի տունը : Կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները, Դեկտ. 2ին ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը : Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ ժողովին : Օրակարգ.— Հ. Օ. Մ.ի բացառիկ շրջաբերականի ընթերցում :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

ՀՌՈՄ

Առաջնակարգ հիւրանոց եւ ընդունելութիւն լաւագոյն պայմաններու մէջ :

Կ'առաջնորդէ Լեւոնեան վարդապետ

33, Rue du Lt. Batany

92 — MEUDON

Հեռաձայն 644 – 24 – 34

Գին 400 փրանք ամէն ինչ հաշուած

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր երեկոյ շոգեկառքով — քուշէթ *— Բ. կարգ*

Վերադարձ Փարիզ 29 Դեկտեմբեր

Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ հեռաձայնելով 644-24-34 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 25 NOVEMBRE 1967
LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11070 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.070

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱ՛ՌՔ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Եօթանասունեւեօթը տարիներու բեղուն վաստակով բեռնաւոր, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այսօր անգամ մը եւս կը ներկայանայ հայ ժողովուրդին, որուն ծոցէն է ելած, իր հրապարակային խօսքն ըսելու անոր :

Դաշնակցութիւնը Հայութեան կողքին էր երէկ երկրին մէջ ծառայելու համար անոր : Այսօր տարագրութեան մէջ՝ հաւատարիմ իր կոչումին՝ դարձեալ կանգնած է անոր կողքին 47 տարիէ ի վեր :

Ու պիտի ըլլայ միշտ հայ ժողովուրդին հետ, մասնակից անոր ուրախութեանց եւ ցաւերուն, յոյսերուն եւ հիասթափութեանց, իբրեւ արտայայտիչը անոր ազգային ու քաղաքական բաղձանքներուն, որոնց պաշտպանութեան եւ իրականացման նուիրած է իր ամբողջ էութիւնը :

Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդէն կ'առնէ իր աւիշը : Կը թարմանայ ու կ'երիտասարդանայ անընդհատ : Հին սերունդին կը յաջորդէ նորը : Ջահը կը փոխանցուի ձեռքէ ձեռք, սերունդէ սերունդ, միշտ բոցավառ :

Ո՞ւր է գաղտնիքը իր կենսունակութեան, իր մշտանորոգ թարմութեան ու նախանձելի երկարակեցութեան :

Ի՞նչպէս է, որ հայրենի հողէն կտրուած, ա՛յսքան տարի կը դիմանայ՝ դարաւոր կաղնիի մը պէս, որ կուրծք կու տայ ամենէն փոթորիկներու, արհամարհելով աջէն ու ձախէն, հիւսիսէն ու հարաւէն իրեն դէմ ուղղուած բոլոր յարձակումները :

Գաղտնիքը այն սրբազան գաղափարականն է, որ Դաշնակցութեան անմահ հիմնադիրները տուին բազմաչարչար ու տառապակոծ հայ ժողովուրդին :

Գաղափարական՝ որ չի մեռնիր, որ կը բխի Հայու հոգիէն, կ'արտայայտէ անոր ապրելու եւ յաւերժանալու իրաւունքը :

Հող եւ ազատութիւն :

Հո՛ղ կը պահանջենք մենք վտարանդի Հայերս : Կ'ուզենք տիրանալ մեր պապենական հողամասերուն : Պատմական այն նուիրական հայրենիքին, որուն ամէն մէկ թիզը Հայու սուրբ արիւնով է ոռոգուած :

Հայուն արդար քրտինքն է թափուած այն հողերուն վրայ, ուր երէկ չէին ու բարգաւաճ գիւղեր, աւաններ ու քաղաքներ կը բարձրանային եւ ուր այսօր բուերը կը վայեն աւերակներու եւ ամայութեանց վրայ :

Հո՛ղ կը պահանջեն հայրենիքի մեր եղբայրները : Մե՛ր հողերը :

Սփիւռք ու հայրենիք եղբայրացած՝ նոյն գաղափարականէն կը ներշնչուին : Հայրենասիրական նոյն զգացումներով տոգորուած՝ նոյն ձեւով կը մտածեն : Նոյն պահանջները կը ներկայացնեն :

Դաշնակցութեան ցանած սերմերը ծիլեր կ'արձակեն ամէն կողմ :

Նոր սերունդի հոգիին մէջ յոյսեր կը ծնին :

Ապագայի փայլուն հեռանկարներ կ'ուրուագծուին հորիզոնին վրայ :

Զարթօնքի, վերածնունդի շրջան մը կը բոլորէ հայ երիտասարդութիւնը հայրենիքի եւ արտասահմանի մէջ :

Գաղափարական սերունդ մը հայկականութեան ջահը բարձր բռնած կ'ուզէ տէր դառնալ իր բռնագրաւուած հողերուն :

Ձայն կը բռնէ Հայ Դատի տէր ու պաշտպան Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ :

Փա՛ռք Դաշնակցութեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍԸՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒԶԵՐ

ԹՈՒՐՔԵՐՆ ԱԼ ՊԱՏԵՐԱԶՄ Կ'ՈՒԶԵՆ

Մինչ ՄԱԿ եւ Ամերիկացիք իրար անցած մարդ կը ղրկեն աստին – անդին խախուտ խաղաղութիւններ փրկելու համար, Եգիպտացիք եւ Թուրքերը կը շարունակեն ասպարէզ կարդալ եւ խօսք մտիկ չընել :

Նասըր երկրորդ անգամն է որ կը խօսի իր պատմական «հրաժարականէն» ետք : Այս անգամ առիթն էր խորհրդարանական նստաշրջանին բացումը :

Նասըր շատ յստակ է ու խիստ, ոչ բանակցութիւն կ'ուզէ, ոչ խաղաղութիւն : Ըստ իրեն հիմա Եգիպտոս պատրաստ է կռուելու. — «Վեց օրուան պատերազմէն ետք, գնահատումները ցոյց կու տային թէ զինուորական կազմածին 80 առ հարիւրը ցրուած էր, Եգիպտոս տասը հազար զինուոր եւ 1500 սպայ կորսնցուցած է : Ասկէ զատ հինգ հազար զինուոր, հինգ հարիւր սպայ ալ գերի ինկած են : Օդանաւային ուժերու հրամանատարութիւնը կացութիւնը առարկայօրէն չէր քննած : Ոչ մէկ ժողովուրդ ճանչցած է այն կացութիւնը զոր մենք ճանչցանք եւ անկէ դուրս ելած է ապրելու ի վիճակի, զօրաւոր եւ օրէ օր աւելի ուժով, վասնզի Եգիպտոսի իրական ուժը այսօր աւելի մեծ է քան Յունիսի պատերազմէն առաջ : Հիմա ի վիճակի ենք ճակատին վրայ արդիւնաւոր գործունէութեան ձեռնարկել : Պէտք է շարունակենք մեր պատրաստութիւնները մինչեւ որ կարենանք յարձակման անցնիլ : Պիտի յարձակինք ազատագրելու համար մեր հողերը զորս թշնամին գրաւած է : Մեր իրաւունքն է : Բրիտանական բանաձեւը անբաւարար կը գտնենք վասնզի Իսրայէլի քաշուիլը, առանց բացատրութեան բոլոր գրաւած հողերէն, բանակցելի չենք նկատեր » :

Իսրայէլ գոհ է Նասըրի խօսքերէն, զորս անկեղծ կը նկատէ բայցեւ ալ անգամ մը եւս երեւան կ'ելլէ Միացեալ Ազգերու անկարողութիւնը :

×

ԿԻՊՐՈՍ

ՅԱՄԱՔՂԱՔԱՆՈՒՄԸ ՄԻՇՏ ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ Է

Նախագահ Ճոնսընի յատուկ ներկայացուցիչը, որ անմիջապէս Անգարա մեկնած էր, շատ դժուարութեամբ կրցաւ իջնել Թուրքիա : Արդարեւ որքան Ամերիկացիք ծունկի եկած են Թուրքին առջեւ եւ ալ ի՞նչ ընելնին չեն գիտեր սիրաշահելու համար «ձեռքէ չփախցնելիք այս ապրանքը», Թուրքերը կը բազմացնեն հակամերիկեան ցոյցերը : Բազմաթիւ ցուցարարներ հաւաքուած ըլլալով Անգարայի օդակայանը, խոհեմ նկատուած է ուրիշ տեղ իջեցնել Ամերիկացիին օդանաւը :

Մթնոլորտը լարուած է եւ Թուրքերը ոչ թէ պատերազմը անխուսափելի կը նկատեն այլ կը սպասեն անհամբեր :

Ամերիկացիին ժամանումէն ետքն ալ Անգարա կը յայտարարէ թէ ոչ մէկ լուրջ առաջարկ բերուած է իրենց եւ այդ պատճառով իրենց համար նորութիւն չըկայ եւ եթէ ցարդ ցամաք չեն ելած, պատճառը ծովն էր որ շատ ալեկոծ է եղած... :

Թուրքերու համար ամէն բան շատ յստակ է : Ի՞նչ գործ ունին Ամերիկացիք այս հարցին մէջ : Անոնք իրենց պատերազմը կ'ընեն (Վիէթնամ) մենք ալ մերը կ'ընենք » :

Անգարա Մոսկուայի հետ ալ փըլիրթ կ'ընէ եւ Յունաստանի ներկայ վարչաձեւն ալ լաւ պատրուակ է անշուշտ որ Խորհ. Միութիւն, խաղաղութիւն ուզելով հանդերձ, առիթէն օգտուի ձաղկելու համար Աթէնքի ղեկավարները, հին եւ մաշած ածականներով «խօսելով վարչապետ Տէմիրէլի հետ», կ'ըսէ Անգարայի խորհրդային դեսպանը, Աթէնքի միապետական–ֆաշիստներու ոճրային քաղաքականութեան մասին, որոնք այդքան անմեղ Թուրք զոհեր ըրին Կիպրոսի մէջ » :

Անշուշտ եթէ Յունաստան «ժողովրդավար » վարչաձեւ ունենար, անմեղ զոհերը յոյն կ'ըլլային փոխանակ Թուրքի :

× Անգլիացիներն ու Ամերիկացիները որոնք Կիպրոս կ'ապրին սկսան մեկնիլ :

× Խորհրդային դեսպանին հարցում եղած է .— « Ի՞նչ պիտի ընէ Խորհ. Միութիւնը պատերազմի մը պարագային Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ » :

Պատասխան .— «Ով որ ապրի, կը տեսնէ » :

Յունաստանի մէջ ալ պատրաստութիւններ կը տեսնուին :Ժողովուրդը սկըսած է ուտելիքի պահեստ ընել :

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՄԱ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ... ԲԵՐՆԻ ԾԱՄՈՑ

Ա.

ԽՄԲ. — «Միլլէթ»ի արտօնատէր – խմբագրապետ Ճէմալ Գութայ իր շաբաթաթերթին մէջ սկսած է հրատարակել յօդուածաշարք մը ··· Հայոց նուիրուած : Շատ հետաքրքրական է սա խորագիրը . — «ԱՅՍ ԵՐԿՐԻՆ ԲՈՒՆ ՏԷՐԵՐԸ » : Հայոց մասին է խօսքը : Եւ Գութայ կը շարունակէ . —

« Գրեթէ միշտ փոքրամասնութիւնները եղած են երկրին եւ ի մասնաւորի Օսմ. Կայսրութեան օրերու տիրող տարրը, իսկ Թուրքը որ պէտք էր որ տէրը ըլլար անոնց, իրականութեան մէջ եղած է պարզապէս իրենց ծառան, գրեթէ միշտ անոնց կարօտ ու ենթակայ, իր ամէն բանով » :

ԱՆՎԵՐՋԱՆԱԼԻ ՏՈՒԱՅՏԱՆՔԻՆ ԱՒԱՆԴԱՊԱՀԸ

« Ամէն անգամ որ առիթը գտնելու ըլլամ հանդստանալու, կը դիմեմ «խրատիչ բարեկամ»ի մը, որ է Օսմ. Խորհրդարանի ատենագրութիւններու ժողովածուն, ուր հաւաքուած են տեղեկագրերը Առաջին Սահմանադրութենէն մինչեւ Հանրապետութեան շրջանները : Առանց նկատի ունենալու անոնց համար զոր – ծածուած զանազան բացատրութիւններ, սա բացորոշ է թէ բոլորին ալ նպատակն էր երջանկութիւնն ու բարօրութիւնը ապահովել այս երկրին մէջ ապրող ժողովուրդներուն :

Մեր այս գրոյցին ընթացքին, ես ձեզի պիտի խօսիմ Խորհրդարանական վիճաբանութեան մը եւ անոր հերոսներուն մասին : Այս գրութեան մէջ խնդրոյ առարկայ երկու հոգիին նկարները կը տեսնէք արդէն քովի սիւնակներուն վրայ . — Երկուքն ալ նոյն նահանգին երեսփոխաններն էին : Փաթթոցաւորը Սեբաստիոյ երեսփոխան Ահմէտ Շիւքրիւ էֆէնտին է, իսկ ֆովինն ալ դարձեալ Սեբաստիոյ երեսփոխան Տոքթէօր Նազարէթ Տաղաւարեան էֆէնտին : (Թերթը կը հրատարակէ երկուքին ալ լուսանկարները) :

Երկրորդ Սահմանադրութեան առաջին շրջանին, Խորհրդարանի բեմին վրայէն խօսող երեսփոխաններուն թիւը յիսունը չէր անցներ, հակառակ անոր որ նոյն այդ Խորհրդարանը 541 անգամ ունէր : Նաեւ այս տխուր շրջանին մէջ, մենք ցաւով տեսանք եւ ստուգեցինք, թէ ինչպէս պատրաստութենէ զուրկ տարրեր լեցուցած էին մեծ մասամբ Խորհրդարանը եւ զանազան յետին նպատակներով մարդիկ կը ջանային խաթարել խորհրդարանականութեան ոգին, իրենց այլազան հաշիւներուն համար : Այս Խորհրդարանին մէջ, Սեբաստիոյ երեսփոխան Ահմէտ Շիւքրիւ էֆէնտին շատ ցանցառօրէն կը տեսնենք բեմին վրայ, ուր կուգայ իր շրջանը հետաքրքրող նիւթերու մասին խօսելու համար : Եւ սակայն, ի փոխարէն դարձեալ նոյն այդ շրջանի երեսփոխաններէն եւ ընկերը Տոքթէօր Տաղաւարեան էֆէնտիի՝ իրենց կուսակալութեան սահմաններուն մէջ գտնուող գիւղացիներուն մեծ վնասներ պատճառող, կենդանիներու հիւանդութեան մը մասին տուած հարցապնդումին առիթով՝ այնպիսի ճառ մը խօսեցաւ, որ եթէ այսօր իսկ զայն մեկնաբանելու եւ վերլուծելու առակ դլուխ մը գտնուի, շատ դիւրաւ յայտնի կ'ըլլայ այնուհետեւ հասկնալ, թէ ո՞ւր կը գտնուին Օսմ. Կայսրութեան փլուզումին բուն պատճառները : Աւելին, ան մարդիկը կը զբաղեցնէ տակաւին այսօր ալ, այժմ էականութեան որոշ համեմատութեամբ :

Հիմա, թոյլ տուէք ինծի, որ ետ երթամ 57 տարիներ, մինչեւ 1910 թուականը եւ ջանամ ամփոփել ձեզի պատմականը դէպքի մը որ հետեւեալն է .—

Այն հիւանդութիւնը, որ տակաւին մինչեւ այսօր գլխաւոր պատուհասն է մեր երկրի բոլոր կենդանիներուն, (շապի հիւանդութիւն), 1910ին մեծ վնասներ կը պատճառէր մանաւանդ Փոքր Ասիոյ անասնաբուծութեան : Տաղաւարեան էֆէնտի հարցապնդում մը կու տայ Խորհրդարանին եւ կը փափաքի գիտնալ, թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք առած է Հանքային, Երկրագործական եւ Անտառապահական նախարարութիւնը, այս ահաւոր հիւանդութեան առաջքն առնելու համար : Տոքթէօր Տաղաւարեան այս առթիւ, կը շեշտէ, թէ իր ընտրաշրջանին մէջ մեծ է այդ հիւանդութեան յառաջացուցած վնասը, փաստերով ցոյց կու տայ զայն իր բոլոր սարսափելիութեամբ ու թուանշաններ տալէ ետքն ալ, աւելի համոզիչ ըլլալու համար՝ վկայութեան կը կանչէ իր պաշտօնակիցը՝ Ահմէտ Շիւքրիւ էֆէնտին, որպէս զի հաստատէ ճշմարտութիւնը իր բառերուն :

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Երեւանի «Արարատ» ոտնագնդակի խումբը, Խորհ. Միութեան առաջին դասի ախոյենական մրցումներու շարքին, ծանր պարտութեան մատնեց Մոսկուայի «Թորփետօ»ն, 5–0 արդիւնքով :

Մրցումը տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ : Տասնեակ հազարաւոր մարզասէրներ ոգեւորուած ծափերով, ջերմ բացագանչութիւններով ընդունեցան այս բացառիկ յաղթանակը :

Առաջին, երթի մրցումին, «Արարատ» պարտուած էր 4–3 արդիւնքով :

Ներկայիս Արարատ ութերորդ տեղը կը գրաւէ ընդհ. դասաւորումին մէջ :

×

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Վաստակաւոր դերասան Վահրամ Փափազեան, որ այժմ 79 տարեկան է, իր բեմական հարուստ գործունէութեան համար ստացաւ Խորհ. Միութեան բարձրագոյն՝ Լենինի շքանշանը :

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

Ինքնագոհ սնապարծութեան տօն մը չէ այս, «Դաշնակցութեան Օր»ը, որ հաստատուեցաւ 1925ին, համաձայն 10րդ ընդհ․ ժողովի որոշման :

Դարերէ ի վեր հայ ժողովուրդը ունի տօներ եւ յիշատակներ, որոնց տարե-դարձը կը տօնէ անխափան, պաշտօնք մը խունկով կամ չքեղաշուք հանդիսաւորութեամբ : Ընդհանրապէս պարտութեան եւ լացի օրեր են անոնք, կամ զուտ կրօնական, համաքրիստոնէական յիշատակներ, որոնք մեքենաբար իրարու կը յաջորդեն :

«Դաշնակցութեան Օր»ը բառին տառական իմաստով տարեդարձ մը չէ, ոչ ալ յիշատակի տօնը այս կամ այն մեծ դէպքին, այլ վերյիշումը, խտացումը ամբողջ շրջանի մը պատմութեան, իր յաղթանակներով եւ ցնցումներով : Հայկական վերածնութեան, «ազատութեան ճանապարհ»ի նոր հանգրուան մը բացուեցաւ իննսունական թուականներուն : Շնորհիւ վաթսունական թուականներու լուսաւորութեան ճիգերուն եւ, աւելի վերջը, երկու հատուածներու հաղորդակցութեան, արդէն ունէինք սերունդ մը, որ պատրաստ էր գործի վերածելու ցանուած հունտերը : Ազատութեան տենչը վերացական խօսք մը չէր անոնց համար, այլ շօշափելի պատկեր մը, արկածալի, վսեմ ու գրաւիչ հեռանկար մը : Եւ անոնք պատմութենէն ու կեանքէն սորվելով անոր հասնելու միջոցները, ապաբէգ կ'իջնէին անձին վտանգով եւ կատարեալ վճռականութեամբ :

Այսպէս է որ ունեցանք աննման փաղանգը «արի արանց» հերոսներու, որոնցմէ տասնեակներու անունները գոց եղած են, բայց հազարեակներ կը մնան անյայտ եւ առանց երգի : Անոնք դէպի մահ գացին այնքան երկիւղածութեամբ որքան առաջին քրիստոնեաները : Անոնք ալ ունէին հաւատք մը, Հայրենիքի եւ ազատութեան գաղափարը, ու մինչ առաջին քրիստոնեաները քարայրներէն դէպի կրկէսները կ'առաջնորդուէին հլու հնազանդ, ապաուածալախ համակերպութեամբ, մեր առաջին ռազմիկները կը կռուէին մինչեւ վերջին փամփուշտը, եւ իրենց արեան կաթիլներով կ'արծարծէին կրակը :

«Դաշնակցութեան Օր»ը, ուրեմն, առաւելապէս փառաբանութեան օրհներգ մըն է, գիտակցութեան եւ պայքարի «Մեծացուցէ»ն, որուն առջեւ չի կրնար չխոնարհիլ ամէնէն խորթ անհատն անգամ : Այստեղ չկայ կուսակցական մենաշնորհ, ոչ ալ հատուածական խտիր : Ո՛վ որ մեռաւ ազատութեան համար, առանց հաշուելու եւ առանց վայրկեան մը ընկրկելու, իրական արժէք մը, պարծանք մըն է ո՛րեւէ ժողովուրդի համար :

Վա՜յ անոնց որ չեն գիտեր յարգել իրենց մեռելները : Դաշնակցական ուխտեալներուն հետ ինկած են նաեւ շատ ու շատ ուրիշներ, կուսակցական կամ ոչ․ ինչպէս անկէ առաջ ու անոր հետ զոհուած են հազարներ, միեւնոյն գաղափարներուն համար : Մենք ակնածանքով կը խոնարհինք բոլորին առջեւ, եւ կ'ուզէինք որ անոնց յաջորդները չգոհանային միայն անոնց յիշատակներով :

Բայց Դաշնակցութիւնը, ինքն իրեն համար հաստատելով տարուան մէջ մասնաւոր Օր մը, կ'ուզէ ոչ միայն արդար հպարտութեամբ նայիլ իր անցեալին, իբրեւ հզօրագոյն ազդակը հայ ազատագրական գլուխգործոցներուն, այլեւ թարմանալ, ամրանալ ինքն իրմով : Ազատամարտը չէ վերջացած, տարաբախտաբար․ եւ այն կայծերը որ սերունդներ վառեցին երէկ, կը մնան, տակաւին, իբրեւ մշտավառ մոբեններ : Որքան ալ փոխուած ըլլան աշխարհն ու մարդիկը, սրբութիւններ կան որոնք յաւիտենական են : Այդպէս է ազատութեան գաղափարը, որ կը ծնի մարդուն հետ, բայց եւ կը խափանուի անո՛ր ձեռքով : Եւ որքան ատեն որ խափանողներ եւ բռնացողներ կան, անպակաս պիտի ըլլան ըմբոստացողներն ու կռուողները : Թէեւ տարբեր պարագաներու մէջ, այդ հողը ունինք այսօր ալ : Եւ, եղերական ցնցումներէ յետոյ, ունինք նաեւ սփոփարար կէտ մը, — այլեւս չկան խարխափումներ : Անցեր է փորձի շրջանը, եւ հայ ժողովուրդը կանգ առած է որոշ, թանձրացեալ հանգրուանի մը վրայ, — Միացեալ Հայաստան : Թափուած արիւնը բիւրաւոր ակերով եկած յանգած է կորիզի մը ուրկէ անդին փրկութիւն հեռու չէ :

> ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ այն ուժն է, որ եզնեցաւ խուրձի մը վերածել ցիր ու ցան կայծեր, եւ մէկ դրօշի տակ համախմբել նախ փոքրաթիւ խումբեր, յետոյ ամբողջ բազմութիւններ : — «Ազատութիւն կամ մահ» :
>
> «ԴՐՕՇԱԿ», 1928, թիւ 10

Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի ծոցէն քաղած է իր ցանած հունտերը․ եւ որքան աւելի ուժ ունենայ զանոնք զարգացնելու, այնքան պիտի մօտենայ այդ օրը :

Ընկեր կամ համակիր, բոլոր անոնք որ ոգեւորութեան եւ ներշնչման կարօտը ունին, «Դաշնակցութեան Օր»ը պիտի նկատեն ոչ միայն անցեալ փառքերու յիշատակ մը, այլեւ առիթ մը ինքնագատատանի :

Գացողներուն փառքը երգած ատեն, պիտի չմոռնանք նաեւ ճոխացնել անոնց աւանդները :

Շ․

1926

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻ՞ՒՆ

ԹԷ ՕՐՀԱՍԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ

Միտքի ծուլութեամբ կամ սոսկ աւանդաբար է որ մեր ինքնապաշտպանութեան շարժումը յորջորջուած է յեղափոխական : Յեղափոխութիւնը, հակառակ իր ազնուական իմաստին որ բարձրագոյն նուիրագործումը ստացաւ Ֆրանսայի մէջ, կը բովանդակէ պչրանքի խորք մը : Այս յաւելեալ սահմանումով բնաւ չեմ ակնարկեր այն յեղափոխութիւններուն որոնք կատարուած են թագուհիի մը խուռվիչ աչքերուն կամ թագապահանջ իշխանի մը քմայքին համար : Ատոնք մարդկային այլասերումի, հաւաքական մտագարութեան նշաններ են :

Բայց երբեմն աւելի բարձր գին սահմանած են երիտասարդներու արիւնին՝ զայն թափելով սկզբունքի մը յաղթանակին համար, որմէ ժողովուրդ մը իր տնտեսական բարօրութիւնը կը սպասէր : Կը ճանչնանք նաեւ յեղափոխութիւններ որոնք ձգտած են սրբագրել ազգի մը զանազան խաւերուն մէջ տիրող քաղաքական անհաւասարութիւնները : Եւ ուրիշներ, աւելի լուրջ քաղաքական շարժումներ որոնց չեչտակի խէջալը եղած է թօթափել օտար լուծ մը որ կը կաշկանդէր իրենց ցեղային ուրոյն քաղաքակրթութիւնը :

Ամէնքն ալ մարդկային, ամէնքն ալ արդար են այս նպատակները եւ մարդ պէտք է Գրղուսի կամ Ներրովթի ստորոտը ծնած Հայ ըլլայ՝ պչրանք տեսնելու համար անոնց մէջ :

Այո՛, որովհետեւ Հայութիւնը զուրկ ըլլալով ամէնէն տարրական իրաւունքներէն, չէր կրնար բարձր տեսիլքներ ունենալ : Ան վաղուց կորսուած էր ազգային արժանապատուութեան ճաշակը, վաղուց ընտելացած էր գերի ժողովուրդի հոգեբանութեան հետ : Գոյութեան հարցը այլեւս բնական իրաւունք մը չէր անոր համար, այլ շնորհ մը որ պիտի կաթէր Թուրքին հաշտ նայուածքէն : Եւ ի՛նչ մատաղներ չէր կրած որպէսզի բոլորովին չցամքի այդ «շնորհաց չիթ»ին ժլատակը : Սրբութիւն, ազգային աւանդութիւն, լուսաւոր ցեղի մեր պատմական համբաւը, ամէն ինչ տուինք կարենալ ուտելու համար այն ոսպնաթանը զոր սակայն մենք վաստակած էինք : Խորենացիի մատեանը, խաչուելու աճէն, ողջ ողջ թաղուած էր տատասկին մրուր աճառներուն մէջ : Մեր հէքեաթներուն հերոսները, բոլորն ալ խլամացած էին պահելու համար ... իրենց գոյութիւնը : Սասունցի Դաւիթը՝ «Տէլի Օղլան» կը կոչուէր, եւ Շուշանիկ իշխանուհին «Կիւլփարի» անունը առած էր : Գողթան երգերը մոռցուեցան եւ հայ թառն ու կիթառը սկսան մոնկոլեան եղանակներ մլաւել :

Մէկ խօսքով Հայութիւնը իր հոգին ծախեց որպէսզի կարենայ մարմինը զերծ պահել, բայց այս անարժան առեւտուրն ալ անզօր եղաւ բարուքելու իր կացութիւնը : Որովհետեւ հայ աղջիկը, իր ինքնամխուումի ճիգին, չկրցաւ իրեն պարտադրուած սեւ պարեզօտին մէջ լուծել իր աչքերուն սեւ փայլը որ չարումակեց գրգռել չնական ախորժակները : Միթէ եղինձներուն մէջ բուսած վարդը կրնա՞յ ուրանալ իր թոյրն ու բոյրը : Հայ մանուկը թաղուեցաւ հօրենական խրճիթին մէջ, առկայծ ճրագի մը դիմաց յագեցնելու իր լոյսի ծարաւը, բայց տնակը խարխուլ էր, եւ պատերուն ծերպերէն զուրս սուլուող նշողիւնը բաւական եղաւ որ շուրջը յառաջ բերելու տեսլութեան հրդեհը : Ի՞նչ ընէր տղան : Ցանցանքը փոսուեւա՞յ՞ն է, եթէ բնութիւնը լոյսի շիթ մը դրած է անոր մէջ :

Օտարները որ ակամայ կը ծանօթանան այս դժնդակ պայմաններուն, ինքզինքնուն հարց կուտան թէ ի՞նչպէս տոկաց Հայ ժողովուրդը : Պէտք չէ շփանալ այս զարմանքին հանդէպ որ մեծարանքի ուղերձի մը պէս կը բարձրանայ դէպի մեզ : Մենք կը մերժենք այս ձրի խունկը : Բարոյական ի՞նչ արժանիք ունի եղը որ անդուլ մշակի մը վարոցին ներքեւ անընդհատ կը ճեղքէ հողը, կամ կապուած բերանով կը կամնէ ցորենը կալին մէջ : Մեր ժողովուրդը իր տառապանքին մէջ խորանալով հասած էր այն աստիճանին ուր հիւանդը այլեւս կը կորսնցնէ ցաւին ըզգայնութիւնը : Հոգեկան մարզին մէջ այս վիճակը փոխանցումի շրջանն է մարդկութենէ դէպի անասնութիւն ,

Բոլորովին տարբեր էր հայ «չափաւոր», «խոհեմ» տարրին մտածումը այս կացութեան մասին : Անոր դատաստանին մէջ հայ գիւղացին նախասահմանուած էր գերութեան, իսկ Թուրքը իշխելու : Ինչպէս սէզը բուսած է ոտքի կոխան ըլլալու, իսկ չահաքրամը լանջապսակ դառնալու համար : Մեր գոյութիւնը պահե-

> ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ այս նստակեաց եւ կորաքամակ ժողովուրդէն արտադրեց — ու զարգացուց — սերունդ մը, ընդունակ սուր եւ հրացան գործածելու նոյնքան նարտարութեամբ եւ գիտակցութեամբ, որքան խոփն ու արօրը : — «Ակն ընդական, ատամն ընդ ատաման» :
>
> «ԴՐՕՇԱԿ», 1928, թիւ 10

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

ՎԻԷՆՆԱԿԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

(ՀԻՆ ՅՈՒՇԵՐ)

1893 թիւն է, ամիսը՝ Օգոստոս, անոր երրորդ տասնեակի սկիզբը․ օրը՝ Հինգշաբթի :

Վիեննական Մխիթարեան միաբանութեան Մայրավանքի բոլոր միաբանները եւ ժառանգաւորաց վարժարանի աշակերտները, — յատկապէս ամարանոցէն վար իջած — աւագ դռնէն սկսած մինչեւ ընդունելութեան դահլիճը, կարգով շարուած են ու անհամբեր կը սպասեն մեծ Հիւրին :

Կառքերու անիւներու ձայները լսելի կ'ըլլան... Ինքն է... Խրիմեան Հայրիկը, — Հայերուն նորընտիր Կաթողիկոսը... : Ձեռքերը իրարու կը մերձենան եւ խլացուցիչ ծափեր՝ ուրախութեան յայտարար կ'ըլլան :

Կառքէն վար կ'իջնէ Հայրիկը : Ժամաճակակից հայ մեծ դէմքերէն երկուքը իրարու հետ կ'ողջագուրուին : Խրիմեան Հայրիկը եւ Այտընեան Աբբահայրը իրարու հետ խօսելով սանդուխներէն վեր կ'ելլեն :

×

Դահլիճին մէջ Այտընեան աբբահայրը Վեհափառ Կաթողիկոսին կը ներկայացնէ իր միաբանները : Անոնց մէջ է ձեռներէց Հ․ Գրիգորիս Գալէմքեարեան, որ օրուան հանդէսին կարգադրիչն է : Հոն է մեծատաղանդ բանասէր Հ․ Յակոբոս Տաշեան համեստ վարդապետը, որուն անունը արդէն հանրածանօթ է, թէեւ ինք դեռ շատ երիտասարդ եւ նոր գրող : Հայրիկը քնքշօրէն կը բռնէ անոր մատները ու կ'ըսէ․

«Միտքդ արթուն եւ մատներդ միշտ դալար մնան : Գրէ՛, չեմ ըսեր լաւ գրէ, գի երբեք գէշ չես գրեր» :

Ժառանգաւորաց վարժարանէն աշակերտ մը յուզիչ շեշտով բարի գալուստի ուղերձը կը կարդայ, ապա Աբբահայրը իր եւ միաբանութեան ուրախութիւնը կը յայտնէ եւ արեւշատութեան ու յաջողութեան ջերմ մաղթանքներով բաժակը կը բարձրացնէ : Վեհափառ Հայրը կը պատասխանէ․

«Շէն ու ծաղկուն մնայ Մխիթարի յարկը» :

Բաժակները կը պարպուին կեցցէ՛ներու տարափին տակ եւ բառ բառի, խօսք խօսքի կը յաջորդէ : Յետոյ մեծ Հիւրը իր շքախումբով, Աբբահօր առաջնորդութեամբ ու քանի մը միաբաններու հետ կ'այցելէ ճոխ մատենադարանը, թանգարանը, բայց յատուկ ուշադրութեան առարկայ կ'ընէ տպարանը, ուր մամուլներ կը ճռնչեն եւ «Հանդէս ամսօրեայ» ամսագրին նոր թիւ մը կը ցուցադրեն եւ ուր գրաշարները — ամէնքը անխտիր գերմանացի եւ հայերէնի բացարձակ անծանօթ — հայերէն գիրեր եւ յօդուածներ կը շարեն :

×

Մեկնումի պահուն, զոյգ առաջարկներ կ'ըլլան Մեծ Հիւրին : Ամարանոցին մէջ հացկերոյթի նստիլ : Կը տրուի հաւանութիւն, եւ արձանագրութեան մատեանին մէջ քանի մը տող յիշատակ թողուլ : Կը գրուին հետեւեալ տողերը․—

«1878 Յուլիս 11, եկայ Վիեննա, այցելեցի Մխիթարեան վանուց : 1893 Օգոստոս 31 դարձեալ այցելութեան եկի ի սոյն վանս, յորում ժամանակի ուխտին վանահայրն էր Գերապայծառ Տէր Արսէն Աբբայ․ Այտընեան, տեսի ամէն յառաջդիմութիւն, աշխատութիւնս դրական հանդէսի, օրհնեցի եւ մաղթեցի որ երթալով եւս պտղաբեր լիցի վասն փառացն Քրիստոսի եկեղեցւոյն : Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց՝ Խրիմեան Հայրիկ» :

Գրիչը, որով այս տողերը գրուած են, կը պահուի Մայր վանքի թանգարանին մէջ : Նաեւ նկարը, զոր յաջորդ օրը կը յղէ նուէր՝ վրան գրելով․ «Յիշատակ առ միաբանական ուխտն Մխիթարեան — Վիեննա, Խրիմեան Հայրիկէն, թէ կենդանիր մահկանացուիս երթայ ի գերեզման, ստուերն իմ մնասցէ առ ձեզ յիշատակ» : Նմանապէս կը ղրկէ իր երկերէն «Հրաւիրակ Երկրին Աւետեաց», որ մատենադարանին մէջ կը մնայ :

Իսկ հացկերոյթը տեղի կ'ունենայ Մանուէր անուն գիւղի Մխիթարեան տան մէջ, ուր անոր ի պատիւ՝ սեւաչուի ու կայտառ աշակերտներ ժառանգաւորաց վարժարանի՝ կ'երգեն շարականներ : Պահը աւելի հաճելի կ'ըլլայ անոնց գեղգեղանքով ու Հայրիկի անոյշ ժպիտով եւ պատմած դէպքերով ու զրոյցներով :

Մինչեւ այսօր դեռ կը յիշուին... :

Հ․ ՀԱՄԶ․ ՈՍԿԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

լու միակ միջոցն էր այս, ըստ անոր «Իմաստուն» դատողութեանը :

Բայց ի՞նչ կ'արժէ գոյութիւնը ցեղի մը որ զուրկ է մտածումէ եւ զգացումէ : Ո՞ր մարդկային բարիքին, ո՞ր ընկերային բարձր նպատակին պիտի ծառայէր նման մարդկակոյտ մը : Եթէ կան այդ պիսի ժողովուրդներ, լաւ է որ անոնք փճանան եւ աղբի վերածուելով բարուքին երկրագունդին խոպան մասերը որ պէսզի գոնէ ուղտափուշը աւելի առատութեամբ աճի այդ վայրերուն մէջ : Քի՞չ վայրենի փարիա կայ Ասիոյ մէջ ուր հարկ ըլլար անոնց շարքերը խտացնել հայ գունդերով :

Որքան ալ տխուր ըլլայ, պէտք է խոստովանիլ, որ մեր ժողովուրդը իր բարոյական այլասերումը լրացնելու մօտ էր, Հայութիւնը իր ցեղային հողին աւանդելու վրայ էր, երբ վերջապէս վտանգը նմարողներ գտնուեցան :

— Ինչո՞ւ, ո՛վ ամլացած Հայրենիք, ինչո՞ւ այդքան ուշ երկնեցիր Քրիստափորը, Զաւարեանն ու Ռոստոմը եւ Փէտայի զաւակներուդ քաջարի փաղանգը : Ինչո՞ւ մանաւանդ չտապեցիր հողին երեսը հանել այնքան մարդակերպ ճիւաղներ եւ հայանուն դաւաճաններ որոնք սեւ իժերու նման յուռթի ստինքներէդ կախուելով՝ քու արդար կաթէդ զրկեցին հարազատներդ :

Անհաշուելի են այն կորուստները որոնց ենթարկուեցաւ ազգը սա պարզ պատճառով որ ուժերու կազմակերպութիւնը ուշացաւ : Ամբողջ շրջաններ թրքացան կամ քրտացան, առաջնորդութեամբը հին տոհմերու, որոնք իբրեւ ստուերները վաղեմի փառքերու, դեռ կը թափառէին հայ հողի վրայ, Ռշտունիքէն մինչեւ Տարօն :

Բայց հայ ժողովուրդին բազուկներէն աւելի միտքն էր որ կաշկանդուած էր : Տեսակ մը չարաղեցիկ խմնոսացումով կարծէք Հայը դադրած էր վստահելէ իր ուժին : Ժողովուրդը աւելի դիւրիւթեամբ կը հաւատար թեւաւոր ուղտի մը առասպելին, քան քաջազէն Հայու մը պատմութեանը : Ո՞վ պիտի ձերբազատէր հայ հոգին այս դարաւոր ու ահաւոր կախարդանքէն :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը սուրն էր որ գործեց այդ հրաշքը :

Եւ սակայն այս սուրին փառաբանութիւնը կատարելու համար չէ որ Դաշնակցութիւնը կը մտածէ իր տարեդարձին մասին : « Քաջութիւնը քաջութեան համար » սկզբունք մըն է որ դատարկապորտ ասպետներուն կը վայելէ : Բայց մեր փրկութեան յոյսը «օձու բերնին մէջ բուսած ծաղիկ» մըն էր, եւ սուրը Փէտայի ձեռքին մէջ ծառայեց իբրեւ գործիք՝ այդ ծաղիկը խլելու համար վիշապին կլափէն :

Ո՞վ է որ այսքան բնազդական պահանջ մը չփոթած է քաղաքական յաւակնութեան, կամ ցեղային մեծամոլութեան հետ որ կրնայ տուն տալ յեղափոխութեան : Մերը յեղափոխութիւն չէր, մերը օրհասական պայքար էր · մերը յօշոտուող զոհին անխուսափելի անդրադարձ շարժումն էր որ անզօր բողոքի մը պէս պիտի կրկնուէր յաւիտենօրէն, առանց նեղացնելու ծուարող դազանը :

Դաշնակցութիւնը վարելով այդ շարժումը, անոր մէջ դրաւ ոգի եւ զօրութիւն :

Ի՛նչ փոյթ : Կեղծ ինքնագոհութիւնը տկարին մխիթարանքն է, եւ Դաշնակցութիւնը կ'արհամարհէ այդ կեղծ փայլը :

Հապա իր տարեդա՞րձը :

Դաշնակցութեան մտածումին մէջ, ան նոր առիթ մըն է մոռնալու իր անհուն զոհաբերութիւնները, պանծացնելու համար միայն այդ զոհաբերութիւններու պտուղը — Հայ Ազգին բարոյական վերածնունդը :

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

... Մեր եւ մեր հայրերի արիւն — քրտինքով ոռոգուած մեր քառասուն դարերի շքեղ հայրենիքը Թիւրքին ձգած սեղմուած եւք Արաքսի ափերին եւ խեղդուում եւք անհող՝ մեր իսկ հողերի մէջ : Մինչ Մասսի ձորերում Թուրքի քնդանօթներն են որոտում :

Ահա ա՛յս է որ պիտի փոթորկէ եւ ծառս հանէ մեր եւ մանաւանդ մեր մատաղ սերունդների հոգին ու կամքը :

Տեսա՞ծ էք դարբնոցը :

Ահա վարպետը հանում է բոցավառ հնոցից շիկացած երկաթը, կրակի կատաղութիւնից խենթացած մետաղը փշշում է ու շանթեր արձակում, կիզիչ աստղերը վառում ու խոցոտում են վարպետի մերկ բազուկներն ու ձեռքերը · առանց ճիչի ու առանց հառաչանքի նա նետումէ շիկացած երկաթը սալին եւ կանչում կռանաւորներին :

« Զարկեցէ՛ք, զաւակներս, զարկեցէ՛ք անդադրում, մինչեւ կռուի ու կոփուի խոփը, որ մայր հողի կրծքից գարնանը նոր կեանքը պիտի շորթի ...» :

Ու յետոյ հնոցի մոխիրն է վերցնում մի բուռ ու ցանում այրուածքներին ու վէրքերին :

Այսպէս մեր դատը — շիկացած երկաթ որ կայծակի անձրեւով վառում, մրկում է մեր բազուկները : Բայց փոյթ չէ, պիտի զարկենք, զարկենք մեր կռանները, մինչեւ որ կռենք, կոփենք Հայոց աշխարհի լիակատար ազատութիւնը :

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

«ԻՍԿ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՍՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆ Է...»

1896ին, այսինքն Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութենէն ճիշդ վեց տարի ետք, Վասպուրականի Արծիւին՝ Խրիմեանի այս հաստատումը, այնքան բնորոշ եւ իմաստալից իր ձեւով եւ խորքով, պերճախօս փաստն է այն պատմական դերին, զոր Դաշնակցութիւնը կատարեց հայ իրականութեան մէջ :

Ամէնէն առաջ՝ Դաշնակցութիւնը եղաւ «ընկճեալ» եւ «խոցեալ» ժողովուրդի մը քաղաքական առաջադրութիւններուն եւ ազգային հանգանակին լրիւ արտայայտիչը : Դրօշակիրը :

Առաւելաբար այս անվիճելի իրողութեան մէջ պէտք է փնտռել մեր կուսակցութեան գոյութեան եւ կենսունակութեան փաստը : Հակառակ ներքին թէ արտաքին բոլոր խոչընդոտներուն : Հալածանքներուն : Վարկաբեկիչ կեղծուածքներուն :

Վեց տարիներ բաւարար դարձած էին, որ մեր ժողովուրդին հոգեկան վիճակին լաւագոյնս ծանօթ անձնաւորութիւն մը, Խրիմեան Հայրիկ, ըմբռնէր հայ կեանքին եւ, մանաւանդ, հայ մարդուն հոգեկան եւ իմացական գոյգ աշխարհներէն ներս կատարուած յեղաշրջումը :

Մանաւանդ՝ այդ հոգեփոխութեան կարեւորութիւնը :

Հ. Սահակ Կոդեան ժողովուրդները կը նմանցնէր անհատներու՝ մանկութենէ մինչեւ չափահասութիւն : Անգիտակից վիճակէ մինչեւ գիտակցական վիճակ :

Այսպէս եղաւ նաեւ մեր իրականութիւնը՝ վերջին հինգ — վեց դարերու հոլովոյթին մէջ : Երէկ՝ լոկ ժողովուրդ մըն էինք, տարտղնած, մասնատուած եւ, մանաւանդ, անխտէալ : Այսօր՝ ազգային առողջ հանգանակի տէր ազգութիւն մը կը ներկայացնենք :

Դաշնակցութեան աւելի քան երեք քառորդ դարու պայքարը՝ տասնամեակներ Հայրենի հողին վրայ եւ աւելի քան չորս տասնամեակ մը մայր հողէն դուրս, սատարեց մեր ժողովուրդին ինքնագիտակցութեան կազմութեան : Անոր ազգային դաւանանքի ձեւաւորումին : Այլ խօսքով՝ անկախ պետական կառոյց ունեցող ամբողջացած հայրենիքի մը մէջ ապրելու եւ ստեղծագործելու իր ներկայ ըմբռնումին :

Սահմանելու համար կարեւորութիւնը այս գործին, զոր կատարեց Դաշնակցութիւնը, պատկերացուցէք եւ բաղդատութեան դրէք հայ մարդուն երէկուան եւ այսօրուան հոգեկան ապրումներն ու մտաւոր ձգտումները :

Մանաւանդ միտք բերէք միջազգային վարդապետութեան մը դաւանանքը՝ ազգի եւ Հայրենիքի մասին, եւ Դաշնակցութեան յամառ եւ աննկուն պայքարը խորթ ըմբռնումներուն դէմ :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 77ամեակին առթիւ կատարուած այս հաստատումը, եթէ մէկ կողմէ կը ձգտի ցոյց տալ Դաշնակցութեան կատարած բախտորոշ դերը հայ իրականութեան մէջ, միւս կողմէ մեզ կը դնէ մեզի վիճակուած կարեւոր առաքելութիւնը շարունակելու պարտաւորութեան առջեւ :

Մինչեւ հայ ժողովուրդին ազգային հանգանակին վերջնական իրագործումը :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ դաշտերէն եւ լեռներէն դէպի քաղաք փոխադրեց — լով ազատութեան հանգամանքը, գործի վերածելով երգերն ու հառաչանքները, արշաւելով «ընդ հուր եւ ընդ սուր», յաջողեցաւ միս ու ոսկոր դարձնել վերացական գաղափար մը,— Ազատութիւն եւ հայրենիք :

Եւ ահա տարիներ ետք ալ կը քալէ նոյն ճամբէն : Զարաչար տանջուած, բայց աննկուն : Հայ ժողովուրդի կիսուն հետ կորսնցուցած իր ալ ազնուագոյն կէսը, բայց նորէն պատնէշին վրայ, հալածական՝ հայրենիքին մէջ, բայց խոր, աննկուն — չելի ակօսներ ձգած ետին : Ջկորնչաթափ՝ իր իսկ ձեռքով ձեւաւորուած պետութեան իշխանութենէն, բայց շրջապատուած գուրգուրանքով եւ յարաճուն բազմութեամբ՝ աշխարհի որեւէ մասին մէջ : Եւ միշտ գործօն :

«ԴՐՕՇԱԿ», 1928, թիւ 10

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

— Ամիսը վեց ֆրանք կուտամ :

Նոյն պահուն ճաշարանին մէջէն մարդու մը ձայն գոչեց.— Եօթը ֆրանքէն պակաս չըլլար, եւ վեց ամսուանն ալ կանխիկ կ'ուզեմ :

— Վեց անգամ եօթը քառասուներկու ֆրանք կ'ընէ, ըսաւ Թէնարտիէ խաթունը :

— Կը հաւանիմ տալու, ըսաւ մայրը :

— Ասկից ի զատ նաեւ տասնեհինգ ֆրանք պիտի տաք առաջին ծախուց համար, վրայ բերաւ մարդու ձայնը :

— Ընդամէնը յիսունեւեօթը ֆրանք կ'ընէ, ըսաւ տիկին Թէնարտիէ : Եւ այս թիւերուն հետ անորոշապէս նաեւ կ'երգէր,

Պէտք է, կ'ըսէր, մի մարտիկ

— Լաւ, կը վճարեմ, ըսաւ մայրը, ութսուն ֆրանք ունիմ : Քաղաքս երթալու համար ինծի ալ բան մը կը մնայ, բաւական է որ հետը քալեմ : Հոն ստակ պիտի շահիմ, եւ երբ սակաւ ինչ գումար մը կազմեմ, պիտի գամ սիրելի զաւակս առնելու :

— Պզտիկը ճերմակեղէն եւ զգեստներ ունի՞ :

— Հարցնողը էրիկս է, ըսաւ Թէնարտիէյի կինը :

— Անշուշտ ճերմակեղէն եւ զգեստներ ալ ունի խեղճ զաւկս : Արդէն հասկցայ որ էրիկդ է ան : Եւ ինչ աղուոր ճերմակեղէններ եւ հագուստներ · տասնողին խելքը գլուխէն կ'երթայ · ամէն տեսակէն ալ առատօրէն կայ, եւ տիկնոջ մը պէս մետաքսեայ զգեստներ ալ ունի : Ամէնն ալ սա տոպրակիս մէջն է ահա :

— Պէտք է ամէնն ալ տալ, կրկնեց մարդու ձայնը :

— Ես ալ գիտեմ որ պիտի տամ, ըսաւ մայրը : Աղուոր մը ԸԼԼԱԼ պէտք է որ բոլորովին մերկ ձգէի աղջիկս :

Տիրոջ դէմքն երեւնալով ·

— Լաւ, ըսաւ :

— Սակարկութիւնը որոշուեցաւ : Մայրը գիշերը ճաշարանին մէջ մնաց, ստակը տուաւ եւ զաւակը հոն թողուց · նորէն կապեց իր տոպրակը որ պարպուած եւ թեթեւցած էր ալ, եւ հետեւեալ առաւօտուն մեկնեցաւ՝ քիչ ժամանակէն վերադառնալու յոյսով :

Այսպէս հանդարտօրէն մեկնիլ կարելի է · բայց հանդարտ կերպով մեկնիլ չէ այն, այլ յուսահատութեամբ :

Թէնարտիէներուն դրացուհիներէն մին ճամբան հանդիպեցաւ այն մօրը որ գլուխը առած կ'երթար, եւ եկաւ ըսաւ անոնց ·

— Կին մը տեսայ քիչ մը առաջ որ փողոցին մէջ կուլար · խիղճուք բան մըն էր լացը :

Երբ Գօզէթին մայրը մեկնեցաւ, մարդը կնոջը ըսաւ ·

— Ասով պիտի կարենամ վճարել հարիւր տասը ֆրանքնոց պարտամուրհակս, որու պայմանաժամը վաղը կը լրանայ : Յիսուն ֆրանք կը պակսէր : Եթէ այս չըլլար, բողոք պիտի ըլլար ինծի դէմ եւ դատի պիտի կոչուէի : Պզտիկներովդ լաւ ականատի մը գործը կատարեցիր :

— Առանց միտքէս անցնելու այդպիսի բան մը, ըսաւ կինը :

ԳԼՈՒԽ ԻԶ.

ԵՐԿՈՒ ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Բռնուած մուկը շատ պզտիկ բան մըն էր, բայց կատուն նաեւ նիհար մուկ մը բռնած ատեն կ'ուրախանայ :

Այժմէն քանի մը բան ըսենք : Ծրագիրը ետքէն կը կատարելագործենք :

Այս անձերը այն կարգի անհատներէն էին որոնք ստորին վիճակէ բարձրացող տմարդի անձերու եւ վերին վիճակէ իջնող խելացի անձերու խորթ դասը կը կազմեն, որոնք միջակ եւ ստորին ըսուած դասերուն մէջտեղը կը գտնուին եւ որոնք առաջնոյն քանի մը պակասութեանց հետ երկրորդին գրեթէ բոլոր մոլութիւններն ունին՝ առանց ունենալու ոչ բանուորին վսեմ եռանդը եւ ոչ ալ քաղքենիին պարկեշտ կարգասիրութիւնը :

Թէնարտիէները կը վերաբերէին այն թզուկ բանուորութեանց, որոնք եթէ պատահաբար տխուր կրակով մը տաքնան, շուտով ճիւաղ կը դառնան :

Կինը անասունի մը եւ մարդը աւազակի մը տիպը ունէր : Երկուքն ալ կատարելապէս ընդունակ էին այն սոսկալի յառաջդիմութեան որով մարդ դէպի չարութիւն կը դիմէ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Կարպիս Քէլէչեան ,
Տէր եւ Տիկին Վահան Խիստավէրտեան (Պոլիս), Պ. Վարդան Արխանեան (Շի – քակօ), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Քէլէչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Քէչիչեան, Պ. Միհրան Քէչիչեան, Պ. Յակոբ Զուլալեան, Այրի Տիկին Սան – դուխտ Րէիզեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Աճէմեան , Թիւլպէնտճեան ընտա– նիքները եւ ընտանեկան համայն պարա – գաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն ի – րենց ամուսնոյն, քեռայրին, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԿԱՐՊԻՍ ՔԷԼԷՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հինգշաբթի իրի– կուն, Նոյեմբեր 23, իր բնակարանը, 81 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Նոյեմբեր 25) կէսօրէ ետք ժամը 15·45ին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Անիէռ – Քաթր – Ռուէթի գերեզմանա– տունը (Ռիւ տը Էկալիթէ) : Հաւաքուիլ բնակարանը . —

10, Rue d'Alsace, Asnières-Bécon

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Քէլէչեանի եւ ընտանիքին :

ՃՇԴՈՒՄ

ԿԻՐԱԿՈՍ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահազդին մէջ, տպագրական վրիպակի մը հետեւանքով, ազատորդներու կարգին չէին յիշուած հետեւեալ անունները. — Քաթիա , Վալոտիա , Քրիսթինա ՊՕ– ՂՈՍԵԱՆ (օդրացեալին թոռները) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախաբբ. Հայր. Միութեան Ֆրան– սայի շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր խո– րին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տի– կին Հ. Սարգիսեանի եւ իր զաւակնե – րուն, իրենց տագրոջ եւ հօրեղբօր Խա – չատուր Սարգիսեանի (Վալանս) մահ – ուան առթիւ :

×

ԼԻՈՆ. — Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ցա– ւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Պեր – ճուհի Թաղէոսեանի եւ ընտանեկան պա– րագաներուն , իր եղբօր՝ Մելքոն Պաղ– տասարեանի կսկծալի մահուան առթիւ , Ամերիկա :

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմա – կերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը :

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր , պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հա– ւաքելու համար հաւատացեալներու սըր– տաբուխ նուէրները :

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնու– թենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ գան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան , Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմի– տէն, Դաշնակցութեան 77րդ տարեդարձը կը տօնէ այս Կիրակի, Կրընոպլի Ռիւ Ժէի Սէն Լուի սրահը , կէսօրէ ետք ժամը 3ին : Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ Կը բանախօսէ ընկ. ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական բաժին , կազմիս երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներու կողմէ :

Հանդէսը կը վերջանայ խնջոյքով մը :

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր– եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հը– րաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի , եւ Րընա– ժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին ակումբին սրահը : Բոլոր ընկեր– ներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւ– նը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդա – մուհիները, Դեկտ. 2ին ժամը 15ին, Ա – հարոնեան ակումբը : Կը խնդրուի անդա– մուհիներէն ներկայ գտնուիլ ժողովին : Օրակարգ. — Հ. Օ. Մ.ի բացառիկ շըր – ջաբերականի ընթերցում :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միու– թեան կողմէ :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ , ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէր– ներով :

Parking assuré

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ Օծման 10րդ տարելիցը հանդիսաւոր կերպով կը տօնուի յառաջիկայ 17 Դեկտ. Կիրակի ա– ռաւօտ :

×

Շաւիլի հայ դպրոցի տարեկան հանդէ– սը 10 Դեկտ. Կիրակի ժամը 15ին, Շաւիլի քաղաքապետական սրահին մէջ , Ռիւ Սթալինկրատ :

Երգ, պար, թատերական ներկայացում աշակերտներու կողմէ : Հայ հասարակու– թիւնը կը հրաւիրուի քաջալերելու մեր փոքրիկները :

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան կազմակեր – պած տարեկան հանդէսը տեղի պիտի ու – նենայ Դեկտեմբեր 3ին : Մանրամասնու – թիւնները յաջորդով :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչու– թիւնս կը յայտարարէ որ հայերէնի դա – սընթացքները կը սկսին Նոյեմբեր 30ին , առաւօտեան ժամը 9 – 12 Ահարոնեան սրահը, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան :

Կը դասաւանդէ ՏԻԿ. ՄԱՆՈՒՇ ՇԱ – ՄԻՐԵԱՆ :

Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի որ ի – րենց պզտիկները արձանագրեն :

Հ.Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 77-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր (Նոյեմբեր 25) ժամը 9ին, 10րդ թաղա– մասի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Faubourg St. Martin — Paris (10e) — Métro : Château d'Eau

Կը նախագահէ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսին նաեւ ընկերներ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն) եւ Հ. Յ. Դ. Նոր սերունդի ներկայացուցիչը :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին , երգ, արտասանութիւն : Կը մասնակցի Մեներգ՝ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (Լիոնէն)

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր : Նուագախումբ

BERNARD DEDEDJIAN ET SON ENSEMBLE

Խօսնակ՝ Ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ

Փարիզի երեսփոխան եւ Քոնսէյէ Ժէնէրալ
KASPEREIT

եւ ներկայութեամբ 9րդի Պ. Քաղաքապետ
GERVILLE REACHE

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 3 ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES

Նուագախումբ Վարդիվանեան
Vedette des disques Malmaison

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Նաւասարդ խումբով

Ուսանողներուն կէս գին Մուտք 10 փրանք
Ապահովել սեղանները 924–38–54

1918 Հ.Մ.Ը.Մ. 1968

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՏԱՐԻ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. վարչութիւնը մի– ութեան հիմնադրութեան յիսնամեակի առթիւ 1968 թուականը կը հռչակէ յոբե– լենական տարի եւ կը հրաւիրէ Ֆրանսա– յի եւ բովանդակ սփիւռքի մարզական կազմակերպութիւնները համազգային շուքով տօնել այդ յիշատակելի տարե – դարձը :

Փարիզի մէջ յոբելեանը տեղի պիտի ունենայ 1968ի աշնան, ներկայ պիտի պի– տի ըլլան Հ. Մ. Ը .Մ.ի ապրող հիմնա – դիրներ Գր. Մերճանօֆ եւ Վ. Փափազ – եան :

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ԿՆԻՔ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

ՀՌՈՄ

Առաջնակարգ հիւրանոց եւ ընդու – նելութիւն լաւագոյն պայմաններու մէջ :

Կ'առաջնորդէ Լեւոնեան վարդապետ
33, Rue du Lt. Batany
92 — MEUDON
Հեռաձայն 644 – 24 – 34

Գին 400 փրանք ամէն ինչ հաշուած

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր երեկոյ շոգեկառքով — քուշէթ — Բ. կարգ

Վերադարձ Փարիզ 29 Դեկտեմբեր

Սահմանափակ տեղեր , արձանա – գրուիլ հեռաձայնելով 644–24–34 :

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԸ

ԹԻՐՈԼԻ ՄԷՋ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հայկական այս ընկերութիւնը ամէնէն հաճելի արձակուրդները կ'ապահովէ, ա – մէնէն մատչելի պայմաններով :

ՄԵԿՆՈՒՄ Դեկտեմբեր 23, «Ձիւնի զուարթ կառախումբով» : Վերադարձ Յունուար 5ին : Բնակութիւն սովորաբար ընտրուած պանդոկներու մէջ :

ԹՐԻՆՍԻ ՄԷՋ (1214 մեթր բարձրու – թիւն) : Դահուկի (սքի) դպրոց : Սքի եւ կօշիկ վարձու : Փաթինուառ :

ԾԻԹԱ ՊԱՆԴՈԿԸ.—Արդիական եւ հան– դըստաւէտ : Առատ եւ խնամուած ուտե – լիք, տաք եւ պաղ ջուր՝ 455 ֆրանք :

ԹԻՐՈԼԸՌ ՀՈՖ պանդոկ, նոր շինուած, շատ լաւ տեղ, առատ ու խնամուած ու – տելիք, տաք եւ պաղ ջուր, 445 ֆրանք :

ՑՈՒՄ ՎԻՆԸՌ պանդոկ, հանդստաւէտ, խնամուած ճաշ, պարասրահ, տաք եւ պաղ ջուր 396 ֆրանք :

Սահմանափակ տեղեր :

Արձանագրուիլ առանց յապաղումի :

Կանխավճար 100 ֆրանք : Վճարումի դիւրութիւններ :

Վերոյիշեալ գիներուն մէջ են կառա – խումբով ճամբորդութիւնը, (տեղերը վե– րապահուած), Ինսպրիւքէն Թրինս փո – խադրութիւնը վերոյիշեալ պանդոկները, բնակութիւն եւ ճաշ, արկածի – ապահո – վութիւն :

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-83

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 26 NOVEMBRE 1967

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ.

Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Հատը 0,40

LE NUMÉRO 0,40 F.

43րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11071

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 11.071

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԿԶԲՈՒՆՔԸ

ՉԻ ԲԱՒԵՐ

Լեզուական յօդուածները բազմաթիւ են մեր թերթերուն մէջ, Փարիզէն մինչեւ Երեւան, գրուած տարբեր ակնոցներով, երբեմն հատուածական մօտեցումով :

Շատ բան կը սորվինք Նարդունիին պրպտումներէն, զոնէ մենք ու մեր մը-տայնութիւնն ունեցողները, որոնք գի-տեն թէ բան չեն գիտեր եւ ամենայն գի-տութեանց վկայականով աշխարհ չեն ե-կած, ինչպէս շատեր :

Համոզուած ենք նաեւ, ու մանաւանդ, որ լեզու մը չի ճոխանար անպայման օ-տար բառերու մուտքով՝ հակառակ բո-լոր Ոսկերչեաններու տեսակէտներուն, եւ հարկ է, պահանջ է պահել արեւմը-տահայերէնի բիւրեղեայ մաքրութիւնը : Բայց ի՞նչ կ'ընեն հայագէտները այս ուղ-ղութեամբ :

Մենք մեր խօսքը կ'ուղղե՛նք նախ Նար-դունիին, որ ամէնէն մօտն է մեզի իր ա-մէնօրեայ ներկայութեամբ, նաեւ մեր պատուական Մխիթարեան հայրերուն, վիեննականեան կամ Վիէննական, որ ա-րեւմտահայ մշակոյթը փրկած են անհե-տացումէ : Ի՞նչ կ'ընեն այս վերջին պա-հապանները արեւմտահայերէնի, որպէսզի ան ալ վաղը չդառնայ ֆրանքեւհայերէն, Թուրքեւհայերէն, իտալեւհայերէն եւն. : Վասնզի մեր տագնապը չի նմանիր ուրիշ լեզուներու տագնապին :

Ֆրանսագէտներ կան, որոնք կը բողո-քեն անգլերէն բառերու գործածութեան դէմ Ռասինի լեզուին մէջ, բայց այդ մուտքը չաղաւաղեր լեզուն ինչպէս մեր պարագան է, վասնզի այդ բառերը մի-ջազգային իմաստ ստացած են եւ կը գործածուին բոլոր լեզուներու մէջ : Այսօր Սելֆ — Սերվիսը Նիւ — Եորքէն Փարիզ չէ եկած միայն, այլ հասած է Պերլին, Միլանօ, Պրիւսէլ, ինչպէս քաֆէթէրիան, որ Հռոմէն մեկնելով գրա-ւած է նաեւ Ամերիկան :

Մեր ցաւը ուրիշ ցաւ է :

Այսօր աշխարհ այնպիսի յեղաշրջում մը արձանագրած է գիտական, քաղաքա-կան մարզերուն մէջ, որ գիտերուն հետ կը ծնին նոր բառեր ու մենք, որ ամէն օր լուր կը փորձենք թարգմանել, կ'անձր-կինք ու քրտինք կը թափենք՝ երբ մա-նաւանդ արբանեակ մը լուսին կը հասնի, բացատրելու համար թէ ի՞նչ է կա-տարած դերը ու գտնելու համար համա-զօր բառերը բոլոր գործիքներուն եւ գի-տական մանրամասնութիւններուն :

Դիւրին ճամբայ է մեզի համար ֆրան-սերէնը դնել, տարածել ու նուիրագոր-ծել : Բայց այդ ֆրանսերէն բառը կը մտ-նէ ֆրանսահայերէնին մէջ եւ ո՛չ հայե-րէնին, ու Պոսթընի խմբագիրը պիտի գործածէ անգլերէն բառը, Պուէնոս — Այ-րէսի խմբագիրը՝ սպաներէնը, Թեհրանի խմբագիրը՝ պարսկերէնը, Պոլսոյ խմբ-բագիրը՝ Թուրքերէնը, Երեւանի խմբա-գիրը՝ ռուսերէնը, եւ այսպէս կենդանա-բանական պարտէզի վերածելով լեզուն :

Յառեսեսութեան մակիրը չորուի Թող մեզի, վասնզի իրատես ենք, երբ ըսենք որ արտասահմանի մէջ, այսօր կան ու վաղը չկան սակաւաթիւ վերջին հա-յագէտները : Եթէ ասոնք, որ հասած են իրենց կեանքին աշնան, նոյնիսկ ձմրան, հիւատարեն այսօ՛ր այս աշխատանքը, ո՞վ պիտի ընէ ատիկա վաղը :

Ուրեմն, երբ իրաւունք չենք տար Ոս-կերչեաններուն, պէտք է աշխատա՛նք տարուի այդ ուղղութեամբ :

Սկզբունքը չի բաւեր :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՄԻՋՆՈՐԴ ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

ՊՐՈՋԻՈ ԱՆԳԱՐԱ ԵՒ ԱԹԷՆՔ ԳՆԱՑ

Յունաստան եւ Թուրքիա հաւանեցան Ատլանտեան Ուխտի քարտուղար՝ Պրո-զիոյի միջնորդութեան Կիպրոսի հարցին համար :

Նախքան այս լուրը, կացութիւնը լաւ չէր : Թուրքիոյ Հանրապետութեան նա-խագահը հանդիսաւոր գիր մը կ'ուղղէր « Թուրքիոյ բարեկամ » բոլոր պետական ղեկավարներուն յայտնելու համար թէ Թուրքիա վճռած է բոլոր միջոցներով եւ վերջնապէս երաշխաւորելու Կիպրոսի Թուրք համայնքին ապահովութիւնը : Ու Թանի պատուիրակը որ Անգարայէն Ա-թէնք անցած էր, կը յայտնէր յոյն ղեկա-վարներուն թէ Թուրքերը մանրամասնօ-րէն պարզած էին թղթածրարը, բայց ոչ մէկ առաջարկ ըրած էին կարգադրութեան մը համար : Կը կարծուի թէ Ճոնսընի ներկայացուցիչին մէկնելէս ժամէ մը տեսակցութիւնը յոյն Արտաքին նախարա-րին հետ վճռական դեր մը խաղացած է : Արդարեւ այդ հանդիպումէն ետք, Վէնս կը յայտարարէր . — Արտաքին նախա-րարին հետ շահեկան եւ շինարար խօսակ-ցութիւն մը ունեցայ » :

Հաւանաբար Յունաստան քաշէ իր զօր-քը Կիպրոսէն, այնպիսի ձեւով մը որ ար-ժանապատուութեան խնդիր մը չըլլայ ի-րեն համար :

Անգարայի մէջ կը յայտարարեն թէ Պրոզիօ բարեկամաբար պիտի ընդունուի : «Կուզայ տեսնելու ոչ միջամտելու » կ'ը-սեն պատասխանատու շրջանակները :

Ցուցարարները կը շարունակեն պոռալ « պատերազմ կ'ուզենք, եւ կ'ուզենք կըռ-ուիլ առաջին գծին վրայ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարը, անդրադառնալով Նասրի ճառին, յայտա-րարեց թէ Ռայսը պատերազմ կ'ուզէ : Ապա էպան ըսած է նաեւ թէ Միացեալ Ազգերու ներկայացուցիչը, չուէտացի՝ Եառինկ, «ծանր եւ երկար պարտականու-թիւն մը ունէր, մանաւանդ ի տես Նասե-րի վերջին յայտարարութեանց » :

ՓԵՇՏԱՅԻ մէջ է որ Փետրուարին պի-տի գումարուի համայնավար կուսակ-ցութեանց ընդհ. ժողովը, որու գլխաւոր դրդիչն է՝ Մորհ. Մխութին :

ԻՐԱՔ, Սուտան, Յորդանան եւ Լիբա-նան կողմնակից են որ արաբական վեհա-ժողով մը գումարուի, մինչ Սուրիա կ'ուզէ որ յառաջդիմական կուսակցու-թեանց հաւաքոյթ մը ըլլայ :

ՄԻԱՑ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանու-թեան նախարարութիւնը համոզուած է որ Քամպոճ թոյլ տուած է Վիէթքոնկին որ զէնք անցընէ երկրէն թէեւ իշխան Սիհանուք կը հերքէ, շեշտելով . — «Ե-թէ, ինչպէս կ'ըսուի, մեր օժանդակու-թիւնը բերած ըլլայինք հիւսիսային Վի-էթնամի եւ Վիէթքոնկին, այն ատեն եր-բեք արտօնած չէինք ըլլար որ ամերիկա-ցի լրագրողներ գան ու տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարեն :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ կը կրկնեն որ տոլարը պիտի չարժեզրկուի, բայց անգլիականի արժեզրկումէն ետք ոսկիի վրայ եղած խուժումը, կը մտահոգէ տնտեսական շը-ջանակները :

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ մէջ բուռն ցոյցեր եղած են արեւմտեան Պենկալի կառավարու-թեան պաշտօնազրկումէն ետք : Զորս մեռեալ եւ 50 վիրաւոր կայ :

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՄԱ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ... ԲԵՐՆԻ ԾԱՄՈՑ

«ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՎԱԼԻՆ ՄԵՐ ՓԱՇԱՆ ՉԷ, ՊԱՆՔԷՐ ԱՐԹԻՆՆ Է»

Բ.

Հարցապնդումը կը կարդացուի, նախա-րարը պատասխանելով կ'ըսէ, թէ ան-հրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած են արդէն, շրջակայքէն ու կեդրոնէն անաս-նաբոյժներ պիտի ղրկուին տեղւոյն վրայ, քարանթինա պիտի հաստատուի եթէ հարկ ըլլայ որոշ տեղերու համար, եւն. , եւն. : Ու երբ օրակարգին մնացեալ մա-սերուն պիտի անցնէր Խորհրդարանը առ ի քննութիւն, Ահմէտ Շիւքրիւ էֆէնտի, որ շատ ցանցառօրէն բեմ կը բարձրանար միայն, խօսք կ'ուզէ եւ կ'ըսէ .

— Այդ հիւանդութիւնը, որուն մասին խօսուեցաւ քիչ առաջ, միայն կենդանի-ներուն մօ՞տ է որ կը գտնուի միթէ : Ոչ, ընկերներ, ոչ, այդ հիւանդութիւնը Սե-բաստիոյ միայն, կենդանիներուն յատուկ չէ : Սեբաստիոյ մարդիկն ալ այդ հիւան-դութենէն կը տառապին : Այո, նախ պէտք է այդ մարդիկը դարմանել, կեն-դանիներուն դարմանումին սկսելէ իսկ առաջ... : Այդ հիւանդութեան դարմա-նումը, այսինքն՝ չէզոքացուցիչ պատ-ուաստը օտար անասնաբոյժներն են որ գտած են : Մեր պետութիւնը դրամ կը ծախսէ, այդ պատուաստը երկիր կը բե-րէ, կենդանիները անով կը պատուաս-տուին ու կը փրկուին : Բայց բո՛ւն հի-ւանդը այդ կենդանիները չեն, այլ՝ մեր Սեբաստացիները, մարդիկը, մանաւա-րաբար գիւղերու մէջ բնակող բազմու-թիւնները : Այդ մարդոց հիւանդութիւնը սակայն, իրենց մարմնին վրայ ալ չէ մասնաւորաբար, այլ՝ մտքին մէջ: Այո, հիւանդը անոնց մարմինները չեն, միտ-քերն են : Հիւանդութիւնը անոնց ապրե-լակերպին իսկ մէջն է : Անոնց մտածելու եւ գործելու կերպին մէջ է այդ հիւան-դութիւնը : Մենք հոս հաւաքուած ենք դանոնք այդ հիւանդութենէն բժշկելու, բուժելու, դարմանելու, առողջացնելու համար : Աստուծոյ եւ օրէնքներուն առ-ջեւ, մենք հասարակ աւանդապահներ ենք, պարտինք մեզի յանձնուած աւանդ-ները լաւ պահպանել : Հիմա, հարց կու-տամ ձեզի.— Մենք ի՞նչ ըրած ունինք : Զանազան հաշիւներով ու զանազան նկա-տումներու համար միայն կը պայքարինք ու մինչ այս բոլորը կը կատարենք այլա-զան բաներու համար, մե՛նք զմեզ կը մը-խիթարենք տակաւին երկրին ու պետու-թեան ծառայած ըլլալու սին մխիթարու-թեամբ ու կեղծ հոգեկան գոհունակու-թեամբ » :

Երեսփոխան Ահմէտ Շիւքրիւ, շարու-նակելով իր ճառը Օսմ. Խորհրդարանին մէջ, կ'ըսէր . —

— « ... Հիմա, ձեր ներկայութեան հարց պիտի տամ յարգելի Տոքթէօր Տա-ղաւարեան էֆէնտիի որ ինծի պէս երես-փոխան է Սեբաստիա նահանգի : Ան վկա-յութեա՛ն կը կոչէ զիս՝ կենդանիներու այդ հիւանդութեան պատճառած վնասնե-րը հաստատելու համար : Ես ալ այժմ զինքը իբրեւ վկայ ցոյց պիտի տամ նոյն-քան կենսական նիւթերու հետ առնչու-թիւն ունեցող կարգ մը խնդրութիւններու մասին : Սեբաստիա նահանգէն ներս ըն-նակող տարրերուն մեծամասնութիւնը կը կազմեն Մահմետական Թուրքերը : Հարց կուտամ, թէ այդ Թուրքերը նոյն շրջա-նին բնակող քրիստոնեաներու հետ նոյն պայմաններուն մէ՞ջ կ'ապրին : Էֆէնտի-ներ ... Սահմանադրութեան հռչակումէն եւ նոյնիսկ Թանզիմաթի ֆէրմանէն առաջ Թուրքերը Սուլթանական գահուն հպա-տակներն էին, իսկ քրիստոնեաները, բո-լորը միասին առած՝ րայա (ծառաներ) : Այնպէս չէ՞ : Սխալ է, պարոններ, սխալ է... իրականութիւնը այն էր, որ այդ օր ալ : այսօր ալ, մահմետական ժողո-վուրդը ստրուկ է, եւ մեր այս րայա կո-չած քրիստոնեայ ժողովուրդն ալ տէր եւ տիրական... : Խնդրեմ, մի աղմկէք, ոտնաձայններով խօսիլը մարդոց վայել չէ... : Ես ամիսներէ ի վեր մեծ համբե-րատարութեամբ լսեցի այն բոլորը, ո-րոնք խօսուեցան այստեղ, այս բեմէն : Խիղճս ճնշող եւ տրամաբանութեանս իշ-խող կարգ մը դառն իրողութիւնները, կենդանիները բուժելու կոչուած դեղի մը որոնումին առթիւ եւ անկէ օգտուելով յայտնելուս ու արտայայտուելուս համար ներողութիւն կը խնդրեմ ձեզմէ : Մեղքը իմս չէ, եթէ այս առիթէն օգտուելու մի-ջոցին դիմած կ'ըլլամ ներկայիս ստիպ-ուած : Կը վերադառնամ մեր նիւթին : Շատ պիտի խնդրէի, որ հանդարտու-թեամբ լսէք զիս եւ աղմուկ չյարուցա-նէք : Որովհետեւ, այս խնդիրները մի-այն Սեբաստիոյ յատուկ չեն : Այս ահա-գին եւ անսահման երկրինն են, բովան-դակ պետութեանը :

Պարոննե՛ր... Մենք պարտաւոր ենք նախ եւ ամէն բանէ առաջ դարմանել կամ բառնալ այն անարդարութիւնը, տար-բերութիւնը եւ անհաւասարութիւնը, ո-րոնք կը տիրեն այս երկրին բնակչութիւ-նը կազմող տարրերուն միջեւ : Իսլամ հաւաքականութիւնը անիրաւուած է եւ թշուառ : Կը չարչրկուի ու կը տուայտի վաշխառուներու ճանկին մէջ եւ տակը անոնց թաթին : Ես այս բարձր ամպիո-նէն այժմ ձեզի կը պատմեմ ու կը յայ-տարարեմ, թէ Սեբաստիա նահանգին իշ-խողը Վալի Փաշան չէ, այլ՝ պանքէր Ար-թին Տէր — Ներսէսեան Զորպաճին : Բայց չկարծէք որ ես հիմա կ'ամբաստանեմ այդ անձնաւորութիւնը : Ոչ, ամենեւին ... : Հոն ուր պետութիւն գոյութիւն չունի, շատ բնական է որ անոր թողած բացը լեցուի ուրիշի մը կողմէ : Անխուսափելի օրէնք է նման բացակայութեան մը պարագային անոր փոխարինումը՝ այլ զօրութեամբ մը : Հիմա, ենթադրենք թէ այդ կենդա-նիներու հիւանդութեան պատուաստը Սե-բաստիա հասաւ եւ հոն առատօրէն բաժ-նուեցաւ ժողովուրդին՝ բոլորովին ձրի : Ոչ — իսլամ ժողովուրդը դանոնք պիտի առնէ մեծ ոգեւորութեամբ, խանդավառ-օրէն և պիտի օգտագործէ դիւրութեամբ: Որովհետեւ բժիշկը անոնց մօտ է, դեղա-գործը անոնցմէ, պատուաստողը անոնց-մէ : Նոյնիսկ փափազ էֆէնտիներն ան-գամ, այո, մեր հայ եւ յոյն հայրենա-կիցներուն քահանաներն անգամ գիտեն կենդանիները պատուաստել, կը հասկնան այդ գործէն : Բայց մեր խոճա էֆէնտի-ները ձեռք անգամ չեն դպչներ անոնց : Անկէ զատ՝ զուրկ են անոնք նաեւ այդ պատուաստին ունեցած կենսական անհը-րաժեշտութիւնը ըմբռնելու կարողութե-նէն : Գործածելն ալ չեն գիտեր՝ շատ բը-նական է : Շատ կը խնդրեմ, մի աղմը-կէք, որովհետեւ խոստացած էիք չաղմկել: Նայեցէք, ես ալ փաթթոցաւոր եմ : Գի-տութեան մարդ մըն եմ եւ փառք Տիրոջ՝ գիտական եւ մշակութային որոշ պատ-րաստութիւն մը ունիմ ու տեղ մը հա-սած եմ : Եւ սակայն, մեր Գուրանը կը պատգամէ մեզի, որ ճշմարտութենէն չը-հեռանանք, չանտեսենք զայն : Էֆէնտի-ներ... Մեր առաջին պարտականութիւնն է, ըմբռնել ճշմարտութիւնները այն շըր-ջաններուն, որոնց ներկայացուցիչներն ենք այստեղ եւ մեր պարտականութիւնը կը սկսի ամէն բանէ առաջ ըմբռնումովը այդ իրողութեան» :

(Շար.)

ԸՆԴԴԷՄ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՕՏԱՐԱՄՈԼՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Ա. Ոսկերչեանի յօդուածաշարքէն ետք («Յառաջ», 19, 21 եւ 22 Նոյեմբեր), կը հրատարակենք այս շարքը, որ պատասխան մըն է Ոսկերչեանի («Գրական Թերթ», 17 Նոյ.): Լեզուական այս վէճը հետաքրքրական է, եւ ինչպէս գրեցինք՝ նոր հարց ալ չէ: Երեւանցիներուն այս վէճին եւ հարցին մասին մեր կարծիքը՝ ամէնէն ետք:

Գրական հայերէնի նորմաւորման վերաբերեալ դիտողութիւններ ու առաջարկութիւններ անելու համար, առաւել եւս եթէ դրանց տրւում է սկզբունքի բնոյթ, ամէնից առաջ անհրաժեշտ է ունենալ նրա արդի վիճակի ճիշդ պատկերացումն ու գիտականօրէն հիմնաւորուած գնահատութիւնը: Ա. Ոսկերչեանի «Մայրենի լեզուի մաքրութեան ու հարստացման համար՝ ընդդէմ լեզուական պուրիզմի» յօդուածում արուած դիտողութիւնները չեն բխում ժամանակակից գրական հայերէնի իրական վիճակից: Յօդուածի հեղինակը չի տեսնում զարգացման այն բարձր աստիճանը, որին հասել է մեր լեզուն: Ընդհակառակն, ժամանակակից գրական հայերէնում նա տեսնում է «խառնաշփոթութիւն», «հասկանալի, դիւրըմբռնելի, հարազատ» բառերի փոխարինում «արխայիկ, մեռած, չինծու բառերով», «կաստայացում». Նրա կարծիքով, մեր լեզուն «կտրւում է իրական կեանքից ... գիտութեան ու կուլտուրայի զարգացման պրակտիկայից, նեղացւում է (ուզում է ասել՝ նեղացւում են) նրա սահմաններն ու զարգացման հեռանկարները»:

Բայց ինչպէս եղաւ, որ մեր երկրի քաղաքական, տնտեսական, գիտական ու մշակութային կեանքի զարգացման այս բուռն վերելքի պայմաններում, ազգային լեզուների զարգացման ու ծաղկման ներկայ շրջանում Հայոց լեզուն ընկաւ այդպիսի խղճուկ վիճակի մէջ: Ըստ Ա. Ոսկերչեանի, դա տեղի ունեցաւ ... յատկապէս Պարոյր Սեւակի եւ, մի փոքր լայն առումով վերցրած, «Գրական Թերթ»ի մեղքով, ըստ որում Պ. Սեւակը եւ «Գրական Թերթ»ը դրան հասել են... ահաբեկման միջոցով: Ահա եղելութիւնը ըստ յօդուածագրի, «Գրական Թերթ»ում տպագրուած յօդուածներում, յատկապէս բանաստեղծ Պ. Սեւակի, «օտար բառեր» գործածող գրականագէտներն ու գրողները եւ մտաւորականների զանազան շերտեր մեղադրւում են ոչ աւել, ոչ պակաս՝ «տգիտութեան, կիսագրագիտութեան, մտաւոր խեղճութեան», մինչեւ անգամ «հակահայրենասիրութեան» մէջ: Այսպիսի մեղադրանքների տարափի տակ, — այնուհետեւ պատճառաբանում է գիտնական Ա. Ասկերչեանը, — դժուար է դիմանալ թերթերի երիտասարդ խմբագիրներին ու ռադիոյի եւ հեռուստատեսութեան աշխատողներին: «Հակահայրենասիրութեան» ծանր մեղադրանքներին չենթարկուելու համար նրանք վերակառուցւում են «Գրական Թերթ»ի յօդուածների ոգով»: Եւ այդ վերակառուցման հետեւանքով մեր լեզուի մէջ առաջացել են վերը նշուած «խառնաշփոթութիւնը», «զարգացման հեռանկարների նեղացումը» եւայլն: Յօդուածագիրը նոյն ոգով շարունակում է. «Այդ «տեսութեան» համաձայն՝ ԲՈԼՈՐ օտար բառերը պէտք է ՊԱՐՏԱԴԻՐ կերպով փոխադրուեն ու թարգմանուեն հայերէն»:

Ա. Ոսկերչեանին հաւատալու դէպքում ընթերցողի մէջ պէտք է առաջանայ եռաստիճան զարմանք, նախ, ինչպէս եղաւ, որ Պ. Սեւակն ու «Գրական Թերթ»ը, իրենց ամբողջ լրջութեամբ հանդերձ, «ԲՈԼՈՐ օտար բառերը ՊԱՐՏԱԴԻՐ հայացնելու» անլուրջ տեսութիւն առեղծեցին, երկրորդ ինչպէս եղաւ, որ մեր թերթերի խմբագիրներն ու ռադիոյի եւ հեռուստատեսութեան աշխատողները այդպիսի անլուրջ «տեսութեան» համապատասխան լրջօրէն «վերակառուցւում են». երրորդ, ինչպէս եղաւ, որ Հայոց լեզուն իր յամառ գոյութեան ու օրինաւոր կեանքի երրորդ հազարամեակում յանկարծ մի կողմ թողեց իր զարգացման օբեկտիւ օրինաչափութիւնները եւ այդպէս հեշտութեամբ ենթարկուեց մարդկանց քմահաճոյքին:

Խօսելով մասնաւորապէս այս վերջին կէտի մասին, պէտք է նկատի ունենալ, որ լեզուն երբեք այդպիսի թեթեւաբարոյ զարմանքներ չի պատճառում, ընդհակառակն, նա կարող է զարմացնել իր միշտ կուռ համակարգով, իր զարգացման օրէնքների խիստ օբեկտիւ բնոյթով, դրանց պահպանման յամառութեամբ, անտեղի միջամտութիւնների նկատմամբ մեծ դիմադրութեամբ:

Այստեղ մեր զարմանքն ու անվստահութիւնը շրջւում է դէպի յօդուածագիրը: Մենք կ'ուզէինք, որ Ա. Ոսկերչեանը փոխանակ իր յօդուածի տարբեր տեղերում մի քանի անգամ իր ձեւակերպումներով «Գրական Թերթ»ին «տեսութիւն» վերագրելու, գոնէ մէկ հատիկ մէջբերում անէր ուղղակի կերպով, ինչպէս որ ընդունուած է գիտութեան մէջ: Բայց դէ որտեղի՞ց բերէր ուղղակի վկայութիւն, երբ այն չկայ: Ի՞նչն է յօրինում:

Նախ որպէսզի ընթերցողին ներշնչի, թէ իր փաստարկումները «ծանրակշիռ» են, նա յատուկ շեշտում է, որ «հարցը վերաբերում է ոչ թէ մասնաւոր դէպքերի կամ առանձին, Հայոց լեզուի մէջ դժուար խրացուող օտար բառերին եւ տերմիններին, այլ մի ամբողջ շարք քաղաքական, գիտական, տեխնիկական, կուլտուրական, կենցաղային բառերի ու տերմինների, որոնցից շատերը դեռ յեղափոխութիւնից առաջ մուտք էին գործել մեր լեզուի մէջ, դարձել հասկանալի, դիւրըմբռնելի, հարազատ»: Ընթերցողը բնականաբար սպասում է, որ յօդուածագիրը պիտի ներկայացնի «պուրիստների բարբարոսութեան զոհ դարձած» բառերի ցանկերը հերթով, ըստ իր թուարկած բնագաւառների՝ քաղաքական, գիտական եւայլն, այսինքն՝ ըստ բառերի հասարակական կարեւորութեան ու արժէքի: Բայց ընթերցողը փարանում է, որ բազմաթիւ անգամ քաղաքականի ու գիտականի անունից խօսող գիտնականը սկսում է լուլիա-քէաբաբից ու կոտլետից:

Մեզ յայտնի չէ, թէ յարգարժան գիտնականի կարծիքով մեր քաղաքական, հասարակական, տնտեսական բազմաբովանդակ կեանքի, մեր մշակոյթի, այդ թւում եւ լեզուի զարգացման արդի փուլում, ինչ դեր են կատարում լուլա-քէաբաբն ու կոտլետը, այնուհետեւ, տեսնենք, թէ ինչ է պատահել դրանց հետ: Որոշ ճաշարաններում մի քանի ճաշատեսակների յայտնի անունների ռուսերէնով գրուած ցանկի հետ տրւում են նաեւ դրանց հայերէն անունները, որոնք, սակայն, չինծու են, աւելորդ: Այս դիտողութեան մէջ կայ ճշմարտութիւն: Իրօք արհեստական են եւ անկենսունակ մասնաւորապէս շամփրած յօշածոյ, թակածո կողիկ, լայն եզր անխառն կողիկ անուանումները: Նորից նշելով, որ այդպիսի կազմութիւններն աւելորդ են, ուզում ենք աւելացնել, որ այդ կարգի բառերը, որոնք մնում են միայն թղթի վրայ, եւ որոնց գործածութիւնը ոչ ոք նուազագոյն չափով չի պարտադրում, բնաւ չեն կարող ազդել լեզուի վրայ, սահմանափակել նրա զարգացումը:

Ընթերցողն սպասում է, որ Ա. Ոսկերչեանը «պուրիստների բարբարոսութեան» զոհ դարձած քաղաքական ու գիտական բառերի ցանկը կը ներկայացնի գոնէ ճաշերի անուններից յետոյ: Եւ ահա կարդում ենք. «Նման ձեւով թարգմանւում են գիտական, քաղաքական, գրական եւ կեանքի այլ բնագաւառների վերաբերող (ուզում է ասել՝ վերաբերող) բազմաթիւ բառեր ու տերմիններ, ինչպէս, օրինակ՝ տանկը դառել է (ուզում է ասել՝ դարձել է) հրասայլ, ավտոմեքենան՝ ինքնաշարժ, մարշալը՝ մարաջախտ, ռէալիզմը՝ իրապաշտութիւն, նոր տարին՝ ամանոր, լաուրեատը՝ դափնեկիր, գաստրոլը՝ հիւրախաղ եւայլն, եւն.»:

Բայց ինչպէս կարող է ընթերցողը հաւատալ Ա. Ոսկերչեանի մեղադրանքներին, երբ նրա կողմից «բազմաթիւ» համարուած, բայց իրականում սակաւաթիւ օրինակներն էլ չեն համապատասխանում, չեն վերաբերում իր նշած բնագաւառներին:

Մեր իմացած արեւելահայերէնում չկայ եւ չի եղել ոչ հրասայլ, ոչ մարաջախտ, ոչ ինքնաշարժ, ոչ իրապաշտութիւն: Այս բոլոր բառերը ինքը՝ Ա. Ոսկերչեանն է վերցրել իր նշած «արտասահմանի հայերի մէջ տարածուած գրքոյկից», վերագրել արեւելահայերէնին եւ դա ծառայեցրել իբրեւ հիմք՝ «պուրիստների բարբարոսութեան» մասին իր դատողութիւնների համար:

«Ռուսական կամ միջազգային լեկսիկոնից» փոխ առնուած նրա բերած միւս բառը «նոր տարին» է, որ, նրա կարծիքով, հայացրել են եւ դարձրել «ամանոր»: Մեր իմացած ե՛ւ նոր տարին, ե՛ւ ամանորը հայերէն են, երկուսն էլ գոյութիւն ունեն Հայոց լեզուի ամենահին շրջանից, եւ նոր տարին ոչ միայն չի հանուած գործածութիւնից, այլեւ աւելի շատ է գործածական, քան ամանորը:

Ինչ վերաբերում է Ա. Ոսկերչեանի թուարկած բառերից վերջին երկուսին (դափնեկիր եւ հիւրախաղ), ապա դրանք, իրօք, տարածուել են յատկապէս վերջին տասնամեակում: Իսկ ի՞նչ մի մեծ մեղք է գործուել, որ հայերէն բառը գործածուել եւ տարածուել է հայերէնում: Մենք հասկանում ենք, որ Ա. Ոսկերչեանի «լեկսիկոնին» յարմար կը գան լաուրեատն ու գաստրոլը, բայց Ա. Ոսկերչեանն էլ պարտաւոր է հասկանալ, որ ուրիշների բառապաշարին կարող են աւելի յարմար լինել դափնեկիրն ու հիւրախաղը:

Իսկ ինչպէս պէտք է լուծել այս եւ նման զուգահեռ համարժէքների հարցը: Այդպիսի հարցերը պէտք է լուծի եւ կը լուծի ինքը՝ լեզուն ժամանակի ընթացքում:

ՍԵՐԳԷՅ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՏԱՌԵՐՈՒ ԳԻՒՏԻՆ ՍՏՈՅԳ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Հայերէն տառերու գիւտի թուականը համարուած է սովորաբար 404: Այս տեսակէտի դէմ ցնցող յօդուած մը հրատարակեց Գ. Տ. Մկրտիչեանը «Արարատ» ամսագրին մէջ (1912, էջ 499 – 514) որով կը հերքէր այդ թուականը եւ հայերէն տառերու գիւտը կը դնէր ութէն մինչեւ տասներկու տարի աւելի ուշ, 412 – 16 թուերուն: Ան հիմնուած է Եդեսիայի Ասորոց եպիսկոպոս՝ Ռաբուլայի վրայ: Այս նշանաւոր մարդը վախճանեցաւ 412 թուականին: Եթէ Մեսրոպը Եդեսիա երթալով՝ ընդունեցաւ Ռաբուլաս Եպիսկոպոսէն, այդ ընդունելութիւնը կամ հանդիպումը չէր կրնար 412 թուականէն առաջ եղած ըլլալ: Ատիկա կրնար ըլլալ նաեւ 412էն բաւական յետոյ («Արարատ», էջ 509): «Այդ թուականէն առաջ, մեր ունեցած տեղեկութիւններուն հիման վրայ, անհնար է դնել մեսրոպեան տառերու գիւտը: Թերեւս այդ գիւտը ասորական հետեւեալ տարւոյն մէջ է (412 Սեպտեմբերէն 413 Սեպտեմբեր), բայց հաւանօրէն տակէ աւելի ուշ» («Արարատ», էջ 513): Չորս տարի ալ կը հաշուէ Սամոսատ երթալը, Հռոփանոսին պնակիտը պատրաստել տալու եւ Առակաց գիրքը թարգմանելու համար եւ վերջապէս 416-ին կը վերադառնայ Հայաստան:

Այսպէսով, ըստ Տէր Մկրտիչեանի, բուն մեսրոպեան գրերու գիւտի թուականն է 412 – 416 քառամեակը («Արարատ», էջ 513): Այս 416 թուականին է, որ Մեսրոպ վերադարձաւ Հայաստան:

Հակառակ Տէր Մկրտիչեանի ենթադրութեան, ես կը պահեմ 404 թիւը հետեւեալ պատճառաբանութիւններով:

Կորիւնի մէջ Բաբիլասի անունը յետին յաւելուած է: Կորիւնը՝ չնայած որ մի քանի անգամ առիթ ունեցած է յիշելու այդ եպիսկոպոսը, միայն մէկ անգամ կուտայ անոր անունը. «Ընդդէմ լինէր սուրբ եպիսկոպոսացն (որոց առաջնոյն Բաբիլաս անուն եւ երկրորդին Ակակիոս), հանդերձ կղերականօքն եւ իշխանօքն քաղաքին պատահեալ»: (Կորիւն, էջ 19): Միւս դէպքերուն տեսէք՝ ինչ ձեւերով կը յիշէ.— «Եւ ապա հրաժարեալ յեպիսկոպոսացն սրբոց» «... հրաժարեալ ի նոցանէ հանդերձ ամենայն իւրովքն, բերէր առ եպիսկոպոսն Ասորոց: Որ յորոց նախընկալն եղեւ. առաջի արկեալ նոցա զնշանագիրսն աստուածատուր. վասն որոյ բազում իսկ գովութիւնք յեպիսկոպոսաց սրբոց եւ յամենայն եկեղեցեաց բարձրանային»: Այս բոլոր խուսափուկ ձեւերը հետաքրքրական են, մանաւանդ երրորդը, «նա որոնցից որ առաջին անգամ ընդունուեց, նրանց ներկայացրեց գրերը»:

Մենք արդէն ցոյց տուած ենք, որ Կորիւնի մէջ յետոյ յաւելուած է Մելիտինէի Ակակիոս եպիսկոպոսին անուանումը: Այս խուսափուկ եւ տարօրինակ յիշատակութիւնները ալ ցոյց կուտան, որ Կորիւն նոյն եպիսկոպոսներու անունը չգիտէր: Եւ եթէ առաջին յիշատակութեան մէջ ալ անկիւնաւոր փակագծի մէջ առնուած մաս հանենք, նախադասութիւնը ամենեւին պիտի չկաղար:

Իր ըսածը հաստատելու համար Տ. Մկրտիչեան հնարագէտ միջոցի մըն ալ կը դիմէ: Կորիւնը Դանիէլեան նշանագրերը բերուած կը համարի Վռամշապուհի հինգերորդ տարին, փորձարկութեան համար կուտայ երկու տարի, յետոյ Մեսրոպ կը մեկնի Միջագետք Վռամշապուհի դարձեալ հինգերորդ տարին եւ կը վերադառնայ Վռամշապուհի վեցերորդ տարին: Տ. Մկրտիչեան կ'ըսէ թէ այս վեցերորդ ընթերցուածը շատ հին է եւ դժուար է փոխել կամ ջնջել: Այնուամենայնիւ ինքը կը փոխէ եւ վեցերորդը կը դարձնէ ԺԶ. (16): Անոր համար ալ կը յիշէ ճառընտիր մը, ուր այս վեցերորդ բառէն առաջ բաց տեղ ձգուած է, պակասը լրացնելու համար: («Արարատ», էջ 511): Ենթադրենք թէ Կորիւնի բնագրին մէջ բոլոր թիւերը թուանշանով էին գրուած եւ ոչ թէ բառերով, որովհետեւ հակառակ պարագային կարելի պիտի չըլլար այնպիսի հեշտութեամբ վեցերորդը վեշտասաներորդ դարձնել, ինչպէս կ'ընէ Զ – ԺԶ: Բայց ի՞նչ կ'ընէ Մեսրոպ Միջագետքի մէջ ամբողջ ինն տարի: Տ. Մկրտիչեան Դանիէլեան գրերու Հայաստան բերելը կը դնէ 405 թուականին, Վռամշապուհի հինգերորդ տարին: Երկու տարի փորձ կը կատարէ, կը դառնայ 407՝ Վռամշապուհի եօթներորդ տարին, երբ Մեսրոպ կը մեկնի Միջագետք: Կը վերադառնայ Վռամշապուհի 16րդ (ԺԶ.) տարին, այն է 416 թուականը: 407էն մինչեւ 416 ունինք ինն տարի, որմէ չորսը (412 – 416) կը դնէ Եդեսիայի եւ Սամոսատի աշխատանքներուն համար, իսկ մնացեալ հինգ տարիները վրայէն լռութեամբ կ'անցնի:

Ահա ինչպիսի լաբիրինթոսի մէջ կը խառնէ Ռաբուլասի 412ը: Ահա թէ ինչպէս կը կործանուի այդ հիման վրայ մեծ խնամքով կառուցուած շէնքը:

Մեր մէկ յօդուածին մէջ, որ տպագրուած է Արմֆանի 1941 թիւի տեղեկագրին մէջ (էջ 169 – 170), ցոյց տուած ենք թէ Կորիւնի «Երդ»ը պէտք է կարդալ ոչ թէ հինգերորդ, այլ ինչպէս որ գրուած է՝ երրորդ: Երկու տարուան փորձէն յետոյ կ'ունենանք հինգերորդ, ինչպէս որ գրուած է: Մեսրոպ կը մեկնի Վռամշապուհի հինգերորդ տարին եւ կը վերադառնայ վեցերորդ տարին: Ուրեմն Միջագետք կը մնայ մէկ տարի. եւ այսքանը բոլորովին բաւական է գրադարան մը այցելելու, այբուբեն մը հնարելու, պնակիտ մը պատրաստելու եւ Առակաց գրքի նման փոքրիկ գիրք մը (որ ունի ընդամէնը 60 էջ ութածալ) չորս հոգով (Մեսրոպ, Յովհան, Յովսէփ, Հռոփանոս) հայերէնի թարգմանելու եւ գրի առնելու համար:

ՓՐՈՖ. ՀՐ. ԱՃԱՌԵԱՆ

ԲԱՐՁՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Լաւ է լինել բարձրութեան վրայ... Թէ ինչո՞ւ, չգիտեմ, բայց ինձ թւում է, որ չի կարելի լեռների գագաթների վրայ զգալ կեանքի մանրուքը, տիղմը... Երբ բարձրանում ես վեր՝ Շխեղլայի կամ Արագածի գագաթը, զգացմունքներդ ծովի ալիքների պէս փրփրում են եւ դուրս յորդում... Այդ ժամանակ քո սիրտը քեզ չի խաբի: Դա կարող են հաստատել հին ալպինիստները: Ամէն անգամ զգացմունքների մի նոր պոռթկում է լինում բարձունքների վրայ: Այսպէս ասած, լեռների բարձրութիւնը մարդկանց զգացմունքների չափանիշն է...:

Մենք չորս հոգի էինք՝ չորս ուսանող· Արծուիկը, Ռուբէնը, Վիկտորը եւ ես: Վիկտորը Խարկովից էր եկել այս վերելքի համար: Բոլորս էլ տարբեր ինստիտուտներից էինք, բայց ալպինիստական մի ակումբից: Իմ եւ Վիկտորի համար բարձր Շխելդայի այս վերելքը առաջին անգամն էր:

Ճիշդն ասած, ես երբեք չէի մտածում ալպինիզմի մասին եւ հազիւ թէ զբաղուէի այդ հարցով, եթէ չլինէր Ալվարդը: Ինձ թւում էր, թէ սիրում էի նրան: Շատ տարօրինակ ձեւով էին դրսեւորուել մեր յարաբերութիւնները: Մենք սովորում էինք միասին ու իմ մէջ աճում էր միշտ նրան տեսնելու, նրա հետ լինելու ցանկութիւնը: Թերեւս այդ ցանկութիւնը վերագրում էի այն բանին, որ ես ուղղակի սովորել եմ նրան:

Շուտ-շուտ Ալվարդը ալպինիստական տարբեր խմբերի հետ մեկնում էր լեռները: Յատկապէս այդ ժամանակամիջոցն ամենածանրն էր լինում ինձ համար: Յետոյ նա վերադառնում էր մի նոր աշխուժութեամբ, շիկացած այտերով, փայլուն աչքերով... Նա ստանում էր նամակներ Մոսկուայից, Կիեւից, Սիբիրից եւ երկրի տարբեր ծայրամասերից:

Նրա քլունգի կոթի վրայ փորագրուած էին ամենայայտնի եւ բարձր լեռնագագաթների անունները:

Դժուարը սկիզբն էր, որից յետոյ ես հասկացայ եւ զգացի ալպինիստների կիրքը՝ լեռների ձիւնածածկ գագաթների եւ սառցապատ ապառաժների նկատմամբ: Ինչքա՜ն պոեզիա կայ այդ հրաշագեղ լեռների մէջ:

Մենք դանդաղ քայլերով, մեր կօշիկների փշերը ձեան մէջ խրելով, բարձրանում էինք... Մեզանից իւրաքանչիւրը լուռ տարուել էր իր քայլով: Ես մօտիկ Ալվարդի մօտ էի: Երբ հեռանում ես՝ յիշում ես քո զգացումը, կշռադատում...

Ես մտաբերում էի նրան ու մտածում, թէ ինչո՞ւ իմ զգացմունքը մինչեւ հիմա այդքան անորոշ ու գաղտնի է... Թերեւս՝ անհասկանալի: Ինչո՞ւ մինչեւ այսօր ես չեմ արտայայտուել: Գուցէ վստահ չեմ իմ սիրուն... Բայց չէ՞ որ ես դժուարանում եմ առանց նրան... Պարզապէս չէի կարող ձեւակերպել իմ զգացմունքները: Սակայն, ինչո՞ւ ձեւակերպել: Մի՞թէ զգացմունքը կարելի է ձեւակերպել... Լինում էին ժամեր, երբ ուզում էի ասել՝ Ալվարդ, սիրելիս... եւ զանազան այլ խօսքեր... Բայց լռում էի, լռում... Այնքան երիտասարդ էր պտըտւում Ալվարդի շուրջը, որ իմ համարձակութիւնը չքանում էր:

Շատ անգամ ես կարդում էի նրա հայեացքը... բայց վախենում էի հաւատալ:

Սառը քամին շիկացրել էր այտերս:

Ցածում էին մնացել լայնատարած դաշտավայրերը եւ մի քանի փոքր լեռների արծաթափայլ գագաթները: Տեղ-տեղ, կարկատանների նման երեւում էին ժայռերի ձիւնաթափ մարմինները: Ցուրտը, արծաթաշող հեռուն, սպիտակ, աչք շլացնող ձիւնն ունեն իրենց յատուկ խոժոռ լրջութիւնը: Նրանց մէջ կայ ուժի եւ վեհութեան հարմոնիա:

Երեկոյեան հասանք մի յարմար սարահարթ եւ որոշեցինք գիշերել: Մենք զարկեցինք վրանը եւ յարմարուեցինք:

Ես երկար ժամանակ վրանի արանքից դիտում էի ամպերի սահուն ընթացքը: Ինչքա՜ն հէքեաթներ ու մտքեր են թաքնուած այդ ձեւերի մէջ...

— Արծուիկ...

— Հը՞...

— Լաւ է...

— Ի՞նչը...

— Ամէն ինչ, կեանքը... ձիւնը, լեռները... ամպերը...

Արծուիկը ժպտաց:

— Եւ այն, որ ես մարդ եմ... մարդ, մա՛րդ, — գոռացի ես եւ ձայնս գլորելով ամպերի վրայով լողաց լուռ հեռուն...:

— Պատկերացրու, ինչ լաւ բան է մարդը, նրա կեանքը՝ այս յաւերժ անսահման բնութեան մէջ... Մարդն ամենաբարձրն է... Եւ այդ երջանկութիւնը մեզ էլ է տրուած, թէկուզ կարճ ժամանակով: Հետաքրքիր է:

Եւ ես իմ թոքերի ամբողջ ուժով գոռացի.

— Շնորհակալութի՛ւն...

Ու նորից ձայնս սահեց ձեան վրայով՝ թափանցելով խորը, պատկառելի սառցէ անդունդները:

Վիկտորը ծիծաղեց.

— Էլի սկսեցի՞ր Ժիրայր...

Լուսածէգին մեզ սպասում էր վերելքի ամենադժուարին մասը: Մենք պէտք է յաղթահարէինք մի քանի սառցէ պատ, որոնք ուղղահայեաց ցցուել էին դէպի երկինքը:

Սկսեցինք բարձրանալ:

Կտրուած սառոյցների փշուրները թափւում էին ներքեւ եւ փոքրանալով, կորչում անյատակ անդունդների մէջ՝ ինչպէս իզուր ապրած կեանքը՝ աշխարհի յաւերժութեան մէջ: Այս թեք, դժուարին, սայթաքուն վերելքին, երբ կամքդ լարուած է ծայրայեղ, դու յիշում ես կեանքի դժուարին ելեւէջները, նահանջը՝ նրանց դժուարութեան առաջ ու ամօթի զգացումն է պատում եւ դառնում է անհասկանալի՝ ի՞նչպէս կարող է տեղի տալ մարդ, չպայքարել, չյաղթել եւ ամենալաւը չբարձրանալ:

Այո, հէնց այդ բարձունքների վերելքի ժամանակ ես զգում, որ անյաղթելի ոչինչ կայ մարդու համար, լցւում ես համարձակութեամբ եւ գերմարդկային ուժով: Վե՛ր, միշտ վե՛ր:

Ահա եւ բարձրութիւնը: Սիրտդ կարծես ուզում է դուրս թռչել վանդակից, երբ ոտք ես դնում նրա ձիւնածածկ գագաթին:

Մեր առջեւ բացւում են վեհանիստ լեռները՝ իրենց իմաստուն լռութեամբ, լողացող ամպերը եւ հողը... մեր հայրենի հողը:

Բարձրութեան վրայ զգացմունքները հանգուցւում են եւ նրանց միջից վեր է ելնում միայն ամենալաւը, ամենամաքուրը: Դու տեսնում ես քո հայրենիքը, մօրդ եւ... սրտիդ ամենամօտ մարդուն: Այո՛... Ալվարդին: Այստեղ քո սիրտը քեզ չի խաբի: Ալվարդն ինձ հետ է: Սիրում եմ... Սիրում եմ անհամբեր եւ անասելի ուժով... Եւ թւում է, թէ չեմ կարող համբերել, որ պէտք է արտայայտուել մի ձեւով: Ես նայում եմ Վիկտորի երեսին. Նրա աչքերը գեղեցիկ են, խորաթափանց... ես հասկանում եմ նրա աչքերը: Ես զգում եմ, թէ նա ինչ է տեսնում այս բարձրութիւնից:

Ի՛նչ մեծ երջանկութիւն է սէրը:

Ես թղթի վրայ գրեցի. «Ալվարդ... սիրում եմ անչափ...», բայց չգիտեմ ինչո՛ւ էլ աւելի չկարողացայ գրել: Ես որոշեցի դնել տուփի մէջ եւ թողնել լեռան գագաթին: Գուցէ առաջին անգամ պէտք է խախտեմ ալպինիզմի օրէնքները... Ալվարդը անպայման կը լինի այստեղ եւ կը զգայ իմ զգացմունքները, կը հաւատայ՝ ինչպէս ինքս եմ հաւատում...

Մենք հանեցինք մեզ նախորդող ալպինիստների երկտողը: Դրանք մի խումբ ուսանողներ էին Մոսկուայից: Իսկ թըղթի տակը մանր տառերով հայերէն գրուած էր. «Ժիրայր, ես քեզ սիրում եմ...» եւ ուրիշ ոչինչ:

Ա՜հ, եթէ միայն կարելի լինէր ճախրել այս գագաթից էլի վեր... Հանգըստացիր, իմ սիրտ...

Ի հարկէ, դա Ալվարդի գրածն էր:

Լա՜ւ է լինել բարձրութեան վրայ, բարեկամներս...:

ԱՂԱՍԻ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ —ՍԽԱԼՆԵՐ—

Երանելին Աբրահամ Այվազեան, — կը պատմէ իր ժամանակակիցներէն մէկը,— կը շփոթէր երկու դերանունները, որ եւ զոր: Տեղի-անտեղի կը գործածէր վերջինը՝ զոր: Այսպէս՝ փոխանակ ըսելու «մարդ մը տեսայ, որ կը քալէր», Այվազեան կ'ըսէր կամ կը գրէր, «մարդ մը տեսայ, զոր կը քալէր»:

Արդարեւ, կան անդէտներ, որոնք կը կարծեն, թէ «զոր»ը աւելի գրաբար է, հետեւաբար նաեւ աւելի գրական:

Չեմ գիտեր, թէ պէ՞տք է Այվազեանն ալ դասել այս անդէտներու շարքին մէջ: Ստոյգն այն է, որ այս ա՛նխոնջ բանահաւաքը «զոր»ով կը քալեցնէր մարդիկը:

Ժամանակակից վկան կը պատմէ դարձեալ, թէ երբ քերականութիւնը զոց գիտցող իր բարեկամները նեղը կը դնէին զինք իր անուղղակի «զոր»երուն պատճառով, Այվազեան, նեղսրտած, կը պոռայ օր մը անոնց երեսին, անշուշտ ինքզինք արդարացնելու համար.

— Ճա՛նըմ, զայդ տպագրական սխալ մըն է, զոր յաճախ կը պատահի:

Խեղճ Այվազեան, «տպագրական» կը նկատէր սխալ մը, զոր կը կրկնէր, երանելի՛ անգիտակցութեամբ, զայն իբր թէ ուղղելու պահուն իսկ: «Զայդ» կ'ըսէր՝ փոխանակ «այդ» ըսելու, «զոր» կ'ըսէր՝ փոխանակ «որ» ըսելու: Ճիշդը այն պիտի ըլլար անշուշտ, որ մաքուր աշխարհաբարով ըսէր. «Այդ տպագրական սխալ մըն է, որ յաճախ կը պատահի»:

«Այդ»ը զայդ ընելով եւ «որ»ը զորի փոխելով Այվազեան անգամ մը եւս կը հաստատէր, թէ գրաբարը «զ»ի վրայ հիմնուած լեզու մը չէ եւ թէ ոչ գրագէտ կ'ըլլանք, ոչ ալ գրաբարագէտ՝ ամէն բառի առջեւ զ մը դնելով...

Այս պատմութիւնը միտքս ինկաւ, երբ քանի մը շաբաթ առաջ Աղեքսանդրիոյ «Լա Ռեֆորմ» թերթին մէջ կարդացի տպագրական սխալներու երկար ցուցակ մը, որուն քով Այվազեանի զորը շատ անմեղ բան մըն է:

Տպագրական սխալները պէտք է զուարճացնեն ընթերցողները, փոխանակ զայրացնելու, — կը գրէ «Ռեֆորմ»ի քրոնիկագիրը եւ կ'աւելցնէ. — «Առանց տպագրական սխալի՝ թերթ մը մեռած թերթ մըն է: Այդ սխալներն են, որ կեանք ու կենդանութիւն կուտան մեր թերթերուն»:

— Ինչո՞ւ երբեմն սխալներ չէք սահեցներ թերթին մէջ, — կը գրէ ընթերցող մը «Ռեֆորմ»ի խմբագրութեան: Ընթերցողները մեծ հաճոյք կը զգան, երբ սխալներ գտնեն հրատարակուած որեւէ գրութեան մէջ:

«Ռեֆորմ»ի քրոնիկագիրը կը պատմէ ապա, թէ տպագրական սխալ մը պատճառ դարձաւ ահեղ պատերազմի մը, որուն զոհ գացին բազմահազար երիտասարդներ:

Ահա այս պատմութիւնը, որ «զուարճալի» չէ սակայն.— Նափոլէոն Ա. ճառի մը մէջ յայտարարած էր, ակնարկելով իրեն եւ ցարին. «Երկու կայսրերու միութիւնը (լ'իւնիոն) պէտք է տիրէ Եւրոպայի»: Այդ ժամանակի թերթը, «Ժուռնալ տը լ'Ամփիր», Նափոլէոնի ճառին այս մասը տուած էր հետեւեալ ձեւով. «Երկու կայսրերէն մէկը (լ'էօն) պէտք է տիրէ Եւրոպայի»:

Ցարը չհաւատաց, թէ «զայդ» տպագրական սխալ մըն էր, որ յաճախ չի պատահիր սակայն: Եւ այս սխալին հետեւանքը եղաւ «Նափոլէոն Ա.ի արշաւանքը ի Ռուսիա»:

ԺԸ. դարուն թերթ մը կը գրէր. «Թագաւորը ութ օրէ ի վեր Ֆոնթէնպլոյի դղեակը կը գտնուի. երէկ կախուեցաւ (փանտիւ) անտառին մէջ»: Պարզ է, որ մէկ գիրի սխալ մըն է այս աղէտին պատճառը. «կախուեցաւ»ը (փանտիւ) պէտք է ըլլայ (ռանտիւ):

Լաֆիթի մահէն ետք, «Ժուռնալ տէ Տեպա» կը գրէր, թէ Ֆրանսա կորսնցուց «ոչինչ» մարդ մը (օմ տը ռիէն), փոխանակ գրելու «բարեգործ» մարդ մը (օմ տը պիէն):

Ուրիշ թերթ մը կը գրէր, թէ «Պ. Նախարարը իր պաշտօնատեղին գնաց, գինով (սու, կը գրուի սուլ), ինչպէս իր սովորութիւնն է»: Կասկած չկայ, որ թերթը ըսել կ'ուզէ «առանձին» (սէօլ):

Եւ դեռ ինչ զուարճալի, համով-հոտով սխալներ, բոլորն ալ տպագրական սխալներ:

Մ. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Կան անանկ խեցգետինի նման արարածներ, որոնք շարունակ ետ կ'երթան դէպի խաւարը յառաջանալով, կենաց ասպարէզին մէջ աւելի կը յետադիմեն քան թէ կը յառաջդիմեն, փորձառութիւնը իրենց տձեւութիւնը աւելցնելու կը գործածեն անընդհատ կը վատթարանան, եւ հետզհետէ կը շաղուին սեւութեամբ մը որ եւս քան զեւս կ'աճի:

Թէնարտիէ եւ իր կինը ահա այս արարածներուն կարգէն էին: Մանաւանդ Թէնարտիէն իր կերպարանքով կրնար ճանճրոյթ պատճառել դիմագէտի մը: Կան այնպիսի մարդեր որոնցմէ կասկածելու համար բաւական է անգամ մը նայիլ անոնց. վասնզի կը զգանք թէ անոնց երկու կողմը խաւարին է: Ետեւինն անհանգիստ, իսկ առջեւինը սպառնալի է: Անոնց ըրածն ալ, ընելիքն ալ անծանօթ է: Ոչ ոք կրնայ երաշխաւորել անոնց թէ՛ ըրածը եւ թէ ընելիքը:

Այսպիսիներու նայուածքին մէջ մթութիւն կայ որով կը մատնուին: Անոնց միայն խօսք մը ըսելը լսելով, կամ շարժում մը ընելը տեսնելով մարդ աղօտաւոր գաղտնիքներ կ'ընդնշմարէ անոնց թէ՛ անցեալին եւ թէ ապագային մէջ:

Եթէ իր խօսքին հաւատալ պէտք է այս Թէնարտիէն զինուոր մըն է եղեր, յիսնապետ, կ'ըսէր ինք՝ հաւանական է որ 1815ի պատերազմին մէջ գտնուած էր, եւ կ'երեւայ թէ բաւական արիութեամբ կռուեր է: Ետքը պիտի տեսնենք թէ ի՞նչ է այս թէ սուտ: Իր խոհատունին ծանուցման տախտակն անոր ռազմական քաջութեանց մէկուն ակնարկութիւն մըն է: Նոյնիսկ ինք նկարած էր տախտակը, վասնզի ամէն բան ընելու փոքր ինչ կարող էր. գէշութիւն մըն ալ այս է:

Այն ժամանակները դասական հին վիպասանութիւնը, որ «Գլէլի» ըլլալէ ետք «Լոտոիսքա» եղած էր, որ թէեւ առաջուան պէս վսեմ էր՝ այլ երթալով գռեհիկ գրուածներու կը նմանէր, օրիորդ Սկիւտերիէն դէպի տիկին Պուր-նոն—Մալարմ, եւ տիկին Պարթելէմի—Հատի իջնելով եւ նուաստանալով. Փարիզի դռնապանուհիներուն սիրալիր սիրտը կը հրդեհէր եւ փոքր ինչ շրջականերուն մէջն ալ աւերումներ կ'ընէր:

Տիկին Թէնարտիէ այս տեսակ գիրքեր կարդալու եւ հասկնալու չափ խելք ունէր: Ուստի անոնցմով կը սնէր: Իր փանաքի ուղեղը այդ վիպասանութեանց մէջ կը խեղդէր: Այս ընթերցումներուն շնորհիւ երիտասարդութեանը ժամանակ, նաեւ քիչ մըն ալ ետքը տեսակ մը խորհուն դիրք կ'առնէր իր էրիկին քով, որ կերպիւ ինչ սրամիտ սրիկայ մը, առանց քերականութիւն կարդացած ըլլալու գրագէտ բողարած մը, տմարդի ու միանգամայն վարպետորդի մը, սակայն զգացումի վերաբերեալ իրերը, նաեւ՝ ինչպէս կ'ըսէր իր խառնիճաղանճ լեզուով՝ «էգ սեռին վերաբերող ամէն բան» հասկնալու համար Փիկօ Լըպրէօնի վէպերը կարդացող, զուտ եւ անխառն ապուշ մըն էր:

Կինը իրմէ տասներկու կամ տասնեւհինգ տարու փոքր էր: Ետքէն երբ սկսան ալեւորիլ իր մազերը որոնք վիպային ճաշակի յատուկ կերպով մը կը սփռուէին եւ կը կախուէին, երբ Փամելա մը ըլլալէ դադրելով Մեժեր (*) մը դարձաւ, ա՛լ այլանդակ վիպասանութիւններով սնուած անձնեայ չարասիրտ կին մը եղաւ: Արդ, այլանդակութիւններ կարդացողը անպատիժ չի կարդար: Վիպասանութեանց ընթերցումին իբր հետեւութիւն իր առջինեկ աղջիկը Էփոնին անուանեց. իսկ կրտսերը քիչ մնաց որ Կիւլնար անունը պիտի առնէր: Բարեբախտաբար մայրը Տիւքրէյ Տիւմինիլին մէկ վիպասանութիւնը կարդալով չգիտեմ ի'նչպէս եղաւ որ Ազելմա անուանեց խեղճ աղջիկը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

(*) Մեժեր երեք կատաղուհիներէն մին էր, որոնք այսպէս կ'անուանուին, վասնզի մարդերու մէջ ատելութիւն եւ կռիւ կը յարուցանեն:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Այվազեան 10 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շը– նորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Պօղոսեանէ հարիւր ֆր· իրենց երկրորդ Թոռնիկին Սրբուհիի ծը– նընդեան առթիւ :

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս· ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, 17 Դեկտ· 1967

Պուլվար Օտտոյի եւ շրջակայից Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ· Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմա– կերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս· Յակոբի տօնը :

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հա– ւաքելու համար հաւատացեալներու սըր– տաբուխ նուէրները :

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնու– թենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ դան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ· Կապ· Խաչի Շրջ· վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապ· Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչու– թիւնս կը յայտարարէ որ հայերէնի դա– սընթացքները կը սկսին Նոյեմբեր 30ին, առաւօտեան ժամը 9 – 12 Ահարոնեան սրահը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան :

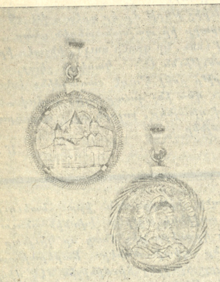
Կը դասաւանդէ ՏԻԿ· ՄԱՆՈՒՇ ՇԱ– ՄԻՐԵԱՆ :

Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի որ ի– րենց պզտիկները արձանագրեն :

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միու– թեան կողմէ :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէր– ներով :

Parking assuré

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ·ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւ– նը ընդհ·ժողովի կը հրաւիրէ իր անդա– մուհիները, Դեկտ· 2ին ժամը 15ին, Ա· Հարոնեան ակումբը : Կը խնդրուի անդա– մուհիներէն ներկայ գտնուիլ ժողովին : Օրակարգ·— Հ· Օ· Մ·ի բացառիկ շըր– ջաբերականի ընթերցում :

1918 Հ.Մ.Ը.Մ. 1968

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՏԱՐԻ

Հ· Մ· Ը· Մ·ի Կեդր· վարչութիւնը մի– ութեան հիմնադրութեան յիսնամեակի առթիւ 1968 թուականը կը հռչակէ յոբե– լենական տարի եւ կը հրաւիրէ Ֆրանսա– յի եւ բովանդակ սփիւռքի մարզական կազմակերպութիւնները համազգային շուքով տօնել այդ յիշատակելի տարե– դարձը :

Փարիզի մէջ յոբելեանը տեղի պիտի ունենայ 1968ի աշնան, ներկայ պիտի ըլ– լան Հ· Մ· Ը ·Մ·ի ապրող հիմնա– դիրներ Գր· Մերճանօֆ եւ Վ· Փափազ– եան :

Հ·Մ·Ը·Մ·Ի ԿԵԴՐ· ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ԿՆԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԸ ԹԻՐՈԼԻ ՄԷՋ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հայկական այս ընկերութիւնը ամէնէն հաճելի արձակուրդները կ'ապահովէ, ա– մէնէն մատչելի պայմաններով :

ՄԵԿՆՈՒՄ Դեկտեմբեր 23, «Ձիւնի զուարթ կառախումբով» : Վերադարձ Յունուար 5ին : Բնակութիւն սովորաբար ընտրուած պանդոկներու մէջ :

ԹՐԻՆՍԻ ՄԷՋ (1214 մեթր բարձրու– թիւն) : Դահուկի (սքի) դպրոց : Սքի եւ կօշիկ վարձու : Փաթինուառ :

ԾԻԹԱ ՊԱՆԴՈԿԸ·— Արդիական եւ հան– գստաւէտ : Առատ եւ խնամուած ուտե– լիք, տաք եւ պաղ ջուր՝ 455 ֆրանք :

ԹԻՐՈԼԸՌ ՀՈՖ պանդոկ, նոր շինուած, շատ լաւ տեղ, առատ ու խնամուած ու– տելիք, տաք եւ պաղ ջուր, 445 ֆրանք :

ՅՈՒՄ ՎԻՆԸՌ պանդոկ, հանգստաւէտ, խնամուած ճաշ, պարասրահ, տաք եւ պաղ ջուր 396 ֆրանք :

Սահմանափակ տեղեր :

Արձանագրուիլ առանց յապաղումի :

Կանխավճար 100 ֆրանք : Վճարումի դիւրութիւններ :

Վերոյիշեալ գիներուն մէջ են կառա– խումբով ճամբորդութիւնը, (տեղերը վե– րապահուած), Ինսպրիւքէն Թրինս փո– խադրութիւնը վերոյիշեալ պանդոկները, բնակութիւն եւ ճաշ, արկածի – ապահո– վութիւն :

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19 :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԸՄԲԷԹԵԱՆԻ

Կը նախագահէ **ԳԱՌԶՈՒ**

Կիրակի, Դեկտ· 10, ժամը 21ին
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS

Գըմբէթեանի կեանքին ու գործին մասին կը խօսին՝
Պ· Պ· ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ԳԵՂԱՄ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆ : ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ
եւ ՎՌԱՄ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն
չարժանկարի համաշխարհային վրտէթ

ԿՐԷԿՈՒԱՌ ԱՍԼԱՆ

Դաշնակի մեծ վարպետ՝ ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ինչպէս նաեւ՝ ՏԻԿ· ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ – ԼԱՇԱՍԱՆԷԸ, Պ· ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ– ՎԻՇԵԱՆ եւ «ՆԱԽԱՍԱՐԴ» պարախումբը իր ամբողջական կազմով եւ նուագա– խումբով :

ԱՐՏ· ԳԸՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ պատկեր մը Շանթի «ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»էն, կատարելով միայնակ՝ Իշխանի, Վանահօր եւ ծերունի վանականի դերերը :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է՝ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ

Հրաւիրատոմսերը նախապէս ապահովել Պ· Գէորգ Պաքըրճեանի մօտ՝
35, Rue de Trévise

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ

Փարիզի երեսփոխան եւ Քոնսէյլ Ժէնէրալ
KASPEREIT

եւ ներկայութեամբ 9րդի Պ· Քաղաքապետ
GERVILLE REACHE

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ· 3 ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES

Նուագախումբ Վարդիվանեան
Vedette des disques Malmaison

Հաճելի գեղարուեստական բաժին
Նաւասարդ խումբով

Ուսանողներուն կէս գին Մուտք 10 ֆրանք
Ապահովել սեղանները 924–38–54

ԼԻՈՆԻ «ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Դեկտ· 2, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պոռնի օդակայանի LES SOUCOUPES VOLANTES սրահներուն մէջ :

Ի նպաստ եկեղեցւոյ նոր երգէոնի մը գնման :

ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը կը մասնակցի խմբական երգերով

Orchestre RENÉ PIERRE
avec sa chanteuse COLETTE ROBERT

Ընտանեկան տաք մթնոլորտ

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

ՀՌՈՄ

Առաջնակարգ հիւրանոց եւ ընդու– նելութիւն լաւագոյն պայմաններու մէջ :

Կ'առաջնորդէ Լեւոնեան վարդապետ
33, Rue du Lt. Batany
92 — MEUDON

Հեռաձայն 644 – 24 – 34

Գին 400 ֆրանք ամէն ինչ հաշուած

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր երեկոյ շոգեկառքով — Քուշէթ — Բ· կարգ

Վերադարձ Փարիզ 29 Դեկտեմբեր

Սահմանափակ տեղեր, արձանա– գրուիլ հեռաձայնելով 644–24–34 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արինեռուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ Օծման 10րդ տարելիցը հանդիսաւոր կերպով կը տօնուի յառաջիկայ 17 Դեկտ· Կիրակի ա– ռաւօտ :

×

Շաւիլի հայ դպրոցի տարեկան հանդէ– սը 10 Դեկտ· Կիրակի ժամը 15ին, Շաւիլի քաղաքապետական սրահին մէջ, Րիւ Սթալինկրատ :

Երգ, պար, թատերական ներկայացում աշակերտներու կողմէ : Հայ հասարակու– թիւնը կը հրաւիրուի քաջալերելու մեր փոքրիկները :

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց Միութեան կազմակեր– պած տարեկան հանդէսը տեղի պիտի ու– նենայ Դեկտեմբեր 3ին : Մանրամասնու– թիւնները յաջորդով :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Մարտ 10ին
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 28 NOVEMBRE 1967

LE NUMÉRO 0,40 F.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11072 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.072

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՄԱ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ... ԲԵՐՆԻ ԾԱՄՈՑ

«ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՎԱԼԻՆ ՄԵՐ ՓԱՇԱՆ ՉԷ, ՊԱՆՔԷՐ ԱՐԹԻՆՆ Է»

(Գ. եւ վերջին մաս)

ւ «Միլլէթ»ի մէջ, Ճէմալ Գուլթայ կը շարունակէ իր յօդուածը Սեբաստիոյ Հայերուն եւ Տօքթ. Նազարէթ Տաղաւարեանի մասին ու դրուագներ կը պատմէ Օսմ. խորհրդարանէն : Օրուան երեսփոխաններէն Ահմէտ Շիւքրիւ էֆէնտի շարունակելով իր ճառը, կ'ըսէ.

«... Սեբաստիոյ մէջ, կենդանիներու մօտ համաճարակ կայ : Անասունները կը մեռնին : Ասիկա ճիշդ է : Կառավարութիւնը անշուշտ ճար մը պիտի գտնէ ատոր : Բայց թէ ի՛նչ աստիճան ազդեցիկ պիտի ըլլայ այդ միջոցառումը՝ երկրին բնակչութեան մեծամասնութիւնը կազմող Թուրք եւ մահմետական տարրերուն ու գիւղացիներուն համար, որպէսզի կարելի ըլլայ այդ մասին մտածել եւ դայն մասնակից դարձնել օգտուելու այդ դարմանին բարիքներէն, նախ պէտք է դայն բարձրացնել միւս տարրերուն մակարդակին, անոնց ունեցած բարձրութեան : Իսկ որքան ատեն որ այդ հաւասարութեան գաղափարը կը մնայ միայն Հիմն. Օրէնքին յօդուածներուն մէջ եւ չէ փոխանցուած հայրենակիցներու անհատական կեանքին, շապի հիւանդութիւնը նախ պիտի սպաննէ Մէհմէտին կենդանիները, անկէ ետք է միայն որ կարգը պիտի գայ Արթինին եւ Խրիսթոյի արջառին: Եւ այն պատուասար, զոր կառավարութիւնը պիտի գնէ Մէհմէտին դրամով, Արթինն ու Խրիթօն, որոնք անոր գործածութիւնը սորված են իրենց ուսուցիչէն կամ քահանայէն, պիտի ծառայէ փրկելու անոնց կենդանիները միայն ու Մէհմէտճիկները պիտի մեռնին կրկին : Չկարծուի սակայն թէ ես այստեղ քամահրանք կամ ամբաստանութիւն ունիմ այդ տարրերուն հանդէպ, այլ՝ կ'արտայայտեմ իմ բարի նախանձի զգացումներս միայն, փափաքս ու ցանկութիւնս ազգովին անոնց նմանելու եւ բոլորը կը հրաւիրեմ գիտակցելու մեր խակական պաշտօնին ու պարտականութեան, մեղաւորս ալ մէջն ըլլալով եւ բոլորէն առաջ» :

«ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ ԱՐԹԻՆ ՉՈՐՊԱՃԻՆԵՐԸ...»

Հետաքրքրուեցայ գիտնալ, թէ ո՞վ էր պաճէր Արթին Տէր – Ներսէսեան Չորպաճին, որուն համար Ահմէտ Շիւքրիւ էֆէնտի կ'ըսէր, թէ Սեբաստիոյ կուսակալէն աւելի ազդեցիկ էր եւ զօրաւոր : Գացի գտայ Սեբաստացի բարեկամս՝ ուիլսոնեան Հալիմ Էյյուպօղլու էֆէնտին, որ գործակալականութեամբ կը զբաղի Ֆաթիհի մէջ: Ան, երբ իմացաւ դէպքին ու անունները, գլուխը ճօճեց իմաստալից եւ ըսաւ.

«— Ինչպէս թէ չեմ գիտեր : Ոչ միայն Սեբաստիոյ քաղաքը, այլ եւ անոր գիւղերն խուլ իր դուռը ծառայ էին ու գերին : Ով որ տղան պիտի թլփատէր, ով որ աղջիկը հարս պիտի ընէր, ով որ տղան զինուոր պիտի ղրկէր, ով որ այդ տարին արտէն լաւ բերք չէր առեր եւ անօթի պիտի մնար, կարճն ասած՝ բոլոր Սեբաստացիները անոր դուռը սփ կ'առնէին անճար : Հարիւր առ հարիւր տոկոս կ'առնէր ան, բայց նորէն ալ մարդիկ պոչ կը բռնէին տանը առջեւ, ընելիք ուրիշ բան չգտնելով, ճարահատ մնացած : Կուսակալ Մուամմէր պէյ հօրս կ'ըսէր, թէ Սեբաստիոյ Թափուի տետրակին մէջ չկար էջ մը, ուր Արթին Չորպաճիի՝ անունին իփոթէք մը արձանագրուած չըլլար» :

Երանի՜ թէ այսօրուան իփոթէքը, մէկ, հինգ, տասը կամ հարիւր վաշխառուի անունով ըլլար ...: Այսօրուան իփոթէքը՝ շրջանին, ժամանակին, ապրուած տարուան ոգիին չկարենալ հասած ըլլալուն իփոթէքն է, յետամնացութեան իփոթէքը ...:

Շիւքրիւ Հօճային ցաւն ու դանգատը ի՛նչ էր արդարեւ : Կայսրութեան ոչ-Թուրք եւ ոչ – մահմետական բնակչութեան՝ այսինքն փոքրամասնութեանց՝ Հայուն, Յոյնին եւ Հրեային ուսուցիչն ալ, քահանան ալ, բարբունին ալ լեռնէրու չափ տարբերութիւն ունին մեր ուսուցիչներէն եւ հօճաներէն ...: Անոնք, մշակոյթի եւ տնտեսութեան ճամբով հասած են այնպիսի մակարդակի մը, որ հակառակ իրենց քանակին նուազութեան, երկրին խակական տէրն ու տիրականը դարձած են : Որովհետեւ, պետութեան բարիքներէն միայն անոնք են որ կ'օգտուին : Եւ այսպէսով, հակառակ անոր որ Թուական փոքրամասնութեան մը մէջ կը գտնուին, կեանքին մակարդակով, իրենց անհատական կարողութեամբ ու կարելիութիւններով մեծամասնութիւն կը ներկայացնեն, այսինքն՝ ամբողջութիւնը :

Եւ մտածեցի, թէ ով բազմած է այսօր Արթին Տէր – Ներսէսեան Չորպաճիէն պարպուած տեղերը : Հակառակ 1961ի Պետական Սահմանադրութեան՝ Հանրապետութեան Կառավարութի՞ւնը արդեօք ... Ափսոս: Զարգացած վարկերու դրութեան մը խոստովանութեան ետին, պզտիկ – պզտիկ Արթին Տէր – Ներսէսեան Չորպաճիներ, որոնք վաշխառու Ահմէտներ կամ Մէհմէտներ են, որոնք տարբեր վաշխառութեան մը անձնատուր այսօր, քաղաքականութեան տուած բարեքներէն՝ Դրամատունի եւ Քօօփէրատիֆի վարկերու դրութեամբ մը, մինչ ժողովուրդին եօթնասուն առ հարիւրը անգրագէտ է այսօր եւ զրկուած՝ մշակոյթին բերած ու բերելիք շնորհներէն :

Անշուշտ անցնող 57 տարիներու ընթացքին շատ մեծ գործեր տեսնուեցան այս երկրին մէջ ալ ... Ո՞վ կրնայ ուրանալ ...: Եւ սակայն «Ազատագրումի փիլիսոփայութեան» չգոյութիւնը յոյսի ծիլերը չորցուց, կոկոնները խամրեցուց այս երկրին ճիւղերուն իսկ վրայ : Ամէն աստիճանի վրայ՝ սա մեր կրթական հաստատութիւններուն նայեցէք անգամ մը : Բոլորն ալ իրականին մէջ բանակ – բանակ պետական պաշտօնեայ հասցնող մեքենաներ են ... : Երեսուներկու միլիոնոց Թուրքիայի մը մէջ, ժողովուրդին վճարած տուրքերով ապրող պաշտօնեաներուն թիւը շատ աւելի մեծ է վաթսուն միլիոնոց Գերմանիոյ մը պետական պաշտօնեաներու թիւէն: Շատ աւելի՞ ...: Կրկնապատիկը եւ անկէ ալ աւելին ...: Բժիշկներու թիւին համեմատութիւնը բաղդատելով, անոր մէկ տասներորդն է, ատամնաբոյժներունը՝ մէկ սանըվեցերորդը :

Յետամնացութիւն կը տիրէ մեր մէջ՝ դրական գիտութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ, տնտեսագիտութեան, երկրաչափութեան, ճարտարապետութեան, ելմտագիտութեան, իսկ ատոր փոխարէն բանակներով պաշտօնեայ ունինք, դրասենեակի հերոսներ, գիտնական այլազան ճիւղերու բազմապիսի տեսաբաններ ...:

Կը գիտեմ մեր այսօրուան խորհրդարանը ու կը տեսնեմ ցաւով, որ բոլորին ալ ի ձեռին ունեցած փրկութեան դեղադիրները օտար միջոցներ են, օտարի յըղացումներ կամ թելադրանքներ՝ առանց բացատրութեան: Եւ տակաւին, միւս կողմէ, Անկախութեան Պատերազմ մը, որ յիսուն տարիներ խել տակաւին չեն բաժներ մեզմէ ...:

Երանի՜ այն մարդոց, որոնք թէ այս ժողովուրդին ճակատագիրը իրենց ձեռքերուն մէջ կը պահեն եւ թէ կը շարունակեն պատահածները որակել անփոփոխ բախտին անփոփոխելի տնօրինումը ...:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԶՊՈՆ

ԱՂԵՏԱԼԻ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ԶՈՀԵՐ

Շարաթ գիշեր խակական հեղեղի բռնուած է Փորթուկալեան մայրաքաղաքը իր անմիջական շրջանով եւ փամէ ժամ կ'աւելնայ զոհերու թիւը : Տակաւին կարելի չէ գաղափար կազմել նիւթական վնասներուն մասին :

Առաջին հաշուեկշռի մը համաձայն, զոր հրապարակած է Ներքին նախարարութիւնը 250 մեռեալ կայ, 200 հոգի անհետացած : Հազարաւոր տուներ քանդըւած են :

Վեց ժամուան մէջ, անձրեւները ողողած են ամբողջ գիւղեր եւ եղածը աղգային աղէտ կ'որակուէր, նախագահ Թոմասի կողմէ, որ կ'այցելէր վնասուած վայրերը : Ամէնէն ծանր հարուածը ստացած են Օլիւեյաս, Քուինթաս, Քառեկատօ, որոնք արձակուրդի հիանալի վայրեր էին, դեռ երէկ : Նոյն ողբերգական պատկերը կը ներկայացնէ Վիլլաֆրանքայէն Սինթրա երկարող շրջանը, ուր գրօսաշրջիկներու յատուկ տեսարժան գիւղերը բազմաթիւ են, ինչպէս՝ Էսթորիլ :

ԿԻՊՐՈՍ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅՈՅՍԵՐ

Ծոնսընի յատուկ պատուիրակը, Ատլանտեան Ուխտի ընդհ. քարտուղարը եւ ՄԱԿ Թանի ներկայացուցիչը ջանք եւ ժամանակ չեն խնայած ելք մը գտնելու համար Կիպրոսի տագնապին ստացած ծանր եւ սպառնական բնոյթին :

Աթէնքէն Անգարա, Անգարայէն Նիկոսիա, անկէ կրկին Աթէնք կամ Անգարա երթալով — գալով է որ այս պատուիրակները փորձած են փրկել խաղաղութիւնը եւ ըստ Ատլանտեան Կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղար՝ Պրոզիոյի յայտարարութեանց, յաջողած են, քանի որ յոյս կայ այլեւս որ բանակցութեամբ կարգադրուի: Այս ուղղութեամբ Յոյները կատարած են հիմնական զիջումներ : Համաձայն են Կիպրոսէն քաշելու իրենց զօրքը ինչպէս Թուրքերը կը պահանջէին: Փոքր հարց մը կը մնայ սակայն : Յոյները կ'ուզեն, երեւոյթները փրկելու համար, քանի մը ամսուան ընթացքին զործադրել այդ որոշումը մինչ Թուրքերը կ'ուզեն որ անմիջապէս ըլլայ : Հաւանական է սակայն, որ այս կէտը վճռական դեր մը չխաղայ: Վերջին լուրերու համաձայն Յոյները հաւանած են որ Կիպրոս «ապազինուի», պայմանաւ որ ատոր փոխարէն երաշխաւորութիւն ստանայ որ Թուրքերը ցամաքահանում պիտի չկատարեն :

Մինչեւ որ այս կարգադրութիւնները ըլլան, Թուրքերը կը շարունակեն օդանաւեր ղրկել Կիպրոսի վրայ :

Ծանօթ չէ սակայն թէ ի՞նչ կը մտածէ Մակարիոս : Հաւանաբար ուզէ որ ՄԱԿի ուժերու քանակը աւելնայ : Ամէն պարագայի մէջ այն տպաւորութիւնը կայ որ Մակարիոս կը խորհի վերադառնալ Ցիւրիխի համաձայնագրերուն ոգիին :

Ապահովութեան խորհուրդն ալ միաձայնութեամբ կոչ մը կ'ընէր շահակից կողմերուն, որպէսզի հանդարտ մնան : Թրքական կառավարութիւնը բաւական դժուարութիւններ ունի նաեւ ներքին ճակատի վրայ, որովհետեւ Տէմիրէլի չափաւորական դահլիճը միշտ ծայրայեղներու ճնշումին ենթակայ է, մանաւանդ երիտասարդ ուսանողներու եւ ընդդիմադիր կուսակցութեանց :

Ընդհանուր կարծիքն այն է սակայն թէ, առայժմ, թրքական ցամաքահանումի մը վտանգը անցած է :

ՎԻԷԹՆԱՄ

ՔԱՄՊՈՃԸ՝ ՄՏԱՀՈԳ

Քամպոճի իշխան – Նախագահը մտահոգիչ յայտարարութիւններ ըրած է երկրին անմիջական ապագային մասին : Վախ կայ որ Քամպոճն ալ, Հանոյի նման ամերիկեան ռմբակոծութիւններու դաշտ դառնայ եւ ի հարկին երկիրը գրաւուի ամերիկեան ուժերու կողմէ : Կը թուի թէ Տիկին Քէնըտի ձախողած է իրեն յանձնուած պաշտօնին մէջ եւ Սպիտակ Տունը համոզուած չէ որ Քամպոճը չօգներ Վիէթքոնկի :

Իշխան Սիհանուք այն եզրակացութեան հասած է թէ չէզոքականութիւնն ալ օգուտ չունի : Նման հեռանկար մը պատերազմի դաշտի պիտի վերածէ ամբողջ Հարաւ – արեւելեան Ասիան : Փեքին յայտարարած է արդէն թէ Չինաստանի ժողովուրդը Քամպոճի ժողովուրդին կողքին է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԼԻ մէջ գումարուած էր կոլխոզներու (Իւ էն էֆ – Իւ Տէ Թէ) համագումարը ուրկէ ծնաւ նոր կուսակցութիւն մը՝ Դեմոկրատներու Միութիւն Ե. Հանրապետութեան, որ նոր անունն է Կոլխոզ շարժումին : Մասնաւոր ջանք թափուած է շարքերը երիտասարդացնելու համար : Իր ելոյթին մէջ, Փոմփիտու ծանրացած է գլխաւորաբար հակահամայնավար պայքարին վրայ : Նոր կեդրոնական կոմիտէն կազմուած է 93 անդամներով (նախկինը՝ 150 էր) :

ՍՈՒՐԻԱ բացարձակապէս մերժեց արաբական վեհաժողովը զոր պաշտօնապէս առաջարկած էր Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը : ՄԱԿի արաբական շրջանակներու համաձայն, արաբական նոր վեհաժողովի մը գումարումը առիթ մըն է Նասրի համար, որ չփակուի բրիտանական բանաձեւին սահմաններուն մէջ : Նասր կ'ուզէ ամրապնդել իր հեղինակութիւնը, այնպիսի ժամու մը երբ Միացեալ Ազգերու նրբանցքներուն մէջ, զրոյցներ կը շրջին ըստ որոնց Նասր կրնայ փոխարինուիլ մէկու մը կողմէ որ աւելի մօտ ըլլայ Արեւմուտքի :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ մեռաւ արձանագործ Օսիփ Զատքին, 77 տարեկանին : Ծնած Սմոլէնսկ, Զատքին Փարիզ հաստատուած էր 1909էն ի վեր եւ նուիրուած արուեստի, հակառակ հօրը փափաքին : Քիւպիզմի եւ գերիրապաշտութեան ազդեցութիւնը կրած է սկիզբը, ապա ձերբազատելով անոնցմէ, ունեցած է իր լեզուն, իր ոճը: Վերապրողներէն էր Փարիզի դպրոցին եւ իր մահով Մոնփառնասի պատմութենէն բան մը կ'անհետանայ :

ԸՆԴԴԷՄ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՕՏԱՐԱՄՈԼՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ

Բ.

Ա. Ոսկերչեանը գրում է, «կուլտուրա բառի փոխարէն պարտադիր կերպով գործածում են «մշակոյթ» եւ ապացուցելու համար, թէ դա իրեն չի արդարացնում, աւելացնում է. «կուլտուրական մարդու փոխարէն չենք կարող ասել, եւ անյարմար է ասել մշակութային մարդ»: Դարձեալ ամէն ինչ աղաւաղուած է:

Ո՞րն է իրողութիւնը:

Հայոց լեզուն ունեցել է մշակոյթ ու մշակութային բառերը, բայց յետագայում հայերէնին է անցել կուլտուրա բառը, որից հայերէնի ական ածանցով կազմել ենք կուլտուրական բառը: Եւ այդ զուգահեռ բառերը մնում են հայերէնում իմաստային տարբեր արժէքներով. Մշակոյթ եւ մշակութային բառերը վերաբերում են մարդկութեան, այս կամ այն ժողովրդի ստեղծած արժէքներին, ինչպէս՝ հայկական մշակոյթ, հոգեւոր մշակոյթ, նիւթական մշակոյթ, մշակութային հարցեր եւայլն: Իսկ զարգացածութեան աստիճանի, կատարելագործուածութեան, քաղաքակրթուած լինելու եւ նման իմաստներով գործածւում են կուլտուրա եւ կուլտուրական բառերը, ինչպէս՝ բարձր կուլտուրայի տէր անձնաւորութիւն, աշխատանքի ու հանգստի կուլտուրա, քննադատութեան կուլտուրա ունենալ, ֆիզիքական կուլտուրա, կուլտուրական սպասարկում եւայլն:

Թէեւ Ա. Ոսկերչեանն իր «ասպեկտներից» ելնելով, ընդունում է ինտելիգենցիա բառը եւ մերժում մտաւորականութիւնը, բայց վերջինս գործնականում համարեա յաղթել է: Դրա ամենամեծ ապացոյցը կարող է համարուել այն փաստը, որ այդ բառը մտել է նոյնիսկ Ա. Ոսկերչեանի ակտիւ բառապաշարի մէջ, հակառակ նրա ցանկութեան ու «ղեկավար ելակէտերի»:

Ի՞նչ «ղեկավար ելակէտով» կարող է արդարացուել այն փաստը, որ Ա. Ոսկերչեանը, չբաւականանալով մեր գրական լեզուին իր վերագրած, բայց իրականում նրանում չգործածուած ու չգործածուող բառերով, շարունակում է այդ մտացածին վերագրումները եւ մարտնչում դրանց դէմ: Ահա, «Այն փաստը, որ անցեալում մինիստրի փոխարէն գործածուել է նախարար, բոլշեւիկի փոխարէն՝ մեծամասնական, մենշեւիկի փոխարէն՝ փոքրամասնական եւայլն, դեռ եւս հիմք չի տալիս վերակենդանացնել այդ բառերը, թէեւ սփիւռքի հայութեան մէջ դրանք գործածւում են»:

Ա. Ոսկերչեանը մեր «երկտասարդ խմբագիրների» խմբագրած ո՞ր թերթում է գէթ մէկ անգամ կարդացել եւ «ռադիոյի ու հեռուստատեսութեան աշխատողների» ո՞ր հաղորդման մէջ գէթ մէկ անգամ լսել նախարար (մինիստր իմաստով), մեծամասնական, փոքրամասնական բառերը: Եթէ տեսողական կամ լսողական պատրանքն այստեղ բացառուած է, ուրեմն մենք գործ ունենք ակնյայտ կեղծիքի հետ:

Հայերէնի որոշ բառերի դէմ պայքարելիս Ա. Ոսկերչեանը փաստարկում է դրանց անյաջողութիւնը նաեւ բառակազմական ու իմաստային տեսակէտից: Մանաւորապէս խօսելով մենիւ եւ ճաշացանկ կամ կերակրացանկ բառերի համարժէքութեան մասին, նա մենիւն համարում է «բարբարոսութիւն», չի ընդունում դրա հայերէն համարժէքները, պատճառաբանելով, որ «մենիւ հասկացողութիւնը պարունակում է իր մէջ միայն ճաշերի, տաք կերակուրների անուններ, այլեւ «սառը խորտիկների», եւ «քաղցր կերակուրների» անուններ»:

Նախ, այդ դէպքում կերակրացանկը շատ յարմար է գալիս նաեւ իր իսկ՝ Ա. Ոսկերչեանի մեկնաբանութեանը, բայց մի՞թէ կարելի է այդ ձեւով՝ կազմութեան բաղադրիչների այդպիսի մանրակրկիտ վերլուծումով լուծել բառերի, տուեալ դէպքում «ճաշացանկ»ի գոյութեան իրաւունքի հարցը:

Նախ, ո՞վ է որոշել, թէ ճաշը միայն տաք կերակուրն է:

Հապա դուք, ընկեր Ոսկերչեան, որ ճաշում էք կամ սկսում էք ձեր ճաշը, մի՞լին հրաւիրում էք ճաշի, այդ բոլոր դէպքերում նկատի էք ունենում ուտելիքի միայն տա՞ք բաժինը: Այնուհետեւ, ձեր ճաշասենեակում (ճաշի կամ ճաշելու սենեակ) դուք միայն տա՞ք կերակուր էք ուտում: Իսկ եթէ դուք այնտեղ նաեւ նախաճաշում էք, ընթրում, դուցէ հեռուստացոյց դիտում եւայլն, ապա այդ բոլորին չի՞ խանգարում ճաշասենեակ բառը: Իսկ ճաշարանը: Հապա եթէ ստուգարանէի ռուսերէն ճաշարան բառը, ի՞նչ դուրս կը գայ: Դուք, անշուշտ, գրասեղան (գրելու սեղան) ունէք: Ասացէք խնդրեմ, դուք նրա վրայ միայն գրո՞ւմ էք, իսկ եթէ նաեւ կարդում էք եւ դարակներն էլ օգտագործում էք գրքերի համար, հապա նրա անունը ի՞նչպէս էք հանդուրժում: Լեզուական հարցերը քննելիս ու լուծելիս պէտք է հաշուի առնել եւ յարգել լեզուի օրէնքները: Չի կարելի պահանջել, որ բառի իմաստային բոլոր երանգներն ու առումներն իրենց արտացոլումն ունենան նրա բաղադրիչների մէջ: Դա պայմանաւորուած է լեզուի էութեամբ, բխում է լեզուի ու մտածողութեան փոխյարաբերութիւնից, քիչ հնչիւնախմբերով շատ բան արտայայտելու ցանկալիութիւնից ու անհրաժեշտութիւնից:

Այսպիսով, Ա. Ոսկերչեանի յօդուածում բերուած փաստերից տեղին են միայն ճաշային – ճաշարանային մի երկու բառեր: Նրա յիշատակած միւս բառերի մէջ արեւելահայերէնի համար անյաջող ու գրքային ենք համարում երգահանը (կոմպոզիտոր), թէեւ ան շատ տարածուած է արեւմտահայերէնում: Եթէ յիշենք, որ ժամանակակից հայերէնի բառերի քանակը շուրջ հարիւր հազար է ու դրանց մի զգալի մասը խորհրդային շրջանի ծնունդ, ապա բնաւ անսովորական չէ, որ հազարաւոր նոր բառերի մէջ մի երկուսը թերեւս յաջող չլինեն:

Լեզուի զարգացման ամբողջ ընթացքում միշտ էլ առանձին շեղումներ եղել են եւ կը լինեն: Գրական հայերէնի բառապաշարի մէջ այժմ չկա՞ն շեղումներ դէպի օտարաբանութիւն: Հեռուն չգնանք, յիշենք միայն ձեր յօդուածից ասպեկտըն ու լեկսիկոնը, պուրիզմն ու պարտիան: Ի հարկէ, չի կարելի այդպիսի փաստերն անտեսել, բայց առաւել եւս չի կարելի միտումնաւոր միակողմանիութեամբ, շեղում տեսնել միայն ցանկացած ուղղութեամբ:

ՍԵՐԳԷՅ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

(Շար.)

ՓԱ՛ՌՔ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ձեռագիր մատեաններ անբաւական էին ժողովուրդներու ընդհանուր եւ արագ զարգացման համար:

Պէտք էր որ ծնէր 14րդ դարու հանճարեղ մարդը, մեծ գործաւորը՝ Կիւթէմպէրկ եւ վիթխարի հանդրուան մը սկսէր ազգերու քաղաքակրթութեան ընթացքին, ստեղծելով տպագրութիւնը, որով կարելի ըլլար գիրքերու միջոցաւ իմացականութեան ջահը պտըտցնել երկրէ երկիր եւ հզօր մղում մը տալ միտքերու զարթնումին:

Քաղաքակրթութեան պատմութիւնը ոսկեղրուագ քանդակած է անունն այդ Թանկագին մարդուն, որ մեծագոյն ռահվիրաներէն մին եղաւ հանուր ազգաց մտաւորական յառաջդիմութեան: Կիւթէմպէրկ թողած է յիշատակ մը, որ յաւէտ անվթար պիտի մնայ երախտապարտ մարդկութեան հոգիին մէջ, յորչափ ուսում ու գպրութիւն, գիտութիւն ու արուեստներ կենդանի մնան տիեզերքիս վրայ: Վասնզի Կիւթէնպէրկի գիւտը գերազանցապէս սատարեց առոնց ամէնուն ալ փոյթընթաց բարգաւաճման ու ծաւալումի գործին:

Տպագրութեամբ է որ հնարաւոր դարձաւ երբեմնի Պապիրոսի պատառներուն եւ Մագաղաթին յաջորդող Թուղթին վրայ գրուածքի մը օրինակներն արագօրէն եւ անհամեմատ առատութեամբ բազմապատկել — իրարու քով շարուած մետաղեայ կարկառուն տառերու միջոցաւ եւ տպուած գիրքը տարածել ի սփիւռս աշխարհի:

Տպագրութեամբ է որ մեծ միտքեր բոկլըսան աւելի սերտ մտերմութեան մէջ գտնուիլ իրարու հետ եւ գիտերու անվերջ շարքի մը ծնունդ տալ:

Տպագրութեամբ է որ իրենց աշխատանոցներուն մէջ փակուած գիտուններու աչքը զօրեց տեսնել հեռաւոր հորիզոնի մը վրայ նշուլող նոր լոյս մը, եւ գաղափարներու անմիջական հաղորդակցութեամբ ու չփումով յառաջ եկան անվերջ գիւտերու բարիքներ՝ համօրէն մարդկութեան համար:

Տպագրութեամբ է որ խորհողներ, իմաստուններ, գաղափարի թունդ առաջնորդներ, բարոյախօսներ եւ հասարակական կեանքի վարիչներ կրնան խօսիլ բիւրաւոր մարդոց, անոնց գաղափարներն ուղղել եւ ազդել անոնց վրայ:

Ոչ ոք կրնայ առանձին նկատել ինքզինք՝ երբ գիտէ կարդալ եւ գիրք մը ունի ձեռքը: Ովկիանոսներէ եւ քաղաքներու խաժամուժ ամբոխէն հեռու՝ անկիւն մը, իր գիւղին մենութեան մէջ ապրող շինականն իսկ՝ երբ կարդալ գիտէ՝ կրնայ ողողուիլ եւ տաքնալ մեծ միտքերէ ճառագայթող լոյսերով, գիտակ դառնալ աշխարհի անցուդարձերուն, օրօրուիլ եւ անրջանքի հեշտալի կեանքն ապրիլ՝ բանաստեղծներու գրուածքներով, մանաւանդ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ ՏԵՆՉԱՆՔԸ

(ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Տարիներ առաջ, Ճափոնի մէջ կ՚ապրէր մարդ մը, որ Սենթարօ կը կոչուէր: Այս անունը ճափոներէն կը նշանակէ միլիոնատէր: Սենթարօ հարուստ չէր, բայց աղքատ ալ չէր կրնար ըսուիլ: Հօրմէն ժառանգած էր փոքր հարստութիւն մը անով կ՚ապրէր, առանց աշխատելու եւ առանց ծերութեան օրերու մասին մտածելու:

Այսպէս երեսուն երկու տարեկան եղաւ:

Օր մը սակայն, առանց առիթի եւ պատճառի, այն գաղափարը ունեցաւ, թէ պիտի հիւանդանայ եւ պիտի մեռնի: Եւ այս գաղափարը դժրախտ ըրաւ զինք:

— Կ՚ուզէի առանց հիւանդանալու ապրիլ 500-600 տարի, կ՚ըսէր մենախօսելով: Մարդոց կեանքը շա՛տ կարճ է: Հազիւ աչքերը բացած՝ մահը կը փակէ զանոնք...

Ուստի սկսաւ մտածել, թէ ի՞նչպէս պիտի կրնար կեանքը երկարել:

Պատմութիւնէն գիտէր, թէ Ճափոնի մեծ կայսրերը մինչեւ հազար հինգ հարիւր տարի ապրած էին: Նոյնպէս գիտէր պատմութիւնը Սին-Նօ-Սիքօ անուն Ճափոն մեծատունին, որ աշխարհի վրայ փափաքած ամէն բանին տիրացած էր, բայց, հակառակ իր երջանկութեան, հարստութեան եւ ճոխութեան, հակառակ իր իմաստութեան ու փառքին, կը տառապէր այն մտածումով, թէ օր մը պիտի մեռնէր:

Երբ Սին-Նօ-Սիքօ քնանալու երթար կամ արթննար, ամբողջ օրը եւ գիշերը իր մահէն զատ ուրիշ բանի մասին չէր մտածեր:

Իր բոլոր ունեցածը հաճոյքով պիտի տար, եթէ կարենար «կեանք պարգեւող տունկը» գտնել: Այն ատեն միայն ճշմարտապէս երջանիկ պիտի ըլլար:

Այսպէս, օր մը, իր երկրի բոլոր իմաստունները հրաւիրեց եւ անոնց հարցուց, թէ կարելի՞ էր գտնել կեանք պարգեւող տունկը, որուն մասին ա՛յնքան լսած ու կարդացած էր:

Ալեւոր իմաստուն մը, Ճոփուքու, ըսաւ թէ ծովերէն անդին կայ Հորայզան կոչուած երկիր մը, ուր կենսապարգեւ տունկի գաղտնիքը գիտցող կարգ մը վանականներ կ՚ապրին: Ո՛վ որ խմէ հրաշագործ այդ դեղէն, երբեք պիտի չմեռնի:

Սին-Նօ-Սիքօ հրամայեց ծերունի Ճոփուքուին՝ խելքն ճամբայ ելլել, Հորայզանի երկիրը երթալ, վանականները գտնել եւ հրաշագործ տունկը իրեն բերել:

Ճոփուքու նաւ մը մտաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի Հորայզան, բայց չվերադարձաւ երբեք:

Անկէ ի վեր այլեւս ոչ ոք գիտէ, թէ Հորայզանը ո՞ր երկիրն է: Եւ գաղտնիքը ընդմիշտ կորսուեցաւ:

×

Օր մը, մէկը ըսաւ Սենթարոյին, թէ այդ Հորայզանը այն աշխարհն լեռն է, որ Ֆուճի կը կոչուի եւ Ճոփուքու իբրեւ մեծ սուրբ կը փառաբանուի հոն: Սենթարօ որոշեց այդտեղ երթալ եւ «կեանք պարգեւող» տունկը գտնել: Իր հայրենի տունը ձգեց եւ ցամաք ու ծով անցաւ, բարձրաբերձ ժայռերէ վեր մագլցեցաւ, բայց Հորայզանը ոչ մէկ տեղ կրցաւ գտնել:

×

Վերջապէս, օր մը, երբ անծանօթ տեղ մը կը թափառէր, իր ճամբուն վրայ որսորդի մը հանդիպեցաւ եւ հարցուց անոր.

— Կրնա՞ս ինծի ըսել, թէ ո՛ւր կը գտնուին կենսապարգեւ բոյսը ունեցող վանականները:

— Ո՛չ, այդպիսի վանականներու գոյութեան մասին լուր չունիմ: Գիտեմ սակայն, թէ այս տեղերը մեծ գող մը պահուած է, պատասխանեց որսորդը:

Այս տարօրինակ պատասխանը Սենթարոյին մտածել տուաւ, թէ շատ ապուշ է, որ լեռներու եւ անապատներու մէջ ժամավաճառ կ՚ըլլայ վանականները փնտռելով, փոխանակ ուղղակի երթալու Ֆուճի լեռը, ուր իրեն ըսած էին, թէ Ճոփուքու կ՚ապրի եւ իբրեւ սուրբ կը պաշտուի:

Առանց մտածելու՝ ուղղուեցաւ դէպի լեռը եւ գտաւ տաճարը, ուր Ճոփուքու կը պաշտուէր: Հոն եօթը օր ծունկի եկած աղօթեց, խնդրելով սուրբ Ճոփուքուէն, որ իրեն ցոյց տայ ճամբան, կենսապարգեւ տունկը ունեցող վանականները գտնելու համար:

Եօթներորդ օրուան կէս գիշերին, մինչ Սենթարօ դեռ ծնրադիր կ՚աղօթէր տաճարին մէջ, յանկարծ ուժգնօրէն բացուեցաւ դուռը եւ լուսալիր ամպի մը մէջ երեւցաւ Ճոփուքուն: Սենթարոյին ըսաւ, որ իրեն մօտենայ:

— Փափաքդ շա՛տ եսասիրական է եւ չի կրնար իրագործուիլ, ըսաւ անոր: Սակայն, դուն ինքդ կրնաս վանական ըլլալ, կենսապարգեւ տունկը գտնելու համար: Բայց գիտե՞ս, թէ որքան ծանր է վանականի կեանքը: Վանականը արտօնուած է ուտելու միայն վայրի թութ եւ մայրիի կեղեւ: Վանականը պէտք է աշխարհի հետ ամէն յարաբերութիւն ու կապ խզէ, պէտք է անոր սիրտը մաքո՛ւր ըլլայ ոսկիի պէս եւ աշխարհիկ իղձերէ ազատ՝ ատաւօտեան հովիկին նման:

«Ժամանակի ընթացքին, երբ այս խիստ կանոններուն հետեւի, վանականը այլեւս կը դադրի անօթութիւն, ծարաւ եւ ցուրտ զգալէ: Անոր մարմի՛նը այնքան կը թեթեւնայ, որ կրնայ արագիլի մը վրայ նստած ճամբորդել կամ ծածանի մը վրայ հեծած՝ դառնալ ջուրին մէջ, առանց ոտքերը թրջելու: Սենթարօ՛, դուն լաւ ապրիլը եւ վայելքները կը սիրես: Զափազանց ծոյլ ես եւ ցուրտին ու տաքին շատ զգայուն: Դուն երբեք պիտի չկրնաս բոպիկ քալել եւ ոչ ալ ձմեռը բարակ հագուստներ հագնիլ: Կը կարծե՞ս, թէ վանականի նման ապրելու ուժն ու համբերութիւնը պիտի ունենաս: Երբե՛ք: Սակայն, քանի որ կը խնդրես, որ քեզ առաջնորդեմ երկարակեցութեան դեղը գտնելու համար, ուրիշ կերպով մը պիտի օգնեմ քեզի: Քեզ պիտի ղրկեմ «Յաւիտենական Կեանք»ի երկիրը, ուր մահը երբեք ոտք չի կոխեր եւ ուր մարդիկ յաւիտեան կ՚ապրին»:

Ճոփուքու, այս բաները ըսելու ատեն, անոր թուղթէ արծիւ մը տուաւ եւ ըսաւ, որ վրան նստի:

Թարգմ. Վ. ԵՍԱՅԵԱՆ

(1 – Շար.)

տեղեակ ըլլալ մարդասէրներու գործին, ընկերաբաններու տեսութեանց եւ մարդկութիւնը յուզող ու դայն դրդեցնող սուրբ ու սեպուհ հարցերուն :

Տպագրութեամբ է որ գիտութիւն, գրականութիւն ու գեղարուեստ օր քան զօր մեծ զարկ առացան : Անով է որ ազգեր սկսան զիրար աւելի ճանչնալ, փոխադարձաբար օգտուիլ իրարու բրած յառաջդիմութիւններէն, հեռաւորութիւններ գիել անցնիլ, անջրպետները ջնջել, խորհրդակից դառնալ իրարու :

Երբ տպուած գիրքի մը էջերուն մէջ կը թարթափինք, մերթ անհետացող սեռունդներ են, արօրի ու թաղի մարդեր, որոնք իրենց գլուխները կը ցցեն հոն ու կը թուին խօսիլ մեզի՝ դարերու մէջէն, չքացած ազգեր, որոնք իրենց փառքի աւերներով կարծես կը նային մեզի, մերթ ժողովուրդներ, ամէնոջ վաստակաւորներ, որոնք կը թելադրեն մեզի օգտուիլ իրենց ջանքերէն, իրենց ձեռնարկներէն ու յղացումներէն : Ու մենք մոռցած մեր շուրջի ամայութիւնը՝ երբ առանձին ենք, մոռցած չարութիւններ՝ երբ ապիրատներէ հալածուած, մոռցած դժուարութիւնը՝ երբ դժբախտներու լեգէոններէ շրջապատուած, մոռցած նաեւ սեւն ու սուգը՝ երբ տխրութիւնն է եկած մտած մեր սեմէն ներս, առօրին տափակ մտածումներէ ու նկատումներէ պահ մը զերծ, կը մխրճինք հատորի մը մէջ ու մտովի կըրնանք ապրիլ իմաստասէրներու քերթողներու, գիտուններու, ճշմարիտին ու գեղեցիկին համար կռուողներու եւ յօդուած մարդկութեան՝ կեանքերնին ի սպաս դնողներու Թանկագին մտերմութեանը մէջ, ազատելով մեր միտքը խաւարի տիրապետումէն, զայն կաշկանդող Թիւր ըմբռնումներու բիրտ գերութենէն :

Ի՞նչ պիտի ըլլար արդեօք աշխարհի վիճակը՝ երբ տպագրութիւնը չստեղծուէր եւ սուղ ու կրակ ձեռագիրներ մենաշնորհը մնային իշխաններու եւ ընչեղներու, կամ, երթայի՞ն իբր զարդ ու պերճութիւն հանդչիլ առանձնաշնորհեալ էակներու ժլատ դրադարաններուն մէջ եւ կամ քանի մը բախտաւորներու գզրոցներու մութ անկիւնը : Հասարակ ժողովուրդն ո՞ւր պիտի գտնէր իր սփոփանքին ու ինքնազարգացման աղբիւրը :

Այսպէս, առաւել քան չորս դարէ ի վեր՝ ազգերու յեղաշրջումին ու բարգաւաճման մեծ դրօշակիրը եղած է Տպագրութիւնը : Անով է որ բռնութիւնները տապալած են ու ժողովուրդներ ազատագրուած : Ծնչուածներու, տառապողներու աղաղակները՝ չարժուն տառերու մողական զօդումներով Մամուլին տակէն առղոսկած՝ հազարաւոր օրինակներու շնորհիւ ալիք ալիք, երկիրէ երկիր կը թռչտին, կ՚արձագանգեն, խոհունին մըտածել կուտան, անտարբերին՝ զգածուիլ, ընկերաբաններու հնարք որոնել կը դրդեն. ու մարդկային եղբայրութիւնը կը սկսի ամրապնդուիլ աւելի սերտ կապերով, արհամարհելով պատնէշներն ու սահմանագլուխները :

Իրաւունք ունէր Կարմիր Սուլթան Համիտը քառորդ դար ամբողջ իր ամենահզօր ինքնակալի հանդամանքովը դողալու Տպագրութենէն ու չարժուն տառերէն, ցվերջ տալու զանոնք եւ կաշկանդելու տպարանի եւ ձուլարանի ամէն աշխատութիւն բովանդակ Թուրքիոյ մէջ : Եըլտըզի իր ոսկեձեղուն որջին մէջ կըկղած, ինք՞ էր որ մենախօսեց օրերով— «նզովեց – արմատ սա Հայերուն խոշոր ռմբաններէն այնքան չեմ ահարեկիր որքան կապարէ այդ պզտըլիկ տառերէն . .» : Այդ խելօք, անմնաս ու ինքնին աննշան տառերն էին արդարեւ, որոնք հոս դաղտագողի եւ արտասահմանի մէջ սանձարձակ կերպով միտքեր յեղաշրջեցին ու զինք հուսկ ուրեմն առաջնորդեցին դէպի գահավէժ : Թերթերն ու գիրքերն ալ չուչացան անարդար մարդու իր անունը խարանելու :

Փա՜ռք եւ պատիւ Մամուլին :

Քաղաքակրթութեան այդ հրաշարուեստ արօրը դեռ ինչե՞ր կը վերապահէ մեզի՝ իր արտադրած օրաթերթերով, հանդէսներով ու հատորներով, ազատ միտքի ու գաղափարի իր արշաւասոյր վարուցանքին մէջ :

ԹԷՈԴԻԿ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԱՆԱՅԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ . — Աղջիկները տասներորդ հանդիսացան : Կիները (Այտա Ադամեան, Սեդա Պալիկեան, Ռոյիա Խրոմովա, Մարգարիտա Զերնիքովա) Ուզպեքիստանի եւ Վրաստանի յաղթելէ ետք «պատուոյ տեղ» գրաւեցին :

Ընդհանուր երկսեռ դասաւորում . — Եօթներորդ՝ Հայաստան, որուն ութ խումբերէն՝ հինգը տեղ գրաւեցին առաջին վեցեակին մէջ :

Վերոյիշեալ ութ մարզաձեւերուն մէջ, միջազգային մրցմանց ընթացքին՝ Հայաստանի մարզիկները նշանակելի յաջողութիւններ ապահոված են իրենց ազգային խումբին կամ Խորհ. Միութեան հաշուոյն :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐՈՒ ԱԽԱՆԴԱԿԱՆ ՏԿԱՐ ԿԷՏԵՐԸ

ՀԵԾԵԼԱՆԻՒ . — Երկսեռ դասաւորում 17րդ Հայաստան : Կիներէն յիշատակուած են Սալլինազ Իսքանթարեան, Զուլէյտա Համբարձումեան, Արաքսիա Աւետիսեան :

ՎՈԼԷՅ ՊՈԼ . — Այրերը ԺԶ . , կիներն ալ ԺԳ . հանդիսացան :

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ . — Այրերը 16րդ, կիները 15րդ դասաւորուեցան : Հայերը (մանաւանդ կիները) լաւ կը խաղան, դըժբախտաբար հասակնին կարճ է եւ հսկայ չունին, արական խումբին մէջ միայն՝ երկու մեթրէ աւելի հասակ ունի Ն. Դըլաչենքօ :

ԹԷՆԻՍ . — Հայաստան 14րդ հանդիսացաւ, ազգային խումբին յաղթանակներ տուին Ալեքսանդր Ծատուրեան, Յակոբ Սրապեան, Կարէն Կիւրեղեան եւ Օր. Մատլենա Օգանեցովա :

ՈՒԱԹԷՐ-ՓՈԼՕ . — 15րդ՝ Հայաստան :

ՔԱՆՈՅԷ-ՔԱՅԱՔ . — 15րդ Հայաստան :

Միատեղանի Քանոյէ (500 մեթր) . — 9րդ Թօմ Յակոբեան :

Երկտեղանի քանոյէ (500 մեթր) . — 19րդ Ֆրունզէ Ամիրեան եւ Վարագդատ Մուրատեան :

Միատեղանի Քայաք (500 մեթր) . — Զամա՛նց ընթացքին ինքզինքը լաւ դրսեւորեց՝ Րաֆֆիկ Մկրտիչեան

ԿԻՆԵՐ . — Երկտեղանի Քայաք (ուսերէն բայդարքա) . — Օրք . Ե . Կավրիլովա, Օ . Եժովա կէս փինալիստ :

Քառատեղանի Քայաք (500 մեթր) . — 8րդ վերոյիշեալ երկու օրիորդները՝ Ն . Միցքովեցի եւ Ն . Քոլէսնիքովայի ընկերակցութեամբ :

ԼՈՂ . — 14րդ Հայաստան, 22 արական եւ իգական Հայաստանի մրցանիշներ բարելաւուեցան :

ԱՅՐԵՐ . — Երկու հարիւր մեթր չորս ոճ, 2′ 22″ով Ս . Կավրիլով կէս-փինալիսթ :

ԿԻՆԵՐ կէս փինալիսթ հանդիսացան Ք . Պարվատովա (200 մեթր զորտաձեւ ոճ, 2′ 25″ 3) եւ Սվետլանա Պրոխորովա (200 մ . 4 ոճ, 2′ 45″ 7) : Օրիորդներ Սվետլանա Պրոխորովա, Իրինա Բաբայեան, Մ . Զուքուեւսքայա եւ Ֆլորա Մխիքայէլեան կոտրեցին չորս անգամ հարիւր մեթր ազատ ոճով դրօշարշաւի Հայաստանի մրցանիշը :

ԾԱՆՕԹ . — Հարիւր մեթր կռնակի վըրայ լողի՝ վերջնական դասաւորման մէջ 3րդ Բարազով անուն լուղորդ մը 1′ 2″ 4 :

ԱԹԼԵԹԻԶՄ . — 15րդ Հայաստան : Արական մրցումներ :

3000 մեթր արգելավազքի մէջ լաւ էին Վ . Գոմարոֆ 8′ 54″ 2 եւ Աշիկ Մխիթարեան 9′ 15″ 2 : Վ . Պետրե՛նքօ կոտրեց տասը հազար մեթրի Հայաստանի մրցանիշը 30′ 20″ 8ով :

Ֆինալիստներ . — Երկարութիւն ցատկել, Իկոր Տէր - Յովհաննիսեան ախոյեան 7 մ . 93, 2րդ Վիքթոր Սանոյեվ 7 մ . 80 : Հայաստանէ Վ . Սալեանիկ 7 մեթր 02 :

Տասնամարտ . — 11րդ Վալերի Մամաջանեան 6822 կէտով, «մարզական փարպետ» հռչակուելով :

200 մեթր ցանկարշաւ . — 7րդ Մ . Խուդոյեւ 23″ 6 (նոյն մարզիկը 52″ 7ով 400 մ . ցանկարշաւի «կէս - փինալիստ») :

Քսան քմ . քալել . — 14րդ Գ . Գուժպեյց մէկ ժամ 31′ 56″ 4ով :

Բարձրութիւն ցատկել . — Ռաֆայէլ Համբարեան 2 մեթր 06ով Հայաստանի մրցանիշը բարելաւելէ ետք, հինգերորդ դասաւորուեցաւ երկու մեթր 03ով :

Կիներ . — Հնգամարտի մէջ Էլենա Մխայլովա 4296 կէտ, Լիտա Պրոյտխովեր 4128 կէտ, երկուքն ալ Հայաստանէն :

Ցիշատակութեան արժանի են՝ Էրա Ոսկանեան, Ֆայնա Մելնիք, Սվետլանա Պոնոմարիովա, Լ . Բարքա, Էլմիրա Մէլիքեան :

Ճատրակախաղը՝ Խորհ . Միութեան մէջ մարզախաղ կը նկատուի, Հայաստան 12րդ հանդիսացաւ : Աշխարհի ախոյեան Տիգրան Պետրոսեան Մոսկուայի խումբին մաս կը կազմէր :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՎՐԻՊԱԿ . — Խորհ . Միութեան սպարտականերու նուիրուած յօդուածիս մէջ (Յառաջ, 10 Նոյեմբեր) Եղինէ կարդալ Եվդենի Աստուրեան :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի Ծընողաց Միութեան դիւանը կը ծանուցանէ, թէ Միութեանս Հոկտեմբեր 23ին վարժարանիս դահլիճին մէջ գումարուած ընդհ . ժողովը, լսելով անցեալ տարեշրջանի գործունէութեան տեղեկագիրը, գիտակից եւ գնահատող՝ իրենց անձնազոհ եւ նուիրեալ գործին, գրեթէ միաձայն \ քուէարկութեամբ վերընտրեց նախկին վարչութեան անդամուհիները : Վերընտրուեցաւ հետեւեալ կազմը . —

Նախագահուհի՝ Տիկ . Ա . Երամեան,

Փոխ-նախագահուհի՝ Տիկ . Գ . Խաչեան,

Քարտուղարուհի՝ Տիկ . Գրիգորեան,

Գանձապահուհի՝ Տիկ . Պաթմանեան,

Խորհրդական Տիկիններ՝ Փէշտիմալճեան, Տապագեան, Մինթանճեան, Հաճի - Յակոբեան, Տէր - Պօղոսեան, Օրթաքօյլի, Յովսէփեան, Թումայեան :

Բոլոր ժողովական տիկիններուն մաղթանքը եղաւ որ այս ծանր եւ դժուար գործը տարուի, ինչպէս մինչեւ օրս, նոր կորովով, դպրոցի կողքին իբրեւ օգնական ու նեցուկ :

Ընդհ . առաջին այս ժողովի ընթացքի՛ն, ընտրական հարցերէ դուրս, ծնողքներուն զեկուցում մը տրուեցաւ նաեւ վարժարանին կապակցաբար առաւելաբար կրթական հարցերու շուրջ : Կրկին շեշտուեցաւ, թէ ծնողքները կրնան . — ինչ որ հաճոյք պիտի պատճառէ տեսչութեան – ուղղակի յարաբերութեան մտնել վարժարանին ուսուցիչներուն հետ՝ իրենց զաւակներուն կրթութեանը առընչութեամբ :

Բաժնուելէ առաջ, ժողովական տիկինները յուզուած ողջերթ մաղթեցին վարժարանիս նախկին տեսուչ Հ . Նիկողոս վրդ . Քէհեայեանին, որ նոր պաշտօնի կանչուած կը թողու վարժարանս, անցնելու համար Պոլիս՝ իր նոր գործին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Բայց հոս հարկ կը համարինք ըսել թէ ամէն բան ծիծաղելի եւ առերեւոյթ չէր այն հետաքրքրական ժամանակամիջոցին մէջ որու կ՚ակնարկենք հոս, եւ որ կըրնայ մկրտուեցան անուններու անիշխանութիւն անուանիլ : Այս միսական տարբերի՛ն քով զոր վերը նշանակեցինք, ընկերային ախտանշան մը կայ : Այսօր կրնան գտնուիլ անդէօրդի ծառաներ որոնք վէպերէ առնուած անուններ կրեն, ինչպէս են Արթուր, Ալֆրէտ կամ Ալֆոնս անունները . կարելի է նաեւ որ դերկոմս մը, — եթէ տակաւին դերկոմսեր կան, — Թովմաս, Պետրոս, կամ Յակոբ անուանուի :

Հաւասարակութեան պտոյտ մըն է այս տեղափոխութիւնը, որով «ազնուր» անունները ռամիկին՝ եւ գռեհիկ անուններն ալ ազնուականին կը յատկանան : Նոր շունչը ինչպէս ամէն բանի, նոյնպէս եւ այս անուանափոխութեան մէջ թափանցած է իր անդիմադրելի զօրութեամբ :

Այս առերեւոյթ անհամաձայնութեան ներքեւ մեծ եւ խորունկ բան մը կայ որ է գաղիական յեղափոխութիւնը :

ԳԼՈՒԽ ԻԷ

ԱՐՏՈՅՏԸ

Բարեբաստիկօրէն յառաջանալու համար չարասիրտ ըլլալը չի բաւեր :

Խոհատունն աղէկ չէր բաներ : Ժամ քորդ կնիկին յիսուննեւօթը ֆրանքին շընորհիւ Թէնարտիէն կրցած էր բողոքի տակ չիյնալ եւ իր ստորագրութիւնը յարգել : Հետեւեալ ամիսը դարձեալ ստակի պէտք ունեցաւ : Կինը Քոզէթին հագուստները եւ զարդերը Փարիզ տարաւ եւ գրաւատունէն վաթսուն ֆրանք փոխ առնելով դրաւի դրաւ զանոնք : Երբ այս գումարն ալ վատնեցին, Թէնարտիէները սովրեցան ալ այնպէս սեպելու թէ ողորմութեան համար իրենց տունը առած են մանկուհին եւ ըստ այնմ վարուեցան անոր հետ : Մանկուհին իր զգեստներէն զրկուեցաւ եւ պզտիկ Թէնարտիէներուն հին միջազգեստները եւ հին շապիկները, այսինքն ցնցոտիներ հագցուցին անոր : Ամէնուն կերածին մնացորդովը, այսինքն շունէ մը քիչ աւելի աղէկ եւ կատուէ մը քիչ մը աւելի գէշ կերակրեցին զայն : Մանաւանդ թէ շունը եւ կատուն իր սովորական սեղանակիցներն էին : Քոզէթ սեղանին տակ անոնց հետ եւ անոնց փայտէ սկուտեղին նման սկուտեղի մը մէջ կ՚ուտէր իր կերակուրը :

Քոզէթին մայրը, ինչպէս ետքէն պիտի տեսնենք, Մ . . . քաղաքը հաստատած էր իր բնակութիւնը, ուրկէ ամէն ամիս նամակ կը գրէր, կամ լաւ եւս է ըսել՝ գրել կուտար իր մանկան վրայ լուր առնելու համար : Թէնարտիէներն անփոփոխ կերպով կը պատասխանէին . «Քոզէթի վիճակը քաջալաւ է» :

Երբ առջի վեց ամիսը լրացաւ, մայրը եօթներորդ ամսուան համար եօթը ֆըրանք ղրկեց, եւ բաւական ճշդութեամբ ամէն ամիս սկսաւ ղրկել նոյնչափ գումար մը : Դեռ տարի մը անցած չէր, եւ ահա Թէնարտիէ ըսաւ .

— Միթէ կը կարծէ թէ մեզ մեծ շընո՞րհք մը կ՚ընէ . եօթը ֆրանքը ինչե՞ն կրնայ բաւել :

Անկէ ետքը նամակ գրեց ամիսը տասներկու ֆրանք պահանջելու համար : Մայրը որու կը հաւատացնէին թէ զաւակը երջանիկ էր եւ թէ «աղէկ կը նայուէր», հնազանդեցաւ եւ տասներկու ֆրանքը ղրկեց :

Կան բնութիւններ որոնք չեն կրնար մէկ կողմէն սիրել առանց ատելու ուրիշ կողմէ մը : Թէնարտիէի կինը իր երկու աղջիկը գուրգուրալով կը սիրէր, եւ այս պատճառաւ կ՚ատէր օտարուհին : Կը տրտմինք երբ կը մտածենք թէ մօր մը սէրը կրնայ գձուձ կերպարանք մը ունենալ : Քոզէթին անոր տան մէջ կերածը եւ հագածը թէեւ ոչինչ էր, բայց Թէնարտիէի կինը կը կարծէր թէ իր զաւակներուն իրաւունքն անոր կ՚անցընէր եւ թէ այդ պզտիկը իր աղջիկներուն ծծած օդը կը նուազեցնէ : Այս կինը իրեն նման շատ կիներու պէս՝ ամէն օր շատ զգուանք նաեւ շատ թշնամանք կը վատնէր : Եթէ Քոզէթ չըլլար, յայտնի է թէ միայն իր աղջիկները պիտի մարսէին իրենց մօր զգուումներուն հետ նաեւ անոր թշնամանքը, թէեւ խիստ սիրելի էին անոր : Բայց օտարուհին միայն ինք ընդունելով հարուածները՝ անոնց ծառայութեան մը ըրած եղաւ : Թէնարտիէի աղջիկները միայն զգուանքը վայելեցին :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՕ

(Տար .)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռմէ Թաղ. Խորհուրդը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Խաչիկ Արզումանեանի մահուան առթիւ Աբրահամ Մանկասարեան եւ Գէորգ Մէնձեան 10ական ֆրանք եկեղեցւոյ, Արշակ Տէօվլէթեան տասը ֆրանք, Յարութիւն Խաչատուրեան եւ Մէճիկեան էտ - մոն հինգական դպրոցին, Տիկին Գումրուեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Մանուկեան քսան ֆր. եկեղեցւոյ եւ տասը դպրոցին, Երուանդ Պէքմէզեան 10 ֆրանք եկեղեցիին: Ցաւակցութիւններ ողբացեալի ընտանիքին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Յակոբ Վարժապետեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուները ցանկը:

Հայր եւ որդի Խաչիկ Նիկողոսեան եկեղեցիին, Հայկազեան վարժարանին 20ական, Աղքատախնամին 10, Յովհաննէսեան ընտանիք (Նէօվիլ) եկեղեցիին 20, Տէր եւ Տիկին Վարդան Եղիշէեան Հայկազեան վարժարանի 30, Պզտիկեան ընտանիքէ կրթականին տասը, Պահատուրեան ճէպրաիլ Աղքատախնամին 50 ֆր.:

×

Ննջեցեալներու թաղման առթիւ Քոսթիկեան, Յարութիւնեան, Չէյթունլեան թաղման պնակին 137·20, Թագուհի Չէյթունեան փոխ. ծաղկեպսակի, Աղօթաժողովէն Տիկնանց 30, Թագուհի Չէյթունեան փոխան ծաղկեպսակի 55 ֆր.:

×

Յակոբ Եազըճեանի մահուան տարելիցին առթիւ Լիոնի Ազգ. Միութեան վարչութեան կողմէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրուի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը

Կիրակի 3 Մարտ

կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ Օծման 10րդ տարելիցը հանդիսաւոր կերպով կը տօնուի յառաջիկայ 17 Դեկտ. կիրակի առաւօտ:

×

Շաւիլի հայ դպրոցի տարեկան հանդէսը 10 Դեկտ. կիրակի ժամը 15ին, Շաւիլի քաղաքապետական սրահին մէջ, Ռիւ Սթալինկրատ:

Երգ, պար, թատերական ներկայացում աշակերտներու կողմէ: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի քաջալերելու մեր փոքրիկները:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

ՀՌՈՄ

Առաջնակարգ հիւրանոց եւ ընդունելութիւն լաւագոյն պայմաններու մէջ:

Կ'առաջնորդէ Լեւոնեան վարդապետ

33, Rue du Lt. Batany

92 — MEUDON

Հեռաձայն 644 - 24 - 34

Գին 400 փրանք ամէն ինչ հաշուած

Մեկնում 23 Դեկտեմբեր երեկոյ շոգեկառքով — Բուշէր — Բ. կարգ

Վերադարձ Փարիզ 29 Դեկտեմբեր

Սահմանափակ տեղեր, արձանագրուիլ հեռաձայնելով 644-24-34:

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ:

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ:

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով:

Parking assuré

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Նախանձայրին Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը կազմակերպած է բացառիկ ճաշ - խնջոյք մը:

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16ին, Փըթի Քլամառի Փըթի Տրափօ սրահին մէջ:

Ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն:

Կը նախագահէ ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Կը բանախօսէ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Հանդիսութիւնը կը վարէ՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կը մասնակցի՝ ՌԻՎԷ ՌՈՊԷՌ

Մասնաւոր օթաքար մը վարձուած է երթ ու դարձի համար:

Մեկնում օթաքարի՝ Մերի տ'Իսիէ ժամը 3·30ին, Պուլվար Ռուէն դեղարանին դիմացը ժամը 3·45ին, Հօրիթայ Պերսի՝ ժամը 4ին:

Ճաշագին 10 փրանք

Անձնական ինքնաշարժներու յատուկ փարքինկ:

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԸ ԹԻՐՈԼԻ ՄԷՋ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հայկական այս ընկերութիւնը ամէնէն հաճելի արձակուրդները կ'ապահովէ, ամէնէն մատչելի պայմաններով:

ՄԵԿՆՈՒՄ Դեկտեմբեր 23, «Ձիւնի զուարթ կառախումբով»: Վերադարձ Յունուար 5ին: Բնակութիւն սովորաբար ընտրուած պանդոկներու մէջ:

ԹՐԻՆՍԻ ՄԷՋ (1214 մեթր բարձրութիւն): Դահուկի (սքի) դպրոց: Սքի եւ կօշիկ վարձու: Փաթինուար:

ՏԻԹԱ ՊԱՆԴՈԿԸ.—Արդիական եւ հանդըստաւէտ: Առատ եւ խնամուած ուտելիք, տաք եւ պաղ ջուր՝ 455 ֆրանք:

ԹԻՐՈԼԸՌ ՀՈՖ պանդոկ, նոր շինուած, շատ լաւ տեղ, առատ ու խնամուած ուտելիք, տաք եւ պաղ ջուր, 445 ֆրանք:

ՅՈՒՄ ՎԻՆԸՌ պանդոկ, հանգստաւէտ, խնամուած ճաշ, պարասրահ, տաք եւ պաղ ջուր 396 ֆրանք:

Սահմանափակ տեղեր:

Արձանագրուիլ առանց յապաղումի:

Կանխավճար 100 ֆրանք: Վճարումի դիւրութիւններ:

Վերոյիշեալ գիներուն մէջ են կառախումբով ճամբորդութիւնը, (տեղերը վերապահուած), Ինսպրուքէն Թրինս փոխադրութիւնը վերոյիշեալ պանդոկները, բնակութիւն եւ ճաշ, արկածի - ապահովութիւն:

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ

Փարիզի երեսփոխան եւ Քոնսէյէ ժէնէրալ

KASPEREIT

եւ ներկայութեամբ Ցրդի Պ. քաղաքապետ

GERVILLE REACHE

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 3 ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES

Նուագախումբ Վարդիվանեան

Vedette des disques Malmaison

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Նաւասարդ խումբով

Ուսանողներուն կէս գին Մուտք 10 փրանք

Ապահովել սեղանները 924-38-54

ԼԻՈՆԻ «ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԳ. ՁԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Դեկտ. 2, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պոռնի օդակայանի

LES SOUCOUPES VOLANTES սրահներուն մէջ:

Ի նպաստ եկեղեցւոյ նոր երգէոնի մը գնման:

ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը կը մասնակցի խմբական երգերով

Orchestre RENÉ PIERRE

avec sa chanteuse COLETTE ROBERT

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով — Ընտանեկան տաք մթնոլորտ

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԳԱՌԶՈՒ

Կիրակի, Դեկտ. 10, ժամը 21ին

SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS

Գմբէթեանի կեանքին ու գործին մասին կը խօսին՝

Պ. Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ԳԵՂԱՄ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆ: ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ եւ ՎՌԱՄ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն շարժանկարի համաշխարհային վրտէք

ԿՐԷԿՈՒԱՌ ԱՍԼԱՆ

Դաշնակ՝ ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԵՐԳ՝ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ինչպէս նաեւ՝ ՏԻԿ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ - ԼԱՇԱՄԱՆԵԸ, Պ. ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ-ՎԻՇԵԱՆ եւ «ՆԱՒԱՍԱՐԴ» պարախումբը իր ամբողջական կազմով եւ նուագախումբով:

ԱՐՏ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ պատկեր մը Շանթի «ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»էն, կատարելով միայնակ՝ Իշխանի, Վանահօր եւ Ծերունի վանականի դերերը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է՝ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ

Հրաւիրատոմսերը նախապէս ապահովել Պ. Գէորգ Պաքըրճեանի մօտ՝

35, Rue de Trévise

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը:

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սրտաբուխ նուէրները:

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ դան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնս կը յայտարարէ որ հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Նոյեմբեր 30ին, առաւօտեան ժամը 9 - 12 Ահարոնեան սրահը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան:

Կը դասաւանդէ ՏԻԿ. ՄԱՆՈՒՇ ՇԱՄԻՐԵԱՆ:

Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի որ իրենց պզտիկները արձանագրեն:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները, Դեկտ. 2ին ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ ժողովին: Օրակարգ.— Հ. Օ. Մ.ի բացառիկ հըր - ջարերականի ընթերցում:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ համակիրները, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պառ տը Կլօպի սրահին մէջ, 7 Պուլվար տ'Աթէն: Վարչութիւնս կը խնդրէ որ անպայման հայրենակիցները ներկայ ըլլան: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՅԱՌԱՋ
HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40
Le Numéro 0,40 F.
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 29 NOVEMBRE 1967
43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11073
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 11.073

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ «ՕՐԸ»

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի քաղաքական խռչալին արտայայտութիւնն է, անոր ծոցէն ծնած՝ անոր ազատութեան համար պայքարող հսկայ դիւցազնն է։

1890ին, հայ ժողովուրդին ծառայելու երազով ծնունդ առաւ Դաշնակցութիւնը, եւ մինչեւ այսօր հակառակ հայանուն տականքներու ստեղծած արուեստական աղմուկին եւ զայն թաղուած տեսնելու երազին, ան աւելի քան ողջ է հոգիով, գաղափարով ու իր հսկայ կառոյցով։

Այդ կուսակցութեան 77րդ տարեդարձն էր որ տօնուեցաւ, Նոյեմբեր 25ին Շաբաթ գիշեր, 10րդ Թաղամասի սրահներուն մէջ, խանդավառ եւ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։

«Մշակ բանուոր»ը թնդացուց սրահը, երբ Տիկին Աբրահամեան օրուան խօսնակը բեմ հրաւիրեց օրուան նախագահ ընկ. Խ. Մկրտիչեան, որու բացման խօսքերը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել։

«Տօն է այսօր։ Տօնն է մեծ կազմակերպութեան մը՝ որ Հայոց պատմութեան ամէնէն դժնդակ պայմաններուն մէջ ծնունդ կ'առնէր։ Այս է խորհուրդը այդ աշխատանքին զոր կատարեցին բոլոր այն նուիրական տիտանները որոնց զոհաբերութիւններուն եւ նուիրումին շնորհիւ կերտուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը 1890ական թուականներուն»։

«Երկրպագութեան արժանի են այդ նուիրեալները, որոնց յիշատակը յարգելու համար, կը հրաւիրեմ ձեզ պահել մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն։

«Դաշնակցութիւնը իր կազմութենէն մինչեւ այսօր կտրած է երկար ճամբաներ, ու ան կը նայի միշտ ապագային, որովհետեւ տակաւին կատարելիքներ ունի։»

«Տարին մէկ անգամ կը հաւաքուինք հոս, հանրութեան ներկայացնելու մեր կատարած ու կատարելիք աշխատանքներն ու տեսակէտները։ Թէեւ մեր մայր հայրենիքէն հեռու, սակայն մեր հոգիները ու մտածումները կ'երթան հոն՝ դէպի մեր պաշտելի հայրենիքը։»

«Դաշնակցութեան նշանաբանն է ըսել իր ընկերներուն, դուն եղած ես Դաշնակցական՝ ծառայելու համար քու հայրենիքիդ ու ազգային սրբութիւններուդ։»

«Մեր դարաւոր թշնամին նստած է Արաքսի ափերուն, նուիրական պարտականութիւն մը կը ծանրանայ մեր վրայ պահանջել արդարութիւն հայ ժողովուրդին, եւ պատիժ՝ տեւականօրէն չարիք փռող դահիճին։ Այս զանգակը միշտ պիտի հնչեցնենք»։

«Մեր այս գաղափարը վճռականօրէն պիտի չեփորենք, հայրենիքէն ներս թէ արտասահմանի մէջ։ Որովհետեւ հաւատացող ենք, որ այս երկու հատուածներուն շաղկապուելով, աւելի ազդու պիտի ըլլայ մեր պայքարը, ի նպաստ մեր դատին»։

Նոր Սերունդի խօսքը բերաւ ընկեր Արա Գրիգորեան ֆրանսերէն գրաւոր ճառով մը, հաւաստիացնելով որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդը, հաւատարմօրէն պիտի ծառայէ Հայ Դատին բերելով իր անվերապահ մասնակցութիւնը, իր մայր կազմակերպութեան՝ որուն երեւումը 1890ին ազգային զարթօնքի մը զօրաւոր ազդակը եղաւ։

Մարսէյլէն հրաւիրուած էր ընկեր Կարօ Յովսէփեան որ խօսեցաւ հետեւեալ իմաստով. —

«Մարմինը զօրեղ՝ բայց թմրած է անոր հոգին (Հայութիւնը), ըսած էր Գ. Գաթիպա, 90ական թուականներուն, սակայն այդ թմրած հոգին արթնցաւ ու եղաւ միտք, բազուկ եւ գաղափար ու եղաւ ժողովուրդի մէջ, գործեց անդուլ եւ ստեղծեց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Հայութեան զաւակը։ Ապացոյցը տրուեցաւ որ կամքով կարելի է հասնիլ նպատակին»։

«Ի՞նչ է Դաշնակցութիւնը, միայն քաղաք. կազմակերպութի՞ւն մըն է, եթէ բաւարարուինք այդ որակումով, միամիտ պիտի եղած ըլլանք։ Որովհետեւ եթէ այդպէս ըլլայինք, շատոնց անհետացած կ'ըլլայինք հրապարակէն ինչպէս եղան ուրիշներ»։

«Դաշնակցութիւնը բան մը աւելի է, հայ ժողովուրդի երազները մարմնացնող, անոր միսէն ու ոսկորէն շաղախուած կազմակերպութիւն մըն է, այդ է պատճառը որ ան 77 տարիէ ի վեր կը շարունակէ իր առաքելութիւնը վճռականօրէն, հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն։ Յաճախ տուժած է ան բազմաթիւ զոհեր տալով, սակայն միշտ արտակարգ ճիգ թափած է, տոկալու այդ իսկ է պատճառը իր գոյութեան զօրացման եւ տեւականութեան։

«Դաշնակցութեան Օրը» տօնն է ապրող սերունդին, սերունդ՝ որ աննկուն կերպով կը շարունակէ գործը անդարձ մեկնողներու։ Հայ Դատի հետապնդման յառաջապահն է Դաշնակցութիւնը, իր հաւատքի զօրութեամբ։ Վայ այն ժողովուրդին որ հաւատք չունի իր դատին»։

«Այսօր, ուրախալի է տեսնել Հայութեան մէջ, յոյսի եւ խանդավառութեան ճառագայթի մը գոյութիւնը, որու մէջ մեծ դեր ունեցած է Դաշնակցութիւնը»։

«Նորահաս սերունդի իբրեւ ներկայացուցիչ, կ'ուխտենք, յայտարարելով թէ պատրաստ ենք մեր բոլոր ճիգերը ի սպաս դնել, որպէսզի իրականանայ միացեալ ու անկախ Հայաստանի գաղափարը։

Բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Յովիկ Եղիազարեան որու կուռ ճառը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել։

«Մեր հայրենիք թշուառ անտէր, մեր թշնամեաց ոտնակոխ» երգեց տարիներ շարունակ Հայոց ժողովուրդը, որովհետեւ ան ենթակայ էր հարստահարութեանց ու ջարդերու»։

«Մեր դարաւոր թշնամին, Թուրքը՝ կը յայտարարէ մինչեւ այսօր թէ Հայերը երջանիկ կեանք մը կ'ապրէին մինչեւ յեղափոխութեան ստեղծումը։ Լեռնակուտակ ապացոյցներ կան որ Հայը այդ թըւականներէն առաջ ալ իր խաչը կը կրէր, եղած էր ուժասպառ թրքական բիրտ ուժերու ոճրագործ կառավարութեանց զուլումներուն տակ։

«Հայութեան գլխուն վրայէն անցած բոլոր ահաւոր փոթորիկները անզօր եղան սակայն խեղդելու անոր սրտի տենչը, ան եկած էր այն եզրակացութեան որ անհրաժեշտ էր բազուկը։ Այդ իսկ պատճառաւ ցնծութեամբ ողջունեց 1890 թուականը։ Այդ թուականին ան կը ստանար մարտական ոգի, կ'աշխուժանար ու կը դառնար կազմակերպուած ուժ, յանձին Հ. Յ. Դաշնակցութեան»։

«Դաշնակցութեան, մահ կամ ազատութիւն» գաղափարին շուրջ բոլորուեցաւ ողջ Հայութիւնը, ու այդ թուականէն մինչեւ այսօր ան երբեք չշեղեցաւ իր ուղղութենէն»։

«Դաշնակցութիւնը ունեցաւ բարոյական կորով եւ ուժ, իր ժողովրդականութիւնը օրէ օր աճուն դարձնելու։ Աշխարհի չորս ծագերուն, հոն՝ ուր կայ Հայութիւն, հոն է Դաշնակցութիւնը, պահանջատէրը Հայութեան դատին, անոր ստեղծած այս շարժումին նմանը չկայ մեր պատմութեան մէջ։

«Դարեր շարունակ իրմէ խլուած ու յափշտակուած ազատութիւնը ան կրցաւ ձեռք ձգել 1918ին։»

«Դաւադիր ուժեր սակայն խլեցին մեզմէ, Հայու արիւնով ստեղծուած անկախ Հայաստանը։ Անոնք կը մոռնան սակայն որ այսօրուան Հայաստանը գոյութիւն պիտի չունենար՝ եթէ չըլլար Սարտարապատը, հայրենիքը կը պարտի զայն 1918 Դիւցազնական սերունդին»։

«Մեր հակառակորդները հրճուանքով կը յայտնէին թէ Դաշնակցութիւնը անելէ չունի այլեւս, սակայն ի պատիւ իրեն, Դաշնակցութիւնը շարունակեց իր առաքելութիւնը եւ նոյնքան օգտակար գործ կատարեց որքան առաջ։ Եթէ աշխարհացրիւ Հայութիւնը պահած է իր լեզուն այդ կը պարտինք Դաշնակցութեան»։

«Աւելցնենք նաեւ որ մեզի համար նոյնքան պաշտելի է հայրենիքի մէջ ապրող ժողովուրդը, սակայն չենք կրնար հաշտուիլ հոն տիրող քաղաքական պայմաններուն։

«Միջազգ. կացութիւնը թերեւս թոյլատու չէ Հայութեան Դատին անմիջական լուծման, բայց ոչ ոք կրնայ արգիլել մեզ բարձրացնելու մեր ձայնը։

«Դաշնակցութիւնը այս ուղղութեամբ կ'օգտագործէ եւ պիտի օգտագործէ ամէն առիթ, պահանջելու մեր գրաւուած հողերը։ Ան երբեք պիտի չհանդուրժէ որ իրմէ արուեստականօրէն խլուած հողերը չմիանան մեր հայրենիքին։ Չենք կրնար լռել, երբ Թուրքին գործած ոճիրը չէ պատժուած։ Չենք կրնար լռել, երբ համայնավարի պիտակին տակ գործող վարչաձեւ մը բարեկամ կը դառնայ Թուրքին ու անոր զօվքը հիւսէ եւ իր շահերը պաշտպանելու գնով մեր շահերը ոտնակոխ ընէ։»

Ան բարձրաղաղակ կը յայտարարէ թէ Թուրքէն պահանջ չունի, երբ տարիներ առաջ, կը պահանջէր այդ հողերը կցելու համար Վրաստանին»։

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ԵՒ ՇԱՏԵՐԸ՝ ԴԺԳՈՀ

Նախագահ տը Կոլ կը սիրէ դժգոհութիւն պատճառել շուրջը եւ բացայայտ կերպով որոշ հաճոյք ալ կ'առնէ իր հանած աղմուկէն։

Այս 16րդ ասուլիսին ընթացքին, տը Կոլ յստակ կերպով ո՛չ ըսաւ Անգլիոյ մուտքին Համարակաց Շուկայէն ներս, ինքնիշխանութիւն պահանջեց Քէպէքի համար եւ դատապարտեց Իսրայէլի հողային «ախորժակը»։

Ինչպէս միշտ կը պատահի իր ճառերէն ետք, քաղաքէ քաղաք դժգոհութեան ալիք կը բարձրանայ։

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ.— Հարցում կ'ըլլար եւ միշտ ալ կ'ըլլայ շատ մը Հրեաներու մօտ թէ արդեօ՞ք այս համայնքին արմատ ձգելը հողերու վրայ որոնք ձեռք ձգուած էին քիչ թէ շատ արդար պայմաններու մէջ եւ արաբ ժողովուրդներու ծոցին մէջ, տեւական բախումներու դուռ պիտի չբանար։ Ոմանք կը վախնային ալ որ Հրեաները, ցարդ ցրուած եւ որոնք կը մնային ընտիր ժողովուրդ մը, ինքնավստահ եւ տիրապետող կրկին վերադառնան 19 դարերէ սպասած իրենց փափաքներուն՝ «գալ տարի, յԵրուսաղէմ»։ Վերլուծելէ ետք դէպքերը եւ յայտնելէ ետք թէ Մայիս 24ին, ըսած էր Արտաքին նախարար՝ Էպանի որ եթէ Իսրայէլ յարձակում կրէ, Ֆրանսա չի թողուր որ քանդուի, տը Կոլ կը շեշտէ.— «Ֆրանսայի ձայնը չլսուեցաւ։ Իսրայէլ յարձակելով վեց օրուան մէջ ձեռք ձգեց հետապնդած նպատակները։ Հիմա գրաւում կը կազմակերպէ առած հողերուն վրայ, ինչ որ չի կրնար ըլլալ առանց ճնշումի, պատիժի, արտաքսումի եւ իրեն դէմ դիմադրութիւն կը գտնէ զոր ահաբեկչութիւն կը կոչէ»։ Լուծումը պարզ է Չորս Մեծերը պէտք է կարգադրեն, բայց այն ատեն միայն երբ այդ չորսէն մէկը դադրեցնէ իր «զզուելի պատերազմը»։

Անգլիա չի կրնար անդամակցիլ Համարակաց Շուկային ցորչափ արմատական բարեփոխումի չէ ենթարկուած։ Տը Կոլ նաեւ կը կատակէ այս մասին։ Իրեն կը վերագրուի որ ըսած ըլլայ «Անգլիա՞ն, մերկ կ'ուզեմ»։ Տը Կոլ կը ճշդէ.— «Մերկութիւնը, գեղեցիկ անձի մը համար, բնական է եւ զինքը շրջապատողներուն համար գոհացուցիչ։ Բայց ինչ հըրապոյր ալ ունենայ Անգլիան ինծի համար, այդպէս բան չեմ ըսած»։ Այս անգամ ֆրանսական վէթօն յստակ է։ Տը Կոլ Անգլիացիներէն եւ Հրեաներէն ետք, կ'ուզէ Ամերիկացիները ջղայնացնել ու կը խօսի «ազատ եւ ինքնիշխան Քէպէք»ի մասին։

Նախագահը խօսած է նաեւ դրամական հարցերու մասին։ Սթերլինէն ետք կ'ուզէ որ տոլարն ալ արժեզրկուի, բայց Ամերիկացիք կը յայտարարեն թէ տը Կոլ իր «փափաքները իրականութեան տեղ կ'առնէ»։

Ինչպէս ըսինք այս անգամ ալ հակազդեցութիւնները խիստ են եւ ընդհանուր դժգոհութիւն կը տիրէ ամէն կողմ։ Արտայայտուած կարծիքներուն մասին կը խօսինք մեր վաղուան թիւով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, հաւանական է որ Մք. Նամարա որ 961էն ի վեր Պաշտպանութեան նախարար է քաշուի ու դառնայ Միջազգային դրամատան նախագահ։

ՄԱԿԱՐԻՈՍ տրամադիր է ընդունելու ինչ որ որոշեն Անգարայի եւ Աթէնքի կառավարութիւնները։ Պատերազմի վտանգը հեռացած է։ Յոյները երեք ամիս պայմանաժամ կ'ուզեն զօրքը քաշելու համար Կիպրոսէն, Թուրքերը կ'ուզեն որ աւելի արագ ըլլայ։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ նոր վեհաժողովը պիտի գումարուի Դեկտեմբեր 9ին։ Սուրիա եւ Ալժերիա չեն մասնակցիր։

ՄԵՆՏԷՍ ՖՐԱՆՍԻ կինը, որ աղջիկն էր Գահիրէի Սիքուրէլ մեծ հաստատութեան տիրոջ, մեռաւ առջի օր, 57 տարեկանին, յետ անողոք հիւանդութեան։

ԳՐԱԿԱՆ Ֆէմինա մրցանակը տրուեցաւ Քլէռ Էջէրէլի «Էլիզ կամ իրական կեանքը» վէպին համար։ Հեղինակը բնիկ Պասք է, ծնած 1934ին եւ դժուար կեանք մը վարած է։ 17 ամիս իբրեւ բանուոր աշխատած է Սիթրոյէն եւ հոնկէ քաղած իր վէպին գլխաւոր յատկանիշերը։ Նոյն օրը Քլոտ Սիմոնի կը տրուէր գրական Մետիսիս մրցանակը «Ատոխղասի զաւակները» գրքին համար։

ԻՏԱԼԻՈՅ Տէմօ - Քրիսթիանի կուսակցութեան 10րդ համագումարը վերջացաւ։ Նորութիւն չկայ։ Ոչ մէկ գործակցութիւն համայնավարներուն հետ։ Շարունակել «կեդրոն ձախ» քաղաքականութիւնը եւ ջանք չխնայել Եւրոպայի համար։

ԳԱՀԱՎԻԺՈՂ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Դ.

Ատանա :

Արդէն ծանօթ եմ 20-25 Թուրքերու, Թրքացած Հայերու եւ անոնց զաւակներուն :

Կան Հայեր ալ, քրիստոնեայ Հայեր, չուքի մէջ ապրող : Անոնցմէ չատեր խամացած կը կարծուին, սակայն երբ մեռնող մը ըլլայ, ընդհանուր գերեզմանատան մէջ անոնց յատկացուած տեղէն յայտնի կ'ըլլայ կրօնքը :

Մանկութենէս, մտքիս մէջ տպաւորուած են երկու անուն այս քաղաքէն, Սիհուն գետը եւ այգիները :

Լսած էի հազար ու մէկ պատմութիւններ : Կ'երազէի տեսնել Սիհուն գետը եւ այդ այգիները : Քաղաքը չրջելու ամէն դիւրութիւն ունէի, սակայն Ատանայի հռչակաւոր այգիները պտըտելու չէի յանդգներ՝ մինակս, ոչ թէ քաջութեան պակասէ, այլ առաջնորդի մը անհրաժեշտութեան պատճառով :

Օր մըն ալ յայտնեցի փափաքս Թուրք խօսակիցներուս :

Բոլորն ալ անակնկալի եկան :

Հոկտեմբերի մէջ էինք : Քաղաքէն դուրս ամէն կողմ արդէն ամայացած էր :

Հաճոյքի վայրեր, հնութիւններ հասկնալի էին, սակայն այգինե՞ր ... Ի՞նչ գործ կրնայի ունենալ այդ վայրերը :

— Ծնողքէս իմացած եմ Ատանայի գեղագարդ, պտղաառատ այգիներուն մասին, եւ այս՝ այնպիսի գովեստով եւ խանդավառութեամբ, որ մէջս եդեմի մը մանրանկար տեսիլքը ստեղծած են անոնք : Կ'ուզեմ անպայման տեսնել : Գոնէ ըստուգելու համար, թէ գաղթող Հայերը սխալ, չափազանցեալ պատկերացո՞ւմ մը կուտային, քանի որ իրենց հօրենական տունն ու տեղը ըլլալով՝ սիրելի էին ու «գեղեցիկ» թէ իրապէս այդ այգիները արժանի էին ամէն գովեստի :

Մարդիկը վրաս խնդացին :

— Պարոն, բաւ մէկը, եթէ ես քու տեղդ ըլլամ, չեմ երթար : Ինչ որ քեզի խօսած են՝ ճիշդ էր : Մնացի՛ր այդ մըտքով եւ մի փափաքիր իրականութիւնը տեսնել :

Սակայն կ'ուզէի անպայման տեսնել :

Յաջորդ օրը, առաւօտուն, պանդոկին դրան առջեւ ինքնաշարժ մը բերին՝ զիս «այգիներ» տանելու :

Մտքէս ոչ մէկ կասկած կ'անցնէր, ընդհակառակն : Ուրախ էի, որ հետաքրքրութիւնս պիտի կարենայի գոհացնել :

Հին հայկական թաղերը այժմ Ատանայի հարաւային չրջանը կը կազմեն : Դէպի հիւսիս նոր ճամբաներ բացուած են : Զիս փաչա պողոտայով յառաջացանք հիւսիս, դիմացը՝ նոր կայարանն էր : Կայարանին չրջանը ըրինք արեւմտեան կողմէն :

— Հոս կը սկսէր, — բացատրեց մարդը, որ 65 տարիներ բոլորած ըլլալով, ծանօթ էր հին Ատանային ,— հոս կը ըսկսէր այգիներու չրջանը , սակայն Հայերու մեկնումէն ետք , երբ այս այգիներուն ուշադրութիւն ընող չմնաց, ծառերը չորցան , իսկ մէջի տուները, որոնք փայտաշէն էին ընդհանրապէս, ասոր անոր կողմէ քանդուեցան ու տախտակները տարին վառելու :

— Ինչո՞ւ ձգած են, որ այդ խնամուած այգիները չորնան : Ինչո՞ւ Թուրքերը չեն խնամած ,— հարցուցի :

Պատասխան չկար :

Ինքնաշարժը կը յառաջանար ուղղի քայլերով :

Նախկին այգիներուն տեղը, քաղաքի մօտիկ չրջաններուն մէջ, նոր թաղամասեր չինուած էին : Այնքան աղտոտ, այնքան անճաշակ : Հոն կ'ապրէին արեւելեան Անատոլուէն Ատանա գաղթած Թուրքեր, Քիւրտեր եւ նման խառնիճաղանճ մը , որոնցմով հարուստ է Թուրքիան : Փողոցները ձիաքարչ կառքեր, եզաքարչ կառքեր , բեռցուած էչեր, վազվզող պզտիկներ , խառնիխուռն դիրք բռնած վաճառորդներ ... ճամբուն գնացքը խանգարողներ ...

— Շատ աղտոտ մարդիկ են հոս, — բացատրել ուզեց առաջնորդ Թուրքը՝ ըդգալով , որ այդ բոլորը լաւ տպաւորութիւն չէին ձգած վրաս : Սակայն քիչ մըն ալ, ու կ'անցնինք այս աղտոտ չրջանէն :

Սիհուն գետին վրայ, Ատանայէն ութ քիլոմեթր հիւսիս, ուր իր բնական անկողնէն դուրս գալով լիճի մը ձեւը կ'առնէր, կառուցուած է ելեկտրակայան մը :

Ամբարտակէն վեր, լիճին ջուրը տեւաբար նոյն բարձրութեան վրայ պահել կարենալու համար, մանաւանդ առատ անձրեւներու կամ ձիւնհալի չրջանին, լիճին աջ ափին, դէպի արեւմուտք , բացած են ջրանցք մը, որ միջոց մը դէպի հարաւ— դէպի քաղաք— հոսելէ ետք, ամբարտակին եւ կայարանին կէս ճամբուն վրայ , դէպի արեւմուտք կը թեքի, երթալ կորսուելու համար արտերու մէջ :

Ջրանցքին երկու ափերը պեթոնէ չինուած պատեր են : Որքան որ կրնամ վերյիշել, քսան մեթր լայնք ունենալու են եւ հինգ մեթր խորութիւն :

Կամուրջէ մը կ'անցնինք :

Ճամբան նախապէս ասփալթապատ եղած է : Յանկարծ՝

— Ահա քեզի Ատանայի այգիները ,— ծաղրանքով ցոյց կուտայ աջ ու ձախ կողմի տարածութիւնները :

Մարդը աւելի կ'արագացնէր ինքնաշարժը :

— Կեցիր նայինք վայրկեան մը, — կը պնդեմ ,— ո՞ւր են այգիները :

— Առջեւդ են, — կը ծաղրէ :

— Ո՞ւր է ծառ, ծառաստան ...

— Չկայ ...

— Բայց որթատունկ չկայ հոս ... Ո՞ւր են այգիները ...

— Չկայ ...

— Ոչ ցանկապատ կը տեսնեմ, ոչ մուտքի դուռ ...

— Չկայ ...

— Դուն կեցուր սա ինքնաշարժը վայրկեան մը, հոս ամէն կողմ մէկ կանգուն մացառ ու փուշ է ... Զարտալս չկա՞յ ...

— Չկայ ...

Արդէն հինգ քիլոմեթր հեռացած էինք քաղաքէն ու ես տակաւին ոչ մէկ հետք տեսած էի հոն՝ մարդու կամ անասունի :

— Այս ճամբան ամբարտակը կը տանի : Մենք հիմա այգիներու հին ճամբան պիտի մտնենք :

Մտանք մօտ երեք մեթր լայնքով ուղի մը, հողէ արահետ մը, ամբողջ երկայնքին կառքերու անիւներով ակօսուած : Այդ ակօսուած խորութիւններէն խուսափելու համար, ինքնաշարժը մերթ աջ , մերթ ձախ կը նետուէր :

Ես այլեւս չէի խօսեր : Միակ ջանքս ինքզինքս ամուր բռնելն էր ինքնաշարժին մէջ : Մարդը մեծ ճիգ կը թափէր՝ յարմար անցք մը գտնելու համար , որպէսզի ինքնաշարժին վնաս մը չպատահի կամ տեղ մը չզարնէ :

« Ատանայի այգիները » արդէն գադրած էին ինծի համար հետաքրքրական ըլլալէ : Մարդիկ իրաւունք ունէին վըրաս խնդալու : Ատանայի նման կեդրոն « մարդաշատ » քաղաքի մը այսքան անմիջական մէկ չրջանին մէջ ... այսքան ամայութիւն ... այսքան խոպան դաշտեր բնաւ չէի ակնկալեր :

Յանկարծ մարդ մը նշմարեցի հեռուէն :

— Հոս մարդ ալ կայ եղեր ,— ըսի :

— Այո, պարոնս, հոս մարդ ալ կարելի է գտնել, — խնդաց ուղեկիցս, վըրաս ակնարկ մը նետելով :

« Մարդուն» քովը կեցանք ...

Մեր հին սերունդը անպայման կը վերյիշէ այս մարդուն տիպարը, մանաւանդ Ատանացիները :

« Այգիներու» պահակն է եղեր :

Կարճահասակ, տարիքոտ մարդ մը, դորչ տարատ մը, որ ոտքերէն վար կը թափի, դուցէ աւելի մարմնեղ գինուորի մը զգեստը : Նոյնպէս անշնորհք բաճկոն մը, մէջքը գօտի, ուսին մարթին... Այդ զէնքերը տանօք Սուլթան Համիտի կառավարութեան կողմէ բաժնուած էին Թուրք ժողովուրդին , որպէսզի Հայեր ջարդեն ... Վստահաբար չեն ալ գործեր այլեւս ... Սակայն ի ցոյց «չարագործ»ներու՝ ուսին վրայ կրելու յողնութիւնը յանձն առած էր այդ խրտուիլակը :

Մարդուն ճղճիմ վիճակէն աւելի զիս հետաքրքրողը իր պաշտօնն էր : Նման ամայի տեղ մը ի՞նչ պէտք կար պահակ նշանակելու :

Երկու ազգակիցները , իրարու հետ հինգ վայրկեան մը խօսակցելէ ետք , բաժնուեցան :

Մօտ 9 քլմ · հեռացած էինք քաղաքէն , երբ ինքնաշարժէն իջանք : Մեր դիրքը թեթեւ մը բարձր էր քաղաքէն : Մարդը ինծի դառնալով սկսաւ բացատրութիւն տալ : Անունները՝ հայ տէրերուն այս կամ այն հողամասին , որոնք միւս բոլորի նման աւերուած էին :

Սկսանք քալել ...

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(Շար·)

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Օր· Աստղիկ Սէֆէրեան Սորպոնէն վըկայուած է, ստանալով Լիսանս էս Լէթրը : Ներկայիս սկսած է պատրաստել ակրեկասիոնը :

×

Փինկ – փոնկի իր յաջողութիւններուն առթիւ, Նուպար Ղարիպեան Պատուոյ մետալ ստացած է Ժէօնէս է Սփորի նախարարութենէն :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ ՏԵՆՉԱՆՔԸ

(ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Սենթարօ յարգանքով հնազանդեցաւ : Արծիւը կամաց-կամաց այնքան մեծցաւ, որ Սենթարօ կրցաւ հանգիստ մը տեղաւորուիլ անոր վրայ : Յետոյ թեւերը բացաւ, վեր բարձրացաւ եւ լերան մը վրայէն չիտակ դէպի ծով թռաւ :

Սենթարօ նախ չատ վախցաւ, բայց քիչ-քիչ վարժուեցաւ օդին մէջ կայծակի պէս արագ սուրալու : Այսպէս հազարաւոր մղոններ կտրեց : Թռչունը, որ թուղթէ էր, ոչ մէկ տեղ կանգ առաւ հանգըստանալու կամ ուտելու համար : Եւ զարմանալին այն է, որ Սենթարօ ա՛լ բնաւ չանօթեցաւ :

Քանի մը օր ետք կղզի մը հասաւ : Արծիւը բաւական ատեն ցամաքին վերեւ թռիչք կատարեց, ապա վար իջաւ :

Սենթարօ երբ թռչունի զաւակէն իջաւ, արծիւը ինքնիրենը կազմալուծուեցաւ եւ գրպանը մտաւ :

Սենթարօ սկսաւ հետաքրքրութեամբ բոլորտիքը նայիլ, որովհետեւ կ'ուզէր գիտնալ, թէ ի՛նչ տեսակ վայր էր Յաւիտենական Կեանքի երկիրը : Նախ քաղաքէն դուրս չրջան մը ըրաւ, ապա՝ քաղաքին մէջ : Հոն ամէն ինչ տարօրինակ էր եւ տարբեր :

Երբեւիցէ մարդ մեռած չէր հոն : Հիւանդութիւնը անծանօթ էր :

Բայց, Յաւիտենական Կեանքի կղզիի բոլոր բնակիչները, Սենթարոյի հակառակ փափաք ունէին, մահուան կը ցանկային իբրեւ մեծագոյն բարիք : Ամէնքը ձանձրացած էին իրենց անսահման կեանքէն եւ կ'ուզէին երթալ անդորրութեան եւ երջանկութեան երկիրը, որ Դրախտ կը կոչուէր :

Սենթարօ այս բոլորը կ'իմանար կղզեցիներուն հետ խօսակցելով : Ինչ որ ինք մինչեւ այդ ատեն թոյն կը նկատէր, կղզեցիները կ'ուտէին իբրեւ լաւ սնունդ, իսկ Սենթարոյի կերած բոլոր լաւ բաները կը նետէին : Ուրիշ երկրէ մը հողիւ վաճառական մը եկած՝ հարուստները կը վազէին, անոր դեղերը ամէնէն առաջ իրենք գնելու համար : Հեչտանքով կ'ըմպէին այդ դեղերը, յուսալով որ պիտի մեռնին եւ պիտի կրնան Դրախտ երթալ :

Բայց, այս դեղերը, որ ուրիշ վայրերու համար մահաբեր էին, ոչ մէկ արդիւնք կ'ունենային տարօրինակ այս վայրին մէջ եւ մահուան յոյսով զանոնք խըմող մարդիկ կը տեսնէին, թէ առողջութեամբ առաջուընէ աւելի լաւ են :

Ի զուր կը ջանային գիտնալ, թէ ի՛նչ բանի կը նմանէր մահը : Հարուստները իրենց բոլոր դրամներն ու հարստութիւնը հաճոյքով պիտի տային, եթէ կարենային գէթ երկու-երեք հարիւր տարիով կարճեցնել իրենց կեանքը :

Սենթարօ այլայլեցաւ, երբ տեսաւ, որ «Բառաժանի» կոչուած թունաւոր ձուկը կ'եփէին ճաշարաններուն մէջ եւ ուտողները իրենց մատներն ալ կը լիզէին : Շրջիկ վաճառականներ կը պտըտէին փողոցները եւ թունաւոր բզէզներէ պատրաստուած աղօններ կը ծախէին : Սակայն ոչ ոք կը հիւանդանար երբեք այս ահաւոր բաները ուտելով :

Սենթարօ խանդավառուած էր : Ուրախ կ'ըսէր, թէ կեանքէն երբեք պիտի չձանձրանար եւ սրբապղծութիւն ու մեղք պիտի ըլլար երբեւիցէ մահուան բաղձալ : Կղզիին մէջ երջանիկ միակ մարդն էր : Կ'աղօթէր, որ առնուազն հազար տարի ապրի, որպէսզի կեանքը վայելէ եւ անկէ կշտանայ :

Բայց, քանի տարիները կ'անցնէին, կեանքը այնքան քաղցր ու պայծառ չէր թուեր առաջուան պէս : Սկսած առեւտրական գործին մէջ դրամ կորսնցուց եւ չատ անգամ ուրիշ մարդոց հետ խնդիր ունեցաւ :

Իրեն համար ժամանակը մայրոփ արագութեամբ կ'անցնէր, որովհետեւ չատ զբաղած էր : Նոյն միօրինակութեամբ երեք հարիւր տարիներ անցան եւ այն ատեն, վերջապէս, ինք ալ սկսաւ կղզիի կեանքէն ձանձրանալ եւ ուզեց իր երկիրն ու հին տունը վերադառնալ : Որքան ալ ապրէր այնտեղ, կեանքը միեւնոյնը պիտի ըլլար միշտ :

×

Երբ Յաւիտենական Կեանքի կղզիէն մեկնելու անյաղթահարելի փափաքը ունեցաւ, Սենթարօ նորէն յիշեց սուրբ Ճոֆուքուն, որ իրեն օգնած եւ մահէն ազատած էր գինք : Իրիկուն մը սկսաւ աղօթել եւ անկէ խնդրել, որ զինք իր երկիրը փոխադրէ : Աղօթքը աւարտած չէր դեռ, երբ յանկարծ թուղթէ արծիւը թըռաւ գրպանէն դուրս : Սենթարօ այլայլեցաւ, այսքան տարի ետք զայն անվթար տեսնելով : Արծիւը նորէն սկսաւ մեծնալ : Այնքան մեծցաւ, որ Սենթարօ վրան նստաւ : Երբ նստաւ, արծիւը թեւերը բացաւ եւ ծովուն վրայէն սուրաց դէպի Ճափոն : Սակայն, մարդ միշտ յեղյեղուկ է եւ միշտ կը զղջայ ըրածին համար :

Երբ թռչունը հեռանալ սկսաւ, Սենթարօ ցաւեցաւ երջանկութեան երկրէն հեռանալուն համար : Փորձեց կեցնել թռչունը : Բայց ո՞ւր : Անօգուտ էր ըրածը : Յանկարծ, ովկիանոսին վրայէն անցնելու ատեն, բուռն փոթորիկ մը ելաւ, արծիւը թրջեցաւ, ճմռթկեցաւ եւ ծով ինկաւ : Բնականաբար, Սենթարոն ալ հետը ինկաւ : Վախնալով որ պիտի խեղդուի, բարձրաձայն Ճոֆուքուն օգնութեան կանչեց : Շուրջը նայեցաւ, բայց բան մը չէր տեսնուեր : Բաւական ջուր կուլ տուաւ եւ ասիկա աւելի վատթարացուց իր վիճակը : Երբ յուսահատ ճիգեր կ'ընէր ջուրերուն վրայ մնալու համար, յանկարծ տեսաւ հսկայ չնաձուկ մը, որ իր կողմը կուգար : Քիչ ետք հասաւ եւ սարսափելի բերանը բացաւ՝ զինքը կլլելու համար : Սենթարօ երբ տեսաւ, որ իր վերջին ժամը հասած է, քիչ մնաց վախէն քարանար : Ամբողջ ուժովը Ճոֆուքուն կանչեց, որպէսզի ազատէ զինք :

Սենթարօ ինք իր ձայնէն արթնցաւ յանկարծ ու տեսաւ, որ աղօթած ատենը քնացած է Ճոֆուքուի տաճարին առջեւ : Այդ բոլոր տարօրինակ եւ սարսափելի միջադէպերը միայն չար երազ մըն էին : Վախէն պաղ քրտինքներու մէջ թաթխուած եւ բերանբաց մնացած էր :

×

Անմիջապէս վերադարձաւ իր հին տունը եւ իր բոլոր կորսուած բաղձանքները մոռնալով՝ ջանաց լաւ կեանք մը ապրիլ եւ Ս· Գիրքերէն սորված դասերը միտքը պահել : Անկէ ետք միշտ գոհ ու երջանիկ ապրեցաւ իր տան մէջ, խաղաղութեամբ սպասելով մահուան ... :

Թարգմ· Վ· ԽՍԱՅԵԱՆ

(2 եւ վերջ)

ԸՆԴԴԷՄ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՕՏԱՐԱՄՈԼՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ

Գ.

Ա. Ոսկերչեանը շատ է խառնում արեւմտահայ ու արեւելահայ գրական լեզուների փաստերը եւ լեզուական քաղաքականութիւնը : Մեր երկու գրական լեզուները օտար փոխառութիւնների հարցում վարել են եւ վարում են տարբեր քաղաքականութիւն : Արեւելահայերէնը չի խորշում օտար փոխառութիւններից, անհրաժեշտութեան դէպքում դիմում է դրանց, եւ այդպիսի դէպքերը շատ շատ են: Իսկ արեւմտահայերէնում, իրօք, իշխում է մաքրամոլութեան սկզբունքը : Չի կարելի հաշուի չառնել, որ այդ տարբեր սկզբունքները բխում են պատմ. տարբեր պայմաններից՝ Արեւելահայութեան համար միանգամայն նպաստաւոր, իսկ արեւմտահայութեան համար՝ աննպաստ պատմավիճակից : Չի կարելի նաեւ մեր գիրքից ելնելով, հեղինել արեւմտահայերէնի՝ ԺԹ. – Ի. դարերին՝ քաղաքակրթութեան դարաշրջանին, իրօք, անհամեմատ բուռն այդ ծայրայեղութիւնը, մոռանալով, որ դա հետեւանք է նոյն քաղաքակրթութեան դարաշրջանին անհարիր ճակատագրի ու պայմանավիճակի ծայրայեղութեան :

Դուք փորձե՞լ էք պատկերացնել, ընկեր Ոսկերչեան, թէ եթէ աշխարհի ազգութիւնների ովկիանոսում բախտի քմահաճոյքով սփռուած հայկական կաթիլները ազատօրէն նմանուէին ամէն մէկն իր շրջապատին (մի տեղ՝ անգլերէնին, մի տեղ՝ ֆրանսերէնին, մի այլ տեղ՝ արաբերէնին եւայլն), ի՞նչ կը լինէր արեւմտահայերէնի, հետեւապէս եւ Արեւմտահայութեան վիճակը :

Մենք երկար կանգ չենք առնի Ա. Ոսկերչեանի բերած՝ անուանի գրողների, գիտնականների սայթերի վրայ, որոնցով քննադատւում է լեզուական աւելորդ մանրամասնութիւններ :

Բանն այն է, որ նրանց խօսքը համարեա միշտ վերաբերում է արեւմտահայերէնին, եւ Ա. Ոսկերչեանն այսօր անտեղի է փորձում նրանց սասծները մասնաւորել արեւելահայերէնի վրայ, վերագրել վերջինիս, քանի որ արեւելահայ գրական լեզուն, ինչպէս տեսանք, չի զարգանում մաքրամոլութեան սկզբունքով : Սրանով թերեւս կարելի էր վերջացնել Ա. Ոսկերչեանի յօդուածի այս բաժնի հարցը, եթէ նա կամայականօրէն չմեկնաբանէր մեր գրողների հայեացքները եւ դրանք չծառայեցնէր իր նպատակին : Ուստի՝ մենք համառօտակի կանգ ենք առնում մասնաւորապէս Թումանեանի կարծիքի վրայ :

Ինչ խօսք, որ իրաւացի է Յ. Թումանեանը, երբ մերժում է ծիծաղելի, բռնազբօսիկ թարգմանութիւնը, ինչպէս, օրինակ, ֆրանկը պօչազգեստ դարձնելը : Սակայն Ա. Ոսկերչեանը անտեղի է օտար բառերի նկատմամբ իր ծայրայեղ հակուածութեան եւ հայերէն բառերի նկատմամբ իր մերժողական դիրքորոշման համար վկայակոչում Թումանեանին, արդարանում Թումանեանով եւ դրանով խիկ աղաւաղում մեծ բանաստեղծի հայեացքները:

Ի՞նչ է գրում Թումանեանն այդ մասին :

« Անճիշդ կամ անշնորհք թարգմանութիւններն աւելի շատ են վնասում լեզուին, քան ուղղակի փոխառութիւնը : Եւ էապէս լեզուի յաջող փոխառութիւնն ու ճիշդ թարգմանութիւնը մեծապէս տաղանդի ու շնորհքի գործ են դառնում, բայց, դժբախտաբար, լեզուի վրայ անշնորհք մարդիկ շատ են աշխատում, եւ հակառակ ու կիրթ ճաշակի տէր մարդկանց միայն մնում է խօսելիս թէ գրելիս, փոխ առնելիս թէ թարգմանելիս զգոյշ լինել ու բարեխիղճ, որովհետեւ ամէն մի հնչիւն, ամէն մի բառ, ամէն մի ձեւ կամ ոճ մի մեծ ստեղծագործութիւն է ու մի ամբողջ աշխարհ» (Երկերի ժողովածու, Հ. 4, 1951, էջ 374) :

Ա. Ոսկերչեանը այս ամբողջից բերում է առաջին նախադասութիւնը եւ դրանից ստեղծում այն տպաւորութիւնը, թէ իբր Թումանեանն աւելի օտար բառերի կողմնակից է, քան հայերին : Սակայն յաջորդ նախադասութիւնից, ուր Թումանեանը օրինակով լուսաբանում է իր առաջին նախադասութեան միտքը, որոշակիօրէն երեւում է, որ տուեալ դէպքում Թումանեանի նպատակն է չեշտել ոչ թէ յատկապէս հայերէնի փոխարէն օտար բառեր փոխ առնելու, այլ, ընդհակառակն, օտար բառերը ճիշդ թարգմանելու անհրաժեշտութիւնը : Ծիծաղելի կը լինէր կարծել, թէ Յ. Թումանեանը նկատելով, որ «փրոսվեսչենիա», «ցիվիլիզացիա» «կուլտուրա» բառերը «անճիշդ» կերպով թարգմանում են հայերէն մէկ բառով՝ «լուսաւորութիւն», աւելի լաւ է համարում, որ փոխ առնուին իր նշած օտար բառերը : Ոչ, նա պահանջում է, որ ճիշդ թարգմանուեն դրանք : Եւ ճիշդ թարգմանուեցին. այդ բառերի դիմաց մենք ունենք՝ լուսաւորութիւն, քաղաքակրթութիւն, մշակոյթ (կուլտուրա): Իսկ յաջորդ պարբերութիւնից աւելի ակնյայտօրէն է երեւում, որ Թումանեանը պահանջում է յարգել լեզուն, « զգոյշ լինել ու բարեխիղճ » բոլոր դէպքերում՝ թէ՛ փոխառութեան եւ թէ՛ թարգմանութեան հարցում, ոչ միայն « թարգմանելիս», այլեւ « փոխ առնելիս » :

Այնուհետեւ Ա. Ոսկերչեանը, նշելով, որ տեղի է ունենում խորհրդային ժողովուրդների «յետագայ մերձեցումն ու միասնութիւնը », գտնում է, որ «պայքարը օտար ծագում ունեցող բառերի դէմ հակասում է պարտիայի ծրագրային դրոյթներին » :

Ցիշեցնելով, որ մեզանում չկայ պայքար առհասարակ օտար ծագում ունեցող բառերի դէմ, տեսնենք՝ ինչ է առաջարկում Ա. Ոսկերչեանը իբրեւ «պարտիայի ծրագրային դրոյթներին», « համապատասխան» լեզուական քաղաքականութիւն :

« Որպէս սկզբունք, — գրում է նա, —որպէս հիմնական կանոն, պէտք է խուսափել չունեցած բառերի ու տերմինների թարգմանութիւնից» եւ » չունեցած բառերն ու տերմինները փոխ առնել » այլ լեզուներից » : Ճիշդ է, նա գրում է, թէ «մենք չենք ժխտում, որ առանձին դէպքերում կարող են լինել չունեցած բառերի ու տերմինների հարստացման յաջող փորձեր», բայց ընթերցողը շատ լաւ է հասկանում նոյնիսկ այս բացառութեան խիստ արժէքը :

Ինչպէս պարզ երեւում է, Ա. Ոսկերչեանը պահանջում է «խուսափել» մայրենի լեզուի մէջ մտնող նոր հասկացողութիւնները նոյն մայրենի լեզուի բառակազմական միջոցներով արտայայտելուց, այսինքն՝ զարգացման ու հարստացման ամենաթնորոշ ու ամենակարեւոր բնագաւառում մայրենի լեզուն զրկել իր խիկ ներքին հնարաւորութիւններն օգտագործելու իրաւունքից, փականք դնել դրանց վրայ եւ «որպէս սկզբունք» Հայոց լեզուի յետագայ զարգացումն ու հարստացումը կապել միայն այլ լեզուներից կատարելիք փոխառութիւնների հետ, կախման մէջ դնել այս վերջիններից : Եւ պատկերացնո՞ւմ էք՝ այս ամէնը ... « մայրենի լեզուի զարգացման համար » :

ՍԵՐԳԷՅ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

(Տար.)

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

« Պատմութեան Հայկական Պոնտոսի » չահեկան հատորին հրատարակութեան առթիւ, Տրապիզոնի Նահանգի Հայր. Միութիւնը գովելի գաղափարը ունեցած էր կազմակերպելու ջերմիկ հաւաքոյթ մը Մշակոյթի Տան մէջ, Կիրակի, Նոյեմբեր 19ին :

Սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ: Կազմակերպիչ մարմինը ամէն ջանք թափած էր երեկոյթին տալու առհմիկ, մտերմիկ եւ հաճելի մթնոլորտ մը :

Օրուան նախագահը՝ Արշաւիր Խանէտանեան ողջունակութեամբ գիտել տուաւ, թէ այս հաւաքոյթը կը կազմակերպուի հայ գրքի մը հրատարակութեան առթիւ. «Հայ գիրքն է, որ կը մէջտեղէ մեզ» :

Ապա ներկայացնելով պոնտահայ պատմագիրքը, յայտարարեց. « Փոքր նահանգ մըն էր Պոնտոսը, բաղդատմամբ ուրիշներու, եւ հազիւ հազ 65 հազար՝ Պոնտահայերու թիւը : Բայց արեւմտահայ այդ մասւորական վառարանը մեծ նուաճումներ արձանագրեց, մասնաւորաբար ԺԹ. դարէն սկսեալ մինչեւ 1915ի ճակատագրական օրերը. Մշակութային բեղուն գործունէութիւն, հանրային եռուն կեանք, ստեղծագործական յարատեւ ճիգ եւ արդիւնաւոր վաստակ : Կանուխէն՝ հանրային դպրոցներ, մշակութային ընկերութիւններ, թատրոնի յատուկ շէնք, դերասանական մնայուն խումբ, նկարիչներ, վաւերական գրագէտներ, բանհաւաքներ, երաժշտագէտներ, կարող դերասաններ, յեղափոխական դէմքեր, հերոսներ, առաջնորդներ եւ կուսակցական մեծ գործիչներ» :

Ահա հայկական Պոնտոսը, որուն մասին հանգամանօրէն կը խօսի վերջերս Պէյրութի մէջ հրատարակուած «Պատմութիւն Հայկական Պոնտոսի» հատորը :

Օրուան խօսողներէն Ժ. Միրիճեան գնահատելի գտաւ այն իրողութիւնը, որ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ վերապրող Պոնտահայ մտաւորականներու ջանքերով այժմ, եղենէն աւելի քան յիսնամեակ մը ետք, պատմութեան կը յանձնուի հայրենակ եւ հայաբոյր շրջանի մը այլապէս հետաքրքրական անցեալը՝ իր բոլոր մարդերով: Եւ այս ձեւով մասնաւորապէս կորուստէ կը փրկուի, գոնէ մասամբ, այն ինչ որ կը կազմէ ստեղծագործական եզակի եւ անկրկնելի վաստակը մեր ժողովուրդին .— Ֆոլքլորը :

Հուսկ ուրեմն խօսողը բնորոշեց Պոնտահայուն նկարագիրը, որ կուգայ Անիէն եւ կը տարածուի մինչեւ Սեւ Ծովի ափերը : Այդ նկարագրին հիմնական գիծերն են հայրենասիրութիւնը, աւանդապաշտութիւնը եւ մշակութային արժէքներու նկատմամբ անսահման սէրը : Վերջացնելով իր խօսքը, շեշտեց, թէ « Պատմութիւն Հայկական Պոնտոսի» հատորին հրատարակիչները, աշխատակիցները եւ աշխատասիրողը իրենց առաջադրութեան մէջ վարձատրուած պէտք է զգան իրենք զիրենք :

Խօսեցաւ Զ. Որբունի, որ հայրենիքը նմանցուց բուրումնաւէտ ծաղկաստանի մը, ուր ամէն մէկ գաւառ, շրջան իր իւրայատուկ տեսքով եւ բոյրով այլազանութիւն եւ այդ այլազանութիւնով իսկ գեղեցիկ պատկեր մը կը ստեղծէ :

Պոնտոսը ինքնատիպ ազնիւ մըն է, հայաբոյր ծաղիկ մը :

Ճաշի ընթացքին եղան երգեր եւ հայկ. պարեր, եւն. :

Հայրենի ապրումներու վերաքաղ մը եղաւ Սամսոնի, Կիրասոնի եւ Տրապիզոնի մէջ անցեալ տարի նկարահանուած տեսարաններու ցուցադրութիւնը պաստառի վրայ :

Այս ապրումները կը պարտինք Երուանդ Գրիգորեանի, որ ձեռնհաս կերպով պատմականը ըրաւ իւրաքանչիւր վայրին:

Ապա ներկայացուեցան Հայաստանի տեսարժան վայրերը, Թաթուլ Ինճէեանի կողմէ :

Հայրենական յիշատակներով, լեցուն յաջող երեկոյթ մըն էր եղածը, որուն համար շնորհաւորելի են կազմակերպիչները :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԾԻԾԱՂ

Բժիշկը յաճախորդին.

— Բարեկամ, դժբախտաբար պէտք է վերջնապէս հրաժարիք ըմպելի գործածելէ :

— Շատ կը ցաւիմ, տոքթոր, բայց ատիկա անկարելի է ինծի համար :

— Քանի որ այդպէս է, ձեզի ուրիշ բժիշկի մը հասցէն տամ: Գացէք անոր եւ ան ուրիշ ախտաճանաչում պիտի ընէ եւ ըմպելիի գործածութիւնը ձեզի պիտի արտօնէ, կը յարէ բժիշկը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Քոզէթ ամէն անգամ որ շարժում մը ընէր, կարկուտի պէս սաստիկ եւ անիրաւ պատիժներ կը տեղային իր գլխուն վրայ: Քաղցր եւ տկար արարած որ ոչ այս աշխարհիս եւ ոչ ալ Աստուծոյ նկատմամբ բան մը կրնար հասկնալ, անընդհատ կը պատժուէր, կը յանդիմանուէր, խստութիւններ կը կրէր, ծեծ կ՚ուտէր եւ իր քով իրեն նման երկու պզտիկ արարածներ կը տեսնէր որոնք արշալուսական ճառագայթի մը մէջ կ՚ապրէին :

Թէնարտիէէի կինը Քոզէթին նկատմամբ չարասիրտ ըլլալով, Էփոնին եւ Ազէլման ալ չարասիրտ եղան: Տղայք մանկութեան հասակին մէջ իրենց մօրը օրինակները կ՚ըլլան: Մայրը աւելի մեծ օրինակ մըն է. ահա այս է միայն իր տարբերութիւնը:

Տարի մը անցաւ, յետոյ տարի մը եւս անցաւ: Գիւղացիները կ՚ըսէին.— Սա Թէնարտիէները բարեսիրտ մարդեր են: Թէեւ հարուստ չեն, բայց իրենց տունը թողուած խեղճ մանկուհի մը կը խնամեն ձրիաբար:

Կը կարծէին թէ մայրը մոռցած էր Քոզէթը:

Բայց Թէնարտիէն չգիտեմ ի՛նչ գաղտնի միջոցներով իմացած ըլլալով թէ մանկուհին անհայր էր, եւ թէ մայրը չէր կրնար խոստովանիլ թէ իրն է այդ տղաքը, ամիսը տասնեւհինգ ֆրանք պահանջեց, ըսելով թէ պզտիկը կը մեծնար եւ «կ՚ուտէր», եւ սպառնալով տունէն արտաքսել զայն: «Թող գլուխ չցաւցնէ, կը պոռար, թէ ոչ պզտիկին կից մը կուտամ եւ իր գաղտնիքը յայտնելով կը խայտառակեմ զինքը: Պէտք է աւելցնել ամսականը» :

Մայրը տասնեւհինգ ֆրանքն ալ վճարեց: Տարուէ տարի մանկուհին մեծցաւ, եւ իր հետ թշուառութիւնն ալ մեծցաւ:

Քոզէթ ամենափոքր հասակին մէջ միշտ միւս երկու մանկուհիներուն ծառայի առարկան էր. երբ սկսաւ սակաւ ինչ մեծնալ, այսինքն հինգ տարեկան հասակը մտնելէն առաջ, տան սպասուհին եղաւ:

Հինգ տարեկան հասակի մէջ անհաւատալի է այդ, ըսուի մեզ գուցէ: Բայց՛, մեր ըսածը ճշմարիտ է: Ընկերային վիշտը ամէն հասակի մէջ կը սկսի: Միթէ մօտ օրերս Տիւմոլար անուն աւազակի մը դատը չտեսա՞նք, որ որբ է եղեր եւ որ պաշտօնական թուղթերու ըսածին նայելով, աշխարհի վրայ անոք ըլլալով ապրելու համար «կ՚աշխատէր եւ գողութիւն կ՚ընէր» :

Քոզէթ կը կատարէր դուրսէն պէտք եղած բաները գնելու, սենեակները, գաւիթը եւ փողոցը աւելելու, սեղանին ըսպասները լուալու, նաեւ բեռ կրելու ծառայութիւնները:

Թէնարտիէները մանկուհին հետ այսպէս վարուելու ա՛լ աւելի իրաւունք ունենալ կարծեցին երբ մայրը որ միշտ Մ. կը բնակէր, սկսաւ ուշացնել ամսականին վճարումը: Քանի մը ամիսներ անվճար մնաց :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Տար.)

« Ի՞նչպէս բացատրել, ժողովուրդներու ինքնորոշման մասին ճառողը, մեր Ղարաբաղը խլած է մեզմէ բռնի կերպով, ուրիշին տալու համար զայն :

« Եթէ իսկապէս Հայութեան շահերու պաշտպան է Խորհ. Միութիւնը, թող ապացոյցը տայ, մեզի վերադարձնելով մեր հողերը : »

« Աւարայրէն մինչեւ այսօր մենք չենք հանդուրժած բռնակալութեան եւ այժմ եւս մենք չենք կրնար հանդուրժել ո՛չ Թուրքիոյ ո՛չ ալ համայնավար ռէժիմին :

«Մեր գաղափարները այսօր աւելի յարատեւելու պատճառներ ունին, նախ ունինք Հայութեամբ համախմբուած հայրենիք, ունինք զարգացած երիտասարդութիւն, աւելի քան ճանչցուած ենք բոլոր ժողովուրդներէն եւ հայ անունը յարգանքի կ'արժանանայ, ամէն տեղ :

« Ցաղթեցինք վեց դարու պայքարներէ ետք, ուրիշ ժողովուրդ մը երկու հազար տարի ետք ստացաւ իր անկախութիւնն ու ազատութիւնը :»

« Մեր երիտասարդութեան կը պատկանի Հայ Դատը »:

«Դաշնակցութեան կամքը այսօր աւելի քան երբեք ժայռի նման է եւ կուգայ ըսելու թէ՝ ինչպէս անցեալին, այնպէս ալ ապագային, պիտի մնայ հայ ժողովուրդի կողքին, որպէսզի պանծայ մեր խնկելի հայրենիքը : »

Ծոխ էր գեղարուեստական բաժինը :

Նոր Սերնդական ընկեր Թորոսեան արտասանեց «Հայրենիք»ը:

Օր. Ալթունեան խանդավառութեամբ երգեց մի քանի ժողովրդական երգեր նուագախումբի մը ընկերակցութեամբ :

Ցայտնութիւն մը եղաւ, Նայիրի երկսեռ պարախումբը : Երկու անգամ բեմ գալով մեզի տուաւ կովկասեան տոհմիկ պարերու փունջ մը, մեծ հաճոյք պատճառելով ներկաներուն : Գնահատութեան արժանի է պարուսոյց Պ. Խանճիկի, որ կարճ ժամանակի մէջ յաջողած էր մէջտեղ բերել Նոր Սերունդի պարախումբը:

Նախագահի փակման խօսքերով վերջ գտաւ հանդէսի առաջին մասը :

×

Կէս գիշերէն ետք սկսան եւրոպական պարերը Ցէտէճեանի նուագախումբի ղեկավարութեամբ: Խրախճանութիւններն, պարերն ու կերուխումը տեւեցին մինչեւ առաւօտ խանդավառութեան մէջ :

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, Կեսարիոյ եւ շրջանի 1895 դէպքին, եւ 1915ի տեղահանութեան ընթացքին ինկող ընդհ. նահատակներու, եւ կախաղան հանուած 53 հայրենակիցներու յիշատակին :

Կը հրաւիրուին Կեսարիոյ եւ շրջանի մեր հայրենակիցները, իրենց յարգանքը արտայայտելու անոնց յիշատակին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կարպիս Քէլէշեանի մահուան առթիւ, Պ. Գառնիկ Ճիէրճեան փոխան ծաղկեպսակի հարիւր ֆրանք կը նուիրէ Կարմիր Խաչին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Ողբ. Գրիգոր Պաղտասարեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Աղէկեանէ (Տէսին) 50 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Զօլաքեանէ (Լիոն) յիսուն, Տէր եւ Տիկին Խանճեանէ (Տէսին) 50:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի առաւօտ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

« BIZUTHAGE 67 »

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 2ին
ժամը 21էն մինչեւ լոյս
PAVILLON
DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Bd. Jourdan — Paris (14e)

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ Պուա Քոլոմպի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին թէյասեղանը այս Կիրակի (3 Դեկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Անիէռի Թաղապետարանի թիւ 3 սրահին մէջ :

Centre Administratif et Social
16, Place Hôtel de Ville — Asnières
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (Դեկտ. 1) երեկոյեան ժամը 8.30ին ընկեր Յ. Քէչէճեանի տունը : Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Անդամատետրերը միասին բերել :

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմակերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը :

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հաւաքելու համար հաւատացեալներու սրտաբուխ նուէրները :

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնութենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ գան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի խաղեր փոքրիկներուն կողմէ :

17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԺԱՄԸ 16.30ԻՆ

Կաղանդ պապուկը գեղեցիկ նուէրներով :

Parking assuré

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օննիկ Պիննազեան, բնիկ Զորլուցի որ Փարիզ կը գտնուի: Զինքը փնտռողն է իր զաւակները: Կը խնդրուի իրմէ կամ տեղեկութիւն ունեցողներէն հաճին անյապաղ հաղորդել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Փարիզի երեսփոխան եւ Քոնսէյէ ժէնէրալ
KASPEREIT
եւ ներկայութեամբ Ֆրդի Պ. քաղաքապետ
GERVILLE REACHE
ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 3 ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES
Նուագախումբ Վարդիվանեան
Vedette des disques Malmaison
Հաճելի գեղարուեստական բաժին
Նաւասարդ խումբով
Ուսանողներուն կէս գին Մուտք 10 ֆրանք
Ապահովել սեղանները 924-38-54

ԼԻՈՆԻ «ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԳ ՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Դեկտ. 2, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պռոնի օդակայանի
LES SOUCOUPES VOLANTES սրահներուն մէջ :
Ի նպաստ եկեղեցւոյ նոր երգէոնի մը գնման :
ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը կը մասնակցի խմբական երգերով
Orchestre RENÉ PIERRE
avec sa chanteuse COLETTE ROBERT
Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով — Ընտանեկան տաք մթնոլորտ

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԳԱՌԶՈՒ
Կիրակի, Դեկտ. 10, ժամը 21ին
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS

Գմբէթեանի կեանքին ու գործին մասին կը խօսին՝
Պ. Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ԳԵՂԱՄ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆ: ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ
եւ ՎՌԱՄ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն
շարժանկարի համաշխարհային վըտէթ
ԿՐԷԿՈՒԱՌ ԱՍԼԱՆ
Դաշնակ՝ ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
ԵՐԳ՝ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ինչպէս նաեւ՝ ՏԻԿ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ - ԼԱՇԱՄԱՆԵԸ, Պ. ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ եւ «ՆԱՒԱՍԱՐԴ» պարախումբը իր ամբողջական կազմով եւ նուագախումբով :

ԱՐՏ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ պատկեր մը Շանթի «ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»էն, կատարելով միայնակ՝ Իշխանի, Վանահօր եւ ծերունի վանականի դերերը :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է՝ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ
Հրաւիրատոմսերը նախապէս ապահովել Պ. Գէորգ Պաքըրճեանի մօտ՝
35, Rue de Trévise

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը կազմակերպած է բացառիկ ճաշ - խնջոյք մը :

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16ին, Փըթի Քլամառի Փըթի Տրափօ սրահին մէջ :

Ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկներուն :

Կը նախագահէ ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը բանախօսէ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Հանդիսութիւնը կը վարէ՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցի՝ ՌԻՎԷ ՐՈՊԷՐ

Մասնաւոր օթաքար մը վարձուած է երթ ու դարձի համար :

Մեկնում օթաքարի՝ Մերի տ'Իսիէ ժամը 3.30ին, Պուլվար Րոտէն գեղարանին դիմացը ժամը 3.45ին, Հօրիթալ Պերսի ժամը 4ին:

Ճաշագին 10 ֆրանք

Անձնական ինքնաշարժներու յատուկ փարքինկ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները, Դեկտ. 2ին ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը : Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ ժողովին : Օրակարգ.— Հ. Օ. Մ.ի բացառիկ շըրջաբերականի ընթերցում :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ համակիրները, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պառ տը Կլօպի սրահին մէջ, 7 Պուլվար տ'Աթէն: Վարչութիւնս կը խնդրէ որ անպայման հայրենակիցները ներկայ ըլլան : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հրաչեայ Մխիթարեան (Յարութիւնեան) Նահապետի, ծնած Ալաշկերտի Եօնջալու գիւղը, ապրած է Հայաստան Հոկտեմբերեան շրջան Իգտալու գիւղ, եղած է Թալինի շրջան սպառկոոպի վարիչ, ուրկէ մեկնած է հայրենական պատերազմին եւ գերի ինկած Գերմանացիներու : Պատերազմէն ետք եղած է Ֆըրանսա : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել Հրաչի հօր՝ Նահապետ Մխիթարեանի, քաղաք, Երեւան, Մուրացան փողոց 113 կամ Բաղրատ Աւետիսեանին՝
318 Bayard Road, Upper Darby
PA. 19082 (U. S. A.)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 30 NOVEMBRE 1967

LE NUMÉRO 0,40 F.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11074 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.074

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԷՆ ԵՏՔ

ԱՆԳԼԻԱ ԿԸ ՊԱՀԷ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԽԶԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

ՔԱՆԱՏԱ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

ՄԻԱՅՆ ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԳՈՀ ԵՆ

Նախագահ տը Կոլի վերջին ասուլիսը ծափահարութեան արժանացած է միայն արաբական աշխարհին մէջ, որ մեծ ոգեւորութեամբ ողջունած է տը Կոլի հակահրէական յայտարարութիւնները :

Ցորդանանի Ալ Տիֆաա օրաթերթը կը գրէ . — « Մեծ ձայներէն վերջինը որ երբեմն երբեմն ինքզինքը լսեցնել կուտայ զօրավիգ կենալու համար Արաբներուն, իրենց արդար դիմումներուն մէջ, Փարիզէն եկաւ : Տը Կոլի ձայնն է, Արաբներու այս մեծ բարեկամը, որ խստօրէն քննադատեց Իսրայէլը : Տը Կոլ աշխարհի ցոյց կուտայ թէ Ֆրանսա հասկցած է խակական Իսրայէլը : Այսինքն ծաւալապաշտ եւ պատերազմիկ երկիր մը, որ մտիկ չըրաւ Ֆրանսայի չափաւորութեան խրատները » :

Իր կարգին եգիպտական կառավարութեան պաշտօնական բանբերը՝ Հասան Զայաթ, յայտարարած է . — « Զօր. տը Կոլի խօսքերը քաջ ու քաջալերական են » :

Արաբական լիկայի փոխ - քարտուղարը՝ Նօֆալ տեսնուած է Գահիրէի ֆրանսական դեսպանին հետ եւ այդ առթիւ շնորհակալութիւն յայտնած «Նախագահ տը Կոլին ընդգրկած պարկեշտ դիրքին համար, Միջին Արեւելքի տագնապին ընթացքին » :

Բոլորովին տարբեր է Իսրայէլի մէջ գործածուած լեզուն : Հոն ամէն մարդ կատղած է եւ բառերը կշռուած չեն : Տը Կոլ կը դառնայ հակահրէութեան ախոյեան մը, կը նմանցուի Հիթլէրի, Փէթէնի ու կ՚առաջարկուի որ ետ կանչուի Փարիզի իսրայէլեան դեսպանը :

Ամէն պարագայի մէջ, յստակ է որ Հիթլէրէն ի վեր, ոչ ոք այսպէս խօսած էր : Առաջին առթիւ, Փարիզի իսրայէլցի դեսպանն է որ մեկնաբանելով տը Կոլի խօսքերը եւ այն պարբերութիւնը ուր կ՚ըսէր Հրեաներուն համար՝ «ընտիր ժողովուրդ մը, ինքնավստահ եւ տիրապետող», կ՚աւելցնէր «չեմ ուզեր յիշել թէ ով նոյն խօսքերն ըսած է իրմէ առաջ » ակնարկելով Հիթլէրի :

Երուսաղէմ եւ Թէլ - Աւիվ այսքան չեն ծամծմեր բառերը :

Մափայ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը Տավառ, որ կառավարութեան բերանը կը նկատուի կը գրէ . — « Անշուշտ անհաճոյ անակնկալներու կը սպասէինք այն ժամէն երբ Ֆրանսա քարիւղային բաժինները ստացաւ Իրաքի մէջ, Բայց նոյնիսկ մեզմէ ամէնէն յոռետեսները չէին կրնար երեւակայել որ տը Կոլ մինչեւ իսկ պատմութիւնը կրկին գրէր, բացէ ի բաց անգիտանալով Արաբներու բոլոր յարձակումներն ու սպառնալիքները » :

Իսրայէլի ձայնասփիւռն ալ կ՚ըսէր « Պաղեստինի բաժանման ծրագրի ընդունման քսանամեակին նախօրեակին, լսեցինք Ֆրանսայի Նախագահը : Կը թուի թէ պատմութեան դասը չէ սորված : Երբեկուան իր յայտարարութիւնները ցաւով ընդունուեցան հոս : Ամէն մարդ դատապարտուեցաւ տը Կոլի ճառին մէջ բացի Խորհ. Միութենէն եւ Արաբներէն » :

Լամիրշաւ, ընկերվարական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը շատ աւելի հեռու կ՚երթայ «Հիթլէրէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, եւրոպական Պետութեան մը ղեկավարը կը յարձակի Հրեայ ժողովուրդին վրայ իբրեւ ազգ եւ անոր պատմութիւնը կը բացատրէ իբրեւ թէ բացասական գիծերով : Այսպէս կը վերածէ Իսրայէլի զինուորական եւ արտաքին քաղաքականութեան քննադատութիւնը մութ հակահրէութեան մը : Տը Կոլ կ՚ուզէ միջազգայնացնել Երուսաղէմը : Լաւ կ՚ըլլայ որ յիշէ թէ Երուսաղէմը հրեայ էր երբ դեռ Փարիզը ֆրանսական չէր : Կը մնայ հիմա գիտնալ թէ Իսրայէլի դեսպանին համար տեղ կա՞յ Փարիզի մէջ» :

Ազգայնական աջի պաշտօնաթերթ՝ Հաjom ալ կը գրէ . « Տը Կոլ աւելի հեռու գնաց քան Ռուսները Իսրայէլի եւ իր ժողովուրդին քննադատութեան մէջ : Իր գիտողութիւններէն ոմանք հրեայ ժողովուրդին նկարագրին վրայ կը յիշեցնեն « Սիոնի իմաստուններուն » նշանաւոր տեսնագրութիւնները զորս Հիթլէր այնքան լաւ գործածեց իր հակահրէական քարոզչութեան համար » :

Յիշենք նաեւ թէ Մաարիւ երեկոյեան օրաթերթը խմբագրականը կը խորագրէ « Շառլ Փէթէն» , բացատրելով թէ իր ծերութեան օրերուն տը Կոլ «Փէթէն» մը դարձած է, բայց այս վերջինը արդարացումն ունէր թէ Գերմանիոյ ձեռքն էր մնացած :

Կան նաեւ բազմաթիւ այլ յօդուածներ հրէական բոլոր թերթերուն մէջ, բանաստեղծ Հայիմ Կուրի «Նախնական հակահրէական քարոզ» կ՚որակէ տը Կոլի ճառը :

Նոյն դժգոհութիւնները կան անշուշտ Անգլիա : Վարչապետ Ուիլսըն յայտարարած է սակայն թէ Մեծն Բրիտանիա կը պահէ իր թեկնածութիւնը Հասարակաց Շուկային, վասնզի Եւրոպական Համաքաղաքականութիւնը վեց անդամներէ կազմուած է եւ ոչ՝ մէկ :

Ամերիկացիներուն համար, տոլարը չէ որ կ՚արժեզրկուի այլ՝ տը Կոլի վարկը :

Սթրազպուրկի եւրոպական խորհրդարանն ալ այն կարծիքն ունի թէ տը Կոլ կը դաւաճանէ Հռոմի դաշինքին ոգիին :

Պրիւքսէլի մէջ չեն վարանիր ըսել թէ ժամը եկած է մտածելու Եւրոպայի մը մասին առանց՝ Ֆրանսայի :

Քանատայի վարչապետը՝ Փիրսըն յայտարարած է թէ Նախագահ տը Կոլի յայտարարութիւնները անհանդուրժելի միջամտութիւն մըն է Քանատայի ներքին գործերուն մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ եւ Անգարայէն ետք, Ծոնսընի անձնական ներկայացուցիչը՝ Վանս Նիկոսիա գացած է այս անգամ Մակարիոսի խօսք հասկցնելու համար : Արդարեւ ըստ վերջին լուրերուն ամէն բան կարգադրուած չէ : Յոյները համաձայնած են Կիպրոսի իրենց զօրքը քաշելու պայմանաւ որ Թուրքերն ալ իրենցը քաշեն, բայց Թուրքերը չեն ուզեր : Կ՚ըսեն թէ իրենց զինուորները հոն պէտք է մնան Թուրք փոքրամասնութիւնը պաշտպանելու համար : Թրքական դահլիճին Երեքշաբթի օրուան նիստը 12 ժամ տեւած է : Անգարայի դիրքը հետեւեալ ձեւով կարելի է ներկայացնել . — Ա) Յունաստան անմիջապէս կը քաշէ իր զումարտակը Կիպրոսէն : Բ) Զօրքին մնացեալ մասը կը քաշուի երեք ամսուան ընթացքին : Գ) Թուրքիա կը համաձայնի որ զինուորական ձեւով կզզին չզրաւէ : Դ) Միացեալ Նահանգները երկու կողմերուն պէտք է երաշխաւորութիւններ տան : Ե) Միացեալ Ազգերու Ուժերը որ Կիպրոս կը գտնուին պէտք է ամրապնդուին կարճ ժամանակի մէջ : Զ) Թուրք գիւղերը որոնք Յոյներուն յարձակման ենթարկուեցան պէտք է հատուցում ստանան : Է) Երկու կողմերը պիտի յայտարարեն թէ կը

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾԵՐ ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀ

Տարակոյս չկայ թէ Շառլ տը Կոլ կը մնայ եզակի դէմք մը : Դէմք մը որ Պատմութեան պիտի անցնի՝ ոմանց համար իբրեւ Վարդան, ոմանց համար իբրեւ Վասակ, մեր պատմութեան չափանիշը գործածելով : Փոյթ չէ : Կարեւորը Պատմութեան անցնիլն է :

Հակասութեանց մարդ, մեծ անհատականութեան տէր, Շառլ տը Կոլ, իր անունը եւ, յետադային, համբաւը, շինեց նախ միքրոյի մը ետին, ու երկրի մը մէջ, որու կը մերժէ այսօր Եւրոպայի մաս կազմել :

Առածի կարգ անցած է ըսել թէ երբ զօրավար մը պատերազմական դաշտ չունի իր առջեւ, կը նետուի քաղաքականութեան մարզադաշտ :

Իր կուսակիցները, ու բոլոր անոնք որ մարդ եղան իր շնորհիւ, տարիներէ ի վեր կը պատրաստեն յետ - կոլեան շրջանը : Դժուար ու վտանգաւոր շրջան մը, որ զրկուած իր խորհրդանիշէն, պիտի ըստեղծէ մրցակցութեանց կուսակցութիւն մը, նման ուրիշ կուսակցութիւններու, տկարութիւններով ու թերիներով, հիմնական տեսակէտներով ու տառւելու - թիւններով :

Ամէն անգամ երբ տը Կոլ կը խօսի, ամէն մարդ գիտէ թէ անսովոր ու ընդհանուրներու դուռ բացող կարծիքներ պիտի յայտնէ :

Ցանխեան առաւօտ մը, ճակատագրական ամառուան մը նախօրեակին, տը Կոլ յոյսի եւ լոյսի խօսքերով կը մտնէր Ֆրանսական պատմութեան մէջ :

Անհրաժեշտ էր զինուորականը, որ կը խօսի յաղթանակի մասին, ինչպէս անհրաժեշտ էր ուրիշ զինուորական մը, որ ընդունէր պարտութիւնը, ի գին անձնական վարկաբեկումի, ի գին խնդրոյ առարկայ դարձնելու լուսապայծառ անցեալ մը :

Դեռ օրերը նոր են, ու տարիներ հարկաւոր են, որպէսզի Պատմութիւնը, պարպուած ոխերէ ու զգացական տեսութիւններէ, ամէն մէկուն տայ իր տեղը :

Ծեր մարդը, որ ոճի մարդ է, կը սիրէ ասպարէզ կարդալ : Կեանքին իր ձմեռը, առիթ մը չէ իրեն համար, որ բառերուն տայ աւելի ճկունութիւն եւ հաշուի առնէ ուրիշ կարծիքներ :

Կոչուեցաւ վարելու փառաւոր Ֆրանսայի ճակատագիրը, բախտորոշ օրերու մէջ, ուր դէպքերը աւելի մեծ էին քան դէմքերը : Գիտցաւ քաշուիլ իր պատեանին մէջ, աւելի քան տասը տարի, ըսպասելով իր ժամուն, վասնզի գիտէր թէ Երկիրը, իր նեղ օրերուն, ուրիշ մարդ չունէր կանչելիք :

Ու տը Կոլ, կը շարունակէ ասպարէզ կարդալ աշխարհի : Ո՛չ ըսել Ալպիոնի : Դատապարտել Միացեալ Նահանգները իրենց վիէթնամեան հոգերով : Լեզու փընտրել կարմիր Չինաստանի հետ՝ երբ Մոսկուա կը ձաղկէ Մաօ Ցէ Թունկը ու պարտադրել է՛ր Եւրոպան : Ինքնորոշում կ՚ուզէ Քէպէքի համար, երբ կ՚այցելէ Ֆրանսախօս Քանատան, բայց կը խուսափի ինքնորոշման մասին խօսելէ Քիպէի մէջ : Կը համարձակի դատապարտել Իսրայէլը, խօսիլ անոր հողային ախորժակներուն մասին՝ այնպիսի ժամու մը, երբ քիչ են արաբ. դատ պաշտպանողները :

Ու կը յաջողի զարմացնել աշխարհը, իր կենսունակութեամբ եւ անխոնջ յարատեւութեամբ :

Գոռոզ եւ ինքնավստահ, չի վախնար վերջալոյսի իր առանձնութենէն : Վասնզի այդ մենաստանին մէջ երկուք են, — ծեր մարդը եւ աշխարհ :

«ՅԱՌԱՋ»

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տարաբախտ Գոհարիկ Ղազարոսեանի մահուան առթիւ, մեծանուն վարպետ՝ Արամ Խաչատրեան հետեւեալ ցաւակցական հեռագիրը ղրկած է . —

« Խորապէս ազդուած եմ տխուր լուրէն, կը բաժնեմ ձեր ցաւը : Գոհարիկի մահը մեծ կորուստ է երաժշտական մշակոյթին համար » :

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց նկարչուհի Տիկին Վավա Սարգիս Խաչատուրեան, որ Նիւ Եորքէն Փարիզ եկած է քանի մը շաբաթուան համար :

Ճանչնան Կիպրոսի հողային ամբողջականութիւնը եւ դաշինքին ի զօրու ըլլալը :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան նախարարին հրաժարումը կամ հեռացումը ցոյց կուտայ թէ խոր տարակարծութիւն կայ Ծոնսընի եւ Մք. Նամարայի միջեւ ինչ կը վերաբերի վիէթնամեան պատերազմին : Մք. Նամարայի հեռացումը կը նշանակէ թէ յաղթած է Ուեսթմորլանտի տեսակէտը պաշտպանող թեւը, այլ խօսքով ամերիկեան այն հոսանքը որ կ՚ուզէ ընդլայնել, տարածել, սաստկացնել պատերազմը : Մք. Նամարա, ընդհակառակն կողմնակից էր սահմանափակումի :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ օգանաւային իպերիա ընկերութիւնը կը հաղորդէ թէ հակառակ տրուած լուրերուն իր սակերը չեն փոխուած փեսեթային արժեզրկումէն ի վեր :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ 269 ձայնով մերժած է Ներման օրինագիծը զոր ներկայացուցած էր կառավարութիւնը : Ընդդիմադիր այս մեծամասնութիւնը նոյն դրդապատճառներով չէ որ դէմ եղած է : Արդարեւ դէմ քուէարկած են մեծամասնութեան յիսուն երեսփոխաններ, անկախներ եւ ձախի դաշնակցութեան անդամներ, որոնք քիչ ու սահմանափակ կը գտնեն կառավարական ծրագիրը եւ ընդհանուր ներում կը պահանջեն առանց խտրութեան : Դէմ քուէարկած են նաեւ համայնավարները, որովհետեւ ընաւ ներում չեն ուզեր : Այս քուէարկութեամբ առ այժմ մէկ կողմ կը դրուի այս հարցը, վասնզի կառավարութիւնը նախապէս ճշդած էր թէ ուրիշ ծրագիր չի բերեր :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ մեռած է Լէոն Մպա, Կապոնի նախագահը, որ Փարիզ էր տարի մըն է խնամուելու համար : Ծնած էր 1902ին եւ մասնագէտ իրաւագէտ էր : Պատերազմէն ետք հիմնած էր կապոնական դեմոկրատ պլոքը : 1961ին նախագահ դարձած էր Կապոնի, տապալած 1964ին, բայց կը վերահաստատուէր ֆրանսական ուժերու միջամտութեան շնորհիւ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐԸ անգամ մը եւս մերժեցին համայնավար Չինաստանը ընդունիլ իրենց ծոցը ինչպէս կ՚առաջարկէր Մեծն Բրիտանիա :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ եւ Մեծն Բրիտանիա բողոքած են Մոսկուայի կառավարութեան վասնզի իրենց զինուորական կցորդները զաւառ կատարած ճամբորդութեան մը ընթացքին դժբեղուցիչով քննացուած են եւ կողոպտուած :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ վեհաժողովին համար, Լիկայի անդամ 13 երկիրներէն ութը միայն համաձայն են : Ասոնք են՝ Արաբ Մ. Հանրապետութիւն, Մարոք, Եմէն, Յորդանան, Լիբիա, Իրաք, Սուտան եւ Քուէյթ :

ԿԱՆԱՉԵԱՆԻ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Ողբացեալ Բարսեղ Կանաչեանի երաժշտական գործունէութեան քառասնամեակին առթիւ լոյս ընծայուած յիշատակի գրքոյկի մը մէջ, բազմահմուտ քննադատը գրած է հետեւեալը.—

Ուշագրաւ է Բարսեղ Կանաչեանի դիմագիծը: Երբ լուռ է եւ ինքնամփոփ՝ այդ դէմքի տէրը թւում է ջղուտ ու լուրջ, երբեմն մինչեւ իսկ մռայլ ու խիստ: Բայց բաւական է խօսքի բռնուիս իր հետ, որ դիմացդ տեսնես մի հաղորդական մարդ, որ զուարթամիտ բարեմտութեամբ նայում է մարդկանց եւ աշխարհին:

Արուեստի մարդոց յատուկ է թեթեւ նայել շատ բանի, որ հանրութեանը թւում է ծանր ու լուրջ, եւ ընդհակառակն ուշադիր լրջութեամբ հետապնդել երեւոյթներ ու գործեր, որ սովորական մարդոց թւում են սակաւարժէք: Ոգին պահել արուեստի սիրոյն, այնքանն է արուեստագէտ մարդու կենսական մտահոգութիւնը: Մեր հները մի լաւ բառ են բարդած «ոգեպահիկ» ապրուստ, ճգնաւորի շրջանակի մէջ է յօրինուած այս բառը եւ նշանակում է այնքան ապրուստ, որ երգին կենդանի մնայ՝ ճգնութեամբ հասնելու բարձրագոյն կատարելութեան: Այս գիծն ունի Բարսեղ Կանաչեան. եւ ունի, որովհետեւ, արուեստագէտ է եւ արուեստասէր: Ներդաշնակ ձայների ոլորտը, որոնց մէջ եւ անոնց սիրուն ապրում է Բարսեղ Կանաչեան հոգեւին՝ մեծապէս զօրավիգ եղած է նրան ապրուստի նեղութեանց մէջ: Հացի հոգը չէ յաջողած խեղդել նրա հոգին ու թէեւ մեծ նեղութեամբ, բայց Հայոց մշակոյթին պատնէշի վրան է դեռ եւս, թէեւ լրանում է քառասուն տարին իր պահակութեան:

Քառասուն տարի ներդաշնակ ձայներ սիրած եւ յօրինած է Կանաչեան: Կոմիտասի տուած դրդումն ու օրինակը միշտ գործօն եղած է իր ներաշխարհում: Այդ դրդումի մղումով նա մի կողմից տարածած է Վարդապետի երգը, միւս կողմից ստեղծագործած է նրա մշակած ուղղութեամբ:

Կոմիտաս Հայաստանցի չէր, մինչեւ իսկ Թրքախօս միջավայրի ծնունդ էր, սակայն նա էր, որ գտաւ բուն Հայոց երգը եւ բազմաձայնեց: Թափանցելով Վարդապետի արուեստին եւ ոգուն Կանաչեան նոր բազմաձայններ յօրինեց եւ միեւնոյն հայ երգի ոգով: Իր վաստակը բուն հայ երաժշտութեան է պատկանում: Այսպիսով Կանաչեան Կոմիտասեան երգի սատարողն ու շարունակողն եղաւ դուրսի Հայութեան մէջ:

Այդ Հայութիւնը սակայն վարժ էր տաճիկ երաժշտութեան եւ տաճկաձեւ եկեղեցական երգերի. միաժամանակ այդ Հայութիւնը դեռ չէր թօթափած տարագրութեան փոշին եւ չէր գտած ինքն իրեն: Պէտք էր թէ Վարդապետի երգը սիրցնել եւ թէ նորն ստեղծել նոյն ուղղութեամբ: Ամէն տեղ, ուր կեանքի յորձանքը նետեց Կանաչեանին՝ նա կարողացաւ մեր խստապարանոց ազգի երկսեռ երիտասարդութեան վիզը ճկել հայրենի երգի լուծի տակ, վարժեցնել նրա սիրտն ու ականջը հայրենական եղանակների կչռոյթին՝ միշտ լրջութեամբ, երբեմն խստութեամբ, յաճախ կատակով, բայց աննկուն եւ յարատեւ: Իր եւ իր մարզած խմբերի շնորհիւ հայ երգն ապրում է օտարութեան մէջ, Հայերին ՀԱՅ է պահում եւ օտարներին յարգանք է պարտադրում մեր երաժշտութեան հանդէպ:

Վարդապետը Հայաստանի մէջ եւ հայ դեղջուկին ունկնդրելով էր որ գտաւ հայ երգը: Այդ ազգային գանձը ռամիկն էր պահած եւ մինչեւ մեր դարը բերած: Բարսեղ Կանաչեան ոչ Հայաստան տեսաւ եւ ոչ հայ դեղջուկի երգը լսեց, բայց Վարդապետի արուեստին միջից զգաց հայ սրտի տրոփն ու կշռոյթը եւ գոհացաւ այդ հայրենական ոլորտին մէջ ստեղծագործելով: Ազգի բոլոր խաւերը խաթարեցին իրենց ականջն ու ճաշակը, մինչեւ իսկ Գուսանը հետեւեց պարսիկ ու թիւրք արուեստին եւ միմիայն հայ ռամիկը պահեց ու գոհացաւ հայ երգով: Այս նոյն երգն էր որ սիրեց Կանաչեան եւ նոյն երգի ոգով ստեղծագործեց նոր երգեր: Իր գործը կարող է օրինակ դառնալ Հայրենիքի երգահաններին, եթէ տպագրութեամբ մատչելի դառնայ:

Այս օտարութեան մէջ ուր ոչ հայ գիւղ կայ եւ ոչ հայ դեղջուկ, եւ ուր բազմազան են փորձանքները, ուր ներշնչումի իբր աղբիւր Վարդապետի յուշերն են մնացած, մարդ պէտք է մեծ հաւատք եւ անխախտ հաւատարմութիւն ունենայ, հայրենական երգ ստեղծելու համար հայրենական ոգով, եւ ապա, նոր երգի դաշնակութեան վայելքին վարժեցնելու հայրենազուրկ Հայութեան խորթացած ականջն ու սիրտը: Կանաչեան ունեցաւ այդ հաւատքն ու հաւատարմութիւնը եւ այնքանն արդէն արժանի է համազգային գնահատութեան:

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

ԸՆԴԴԷՄ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՕՏԱՐԱՄՈԼՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Մեր կուսակցութիւնը՝ աշխարհի ամենահումանիստական կուսակցութիւնը, իր ծրագրում չէր կարող թոյլ տալ եւ թոյլ չի տուել ազգերի եւ ազգային լեզուների նկատմամբ որեւէ չափով վիրաւորական դիրքորոշում, որով տարբեր ազգերի լեզուները զարգացման հնարաւորութեան տեսակէտից դրուէին անհաւասար պայմաններում, եւ դրանով իսկ արգելակուէր ազգային լեզուների զարգացումը, ինչպէս փորձում է ներկայացնել Ա. Ոսկերչեանը: Ընդհակառակն, ինչպէս եւ պէտք էր սպասել, մեր կուսակցութեան ծրագրում դրուած է Խորհ. Միութեան ժողովուրդների «Լեզուների ազատ զարգացման» հարցը «իրաւահաւասարութեան եւ փոխհարստացման հիման վրայ»: Ասուած է շատ պարզ. Սովետական Միութեան ժողովուրդների լեզուները ունեն զարգացման հաւասար իրաւունքներ, ազատ են զարգացման միջոցների (ազգային թէ օտար) ընտրութեան հարցում: Աւելին, կոմունիստական կուսակցութիւնը ոչ միայն հռչակել ու հռչակում է ազգային լեզուների ազատ ու իրաւահաւասար զարգացման իրաւունքն ու անհրաժեշտութիւնը, այլեւ գործնականում ապահովել ու ապահովում է այդ զարգացումը: Սա է կոմունիստական կուսակցութեան քաղաքականութիւնը ազգային լեզուների հարցում թէ՛ տեսականում եւ թէ՛ գործնականում:

Իսկ լեզուների մերձեցումն ու միասնութիւնը, անշուշտ ինչ որ ոգեւորութեամբ կը հարցնի Ա. Ոսկերչեանը:

Սակայն պէտք է իմանալ, թէ մենք ինչով ենք ոգեւորւում եւ ինչու: Երբ խօսում ենք Սով. Միութեան ժողովուրդների միասնութեան մասին, նկատի ենք ունենում նրանց, ամենից առաջ, բարոյա-քաղաքական միասնութիւնը, որ պայմանաւորուած է մեր բոլոր ժողովուրդների շահերի ու նպատակի ընդհանրութեամբ ու միասնութեամբ:

Ինչ վերաբերում է ՍՍՀՄ ժողովուրդների կուլտուրաներին, ապա մեր կուսակցութիւնը եւ նրա հետ միասին մենք տարբերում ենք կուլտուրայի բովանդակութիւնը եւ ձեւը: Կուլտուրայի բովանդակութիւնը մեզանում ընդհանուր է, միասնական՝ սոցիալիստական, իսկ ձեւը՝ ազգային: Լեզուն ազգային կուլտուրայի իրայատուկ արտայայտութիւն է, այս առումով այն պատկանում է կուլտուրայի ոչ թէ բովանդակութեանը, այլեւ ձեւային կողմին եւ իր բնոյթով ու էութեամբ ամենապահպանողականն է բոլոր ձեւերի մէջ:

Անշուշտ, մերձեցումներ կատարւում են, ընդհանրութիւններ ստեղծւում են նաեւ ազգ. լեզուների միջեւ: Այդ մերձեցումները, անշուշտ, շատ աւելի շատ են, քան փորձում է ներկայացնել Ա. Ոսկերչեանը, բայց եւ շատ աւելի քիչ են, քան ցանկանում է նա:

Իսկ արդեօ՞ք հարկ կայ անհանգստանալու, թէ լեզուների մերձեցումները եւ հետեւապէս յետագայ միասնութիւնը ինչ որ չափով (ասենք՝ մազի չափով) տուժել մեր ընդհանուր գործը՝ սոցիալիստական շինարարութեան, կոմունիստական հասարակարգ կառուցելու գործը: Ոչ մի չափով: Չի կարելի անտեսել այն իրողութիւնը, որ մի կողմից տարբեր լեզուների գոյութիւնը բնաւ չի խանգարել ամենատարբեր ազգութիւնների աշխատաւորական զանգուածների միասնական պայքարին, համաշխարհային մասշտաբի յաղթանակներին եւ միւս կողմից՝ համարեա ամէն մի ազգի, ժողովրդի մէջ եղել են կամ կան քաղաքական գաղափարական հակադիր ուղղութիւններ, չնայած լեզուական ընդհանրութեանը: Եւ եթէ ենթադրւում է, որ ապագայ կոմունիստական հասարակարգի հեռաւոր ժամանակներում լեզուները յանգելու են միասնութեան, ապա այդ երեւոյթը՝ ազգային լեզուների աստիճանական մերձեցումն ու ձուլումը ոչ թէ միջոց է եւ ոչ էլ միջնկեալ նպատակ՝ ապագայ հասարակարգին հասնելու համար, այլ միայն հետեւանք ընդհանուր հասարակական կեանքի զարգացման, ժողովուրդների ու նրանց մշակոյթների սերտ կապերի, փոխ-յարաբերութիւնների, փոխազդեցութիւնների՝ պատմական երկար ժամանակաշրջանում:

Եւ այս ամէնը բխում է լեզուի էութիւնից, նրա կառուցուածքային առանձնայատկութիւնից ու հասարակական դերի բնոյթից: Այս տեսակէտից էլ պէտք է մօտենալ լեզուին:

Հայոց լեզուի զարգացման եւ մասնաւորապէս տերմինաշինութեան բնագաւառում գործող սկզբունքները լիովին համապատասխանում են թէ կուսակցութեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

(ԵՐԳԻԾԱՆՔ)

— Պե՛րճ Գրիգորիչ, մէկ կուզամ, մէկ կ'ամչնամ:

— Ինչո՞ւ, Իւա՛ն, ինչո՞ւ կ'ամչնաս:

— Կ'ըսեմ՝ լաւ, դու կ'երթաս, իրաւունք ունիս, աշտարակեցի ես, քեզ կը հասկնան. ես ինչացո՞ւ եմ: Չե՞ն ըսեր՝ խման Ռուսը ի՛նչ գործ ունի հոս, թէեւ ըսենք, մօր կողմանէ Հայ եմ ես եւ բաւական ծանօթ հայ գրանութեան ու լեզուին:

Այսպէս խօսելով երկինքէն վար կուգար Պերճ Պռօշեանը Ռուսի մը հետ: Երբ ծերունի վիպասանը յոգնեցաւ, սրածայր ամպի մը վրայ նստեցաւ շունչ առնելու համար:

— Իսկ ես, գիտե՞ս ինչ կը խորհիմ, Իւա՛ն: Բոլորովին հակառակը: Մեր գիւղերուն մէջ՝ ծանօթը իրենց հիւրն է, անծանօթը՝ Աստծու: Շատ կարելի է՝ գիս մոռնան եւ բոլորը թափին գլխուդ եւ քեզ իրարու ձեռքէ յափշտակեն:

— Ի՞նչ կ'ըսես, իրա՞ւ, — ուրախացաւ Իւան:

— Այո՛, քեզի բան կ'ըսեմ: Մեր բարքերը բոլորովին ուրիշ են: Մեզ մօտ այգի եւ հող ունեցող գիւղացին կը ցանէ. եթէ յանկարծ տարին լաւ եղաւ ու բերքը առատ, վախէն լեղին կը պատռի, ինչու որ բոլորը ծախել չի կրնար. — ուրո՞ւ կերցնեմ ես այս հացը, կ'ըսէ: Միայն հացը չէ, տակառներով ու կաթսաներով գինի, տիկերով դոշաբ, քիլմեթրներով երշիկ, ալանի, պաստեղ, չիր: Դէ՛, հիւր բեր ու կերցուր, որ վերջանայ: Ժամանակ մը անցորդները, երբ Աշտարակի մօտենային, ճամբանին կը ծռէին, որպէսզի չնկատուէին, կամ գիշերով կ'անցնէին աշտարակեցի ունեւորին ձեռքը չիյնալու համար: Վա՛յ թէ մէկը բռնեցին, ամբողջ գիւղը ձայն կուտայ, եւ գիւղացին խիտ օղակով կը շրջապատէ քեզ՝ փրփրուն գինիի գոյլը մէկ ձեռքը, տապկած հաւը կամ ձուածեղը՝ նշխարքանման ճերմակ լաւաշներու մէջ փաթթած՝ միւս ձեռքը: Կը համարձակի՞ս մէկուն բերածը ընդունիլ, միւսինը՝ ոչ: Դանակները կը մերկանան իսկոյն եւ մարդիկ գետին կը գլորուին...:

— Կռուի ժամանակ գինիները չե՞ն թափիր:

— Չէ՛, գինիներուն վնաս չկայ:

— Այդ մէկը լաւ է. յետո՞յ:

— Դեռ պէտք է մէկ-մէկ այցելես տուները եւ նստիս սեղանի առաջ: Ընտանիքի անդամները կը սկսին ամաններով գինի կրել ու ծայր կուտայ «կենաց»ներու շարքը եւ անթիւ անգամ կը կրկնուի: Հայա՛ս, այսպէս է հիւրասիրութիւնը մեզ մօտ: Աշտարակեցին հիւրասիրութեան ժամանակ չափը պահել չի գիտեր:

— Շատ աղէկ, իսկ կառավարութիւնը չի՞ միջամտեր, կամ հիւրերը վերջէն չե՞ն բողոքեր:

— Կը բողոքեն, բայց ո՞ր դատաւորը կը համարձակի ի վնաս աշտարակեցիին վճիռ տալ:

— Երաշտը չի՞ վնասեր ցանքերուն:

— Սուրբ Գէորգը մեռե՞ր է, որ աշտարակեցին երաշտ տեսնէ: Տարեկան ութ հարիւր ոչխար մատաղ կ'ուտէ սուրբը. ո՞ւր տեղն է:

— Դէ՛, երթանք, անհամբերութենէ կը ճաթիմ:

— Երթանք:

— Բայց ահա՛ Աշտարակը:

— Վերջապէ՛ս: Դուն առջեւէն գնա, ես քու ետեւէդ: Զգոյշ ըլլանք, չկորսնցնենք զիրար:

Հիւրերը ոտք դրին առաջին փողոցը եւ հազացին կամացուկ: Զրուր մը «բարեւ ձեզ» ըսաւ ու անցաւ:

Քանի մը քայլ անդին բանուոր մը «բարաջողում» ձայնեց ու գնաց: Ապա սայլապան մը «հեռո՛ւ» ըսաւ ու առաջ անցաւ: Մարդ մըն ալ տիկով գինի կը տանէր: Իւան ինքզինք բռնել չկրցաւ ու երբ կարմիր հեղուկին կը մօտենար՝ «անդին գնա, ձիուն տակ կ'իյնաս» պոռաց տէրը ձին մտրակելով:

Երկու ուղեւորները կանգ առին գիւղին հրապարակը եւ ապշահար սկսան պատերուն նայիլ ու մեքենայօրէն կարդալ. «Աշտարակի Գործադիր Կոմիտէ», «Գարաժ», «Ճաշարան», «Փոստ», «Արարատ գինիի գործարան»...:

— Մե՛ր, Իւան, — կանչեց Պռօշեան եւ, դառնալով գինիի պահեստապետին, հարցուց.— գինի ունի՞ք հա՛յրենակից. դէմքդ ըսես՝ ծանօթ պիտի ըլլայ ինծի:

— Բոլոր գինեմոլներուն ծանօթ կը թուի գինիի պահեստապետը. ո՛չ, ես քեզ չեմ ճանչնար եւ ծախու գինի ալ չունիմ:

— Ծախու չենք ուզեր արդէն, մենք հիւր ենք:

— Հիւր էք, դէպի ձախ անցէք. հիւրանոցը հոն է:

— Հիւրանոց հրաւիրողները, եթէ չեմ սխալիր, քիչ մը կը ժպտին ու այդպէս խիստ չեն խօսիր:

— Քալէ, Աստուածդ սիրես, հէքեաթ լսելու ժամանակ չունիմ: Գացէք, այդտեղ կենալը արգիլուած է:

Երբ, ժպիտը իրենց երեսին վրայ սառած մեր հիւրերը հիւրանոց գացին եւ գինի հարցուցին, շիշը 2 ռուբլի 50 կոպեկ ըսուեցաւ իրենց, իսկ պառկելու համար երեքական ռուբլի պահանջեցին, առանց ձուածեղի...:

— Հիմա ո՞րն է ճիշդը, — դառն ժպտալով հարցուց Իւան իր ընկերոջ, — քու պատմա՞ծդ, թէ մեր տեսածը:

— Իմ գիրքերուս մէջ այդպէս էր Աշտարակը:

— Իսկ այդ գիրքերը գրելու ժամանակ գինով չէի՞ր, կամ խելքդ գլո՞ւխդ էր: Դուն քունի մէջ զառանցելու սովորութիւն ունի՞ս:

— Չէ՛, չեմ զառանցեր, բայց քիչ մը սկսայ կասկածիլ, որովհետեւ իմ գիրքերս գրած եմ Թիֆլիսի մէջ եւ բնաւ Աշտարակ չեմ եղած:

— Հասկցայ հիմա: Որքան գիտեմ, ո՛չ միայն դուն, այլեւ ձեր հայ գրողները չնչին բացառութեամբ, երգած են այն երկիրը, զոր իրենք բնաւ չեն տեսած: Քու պատմածդ Աշտարակ չէր, այլ հոգեկան հիւանդանոց: Ափսո՜ս, Հայաստան, ափսոս, քեզի հետ եթէ չգայի, ընկերներով Կախէթ կ'երթայի ազատ քէֆ ընելու...:

ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐ

ծրագրին ու քաղաքականութեանն այդ հարցում եւ թէ մեր լեզուի արդի վիճակին ու հնարաւորութիւններին :

Այդ սկզբունքները ձեւակերպուած են Հայաստանի մինստրների սովետին կից տերմինաբանական կոմիտէի յատուկ որոշման մէջ, որից մէջ ենք բերում քննարկուող հարցին ուղղակիօրէն վերաբերող երկու կէտ :

1. « Բոլոր այն դէպքերում, երբ հնարաւոր է առանց տերմինի ռեալ իմաստի աղճատման կազմել նոր տերմիններ հայերէնի բառակազմութեան միջոցներով՝ չխուսափել այդպիսիները կազմելուց :

2. ... Առանց քաշուելու ընդունել եւ գործածել անհրաժեշտ միջազգային տերմինները, որոնց հայերէն համարժէքները չկան կամ չեն կարող կազմուել առանց իմաստի աղճատման » :

Ի դէպ այս որոշումը հաստատուած է « Գրական Թերթ»ին վերապրուած «տեսութեան » «առեղծուածից » (1961 – 1962) ոչ թէ յետոյ, այլ առաջ ... 1939 թուին :

Եթէ նկատի ունենանք, որ ըստ էութեան այս սկզբունքներն են իշխել Հայոց լեզուի զարգացման ամբողջ սովետական շրջանում, եւ 1939ի այդ որոշումը պարզապէս բառակերտութեան ու բառափոխառութեան գոյութիւն ունեցող այդ պրակտիկայի ճշգրտութեան ու գիտականութեան հաստատումն ու օրինականացումն էր, եւ յիշենք, որ Ա. Ոսկերչեանի գիրքը ուղղակիօրէն հակադիր է այդ սկզբունքներին, քանի որ ինչից այդ որոշումը պահանջում է «չխուսափել», այդ նոյնից Ոսկերչեանը պահանջում է «խուսափել», ապա միանգամայն պարզ կը դառնայ, որ Ա. Ոսկերչեանը հակադրւում է Հայոց լեզուի զարգացման ոչ թէ միայն վերջին, այլեւ ամբողջ սովետական շրջանին: Դժգոհում է նրանից, ինչով մենք հպարտանում ենք: Համեմատաբար կարճ ժամանակում Հայոց լեզուի այդպիսի արագ զարգացման խնդրում, մեր երկրի սոցիալական մեծ վերափոխումների հետ միասին, իր վճռական նշանակութիւնն ունեցաւ եւ ունի մեր կուսակցութեան լենինեան ազգային քաղաքականութիւնը, որի դրոյթները չի կարելի աղաւաղել : Ազգային լեզուների պատշաճ գնահատութիւնը եւ նրա զարգացման նկատմամբ հոգատարութիւնը ոչ միայն ազգերի ու նրանց մշակոյթի նկատմամբ մեր կուսակցութեան խորապէս հումանիստական քաղաքականութեան արտայայտութիւն է, այլեւ դա միջոց է, որ պիտի նպաստէր ու, իրօք, մեծապէս նպաստեց հէնց կուլտուրայի սոցիալիստական բովանդակութեան աղատ, անկաշկանդ զարգացմանը, ժողովրդական զանգուածներին կուլտուրական յեղափոխութեան բոլոր բնագաւառներում ներգրաւելուն : Հէնց այս պատճառով էլ ազգային ձեւի պատշաճ գնահատումն ու յարգումը եղել է եւ պէտք է մնայ որպէս սկզբունքի հարց՝ կապուած սոցիալիստական կուլտուրայի անշեղ, անկաշկանդ զարգացման հետ :

Հայոց լեզուն ամբողջ սովետական շրջանում ընթացել եւ այժմ ընթանում է ճիշդ ու առողջ ուղիով, որով պայմանաւորուել է նրա զարգացման այժմեան բարձր աստիճանն ու բառապաշարի մեծ հարստութիւնը : Այդ ուղու ճշգրտութիւնն արտայայտուել է նրանում, որ Հայոց լեզուն եւ օգտագործել է իր ներքին հնարաւորութիւնները, եւ չի խուսափել արտաքին (յատկապէս ռուսերէնի) ազդեցութիւնից :

Ճիշդ ու առողջ ուղիով զարգանալով հանդերձ, գրական հայերէնը միշտ էլ ունեցել է այս կամ այն չափով շեղումներ, տատանումներ դէպի հարստացման թէ ներքին եւ թէ արտաքին աղբիւրները : Որքան էլ անխուսափելի է լեզուի գոյութիւնն ու զարգացումը առանց այդպիսի տատանումների, այնուամենայնիւ, գրական լեզուի նորմաները պահանջում են պայքարել դրանց դէմ: Այդ պայքարը, սակայն, ոչ մի ուղղութեամբ չի կարելի հասցնել ծայրայեղութեան ,ոչ կարելի է սահմանափակել հայերէնի զարգացման ներքին հնարաւորութիւնները (որ կը նշանակէր, չհասկանալով լեզուի զարգացման օբեկտիւ օրինաչափութիւնները, սեփական կամքը փաթաթել նրան ու խոչընդոտել նրա զարգացմանը). ոչ էլ կարելի է խուսափել այլ լեզուների եւ մանաւանդ ռուսերէնի փոխառութիւններից, մոռանալով, որ Ռուսաց լեզուն հայերէնի բառապաշարի հարստացման կարեւոր աղբիւրներից մէկն է տնտեսութեան, գիտութեան, տեխնիկայի, հասարակական կեանքի զարգացման եւ Սով. Միութեան ժողովուրդների սերտ փոխյարաբերութեան ներկայ պայմաններում :

ՍԵՐԳԷՅ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ՃԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ.— Ф. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը, տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 18ին, Շաբաթ երեկոյէն մինչեւ լոյս Շառպոնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ :

Տարեկան այս պարահանդէսը, միջոց մըն է սերեծելու համար հայաշունչ եւ մտերմիկ մթնոլորտ մը, ուրտեղ բարեկամներ ու ծանօթներ կը հաւաքուին սեղաններու շուրջ ու կը վայելեն ընտանեկան հաճելի ժամանց :

Այս տարի եւս, ուրիշ տարիներու պէս, Լիոնի Հայութիւնը խուռներամ եկած էր քաջալերելու Կապոյտ Խաչի այս ձեռնարկը եւ յայտնելու իր համակրանքը, բարեսիրական այս կազմակերպութեան, որ ունի լայն ժողովրդականութիւն :

Խաչուհիները, միշտ ժպտադէմ ու սիրով կը կատարէին հիւրընկալութիւնը, ու կը սպասարկէին անթերի կերպով :

Նուագախումբի զուարթ եւ ոգեւորիչ կշռոյթին տակ պարերը կը շարունակուէին եւ տեղի կ'ունենար նաեւ գեղարուեստական բաժին մը յունական պարախումբի գեղջկական պարերով եւ հայկական պար մը Օր. Ալպինէ Նազարեանի կողմէ: Դժբախտաբար շնորհալի երգչուհի Տիկին Ծովինար Արթինեան – Տէր Պետրոսեան չկրցաւ բերել իր մասնակցութիւնը, հիւանդութեան պատճառաւ :

Դադարի մը ընթացքին, Տիկին Գայթանճեան, Ф. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, գրաւոր ուղերձով մը շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն, որ միշտ կը քաջալերեն Կապ. Խաչի ձեռնարկները եւ թուեց անոր կատարած բարեսիրական, հանրային եւ կրթական աշխատանքները, յիշելով նաեւ օդափոխութեան կայանը, ուր Փիգիքապէս կ'օգտուին մեր սիրասուն փոքրիկները, եւ հայաշունչ մթնոլորտի մէջ, կը սորվին արտասանութիւններ, երգեր եւ պարեր : Մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ այն բոլոր ազնիւ առեւտրականներուն, որոնք, ընդառաջ երթալով Խաչուհիներու դիմումներուն, իրենց մասնակցութիւնը բերին այս հանդէսին մէջ վիճակահանութեան դրուած նուէրներուն :

Այս քանի մը խօսքերէն ետք, պարերը կրկին սկսան, ու զուարթ մթնոլորտը շարունակուեցաւ մինչեւ լոյս : Ժողովուրդը բաժնուեցաւ սրահէն գոհունակ եւ շնորհակալութեան խօսքերով :

Յաջող ու արդիւնաւէտ ձեռնարկ մը, պատուաբեր՝ մասնաճիւղին եւ կազմակերպիչ ժրաջան Խաչուհիներուն :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ֆոնտը կամ Ուսումնասիրաց Միութիւնը հիմնուած է 1949 Հոկտեմբերին :

Այդ թուականին քանի մը սրտցաւ հայրենակիցներ անհրաժեշտ կը նկատեն հանդիսութեամբ մը ոգեկոչել յիշատակը Սեբաստիոյ անզուգական հերոս Մուրատի : Կը կազմուի յանձնախումբ մը, որ նկատի ունենալով սեբաստացի հերոսին ուսումնատենչ ձգտումները եւ յաւերժացնելու համար անոր յիշատակը կ'որոշէ հիմնել վերոյիշեալ ֆոնտը, նպատակ ունենալով, ընդունակ ուսանողներու կատարուած նիւթական օժանդակութեամբ պատրաստել գիտակից հայ երիտասարդներ :

Հակառակ նիւթական սեղմ պայմաննե–

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Ֆանարի մէջ, Պէյրութ, պիտի կառուցուին ժողովրդային բնակարաններ, որոնց համար Գարակէօզեան հիմնարկութեան նախագահուհի՝ Օր. Լ. Գարակէօզեան 450.000 տոլար նուիրած է:

Նոր բնակարաններու հիմնարկէքի արարողութիւնը, հովանաւորութեամբ Խորէն Ա.ի եւ նախագահութեամբ Աշխատանքի եւ ընկերային նախարար Ս. Ջէյնի, տեղի ունեցաւ Նոյեմբերին 11ին :

Արարողութեան ներկայ էին Լիբանահայոց առաջնորդ Տաճատ Արք., Մեսրոպ Եպս. Թէրզեան եւ Վեր. Յ. Ահարոնեան, ինչպէս նաեւ պետական երեսփոխաններ Մ. Տէր – Գալուստեան, Խ. Պապիկեան, Ս. Խանամիրեան եւ ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներ :

×

Երաժշտագէտ եւ երգահան Տիկին Ա. Թէրզեան, Արժանթինէն, վերջերս մասնակցեցաւ երաժշտագէտներու Միջազգային համաժողովին, որ տեղի ունեցաւ Նեւ-Եորք մէջ :

Անդամ ընտրուեցաւ երաժշտագէտներու միջազգային ընկերակցութեան խորհուրդին :

×

Լիբանահայ երկու գեղանկարիչներ, Փոլ Կիրակոսեան եւ Յարութիւն Թորոսեան նշանակուեցան Լիբանանի Պետական գեղարուեստից Ակադեմիայի փրոֆէսօրներ :Արդէն իսկ արձանագործ Զաւէն Խըտըշեան, յիշեալ Ակադեմիայէն ներս փրոֆէսօրի հանգամանքով կը պաշտօնավարէ մօտ երեք տարիէ ի վեր:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

րու, Միութիւնը շնորհիւ իր անդամներուն զոհաբերութեան ոգիին, յաջողեցաւ երկու հայ պատանիներու հայեցի դաստիարակութիւնը ապահովել Սեւրի Մխիթարեան ուսումնարանին մէջ, ամբողջ 6 տարի :

Իսկ այժմ մտադրած է սանուհի մը որդեգրել Դպրոցասէրի վարժարանին մէջ :

Կիրակի, Դեկտեմբերին 3ին, սարքուած է ճաշասեղան մը, որ վստահ ենք, պիտի արձանագրէ յաջողութիւն :

Ե. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Երեք տարիէն ի վեր այս մայրը Մոնֆերմէյ դարձած ըլլար, ամենեւին պիտի չճանչնար իր մանկիկը: Հիմա նիհար եւ գունատ էր Քոզէթ. մինչդեռ այս տունը եկած ատեն խիստ աղուոր եւ խիստ թարմ մանկուհի մըն էր: Զգիտեմ ի՛նչ չփոթուն գնացք մը ունէր ան: Սմսեղո՛ւկ, կ'ըսէին թէնարտիէները :

Կրած անիրաւութեանց պատճառաւ վէտութիւն մը եկած էր Քոզէթին եւ թըշուառութեան պատճառովն ալ տգեղցած էր: Ալ ունեցածը միայն իր գեղեցիկ աչքերն էին որոնք տեսնողին վիշտ կը պատճառէին, վասնզի մեծ աչքեր ըլլալով կարծես թէ անոնց մէջ նշմարուած տրտմութիւնն ալ մեծ էր:

Սրտաճմլիկ բան մըն էր ձմեռուան մէջ տեսնել այս մանկուհին, որ դեռ վեց տարու չէր եւ որ պատառուն հին քուրջեր հագած ցրտահար տանջուելով արեւը ծագելէն առաջ փողոցը կ'աւլէր իր չառագոյն պզտիկ ձեռքը ահագին աւել մը եւ մեծամեծ աչքերուն մէջն ալ արտօսր մը ունենալով:

Քաղաքին մէջ Արտոյտ կ'անուանէին զայն: Ժողովուրդը, որ դէմքը կը սիրէ, հաճեր էր այսպէս անուանելու այս անտիրական էակը, որ թռչունէ մը աւելի մեծ չէ:

Միայն թէ խեղճ արտոյտը ամենեւին չէր երգեր:

ԳԼՈՒԽ ԻԸ.

ՍԵՒ ԱՊԱԿԵՂԻՆԱՑ ԱՐՀԵՍՏԻՆ ՄԷՋ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Բայց այն մայրը, որ Մոնֆերմէյի գիւղացիներուն կարծիքին նայելով զաւակը երեսի վրայ թողած կ'երեւար, ի՞նչ եղած էր. ո՞ւր եղած էր, ի՞նչ կ'ընէր:

Իր պզտիկ Քոզէթը թէնարտիէներուն յանձնելէն ետքը՝ ճամբան շարունակած եւ Մ... հասած էր:

Ընթերցողը կը յիշէ անշուշտ թէ Ֆանթին 1818ին գաւակէն բաժնուած եւ Մոնֆերմէյէն իր երկիրը վերադարձած էր:

Ֆանթինին իր ծննդեան երկրէն մեկնած ըլլալէն ի վեր տասը տարիի չափ անցած էր: Մ... տարբեր կերպարանք մը առած էր հիմա: Մինչդեռ Ֆանթին թըշուառութենէ թշուառութիւն կ'իջնէր յամրաբար, իր ծննդեան երկիրը բարեբաստօրէն յառաջդիմած էր:

Գրեթէ երկու տարիէ ի վեր հոն տեղի ունեցած էր այն հնարագիտական եղելութեանց մին, որոնք պզտիկ քաղաքներու մեծ դէպքերը կը համարուին:

Կարեւոր պարագայ մըն է այս, զոր օգտակար կը համարինք պարզել, նաեւ ստորագծելը:

Հին ժամանակներէ ի վեր Մ...ի արհեստներէն մին էր անգլիական զունաւոր ապակիներուն եւ Գերմանիոյ սեւ ապակեղէններուն նման ապակեղէններ շինել: Այս արհեստը միշտ անկատար էութիւն մը ունեցած էր առաջնական նիւթերուն սղութեան պատճառաւ, որուն հետեւութիւնն էր փանաքի շինողչէք տալ բանուորներուն:

Ֆանթինին Մ... վերադարձած ժամանակ այս «սեւ ապրանքին» արտաբերումը անլուր կերպարանափոխութիւն մը առած էր: 1815ի վերջերը մարդ մը, անծանօթ մը այդ քաղաքը եկած եւ հաստատուած էր, եւ այդ ապակեղէններու դիւրաշինութեան համար ռետինի տեղ լաճ գործածելու եւ մասնաւորապէս ապարանջանի շինութեան համար՝ փակած թիթեղէ օղեր գործածելու տեղ պարզապէս քով քովի բերուած թիթեղեայ օղեր գործածելու գաղափարը երկնած էր: Այս ամենափոքր փոփոխութիւնը յեղափոխութիւն մը եղած էր:

Եւ իրօք այս ամենափոքր փոփոխութեան շնորհիւ առաջնական նիւթին գինը շատ վար իջած էր. այս աժանութեան հետեւութիւնը եղած էր նախ գործաւորին աւելի շինողչէք տալ, եւ շինողչէքի այս յաւելումը բարիք մըն էր քաղաքին համար. երկրորդ՝ շինութիւնը բարւոքել. աս ալ ապրանքը գործածողին համար առաւելութիւն մըն էր. երրորդ՝ երեքպատիկ շահ տալով հանդերձ, դարձեալ աժան ծախել ապրանքը եւ այս ալ վաճառողին համար շահ մըն էր:

Այսպէս մէկ գաղափարը երեք հետեւանք ունեցած էր:

Այս գաղափարը երկնողը երեք տարի չանցած ոչ միայն ինք հարստացած էր, այլ նաեւ իր բոլորտիքը գտնուողներուն ալ հարստութիւն տուած էր ան: Իր ո՛վ եւ ի՛նչ ըլլալը ամենեւին յայտնի չէր. խիկ ե՞րբ գործի ձեռնարկելը սակաւ ինչ յայտնի էր: Կը պատմուէր թէ խիստ քիչ ստակով, առ առաւելն քանի մը հարիւր ֆրանքով քաղաքը եկած էր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Կը խնդրուի մեզմէ ծանուցանել յան-կարծական մահը՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

(Սէօլէզցի)

որ պատահած է իր բնակարանը՝ 115 Պուլ. Ռոտէն, Իսի լէ Մուլինօ :

Մանրամասնութիւնները վաղուան թի-ւով :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Անահիտ Գոնիալեան, Պ. Վաղ-գէն Շիրինեան կը ծանուցանեն թէ հո-գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԱՆՈՒՀԻ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Իգխութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ
ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, Կեսարիոյ եւ շրջանի 1895 դէպքին, եւ 1915ի տեղահանութեան ընթացքին ինկող ընդհ. նահատակներու, եւ կախաղան հանուած 53 հայրենա-կիցներու յիշատակին :

Կը հրաւիրուին Կեսարիոյ եւ շրջանի մեր հայրենակիցները, իրենց յարգանքը արտայայտելու անոնց յիշատակին :

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Մ. Առաքելեան վեց ամսուան «Յա-ռաջ» կը նուիրէ Պ. Երամեանի (Անիէռ) :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Այս Կիրակի (3 Դեկտ.), Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը պարտարագէ եւ կը քարոզէ Ս. Էջմիածնի միաբան եւ Ռումանիոյ – Պուլկարիոյ թե-մին Առաջնորդ ՏԻՐԱՅՐ ԵՊՍ. ՄԱՐՏԻԿ-ԵԱՆ :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պատարագ կը մատուցուի այս Կիրա-կի առաւօտ :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապա-հովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսե-ցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշպա-րին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օբէլ Ֆարօյի շքեղ սրահներուն մէջ,

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամ-ներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48-85-60, Պ. Արսլան հեռ. 62-60-03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, հեռ. 20-26-74 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլ. Օտտոյի վարչու-թիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն-կերուհիները, այսօր Հինգշաբթի, ժամը 15ին ընկեր Արմաղանեանի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւ-նը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդա-մուհիները, Դեկտ. 2ին ժամը 15ին, Ա-հարոնեան ակումբը : Կը խնդրուի անդա-մուհիներէն ներկայ գտնուիլ ժողովին : Օրակարգ.— Հ. Օ. Մ.ի բացառիկ շըր-ջաբերականի ընթերցում :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ համակիրները, այս Կի-րակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պառ տը Կլօպի սրահին մէջ, 7 Պուլվար տ'Աթէն : Վարչութիւնս կը խնդրէ որ անպայման հայրենակիցները ներկայ ըլլան : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սարգիսեանէ 30 Ֆր., իրենց եղբօր մահուան տասներորդ տա-րելիցին առթիւ : Նոյնպէս մասնաճիւղը ստացած է Տիկին Թագուհի Բագումեանէ 30 ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Յակոբ Վարժապետեանի կսկծալի մահ-ուան առթիւ :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու հա-մար եկեղեցւոյ եւ աթոռներու նորոգու-թեան :

Նախկին գումարը	273·203·50
Պ. Վաղինակ Թէրզեան, փո-խան ծաղկեպսակի Գոհարիկ Ղազարոսեանի մահուան առթիւ	100·—
Գարաեան, Բագումեան եւ Տա-րօնեան ընտանիքներ Տիկին Թագուհի Զաքչաքեանի մահուան առթիւ	50·—
Ընդհ. գումար	273·353·50

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնոր-հակալութեամբ ստացած է պարահանդէ-սէն որ տեղի ունեցաւ 18 Նոյեմբերին, ընկերուհի Իսկուհի Փափազեանէ լցօնե-րը, ընկերուհի Տէր – Ալթունեանէ երեք ափսէ թերթանուշ, նոյնպէս ընկերուհի Մանթասեանէ երկու ափսէ թերթանուշ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

16 – 18 տարեկան երիտասարդ մը կ'ուզուի Մարսէյլի մէջ, դդեստեղէնի վաճառորդ – Ֆորէնի մը համար :

Դիմել՝

58, Bd. Piot
LA POINTE ROUGE — MARSEILLE (8)

« BIZUTHAGE 67 »

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 2ին
ժամը 21էն մինչեւ լոյս
PAVILLON
DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Bd. Jourdan — Paris (14e)

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ Պուա Քոլոմպի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին թէյասեղանը այս Կիրակի (3 Դեկտեմբեր) կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Անիէռի Թաղապետարանի թիւ 3 սրահին մէջ :

Centre Administratif et Social
16, Place Hôtel de Ville — Asnières

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
Կիրակի, 17 Դեկտ. 1967

Պուլվար Օտտոյի եւ շրջակայից Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը այս տարի բացառիկ շուքով պիտի կազմա-կերպէ եւ տօնախմբէ եկեղեցւոյս եւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն սուրբերէն՝ Ս. Յակոբի տօնը :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9·30ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Մատաղօրհնէք 11·30ին :

Նուիրատուներու գործը դիւրացնելու համար մասնաւոր յանձնախումբեր, պաշտօնական ստացագիրներով պիտի պտըտին Թաղիս եւ շրջաններուն մէջ հա-ւաքելու համար հաւատացեալներու սըր-տաբուխ նուէրները :

Կը խնդրուի մատաղցու կենդանիներ նուիրողներէն որպէսզի մատաղի օրհնու-թենէն նուազագոյն մէկ շաբաթ առաջ գան եկեղեցի եւ արձանագրել տան իրենց նուիրելիք մատաղցու կենդանիները :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ

Փարիզի երեսփոխան եւ Քոնսէյէ Ժէնէրալ
KASPEREIT

եւ ներկայութեամբ 9րդի Պ. Քաղաքապետ
GERVILLE REACHE

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏ. 3 ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GRAND HOTEL, 12 BOULEVARD DES CAPUCINES

Նուագախումբ Վարդիվառեան
Vedette des disques Malmaison

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Նաւասարդ խումբով

Ուսանողներուն կէս գին Մուտք 10 ֆրանք

Ապահովել սեղանները 924-38-54

ԼԻՈՆԻ «ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԳ. ՋԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Դեկտ. 2, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Ռոնի օդակայանի
LES SOUCOUPES VOLANTES սրահներուն մէջ :

Ի նպաստ եկեղեցւոյ նոր երգէոնի մը գնման :
ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը կը մասնակցի խմբական երգերով

Orchestre RENÉ PIERRE
avec sa chanteuse COLETTE ROBERT

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով — Ընտանեկան տաք մթնոլորտ

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԳԱՌԶՈՒ

Կիրակի, Դեկտ. 10, ժամը 21ին
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS

Գմբէթեանի կեանքին ու գործին մասին կը խօսին՝
Պ. Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, ԳԵՂԱՄ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆ: ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ եւ ՎՌԱՄ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կ'ԵՐԳԷ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն շարժանկարի համաշխարհային վըտէթ

ԿՐԷԿՈՒԱՌ ԱՍԼԱՆ
Դաշնակ՝ ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ինչպէս նաեւ՝ ՏԻԿ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ – ԼԱՇԱՄԱՆԵԸ, Պ. ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ-ՎԻՇԵԱՆ եւ «ՆԱՒԱՍԱՐԴ» պարախումբը իր ամբողջական կազմով եւ նուագա-խումբով :

ԱՐՏ. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ պատկեր մը Շանթի «ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»էն, կատարելով միայնակ՝ Իշխանի, Վանահօր եւ ծերունի վանականի դերերը :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է՝ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ

Հրաւիրատոմսերը նախապէս ապահովել Պ. Գէորգ Պաքըրճեանի մօտ՝
35, Rue de Trévise

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ու-սումնասիրաց Միութիւնը կազմակերպած է բացառիկ ճաշ – խնջոյք մը :

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16ին, Փըթի Քլամառի Փըթի Տրափօ սրահին մէջ :

Ի նպաստ իր բարենպատակ ձեռնարկ-ներուն :

Կը նախագահէ ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը բանախօսէ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Հանդիսութիւնը կը վարէ՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցի՝ ՌԻՎԷ ՐՈՊԷՌ

Մասնաւոր օթաքար մը վարձուած է երթ ու դարձի համար :

Մեկնում օթաքարի՝ Մերի տ'Իսիէ ժա-մը 3·30ին, Պուլվար Ռոտէն դեղարանին դիմացը ժամը 3·45ին, Հորիթալ Պերսի՝ ժամը 4ին :

Ճաշագին 10 ֆրանք

Անձնական ինքնաշարժներու յատուկ փարքինկ :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (Դեկտ. 1) երեկոյեան ժա-մը 8·30ին ընկեր Յ. Քէչէճեանի տունը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Անդա-մատետրերը միասին բերել :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օննիկ Պիննազեան, բնիկ Զօրլուցի որ Փարիզ կը գտնուի : Զինքը փնտռողն է իր զաւակները : Կը խնդրուի իրմէ կամ տե-ղեկութիւն ունեցողներէն հասցէն անյա-պաղ հաղորդել «Յառաջ»ի խմբագրու-թեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հրաչեայ Մխիթարեան (Յարութիւն-եան) Նահապետի, ծնած Ալաշկերտ Եօնջալու գիւղը, ապրած է Հայաստան Հոկտեմբերեան շրջան Իգտալու գիւղ, եղած է Թալինի շրջան սպառկոոպի վա-րիչ, ուրկէ մեկնած է հայրենական պա-տերազմին եւ գերի ինկած Գերմանացի-ներու : Պատերազմէն ետք եղած է Ֆը-րանսա : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել Հրաչի հօր՝ Նահապետ Մխի-թարեանի, քաղաք, Երեւան, Մուրացան փողոց 113 կամ Բաղրատ Աւետիսեանին՝
318 Bayard Road, Upper Darby
PA. 19082 (U. S. A.)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)